

ბ.ბოზიჩაძე, ბ.კანდელაკი, ა.ბედენიძე
ბ.ქიქავა,

ბიოლოგიურ და სემედიცინო
ტერმინთა და ცნებათა
განმარტებითი

ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი

როგორც ცნობილია, თანამედროვე მედიცინის მიღწევები მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ბიოლოგიის სხვადასხვა დარგებში მიმდინარე გამოკვლევებზე. ამჟამად არსებული განმარტებითი ხასიათის გამოცემები ხშირ შემთხვევაში ვერ უძლებს ვერაუთარ კრიტიკას, რადგანაც ინფორმაცია მათში ძირითადად მექანიკურად, მეცნიერული ანალიზის გარეშეა წარმოდგენილი.

წინამდებარე ლექსიკონი ეხება ბიოლოგიისა და მედიცინის აქტუალურ საკითხებს, რომლებიც თითქმის მთლიანად მოიცავს ამ ორი მომიჯნავე დისციპლინის სხვადასხვა დარგებს. ლექსიკონში შეტანილი ტერმინები, ცნებები, სიტყვათა კომბინაციები (სულ 5200-ზე მეტი) განსაკუთრებით ხშირად გვხვდება სამედიცინო-ბიოლოგიური ორიენტაციის სამეცნიერო ლიტერატურაში. გარდა ამისა, ლექსიკონში საკმარისი ყურადღება ეთმობა სხვადასხვა დაავადებათა აღწერას და მათი გამომწვევი აგენტების ბიოლოგიური ასპექტების აღწერას.

აღნიშნული წიგნი უთუოდ სასარგებლო იქნება როგორც ბიოლოგებისა და მედიკოსებისათვის, აგრეთვე მონათესავე დისციპლინების სპეციალისტებისა და მკითხველთა ფართო წრისათვის. იგი ღიდ დახმარებას გაუწევს პედაგოგებსა და სტუდენტებს.

რეცენზენტები:

ბიოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი ა.ქორელი

მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი ნჭიჭინაძე

იბეჭდება პეტრე შოთაძის სახელობის თბილისის
სამედიცინო აკადემიის სამეცნიერო-პედაგოგიური საბჭოს
რეკომენდაციით

ISBN 99928-0-853-5
უაკ 57+61(030.8)

© გამომცემლობა «თავილისი»
გამომცემელი ბუსიკ ხარაიშვილი

ექვნიეა პროფესორების
ლეან ნათაძის და
საულ კახიანის ხსოვნას

ლექსიკონი – “ენათა თარგმანი, გინა
სიტყვათა გამოთარგმანება
(ქართულად სიტყვის კონა ჰქვიან)“.

“ესე არს ენათა თარგმანება, გინა
სიტყვათა გამოძიება“.

სულხან-საბა ორბელიანი

წინასიტყვაობა

მედიცინის განვითარების ისტორია დამაჯერებლად მიუთითებს მის მჭიდრო კავშირზე ბიოლოგიურ მეცნიერებებთან. ყოველი მნიშვნელოვანი წარმატება ცოცხალი მატერიის შემეცნების სფეროში უცილობლად განაპირობებდა (და განაპირობებს) პროგრესს პრაქტიკულ მედიცინაში. ამრიგად, მედიცინის განვითარება პირველ ყოვლისა დამოკიდებულია იმ ფუნდამენტური მეცნიერებების განვითარებაზე, რომელსა პრაქტიკულ დარგს იგი წარმოადგენს ჯერ კიდევ რეირხოვი მოუწოდებდა ექიმებს „ეაზროვნათ ბიოლოგიურად“.

თანამედროვე მედიცინის მიღწევები მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ბიოლოგიურ გამოკვლევებზე. მაგალითად, იმისათვის, რათა მედიცინა ეფექტურად ებრძოლოს სხედასხვა ეტიოლოგიის დაავადებებს, საჭიროა ღრმად ჩაეწედე ამ დაავადებათა გამომწვევი მიკროორგანიზმების ბიოლოგიას და მათი განვითარების ციკლს. ლ.პასტერის აღმოჩენებმა ბიოლოგიაში, კერძოდ იმის შესახებ, რომ დულილსა და ლპობას მიკროორგანიზმები იწვევენ, მნიშვნელოვნად განაპირობეს ქირურგიის (კერძოდ, ანტისეპტიკისა და ასეპტიკის) განვითარება და ა.შ. ბიოლოგიის შესწავლის საგანს შეადგენს ბევრი ისეთი საკითხი, რომელსაც პირდაპირი კავშირი გააჩნიათ მედიცინასთან. ესენია: იმუნოლოგია, ტრანსპლანტოლოგია, პარაზიტოლოგია და მრავალი სხვა. ბიოლოგიის ისეთი დარგები, როგორებიცაა ციტოლოგია, ჰისტოლოგია, ბიოქიმია და სხვა, წარმატებით გამოიყენებიან თანამედროვე მედიცინაში, როგორც სადიაგნოზო საშუალებები ყველაფერმა ამან განაპირობა ბიოლოგიისა და მედიცინის მჭიდრო ინტეგრაცია, რისი მაგალითიცაა მთელ რიგ ქვეყნებში (მათ შორის საქართველოშიც) სამედიცინო-ბიოლოგიური ფაკულტეტების, აგრეთვე სამედიცინო-ბიოლოგიურ მეცნიერებათა აკადემიების დაარსება და სხვა. ყოველივე ზემოაღნიშნულმა მოგვცა საფუძველი წინამდებარე განმარტების დოქტორის შექმნისა.

აღნიშნული დოქტორის წარმოადგენს ამგვარი შრომის შექმნის

პირველ ცდას საქარსიველოში, მიზანი კი მდგომარეობს სპეციალური ტერმინოლოგიისა და ცნებების სრულყოფასა და სტანდარტიზებაში. ლექსიკონში შეტანილი გვაქვს ის სიტყვები, სიტყვათა კომბინაციები და ტერმინები, რომლებიც განსაკუთრებით ხშირად გვხვდებიან ბიოლოგიური, სამედიცინო და სამედიცინო-ბიოლოგიური ორიენტაციის სამეცნიერო ლიტერატურაში. გარდა ბიოლოგიური და სამედიცინო პროფილის ტერმინებისა და ცნებებისა, წინამდებარე ლექსიკონში წარმოდგენილია მომიჯნავე დისციპლინების, აგრეთვე ზოგად-საგანმანათლებლო ხასიათის ზოგიერთი ტერმინი, ცნება თუ სიტყვათა კომბინაცია.

ლექსიკონში გაშუქებულია ციტოლოგიის, ჰისტოლოგიის, მიკრობიოლოგიის, მოლეკულური ბიოლოგიის, გენეტიკის, ეკოლოგიის, ბოტანიკის, ზოოლოგიის, სამედიცინო პარაზიტოლოგიის, სამკურნალო მცენარეების, სამედიცინო ბიოტექნოლოგიის, იმუნოლოგიის, ემბრიოლოგიის და სხვა დისციპლინათა ძირითადი საკითხები. გარდა ამისა, ლექსიკონში შევიტანეთ ბაქტერიული, ვირუსული და სხვა ეტიოლოგიის ძირითადი დაავადებების ზოგადი აღწერა.

ლექსიკონი შეიცავს სამედიცინო-ბიოლოგიური პროფილის 5200-ზე მეტ ყველაზე უფრო გავრცელებულ ცნებას, სიტყვათა კომბინაციასა და ტერმინს ფრჩხილებში მოყვანილია მათი ეტიმოლოგია, განმარტება, ხოლო ზოგ შემთხვევაში - სინონიმი. თუკი ტერმინი და ფრჩხილებში მოყვანილი უცხოური სიტყვა (ეტიმონი) ერსიანეთს მიესადაგება, უკანასკნელს თარგმანი ზოგ შემთხვევაში არა აქვს მიწერილი.

ლექსიკონი განკუთვნილია ბიოლოგებისა და სამედიცინო დარგებში მომუშავე სპეციალისტებისათვის. აგრეთვე პედაგოგებისა და ახალგაზრდებისათვის.

ლექსიკონის შედგენისას გამოყენებული გვაქვს როგორც სპეციალური, ასევე ზოგადი დანიშნულების მრავალი ქარსული და უცხოური სამეცნიერო წყარო და ლექსიკონი. ტერმინთა და ცნებათა უმეტესობა მექანიკურად კი არ არის გადმოტანილი აღნიშნული წყაროებიდან, არამედ კრიტიკულად არის გააზრებული და შეფასებული.

თანამედროვე სამედიცინო-ბიოლოგიური მეცნიერება იმდენად სწრაფად ვითარდება, რომ ზოგიერთი ტერმინი და ცნება ძველდება, იცვლება და ახალ შინაარსს იძენს. ამდენად, ჩვენ სრულად გვაქვს გააზრებული ჩვენს წინაშე დასმული ამოცანის მთელი სირთულე-აქედან გამომდინარე, მადლიერების გრძნობით მივიღებთ ნებისმიერ შენიშვნასა და წინადადებას.

შ ე მ ო კ ლ ე ბ ა ნ ი

- არაბ. - არაბული
 ბერძნ. - ბერძნული
 გერმ. - გერმანული
 ესპ. - ესპანური
 იაპ. - იაპონური
 ინგლ. - ინგლისური
 ინდ. - ინდური
 იტალ. - იტალიური
 ლათ. - ლათინური
 ლიტვ. - ლიტვეური
 მალ. - მალაიზიური
 პერ. - პერუული
 პორტ. - პორტუგალიური
 სინ. - სინგაპურული
 სპარს. - სპარსული
 ფინ. - ფინური
 ფრანგ. - ფრანგული
 ჰოლ. - ჰოლანდიური

ქართული ანბანი

ა ან, ბ ბან, გ გან, დ დონ, ე ენ, ვ ვინ, ზ ზენ, თ თან, ი ინ, კ კან, ლ ლას, მ მან, ნ ნარ, ო ონ, პ პარ, ჟ ჟან, რ რაე, ს სან, ტ ტარ, უ უნ, ფ ფარ, ქ ქან, ღ ღან, ყ ყარ, შ შინ, ჩ ჩინ, ც ცან, ძ ძილ, წ წილ, ჭ ჭარ, ხ ხან, ჯ ჯან, ჰ ჰაე.

ა

აბაზია (ბერძნ. *a* უარყ. თავსართი, *basis* ნაბიჯი) - სიარულის უნარის დაკარგვა.

აბდომენური (ლათ. *abdomen* მუცელი) - მუცლისმხრივი.

აბერაცია (ლათ. *aberratio* გადახრა) - სოპტიკურ ხელსაწყოებში დანახული გამოსახულების ცდომილება. 2. ქრომოსომების სტრუქტურული დარღვევები, გარდაქმნები.

აბზინდა (*Artemisia vulgaris*) - ოგიე აეშანი. მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. გამოიყენება მადის აღმძვრელ საშუალებად, გააჩნია სიცხის დამწვევი, ანტისეპტიკური და ტონუსის მომცემი თვისებები. მოქმედებს როგორც დამამშვიდებელი, სპაზმის საწინააღმდეგო საშუალება ნერვული დაავადებების დროს გააჩნია აგრეთვე ანტიკლმინოსური და ტკივილგამაყუჩებელი თვისებები.

აბიოგენეზი (ბერძნ. *a* უარყ. თავსართი, *bios* სიცოცხლე, *genesis* წარმოქმნა, წარმოშობა) - არაორგანულიდან ორგანული ნაერთების წარმოქმნა ფერმენტების მონაწილეობის გარეშე. სიცოცხლის წარმოშობის ერთ-ერთი თეორიის ძირითადი პირობებია.

აბიოზი (ბერძნ. *a* უარყ. თავსართი, *bios* სიცოცხლე) - ორგანიზმის რომელიმე სისტემის ან ორგანოს სიცოცხლისუნარიანობის დაქვეითება.

აბიოსესტონი (ბერძნ. *a* უარყ. თავსართი, *bios* სიცოცხლე, *sestos* გაცრილი) - წყალში შეწონილი მინერალური ნაწილაკები. ზოგჯერ

აბიოსესტონს აკუთვნებენ დაღუპული ორგანიზმების ნაწილაკებსაც.

აბიოტური შაქტორები (ბერძნ. *a* უარყ. თავსართი, *bios* სიცოცხლე, ლათ. *factor* მწარმოებელი, მკეთებელი) - არაორგანული ბუნების ფაქტორების ერთობლიობა, რაც განსაზღვრულ როლს ასრულებს ცოცხალი ორგანიზმების არსებობაში. მაგალითად, ტემპერატურა, ტენიანობა, სინათლე და სხვა.

აბისალი (ბერძნ. *abissos* ზღვის სიღრმე, უფსკრული) - ზღვის ფსკერის 2000 მეტრიდან 6000 მეტრამდე არსებული სიერცე. აბისალი შეადგენს ოკეანის ფსკერის 75%-ს. აბისალში ბინადრობენ მიკროორგანიზმები (ქემოტროფები) და ცხოველები (კონსუმენტები).

აბისოიდროთერმული (ბერძნ. *abissos* ზღვის სიღრმე, უფსკრული, *hydor* წყალი, *therme* სითბო, სიცხე) - ოკეანეების 2,5 - 3 კმ სიღრმეში, მიწისქვეშა თერმული წყაროების არსებობასთან დაკავშირებული ქემოტროფული ბაქტერიებითა და ცხოველებით მდიდარი შრე.

აბლასტიკა (ბერძნ. *a* უარყ. თავსართი, *blastos* აღმონაცენი, ჩანასახი) - ავთვისებიანი სიმსივნის ქირურგიული ამოკვეთა, რეციდივის ან სიმსივნის მეტასტაზირების თავიდან ასაცილებლად. ოპერაციული ჩარევა ხდება ჯანსაღი ქსოვილების ფარგლებში და ითვალისწინებს რეგორული ლიმფური კვანძებისა და სისხლძარღვების ამოკვეთას. ოგიე ბლასტექტომია.

აბლასტიკა (ლათ. *ab* გან, *lactare* ძუძუს წოვა) - ძუძუდან ბაქტერიის მოწყვეტა მოცილებად; რძის სტერეციის შეწყვეტა.

აბლესია (ბერძნ. *a* უარყ. თავსართი, *blepsis* მხედველობა) -

უსინაილობა, სიბრმავე მხედველობის დაკარგვა ცალ ან ორივე თვალში.

აბორიგენი (ლათ. aborigines მკვიდრი) - ამა თუ იმ ქვეყნის, ტერიტორიის მკვიდრი მაცხოვრებელი, თავდაპირველი ბინადარი. იგივეა, რაც ავტოქთონი.

აბორტი (ლათ. abortus მუცლის მოშლა, მუცლის მოწყვეტა) - ორსულობის ნაადრევი (ხელოვნურად ან სპონტანურად) შეწყვეტა ჩასახვიდან 22 კვირამდე 22 კვირის შემდეგ სიცოცხლისუნარიანი ნაყოფის დაბადებას ნაადრევი შშობილობა ეწოდება.

აბორტული ინფექცია (ლათ. abortivum დღენაკლული) - ინფექციური დაავადებების ნაკლებგამოხატული მიმდინარეობა წაშლილი კლინიკური სურათით.

აბორტული ორგანო (ლათ. abortivum დღენაკლული) - განუვითარებელი, რედუცირებული ორგანო.

აბორტული ტრანსდუქცია (ლათ. abortivum დღენაკლული, transductio გადატანა) - ტრანსდუქციის ერთ-ერთი სახე, როდესაც სხვა ბაქტერიულ უჯრედში მოხედრილი ბაქტერიის ქრომოსომის ფრაგმენტი არ ორმაგდება მისი შემდგომი გაყოფისას, არამედ გადაეცემა მხოლოდ ერთ შეიღულ უჯრედს.

აბრაზია (ლათ. abrasio გამოფხეკა, მოფხეკა) - 1. მეთოდი, რომელიც გამოიყენება გინეკოლოგიასა და სტომატოლოგიაში. მაგ., საშეილოსნოს, ღორწოვანი გარსის გამოფხეკა სამკურნალო მიზნით. 2. ზღვების, ტბების, დიდი წყალსატევების ნაპირების რღვევა ტალღების შეშეობით.

აბრაპაბაბრა - 1. უაზრო სიტყვა, რომელსაც ძველად მიაწერდნენ სასწაულმოქმედ, მაგიურ ძალას ასეთ სიტყვას აწერდნენ ხოლმე ამულეტზე.

2. უაზრობა, სიტყვების გაუგებარი კრებულო.

აბრევიატურა (ლათ. abbreviare მოკლედ გადმოცემა) - სიტყვების პირობითი შემოკლებები, რომლებიც გამოყენებულია წერის ან მეტყველების დროს (მაგ., შილსი - შეძინილი იმუნოდეფიციტის სინდრომი; აივ - ადამიანის იმუნოდეფიციტის ეირუსი).

აბრევიაცია (ლათ. abbreviatio შემოკლება) - ონტოგენეზის (იხ.) თანმიმდევრული შემოკლება მისი ცალკეული სტადიების ამოუარდნის გამო.

აბსანსი (ლათ. absentia არყოფნა) - ცნობიერების ხანმოკლე დაკარგვა ისტერიული შეტევის, ძლიერი დაღლის, სიმსიერალის, ნარკოტიკების მიღებისა და სხვა შემთხვევებში.

აბსორბცია (ლათ. absorbere ეშთანთქმა, შეეიწოვ) - 1. ნივთიერების ან გაზის შთანთქმა სითხის ან მყარი სხეულის მიერ. მაგ., ანტისხეულების ან ანტიგენების გამოყოფა ნარევისაგან. 2. სხვადასხვა ნივთიერების ლიმფასა და სისხლში გადასვლის პროცესი.

აბსტინენცია (ლათ. abstinco თავს ეიჭერ) - 1. სპირტიანი სასმელების მიღების სრული აღკვეთა. 2. სექსობრივი ცხოვრებისაგან თავის შეკავება. 3. განსაკუთრებული მდგომარეობა, რომელიც ვითარდება ნარკოტიკების მიღების ერთბაშად და სრული აღკვეთის შემთხვევაში.

აბსტრაქცია (ლათ. abstractio განყენება) - განყენებული აზროვნების მეშვეობით მიღებული დასკვნა. აბსტრაქცია ფსიქიკური პროცესია, რაც გამოიხატება არც თუ მნიშვნელოვანი თვისებების და მოვლენების აზროვნულ განყენებაში და საშუალებას იძლევა მაგან გამოიყოს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ნიშან-თვისებები.

მაგ. აბსტრაქტული აზროვნება.

აბსურდი (ლათ. absurdum) - უაზრობა, შეუსაბამობა. იგივეა, რაც ნონსენსი.

აბსცესი (ლათ. abscessus ჩამოკლა) - ქსოვილის ან ორგანოს კაფსულით შემოსაზღვრული ჩირქოვანი ანსება. ჩირქოვანი ღრუ, რომელიც საღი ქსოვილებისაგან არის გამოყოფილი. სინონიმი: ჩირქოვანა.

აბსცისა (ლათ. abscissus გამოყოფილი) - იმ რიცხვის დასახელება, რომელიც განსაზღვრავს ამა თუ იმ წერტილის მდებარეობას პერიფერიულ ხაზზე, სხვა რომელიმე განსაზღვრული წერტილის მიმართ.

აბუსუსი (ლათ. abusus მოხმარება) - რაიმეს ბოროტად გამოყენება.

აბულია (ლათ. a უარყოფითი, bulc ნებისყოფა) - ნებისყოფის და ენერჯიის აუადმიყოფური შესუსტება ან სრული დაკარგვა, უნებისყოფობა.

აბა (Bufo marinus) - გომბეშოსებრთა ოჯახის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი ზომის ამფიბია (სხეულის სიგრძე 25 სმ-ს აღწევს). მისი კანის ჯირკვლების გამონაყოფი შხამიანია. იკვებება მწერებითა, მოლუსკებითა და აშ გვერცხლებულია ცენტრალური და სამხრეთ ამერიკაში. ანადგურებს შაქრის ღერწმის მავნებლებს.

აბალაქტი (ბერძ. a უარყოფითი, galaktos რძე) - მშობიარობის შემდეგ რძის სეკრეციის შეწყვეტა.

აბამია (ბერძ. a უარყოფითი, gamos შეუღლება) - სქესობრივი პროცესის უქონლობა.

აბამიონი (ინგლ. agamic უსქესო, უგამეტო) - სახეობა, რომელიც შედგება მხოლოდ აპომიქსური (იხ.) ინდივიდებისაგან.

აბამოგონია (ბერძ. agamos

ქორწინების გარეშე, gone ჩასახვა, შიამშიამელობა) - უხერხემლოებში უსქესო გამრავლების სხეულისაგან ტიპები (მაგ. შიზოგონია სპორიანებში). ხორციელდება გაყოფის ან ლაკეირტის გზით.

აბარაბარი (მალ. agahr, aygahr ლაბა) - ზოგიერთი (ძოწვეული, წაბლა) წყალმცენარისაგან მოპოვებული ლაბოვანი ნივთიერება. გამოიყენება მრეწველობის სხვადასხვა სფეროში, მკრობიოლოგიაში კი საკვები ნივთიერების დასამზადებლად. სინონიმი: აგარი.

აბეჟია (ბერძ. a უარყოფითი, ecusis გემო) - გემოვნების შეგრძნების დაკარგვა. მოშლა.

აბენეზია (ლათ. agensia) - განუეისარებლობა.

აბენება (ლათ. exaltatio) - ცოცხალი ქსოვილის საპასუხო რეაქცია გაღიზიანებაზე. აბენებას საფუძვლად უდევს ფიზიკურ-ქიმიური პროცესები, რის შედეგადაც ცოცხალი სისტემა შედარებით ფიზიოლოგიური მოსვენების მდგომარეობიდან გადადის აქტიურ მდგომარეობაში.

აბლომერაცია (ლათ. agglomeratio) - ეაერატი, ეაგროვება) - მიკროორგანიზმების გროვების წარმოქმნა სიხეებისა და ქსოვილებში მათი ფიზიკური და ქიმიური თვისებების ცვლილებების გზით, რასაც ადგილი აქვს ანტისხეულების ზემოქმედების შედეგად.

აბლუტინაცია (ლათ. agglutinatio შეწყობა) - სისხლში შეწონილი ერთ-ერთი ცილის, ბაქტერიების გუნდებზე შეწყობა და დალექვა. ამ ტიპის რეაქციას იყენებენ სისხლის ჯგუფების დასადგენად, სხეულისაგან ინფექციური დაავადების სადიაგნოზოდ და სხვა.

აგლუტინაცია (ლათ. agglutinatio შეწებება) - ანტისხეულები რომლებიც გროვებად აწებებენ უჯრედებს, მიკრობებს და ა.შ. მათი რაოდენობა სისხლში მატულობს გადატანილი ინფექციური დაავადებების ან ინფიციების შემთხვევებში.

აგლუტინოგენები (ლათ. agglutinatio შეწებება, ბერძ. εχινოს დაბადება, წარმოშობა) - აგლუტინაციის რეაქციაში მონაწილე ანტიგენები.

აგნათია (ბერძ. agnathio მატება) - ნათესაობა მამის ხაზით.

აგნოზია (ბერძ. ა უარყ. თავსართი, εγνosis შემეცნება) - სვანთა პირთა და მუელნათა შეცნობის უნარის ნაწილობრივი ან სრული დაკარგვა თავის ტვინის ქერქის დაზიანების გამო.

აგონია (ბერძ. agonia ბრძოლა) - სიცოცხლის ბოლო, სიკვდილის წინა მდგომარეობა. შეიძლება გაგრძელდეს რამოდენიმე წუთს ან საათს. ზოგ შემთხვევაში შექცევადი პროცესია.

აგორაფობია (ბერძ. agora მოედანი, სიერცე, phobos შიში) - გაშლილი სიერცის, მოედნის შიში. ფსიქონევროზის ერთ-ერთი სახეა.

აგრაპაცია (ლათ. agraavatio გაუარესება, გამძაფრება) - ავადმყოფის მიერ თავისი მდგომარეობის, დაავადების გაზეიადება (იხ. სიმულაცია).

აგრანულოციტები (ბერძ. ა უარყ. თავსართი, ლათ. granulum პატარა მარცვალი, ბერძ. kytos უჯრედი) - ლეიკოციტების ერთ-ერთი ჯგუფი, რომელსა წარმოადგენლებს ციტოპლაზმაში არ გააჩნიათ გრანულები. აგრანულოციტებია ლიმფოციტები, მონოციტები, პლაზმოციტები.

აგრანულოციტოზი (ბერძ. ა უარყ. თავსართი, ლათ. granulum პა-

ტარა მარცვალი ბერძ. kytos უჯრედი, osis მდგომარეობა) - სისხლში მარცვლოვანი ლეიკოციტების (გრანულოციტების) რაოდენობის მკვეთრი შემცირება ან სრული გაქრობა.

აგრაფია (ბერძ. ა უარყ. თავსართი, grapho წერ) - წერის უნარის ნაწილობრივი მოშლა ან სრული დაკარგვა (იხ. აფაზია).

აგრეგაცია (ლათ. aggregatio შეერთება, შეწებება) - მსგავსი უჯრედების შეწებება მრავალუჯრედიან სტრუქტურად (აგრეგატად).

აგრესია (ლათ. agraedior, agraessio შეტევა, თავდასხმა) - სიმსივნური უჯრედების აქტიური ზემოქმედება ჯანმრთელ ქსოვილზე. 2. სხვადასხვა ანტისხეულებისა და იმუნოკომპეტენტური უჯრედების აქტიური ზემოქმედება სამიზნე უჯრედებზე.

აგრესივები (ლათ. agraessio შეტევა, თავდასხმა) - ბაქტერიული წარმოშობის ნიუთიერებანი (ცილები, პოლისაქარიდები). უკავშირდებიან სპეციფიკურ ანტისხეულებს. აფერხებენ ბაქტერიების ფაგოციტოზს, ააქტიურებენ ბაქტერიასა მანვე მოქმედებას და ასუსტებენ ორგანიზმის თავდაცვის უნარს.

აგრიკულტურა (ბერძ. agros მიწა, ლათ. cultura დამუშავება) - მემინდერობა ღონისძიებათა სისტემა, რომელიც მიმართულია მიწამოქმედების კულტურის გაუმჯობესებისაკენ.

აგრობიოგეოცენოზი (ბერძ. agros მიწა, ბიოს სიცოცხლე, გეოდეამიწა, kainos ახალი, საერთო) - მინდორში ხელოვნურად შექმნილი ბიოგეოცენოზი, რომელიც შედგება აგროფიტოცენოზის, ნიადაგის კომპლექსის და გარემოს აბიოტური ფაქტორებისაგან.

აგრობიოლოგია (ბერძ. agros

მინდორი, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ზოგად ბიოლოგიურ კანონზომიერებებს მიწათმოქმედებაში.

აგრონომია (ბერძნ. agronomia მიწათმოქმედება) - მეცნიერება სოფლის მეურნეობის წარმოებაზე (მიწათმოქმედებაზე და მეცხოველეობაზე).

აგროფიზიკა (ბერძნ. agros მინდორი, physis ბუნება) - მეცნიერება მცენარეების ცხოვრების პირობების შესწავლის ფიზიკურ მუხადებზე და რეგულაციაზე. აგრეთვე მათი ცხოველქმედების ფიზიკურ პროცესებზე.

აგროქიმია (ბერძნ. agros მინდორი, chemia ქიმია) - მეცნიერება მცენარეების კვებაზე, მათ დასაცავად გამოყენებულ სასუქებზე და ქიმიურ ნივთიერებებზე. აგროქიმიის ფუძემდებელია გერმანელი ქიმიკოსი ი.ილიზინი (1803-1873).

ადამიანი (ლათ. Homo sapiens გონიერი ადამიანი) - მიეკუთვნება ძუძუმწოვართა კლასის, პრიმატების რიგის, ჰომინიდების ოჯახს. საზოგადოებრივი გონიერი არსება. ამზადებს შრომით იარაღებს, აქვს ცნობიერება და დანაწევრებული მეტყველება. ადამიანს განსაზღვრავენ მრავალგვარად ფიზიკური არსება (სოკრატე, პლატონი), საზოგადოებრივი ცხოველი (არისტოტელე), მანქანა (ლამეტრი) და სხვა.

ადამიანის ლეიკოციტური ანტიგენები - HLA (ინგლ. HLA - human leucocyte antigens) - ჰისტოშე თავსების მთავარი კომპლექსია, რასაანაც დაკავშირებულია ანტიგენის ზემოქმედებაზე იმუნური პასუხის მრავალგვარობა. ამ კომპლექსს იკვლევენ ლეიკოციტებში.

ადაპტაცია (ლათ. adaptatio შეგუება, მორგება) - ორგანიზმების და

მათი ორგანოების (მაგ. მხედველობის) გარემო პირობებთან შეგუების პროცესი.

ადაპტაციური რადიაცია (ლათ. adaptatio შეგუება, მორგება, radius სხივი) - ევოლუციის პროცესში ერთი სახეობიდან (ორგანოდან) სხვადასხვა სახეობების (ორგანოების) განვითარება, არსებობის განსხვავებულ პირობებთან შეგუებისას.

ადაპტაციური სინდრომი (ლათ. adaptatio შეგუება, მორგება, ბერძნ. syndrome თავმოყრა) - ცხოველებისა და ადამიანის ორგანიზმში სხვადასხვა გამლიზიანებლების გაელენით წარმოქმნილი საერთო დამცველი რეაქციების ერთობლიობა, რაც ხელს უწყობს დარღვეული წონასწორობის აღდგენას და მიმართულია ჰომოსტაზის (იხ.) შესანარჩუნებლად.

ადეკვატური (ლათ. adaequatus გათანაბრებული, გატოლებული) - სრულიად შესაბამისი, მსგავსი.

ადელფობამია (ბერძნ. adel აზნაურობა, არისტოკრატია, gamos ქორწინება) - მცენარის ევგეტაციური გამრავლებით მიღებული ინდივიდების ურთიერთშეჯვარება. შეიღებული უჯრედების კოპულაცია (იხ.).

ადენიდი - პურიანის ფუძეა, რომელიც გუანინთან და პირიმიდინის ფუძეებთან ერთად გეხედება ყველა ცოცხალ ორგანიზმში. შედის ღმ-ს, რმ-ს, ატშ-ს და ზოგიერთი ფერმენტის შემადგენლობაში.

ადენიტი (ბერძნ. aden ჯირკვალი, itis ანთება) - ლიმფური კვანძების ანთება იგივეა, რაც ლიმფადენიტი.

ადენოვირუსები (ბერძნ. aden ჯირკვალი, ლათ. virus შხამი) - ღმ-ს შემცველი ვირუსებია. მათი ზომები 70-90 ნმ-ს აღწევს. ბინადრობენ ადამიანის ნუშისებრ ჯირკვლებში.

იქვენი სასუნთქი გზების კატარსი, კონიუნქტივიტი და სხვა. ამ ეარუსის სოკოვანი შტამი ექსპერიმენტულ ცხოველებში, კერძოდ ხაზუნებში, იქვეს აუთოსებთან სიმსხვევების განვითარებას.

ადენოიდები (ბერძნ. aden ჯირკვალი, eidos სახე) - (ჯიჟირ-ხახის დამსოილური ქსოვილის მიკრობლასა

ადენოკარცინომა (ბერძნ. aden ჯირკვალი, karkinos კბი) - ჯირკვლოვანი ეპითელიუმიდან განვითარებული აუთოსებანი სიმსხვე შეესლება განვითარდეს ქველა ჯირკვლოვან ორგანოში.

ადენოლოგია (ბერძნ. aden ჯირკვალი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ჯირკვლებს და მათ პათოლოგიურ ცვლილებებს.

ადენომა (ბერძნ. aden ჯირკვალი, oma სიმსიენე) - კუთხოვითოსებანი ჯირკვლოვანი სიმსიენე, რომელიც სოკოვან ტრანსფორმირდება აუთოსებთან სიმსიენედ.

ადენოპათია (ბერძნ. aden ჯირკვალი, pathos ტანჯვა) - დამსოიური კვანძების დაავადება.

ადენოზარკომა (ბერძნ. aden ჯირკვალი, sarx ხორცი, oma სიმსიენე) - აუთოსებანი სიმსიენე, რომელიც იხილება სწრაფად და იხლევა მკვანტახებს ფილტვებსა და ლეიძლიში.

ადენტი (ბერძნ. a უარე, თავსართი, და, denis კბილი) - რამდენიმე ან საერთოდ, კბილების არარსებობა.

ადეპტი (ლათ. adeptus მიხნის მძღვრე) - სრამე სწავლების, მოძღვრების, იღვის მიხურეადე, თავკამოლებული მიმღეყარი. ჯადამიანი, რომელიც ნახარება რამიმე მოძღვრებას, სექტას და სხვა.

ადეფაგია (ლათ. addephagia) - გაუქმდრობა. იხ. ბულიმია.

ადენტიკატორი (ლათ. adventicius მოსული, გარეგანი) - ამა თუ იმ თანასოკოვანობაში შემოსხვევით მოხვედრილი სახეობა.

ადენტიური მინერალი (ლათ. adventicius მოსული, გარეგანი) - ადამიანის მიერ შესოტანილი, შემოსხვევით გზადმოყოლილი მკენარეები. მკვწილად სარეეილები არიან.

ადენტიცია (ლათ. adventicius მოსული, გარეგანი) - სისხლდარღვთა კედლის გარეთა გარსი, რომელიც შედგება შემერთებული და კუნთოვანი ქსოვილებისაგან.

ადინამია (ბერძნ. a უარე, თაყ-სართი, dynamis ძალა) - ძალის დაკარგვა, ძლიერი სისუსტე.

ადიპოზური ქსოვილი (ინგლ. adipose ცხიმისანი, ქონიანი) - ცხიმოვანი ქსოვილი.

ადიპოციტი (ინგლ. adipose ცხიმისანი, ქონიანი, ბერძნ. kytos უჯრედი) - ცხიმოვანი ქსოვილის უჯრელები.

ადისონის დაავადება - ინგლი-სული მეცნიერის ტადისონის გეარის მიხედვითა, რომელმაც პირველად აღწერა ეს დაავადება 1855 წელს. გამოიხატება თორკულირად ჯირკვლის ქერქოვანი შრის ქრონიკულ უკმარისობაში, რის გამოც საქმარისად არ გამოიქმეადება კორტიკოსტეროიდები. მკურნალობენ კორტიკოსონის, იგივე ბრინჯაოს სხეულებად.

ადიტიური (ლათ. additius დამატებითი) - ის, რაც ერთხნეთს ემატება ქიმური ნივთიერებების ან ფიზიკური ფაქტორების ისეთი თვისებები, რომლებიც ჯამდება ერთხნეთს ემატება მგ, ექსპერიმენტულ ცხოველებში სხვა-

დასხვა ქიმიური კანცეროგენის ერაჯერადი მოქმედების შეჯამება.

ადიუვანტი (ინგლ. adjuvant დამხმარე, სასარგებლო) - რაიმე სამკურნალო ნივთიერების შეყვანა ორგანიზმში და მისი თანდათანობით ხარჯვა. ქიმიური ნივთიერებების შეყვანა ორგანიზმში სანდათანობით.

ადიფსია (ლათ. adipisal) - წყურვილის გრძობის უქონლობა.

ადოლესკარია (ლათ. adolesco გაზრდა) - ზოგიერთი ტრემატოდის (მწოველების) სასიცოცხლო ციკლის შუალედური (ლარვის) სტადია. საბოლოო (დეფინიტიური) მასპინძლის ორგანიზმში გარდაიქმნება ზრდასრულ პელმინად.

ადოპტაცია (ლათ. adoptio შეილად აყვანა) - იმუნური სტატუსის (იმუნოკომპეტენტური უჯრედების ან ანტისხეულების) გადატანა ერთი ინდივიდიდან მეორეში. ამ მოვლენას ადოპტაციური იმუნიტეტი ეწოდება.

ადრენალინი (ლათ. ad თან, renalis თირკმლისა) - თირკმელზედა ჯირკვლის ტინოვანი ნივთიერების ჰორმონია ადრენალინის იღებენ მსხვილი რქოსანი საქონლის თირკმელზედა ჯირკვლიდან. სინსაფური გზით, აგრეთვე გენური ინჟინერიის მეშვეობით ეს ჰორმონი გამოიყენება სამკურნალო მიზნით (გააჩნია კარდიოტონური, პრესორული, ჰიპერგლიკემიური მოქმედება და ა.შ.).

ადსორბცია (ლათ. ad თან, sorbeo ეშთანაქაე) - სითხის ან მყარი სხეულის ზედაპირული შრის მიერ აირიდან ან ხსნარიდან რაიმე ნივთიერების შთანაქმა.

ადუ (ადენოზინდიფოსფორის მკაეა) - ადენინის, რიბოზის და ფოსფორის მკაეას ორი ნარჩენისაგან შექმდარი ნუკლეოტიდი, რომელიც წარმო-

ქნილია ატმ-ს კოდურა ფოსფატური ჯგუფის გადატანის, მოწყვეტის შედეგად. წარმოადგენს უჯრედებში ენერჯის გადატანის ყველაზე უფრო ჩვეულებრივ რეაქციას.

ადჰეზია (ლათ. adhaesio შეზრდა, შეხორცება, შეწყება) - 1.ორი შემხები სეროზული ზედაპირის შეხორცება. 2.უჯრედების ერთმანეთსა და სხვადასხვა სხეულებთან შეწყების თვისება ჩვეულებრივ ერთმანეთს ეწყებიან ერთი ტიპის უჯრედები.

აერენქიმა (ბერძ. aer ჰაერი, encheo საეცე) - წყლის და ჭაობის მცენარეების ჰაერის შემცველი ფაშარი ქსოვილი, რომელიც ემსახურება ენტილაციასა და სუნსაქეას.

აერობი (ბერძ. aer ჰაერი, bios სიცოცხლე) - ორგანიზმები, რომელთა ზრდისა და გამრავლებისათვის აუცილებელია თავისუფალი ჟანგბადის არსებობა. მათ მიეკუთნება თითქმის ყველა მცენარე და ცხოველი, აგრეთვე მრავალი მიკროორგანიზმი.

აერობიზმი (ბერძ. aer ჰაერი, bios სიცოცხლე) - სიცოცხლე თავისუფალი ჟანგბადის პირობებში.

აერობიონტაზმი (ბერძ. aer ჰაერი, bios სიცოცხლე) - 1.ორგანიზმები, რომლებიც სუნსაქევენ ატმოსფერული ჰაერით. 2.აურობიოსფეროს (იხ.) ბინადრები.

აერობიოსფერო (ბერძ. aer ჰაერი, bios სიცოცხლე, sphaire სფერო) - ატმოსფერო, მასში არსებული ცოცხალი ორგანიზმებით.

აერობენსრი (ბერძ. aer ჰაერი, gennao წარმოექმნი) - ჰაერის საშუალებით გადაცემული, ჰაერიდან მიღებული.

აეროსოლი (ბერძ. aer ჰაერი, sole კოლოიდური ხსნარი) - ჰაერში

შეწონილი უწერილესი ნაწილაკები. მედიცინაში იყენებენ ორგანიზმში სამკურნალო პრეპარატების შესაყვანად ინჰალაციის (იხ.) საშუალებითა, აგრეთვე საღებუნფექციოდ.

აპროთერაპია (ბერძნ. aer ჰაერი, therapeia მკურნალობა) - ჰაერით მკურნალობა (იხ. კლიმატოთერაპია).

აპროტიტი (ბერძნ. aer ჰაერი, otos ყური, itis ანთება) - ატმოსფერული წნევის მკვეთრად დაწევის შედეგად განვითარებული შუა ყურის ანთება. უფრო ხშირად მფრინავეებს ემართებათ.

აპროპალინოლოგია (ბერძნ. aer ჰაერი, paline წერილი მტკერი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის მტერის მარცვლის შემცველობას ჰაერში წლის სხვადასხვა დროს.

აპროპლანქტონი (ბერძნ. aer ჰაერი, plankton მოხეტიალე) - ჰაერში შეწონილი მცენარეული და ცხოველური ორგანიზმების ერთობლიობა.

აპროპონიკა (ბერძნ. aer ჰაერი, ponos მუშაობა) - მცენარეების ზრდა-განვითარება ნიადაგის გარეშე, ტენიან პირობებში მათ, ფესვებზე საკვები ხსნარების პერიოდული შესხურებით. გამოიყენება სათბურებში, კოსმოსურ ხომალდებში და ა.შ.

აპროტაქსისი (ბერძნ. aer ჰაერი, taxis განლაგება რიგში) - ორგანიზმთა (მაგ., მიკრობების) გადაადგილება ჟანგბადის წყაროსაკენ.

აპროტროპიზმი (ბერძნ. aer ჰაერი, tropos მიმართულება) - ფესვის და ყლორტების ზრდა ჟანგბადის წყაროს მიმართულებით.

აპროფაგია (ბერძნ. aer ჰაერი, phago ეშთანაქვე, ეჭამ) - ჰაერის მოხვედრა (ჩაყლაკვა) ცხოველის საჭმლის მომწელებელ სისტემაში.

პასოლოგიური მოვლენა, რომლის შედეგადაც ეთიარდება საჭმლის მომწელებელი ტრაქტის დაავადებები.

აპროფიტები (ბერძნ. aer ჰაერი, phyton მცენარე) - მცენარეები, რომელთაც ესპორიობათა ჟანგბადით მდიდარი ნიადაგი ან რომელსა ყველა ორგანო ჰაერში იმყოფება ისინი საკვებ ნივთიერებებს იღებენ მხოლოდ ჰაერიდან. აეროფიტები ცხოვრობენ ხემცენარეთა ლერუსა და ტოტებზე ან ნიადაგზე, მასზე დაუმაგრებლად.

აპროპილროფიტები (ბერძნ. aer ჰაერი, hydor წყალი, phyton მცენარე) - წყალში ჩაძირული წყლის მცენარეები, რომელსა ყვეილები მხოლოდ ყვეილობისას იმყოფება წყლის ზედაპირზე (მაგ., ვალისნერია); მოცურავე მცენარეები, რომლებიც ნაწილობრივ არიან წყალში ჩაძირული (მაგ., თიხარი ღუმფარა).

აპალმფოზობა (morbus) - ორგანიზმის ცხოველმფქმედების მისი პომფოსტაზის (იხ.) დარღვევა გარეგანი ან შინაგანი გამლიზიანებლების, ფიზიკური, ქიმიური, ბიოლოგიური და სხვა ფაქტორების გაელენით.

აპანგარდი (ფრანგ. avantgarde) - 1.მეცნიერების, ხელოვნების, ლიტერატურის მოწინავე ძალები, რომლებიც განსაზღვრავენ მთავარ მიმართულებებს. 2.სამხედრო ნაწილები, რომლებიც მთავარი ძალების წინ მოქმედებენ.

აპერსია (ლათ. averto ეიშორებ) - ზიზლი, უზულებელყოფა მაგ., სექსუალური ავერსია.

აპოვისპიანი სიპისპეპი - სიპისენეები, რომლებიც წარმოქმნებიან ატიპური უჯრედების ჭარბი პროლიფერაციის შედეგად, რის გამოც მათ ძალოძი გარემომცველ ნორმალურ ქსოვილში წარმოქმნან მეტასტაზები.

აევივისებთან სიმსინელებს მიეკუთვნებიან სარკომები, კობოები, ლეიკემიები, ლიმფომები და სხვა.

ავიდურობა (ლათ. avidus ხარბი) - ანტიხეულების პეტეროგენური ნარევის უნარი შეუკავშირდეს შესაბამის მაკრომოლეკულურ (პოლიდეტერმინანტურ) ანტიგენს. ავიდურობა იმუნური შრატების, მაგ. ანტიტოქსიკური ანტიხეულების, ძირითადი მახასიათებელია.

ავირულენტური (ბერძ. a უარყოფითი, virulentus შხამიანი) - არაშხამიანი, ინდიფერენტული, აღნიშნულ ტერმინს ჩვეულებრივ იყენებენ მიკროორგანიზმების შემსახვევაში.

ავიტამინოზი (ბერძ. a უარყოფითი, vita სიცოცხლე) - პათოლოგიური მდგომარეობა, რომელიც გამოწვეულია ორგანიზმში ამა თუ იმ ვიტამინის უკმარისობით ან არარსებობით. მაგ. A ავიტამინოზი, C ავიტამინოზი და ა.შ.

ავიფაუნა (ლათ. avis ფრინველი, Fauna მინდერებისა და ტყეების ქალღმერთი) - იმ ფრინველების ჩამონათვალი, რომლებიც მუდმივად, სეზონურად ან შემსახვევით ცხოვრობენ ამა თუ იმ ტერიტორიაზე. სინონიმი: ორნითოფაუნა.

ავსტრალიური ანტიპენი - B ჰეპატიტის გამომწვევეი ვირუსი. პირველად, 1965 წელს აღმოაჩინა ბ.ბლუმბერგმა ლეიკემიით დაავადებულთა შრატში. შემდეგ კი ავსტრალიელ აბორიგენებში.

ავსტრალიანიტიპეზი (ლათ. australis სამხრეთისა, ბერძ. pithekos მაიმუნის) - ამომწყდარი ადამიანის-მაგვარი მაიმუნი, რომელსაც მიაკუთვნებენ ჰომინიდების ოჯახს. ავსტრალიაში აეცხვება ხოლო ავსტრალიის ხონჩის ნაწილები აღმოჩენილია სამხრეთ და აღმოსა-

ვლეთ აფრიკაში XX საუკუნის 20-იან წლებში. ანატოპოლოგების აზრით ავსტრალიაში აეცხვება სიმაღლე 120-130 სმ ოყო, მასა 30-40 კგ. თავის ტვინის მოცულობა 500-600 სმ³. ისინი დადიოდნენ ორი ფეხით, საკეების მოსაპოვებლად იყენებდნენ ჯოხს. ქეებს ავსტრალიაში აეცხვება პროგრესული შტოს წარმომადგენლები - პრეზინჯანთროპები ამზადებდნენ მარტივ ქვის იარაღებს.

ავტობიომრავლი (ბერძ. autos თვით, bios სიცოცხლე, grapho ვერ) - თავისი, საკუთარი ცხოვრების აღწერა.

ავტობაზია (ბერძ. autos თვით, gamos ქორწინება) - თვითგანყოფიერება ერთჯერდიან ცხოველებში. თვით-დამტვერება ან თვითგანყოფიერება უმაღლეს მცენარეებში.

ავტობაზია (ბერძ. autos თვით, genos წარმოშობა, დაბადება) - თვით, რომლის მიხედვით ორგანული სამყაროს ევოლუციური განვითარება მიმდინარეობს შინაგანი, არამატერი-ალური ფაქტორების ზეგავლენით ავტოგენური ახლოსა ვიტალიზმთან (იხ).

ავტობაზია (ბერძ. autos თვით, genos წარმოშობა, დაბადება) - მკურნალობის ფსიქოთერაპიული მეთოდი. რომელიც გულისხმობს თვითშეგონებას და ამ გზით შინაგანი ორგანოების დარღვეული ფუნქციის თვითმორეგირებას.

ავტობრაზია (ბერძ. autos თვით, grapho ვერ) - ტექსტი, წარწერა ან ხელმოწერა, რომელიც თვით ავტორის მიერაა შესრულებული.

ავტოდისტია (ბერძ. autos თვით, ლათ. digestio მონელება) - თვითმონელება

ავტოვაკცინა (ბერძ. autos თვით, ლათ. vaccinus ძროხისა) - ავადმყოფიდან

გამოყოფილ პათოგენურ მიკრობსაგან მოშვადებული ვაქცინა (იხ.) მისივე სამკურნალოდ.

ავტომიუნისაცია (ბერძნ. autos თვისი, ლათ. immunis რაიმესაგან განსაეისუფლებული) - ორგანიზმის სენშუეეალობა მასში არსებული და შემდგომ მისგანეე გამოყოფილი ნიეათერებების გაელენისი.

ავტომუნერი რეაქციები (ბერძნ. autos თვისი, ლათ. immunis რაიმესაგან განსაეისუფლებული) - ორგანიზმის იმუნური ძალების რეაგირება თაეისიეე ქსოეილებისადმი.

ავტომევაზია (ბერძნ. autos თვისი, ლათ. invasio შეტრა) - თიეათდსენიანება ინვაზორი დაეადებების გამომწეეეეებთ. მაგალითად ჰელიმინთეების.

ავტოქლავი (ბერძნ. autos თვისი, ლათ. clavis გასაღები) - ჰერმეტულად დახურული ლისათნის ჭურჭელი, რომელშიც წყლის ორთქლს აცხელეებენ მაღალი წნეეის პირობებში. იყენებენ ქირურგოული ხელსაწყოებისა და შესახეეეე მასალის სტერილიზაციისათვის.

ავტოლიზი (ბერძნ. autos თვისი, lysis დაშლა) - ქსოეილების, უჯრედების ან მათი ნაწილების თიეათმონელება საკუთარი ფერმენტების მიერ. აღინიშნება სხეადასხეა ფიზიოლოგიური პროცესების მიმდინარეობის დროს.

ავტომატიზმი (ბერძნ. automatos თიეათმოქმედი) - 1. ფსიქოლოგიაში - მოქმედების შესრულება შეგრძების კონტროლის გარეშე 2. ორგანოს ან უჯრედის რითმული პერიოდული მოქმედების უნარი (მაგ., გულის მუშაობა და სხეა).

ავტომაქანოქროია (ბერძნ. autos თვისი, mechane იარაღი, choreo ეერცვლდება) - თესლების გაერცვლების ერთ-ერთი ხერხი. თესლები

ნაყოფიდან ცეეეა მისი გახსნისათვის განკუთენილი განსაკუთრებული სამარჯეების მეშეეობის.

ავტომიქსისი (ბერძნ. autos თვისი, mixis შერეეა) - ერთი ინდიეიდის სასქესო უჯრედების შერწყმა; თიეათგანაყოფიერება. ფარსოდაა გაერცვლებული უმარტიეესებში. ბეერ სოკოში და ნაწილობრიე კაყოენ წყალმცენარეებში (დიატომეებში).

ავტომუტაბენი (ბერძნ. autos თვისი, ლათ. mutis ეცელი, ბერძნ. elios წარმოშობა) - ნიეათერება, რომელიც წარმოიქმნება უჯრედში და იწეეეს მემეეიდრეობის ცვლილებებს (ქრომოსომულ ან გენურ მუტაციებს).

ავტოქლავი (ბერძნ. autos თვისი, plastike ექერწაე, ვაქანდაკეებ) - პლასტიკური ოპრაცია გადასანერგი ქსოეილის (ტრანსპლანტატის) თიეათაეადმყოფისაგან ალებთ.

ავტორადიომრავთია (ბერძნ. autos თვისი, ლათ. radio ეასხიეეებ, ბერძნ. grapho ეწერ) - პისტო- და ციტოლოგიური კელეეის ფუნქციური მუათდი, რომელიც სწაელობს უჯრედში რადიოაქტიული იზოტომების მონიშნული ნიეათერების (მაგ., ნუკლეინის მუეეების, ცილების) ლოკალიზაციას.

ავტორეშერატი (ბერძნ. autos თვისი, ლათ. referre მოხსენების გაკეთება, ცნობის მიწოდება) - აეტორის მიერ თაეისი სამეცნიერო შრომის მოკლედ გადმოცემა (მაგ., დისერტაციის აეტორეფერატი).

ავტორიტეტი (ლათ. autoritas ძალაუფლება, გაელენა) - პიროენება, რომელიც დიდი გაელენისა, აღარებისა სარეებლობს (მაგ., აეტორიტეტი მეცნიერებაში, ხელოენებაში და სხეა).

ავტოსეროთმრავთია (ბერძნ. autos თვისი, ლათ. serum შრატია, ბერძნ.

therapeia მკურნალობა) - ავადმყოფის საკუთარი სისხლის შრატით მკურნალობა.

ავტოსომები (ბერძ. autos თვით, soma სხეული) - არასასქესო ქრომოსომები. მაგ. ადამიანს 44 ავტოსომა და 2 სასქესო ქრომოსომა გააჩნია.

ავტოსტერილიზაცია (ბერძ. autos თვით, ლათ. sterilis უნაყოფო) - მკენარის თვითუნაყოფობა. მტერის მარცვლი ყვავილის ბუტკოს დინგზე მოხვედრისას არ ღივდება (ეაშლი, მსხალი, ჭვავი და სხვა).

ავტოტომია (ბერძ. autos თვით, tome მოკვეთა) - ორე თვითდასახიზრება სხეულის ამა თუ იმ ნაწილის თვითნებურად მოცილება. წარმოადგენს თავდაცვის ერთგვარ საშუალებას. ახასიათებს მრავალ უხერხემლო ცხოველს ხერხემლიანებიდან დამახასიათებელია მხოლოდ ზოგიერთი ხელიკისათვის.

ავტოტრანსპლანტაცია (ბერძ. autos თვით, ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი) - თავისივე ქსოვილის, მაგ. კანის, ხრტილის გადანერგვა.

ავტოტრანსფუზია (ბერძ. autos თვით, ლათ. transfusio გადასხმა) - ავადმყოფისათვის მისი საკუთარი სისხლის გადასხმა.

ავტოტრანინგები (ბერძ. autos თვით, ინგლ. train ეარჯიში) - ფსიქოთერაპიის ერთ-ერთი მეთოდი, რაც მდგომარეობს ფიზიკურ და ემოციურ მდგომარეობაზე თვითშეადგონების ზემოქმედებაში. ავტოტრენინგი ზოგჯერ ეფექტურია ხანმოკლე დასვენებისათვის, სტრესის დასაბრუნებისათვის და სხვა.

ავტოტროპიზმი (ბერძ. autos თვით, ლათ. tropos მობრუნება, მიმართულება, შეუმჩნეველი მოძრაობა) - მკენარის თვისება გასწორდეს, წამო-

იძაროს გამლიზიანების მოქმედების შეწყვეტის შემდეგ (მაგ. წვიმის შედეგად ჩაწოლილი მარცვლოვანი მკენარეების საწყის მდგომარეობაში დაბრუნება, გასწორება).

ავტოტროფები (ბერძ. autos თვით, trophos კვება) - ორგანიზმები (მაგ. მწვანე მცენარეები), რომლებიც არაორგანული შენარჩუნებიდან ასინთეზებენ მათთვის აუცილებელ ორგანულ ნივთიერებებს.

ავტოფაგია (ბერძ. autos თვით, phago ეშთანსაქაე) - 1. სხეულის მიერ საკუთარი ნივთიერებების და ქსოვილების შეანაქმა ორგანიზმის ხანგრძლივი შიმშილობის დროს. 2. მოვლენა, რომლის დროსაც უჯრედი ანადგურებს მისთვის გამოუსადეგარ სტრუქტურებს.

ავტოფერტილიზაცია (ბერძ. autos თვით, ლათ. fertilis ნაყოფიერი) - თვითგანაყოფიერება. მკენარის თვისება თვითამტყვერეთა მოგვეკვს ნორმალური თესლი (ხორბალი, ქერი, ატამი და სხვა).

ავტოფსია (ბერძ. autos თვით, opsis დათვალიერება) - ავტოპსია. გემის გაკეფა სიკვდილის მიზეზის დასადგენად.

ავტოქოთონები (ბერძ. autos თვით, chthon სამშობლო, მიწა-წყალი) - ადგილობრივი წარმოშობის ადამიანები, ცხოველები და მკენარეები. ოგაეა რაც აბორიგენი (იხ.).

ავტოჰემოლიზაცია (ბერძ. autos თვით, haima სისხლი, ლათ. diluceo ნათელი ვარ) - ორგანიზმის თვითთვითგაწმენის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მექანიზმი, რაც მდგომარეობს საკუთარი ქსოვილთაშორის სისხლის მობილიზაციაში და მის შეყვანაში სისხლძარღვოვან ქსელში. წინააღმდეგ უჭიჭეჭეში ადგილი აქვს

დეკომპენსაციას (იხ), აქედან გამომდინარე უძძიმესი შედეგებით.

ავტოჰემოთერაპია (ბერძ. autos თეია, haima სისხლი, therapeia მკურნალობა) - მკურნალობა საკუთარი სისხლის გადასხმის მეშვეობით.

ავტოჰიბრიდიზაცია (ბერძ. autos თეია, ლათ. hibrida ნაჯეარი) - ერთი ორგანიზმის ფარგლებში მომხდარი სომატური უჯრედების შერწყმა. ჰიბრიდიზაცია.

ავტოჰიპნოზი (ბერძ. autos თეია, hypnos ძილი) - საკუთარი თავის ჰიპნოზურ (იხ.) მდგომარეობაში ჩაგდება სხვის დაუხმარებლად.

აზბესტოზი (ბერძ. asbestos ჩაუქრობელი, osis მდგომარეობა) - აზბესტის მტერის ხანგრძლივი შესუნთქვით გამოწვეული პნემოკონიოზი (იხ.).

აზოტემია (ფრანგ. azote აზოტი, ბერძ. haima სისხლი) - სისხლში ცილოვანი ცულის აზოტოვანი პროდუქტების რაოდენობის მომატება.

აზოტობაქტერი (ლათ. Azotobacter) - აერობული აზოტმაფიქსირებელი ბაქტერია. ფორმა ოვალურია, სპორებს არ წარმოქმნის, გრამ-უარყოფითია. ზრდის პროცესში ბოჭავს 20 მგ-მდე მოლეკულურ აზოტს 1 გრ გამოყენებულ ნახშირბადზე დადებითად მოქმედებს მცენარეულ კულტურებზე, რადგანაც გამოიყოფა მათებს ეიტამინებს, ე.წ. ზრდის ნივთიერებებს, ასევე ზოგიერთ ანტიბიოტიკს.

აზოტოვანი ფუკემები - ნუკლეინის მჟავებში შემავალი კომპონენტები ცნობილია 5 აზოტოვანი ფუძე ადენინი, გუანინი, ციტოზინი, თიმინი და ურაცილი.

აზროვნება - ადამიანის შემეცნების უმაღლესი გამოვლინება. ახასიათებს

რეალობის განზოგადებული და განყენებული ასახვა (აღქმა).

აზური (არაბ. lazward ლურჯი ქვა) - სპილენძის ლაქვარდი, ლურჯი ფერის საღებავი, რომელსაც იღებენ მეთილენის ლილისაგან. გამოიყენება როგორც საღებავი უჯრედული სტრუქტურების გამოსაველენად.

აზუროფილური ბრანულა (აზური საღებავის დასახელებაა, ბერძ. philia სიყვარული, granulum მარცვალი) - გრანულოციტების პირველადი გრანულაცია. რომლებიც იღებებიან აზურის საღებავით. მათში შედის სხვადასხვა ფერმენტი და ნივთიერება: პეროქსიდაზა, მჟავე ჰიდროლაზები, მჟავე მუკოსუბსტანცია, ფაგოციტინი, ლიზოციმი და კაიოინური ცილები.

ათერომა (ბერძ. athere ფაფა, oma სიმსივნე) - კანსა და კანქვეშა ქსოვილში განვითარებული კეთილთვისებანი სიმსივნური წარმონაქმნი შეიცავს ცხიმოვან ნივთიერებებს და ეპითელიურ უჯრედებს.

ათეროსკლეროზი (ბერძ. athere ფაფა, sklerosis შესქელება, გამკერიება) - ქრონიკული დაავადება, რომელსაც ახასიათებს სისხლძარღვების (აორტის, საშუალო და მსხვილი კალიბრის არტერიების) შიდა გარსის ლიპიდური ინფულტრაცია. ასეთოსკლეროზის დროს სისხლძარღვის კედელზე წარმოიქმნება „ბალაები“ („ფოლაქები“), რაც ამცირებს მათი სანაყოფის დიამეტრს და ზღუდავს სისხლის ნორმალურ განვლადობას.

ათეტოზი (ბერძ. athetos გარკვეულ მდგომარეობას მოკლებული, არამყარი, osis მდგომარეობა) - ჰიპერკინეზიის (იხ.) ერთ-ერთი ფორმა, რომელსაც ახასიათებს თითების და ტანის უნებლიე ჭიკისებრი მოძრაობები

(კრუნხიციები). ვითარდება თავის ტინის ქერქქეშა ბირთვების (უფრო ხშირად ზოლიანი სხეულის) დაზიანების შედეგად.

ატიმიია (ბერძ. *a* უარყ. თავსართო, *thymos* გუნება) - სედიანობა, ნაღვლოანობა, მკმუნეარება.

ატილმტი (ბერძ. *athletes* მოჭიდავე) - სხეულის აგებულების, კონსტიტუციის ტიპი, რომელიც ხასიათდება ძლიერ განვითარებული კუნაებით და ფიზიკური ძალისა. მაგ., მძღლოსანი ან ძალოსანი.

ატირეპსია (ბერძ. *a* უარყ. თავსართო, *threpsis* კება, საჭმელი) - ხელოვნურ კებაზე მყოფ ბავშვთა კვების მოშლის მძიე ფორმა.

აივი (აბრევიატურა: ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი) - რმ-ს შემკველი, ცილინდრული ფორმის ნუკლეოიდის მქონე ვირუსი, რომელსაც გაანია ფერმენტი რევერტაზა (იხ.). ახასიათებს გამოკირტვა უჯრედის პლაზმური მემბრანიდან ვირუსის მემბრანაზე ლოკალიზებულია გლიკოპროტეინი gp 120 და ა.შ.

აიქმოფობია (ბერძ. *aichme* შუბი, შუბის წერი, *phobos* შიში) - მგრელი საგნების (მაგ., დანის) პეოლოგიური შიში.

აკადემია (ბერძ. *Academos* მითური გმირის სახელია, რომლისგანაც ეწოდა სახელი ადგილს ათენის ახლოს, სადაც ჩენს წელსადრიცხეამდე IV საუკუნეში პლატონი ახალგაზრდებს ლექციებს უკითხავდა) - მრავალი სამეცნიერო დაწესებულების, საზოგადოების და სასწავლებლის სახელწოდებაა. ზოგიერთ ქვეყანაში, მათ შორის საქარაელოშიც არსებობს სპეციალიზებული აკადემიები, მაგალითად, სამედიცინო, სამედიცინო-ბიოლოგიური, აგრარული

და სხვა.

აკალკულია (ბერძ. *a* უარყ. თავსართო, ლათ. *calcularre* დათვლა) - ციფრების ამოცნობის და მათზე მათემატიკური ოპერაციების წარმოების უნარის დარღვევა. ვითარდება თავის ტინის დომინანტური ნახეარსფეროს ქერქის ცალკეული უბნების დაზიანების შედეგად (ტრავმა, სიმსიენე, სისხლის ჩაქცევა).

აკარიამაზი (ბერძ. *akari* ტკაპა, *osis* მღვომარობა) - ტკაპით გამოწვეული დერმატოზოოზოზების ზოგადი სახელწოდება.

აკარიცთიდები (ბერძ. *akari* ტკაპა, *caedo* ეკლავ) - მავნე ტკაპების მოსასპობად გამოყენებული ქიმიური ნიეთიერებები.

აკაროლოგია (ბერძ. *akari* ტკაპა, *logos* მოძღერება) - ზოოლოგიის ნაწილი, რომელიც სწავლობს ტკაპებს, აგრესიე მათ როლს ინეაზიური დაავადების გადატანაში აკაროლოგია მოიცავს შემდეგ დარგებს: სამედიცინოს, ეეტერინარულს და სასოფლო-სამეურნოს.

აკვაპულტურა (ლათ. *aqua* წყალი, *cultus* დამუშავება) - სასარგებლო ორგანიზმების წყლის გარემოში გაზრდა, კულტივირება.

აკვაპმტრია (ლათ. *aqua* წყალი, ბერძ. *metreo* ეზომავ) - სხედასხვა ნიეთიერებებში წყლის რაოდენობის განსაზღერის მეთოდები.

აკვარიუმი (ლათ. *aquarium* წყალსატევი) - სპეციალური რეზერვუარი (მინის ყუთებიდან დაწყებული დიდი აუზებით დამთავრებული), რომელიც გამოყენებულია წყლის ცხოველებისა და მკენარებისათვის გაანია სამეცნიერო, საგანმანათლებლო, დეკორაციული, იშვიათად კი პოეტიური მნიშენელობა.

აპვიპარეზი (ლათ. aqua წყალი, parere დაბადება) - ტუძუშწორებები, რომლებიც წყალში მშობიარობენ.

აპინეზია (ბერძნ. ა უარყ, საე-სარათ, kinesis მოძრაობა) - მოტორული ფუნქციის (მოძრაობის უნარის) დაკარგვა ან შესუსტება.

აპლიმატიზაცია (ლათ. ad თან, ბერძნ. klima ჰავა, კლიმატი) - ადამიანის ცხოველის ან მცენარის შეგუება ახალ კლიმატურ (ეკოლოგიურ) პირობებთან (მაგ., სპორტსმენის შეგუება ახალ კლიმატურ პირობებთან).

აპმე (ბერძნ. akme მწვერვალი) - აუღმყოფობის განვითარების კულმინაციური, უმაღლესი წერტილი. იგივე კრიზისი.

აპომოდაცია (ლათ. accomodatio შეგუება) - სთვალის შეგუება სხვადასხვა მანძილისადმი, განათებისადმი. 2. ქსოვილის ან ორგანოს შეგუება ახალ პირობებთან.

აპრიტარქიზი (ბერძნ. akritos საჭკო, ბუნდოვანი, arche წარმოშობა) - გაურკვეველი სისტემატიკური მდგომარეობის მქონე ერთჯერდიანი ან ერთჯერდიანისმაგვარი ორგანიზმების მიკროსკოპული ნაშარხი ფორმები.

აპრომეგალია (ბერძნ. akron უკიდურესი, ზედა, მწვერვალი, megas დიდი) - ზრდასრულ ასაკში ჰიპოფიზის მიერ ზრდის ჰორმონის (სომატოტროპინის) ჭარბი გამოყოფის შემთხვევაში განვითარებული დაავადება, რაც გამოიხატება სხეულის სხვადასხვა ნაწილების (ენის, ხელის მტევნის და სხვა) არაპროპორციულ ზრდაში.

აპროსომა (ბერძნ. akron უკიდურესი, ზედა, მწვერვალი, soma სხეული) - სპერმატოზოიდების აპიკალური (იხ.) სხეულაკი, ორგანოიდი, რომელიც განლაგებულია გამეტის თავის წვეროში. ყალიბდება გოლჯის კომპლექსის

ელემენტებისაგან. განაყოფიერების დროს მისი ფერმენტი (ჰიალურონიდაზა) არღვევს კვერცხუჯრედის გარსის მსლიანობას. იგივე პერფორატორიუმი.

აპროფობია (ბერძნ. akron უკიდურესი, ზედა, მწვერვალი, phobia შიში) - სიმალის აუღმყოფური შიში.

აპროცენტრული პროპოსომა (ბერძნ. akron უკიდურესი, ზედა, მწვერვალი, ლათ. centrum ცენტრი) - ჩხირისებრი ქრომოსომა, რომელსაც ცენტრომერი განლაგებული აქვს მხრების ბოლოში. ერთი მხარი მეტად გრძელია, მეორე კი ძალიან მოკლე.

აპროტეჟალია (ბერძნ. akron უკიდურესი, ზედა, მწვერვალი, kephale თავი) - თავის ქალას თავისებური დეფორმაცია, რაც გამოიხატება მის წაწვეტებულ ფორმაში.

აპროტიანოზი (ბერძნ. akron უკიდურესი, ზედა, მწვერვალი, kyaneos მუქი ლურჯი) - სისხლის მიმოქცევისა და სისხლძარღვსა ტონუსის დარღვევის შედეგად კიდურებისა და სხეულის ცხვირული ნაწილების (ყურების, წხვირის, ტუჩების) მოღურჯო-მოწითალო შეფერილობა.

აპუმულაცია (ლათ. accumulatio დაგროვება) - რაიმე ნივთიერების ჭარბი დაგროვება. ორგანიზმის მიერ ფიზიკური ფაქტორების (მაგ., რადიოაქტიური ნივთიერებების) დაგროვება. სინონიმები: კუმულაცია; ბიოაკუმულაცია.

აპუსარესურა (ლათ. acus ნემსი, pressus წნევა, ზემოქმედება) - სიისის დაჭრა სხეულის გარკვეულ წერტილებში სხვადასხვა დაავადების სიმპტომების წინააღმდეგ (მაგ., კბილის ტკივილი, სურდო და ა.შ.).

აპუნქტურა (ლათ. acus ნემსი, punctum წერტილი) - ჩინური ხალხური

მედიცინის მუაოდი, რაც მდგომარეობს სხეულის გარკვეულ წერტილებში ნემსის ჩხედეტაში.

აქშსტიქა ბერძნ. akustikos სქენისა, სქენით) - 1.ფიზიკის დარგი, რომელიც სწაელობს ბგერის სიძლიერეს და გარეცელებას. 2.სმენადობის პირობები შენობაში (მაგ., ოპერაში).

ალალია ბერძნ. α λιαლια სავსართი, lalia მეტყველება) - მეტყველების უნარის უქონლობა ან განუეისარებლობა ბაეშეებში. ეთარდება მუცლად ყოფნის პერიოდში ან 1 წლის ასაკამდე ბაეშეებში საეის ტენის მეტყველების ზონის განეისარების დარღვეეების შედეგად.

ალანტოისი ბერძნ. allantos ძეხვი, eidos მსგაესი) - ემბრიონის გარე ორგანო, ერთ-ერთი ჩანასახოუანი გარსი ემსახურება საკეები ნეოთორებების შეწოვას. მისი სისხლძარღეები მიემარსებთან ჩანასახიდან საშეილოსნოს კედლისაკენ, კრძოდ, პლაცენტისაკენ. დაახლოებით 40-60 სმ სიგრძის წარმოჩაქნისა კიპლარის საშუალებითა.

ალარ - ხელოენურად გალიეებული. ფერმენტების შემცველი მარცვლეული (ხორბალი, ქერი და სხეა). იყენებენ სპირტის, ლუდის და ბურახის წარმოებაში.

ალარმიზმი (ინგლ. alarm განგაში) - ბუნების დაცვაში ერთ-ერთი ყველაზე უკიდურესი მიმართულება. მისი წარმომადგენლები განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ ადამიანის ბაენეზემოქმედებას ბუნებაზე, განსაკუთრებით ცხოველსაა სამყაროს წარმომადგენლებზე.

ალბინიზმი (ლათ. albus სუთარი, ismus მდგომარეობა) - ამა სუ იმ სახეობის დამახასიათებელი სორმალური პიგმენტაციის, შეეეროდობის თანდაყოლილი უქონლობა. აღნიშნული

მოელენა რეცესიული ნაშან-სეისებაა და გამოწვეულია ამინოჰაეური ცვლის დარღვეეითა. ორგანიზში ბლოკირებულია პიგმენტების (მელანინის, ქლოროფილის) სინთეზი.

ალბინოსი (ლათ. albus სუთარი) - ინდიეიდი, რომელსაც ახასიათებს ალბინიზმი (იხ.). განასხეაეებენ სრულ და ნაწილობრიე ალბინოსებსა.

ალბუმინიბი (ლათ. albumen ცილა) - მარტიეი გლობულარული ცილები. გააჩნიათ ეიტამინების, ჰორმონების, კორტიკოსტეროიდების და სხე. სისხლთა ტრანსპორტირების უნარი. ალბუმინებს შეიცაეს რძე, სისხლის შრატე, კეერცხის ცილა და სხე.

ალბიდური სტადია (ლათ. stadium albidum) - დაწყებითი სტადია.

ალბიცეიდი (ლათ. alba წყალმცენარე, caedo ეკლავ) - ნეოსთერება, რომელიც გამოიყენება წყალმცენარეების მოსასპობად.

ალგოლობია (ლათ. alga წყალმცენარე, ბერძნ. algos მოძღერება) - ბოტანიკის დარგი, რომელიც შეისწავლის წყალმცენარებსა.

ალელეები ბერძნ. allelon ორმხრიეი) - ერთი გენის სახეცვლილებები ან სხეადასხეა მდგომარეობა რაც იწვეეს ერთი და იგიეე ნიშან-სეისების ვარიაციებს. ალელოური გენები ლოკალიზებულნი არიან ჰომოლოგიური ქრომოსომების იდენტურ ლოკუსებში. ალელებია დომინანტური და რეცესიული გენები. ტერმინი მოწოდებულია ბ.ი.ი.პანსონის მიერ 1909 წელსა.

ალელოპათია (ბერძნ. allelon ორმხრიეი, phatos ტანჯეა) - მკენარეუსა მიერ გამოყოფილი სხეადასხეა ქიმიური ნეოსთერებების (ანტიბიოტიკების, მარაზმინების, ფიტონციდების, კოლინების და სხეა) საშუალებითა

ერასმეიზე უარყოფითი ზემოქმედება.

ალენის წიმი - თბილისისხლიანი ცხოველების გამოზიდული ნაწილები (იყო კლიმატში უფრო მოკლენი არიან, ვიდრე სბილში ამიტომ ცივი კლიმატში ცხოველები ნაკლებ სისბოს გასკემენ აღნიშნულ წესს სახელი ეწოდა ამერიკელი მეცნიერის **ჰალენის** (1838-1921) საპატიეცემულოდ.

ალერბენი (ბერძ. allos შეცვლოლ, სხვა, ergon მოქმედება, genesis წარმოშობა) - ნივთიერება (უცხო ცილა, მიკრობი, ყვავილის მტვერი, საკვები პროდუქტი, სამკურნალო პრეპარატი და სხვა), რომელიც იწვევს ალერგიულ რეაქციას.

ალერბია (ბერძ. allos შეცვლილი, სხვა, ergon მოქმედება) - იმუნური რეაქცია, რაც, როგორც წესი, გამოიხატება ორგანიზმის ჰიპერრეაქტიულობაში ამა თუ იმ ნივთიერების, ალერგენის (იხ) მოქმედების მიმართ.

ალექსია (ბერძ. a უარყ, საეხარათი, lexis სიტყვა) - კოახეის უნარის დაკარგვა.

ალექსინი (ბერძ. alexo ეიცავი, უქუვაგდებ) - ოგივე კომპლემენტი (იხ).

ალექსიტალური კვირცხი (ბერძ. a უარყ, საეხარათი, lekhos კვერცხის ყვიარი) - მრავალი უხერხემლოს, ზოგიერთი ჩანასონის და ყველა უმაღლესი ბუბუმწოვრის კვერცხი, რომელსაც არა აქვს ყვიარი ან გაანჩია ოგი ძალზე მცირე რაოდენობისა. ზოგიერთი მეცნიერი აღეციტალურ კვერცხს ოლიგოლეციტალურს უწოდებს.

ალვეოლა (ლათ. alveolus ღრმული, ბუშტულა) - 1. ფილტვის ბრონქიოლების დამბოლოებელი, სისხლის კაპილარების ამოფენილი ბუშტუკი, სადაც მომდინარეობს გაზთა ცვლა. 2. ბუშტუკოვანი (ადიუეო-ლური)

ჯირკვლების დაბოლოება, სეკრეტის გამოყოფი ნაწილი. 3. კბილის ბუდე.

ალთია (*Althaea officinalis*) - ტუხტი. მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარე ფესვებში გაანჩია გალაქტოზა, გლუკოზა, სახამებელი, ეიტამინები და ა.შ. გეირგენის ფურცლებში და ფოთლებში - ვიურზუები, კაროტინი, ასკორბინის მუაეა და სხვა. ამ მცენარის პრეპარატებს გაანჩიათ ანთების საწინააღმდეგო, ამოსახველებელი და სხვა თვისებები. ამზადებენ ნახარშს, ნაყენს, ფხენილებს და ა.შ.

ალიმენტური (ლათ. alimentum საკვები, საზრდო) - კვებაზე დამოკიდებული, კვებისგან წარმოქმნილი.

ალკალიზი (არაბ. alkali ტუტე, ფუძე, ბერძ. osis მდგომარეობა) - ორგანიზმში მუაეე-ტუტოვანი წონასწორობის დარღვევა.

ალკალიდეი (არაბ. alkali ტუტე, ფუძე, ბერძ. eidos მსგავსი) - ტუტე (ფუძე) თვისების აზოტუმცველი ნივთიერებანი, უმთავრესად მცენარეული წარმოშობისა. მცირე დოზებისა იყენებენ მედიცინაში (მორფინი, კოფეინი, კოკაინი, ეფედრინი, ატროპინი და სხვა).

ალკოჰოლიზმი (ლათ. alcohol აღკოჰოლი, ismus მდგომარეობა) - აღკოჰოლისადმი (სპირტის შემცველი სასმელებისადმი) ავადმყოფური მიდრეკილება.

ალმა მატერ (ლათ. alma mater მარინალი; ქალი, ძდა) - უნივერსიტეტის (ინსტიტუტის, სკოლის) ძველებური სახელწოდება.

ალობამია (ბერძ. allos სხვა, gamos ქორწინება) - 1. ერთი ყვავილის დამტვერეა მეორე ყვავილის მტვერის. ეს მოეღენა დამახასიათებლია ორსახლანი მცენარეებისათვის. 2. ერთუჯრედანი ორგანიზმების (უმთავრესად, უმარტივესების) სხედასხვა ინდივი-

დების გამეტების პოპულაცია.

ალობენსი (ბერძნ. allos სხვა, genesis წარმოშობა) - ორგანიზმების ჯგუფების ევოლუციური გარდაქმნები, რის დროსაც სისტემატიკურად ახლო მდგომ სახეობებში ადგილი აქვს ერთი კერძო ხასიათის შეგუების შეცვლას სხვა სახის შეგუებით, მაგრამ ორგანიზაციის საერთო დონე უცვლელი რჩება.

ალობიზმი (ბერძნ. a უარყ. სახესარსი, logos გონება, ismus მდგომარეობა) - რალაც არალოგიკური. რაც ლოგიკურ აზროვნებას უპირისპირდება.

ალოე (*Aloe arborescens*) - საბრი. მრადსწვანე. მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა მის ფოთლებში შედის ფისები, ეთერზეთები, ვიტამინები, ფერმენტები. გააჩნია ბაქტერიციდური და საფუარასაო თვისებები. გამოიყენება ქრონიკული გასტრიტების, კუჭის წყლულის, ჩირქოვანი ჭრილობების, დამწვრობების და სხვა შემსახვევებში.

ალომეტრია (ბერძნ. allos სხვა, metros ზომა) - სხეულის ნაწილების არასანაბარი ზრდა ორგანიზმის ინდივიდუალური განვითარების პროცესში.

ალომონები (ბერძნ. allos სხვა, chormao მოძრაობაში მომყავს. აღეგზნებ) - ამა თუ იმ ორგანიზმის მიერ გამოშუშავებული ნივთიერებები, რომლებიც ახდენენ რა ზემოქმედებას სხვა სახეობების ინდივიდებზე. იწვევენ ამ უკანასკნელებში თავისთავის სასარგებლო ფიზიოლოგიურ რეაქციებს. მაგ. ყვავილის სუნი და ნექტარი, რომლებიც იზიდავენ მცენარეების დამტყვრავ მწერებს.

ალოპათია (ბერძნ. allos სხვა, pathos ტანჯვა) - მკურნალობის ჩვეუ-

ლებრივი, არაპირობასიური მეთოდები პირობასიის საპირისპირო ცნება.

ალოპატრია (ბერძნ. allos სხვა, patris სამშობლო) - ორგანიზმების სხედასხვა ჯგუფების, მათ შორის ერთი სახეობის პოპულაციების, არსებობა სხედასხვა გეოგრაფიულ რაიონებში.

ალოპეცია (ბერძნ. alopecy მელა) - თავის არეში ამის კეროვანი ან საერთო ცვენა.

ალოპოლიპლოიდი (ბერძნ. allos სხვა, poly ბევრი, ploos შეკრება, შეგროვება) - სხედასხვა სტრუქტურის ქრომოსომთა კომპლექტის გაორმაგება ან მრავალჯერადი გამრავლება, რის შედეგადაც მიღებული ალოპოლიპლოიდურ ფორმას გააჩნია შემდეგი გენომური ფორმულა - AABB, AABBCC და ა.შ. სადაც ყოველი სიმბოლო ერთი ქრომოსომულ კომპლექტს აღნიშნავს და შეესაბამება საწყისი სახეობის ჰაპლოიდურ გენომს. ბუნებრივი ალოპოლიპლოიდები წარმოიქმნება სახეობათშორისი შეჯვარების, ან ჰიბრიდებში ქრომოსომთა სომატური რიცხვის გაორმაგების შედეგად, როდესაც ქრომოსომთა მატოზური გადანაწილება შეიღეულ ბირთვებში არ მიმდინარეობს ალოპოლიპლოიდები წარმოიქმნება აგრეთვე ქრომოსომთა არარელუციტირებული რიცხვის მქონე გამეტების შემსახვევითი ურთიერთგანაყოფიერების შედეგად.

ალოსომა (ბერძნ. allos სხვა, soma სხეული) - ქრომოსომა, რომელიც პომოლოგიურ წყვილში მყოფი სხვა ქრომოსომისაგან მორფოლოგიურად განსხვავდება (მაგ. სასქესო ქრომოსომები).

ალოსტერია (ბერძნ. allos სხვა, stereos მყარი) - უჯრედებში და ორგანიზმებში ნივთიერებათა ცვლის ზოგი-

ერით პროცესის ინტენსივობის კონტროლი რეგულატორული (ალოსტერული) ფერმენტების აქტიურობის ცვლილების ხარჯზე ალოსტერია ხელს უწყობს უჯრედის მატერიალური და ენერგეტიკული რესურსების ეკონომიურ გამოყენებას (ხარჯებას).

ალოტრანსპლანტაცია (ბერძ. *allos* სხვა, *laos* იქის, იქისა, *plantatio* ნერგი) - ქსოვილების და ორგანოების გადანერგვა ერთი სახეობის ორგანიზმების ფარგლებში. სინონიმები: ალოგენური გადანერგვა, ჰომოტრანსპლანტაცია, ჰომოლოგური გადანერგვა.

ალომფენური ცხოველები (ბერძ. *allos* სხვა, *phainomenon* მოვლენილი) - სხვადასხვა ზოგობებისაგან შექმნილი სრულიად ახალი ცხოველი, რომელიც აეროთიანებს ყველა საწყისი მშობლის ფენოტიპს.

ალომპონები (ბერძ. *allos* სხვა, *chthon* სამშობლო, მიწა-წყალი) - განსახლების შედეგად ამა თუ იმ ფლორასა თუ ფაუნაში მოხვედრილი ორგანიზმები.

ალპინარიზმი (ალპების სახელწოდებიდან) - ბალის ან პარკის ნაკვეთი, სადაც კულტივირებას უწევენ მაღალმთის მცენარეულობას. ალპინარიუმს ჩვეულებრივ მთიანი გორაკის სახე აქვს.

ალპური (ალპების სახელწოდებიდან) - მაღალმთიანი. მაგ. ალპური საძოვრები, ალპური ზონა.

ალტერაცია (ლათ. *altero* ცვლი, ვაუარესებ) - უჯრედების, ქსოვილისა და ორგანოსა სტრუქტურის ცვლილებები მექანიკური, ქიმიური, ელექტრული და სხვა ფაქტორების ზეგავლენით, რასაც თან სდევს მათი ცხოველქმელების დარღვევა.

ალტერ ეგო (ლათ. *Alter ego*) -

რომელიმე ადამიანის (მაგ. მეცნიერის) უახლოესი საანამოზრე, მეგობარი, რომელიც იმდენად ახლობელაა, რომ შეიძლება იგი სრულიად შეცვალოს.

ალტერნატივა (ლათ. *alterno* შენაცვლებით ვაკეყებ) - ამა თუ იმ საკითხის გადასაწყვეტად ორი ან რამდენიმე ერთმანეთის გამომრიცხავი შესაძლებლობებიდან ერთ-ერთის არჩევა. ერთ-ერთი მათგანი ამ შესაძლებლობებიდან.

ალტერნატიული მედიცინა (ლათ. *alterno* შენაცვლებით ვაკეყებ, *medicina* მედიცინა მეცნიერება მეურნეობის შესახებ) - ოცივე პარალელური მედიცინა. მეურნეობის მესოდი, რომლის ფიზიოლოგიური საფუძვლები ბოლომდე შესწავლილი არ არის. ასეუბნა: აკუპუნქტურა, აკუპრესურა, ჰომეოპათია და სხვა.

ალტერშიზმი (ლათ. *alter* სხვა) - უანგარო ზრუნვა სხვათა კუთვლდებობისათვის სხეულისათვის საყისი პირადი ინტერესების შეწირვა. ახასიათებს ცხოველებსაც. მაგ. ასეთ მოვლენად შეიძლება ჩაითვალოს მტაცებლის მოახლოებაზე ჯოგის ან ფრინველსა გუნდის რომელიმე წევრის გაფრახილებითი სიგნალი, რისაც იგი თავს საფრახეში იტღებს.

ალფაშტოპროტიინი (ალფა - ბერძნული ალფაბეტის პირველი ასო, ლათ. *felus* ჩანასახი, ბერძ. *protos* პირველი, უმთავრესი) - ცილია, რომელსაც გამოყოფს ნაყოფი და ახალშობილი ბავშვი. შემდეგ მისი სეკრეცია წყდება. როგორც დადგინდა, ქევატომის (იხ.) განვითარების შემთხვევაში კელაე იწყება მისი სინაიზი გაჩნდა სადავგნოსო მნიშვნელობა.

ალქიმია (ლათ. *alchymia*) - ასე ეწოდებოდა შუა საუკუნეებში ზოგ-

ერთი მეცნიერის ძალისხმევას ქიმიური საშუალებით მიეღოს ფანტასტიკური „ფილოსოფიური ქვა“, რომელ-საც თითქოსდა შეეძლო ჩვეულებრივი მეტალების ოქროდ გადაქცევა აგრეთვე ადამიანის სიცოცხლის გამახანგრძლივებელი ე.წ. „სიცოცხლის ელექსირის“ მიღება.

ალცაპიძერის ღააკადება - ცენტრალური ნერვული სისტემის პროგრესირებადი დაავადება, რომლის მთავარი სიმპტომია ამნეზია (იხ.). ამ დაავადების ეტიოლოგია უცნობია.

ამბერკოლონი (ინგლ. amber ქარვა, გაქვავებული ფისი, ფრანგ. code პარობოთი შემოკლება, შიფრი) - სამი „უაზრო“ კოდონიდან (იხ.) ერთ-ერთი (მაგ. უაბ), რომელიც ცილის სინთეზის ტერმინაციას განაპირობებს.

ამბერმუტაცია (ინგლ. amber ქარვა, გაქვავებული ფისი, ლათ. mutatio ცვლილება) - ნებისმიერი ცვლილება ღნმ-ში, რომელიც იწვევს ამინომჟავის მკოდირებელი ტრიპლეტის შეცვლას და მის ნაცვლად ამბერკოდონის (იხ.) წარმოქმნას.

ამბიდექსტრია (ლათ. ambo ორივე dexter მარჯვენა) - მარჯვენა და მარცხენა კიდურების ერთნაირი სიმარჯვეთი გამოყენება.

ამბივალენტურიობა (ლათ. ambo ორივე, valentia ძალა) - გარკვეულ პირობა, საგანსა, მოვლენასა მიმართ, ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო განცდა.

ამბისტომა (ბერძ. ambly ბლადეო, ჩლუნგი, stoma პირი) - კუდიანი ამფიბია სალამანდრისებრთა ოჯახიდან.

ამბიცია (ლათ. ambitio პატივმოყვარეობა, ტრახახი) - ზედმეტი თავმოყვარეობა, პატივმოყვარეობა, ქედმაღლობა, თავის თავზე ზედმეტი წარმოდგენა.

ამბრა (ფრანგ. ambre) - ლარობატი, კუთხისურნელება. 2-ციკლისმავარი ნივთიერება, რომელიც გამოიშვება კაშალოტის საკმლის მონელებულ ტრაქტში. მისი საეციფიკური სუნი განპირობებულია ტრიტერპენის სპირტის - ამბრენის დაჟანგვის პროდუქტებით. ამბრას ზოგჯერ ნახულობენ წყალში ან ოკეანეების ნაპირებზე გამოიყენებენ მარფიუმერიაში სუნამოებისათვის მდგრადობის მისანიჭებლად.

ამბროზია (ბერძ. ambrosia) - სტეობერძულ მითოლოგიაში - ღმერთების არობატული საკვები, რომელიც მათ უკვდავებას ანიჭებდა ძალზე გემრიელი. განსაკუთრებული საკვები 2-როსულყვავილოვანთა ოჯახის წარმომადგენელია. კულტურული ნათესების სარეველაა. საქართველოში გვხვდება არტემისოლიანი (A. artemisiifolia), სამნაკეთიანი (A. trifida) და მრავალწლოანი (A. psilostachya) ამბროზიები. მცენარის ყვავილის მტკერი იწვევს ე.წ. თივისმიერ ციებ-ცხელებას. ზოგიერთი მონაცემით, აღნიშნულ მცენარეს გააჩნია კანცეროგენური თვისებები.

ამბულატორია (ლათ. ambulo ესეირნობ) - სამკურნალო-პროფილაქტიკური დაწესებულება, რომელიც სამედიცინო დახმარებას უწევს როგორც მომსვლელ, ასევე სახლში მყოფ ავადმყოფებს.

ამიბიბი (ბერძ. amoibe ცვლილება) - უმარტივესების ტიპის, ფესვფეხიანთა (სარკოდინების) კლასის ერთ-ერთი ერთჯერადიანი, მარტივად აგებული ორგანიზმებია, რომელთა სხეულის ფორმა მკვეთრად ცვლება-დობს. ზოგიერთი სახეობა იწვევს ადამიანისა და ცხოველების დაავადებებს ძირითადად პარაზიტობენ ნაწლავებში. განსაკუთრებით საშიშია ღიზენტერიული ამიბა.

ამეობიოზი (amoebiasis) - ხანგრძლივად მიმდინარე ინვაზიური დაავადება, რომლის გამომწვევია დიზენტერიული ამება (*Entamoeba histolytica*). აზიანებს მსხვილ ნაწლავს, იწვევს ღვიძლის, ფილტვების და სხვა შინაგანი ორგანოების აბსცესს (იხ.).

ამეობოდური მოძრაობა (ბერძ. amoibe (ცელილება) - უჯრედის გადაადგილება მისი შემცველობის ცვლილების გზით, მაგალითად, ფსევდოპოდოების (ცროუფების) გამოყოფით. ასეთი ტიპის მოძრაობა ამებების გარდა ახასიათებს ლეიკოციტებსაც.

ამეობოციტი (ბერძ. amoibe (ცელილება, kytos უჯრედი) - უხერხემლო ცხოველების მოძრაი, ცელადი ფორმის სისხლის უჯრედები. ასეთი თვისებები დამახასიათებელია ხერხემლიანების ლეიკოციტებისათვის.

ამენორეა (ბერძ. a უარყოფითი, men თვე, rheo მოედინები) - სქესობრივი სიმწიფის პერიოდში მენსტრუაციის (სიყურის) უქონლობა.

ამენსალღიმი (ლათ. amens წინდაუხედავი, თავზე ხელაღებული) - ერთი ორგანიზმის მიერ მეორის დათრგუნვა, ამ უკანასკნელის მხრიდან ყოველგვარი წინააღმდეგობის გარეშე.

ამიგდალი (ლათ. Amygdalus communis ნუში) - მწარე ნუშის ფოთლებსა და თესვებში, აგრეთვე ატმის, ქლიავის, ვაშლის, ალუბლის და სხვ. თესვებში არსებული გლიკოზიდი.

ამილოიდი (ბერძ. amylon სახამებელი, eidos სახე) - ცილოვანი ცვლის დარღვევა.

ამიმი (ლათ. amimia) - სახის გამომეტყველების მოშლა.

ამინოჰაჰამი - ორგანული ნაერთები, რომლებიც აერთიანებენ მჟავებისა და ამინების თვისებებს, ეი.

მათ გაანინათ კარბოქსილის (COOH) და ამინის (NH₂) ჯგუფები. ცილის მოლეკულების ძირითადი სტრუქტურული ერთეულია.

ამიტოზი (ბერძ. a უარყოფითი, mitos ძაფი) - უჯრედის გაყოფის ერთ-ერთი ხერხი, რაც მდგომარეობს ბირთვის და ბოლოს ციტოპლაზმის პირდაპირ გაყოფაში ორად. რიგ შემთხვევაში შესაძლოა ციტოპლაზმა არ გაიყოს და ჩამოყალიბდეს ორან მრავალბირთვიანი უჯრედი.

ამნეზია (ბერძ. a უარყოფითი, mneme მეხსიერება) - მეხსიერების სრული ან ნაწილობრივი დაკარგვა.

ამნიონი (ბერძ. amnion ჩანასახოვანი ბუშტი) - უმაღლესი ხერხემლიანი ცხოველების ჩანასახის შებენი, წყლის შემცველი გარსი. ერთ-ერთი ჩანასახოვანი გარსია.

ამნიოტეხი (ბერძ. amnion ჩანასახოვანი ბუშტი) - ხმელეთზე ცხოვრებას შეგუებული უმაღლესი ხერხემლიანი ცხოველები (რეპტილიები, ფრინველები, ძუძუმწოვრები). მათი ჩანასახი, ანამნიონის (იხ.) ჩანასახისაგან განსხვავებით, შეიცავს ამნიონს და ალანტოისს.

ამნიოცენტოზი (ბერძ. amnion ჩანასახოვანი ბუშტი, lათ. cenceo გადაწყვეტა, განსაზღვრა, ბერძ. osis მდგომარეობა) - მემკვიდრული დაავადებების პრენატალური დიაგნოსტიკის მეთოდი. ორსულობის მე-14 - 16 კვირიდან მე-20 - 22 კვირამდე იღებენ ამნიონის სისხეს და ახდენენ მასში მყოფი უჯრედების ქრომოსომული და გენომური მუტაციების გამოვლენას ციტოგენეტიკური მეთოდით.

ამოკი (მალ. amok სიშმაგე) - ფსიქიკური დაავადება, მკვლელობის დაუოკებელი სურვილი.

ამორალური (ბერძნ. a უარყოფითი, ლათ. moralis ზნეობრივი) - უზნეო, ზნედაცემული (მაგ. ამორალური საქციელი, ამორალური ადამიანი). ამორალიზმის ფორმებია ეგოიზმი, კაცთმოდულებობა (მიზანსროპია), ცინიზმი და სხვა.

ამორფული (ბერძნ. amorphos) - 1. უფორმო. 2. ნივთიერება, რომელსაც არა აქვს კრისტალური აგებულება. მაგ. ამორფულ სხეულში ატომები, მოლეკულები და სხვ. უწყსრივოდ, ქაოტურად არიან განლაგებული.

ამორფოზი - თანდათანობით ან უეცარი ევოლუციური პროცესი, რომელიც ხასიათდება ამა თუ იმ სახეობის შენელებული გამრავლებით და გაძლიერებული სიკვდილიანობით. ამის შედეგი შეიძლება იყოს სახეობის რაოდენობის შემცირება, შემდეგ კი მისი სრული გაქრობა. ამორფოზის მიზეზი შეიძლება იყოს გენეტიკური ტერორის (იხ.) გავრცელება ან არსებობის პირობების შეცვლა (ბუნებრივად ან ადამიანის ჩარევის შედეგად).

ამორფოზი - წყალში მცხოვრები ორგანიზმების (ძირითადად თევზების) მასობრივი დაღუპვა უჟანგბადობის ან წყალში ტოქსინების დაგროვების გამო.

ამაქლოზოგრაფია (ბერძნ. ampelos ვაზი, grapho ეწერ) - მეცნიერება ვაზის სახეობებსა და ჯიშებსზე.

ამაქლოთერაპია (ბერძნ. ampelos ვაზი, therapeia მკურნალობა) - დიეტოთერაპიის ერთ-ერთი მეთოდი, რაც გამოიხატება ჩვეულებრივ საკვებთან ერთად დიდი რაოდენობის ტკბილი ყურძნის დანიშვნაში.

ამაქლოლოგია (ბერძნ. ampelos ვაზი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება მევენახეობაზე.

ამაქლოზი მცენარეები (გერმ. Ampel მცენარეებისათვის განკუთვნილი ჩამოსაკიდი ლარნაკი) - ჩამოკიდებულ ლარნაკებში (ამპელებში) ან ქოხებში გაზრდილი დეკორატიული მცენარეები გრძელი, გადმოკიდებული ყლორტებით (მაგ. დედოფლის ყუაყული).

ამპერი (ფრანგი ფიზიკოსის აამპერის სახელის მიხედვით) - ელექტროდენის ძალის ერთეული.

ამპლიფიკაცია (ლათ. amplificatio გაფართოება) - 1. ქრომოსომაში განლაგებული ამა თუ იმ გენის ორი, სამი ან მეტი ასლის შექმნა. 2. ორგანიზმის უნარი გააწონასწოროს (განეიტრალოს) ეგზოგენური ფაქტორების ზემოქმედება.

ამპლუა (ფრანგ. emploi გამოყენება; თანამდებობა) - საქმიანობა, მოღვაწეობა, როლი.

ამპულა (ლათ. ampulla შუშა, ბუშტუკი) - სანექციო საშუალებათა ქირურგულად დახურული მინის პატარა ჭურჭელი.

ამპუტაცია (ლათ. amputatio მოჭრა, მოკვეთა) - ქირურგიული ოპერაცია, რაც მდგომარეობს რომელიმე ორგანოს ან კიდურის სრულ ან ნაწილობრივ მოკვეთაში.

ამპუზია (ბერძნ. a უარყოფითი, musa ხელოვნება) - ნაცნობი მგლოდობის გამოცნობის უნარის დაკარგვა.

ამფიბია (ბერძნ. amphibion ორგვარად მცხოვრები) - ხერხემლიანი ცხოველების ერთ-ერთი კლასი, რომელთა გარემოში მცხოვრები ცხოველები (მაგ. ბაყაყები, გომბეშოები, სალამანდრები).

ამფიმიქსისი (ბერძნ. amphi ორგველი; ახლოს, mixis შერევა) - მცენარეთა და ცხოველთა სქესობრივი გამრავლების საშუალება, რომლის დროსაც ხდება ორი სასქესო უჯრუ-

დის (მდედრობის და მამრობის) შერწყმა

ამფიტიპია (ბერძ. amphī ორგელიე, ახლოს, tokos მშობიარობა) - პარაენოგენეზის ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც შთამომავლობა წარმოდგენილია ან მხოლოდ მამრების, ან მხოლოდ მდედრების. ახასიათებს ბუგრებს. კაეკასიაში გავრცელებული ზოგიერთ კლდის ხელიეს და ა.შ.

ამფიციენოზი (ბერძ. amphī ორგელიე, ახლოს, koinos საერთო) - თანასაზოგადოება, რომელიც შექმნილია შუალედური თანასაზოგადოებების სახეობებისაგან (მაგ., ტყე და ტუნდრა, ტყე და ეელი).

ამფოტერულია (ბერძ. amphoterōs ორივე) - ზოგიერთი ნივთიერების თვისება გამომჟღავნოს მუეის ან ტუტის თვისებები.

ამფოტროპული ვირუსები (ბერძ. ampho ორივე, tropos მობრუნება, მიმართულება, ლათ. virus შხამი) - ძალზე ახლოს არიან დულოტროპულ (იხ.) ვირუსებთან ამ უკანასკნელებისგან განსხვავებით მათ არ ძალუბთ წაულას უჯრედებში ტრანსფორმაციის ფოკუსების წარმოქმნა.

ანაბაქსი - ნამარხი მცენარეებისა და ცხოველების შენახვის ფორმა ქანებში. 2.რომელიმე ორგანოს სტრუქტურის შესწავლა სასაგნე მინაზე (ეწ. ციტოლოგიური ანაბექსი).

ანაბიოზი (ბერძ. anabiosis გამოცოცხლება) - დროებითი, შექცევადი მდგომარეობა, როდესაც სასიცოცხლო პროცესები ორგანიზმში იმდენად შენელებულია, რომ სათაქმის არა აქვს ადგილი სიცოცხლის გარეგან გამოვლინებებს. აღნიშნული პროცესი ხელს უწყობს ორგანიზმების გადარჩენას მკვეთრად არახელ-

საყრელ პირობებში (მაღალი ან დაბალი ტემპერატურა, უკიდურესი სიმშრალე და სხვა). ანაბიოზი შეინიშნება მიკროორგანიზმებში, მცენარეებსა და ცხოველებში. ზოგიერთი მასთანსაათის აღნიშნული პროცესი წარმოადგენს განვითარების ნორმალური ციკლის ერთ-ერთ ფაზას (სუსლები, სპორები, ცისტები).

ანაბოლიზმი (ბერძ. anabole ამაღლება, ismus მდგომარეობა) - მეტაბოლიზმის შემადგენელი ნაწილია და მიმართულია უჯრედის მიერ საკვები ნივთიერებების აათისებისაკენ, შედარებით მარტივი მოლეკულებიდან რთული მოლეკულების სინთეზისაკენ (იხ. ასიმილაკია).

ანაბენეზი (ბერძ. ana უკან, უკუ, genesis წარმოშობა) - ადაპტაციური გარდაქმნა, რაც იწვევს ორგანიზმების აგებულებისა და ფუნქციონირების საერთო სრულყოფას და მათელი ფილოგენეზური შტოს შემდგომ პროგრესულ ევოლუციას. სინონიმი: აროგენეზი.

ანალროპული მიგრაცია (ბერძ. an უარყოფითი, dromos სიბილი, ლათ. migratio გადასახლება, გადაადგილება) - გამრავლების მიზნით წყლის ზოგიერთი ცხოველის (მაგ., ზუსისებრი და ორაგულისებრი თევზების) გადაადგილება ზღეებიდან მდინარეებში.

ანაპრობაპი (ბერძ. an უარყოფითი, aer ჰერი, bios სიცოცხლე) - მიკროორგანიზმები, რომლებიც ცოცხლობენ მხოლოდ უჰაერო პირობებში, უქანებადოდ. ანაპრობიზია: ზოგიერთი ბაქტერია, ინფუზორია, ჭია (თასმისებრი, ასკარიდები) და მოლუსკო. განასხვავებენ ობლიგატურ ანაპრობებს (რომლებიც მუდმივად ცხოვრობენ უქანებადოდ არეში) და ფაკულ-

ტატურ ანაერობებს (რომელთაც ძალუძს ცხოვრება როგორც უჟანგბადო, ასევე საეისუფალი ჟანგბადის არსებობის პირობებში). აღნიშნულ ორგანიზმებში მიმდინარე პროცესს ანოქსიბიოზი ეწოდება.

ანალგეზია (ბერძნ., analgesia უგრძობლობა) - ტკივილის შერბნების დაკარგვა.

ანალგეტიკები (ბერძნ. an უარყოფითი, algos ტკივილი) - ტკივილის გამაყუჩებელი საშუალებები.

ანალიზატორი (ბერძნ. analysis დაშლა, დანაწევრება) - რთული ანატომიურ-ფიზიოლოგიური სისტემა, რომლის მეშვეობითაც ხდება ყოველგვარი გავიზიანების აღქმა და ანალიზი. მაგ., მხედველობის, სმენის და სხვ. ტერმინი შემოიღო ი.პაპაშვილმა.

ანალიზი (ბერძნ. analysis დაშლა, დანაწევრება) - 1.სამეცნიერო კვლევის მეთოდი, რაც მდგომარეობს მკვლევანის დაშლაში, დანაწევრებაში შემადგენელ ელემენტებად. 2.რაიმე ნივთიერების შემადგენლობის და თვისებების განსაზღვრა (მაგ., მათი გამოკვლევა სისხლში). 3.რალაციის განხილვა, გარჩევა.

ანალოგია (ბერძნ. analogia შესაბამისობა) - 1.რაიმე მოვლენის, საგნის მსგავსი, შესაბამისი მოვლენა, საგანი. 2.სხვადასხვა სისტემატიკური ჯგუფის წარმომადგენელთა ცალკეული ორგანოების მორფოლოგიური მსგავსება, რომელიც განპირობებულია მსგავსი ფუნქციის შესრულებით. მაგ., მწერებისა და ფრინველების ფრთები, ძუძუმწოვრებისა და თავფეხიანი მოლუსკების თვალები. აღნიშნულ ორგანოებს სხვადასხვა ონტოგენეზური განვითარება ახასიათებს (განსხვავებით, კომოლოგიური, ორგანოებისაგან).

ანალური (ლათ. anus რგოლი, ბუჯელი) - ის, რაც შეეხება უკანა გასსელელს, ყიფას.

ანამნეზი (ბერძნ. anamnesis მოგონება) - ექიმის მიერ ავადმყოფის ან მისი ახლობლების გამოკითხვის შედეგად შეკრებილი ცნობები ავადმყოფობის შესახებ.

ანამნიონი (ბერძნ. a უარყოფითი, amnion ჩანასახოვანი ბუშტი) - უმდაბლესი ხერხეულიანები (მრგვალოპირანები, თევზები, ამფიბიები), რომელთა ჩანასახებს არ გააჩნიათ ამნიონი და ალანტოისი.

ანანასი (Ananas sativus) - ნამდვილი ანანასი. მიეკუთვნება ბრომილიისებრთა ოჯახს. ტროპიკული ბალახოვანი მცენარეა, 80 სმ-მდე სიგრძის ხორციანი ფოთლებით და გორჩისებრი ნაყოფით ამ მცენარეში აღმოჩენილია ფერმენტი ბრომელაინი, რომელიც „ასუფთავებს“ სისხლძარღვებს ქოლესტერინის ნალექისაგან.

ანაპლაზია (ბერძნ. anaplasia გარდაქმნი) - უჯრედის მორფოლოგიური და ფუნქციური თვისებების შეცვლა, მაგალითად, ავთვისებიანი სიმსივნის განვითარების პროცესში.

ანართროზი (ბერძნ. an უარყოფითი, arthron სახსარი) - არტიკულაციის დანაწევრებული მტკიცელების უნარის მოშლა.

ანარქია (ბერძნ. anarchia) - 1.სტიქიურობა, არაორგანიზებულიობა, უწყსრობა, ქაოსი. 2.უჯრედის ორგანიზაციის ასინქრონული განვითარება.

ანასარქა (ბერძნ. ana ორგელიე, sarx ხორცი) - კანისა და კანქვეშა ქსოვილის შემუპება.

ანასტომოზი (ბერძნ. anastomosis შესარსავე) - 1.სისხლძარღვების ან ნერვების დამაკავშირებელი ტოტები.

2. მილისებრი ან ღრუ ორგანოების ურთიერთდაკავშირება ხელოვნურად. აღნიშნული მეთოდი პირველად შეიმუშავა ა. ბარმალმა.

ანატომია (ბერძ. anátome გაკვეთა) - საბუნებისმეტყველო მეცნიერების დარგი, რომელიც სწავლობს ადამიანის, ცხოველსა და მცენარესა ორგანიზმების, ორგანოსა სისტემების და ორგანოსა ფორმასა და აღნაგობას.

ანატომიური თეატრი (ბერძ. anátome გაკვეთა) - შენობა, ოთახი სადაც გამოფენილია ანატომირებული პრეპარატები თეატრალური ხელოვნებისა და სასწავლო მიზნებისათვის.

ანატომოზი (ბერძ. ana უკან, უკუ, tonos დაჭიმვა) - უჯრედებში ოსმოსური წნევის მომატება გარეგანი და შინაგანი ზემოქმედებების გაელენით (მაგ., როდესაც უჯრედები დიდი ხნით იმყოფებიან კონცენტრირებულ ხსნარებში).

ანატომიქსი (ბერძ. ana უკან, უკუ, toxikon შხამი) - ტოქსინი, რომელსაც მაღალი ტემპერატურისა და ფორმალდეჰიდის ზემოქმედებით, დაკარგული აქვს პათოგენური მოქმედების უნარი და შინაარსი უნდა იქონიოს სუბსტანციების.

ანაფილაქსია (ბერძ. ana უკან, უკუ, phylaxis დაცვა) - გაძლიერებული მგრძობელობა, რომელიც უეცრად ადამიანს ან ცხოველს მათ ორგანიზმში (კანში, კანქვეშ, კუნთებში, სისხლში) უცხო ცილის, ანტიგენის (ანაფილაქტოგენის) განმეორებით (6-12 დღის შემდეგ) შეყვანისას. ანაფილაქსია ალერგიის თავისებური ფორმაა. ანაფილაქტოგენის განმეორებით შეყვანა იწვევს სწრაფ ანაფილაქსიურ რეაქციას, რისი ტიპობრივი გამოვლინებაც ანაფილაქსიური შოკი.

ანაფილაქსიის საწინააღმდეგოდ იყენებენ ადრენალინს, ეფედრინს, ანტიპისტამინურ საშუალებებს, პარამონულ პრეპარატებს და სხვა.

ანაქრონიზმი (ბერძ. ana უკან, უკუ, chronos დრო) - 1. აზრი, ცნება, მოვლენა, რომელიც მოძველებულია და არ შეესატყვისება სათანადო მოთხოვნებს. 2. ურთი ეპოქაში მომხდარი ამბების და მოვლენების შეცდომით სხვა ეპოქაში გადატანა.

ანაციდიტასი (ბერძ. an უარყოფითად, acidus მჟავა) - კუჭის წვენში მარილმჟავას კონცენტრაციის მკვეთრი დაქვეითება ან სრული გაქრობა.

ანგინა (ლათ. angere ეუჭერ, ვახრობ) - ყელის ანგინა - მწვავე ინფექციურ-ალერგიული დაავადებაა, რაც გამოიხატება სასის, ნაქის, მეზოფარინგისა და ნუშისებრი ჯირკვლების ანთებაში. გულის ანგინა (იხ. სტენოკარდია) - გულის დაავადება, ახასიათებს მწვავე ტკივილი, ხუთა და სხვა.

ანგიოგრაფია (ბერძ. angeion სისხლძარღვი, grapho ეწერ) - სისხლძარღვთა გამოკვლევის მეთოდი (რენტგენოგრაფია, დოპლეროგრაფია).

ანგიოლოგია (ბერძ. angeion სისხლძარღვი, logos მოძღვრება) - სისხლძარღვოვანი და ლიმფური სისტემების შემსწავლელი ანატომიის (ქირურგიის) ნაწილი.

ანგიოზა (ბერძ. angeion სისხლძარღვი, oma სიმსივნე) - სისხლძარღვებისა და ლიმფური ძარღვების კეთილშეიშვებიანი სიმსივნე.

ანგიოპათოზი (ბერძ. angeion სისხლძარღვი, oma სიმსივნე, osis მდგომარეობა) - მრავლობითი ანგიომები (იხ.).

ანგიოპათია (ბერძ. angeion

სისხლძარღვი, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა) - სისხლძარღვთა სისტემის დაავადებები (კრებიით ცნებაა).

ანგიოტენზიონი (ბერძ. angeion სისხლძარღვი, ლათ. tensio დაძაბვა) - ტუბოშწოვარსა პორმონია იწვევს სისხლის წნევის მომატებას, საშეილ-სნოს შეკუმშვას, ასტიმულირებს რიგი პორმონების (ალოდოსტერონის, ეპო-პრესინის) სეკრეციას. იგივე ანგიო-ტონინი, პიპერტენზინი.

ანესტრამი (A) - სიგრიხის ერთეუ-ლია, რომელიც შეადგენს ნანობეტრის (იხ.) მეთაიდს. სახელი ეწოდა შვედი ფიზიკოსის ანესტრამის (1814-1874) საპატივცემულოდ.

ანდროპენეი (ბერძ. aner, andros მამაკაცი, genes წარმოშობა) - მამაკაცის სასქესო პორმონები (ტესტოსტერონი და სხვ.).

ანდროპენეი (ბერძ. aner, andros მამაკაცი, genes წარმოშობა) - კერძო-ზურედიის განეითარება მხოლოდ მამრობითი წარმოშობის ბირსაყის, იმ შემთხვევაში, თუ მდებრობით ბირთვი რატომღაც დაიღუპა. კერძოზურედი ვითარდება მხოლოდ ორი სპერმატო-ზოიდის ბირსეებიდან, რადგანაც ერთ სპერმატოზოიდს ქრომოსომების პა-ლოიდური კომპლექტით არ ძალუძს სიცოცხლისუნარიანი ჩანასახის წარმო-ქნა.

ანდროგინია (ბერძ. androgynos ორსქესიანი) - მდებრობაში მამრის მეორადი სასქესო ნიშნების არსებობა და პირიქის. იხ. პერმაფროდიტიზმი.

ანდროლოგია (ბერძ. aner, andros მამაკაცი, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც შეისწავლის მამა-კაცის შარდ-სასქესო ორგანოების დაავადებებს.

ანდროპაუზა (ბერძ. aner, andros მამაკაცი, pause შეჩერება) - მამაკაც-

ებში სქესობრივი ფუნქციის (განაყოფი-რების) შეწყვეტის პერიოდი. იგივე მამაკაცის კლიმაქსი.

ანდროფობია (ბერძ. aner, andros მამაკაცი, phobia შიში) - სიძულელი მამაკაცებისადმი.

ანევიზმა (ბერძ. aneurysma გაფართოება) - არტერიების, ვენების და გულის კედლის ზოგიერთი უბნის გაგანოვრება და გამოზურვა განსაკუთ-რებით ხშირია აორტის ანევიზმა.

ანელიდები (Annelida) - იგივე რგოლიანი ჭიები. უმაღლესი ჭიების ტიპი. სხეული სეგმენტირებულია რგოლებად. უმრავლესობა პერმაფრო-დიტია.

ანემია (ბერძ. an უარყო, თაესაროი, haima სისხლი) - დაავადებაა ჯგუფი, რომელსაც ახასიათებს ერითრო-ციტებში შემოგლობონისა და სისხლში ერითროციტების რაოდენობის შემ-ცირება ანემიას იწვევს სისხლის დაკარგვა, სისხლწარმოქმნის დარღვე-ვა და ერითროციტების გაძლიერებული დაშლა.

ანემოფილია (ბერძ. anemos ქარი, philia სიყვარული) - ქარით ჯვარედინად დამტყვრავი მცენარეები.

ანემოქორია (ბერძ. anemos ქარი, choreo ევრცვლდება) - მცენარეების დიასპორების (იხ.) გაეცვლება ქარის საშუალებით.

ანემრბია (ბერძ. an უარყო, თაე-საროი, ergon საქმე, მუშაობა) - ორგანი-ზმის ენერჯის დაქვეითება ორგანიზმის მდგრადობის სრული დაკარგვა დაავადების გამომწვევი მიკრობების მიმართ. მაგ., დამახასიათებელია შიდსით (იხ.) დაავადებულსაყის.

ანესთეზია (ბერძ. anaesthesia უგრძობლობა) - ტკივილის გრძობის დასარგუნვა, გაუტყურება სხედასხევა

ნოეტიკების (ნოეკანის, კოკანის, დიკანის და სხვა) მოქმედების სხეულის ამა თუ იმ ნაწილში.

ანეუსპლოიზია (ბერძ. an უარყოფითი, eu კარგი, plios ჯერადი) - ერთი ან მეტი ქრომოსომის დაკარგვა ან დამატება ქრომოსომების კომპლექტზე. შეიძლება გამოწვეული იყოს სხეულის სხვა გარეგანი და შინაგანი ფაქტორებით. არჩევენ ნულისომიას, მონოსომიას, ტრისომიას. აღნიშნული ცვლილებები განაპირობებენ მთელი რიგი გენეტიკური (ქრომოსომული) დაავადებების (დაუნის, ტერნერის, კლაინფელტერის და სხვა სინდრომების) განვითარებას.

ანეუსპორია (ბერძ. an უარყოფითი, eu კარგი, spora დათესვა, თესლი) - იხ. სპოროგენეზი.

ანთეზა (inflammatio) - ორგანიზმის დამცველობითი რეაქცია სხეულის სხვადასხვა პათოგენური გამლიზიანებლების მიმართ. ქსოვილის ან ორგანოს დაზიანების ადგილას ელინდება სისხლის მიმოქცევის დარღვევა, რასაც თან ახლავს ქსოვილების დისტროფია. ანთეზის ბიოლოგიური მნიშვნელობა მდგომარეობს დაავადების გამომწვევი აგენტების მოსპობაში ან ორგანიზმში მათი გაერაცვლების შეზღუდვაში. სასიცოცხლო მნიშვნელობის ორგანოების ანთეზის ხანგრძლივმა მიმდინარეობამ შეიძლება გამოიწვიოს მათი ფუნქციის დარღვევა. ანთეზა მოიცავს 3 ძირითად კომპონენტს: ალტერაციას, ექსუდაციას და პროლიფერაციას.

ანთერიდიუმი (ბერძ. antheros აყვავებული) - ხაესების, გემირანარების და სხვ. მამრობითი სასქესო ორგანო, სადაც წარმოიქმნება სპერმატოზოიდები.

ანთოფილია (ბერძ. anthos ყვავილი, philia სიყვარული, მიდრეკი-

ლება) - ცხოველები (განსაკუთრებით მწერები), რომლებიც ბინადრობენ ყვავილებში და იკვებებიან მათი ნაწილებით და ნექტრით.

ანთრაქოზი (ბერძ. anthrax ნახშირი, osis მდგომარეობა) - დაავადება, რომელიც გამოწვეულია ფილტვებში ნახშირის მტერის მარცვლების დაგროვების, დაღვევის გამო.

ანთრაქსი (ბერძ. anthrax ნახშირი) - იგივე ციმბირის წყლული (იხ.).

ანთროპოგენეზი (ბერძ. anthropos ადამიანი, genesis წარმოშობა) - ანთროპოლოგიის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის ადამიანის წარმოშობას, მის სახეობად ჩამოყალიბებას საზოგადოების ფორმირების პროცესში (სოციოგენეზი).

ანთროპოგენი (ბერძ. anthropos ადამიანი, genos წარმოშობა, დაბადება) - კანინოზოური ერის ბოლო გეოლოგიური პერიოდია, ადამიანის წარმოშობიდან დაღვევამდე მისი ხანგრძლივობა 2,5-3,5 მილიონ წელიწადს მოიცავს (ზოგი მონაცემით 1-დან-3,5 მილიონ წელიწადს). ანთროპოგენი კანინოზოური ერის ბოლო პერიოდია.

ანთროპოგენური კანცეროგენეზი (ბერძ. anthropos ადამიანი, lassa cancer კობო, genaos წარმოქმნა) - ადამიანის მიერ XIX საუკუნის 50-იანი წლებიდან შექმნილი ქიმიური და ფიზიკური ბუნების კანცეროგენები (იხ.).

ანთროპოზოოლოგეზი (ბერძ. anthropos ადამიანი, zoon ცხოველი, nosos ავადმყოფობა) - ადამიანის ინფექციური და ინფეზიური ავადმყოფობები, რომლებიც მას ცხოველებისაგან გადაეცემა (კოფი, ტრიქინელოზი, ციმბირის წყლული და სხვა).

ანთროპოთერაპია (ბერძ. anthropos ადამიანი, therapcia მკურნალობა) - დაავადების მკურნალობა ცხოვე-

ლური ორგანიზმებისაგან დამზადებული ექსტრაქტებით ან ქსოვილის თუ ორგანოს ნაწილის იმპლანტაციით (იხ. ფეტალური ქირურგია).

ანთროპოიდები (ბერძ. anthropo-eides ადამიანის მსგავსი) - ადამიანის მსგავსი მაიმუნები.

ანთროპოლოგია (ბერძ. anthropos ადამიანი, logos მოძღვრება, სწავლება) - მეცნიერება ადამიანის წარმოშობის, ევოლუციის, მორფოფიზიოლოგიური აგებულების, სქესობრივი, ასაკობრივი საეისებურებების შესახებ.

ანთროპომეტრია (ბერძ. anthropos ადამიანი, metreo ეზომავ) - ანთროპოლოგიური კვლევის ერთ-ერთი მეთოდი, რაც მდგომარეობს ადამიანის სხეულის ნაწილების გაზომვაში.

ანთროპომორფიზმი (ბერძ. anthropos ადამიანი, morphe ფორმა, სახე) - 1. ცხოველების, მცენარეების, არაცოცხალი ბუნების საგნებისა და მოვლენებისასა თუ ადამიანური თვისებების (გონების, აზროვნების) მიჩნევა. 2. ღმერთებისასა თუ ადამიანური თვისებების მიჩნევა. 3. ევოლუციური კონცეფცია, რომელიც აღიარებს ცოცხალის შეგნებულ, შინაგან ლტოლვას სრულყოფისაკენ.

ანთროპონოზი (ბერძ. anthropos ადამიანი, nosos ავადმყოფობა) - ინფექციური დაავადებები, რომლებიცაც მარტო ადამიანი ავადდება (მუცლის ტიფი, დიზენტერია, გრიპი, წიყილა, ქუნთარუშა და სხვა).

ანთროპოზაგია (ბერძ. anthropos ადამიანი, phagein შიანსქმა, ჭამა) - ადამიანის მიერ ადამიანის საკვებად გამოყენება. ოგიეა, რაც კანბალიზმი (იხ.).

ანთროპოფიტია (ბერძ. anthropos ადამიანი, phytion მცენარე) - ადამიანის თანამგზავრი კულტურული

და სარეველა მცენარეები, რომლებიც სახლდებიან მასთან ერთად.

ანთროპოფობია (ბერძ. anthropos ადამიანი, phobos შიში) - ადამიანების, კერძოდ კი უცხო პირთა მიმართ პათოლოგიური შიში.

ანთროპოქორია (ბერძ. anthropos ადამიანი, choreo ევრცვლდება) - ადამიანის მიერ მცენარეების თესვებისა და ნაყოფების გაერცვლება.

ანთროპოცენტრიზმი (ბერძ. anthropos ადამიანი, ცენტრი) - ამ შეხედულების მიხედვით, ადამიანი სამყაროს ცენტრია და მისი განვითარების საბოლოო მიზანი. მეცნიერება თავისი არსით ანთროპოცენტრულია. მისი როლი ცოდნის პროგრესში მდგომარეობს არა მარტო ბუნების ზოგადი კანონზომიერებების დადგენაში, არამედ მათ გამოყენებაში თვის ადამიანის ინტერესების შესაბამისად.

ანისოზაგია (ბერძ. anisos არასანაბარი, არაერთგვაროვანი, gamos შეუღლება, ქორწინება) - ფორმითა და სიდიდით განსხვავებული გამეტების შერწყმა.

ანისოტროპია (ბერძ. anisos არასანაბარი, არაერთგვაროვანი, thropos ქცევა, მოქმედების თავისებურება) - მცენარის სხედასხვა ორგანოების სხედასხვანაირი განლაგება ერთ და ოგიე ფაქტორის ზემოქმედების დროს.

ანისოფილია (ბერძ. anisos არასანაბარი, არაერთგვაროვანი, philia სიყვარული) - ერთ ყლორტზე განლაგებული სხედასხვა ფორმის, ზომის და სტრუქტურის ფოთლები.

ანისოციტოზი (ბერძ. anisos არასანაბარი, არაერთგვაროვანი, kitos უჯრედი, osis მდგომარეობა) - ერთაოციტების ზომების შეცვლა მაკრო- და მიკროციტებად სხედასხვა პათო-

ლოგოური მდგომარეობის შემახვევაში.

ანოლოგი - იყენებენ პოლოურეტანის დასაზღვრებელი ნახევარპროდუქტების წარმოებაში. მისგან იღებენ ანტიოქსიდანტებს და ეულკანიზაციის დამაჩქარებლებს, რასაც იყენებენ რეზინის წარმოებაში. ანილინისაგან იღებენ აგრეთვე სხვადასხვა ფარმაცევტულ საშუალებებს და პერბოციდებს, აგრეთვე საღებავებს. კანცეროგენურია ვირუსაგებისათვის ანილინის წარმოებაში დასაქმებულ მუშებს ზოგ შემახვევაში უეფიარდებათ შარდის ბუშტის კიბო.

ანომალისტი (ლათ. animal ცხოველი) - მხატვარი ან მოქანდაკე, რომელიც თავის ნაწარმოებებში გამოხატავს ცხოველებს.

ანომალკულუსტი (ლათ. animalculum მცირე ზომის ცხოველი) - პრეფორმისზმის მიმდევრების ერთი ნაწილი, რომელთა აზრობაც მიკროსკოპული ზომის მომავალი ინდივიდი სპერმატოზოიდშია მოსაყვებელი. ანომალკულუსტები ჩანასახის განვითარებას განიხილავენ როგორც მისი ზომების უბრალო გადიდებას.

ანომალური პოლუსი (ლათ. animal ცხოველი, polus დედამიწის და ცის ძალის ღერძი) - კვერცხის უბანი, რომელშიც ლოკალიზებულია ბირთვი.

ანონი (ბერძ. ana ზემოთ, ion მიმავალი) - უარყოფითად დამუხტული იონი, რომელიც ელექტროლიზის (იხ.) პროცესში ილექება ანოდზე (იხ.) ანუ დადებით პოლუსზე.

ანობრასპრენი (Colubridae) - ქვეწარმავალითა კლასის, გველების რიგის ერთ-ერთი ოჯახია. სხეულის სიგრძე 3,5 მეტრს აღწევს. ცნობილია დაახლოებით 300 გეარი და 1500 სახეობა იკვებებიან თევზებით, ხელოკე-

ბთა, ფრინველებითა, მათი კვერცხებით და ა.შ. ზოგიერთი ანკარას (მაგ., აფრიკული ბუმელანგის) ნაკბენი აღმანინსაყვის შეიძლება სასიკვდილო აღმოჩნდეს საქართველოში გვხვდება ჩვეულებრივი ანკარა (Natrix natrix) და წყლის ანკარა (Natrix tessellata).

ანკილოსტომოზი (ბერძ. ankylos მრუდე, stoma პირი, osis მდგომარეობა) - ჩვეულებრივი, ანკილოსტომოზში გულისხმობენ ორ დაეადებას: საკუთარივე ანკილოსტომოზს (გამომწვევი Ankylostoma duodenale) და ნეკატოროზს (გამომწვევი Necator americanus). ორივე ინვაზიის კლინიკური მიმდინარეობა ანალოგიურია. გამომწვევები მიეკუთვნებიან მრგვალი ჭიების ტიპს. ანკილოსტომები იკვებებიან სისხლით და ნაწლავის შიგთავსით. ანკილოსტომოზის დამახასიათებელი სიმპტომია ანემია, რომელიც პროგრესირებს ინვაზიის ინტენსიურობის შესაბამისად.

ანოდო (ბერძ. anodos გზა ზეით-კენ) - დადებითად დამუხტული ელექტროდი (იხ.).

ანოზოგნოზია (ლათ. anosognosia) - საკუთარი ავადმყოფობის შეუცნობლობა.

ანომალია (ბერძ. an უარყოფითად, homalos საანობარი) - საერთო ნორმისაგან ატიპიური გადახრა (მაგ., განვითარების ანომალია, გოგანტიზმი, პოლიდაქტილია, ციკლოპური თვალი და სხვა).

ანონიმი (ბერძ. anonymos უსახელი) - 1.წერილის, თხზულების ავტორი, რომელიც არ ამხელს თავის ნამდვილ სახელს, ეინაობას. 2.წერილი, თხზულება, რომელსაც თან არ ახლავს ავტორის ნამდვილი სახელი.

ანორექსია (ბერძ. an უარყოფითად, orexis მადი) - მადის დაკარგვა.

ანოსმატი (ბერძ. an უარყოფითად, osma მადი) - მადის დაკარგვა.

თავსარსით, osme სუნი) - ცხოველები, რომლებსაც ყნოსვა არ გააჩნიათ.

ანოსმია (ბერძ. an უარყო თავსარსით, osme სუნი) - სხვადასხვა ყნოსვითი შეგრძნებების აღქმის ან ამოცნობის უნარის დაკარგვა.

ანოტაცია (ლათ. annotatio წერილობითი შენიშვნა) - წიგნის ან სტატიის შინაარსის მოკლედ გადმოცემა, ხშირად მათი კრიტიკული შეფასებით.

ანოფელსი (ბერძ. anopheles უსარგებლო, მკენე) - მალარიის პლაზმოდოდიუმის გადამტანი კოლო.

ანოქსია (ბერძ. an უარყო, saue სარით, oxygenium ჟანგბადი) - ქსოვილებში ჟანგბადის არარსებობა.

ანოქსიბიოზი (ბერძ. an უარყო, თავსარსით, oxygenium ჟანგბადი, bios ცოცხალი) - ზოგიერთი ცხოველის უნარი ხანგრძლივად გაუძლოს ჟანგბადის ნაკლებობას.

• ან სულ ან არაფრის • კანონი
- დებულება, რომლის თანახმად დადგენილია პირდაპირი შეფარდება მოქმედი გამლიზიანების ძალასა და აგზნებადი ქსოვილის (ნერეული, კუნთოვანი) საპასუხო რეაქციის სიძლიერეს შორის. აღნიშნული კანონით ქვეზღურბლოვანი გალიზიანება არ იძლევა ნერეულ იმპულსს აგზნებად ქსოვილში, ხოლო ზეზღურბლოვანი, ზღურბლოვანი ან ქვეზღურბლოვანი ზემოქმედებების ჯამში ქმნის პირობებს მაქსიმალური საპასუხო რეაქციის ფორმირებისასავე.

ანტაგონიზმი (ბერძ. antagonisma ბრძოლა, მეტოქეობა) - საპირისპირო, საწინააღმდეგო მოქმედება. ბიოლოგიაში ელინდება მტაცებლებისა და მათი მსხვერპლების არსებობისასავე ბრძოლაში, მიკრობიოლოგიაში - ერთი სახეობის მიკროორგანიზმების დასა-

გუნეაში მეორე სახეობის მიკროორგანიზმებით და ა.შ. (იხ. პარაზიტიზმი, კონკურენცია).

ანტარქტიკა (ბერძ. anti წინააღმდეგ, arktikos ჩრდილოეთის) - დედამიწის სამხრეთ-პოლარული მხარე მოიცავს კონტინენტ ანტარქტიდას, მისი გარემომცველი ატლანტის, ინდოეთის და წყნარი ოკეანეების განაპირა ზღვებსა და კუნძულებს.

ანტენატალური (ლათ. ante წინ, მდე, ინგლ. natal რაც დაბადებას ეხება) - მოიცავს პერიოდს ჩასახვიდან 28 კვირამდე.

ანტიბიოტრამა (ბერძ. anti წინააღმდეგ, bios სიცოცხლე, gramma ასო) - პათოგენური მიკრობების ამა თუ იმ ანტიბიოტიკოსადმი მგრძობელობის ხარისხის დასადგენი ლაბორატორიული მეთოდი.

ანტიბიოზი (ბერძ. anti წინააღმდეგ, bios სიცოცხლე) - ერთ-ერთი სახეობის არსებობის შეუძლებლობა მეორესთან ერთად გარემოს ინტოქსიკაციის გამო.

ანტიბიოტიკები (ბერძ. anti წინააღმდეგ, bios სიცოცხლე) - მიკროორგანიზმების (უმდაბლესი სოკოები, აქტინომიცეტები) მიერ გამოყოფილი ნივთიერებები, რომლებსაც უმცირეს კონცენტრაციებშიც კი ძალუბთ ბაქტერიებისა და სხვა მიკროორგანიზმების მოსპობა (პენიცილინი, სტრეპტომიცინი და მრავალი სხვა). ბუნებრივ ანტიბიოტიკებს გააჩნიათ სინთეზური ანალოგები. ანტიბიოტიკების ანტიბაქტერიული მოქმედების უნარი აღმოაჩინა ა.შ.შ.მწიწმმა (1929).

ანტიბენი (ბერძ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა) - ორგანიზმისასავე უცხო ნივთიერება, ჩვეულებრივ ცილა ან ცილის კომპლექსი პოლისაქარიდთან, რომელიც ორგანი-

ზში მოხვედროსას იწვევს სპეციფიკური ანტისხეულების წარმოქმნას.

ანტიგენური პეტიროგენობა (ბერძ. anti წინააღმდეგ, genos გვარი, წარმოშობა, heteros სხვა) - სხედასხვა ორგანიზმების, ქსოვილების და უჯრედების განსხვავებული ცილები.

ანტიდოზრეზი (ბერძ. anti წინააღმდეგ, dia მეტი, uresis მოშარდევა) - შარდის გამოყოფის შემცირება ანტიდოზრეზული პირმონის გამოყოფის გამო.

ანტიდოტები (ბერძ. anti წინააღმდეგ, dosis მიცემული) - შხამის საწინააღმდეგო საშუალებები, რომელთაც შხამით მოწამელის შემთხვევაში იყენებენ (მაგ. ანტიგოორზინი). ანტიდოტები მთხრიდატე VI პონტოელიდან იღებენ სათავეს.

ანტიდრომი (ბერძ. anti წინააღმდეგ, dromos რბენა) - ნერეულ ბოჭკოებში აგზნების ანომალური, ორმხრივი გატარება.

ანტითეზისი (ბერძ. anti წინააღმდეგ, thesis დებულება, თეზისი) - თეზისის საწინააღმდეგო დებულება.

ანტიკოაგულანტი (ბერძ. anti წინააღმდეგ, laos coagulatio შედედება) - სისხლის შედელების შემავრხებელი და თრომბის წარმოქმნის საწინააღმდეგო ნივთიერება (მაგ. ჰეპარინი).

ანტიკური (ლათ. antiquus უძეულესი) - ძელებრძული ან ძელორომაული კულტურა, ხელოვნება, სახელმწიფო წყობა და სხვა. ზოგჯერ აღნიშნული ტერმინი გამოიყენება სიტყვების „ძეელის“, „ძეელისძეელის“ სინონიმად.

ანტიდოფოციტური შრატო - ლიმფოციტების (იხ.) საწინააღმდეგო შრატო, რომელსაც იყენებენ ალოტრანსპლანტაციების დროს რეციპიენტის იმუნური სტატუსის დასაბრ-

გუნეად.

ანტიმეტაბოლიტები (ბერძ. anti წინააღმდეგ, metabole ცვლილება) - ბიოლოგოურად აქტიური ნივთიერებები, რომლებიც თავისი აგებულებით, შენებით, ახლოს არიან მეტაბოლიტებთან (იხ). ვიტამინების, ჰორმონების და მედიკამენტების ანალოგებია. მეტაბოლიტებთან იმყოფებიან ანტაგონისტურ, კონკურენტულ დამოკიდებულებაში.

ანტიმონია (ლათ. antimonium) - ლაუბობა, წყლის ნაყევა.

ანტიოქსიდანტი (ბერძ. anti წინააღმდეგ, laos oxygenium უანგბადი) - ეს ნივთიერებები თრგუნენ კანცეროგენების მეტაბოლიზმს და ამუხრუჭებენ სიმსივნების ინდექციას აქედან გამომდინარე, ვარაუდობენ მათ გამოყენებას კიბოს ბიოქიმიური პროფილაქტიკისათვის. მეორე მხრივ, იგივე შენაერსებები, ზოგ შემთხვევაში ამჟღავნებენ როგორც პრომოტორულ, ასევე კანცეროგენურ თვისებებსაც.

ანტიპათია (ბერძ. antipathia) - რაიმესადმი, ვინმესადმი გადაულახავი არაკეთილგანწყობილება, ზიზღი.

ანტიპერისტალტიკა (ბერძ. anti წინააღმდეგ, peristaltikos მომჭერი, გარსშემოვლებული) - კუჭისა და ნაწლავების კედლების შეკუმშვა ჩვეულებრივის საწინააღმდეგო მიმართულებით. შებრუნებული პერისტალტიკა.

ანტიპირეტიკები (ბერძ. anti წინააღმდეგ, pyretos ციებ-ციხელება) - სიცხისდამწვევი საშუალებების საერთო სახელწოდება.

ანტიპოლემი (ბერძ. anti წინააღმდეგ, pus ფეხი) - 1. დედამიწის ორ დიამეტრალურად განსხვავებულ პუნქტში მობინადრე მცენარეები და ცხოველები, რომლებიც სხედასხვა ნახევარსფეროებში არსებობენ ჯადამი-

ანები ურთიერსაწინააღმდეგო შეხედულებების ან ხასიათის.

ანტიაროტოზოული საშუალება (ბერძ. anti წინააღმდეგ. Protozoa უმარტივესები) - სამკურნალო პრეპარატები, რომლებიც სარგუნავენ უმარტივესების მათე ზემოქმედებას (მაგ. ქნაქინი, აკრიხინი, ტეტრაციკლინი და სხვა).

ანტირაბიული აცრები (ბერძ. anti წინააღმდეგ. ლათ. rabies ცოფი) - იგივე პასტერის აცრები. ცოფის საწინააღმდეგო საშუალებანი ეაქცინისა და შრატის მეშეუობისა.

ანტირაბიული ვაქცინა (ბერძ. anti წინააღმდეგ. ლათ. rabies ცოფი, vacinus ძროხისა) - ლ. კასტარის მიერ შემუშავებული ცოფის საწინააღმდეგო ეაქცინა. იგი წარმოადგენს ატენუირებულ (იხ.) ვირუსს.

ანტირაბიული შრატები (ბერძ. anti წინააღმდეგ. ლათ. rabies ცოფი) - ცოფის საწინააღმდეგო პასიური იმუნოზაცია, აცრა შრატში მყოფი ანტისხეულების მეშეუობისა.

ანტისეპტიკა (ბერძ. anti წინააღმდეგ. sepsis ლობა) - ინფექციასთან ბრძოლის ბიოლოგიური, ქიმიური, მექანიკური, ფიზიკური და სხვა საშუალებები.

ანტისეპულაბი (ბერძ. anti წინააღმდეგ. ლათ. corpus სხეული) - იმუნოგლობულინური ბუნების ცილები, რომლებიც წარმოიქმნებიან ორგანიზმში ანტიგენის შეყვანის საპასუხოდ. ანტისხეულების სინსეფხს ახდენენ B-ლიმფოციტები, ხოლო სეკრეციას - პლაზმური უჯრედები.

ანტიტოქსინი (ბერძ. anti წინააღმდეგ. toxikon შხამი) - ანტისხეული, რომელიც წარმოიქმნება ორგანიზმში ბაქტერიული თუ სხვა წარმოშობის ტოქსინის შუჭრის საპასუხოდ.

ანტიკემოზოური გლობულინი (ბერძ. anti საწინააღმდეგო. haima სისხლი, philia სიყვარული, მიდრეკილება, ლათ. globulus ბურთულა) - იგივე კრიოპრეციპიტატი, VIII ფაქტორი, რომელიც აკლიათ ჰემოფილიის დაავადებულებს.

ანტიკომოტოქსიკური მედიცინა (ბერძ. anti საწინააღმდეგო. homeo ერთიანი, toxikon შხამი) - თერაპიის განსაკუთრებული მიმართულება. მისი პრეპარატები წარმოადგენენ პოზუპასიური (იხ) პრინციპების და მიდგომის შერწყმას ფიტო-, ორთომოლეკულურ და ორგანული მედიცინის ელემენტებსან. ანტიკომოტოქსიკურ მედიცინაში გამოყენებული კომპლექსური პრეპარატები და ბიოკატალიზატორები არა მარტო ზრდიან თერაპიის ეფექტურობას, არამედ აფარაუბენ მისი ზემოქმედების სპექტრს.

ანტიონემები (ბერძ. anti საწინააღმდეგო. onyma სახელი, სახელწოდება) - სიტყვები, რომლებსაც სხვა სიტყვებთან შედარებით სრულად საწინააღმდეგო მნიშვნელობა გააჩნიათ მაგ. „ცივი“ და „ცხელი“, „მაგარი“ და „რბილი“ ანტონიმებია.

ანური (ბერძ. an უარყოფითი, uron შარდი) - თირკმლების მიერ შარდის გამოყოფის სრული შეწყვეტა.

ანუსი (ლათ. anus რგოლი, ბუჭვილი) - სწორი ნაწლავის ბოლო ნაწილი სფინქტერის ოფეა, რაც უკანა ტანი, ყითა.

ანფასი (ფრანგ. en face სახეში) - მაყურებლისადმი პირის; სახე წინდან. პირდაპირი კუთხისა.

ანფლერაჟი (ფრანგ. enflerage) - ყუაულებიდან სურნელოვანი ნივთიერებების დაგროვების ხერხი.

ანწლი (Sambucus ebulus) - მყრალი

სუნის მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ნაყენებს იყენებენ მედიკინაში მალარიის და რევმატიზმის საწინააღმდეგოდ. აგრეთვე როგორც ანტისაფლარასო საშუალებას.

ანეიდროზი (ბერძ. *an* უარყოფითი, *hydr* წყალი, *bios* სიცოცხლე) - ანაბიოზის (იხ.) ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც ვისაზრდება უწყველობის პირობებში აღნიშნული პროცესი დამახასიათებელია ციბრუტელებისასაივის, მრგვალი ჭიებისასაივის, უმარტივესებისასაივის და სხვა. ანაბიოზობის დროს უჯრედი კარგავს წყლის სითხის მთელ მარაგს. ასეთ მდგომარეობაში მყოფი ორგანიზმი სიცოცხლისუნარიანობას ინარჩუნებს დაახლოებით 25 წლის მანძილზე - 271° C ტემპერატურის პირობებშიც კი.

აორტა (ბერძ. *aortic* ეწვე) - სისხლის მიმოქცევის დიდი წრის მთავარი, კენტი არტერია, რომელიც გამოდის გულის მარცხენა პარკუჭიდან.

აორტის კონარქტაზია (ლათ. *coarctare* შემჭიდროება) - აორტის ყელის შევიწროება.

აპათია (ბერძ. *apathia* უგრძობლობა უნებისყოფობა) - ყველაფრისადმი ყოველგვარი ინტერესის დაკარგვა (იხ. დეპრესია).

აპელენტი (ლათ. *appellens* მიმარაულები) - ცხოველების მისატყუებელი, მისაზიდი საშუალება.

აპენდიქტომია (ლათ. *appendix* დანამატი, *ektome* ამოკეცვა) - დაავადებული ჭიანჭლის (ბრმა ნაწლავის დანამატის) ამოკეცვა.

აპენდიციტი (ლათ. *appendix* დანამატი ბერძ. *itis* ანთება) - ჭიანჭლის ქრონიკული ან მწვავე ანთება.

აპეტალური ყვავილი (ბერძ.

a უარყოფითი, *petalon* ყვავილის ფურცელი) - ყვავილი გვირგვინის ფურცლების გარეშე.

აპითერაპია (ლათ. *apis* ფუტკარი, *therapcia* მკურნალობა) - გულისხმობს ფუტკრის პროდუქტებისა და მათში შემავალი ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებების მკურნალობას.

აპიკალური (ლათ. *apex* წვერი, ზედა) - ზედა მხარე, ზედა მიმარაულები. 2. აპიკალური ბგერა: ბგერა, რომელიც წარმოიქმნება ენის წვერის საშუალებით.

აპლაზია (ბერძ. *a* უარყოფითი, *plasis* შექმნა, წარმოქმნა) - ამათუ იმ ორგანოს ან ქსოვილის თანდაყოლილი ან შეძენილი არასაკმარისი განვითარება (მაგ., ძელის ტვინის აპლაზია, რომელიც ვისაზრდება ჩატარებული ქიმიოთერაპიის ან დასახიების შედეგად).

აპლანოზამეტა (ბერძ. *aplanes* უმოდრაო, *gametes* ქმარი) - უმოძლო გამეტები სპეციალური დიფერენცირების გარეშე (მაგ., ზოგიერთ წყალმცენარეში).

აპლანოსპორა (ბერძ. *aplanes* უმოდრაო, *spora* თესვა, დასესვა) - არსებობის არახელსაყრელი პირობების შემთხვევაში წარმოქმნილი წყალმცენარეების უმოდრაო სპორა.

აპლიკაცია (ლათ. *applicatio* დადება, მიდება) - სხეულის დაავადებულ ნაწილზე რაიმე სამკურნალო ნივთიერების (მაგ., მაღამოს, პარაფინის, ტალახის, სალბუნის და ა.შ.) დადება.

აპლომბი (ფრანგ. *aplombs*) - თვისდაჯერება, საკუთარი თავისადმი ზედმეტი რწმენა (მიმარაუებაში, საუბარში).

აპოზამია (ბერძ. *apo* დან, *gamos*

ქორწინება) - ზოგიერთი მცენარის გამრავლების ხერხი, რაც მდგომარეობს ჩანასახის განვითარებაში წინაზრდილისაგან ან ჩანასახოვანი პარკიდან. აპოგამია აპომიქსისის (იხ.) ნაირსახეობაა.

აპოთეოზი (ბერძ. apotheosis გაღმერთება) - რაიმე მოვლენის, შემსახვევის და ა.შ. კულმინაცია (იხ.), სასაიზო ნაწილი.

აპოკრიფული ჯირკვლები (ბერძ. apo dan. krino გამოყოფი) - ჯირკვლები, რომელსა სეკრეტის გამოყოფას თან ახლავს მისი შემადგენელი უჯრედების აპოკალური ნაწილის ჩამოფცქენა (მაგ. დიდი ზომის საოვლე ჯირკვლები).

აპოლოგეტი (ბერძ. apologetikos დამცველობითი) - რაიმე იდეის, მოძღვრების მომხრე, მსურველუ თაგამოდებული დამცველი.

აპოლოგია (ბერძ. apologia დაცვა) - რაიმეს ან ეინმეს ზეპირი ან წერილობითი დაცვა, მხარის დაჭერა.

აპომიქსისი (ბერძ. apo dan. laa. mixis შერევა) - ცხოველებისა და მცენარეების უსქესო გამრავლების ფორმა. ეიწრო გაგებით - ჩანასახის განვითარება გაუნაყოფიერებელი კვერცხუჯრედებიდან სქესობრივი გამრავლებისაგან განსხვავებით, აპომიქსისი არ მიმდინარეობს ორი გამეტის შერწყმით. ახალი ორგანიზმი წარმოიქმნება ვეგეტაციური უჯრედების ზრდის ხარჯზე ან ერთ-ერთი გამეტის განვითარების შედეგად.

აპონევროზი (ბერძ. apo dan. neuron ძარღვი) - მკერივი მყესოვანი ფორფიტა, წარმონაქმნი.

აპოპლექსია (ბერძ. apoplexia დარეტიანება, დარტყმა) - დამბლის დაცემა, რაც გამოწვეულია თავის ტვინში სისხლის ჩაქცევით.

აპოპტოზი (ბერძ. apo dan. ptosis დაწევა, დაცემა) - უჯრედების დაპროგრამებული სიკვდილი. ნეკრობიოზის (იხ) განსაკუთრებული ფორმა, რომელიც მიმდინარეობს გენეტიკურად დეტერმინირებული პროგრამით. აღნიშნული ტერმინი სამეცნიერო ლიტერატურაში შემოიტანეს ჯ.პირნი, ა.პილინი და ა.პირნი 1972 წელს.

აპოსპორია (ბერძ. apo dan. sporos თესლი, ნაყოფი) - მცენარეებში სასქესო თაობის განვითარება არასპორებიდან, არამედ უსქესო თაობის სხვა უჯრედებიდან.

აპოსტერიორი (ლათ. a posteriori შემდგომიდან) - ცდაზე დამყარებული მსჯელობა. აპირიის (იხ) საწინააღმდეგო ცნება.

აპოფერმენტი (ბერძ. apo dan. laa. fermentum საფუარი) - ორ- და მრავალკომპონენტური ფერმენტების ცილოვანი ნაწილი, რომლის კატალიზური აქტივობის გამოსავლენად აუცილებელია არაცილოვანი კომპონენტის - კოფაქტორის (კოფერმენტის) არსებობა. აპოფერმენტი განსაზღვრავს ფერმენტის შერჩევით მოქმედებას და მისი აქტიურობის რეგულაციის შესაძლებლობებს სინ: აპოენზიმი.

აპოფიტები (ბერძ. apo dan. phytion მცენარე) - აბორიგენული მცენარეები, რომლებმაც დატოვეს მათი ბუნებრივი ფიტოცენოზები (ადგილსამყოფელი) და გადაედინენ ადამიანის სამეურნეო საქმიანობასთან დაკავშირებულ ტერიტორიებზე.

აპრაქსია (ბერძ. apraxia უმოქმედობა) - მიზანმიმართული მოქმედების და მოძრაობის შესრულების უნარის დაკარგვა, რაც თავის ტვინის ქერქის დარღვევითაა გამოწვეული.

აპრიორი (ლათ. a priori თავიდან.

დასაბამიდან) - მსჯელობა, რომელიც არ ეყრდნობა ცდას, ექსპერიმენტს.

აპრობაცია (ლათ. approbatio) - დამტკიცება, მოწონება. ამ ტერმინს ხშირად იყენებენ სამეცნიერო შრომების სადისერტაციოდ მომზადების ვრს-ერათ ეტაპის აღსანიშნავად.

აპროზექსია (ბერძნ. ა უარყ. საესარათ, prosexis ყურადღება) - ვრს ობიექტზე ყურადღების კონცენტრაციის შეუძლებლობა (ყუნარობა).

პეტრიძე (ბერძნ. ა უარყ. საესარათი, pteron ბუმბული) - ფრინველის სხეულის კონსტრუქციული ბუმბულით შეუმოსავი უბნები.

აჟიოტაჟი (ფრანგ. agiotage) - ძლიერი აგზნება, ენებას ღვლევა რაიმე საკითხის ირველივ.

არასრული ბარლამპეპა - ფივე არასრული მეტამორფოზი. პოსტემბრიონული განვითარების პერიოდი, როდესაც ახლადდაბადებული ინდივიდი ძირითადი ნიშნებით, ემსგავსება ზრდასრულ ფორმას.

არაქნოენტომოლოგია (ბერძნ. arachne ობობა, entoma მწერები, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ობობასწარიებსა და მწერებს.

არაქნოლამპტილია (ბერძნ. arachne ობობა, daktylos თითი) - ანომალურად გრძელი და მოქნილი თითები.

არაქნოლოგია (ბერძნ. arachne ობობა, logos მოძღვრება) - ზოოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ობობასწარიების ანატომიას, ემბრიოლოგიას, ფიზიოლოგიას, კლასიფიკაციას და ა.შ.

არაქნოლოზები (ბერძნ. arachne ობობა, nosos ავადმყოფობა) - ადამიანისა და ცხოველების დაავადებები, რომ-

ლებიც გამოწვეულია ობობასწარიებით - ტკიპებით, და შხამიანი ობობებით (კარაკურტი და სხვა).

არბოვირუსები (ინგლისური სიტყვების Arthropod borne viruses-ის შემოკლებული ვარიანტი, რაც ნიშნავს ფეხსახსრიანების ვირუსს) - ადამიანისა და ხერხემალიანების რნმ-ის შემცველი ვირუსები, რომლებიც გადაიტანებიან ფეხსახსრიანების საშუალებით (ტკიპებით, კოლოებით, მოსკოტებით და სხვა). იწვევენ ენცეფალოიტებს (მაგ., ტაივის ანუ შორეული აღმოსავლეთის ენცეფალოიტს) და სხვა დაავადებებს.

არბორიციდი (ლათ. arbor ხე, caedo ეკლავ) - ქიმიური ნივთიერება, რომელსაც იყენებენ არასასურველი ხეებისა და ბუჩქების მოსასპობად.

არბორიზმი (ბერძნ. argyros ევრცხლი, ismus მდგომარეობა) - ვერცხლსა, ქრონიკული მოწამელის შედეგად განვითარებული სიმპტომოკომპლექსი.

არბუმენტი (ლათ. argumentum) - რაიმეს დასამტკიცებლად მოყვანილი საბუთი, მტკიცება. მაგ. არბუმენტირებული მსჯელობა.

არამალი (ლათ. arca ფარსობი, სიერცე) - ამა თუ იმ კონკრეტული სახეობის გაერცვლების არე ადგილსამყოფელი (ბიოტოპი).

არამა (ლათ. arena) - ადგილი, სადაც მიმდინარეობს რაიმე წარმოდგენა. 2. ადამიანის მოღვაწეობის, საქმიანობის სფერო.

არენოიდი (ბერძნ. arren მამრობითი, eidos სახე) - მამროსათვის დამახასიათებელი მფორადი სასქესო ნიშნების გაჩენა მდედრში (მაგ., დედალში ბუმბულის მამლისათვის დამახასიათებელი შეფერილობა).

არენოტომია (ბერძნ. arren მამრობითი, tokos მშობიარობა) - პარასენოგენეზური საობა, რომელიც მხოლოდ მამრებისაგან შედგება (მაგ. ფუტკრის გაუნაყოფიერებელი კვერცხიდან მხოლოდ მამალი ფუტკრების განვითარება).

არეოსპაგო (Arcios pagos არესის ბორცვი) - 1.სამართლის და პოლიტიკური ხელისუფლების უმაღლესი ორგანო ძველ ასენში. 2.აეტიოლოგიური პირების (მაგ. მეცნიერების, ექიმების და სხვა) ერთობლივი შეკრება.

ართროტი (ბერძნ. arthron სახსარო, itis ანთება) - სახსრების დაავადება, ანთება. ერთი სახსრის დაავადებას მონარარტი ეწოდება, რამდენიმესას კი პოლიარარტიტი.

ართროზი (ბერძნ. arthron სახსარო, osis მდგომარეობა) - სახსრების დისტროფიული ხასიათის ქრონიკული დაავადება, რომელსაც ახასიათებს სასახსრე ხრტილის დაზიანება.

არიდული ადგილები (ლათ. aridus მშრალი) - გეოლოგიური ადგილები (უდაბნოები და ნახევრად უდაბნოები), სადაც ნალექის წლიური რაოდენობა ნაკლებია წყლის იმ რაოდენობაზე, რომელიც ორსულობა იმავე ფართობიდან ერთი წლის განმავლობაში.

არიდული მცენარეები (ლათ. aridus მშრალი) - მშრალი ჰავის მცენარეები. აღნიშნული მცენარეები განიცდიან წყლის უკმარისობას ევკოტაციური პერიოდის უმეტესი ნაწილის განმავლობაში.

არიტმია (ბერძნ. a უარყოფითი, rhythmos რითმი) - გულის მოქმედების ნორმალური რითმის დარღვევა.

არომორფოზი (ბერძნ. airo აწევა, morphosis ფორმირება, წარმოქმნა) -

ცოცხალი არსებების ბიოლოგიური პროგრესის ერთ-ერთი მიმართულება, რასაც თან ახლავს მათი ორგანიზაციის დონის (მორფოლოგიური, ფიზიოლოგიური) გათავლება.

არტაშანი - სამარჯევი, რომელიც იხმარება ძელების მოტეხილობისა და სხვა დაზიანებების დროს უძრაობის (იმობილიზაციის) უზრუნველსაყოფად.

არტირიკი (ბერძნ. aero ჰაერი, tereo ვიფარავ, ეიცავ) - სისხლძარღვები, რომლებიც გამოდიან გულიდან მათში შეიძლება მოძრაობდეს ენური სისხლი (მაგ., ფილტვის არტერია).

არტეფაქტი (ლათ. artefactum ხელოვნური) - ამა თუ იმ გამოსაკვლევი ობიექტისათვის არადაამახასიათებელი სტრუქტურა, მოუქნა, რაც ამახინჯებს კვლევის შედეგებს.

არტიკულაცია (ლათ. articulatio დანაწევრებით გამოაქმნა) - მემბრანული ორგანოთა (ტუნების, ენის, რბილი სასის, ხმოვანი ორგანების) ერთობლივი მოქმედება, რაც აუცილებელია რაიმე განსაზღვრული ბგერის წარმოქმნისათვის. 2.სახსარი, ჩონჩხის ძელების შესახსრება.

არქაიზმი (ბერძნ. archaios უძველესი, ძველსაძველი) - ძველის გადმონაშთი გამოყენებიდან გამოსული სიტყვა ან გამოთქმა.

არქაიოლოგია (ბერძნ. archaios უძველესი, ძველსაძველი, anthropos ადამიანი) - უძველესი ადამიანები, რომელთაც მიეკუთვნებიან პითაგორაზმი, სინანაროპები და სხვა.

არქეოლოგია (ბერძნ. arche დასაწყისი, gone წარმოშობი) - ხაესების, გეომრანარების და სხვ. მდებარეობის სასტესო ორგანო, სადაც მწიფდება კვერცხუჯრედი.

არქეოპტერიქი (Archaeopteryx) - საანამელოგიური ფრინველების სავარა-

უდო წინაპარი ქვეწარმავლებიდან ფრინველების წარმოშობის დამამტკიცებელი გარდამავალი ნამარხი ფორმა, რომლის ბუმბული და ჩონჩხი ნაპოვნი იყო გერმანიაში 1860 და 1861 წლებში (ოურული პერიოდის ქანებში). არქეოპტერიქსში მულანდება როგორც ქვეწარმავლებისააიუს, ასევე ფრინველებისააიუს დამახასიათებელი ნიშნები.

არქეული პრა - ყველაზე ძველი ერაა დედამიწის ისტორიაში. ოგი დაიწყო 3500 მლნ წლის წინათ და გრძელდებოდა 1000 მლნ წელზე დიდხანს. ამ დროს მეცნიერსა ვარაუდისა არსებობდნენ პირველადი ორგანიზმები, რომლებიც ცხოვრობდნენ უჯანგბადო არეში.

არქოპლაზმა (ბერძნ. arche დასაწყისი, plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) - ოეოციტის ცენტრიოლის გარემომცველი ციტოპლაზმის დიფერენცირებული ნაწილი. სინონიმი: იდიოსომა.

არქტიკა (ბერძნ. arktikos ჩრდილოეთის) - დედამიწის ჩრდილოეთ-პოლარული მხარე მოიცავს ევრაზიისა და ჩრდილოეთ ამერიკის განაპირა ნაწილებს - ჩრდილოეთ ყინულოვან ოკეანეს კუნძულებითურთ, ატლანტის და წყნარი ოკეანეების მომიჯნავე ნაწილებს.

ასპი - პირენეების ბიოლოგიური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური განვითარების გარკვეული სტადია (პერიოდი). არსებობს ადამიანის ასაკობრივი პერიოდიზაციის რამდენიმე ვარიანტი, რომლებიც ითვალისწინებენ როგორც კალენდარულ (საპასპორტო), ასევე ბიოლოგიურ მონაცემებს. ყოველი ასაკობრივი პერიოდი ხასიათდება ინდივიდსა მორფოფიზიოლოგიური თავისებურებებით. ასაკობრივი

დაჯგუფებისას გარკვეული მნიშვნელობა ენიჭება ინდივიდსა რეპროდუქციულ პოტენციალს, სუმიცა ეს უკანასკნელი ასაკის მიხედვით საგრძობლად ცვალებადობს.

ასპინჯატი (ფრანგ. assainissement გამოჯანსაღება) - 1.რომელიმე ადგილის ჰიგიენური პირობების გაუმჯობესება ზნაგვის და სხვა სიბინძურების გატანა და გაუსნებოვნება.

ასპატიკა (ბერძნ. a უარყოფითი, sepsis ლობა) - ინფექციასთან ბრძოლა ფიზიკური საშუალებების (მაღალი ტემპერატურა, წნევა, ულტრაიისფერი სხივები და სხვა) გამოყენებით.

ასთენია (ბერძნ. astheneia უძილობა, სისუსტე) - ორგანიზმის საერთო სისუსტე, დაუძლურება. ახასიათებს მენსიერების, ფსიქოლოგიური აქტიუობის დაქვეითება და სხვა.

ასთენიკი (ბერძნ. asthencia უძილობა, სისუსტე) - სხეულის აგებულების, კონსტიტუციის თავისებური ტიპი, რომელიც ხასიათდება სიმადლით, ეიწრო, გრძელი მკერდით და სუსტად განვითარებული კუნთოვანი სისტემით.

ასთენოპია (ბერძნ. asthencia უძილობა, სისუსტე, opia მხედველობა) - თვალების სწრაფი დაღლა მხედველობითი სამუშაოს პროცესში.

ასთენოსპერმია (ბერძნ. asthenes სუსტი, sperma თესლი) - სპერმატოზოიდების მოძრაობის უნარის დაქვეითება.

ასთმა (ბერძნ. asthma ქოშინი) - სულის ხუთავა, ქოშინი (მაგ, ბრონქული ასთმა).

ასიმეტრია (ბერძნ. a უარყოფითი, symmetria თანაზომიერება) - სიმეტრიის დარღვევა. ორგანიზმის სხეადასხვა ნაწილების განვითარების არათანაზომიერება.

ასიმილაცია (ლათ. assimilatio ასივიცება) - გარემოდან მიღებული მარტივი ელემენტებისაგან ორგანიზმის შემადგენელ რაოდენ ნივთიერებასა შექმნა. ასიმილაცია და დისიმილაცია (იხ.) ორგანიზმსა და გარემოს შორის ნივთიერებასა ცვლის ერთიანი პროცესია. აღნიშნულ ტერმინს ხშირად იყენებენ ადამიანის სხეულისაზე რასების, ეთნოსების აღრევის აღსანიშნავად.

ასიმპტომაური ვირუსიტარულიები (ბერძნ. α უარყ. თავსართი, symptoma ნიშან-თვისება) - ამა თუ იმ ვირუსული ინფექციის მტარებელი პირები, რომელთაც დაავადების სიმტომები ჯერ არ აღენიშნებათ.

ასინერგია (ბერძნ. α უარყ. თავსართი, syn თან. ერთად, ergon მუშაობა) - ორგანიზმის ან ორგანოს სისტემების ერთობლივი მოქმედების დარღვევა.

ასინერგოზი (ბერძნ. α უარყ. თავსართი, syn ერთად, chronos დრო) - უჯრედის შემადგენელი კომპონენტების არასინქრონული განვითარება. მაგ. უჯრედებს, რომელთაც მრავალი აზუროფილური და სპეციფიკური გრანულა გააჩნიათ (რაც უჯრედის მალაი) დიფერენციაციის მაჩვენებელია), შეიძლება ჰქონდეთ სრულიად არადიფერენცირებული მორფოლოგიის ბირთვი. ამ მოვლენას განსაკუთრებით ხშირად აქვს ადგილი სიმსივნურ უჯრედებში.

ასისტაჰა (Centaurium umbellatum) - ორწლიანი ან ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ასკორბინისა და ოლეინის მჟავებს, ეთერის ზეთს, ალკალოიდებს, გლიკოზიდებს და სხვა აქტიურებს ნაწლავების პერისტალტიკას, აღძრავს მადას, გააჩნია ანტიკლემინაური თვისებები. გამოიყენება დიზენტერიის, მალალი მჟავა-

ნობით მიმდინარე გასტრიტის, ფილტვების დაავადებების შემთხვევებში, აგრეთვე მალარიის, ალკოჰოლიზმის საწინააღმდეგოდ.

ასისტენტი (ლათ. assisto დამსწრე, დამხმარე) - პროფესორის თანაშემწე ოპერაციის დროს, ლექციების კითხვისას, ლაბორატორიულ მუშაობაში და ა.შ.

ასპარილა (Ascaris lumbricoides) - მრგვალი ჭიების ტიპის წარმომადგენელია აუვადებს ადამიანს, ფრინველებს, ღორებს. ბინადრობს წერილ ნაწლავებში. დაინვაზირების მთავარი წყაროა ასკარიდის კვერცხებით დაბინძურებული ნიადაგი. მიეკუთვნება გეოჰელმინთებს. ასკარიდებისასთვის დამახასიათებელია სქესობრივი დიმორფიზმი.

ასპარილაზი (ბერძნ. askaris ჭია, osis მდგომარეობა) - მრგვალი ჭითი, ასკარიდით (იხ.) გამოწვეული დაავადება.

ასკეტი (ბერძნ. asketes მოუარჯიშე) - უტიდურსად მომთმენი ადამიანი, რომელიც ცხოვრობს უმძიმეს პირობებში, იკლებს აუცილებელ მოთხოვნილებებს.

ასქილი (Rosa canina) - ველური ეარდი. ეკლიანი ბუჩქია. შეიცავს ასკორბინის მჟავას, B₁, B₂, E, K, P ვიტამინებს, შაქრებს, მთრიმლაე ნივთიერებებს, გლიკოზიდებს, პექტინს, ორგანულ მჟავებს და სხვა. ამ მცენარის ნაყოფს გააჩნია ნაღვლმდენი, ანთების საწინააღმდეგო, შარდმდენი და სხვა თვისებები. იყენებენ აგრეთვე ანემიის დროს, C ვიტამინოზის, ასეროსკლეროზის შემთხვევაში და სხვა.

ასქლიპიოსი - ძველბერძნული მითოლოგიის, ცნობილი მკურნალი. იხ. ესკულაპი.

ასპერმია (ბერძნ. *a* უარყოფითი თავსართი, spermia თესლი) - სათესლვე სითხეში სპერმატოზოიდებისა და სათესლვე მილაკების უჯრედოვანი ელემენტების უქონლობა.

ასპექტი (ლათ. aspectus სახე) - 1. თვალსაზრისი, რომლისადაც განიხილება რაიმე ცნება, მოვლენა, საგანი. 2. მცენარეული თანასაზოგადოების გარეგანი შესახედობა, რაც სეზონურად იცვლება. სახელი ეწოდება ყვავილების უმეტესობის შეფერილობის მიხედვით (მაგ., კესანეს ასპექტი).

ასპიდისპერნი (ბერძნ. aspidos გველი) - შხამიანი გველების ერთ-ერთი ოჯახია ამ ოჯახის ერთ-ერთი გვარია Najia - კობრები, რომლებიც გავრცელებულნი არიან აფრიკასა და სამხრეთ აზიაში. კერძოხმდებლობა სხეულის სიგრძე უმეტესად 2 მეტრამდეა. შხამს გამოისერიან 2 მეტრ სიგრძეზე. კარგად ცურავენ. მათი ნაკბენი ადამიანისათვის მეტად საშიშია. გაანიათ ნეოროტროპული მოქმედების შხამი.

ასპირანტი (ლათ. aspirans) - პიროვნება, რომელიც ემზადება სამეცნიერო ან პედაგოგიური მოღვაწეობისათვის უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებაში ან სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში.

ასპირაცია (ლათ. aspiratio ჩასუნსიქვა) - 1. სხეულის ღრუდან ან ორგანოდან შპრიციით ან სხვა სპეციალური ხელსაწყოთი ექსუდატის, ჩირქის, ჰერის ამოქაჩვა. 2. ჩასუნსიქვის დროს სასუნსიქ გზებში სითხის, საჭმლის ნაწილაკის მოხვედრა.

ასტერნული ნიჰნი (ბერძნ. *a* უარყოფითი თავსართი, sternon მკერდის ძვალი) - ცრუ ნეკნი.

ასტიგმატიზმი (ბერძნ. *a* უარყოფითი თავსართი, stigmatē წერტილი) -

თვალის შუქმტეხი აპარატის დეფექტი, რაც გამოწვეულია რქოვანას და უფრო იშვიათად ბროლის ზედაპირის არათანაბარი სიმრუდით. საგნებიდან არეკლილი სხივები არ იკრებიან ერთ წერტილში, რის გამოც თვალის ბაღურაზე არ მიიღება ფოკუსური გამოსახულება და ავადმყოფი საგნებს გარკვევით ვერ ხედავს.

ასტრობიოლოგია (ბერძნ. astron ვარსკვლავი, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის სიცოცხლის განენას სამყაროში, კოსმოსში და პლანეტებზე.

ასტრობოტანიკა (ბერძნ. astron ვარსკვლავი, botane ბალახი, მცენარე) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს მცენარეების არსებობის შესაძლებლობას სხვა პლანეტებზე.

ასტროლოგია (ბერძნ. astrologus ვარსკვლავმრიცხველი) - სწავლება მნათობსა გაელენის შესახებ ადამიანების ცხოვრებაზე და სხვადასხვა ყოფით მოვლენებზე. ასტროლოგები ცდილობენ მომავლის განჭვრეტას მნათობების ზეცაზე განლაგების მიხედვით.

ასტრონავტი (ბერძნ. astron ვარსკვლავი, nautes მეზღვაური) - იგივეა, რაც კოსმონავტი.

ასტრონომია (ბერძნ. astron ვარსკვლავი, nomos კანონი) - მეცნიერება ზეციურ სხეულებზე და მათ სისტემებზე.

ასშიზია (ბერძნ. *a* უარყოფითი თავსართი, sphixis პულსი) - სუნსიქვის შეჩერება, სულის შეხუთვა.

ასშურტაქლა (Tanacetum vulgare) - გრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთეროვან ზეთებს, ორგანულ მჟავებს, ასკორბინის მჟავას და სხვა ნაქენი აქლიერებს გულის შეკუმშვებზე.

ბის ამპლიტუდას, ზრდის არტერიულ წნევას, აძლიერებს ნალელის გამოყოფას. იყენებენ თავის ტკივილისას, მალარიის, გასტრიტების, აგრესიულ დიპლოის, ნალელის ბუშტის პათოლოგიების დროს და ა.შ.

ასციტი (ბერძნ. askos ტომარა, წყლის გუდა) - მუცლის წყალმანკი, სისხლის დაგროვება მუცლის ღრუში.

ატავიზმი (ლათ. atavus შორეული წინაპარი, ismus მდგომარეობა) - ორგანიზმში შორეული წინაპარათვის დამახასიათებელი ნიშნების გამოვლენა (მაგალითად, ადამიანისათვის კუდისებრი დანამატი, მრავალდერილიანობა ანუ პოლიმასტია და სხვა).

ატაქსია (ბერძნ. ataxia უწყესრიგობა) - მოძრაობის კოორდინაციის დარღვევა ელინდება როგორც მოძრაობის, ასევე დგომის დროს.

ატენუაცია (ლათ. attenuo ვასუსტება) - მიკროორგანიზმების პათოგენურობისა და ეიროლენტობის ხელოვნური შესუსტება ატენუირებულ ცოცხალ ვაქცინებს დაკარგული აქტივით ეიროლენტობა, მაგრამ ინარჩუნებენ ანტისხეულების წარმოქმნის უნარს.

ატიპიური (ბერძნ. ა უარყოფითი, სარათი, τυπικός ანატიპიკალი) - არატიპიური (მაგ. არატიპიური მიტოზი, ზრდა, ქსოვილის აგებულება). ატიპიური უჯრედი (დიდი ზომის, ძალზე მაღალი ბირთვიული-ციტოპლაზმური შეფარდებით, მრავალბირთვიანი) ავთვისებიანობის მანიჟენტელია.

ატლანტი (ძველებრივი მითოლოგიით ცის სადღის შემკაველი გოლიათის სახელი. ატლანტს ცის სადღი კისრზე ედგა) - კისრის პირველი მაღა ქვეწარმავლებში, ფრინველებსა და ძუძუმწოვრებში.

ატმოსფერო (ბერძნ. atmos ჰაერი, ორთქლი, sphaira სფერო) - აიროვანი

გარსი, რომელიც ირგვლივ აკრავს დედამიწას. შეიცავს 78,08% აზოტს, 20,95% ჟანგბადს, 0,93% არგონს, 0,03% ნახშირორჟანგს და სხვა აირებს უმნიშვნელო რაოდენობით (0,01%).

ატოპია (ბერძნ. atokos უნაყოფობა) - ქალების უნაყოფობა, ბერწობა.

ატოლი (ინგლ. atoll მარჯნის კუნძული) - ტროპიკულ ზღვებში მარჯნის კუნძული. ზოგჯერ ასეთი კუნძულები მცენარეებითაა დასახლებული, იშვიათად კი ქარით ან წყლის დინებით მოტანილი ცხოველებით. ასეთი კუნძულები განსაკუთრებით ხშირია ინდოეთის და წყნარ ოკეანეებში.

ატომი (ბერძნ. atomos განუყოფელი) - ქიმიური ელემენტის უმცირესი ნაწილაკი, რომელიც შედგება დადებითად დამუხტული ბირთვისაგან და მის ირგვლივ მოძრავი ელექტრონებისაგან.

ატონია (ბერძნ. ა უარყოფითი, თავსართი, tonos დაძაბვა) - ჩონჩხის კუნთებსა და შინაგან ორგანოებში ბუნებრივი დაჭიმულობის, ელასტიკურობისა და შეკუმშვის უნარის შესუსტება.

ატოპიური (ბერძნ. ა უარყოფითი, თავსართი, topos ადგილი, ადგილმდებარეობა) - უჩვეულო ადგილზე მაგ. ატოპიური ტრანსპლანტანტი - როდესაც რომელიმე ორგანო გადანერგილია მისთვის უჩვეულო ადგილზე.

ატოპიური ღერძი (ბერძნ. ა უარყოფითი, თავსართი, topos ადგილი, ადგილმდებარეობა, derma კანი, itis ანთეზა) - იხ. დიათეზი.

ატრაქტანტი (ლათ. attrahere მიზიდვა, ყურადღების მიპყრობა) - ბუნებრივი და სინთეზური ტოქსიკური ნივთიერებები, რომლებიც სუნის იზიდვენ ცხოველებს ანდა იწვევენ დაღებთ ქემოტაქსისს ურთუჯრედიან

ორგანიზმებში განასხვავებენ: სასქესო ატრაქტანტებს (ფეროზონების ჯგუფის ნივთიერებებს). რომლებიც ხელს უწყობენ მდებარის და მამრის შეხვედრას და ნივთიერებებს, რომლებსაც იყენებენ ცოცხალი ორგანიზმების მიზიდვისათვის დაკვირვების, დაჯერის ან განადგურების მიზნით.

ატრაქცია (ლათ. attraxere მიზიდვა, ყურადღების მიპყრობა) - შექერა, შებოჭვა მაგ., მაკროფაგების მიერ უცხო ანტიგენის (მაქტერიის, ვირუსის, უჯრედის და სხვა) მიერთება, რასაც შემდგომში თან ახლავს შთანთქმა და მონელება.

ატრეზია (ბერძ. α უარყ. თავსართი, tresis ნახერცეტი) - ორგანიზმის ბუნებრივი ხერხელის (უკანა ტანის, საშოს) უქონლობა ან შეზრდა.

ატრიბუცია (ლათ. attribuere მიწერა) - რომელიმე ნაწარმოების ნამდვილობის და ავტორობის აგრეთვე მისი შექმნის თარიღის განსაზღვრა და ა.შ.

ატრიუმენტირიკული (ლათ. atrium წინაგული, ventriculus პარკუჭი) - წინაგულ-პარკუჭოვანი.

ატროფია (ბერძ. α უარყ. თავსართი, trophe კება) - რომელიმე ქსოვილის ან ორგანოს განღვევა კვების დარღვევის შედეგად.

ატშ (ადენოზინტრიფოსფორის მკეა) - შენაერსი, რომელიც შეიცავს ადენინს, რიბოზას და ფოსფორის მკეაის სამ ნაშოს, რომლებიც ატშ-ს მოლეკულაში მაკროერგული ბმებით არიან შეერთებული მათი გახლეჩისას და ენერჯის დიდი რაოდენობის გამოათვისუფლებისას. ატშ გარდაიქმნება ადენოზინდიფოსფატად (აღშ). ატშ ლოკალიზებულია მიტოქონდრებში და სხვა უჯრედულ სტრუქტურებში. გამოიყენება უჯრედის სუნ-

თქვისას, კუნთების შეკუმშვისას და მიტოზის პროცესში. გარდა ამისა, იგი განაპირობებს ქრომოსომების გადაადგილებას და სხვა უჯრედშიდა პროცესებს არის ენერჯის უნივერსალური წყარო.

აუმენტაცია (ლათ. augmentatio გამრავლება) - გაძლიერება, გაზრდა, მომატება.

აუდიობრაზა (ლათ. audio ვისმენ, ბერძ. gramma ჩანაწერი) - სმენის სიმახილის გრაფიკული ჩანაწერი.

აუდიოლოგია (ლათ. audio ვისმენ, logos მოძღერება) - მცენიერების (მედიცინის) დარგი, რომელიც შეისწავლის სმენას და მისი დარღვევების მიზეზებს, აგრეთვე დიაგნოსტიკას და მკურნალობის მეთოდებს.

აუდიომეტრია (ლათ. audio ვისმენ, ბერძ. metreo ეზომე) - სმენის სიმახილის გაზომვა, რომელსაც საფუძვლად უდევს იმ უმცირესი ძალის ბგერის განსაზღვრა, რომელსაც აღიქვამს ადამიანი.

აუდიტორია (ლათ. auditorium მოსასმენი ადგილი, დარბაზი) - სოახი ან დარბაზი, სადაც კითხულობენ ლექციებს, მოხსენებებს და სხვა. 2. მოხსენების, ლექციის და სხვ. მსმენელები.

აუერიის სხეულაკი - ელექტრულად მკერივი, ჩხირის ფორმის სხეულაკი, რომელიც მწვავე მიელობლასტური ლექციების შემახვევაში ლოკალიზებულია გრანულოციტური რიგის არადიფერენცირებული უჯრედების ციტოპლაზმაში. გააჩნია სადიფენოზო და საპროგნოზო მნიშვნელობა. სახელი ეწოდა აღმომჩენის საპატიეცემულოდ.

აუთენტური (ბერძ. authentikos სარწმუნოდ) - რაც დედანს, ორიგინალს შეესაბამება; რაც ეყრდნობა

პირველწყაროს.

აურა (ბერძ. aure ნაიე) - ლცნობი-
ერების მოულოდნელი, წუთიერი და-
ბინდვა შემდგომი ამნეზიით (იხ.).
ახასიათებს თავბრუ, გულისრევა,
სწრაფი უნებლიე მოძრაობები, პალუ-
ცინაციები. 2-ცოცხალი ორგანიზმების
გარშემო არსებული ბიოეელი.

აუროტრონიმა (ბერძ. aure ნაიე,
elektron ფისი, ქარვა) - ბიოფიზიკის
დარგი, რომელიც სწავლობს
ინდივიდების ელექტრულ (აურულ)
ეელებს.

აუსკულტაცია (ლათ. auscultare
მოსმენა) - ავადმყოფის კლინიკური
გამოკვლევის ერთ-ერთი მეთოდი,
რომელიც ეყრდნობა შინაგანი
ორგანოების მოქმედების ხმების
(ბერეების) მოსმენას. განასხვავებენ
პირდაპირ (გამოსაკვლევე ადამიანზე
ყურის დადებით) და არაპირდაპირ
(სპეციალური ხელსაწყოებით - სტეთო-
სკოპით, ფონენდოსკოპით, სტეთოფონე-
ნდოსკოპით) აუსკულტაციას.

აუტბრიდინგი (ბერძ. out გარეთ,
იქით), breeding გაშენება, მოშენება) -
ერთი სახეობის ინდივიდების
შეჯვარება, რომლებიც არ იმყოფებიან
ნაყოფისაურ დამოკიდებულებაში (4-6
თაობის მანძილზე არ ჰყავთ საერთო
წინაპარი).

აუტველინი (ინგლ. out გარეთ,
well წყარო, საღებარი, გადმოს-
ქრიალება) - ბიოგენური ქიმიური ელე-
მენტებით, მდიდარი წყლების გადა-
ღერა მდინარის რეზერვუარებიდან ღია
ზღვაში. ამ პროცესს მნიშვნელოვანი
როლი ენიჭება ოკეანის სიცოცხლის-
უნარიანობის შენარჩუნებაში.

აუტიზმი (ბერძ. autos ავითა, ismus
მდგომარეობა) - აზრის ავადმყოფური
კონცენტრაცია საკუთარ თავზე. ამ
დროს ავადმყოფი მოწყვეტილია

გარემოს, ცხოვრობს მის მიერვე
შექმნილ არარეალურ სამყაროში.

აუტოსექსირება (ინგლ. out
გარეთ, ლათ. sexus სქესი) -
წიწილების ადრეული გადარჩევა
სქესის მიხედვით. ყვინჩილების
ადრეული გამოცალკეება ვარიები-
საგან.

აუტოტომია (ლათ. autotomia) -
იხ. აეტოტომია.

აუტოსპორა (ბერძ. auxo ეზრდი,
ვადიდებ, spora თესლი, დათესვა) -
ღიატომური წყალმცენარეების (იხ.
ღიატომები) სასქესო სპორა.

აუზაბია (ბერძ. a უარყ, თავსართ,
phago ეჭამ, ეშანთქაე) - კეების შეწ-
ყვეტა ცხოველების განვითარების
სხვადასხვა სტადიებზე, აგრეთვე
არახელსაყრელ პირობებში.

აუზაზია (ბერძ. a უარყ, თავსართ,
phasis მეტყველება) - მეტყველების
დარღვევა ან დაკარგვა, რაც გამო-
წვეულია თავის ტვინის ნახევარსფე-
როების ქერქის ან მათი გამტარი
გზების დაზიანებით (სისხლის ჩაქვევა,
სისხლძარღვთა თრომბოზი, ქალა-
ტვინის ტრავმა და სხვა). აფაზიას
ხშირად თან ახლავს აგრაფია (იხ.),
ალექსია (იხ.) და აკალკულია (იხ.).

აფერენტული (ლათ. afferens
მომტანა) - ცენტრისკნული, პერიფერი-
იდან ცენტრისკენ მიმართული.

აფექტაცია (ლათ. affectus
სულიერი მღელვარება) - სიყალბე,
ხელოვნურობა ქვევაში, ურთიერთო-
ბასა და მანერებში.

აფექტი (ლათ. affectus სულიერი
მღელვარება) - ძლიერი სულიერი
მღელვარება, რომელიც საეცებით
იპყრობს პიროვნებას და შეიძლება
მისთვის უჩვეულო საქციელი ჩაადე-
ნინოს. უეცრად წარმოქმნილი.

სწრაფწარმავალი ემოცია.

აშექცია (ლათ. affectus სულიერი მდგელარება) - ავადმყოფური მდგომა-რეობა ავად გახდომა.

აშოლია (ბერძ. *a* უარყოფითი, *phillon* ფოთილი) - უფოთლო მცენარეები, რომლებშიც მათოტონისიუზებელ როლს ასრულებენ მწვანე ყლორტები.

აშინიტი (ლათ. *affinis* მეზობელი, მონათესავე) - ზოგიერთი უჯრედისა და ქსოვილის უნარი ათათისოს მხოლოდ გარკვეული ნივთიერება ან საღებავი.

აშინურობა (ლათ. *affinis* მეზობელი, მონათესავე) - ანტისხეულის მოლეკულის აქტიური ცენტრების შეკავშირების სიმტკიცე ანტიგენის დეტერმინანტურ ჯგუფებთან.

აშინიცი (ლათ. *affis* ბუერი, *caedo* ვლავ) - ბუერების მოსასპობად გამოყენებული ქიმიური ნივთიერებები.

აშლატოქსინი - უმდაბლესი სოკოს *Aspergillus flavus*-ის მიერ გამოყოფილი ტოქსინი, რომელიც ფრინველებში და სხვა ცხოველებში იწვევს უმძიმეს მოწამელას და ლეიძლის სიმსივნეებს. შესაძლებელია კანცეროგენური იყოს ადამიანის-ათვისაც.

აშონია (ბერძ. *a* უარყოფითი, *phone* ბერა, ხმა) - ხმოვანი ბერების გამოაქმის უნარი დაკარგვა, ჩურჩულის უნარის შენარჩუნების. აფონია შეიძლება იყოს ჭეშმარიტი (ორგანული), ფუნქციური (ისტერიული) და პარალიზური.

აშოტური ზონა (ბერძ. *a* უარყოფითი, *photos* სინათლე) - მსოფლიო ოკეანის წყლის ზონა, სადაც არ აღწევს მზის სხივები.

აშრინტი (ფრანგ. *affront*) - მარცხი.

გაბიაბრება. საჯაროდ მიყენებული შეურაცხყოფა.

აქილევსის მყნა (*tendo Achillis; tendo calcaneal*) - ქუსლის მყნა.

აქილია (ბერძ. *a* უარყოფითი, *chylos* წვენი) - კუჭის წვენში მარილმზაფასა და ფერმენტ პეფსინის უქონლობა. აღინიშნება უსიამოვნო შებრძნება კუჭის არეში, ფალარათი, ანემია და სხვა. ცნობილია პანკრეასის აქილიაც, რის დროსაც ამ ორგანოს წვენი არ შეიცავს ფერმენტებს.

აქლემი (*Camelus*) - მიეკუთვნება უმაღლესი ძუძუმწოვრების, წყვილ-ჩლოქანების რგის, აქლემების ოჯახს. მცობნაყა, იკებება მცენარეულობით. ცნობილია აქლემის ორი სახეობა: ერთკუზიანი ანუ დრომადერი (*Camelus dromaderius*), რომელიც ცხოვრობს აფრიკაში და ორკუზიანი (*Camelus bactrianus*), რომელიც აზიაში ცხოვრობს. ძალზე ამტანი ცხოველია, 10-12 დღის განმავლობაში შეუძლია არ დალიოს წყალი. აქლემი წყლის დეფიციტს ცხიმების დაჟანგვის ხარჯზე იესებს.

აქრომატი (ბერძ. *a* უარყოფითი, *chroma* ფერი) - უჯრედის ბირათის ნივთიერება, რომელიც ლოკალიზებულია ქრომატინის (იხ.) გროვებს შორის და არ იღებება. სინონიმი: ლინინი.

აქსელერატი (ლათ. *acceleratio* დაჩქარება) - სქესობრივი მომწიფების მკვეარი დაჩქარება, აგრეთვე სიმალლისა და მასის მნიშვნელოვანი მომატება წინა საობებთან შედარებით.

აქსოლოტი (*larva Ambystomae*) - კუდიანი ამფიბიის ამბისტომას ლარვა, რომელსაც გააჩნია გამრავლების უნარი. აქსოლოტი ამბისტომად გარდაქმნება მხოლოდ არსებობის უჩვეულო პირობებში, მაგ. ტენიანობის

უკმარისობისას.

აქსონი (ბერძ. axon ღერძი) - ნეირონის ციტოპლაზმური გამოზარდი, რომელიც ატარებს ნერვულ იმპულსს როგორც წესი, ნეირონს ერთ აქსონი გააჩნია, რომელიც იშვიათ შემთხვევაში იტოტება აქსონის სიგრძემ შეიძლება 1 მეტრს მიაღწიოს.

აქსონოლიზი (ბერძ. axon ღერძი, podos ფეხი) - უჯრედის სივრცითი ხეშეში გამონაზარდები, რომლებიც ძირითადად მიკრომილაკებისაგან შედგებიან.

აქტინი (ბერძ. aktis, aktinos სხივი) - უხერხემლო, ფიქსირებული ცხოველები, რომლებიც გეანან მცენარეებს მიეკუთვნებიან მარჯნის პოლიპების კლასს. მათი შეხება ადამიანის კანზე იწვევს დამწვრობას, ინტოქსიკაციას, ზოგჯერ კი ნეკროზს იწვევს სიმბიოზში კიბო-განდევილთან, რომელიც ბინადრობს მოლუსკის ცარიელ ნიჟარაში. სიმბიოზის შედეგად აქტინიები იღებენ გადაადგილების საშუალებას, რაც მათ უადვილებს საკვების მოპოვებას, მაშინ როდესაც ისინი თავისი მსუსხავი კაფსულებით იცავენ კიბოს სხედასხევა მტაცებლების საედასხმისაგან. გარდა ამისა, კბო აქტინიების საშუალებით ინიღბება და შეუმჩნეველი რჩება მტრებისათვის.

აქტინობიოლოგია (ბერძ. aktis, aktinos სხივი, bios ცოცხალი, logos მოძღვრება) - სწავლება მზის რადიაციის ზემოქმედების შესახებ ცოცხალ სისტემებზე.

აქტინოთერაპია (ბერძ. aktis, aktinos სხივი, therapeia მკურნალობა) - მკურნალობა სხივური ენერგიით. იგულისხმება მზის, რენტგენის, რადიუმის, ულტრაიისფერი და სხვა სხივები.

აქტინომიკოზი (ბერძ. aktinos

სხივი, mykes სოკო) - ადამიანისა და ცხოველების ქრონიკული ინფექციური დაავადება, რომელიც გამოწვეულია აერობული და ანაერობული სხივიანი სოკოებით - აქტინომიცეტებით (იხ.). ხასიათდება ქსოვილებისა და ორგანოების გრანულომატოზური დანაწევის, რასაც თან ახლავს მკერვი ინფილტრაციები, აბსცესები, ფისტულები და სხვა.

აქტინომიცეტები (Actinomycetes) - ოგვე სტრუქტომიცეტები, სხივიანი სოკოები. მიეკუთვნებიან Schizomycetes-ის კლასს, რომელიც მოიცავს ძაფისებრი, დატოტილი, გრამ-დადებითი მიკროორგანიზმების დიდ ჯგუფს ეს ჯგუფი აერთიანებს ბაქტერიებისა და უმდაბლესი სოკოების ნიშან-თვისებებს. აქტინომიცეტების ცალკეული სახეობები განაპრობენ აქტინომიკოზის (იხ.) განვითარებას, სხვები კი აწარმოებენ ანტიბიოტიკებს.

აქეტონური (ლათ. acetum ძარო, uron შარდი) - შარდში აცეტონის დაგროვება და გამოყოფა.

აქიდოზი (ლათ. acidus მჟავე, ბერძ. osis მდგომარეობა) - ორგანიზმში მჟავე-ტუტოვანი წონასწორობის დარღვევის ფორმა, რომელსაც ახასიათებს ანონია და კათონია საანთარდობის გადახრა ანონების მატებისაკენ.

აქიდოზილია (ლათ. acidus მჟავე, ბერძ. phylia სიყვარული) - უჯრედების შეღებვა მჟავე საღებავებით. სინონიმები: ოქსიფილია, ეოზინოფილია.

აქრა - ხელოვნური იმუნოზაცია ინფექციური დაავადებების აღკვეთის ან მათი კლინიკური მიმდინარეობის შესუსტების მიზნით, ორგანიზმში ვაქცინის ან შრატის შეყვანის საშუალებით.

ბ

ბაბუაწვერა (*Taraxacum officinale*)

- მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს გლიკოზიდს, საქაროზას, ცილოვან და მარილმდე ნივთიერებებს, ორგანულ მჟავებს, ფისებს, ეთერ-ზეთებს და ა.შ. გააჩნია ნალელმდენი, დიორეზული და სასაქმებელი თვისებები. გამოიყენება ლეიძლის, ნალელის ბუშტის პათოლოგიების, გასტრიტების, ბუასილის და სხვა დაავადებების შემთხვევაში. ფესვები შეიცავს კაუჩუკს.

ბაბუაქვი - მცენარის ეპიდერმისში განლაგებული სპეციალიზებული უჯრედები, რომელთა საშუალებით ხდება ჰერის შემცველი უჯრედშორების ატმოსფეროსთან დაკავშირება.

ბადონი (ინგლ. budding გამოკვრტვა) - ვირუსის ნაწილაკების გამოსვლის პროცესი უჯრედის პლაზმური მემბრანიდან. ახასიათებს რეტროვირუსებს (აივს-ს, საგვეების ლეიკემიების ვირუსებს, T-ლეიკემიის ვირუსს და ა.შ.).

ბადურა (*retina*) - 1. თვალის ბადისებრი გარსი, რომელიც შეიცავს ფოტორეცეპტორებს - კოლობებსა და ჩხირებს. ოგი სინათლის გამლიზიანებელს ნერვულ გამლიზიანებლად გარდაქმნის და სიგნალის პირველად დამუშავებას ახდენს. 2. მცოხნაევი ცხოველების (მაგ. ძროხის) კუჭის ერთ-ერთი განყოფილება.

ბაზალური მემბრანა (ბერძნ. basis საფუძველი, ლათ. membrana აკი,

გარსი) - გარსი, რომელიც გამოყოფს ეპითელიუმს შემაერსებელი ქსოვილისაგან.

ბაზილიოზის ღაპაღეპა - გერმანელი ექიმის ძბაზილიოზის (1799-1854) სახელის მიხედვით. იხ. თირეოტოქსიკოზი.

ბაზილიომიცეტაზი (ბერძნ. basidia ფუძე, mykes სოკო) - სოკოების კლასი - ქუდიანი სოკოები, აბედა სოკოები და სხვა, რომელთაც გააჩნიათ გამრავლების განსაკუთრებული, სპორების წარმოქმნელი ორგანოები - ბაზიდიები.

ბაზილარული მემბრანა (*membrana basilaris*) - სმენის ორგანოს - ლოკოკინას არხის ძირითადი კედელი, რომელზეც ლოკალიზებულია კორტის ორგანოს (იხ.) ელემენტები.

ბაზიპიტალური ზრდა (ბერძნ. basis საფუძველი, ლათ. pect ვილტი, ეისწრაფი) - მცენარეში ორგანოს ან გვერდითი ნაწილების ზრდა იმ თანმიმდევრობით, რომ ყველაზე უფრო ახალგაზრდა ნაწილები ძირთან ახლოს არიან განლაგებულნი. ზრდა კენწეროდან ფესვისაკენ.

ბაზისი (ბერძნ. basis) - საფუძველი, საძირკველი, საყრდენი.

ბაზოფილი (ბერძნ. basis ფუძე, philia სიყვარული) - ლეიკოციტების ერთ-ერთი ფორმა, რომლის ციტოპლაზმის შედარებით დიდი ზომის გრანულები ძირითადი საღებავებით იღებება მუქ ლურჯად.

ბაზოფილია (ბერძნ. basis ფუძე, philia სიყვარული) - უჯრედების უნარი შეიღებოს ძირითადი საღებავებით (პემატოქსილინი, აზურითა და სხვა).

ბათიმეტრია (ბერძნ. bathys ღრმა, metreo ეზომავ) - წყლის სიღრმეების გაზომვა.

ბატიმობენეზი (ბერძნ. bathmos საფეხური, genesis წარმოშობა) - ამერიკელი პალეონტოლოგის ე.მ.ტომპსის ევოლუციური თეორია, რომელიც ცოცხალ არსებებში ახალი ნიშან-თვისებების გამოვლინებას ევოლუციური განვითარების პროცესში ხსნის შინაგანი ფაქტორის - განსაკუთრებული ენერჯის ზემოქმედების.

ბატიობიონტები (ბერძნ. bathos სიღრმე, bios სიცოცხლე) - ორგანიზმები, რომლებიც ცხოვრობენ წყლის ღრმა (200-300 მეტრზე ქვევით) ფენებში.

ბატიოფობია (ბერძნ. bathos სიღრმე, phobos შიში) - სიმაღლიდან გადმოხედვის შიში.

ბაკალავრი (ლათ. baccalaureus) - ძველ დროში, დასავლეთ ევროპულ უნივერსიტეტებში პირველი სამეცნიერო ხარისხი. თანამედროვე საფრანგეთში და ზოგიერთ სხვა ქვეყანაში - პირენებია, რომელმაც დაამთავრა საშუალო სკოლა.

ბაკულოვირუსები (ინგლ. baculine ჩხირისებრი, ლათ. virus შხამი) - ბაკულოვირუსების ოჯახის წარმომადგენლებს გააჩნიათ ორჯაჭვიანი რგოლოვანი ღმწ. ამ ეირუსების მასპინძლების წრე შემოსაზღვრულად ფეხსახსრიანებია. ეირუს-სპეციფიკურ ცილებს ასინაუზებენ ინფექციის გვიან სტადიებზე.

ბალანტიდიოზი (Balantidium coli, ბერძნ. iasis მდგომარეობა) - მსხვილი ნაწლავის კედელში მოპარაზიტე ინფუზორიის ბალანტიდიუმის (იხ.) მიერ გამოწვეული დაავადება, რაც გამოიხატება დიდი ზომის წყლულების გაჩენაში. ლეტალურობა 30%-ს აღწევს.

ბალანტიდიუმი (Balantidium coli) - პარაზიტული ინფუზორიების წარმომადგენელია, რომელიც ბინადრობს

ადამიანის მსხვილ ნაწლავში. იწვევს დაავადება ბალანტიდიოზს (იხ.) ადამიანსა და ღორებში.

ბალზამები (ბერძნ. balsamon არომატული ფისი) - მცენარეული წარმოშობის ნივთიერებები, რომელთა შემადგენლობაში შედიან ეთერზეთები და მათში გახსნილი ფისები, არომატული და სხვა შენარჩუნები ბალზამებს შეიცავენ უმთავრესად თესლოვანი სუბტროპიკული და ტროპიკული მცენარეები (მაგ., Copaifera-ს, Myroxylon-ის გვარები და სხვა). გამოიყენებიან მედიცინაში, ოპტიკაში, მიკროსკოპულ ტექნიკაში (მაგ., კანადური ბალზამი, რომელიც მიიღება ჩრდილო-ამერიკული ბალზამური სოჭიდან).

ბალზამირება (ბერძნ. balsamon არომატული ფისი ტერმინი დაკავშირებულია იმასთან, რომ ძველად გემების ბალზამირებისათვის იყენებდნენ ფისებს და საამო სუნის ნივთიერებებს) - ღონისძიებების კომპლექსი, რომელიც მომარაგება გემის გახრწნის საეიდან ასაცილებლად. ამ მდგომარეობას აღწევენ ანტისეპტიკური ნივთიერებებით (მაგ., ფორმალინით) ქსოვილოვანი ფერმენტების ბლოკირების საშუალებით.

ბალნეოლოგია (ლათ. balneum აბაზანა, აუზი, ბერძნ. logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს მინერალური წყლების, ზღეების წყლებისა და ტალახების ფიზიკურ-ქიმიურ თვისებებს და სამკურნალო-პროფილაქტიკური მიზნით გამოყენების მეთოდებს.

ბანდაჟი (ინგლ. bandage შესახვევი მასალა) - შინაგანი ორგანოების ნორმალური მდებარეობის შესანარჩუნებელი არტახი, ელასტიკური შემოსაკრავი.

ბარაბგო (Melissa officinalis) -

მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთერზეთებს, ასკორბინის მჟავას, მთარიმლაე ნივთიერებებს, ზოგიერთ ორგანულ მჟავას და სხვა. იყენებენ ხალხურ მედიცინაში გულის დაავადებების, შაკის და უძილობის შემთხვევაში. ხელს უწყობს აგრეთვე საჭმლის მონელების გაუმჯობესებას.

ბარბარიზმი (ბერძ. barbarismos) - რომელიმე კონკრეტული ენისათვის არადამახასიათებელი, სხვა ენიდან ნასესხები სიტყვა ან გამოთქმა.

ბარბა (*Pisum sativum*) - პარკოსანთა ოჯახის ერთწლიანი მცენარეა ხასიათდება საუკეთესო საკვები თვისებებითა გამოიყენებული იყო გენეტიკურ კვლევებში (გ.მენდელი).

ბარითიმი (ბერძ. barys მძიმე, thymos გუნება) - ცუდი გუნება-განწყობილება.

ბარისპირა (*Betonica officinalis*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს მთარიმლაე ნივთიერებებს, ქოლისს, ალკალოიდებს და სხვა. გამოიყენება კუჭ-ნაწლავის დაავადებების დროს, ფლარათისას, ბრონქული ასთმისას, თირკმლების და შარდის ბუშტის ანთებისას, რევმატიზმის, თავის ტკივილის შემთხვევებში, აგრეთვე როგორც არტერიული წნევის დამწვევი საშუალება.

ბარის სხეულაქი - მცირე ზომის ქრომატინის სხეულაკი, რომელიც აღმოჩენილია ქალების სომატური უჯრედების ინტერფაზური ბირაების 70-75%-ში. იყენებენ სასამართლო მედიცინაში. სახელი ეწოდა აღმომჩენის, კანადელი ჰისტოლოგის, მ.ბარის საპატივცემულოდ.

ბაროთერაპია (ბერძ. baros მძიმე, therapia მკურნალობა) - მკურნალობა დაბალი ან მაღალი ატმოსფერული წნევისით.

ბაროკამერა (ბერძ. baros მძიმე, camera თალი, ის, რაც თალის ქვეშ არის მოქცეული) - პერმეტულად დახურული კამერა, რომელშიც ჰაერის დაბალი ან მაღალი წნევაა. გამოიყენება ბიოლოგიაში, მედიცინაში ბაროსთრაპიისათვის (ყვიანახველის, ბრონქული ასთმის სამკურნალოდ და სხვა), აგრეთვე სიმაღლისადმი რეზისტენტობის გამოსამუშაველად.

ბარომეტრი (ბერძ. baros მძიმე, metreo ეზომავ) - ატმოსფერული წნევის გასაზომი ხელსაწყო.

ბარორეპსპატორი (ბერძ. baros მძიმე, ლათ. receptor მიმღები) - ღრუ ორგანოების (ნაწლავების, სისხლძარღვების) მგრძნობიარე ნერვების დაბოლოებები, რომლებიც აღიქვამენ ამ ორგანოების კედლების მექანიკურ ცვლილებებს.

ბაროტოლერანტული ბაქტერი (ბერძ. baros მძიმე, ლათ. tolerantia მოთმინება) - ბაქტერიები, რომელთაც ძალუძთ ზრდა და გამრავლება როგორც ნორმალური ატმოსფერული წნევის, ასევე მაღალი წნევის პირობებშიც.

ბაროქორია (ბერძ. baros მძიმე, choreo ვერცხვლები) - სიმძიმის ძალის მოქმედებითა დიასპორების (იხ.) ჩამოცემა. დამახასიათებელია სარეველა მცენარეებისათვის.

ბატრაქოლოზია (ბერძ. batrachos ბაყაყი, გომბეშო, logos მოძღვრება) - ზოოლოგიის დარგი, რომელიც შეისწავლის წყალხმეღესა ცხოველებს.

ბაქტერია (ბერძ. bakterion ჩხირი) - ერთუჯრედიანი მიკროორგანიზმი, რომელსაც არა აქვს მემბრანით შემოსაზღვრული ბირაფი. ზოგიერთი მათგანი იწვევს მძიმე, ინფექციურ დაავადებებს (შავი ჭირი, მუცლის

ტიფი, კეასრი, ქოლერა და სხვა). საპროფიტული ბაქტერიები მონაწილეობენ ნიადაგისა და წყლის თვითგაწმენდაში, ორგანული ნივთიერების მინერალიზაციაში. ზოგიერთი ბაქტერია გამოიყენება ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებების მისაღებად, ხოლო ზოგიერთი კვების პროდუქტების დასამზადებლად.

ბაქტერიმბოს ინვოლუციური ფორმები (ბერძნ. bakterion ჩხირი, ლათ. in ში, solvo ებარუნებ, ეატრი-ალე) - ამა თუ იმ სახეობის ბაქტერიისათვის უჩვეულო უჯრედული ფორმები, რომლებიც წარმოიქმნებიან არახელსაყრელი პირობების გაუღწიოს ამ უკანასკნელთა ზემოქმედების შეწყვეტისას, ბაქტერიები კვლავ უბრუნდებიან ნორმალურ მორფოლოგიურ მდგომარეობას.

ბაქტერიემია (ბერძნ. bakterion ჩხირი, haima სისხლი) - ბაქტერიების არსებობა სისხლში.

ბაქტერიოზა (ბერძნ. bakterion ჩხირი) - ბაქტერიებისა და პარკოსანი მცენარეების (კრძოდ, მათი კოურების) თანაცხოვრება.

ბაქტერიოლიზი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, lysis დაშლა) - ბაქტერიების დაშლა, მაგ. ბაქტერიოფაგების, ლიზოციმის და სხვა.

ბაქტერიოლიზინები (ბერძნ. bakterion ჩხირი, lysis დაშლა) - ანტისეპტული, რომლებიც კომპლექსების (იხ) მონაწილეობით შლიან ბაქტერიების უჯრედულ კედელს და იწვევენ ბაქტერიოლიზს.

ბაქტერიოლოგია (ბერძნ. bakterion ჩხირი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება ბაქტერიების შესახებ. მიკრობიოლოგიის ერთ-ერთი დარგია.

ბაქტერიოპლანქტონი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, planktos მოხეტიალე)

- პლანქტონის მიკროსკოპული ფლორა.

ბაქტერიოსტაზი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, stasis დგომა) - ბაქტერიების ზრდა-გამრავლების შეჩერება ფიზიკური ან ქიმიური ფაქტორების საშუალებით.

ბაქტერიოფაგი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, phagos მშთანქელი) - ვირუსები, რომლებიც მრავლდება ბაქტერიებში და ანადგურებს მათ. გამოიყენება სამკურნალო მიზნებისათვის (მაგ., ანტისტაფილოკოკური ფაგი). ბაქტერიოფაგის აღმოჩენებამ ითვლებიან ინგლისელი ფ.ტ.შორტი (1877-1950), ფრანგი ფ.დ'ჰელი (1873-1949) და ქართველი ბ.პ.ნიკაპა (1892-1937).

ბაქტერიული სასუქი (ბერძნ. bakterion ჩხირი) - მცენარეებისათვის სასარგებლო მიკროორგანიზმების შემცველი პრეპარატი (მაგ., აზოტობაქტერიანი, ფოსფორობაქტერიანი, ნიტრატინი), რომელსაც ორგანული და მცენარისათვის ძნელად ასათვისებელი ნივთიერებები გადაყავს ადვილად ათვისებად ფორმაში.

ბაქტერიურია (ბერძნ. bakterion ჩხირი, uron შარდი) - ბაქტერიების გამოყოფა შარდსან ერსად.

ბაქტერიოსიდეზი (ბერძნ. bakterion ჩხირი, caedo ეკლავ) - ნივთიერებები, რომელსაც ბაქტერიების მოსპობის უნარი გააჩნიათ, მაგ. ანტიბიოტიკები, ფიტონციდები.

ბაღის პიტნა (*Mentha piperita*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შოკავს სასაზოვნო გემოსა და სუნის ესერზეუსს, რომლის კომპონენტებია მენთოლი, კაროტინი, ფლავონოიდები, ორგანული მჟავები და სხვა. გააჩნია ტკივილგამაყუჩებელი, საზომო-ლიზური და ანტისეპტიკური თვისებები, აფარაოებს კორონარული სისხლ-

ძარღვების სანაჟურს იყენებენ სტენო-კარდიების დროს. ზედა სასუ-ნაქი გზების ანთიბიოსის და სხვა.

ბაილი *Cimex lectularius* - უმთავრესად მცენარეთა მავნებელია, ზოგიერთ სახეობა კი ადამიანისა და ცხოველსა პარაზიტი (მაგ., საწოლის ბაღლინჯო)

ბაცილი (ლათ. bacillus ჩხირი) - ჩხირისებრი ფორმის ბაქტერია.

ბდელლოვიბრიონები (*Bdellovibrio*) - მოძრავი, მოლუნული ფორმის ბაქტერიები, რომლებიც იკვებებიან სხვა ცოცხალი გრამ-უარყოფითი ბაქტერიებით (მათ რიცხვში სხვადასხვა საშში დაუადებების გამომწვევებით). აერობებია. იწვევენ მსხვერპლის ლიზისს. ბდელლოვიბრიონებს დიდი როლი ენიჭებათ დაბინძურებული წყლების გასუფთავებაშიც.

ბედლენდი (ინგლ. bad lands ცუდი მიწები) - ძნელად საეალი და დამუშავებისათვის უეარგისი მიწის ნაკეთა; უნაყოფო მიწა.

ბეზოარი (არაბ. bazedar შხამის საწინააღმდეგო ნივთიერება) - ამის ან მცენარეული ბოჭკოსაგან წარმოქმნილი მკერივი მასა, რომელიც ვითარდება კუჭსა და ნაწლავებში. ყველაზე ხშირა ტრიქო- და ფიტობეზოარები. ტრიქობეზოარი ვითარდება ამის მატყლის, ბეწვის გადაყლაპვის შედეგად. ფიტობეზოარს უწოდებენ მცენარეული საკვების (ხილის, მაგ., ხუმიის კურკების, სოკოების და სხვა) მიღების შედეგად კუჭ-ნაწლავის ტრაქტში განვითარებულ მკერივ მასას, კენჭს.

ბელადონა (*Atropa belladonna*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა, ძალღუფრძენასებრსა ოჯახიდან. შეიცავს ალკალოიდებს (მაგ. ატროპინს) და შხამიანია. ფოთლებისა და ფესვე-

ბიდან ამზადებენ ექსტრაქტს და ნაყენს. იყენებენ როგორც პლაზმოლიზურ და ტკივილგამაყუწებელ საშუალებას კუჭის წყლულის, ბუასილის, ბრონქული ასთმის და სხვა დაუადებებისას. კავკასიაში გვხვდება *Atropa caucasica*.

ბენთოსი (ბერძ. benthos სიღრმე) - წყალსატევების ფსკერზე ბინადარი ორგანიზმების ერთობლიობა (მაგ., ზოობენთოსი, ფიტობენთოსი).

ბენთოფაგები (ბერძ. benthos სიღრმე, phagos მშთანთქმელი) - წყალსატევის ფსკერზე მცხოვრები ორგანიზმებით მკვებავი ცხოველები.

ბენიგნიტატი (ლათ. benignitas სიკეთე, წყალობა) - სიმსივნის ან სხვა რომელიმე პათოლოგიის კუთვსისეხიანობა.

ბერი-ბერი (სინგ. bery სისუსტე, beri-bery უკიდურესი სისუსტე) - B ჯგუფის ვიტამინების (ძირითადად B₁-ის) ნაკლებობით გამოწვეული დაუადება (ალიმენტური პოლინევრიტი), რომლის დროსაც ხდება ნერეული ღეროს დაზიანება, რასაც თან ახლავს კრუნჩხვები და კუნთების დაძვლა მათი გადაგვარებით. ქართველებში ამ სნეულებით იშვიათად აუადლებიან, რადგანაც მათი კვების რაციონში შედის აღნიშნული ვიტამინის შემცველი პროდუქტები (მაგ., ბურღული, შავი პური და სხვა).

ბერკიტის ლიმფომა - ინგლისელი ლ. ბერკიტის მიერ 1957 წელს აღმოჩენილი და შესწავლილი სიმსივნეა, რომელიც უფრო ხშირად გვხვდება აფრიკელ ბავშვებში. პირველი სიმსივნეა, რომლის ვირუსული ეტიოლოგია საბოლოოდაა დადგენილი. გამოწვევი აგენტია ჰერპესის ვირუსისმაგვარი ღწმ-ს შემცველი ეპშტეინ-ბარის ვირუსი. მოგვიანებით ასეთივე ჰისტო-

გენეზის სიმსიენე აღწერეს მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანაში. აფრიკაში სიმსიენე ჩვეულებრივ აზიანებს ყბებს და ხშირად უზარმაზარ ზომებს აღწევს, სხვა კონტინენტების მცხოვრებლებს კი უეითარდებათ ამ სიმსიენის ეისცერული ეარიანტი. ინკურნება მეტორტრექსატის ერთჯერადი ინექციით.

ბერულა (*Gnaphalium uliginosum*) - ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ასკობინის მუცას, თიამინს, მარიმლავ და ცხიმოვან ნიუთერებებს, ეთერის ზეთს, ფისებს, კაროტინს, ფიტოსტერინებს, პოგმენტებს. გააჩნია სისხლძარღვების გამაფარსოებელი და ჰიპოტენზოური აქივებები, ანტიბაქტერიული აქტივობა, აქარებს სისხლის შეღდებას იყენებენ ჰიპერტონული დაავადების, სტენოკარდიის, კუჭის და თირმეტვოჯა ნაწლავის წყლულების სამკურნალოდ.

ბესტიარიიზმი (ლათ. *bestiarius* (ცხოველური) - შუა საუკუნეების ლიტერატურული ნაწარმოებების განსაკუთრებული ფორმა. შეიცავენ ცხოველების აღწერას მათი აღფოროული განმარტებებით.

ბეტელი (პორტ. *betel*) - მცენარე მწვანე, მომუაო გემოს ფოთლებით. საღებუ ბეტელში შედის ბეტელის წიწაკის ფოთლები, არეკის პალმის კაკლები, სუნელები, კირი, თამბაქო და ნაცარი. ზოგ შემთხვევაში იწვევს პირის ღრუს აუთისებთან სიმსიენებს. შუა აზიაში საღებუად იყენებენ ეწნასს. მასში შედის თამბაქო, ნაცარი, ბამბის ან ქუნჯუთის ზეთები, ზოგჯერ კი ცარცი და კირი.

ბექროსი (ინგლ. *back* უკან, უკანდახევა, *cross* შეჯვარება) - ცხოველების ეწ. შებრუნებითი შეჯვარება და ამის შედეგად წარმოქმნილი შსამომავლობა.

ბიბლიოგრაფია (ბერძნ. *biblion* წიგნი, *grapho* ვწერ) - რაიმე საგნის, საკითხის შესახებ არსებული ლიტერატურა.

ბიბლიოფილი (ბერძნ. *biblion* წიგნი, *phileo* სიყვარული) - წიგნების მოყვარული, შემფასებელი, შემგროვებელი.

ბიზამბია (ლათ. *bis* ორჯერ, *gaemos* ქორწინება) - ორცოლიანობა. ორჯერ დაქორწინება.

ბივალენტი (ლათ. *bis* ორჯერ, *valens* მძლავრი, ძლიერი) - ჰომოლოგიური ქრომოსომების წყვილი, რომლებიც კონიუგირებენ ერთმანეთთან მეიოზის პროცესში.

ბიკლონური სიმსიენეზი (ლათ. *bis* ორჯერ, ბერძნ. *klon* ამონაყარი, ყლორტი) - აღნიშნული სიმსიენეების შემადგენელ უჯრედებს ზოგ შემთხვევაში გააჩნიათ ორი სხეულისებრი ტიპის უჯრედებისათვის დამახასიათებელი ანტიგენები და მორფოლოგია.

ბილატერალური (ლათ. *bis* ორჯერ, *lateralis* გვერდითი) - ორმხრივი

ბილიარული (ლათ. *biliaris*) - ნაღელის.

ბილივირიდი (ლათ. *bilis* ნაღველი, *viridis* მწვანე) - ნაღელის მწვანე პოგმენტი, ბილორუბინის დაუანგვის პროდუქტი.

ბილირუბინი (ლათ. *bilis* ნაღველი, *ruber* წითელი) - ნაღელის წითელი პოგმენტი, რომელიც ნაღველს დამახასიათებელ ფერს აძლევს.

ბინარო თივზი - ერთი ტიპის წყალსატევეში ბინადარი თევზები, რომლებიც აქვე მრავლდებიან ასეთი თევზებით: კარჩხანა, კობრი, ქარიყლაპა და სხვა.

ბინარული (ლათ. *binarius*) - ორმაგი, ორი ნაწილისაგან, კომპონენტისაგან

შემდგარო ძლინას მიერ დამკვიდრებული ცხოველებისა და მცენარეების ორმაგი ლათინური დასახელება (ბინარული ნომენკლატურა). სინონიმი: ბინომენი.

ბინოკულარული (ლათ. bini ორი, oculus თვალი) - 1.ორი თვალით განხორციელებული მხედველობა 2.ბინოკულარული მიკროსკოპი - ორი ოკულარით აღჭურვილი მიკროსკოპი, რომელსა საშუალებითაც შესაძლებელია ობიექტის განხილვა ორივე თვალით.

ბინომენი (ლათ. bini ორი, nomen სახელი) - ძირითადი ტაქსონომიური კატეგორიის ორმაგი (ბინარული) სახელწოდება ეს ტერმინი XVI საუკუნეში შემთავაზებული იყო კმსენარის მიერ და მეცნიერებაში ფეხი საბოლოოდ მოიკიდა XVIII საუკუნეში ძლინას შრომების შედეგად.

ბიოაკუსტიკა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, akustikos სმენითი) - ზოოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ცხოველების ხმოვან სიგნალიზაციას, მათ ურთიერთობას ბუნებაში (ბიოკომუნიკაციას), ორიენტაციას სივრცეში ბუნებრივი ექოლოკატორების საშუალებით, აგრეთვე სმენითი და ხმოვანი სისტემების აგებულებას.

ბიოგენეზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, genesis წარმოშობა) - სეჟორა, რომელიც ხსნის ცოცხალი ორგანიზმების წარმოქმნას მხოლოდ ცოცხალი ორგანიზმებისაგან 2.ორგანული შენაერთების წარმოქმნა ცოცხალი ორგანიზმების მიერ.

ბიოგენეზური ქანონი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, genesis წარმოშობა) - წესი, რომელიც ხსნის კანონზომიერ შეფარდებას ორგანიზმის ინდივიდუალურ განვითარებასა (ონტოგენეზს) და ევოლუციის პროცესში მის

განვითარებას (ფილოგენეზს) შორის. აღნიშნული კანონის თანახმად, რომელიც მოწოდებულია შ.მ.პლარის და მ.კ.პლარის მიერ, ონტოგენეზი წარმოადგენს ფილოგენეზის მოკლე და შემჭიდრობულ განმეორებას. იხ. რეკაპიტულაცია.

ბიოგენური ელემენტები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, genesis წარმოშობა) - რივე ბიოგენები ქიმიური ელემენტები, რომლებიც მუდმივად შედიან ორგანიზმების და ყველა ორგანული ნივთიერებების შემადგენლობაში და აუცილებელნი არიან მათი ცხოველქმედებისათვის ასეთი ელემენტებია: ჟანგბადი, ნახშირბადი, წყალბადი და აზოტი აღნიშნულ ელემენტებს მაკროელემენტებსაც უწოდებენ.

ბიოგენური ელემენტები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, genesis წარმოშობა) - მცენარეული და ცხოველური წარმოშობის სამკურნალო საშუალებები.

ბიოგეოგრაფია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, გე დედამიწა, grapho ვწერ) - მეცნიერების დარგი, რომელიც სწავლობს ცხოველების, მცენარეების და მიკროორგანიზმების დედამიწაზე გაერთელების კანონზომიერებებს.

ბიოგეოსფერო (ბერძნ. bios სიცოცხლე, გე დედამიწა, sphaira სფერო) - დედამიწის გარსი, რომელშიც კონცენტრირებულია მთელი პლანეტის ცოცხალი მასა.

ბიოგეოფიზიკა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, გე დედამიწა, physis ბუნება) - მეცნიერების დარგი, რომელიც სწავლობს დედამიწაზე სიცოცხლესთან დაკავშირებულ ფიზიკურ პროცესებს.

ბიოგეოქიმია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, გე დედამიწა, chemia ქიმა) - მეცნიერების დარგი, რომელიც ბიოსფეროში (იხ.) მიმდინარე გეოქიმიურ

პროცესებში სწავლობს ცოცხალი ორგანიზმების როლს.

ბიოგეოცენოზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, გე დედამიწა, koinos საერთო) - ნიუთიერების და ენერჯის ცვლით ერამანესთან დაკავშირებული ცოცხალი ორგანიზმების (მცენარეების, ცხოველების, მიკროორგანიზმების) და არაცოცხალი კომპონენტების ერთიანი სისტემა.

ბიოგეოცენოლოგია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, გე დედამიწა, koinos საერთო, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ბიოგეოცენოზების კომპონენტებს შორის ურთიერთსადაზოკიდებულებას.

ბიოდოზა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, dosis ულუფა, ჯერი) - ულტრათისფერი სხივების ის რაოდენობა, რომელიც 24 საათის განმავლობაში იწვევს კანის მინიმალურ ერიუემას.

ბიოელექტრული პოტენციალი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, elektron ფისი, ქარვა, ლათ. potentia შესაძლებლობა) - ცხოველებისა და მცენარეების უჯრედებსა და ქსოვილებში მიმდინარე ელექტრული მოვლენები, რაც განაპირობებს აგზნებადობის და შეკავების პროცესებს. ბიოელექტრული პოტენციალის გამოკვლევა გამოიყენება სხვადასხვა დაავადების სადიაგნოზოდ (ელექტროკარდიოგრაფია და სხვა).

ბიოზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე) - რთული სიტყვების ნაწილი, რომელიც მიუთითებს კავშირს სასიცოცხლო პროცესებთან (მაგ., პარაბიოზი).

ბიოინდიკატორები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. indicio ეუთითებ, ესაზღვრავ) - ორგანიზმები, რომელსაა არსებობა, რაოდენობა ან განვითარების სათვისებურება მიუთითებს საარსებო გარემოს მდგომარეობაზე მაგ., წყლუ-

ბის ფლორისა და ფაუნის შემადგენლობითა, მათი ცალკეული წარმომადგენლების რაოდენობრივი შეფარდებით შეიძლება ეიმსჯელოს დაბინძურების ხარისხსა და ხასიათზე, სასმელი და სამეურნეო მიზნით მისი გამოყენების შესაძლებლობაზე, აგრეთვე გამწმენდი ნაგებობების მუშაობის ეფექტურობაზე.

ბიოკატალიზატორები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, katalysis დაშლა) - იხ. ფერმენტები.

ბიოკატალიზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, katalysis დაშლა) - ცოცხალ ორგანიზმებში მიმდინარე ქიმიური რეაქციების დაჩქარება ფერმენტების მეშვეობით.

ბიოკატენა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. catena ჯაჭვი, უწყვეტი რიგი) - ბიოცენოზის კანონზომიერი ცელა სიერცეში. განასხვავებენ ფიტოკატენას და ზოოკატენას.

ბიოკლიმატოლოგია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, klima მხარე, logos მოძღვრება) - კლიმატური ფაქტორების გავლენის შესწავლა ცოცხალ ორგანიზმებზე.

ბიოკომუნიკაცია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. comunico ვაკავშირებ) - ცხოველების ურთიერთობა ერამანესთან - ინფორმაციის გადაცემა ერთ ან სხვადასხვა სახეობის ცხოველებს შორის სპეციალური სიგნალების (ქიმიური, მექანიკური, ოპტიკური, ხმოვანი, ელექტრული და ა.შ., ანდა ქვეყით) მეშვეობითა, მაგ., ჭიანჭველებს ფუტკრებს და სხვ. ახასიათებთ საკეები ობიექტის ადგილის და მანძილის შესახებ ინფორმაციის ერამანესთანადმი გადაცემის უნარი. ბიოკომუნიკაცია უადვილებს ცხოველებს საკეების მოპოვებას, მტრებისაგან თავდაცვას გამრავლების პერიოდში სხვადასხვა სქესის ინდივიდების

შეხვედრას და ა.შ.

ბიოლინეპი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, linea ძაფი) - ცხოველის ცხოველქმედების გაზისებრი, სახვეადი და მკერივი კონსისტენციის პროდუქტები (ფიზიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები), რომელსა მეშვეობისა ც იგი გაელენას ახდენს თავის მსგავს ინდივიდებზე, სხვა სახეობებზე და საერთოდ, თანასახეობების საარსებო გარემოზე. ბიოლინებში შედიან ანტიბიოტიკები, ფიტონციდები და სხვა განასხევაებენ ფიტოლინებს, რომელსა ც გამოყოფენ მცენარეები და ტერმორგონებს - რომელსა ც გამოყოფენ ცხოველები.

ბიოლოგია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - აერთიანებს მეცნიერებებს ცოცხალი ბუნების, მისი აგებულებისა და ფუნქციების, წარმოშობის, განვითარების, გაერცვლების და ურთიერთსახეობების შესახებ. ბიოლოგია მჭიდროდაა დაკავშირებული ისეთ მეცნიერებებთან, როგორებიცაა, ქიმია, ფიზიკა, მათემატიკა, ტექნიკური მეცნიერებები, მედიცინა, რის შედეგადაც წარმოიქმნენ მისი ახალი დარგები: ბიოქიმია, ბიოფიზიკა, ბიოლოგიური ბიოლოგია და სხვა. აღნიშნული ტერმინი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად შემოიღეს შ.ბ.ლამარკმა და ბ.რ.ტრამპირანსმა 1802 წელს, თუმცა იგი მოიხსენიება ტრუვის (1797) და კბურდახის (1800) სახეულებებშიც.

ბიოლოგიზმი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ismus მდგომარეობა) - სოციალური პროცესებისა და მოვლენების დაყენა ბიოლოგიურ მოვლენებამდე.

ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - ცოცხალი ორგანიზმის მიერ გამოშვებული ნივთიერებები (მაგ., ჰორმონები), რომლებიც

ასტიმულირებენ მის განვითარებას ან ფუნქციებს.

ბიოლოგიური ბარიერი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება, ინგლ. barrier წინაღობა) - ნებისმიერი დაბრკოლება ორგანიზმების განსახლების გზაზე, რაც განპირობებული შეიძლება იყოს კონკურენციის, მტაცებლობის, არასაკმარისი კვების ობიექტებისა და ა.შ.

ბიოლოგიური გამოხსენიება (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - ორგანიზმის მიერ ელექტრომაგნიტური, სისბური და სხვა ბუნების სხივების ინდუქციის, აგრესიე მის მიერ ელექტრომაგნიტური და სხვა ფიზიკური ელემენტების შექმნის მოვლენა.

ბიოლოგიური იზოლაცია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - სამხედრო მიზნებისათვის ადამიანის, ცხოველებისა და მცენარეების დაავადებების გამოწვევა და გაერცვლება ბიოლოგიური გზის (მაქტივიებისა, ეიროსებისა) და სხვა.

ბიოლოგიური იზოლაცია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება, ინგლ. isolation განცალკევება) - ორგანიზმების შეჯვარების შეუძლებლობა ბიოლოგიური მიზეზების გამო.

ბიოლოგიური კიბერნეტიკა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება, kybernetike მარათის ხელოვნება) - კიბერნეტიკის განხრა, რომელიც სწავლობს ბიოლოგიურ სისტემებში მარათისა და ინფორმაციის გადაშვების კანონზომიერებებს.

ბიოლოგიური მეთოდი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება, methodos კვლევა) - იგივე ბიომეთოდი. მანეე ორგანიზმების რაოდენობის შემცირება სხვა ცხოველების, კერძოდ, მტაცებლების, პარაზიტების ე.წ.

სუპერპარაზიტების) მეშეუბით, მაგ-
თევზ გამბუზას გამაყენება მალარიის
კოლოს მატლების გასანადგურებლად.
ზოგჯერ ატარებენ მანე სახეობის
მამრების სტერილიზაციას, რისაც
საგრძობლად აქეთსებენ ამავე სახე-
ობის ფერტილური (იხ.) ინდივიდების
აქტიურ გამრავლებას და ნაყოფი-
ერებას, აგრეთვე იწვევენ მასში
ინფექციურ დაავადებებს სხედასხვა
მაკროორგანიზმით ანდა ზემოქმედებენ
მასზე ბიოტოქსინებით.

ბიოლოგიური ნაყოფიერება
(ბერძ. bios სიცოცხლე, logos მოძღ-
ვრება) - ცოცხალი ორგანიზმების
ეკოლოგიურად ჩამოყალიბებული უნა-
რი აანაზღაურის ბუნებრივი სიკედი-
ლიანობით გამოწვეული დანაკარგი
გამრავლების გზით.

ბიოლოგიური პროგრესი (ბერძ.
bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება,
ლათ. progressus წინსვლა, მატება) -
ეკოლოგიის მიმართულება, რომლის
დროსაც ცვალებადობას თან სდევს
სახეობის აყვავება - მისი რიცხოვნო-
ბის ზრდა, არეალის გაფართოება და
ა.შ.

ბიოლოგიური რემბრჰი (ბერძ.
bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება,
ლათ. regressus დაბრუნება, უკუშობა-
ობა) - ბიოლოგიური პროგრესის
საწინააღმდეგო პროცესი. დამახასი-
ათებელია ინდივიდსა რიცხოვნობის
მკვეთარი კლება (სრულ გადაშენე-
ბამდე), არეალის შემცირება და ა.შ.

ბიოლოგიური რითმი (ბერძ.
bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება,
rhythmos თანაბარი მონაცვლეობა) -
ბიოლოგიური პროცესების ინტენსი-
ობისა და ხასიათის ციკლური ცვალე-
ბადობები, რაც ათსაქმის ყველა ცხო-
ველსა და მკენარეს, აგრეთვე მათ
ორგანოებსა და ცალკეულ უჯრედებ-

საც კი ახასიათებს.

ბიოლოგიური სპატი (ბერძ.
bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) -
ცოცხალი ორგანიზმების დროში ორი-
ენტაციის ათვისება, უნარო, რაც დაფუ-
ძნებულია უჯრედებში მიმდინარე ფი-
ზიკური და ქიმიური პროცესების
პერიოდულობაზე.

ბიოლოგიური სიკვდილი
(ბერძ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრე-
ბა) - ორგანიზმში ნიუთიერებათა
ცვლის სრული შეწყვეტა. რასაც თან
ახლავს ქსოვილებისა და ორგანოების
შეუქცევადი ცვლილებები.

ბიოლოგიური სინჯი (ბერძ.
bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) -
ლექციებისა და შრატების კონტრო-
ლის მეთოდი, რისაც განისაზღვრება
მათი ტოქსიკურობა, პათოგენურობა
და იმუნოლოგიური აქტიურობა.
2. ინფექციური დაავადებების დიაგნო-
სტიკების მეთოდი, რაც გამოიხატება
ლაბორატორიული ცხოველების დასე-
ნინებით, რათა აღმოჩენილ იქნენ
გამომწვევი აგენტები და მათი ტოქსი-
ნები.

ბიოლოგიური ციკლები (ბერძ.
bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) -
ორგანიზმების თანასაზოგადოებებში
(პოპულაციებში, ბიოცენოზებში) ბიო-
ლოგიური მოვლენების რისამული
გამეორებები. ბიოლოგიური ციკლები
შეიძლება იყოს დღეღამური, სეზონ-
ური და სხვა.

ბიოლოკატია (ბერძ. bios სი-
ცოცხლე, ლათ. locatio განლაგება) -
ცხოველის უნარი განსაზღვროს თავი-
სი მდგომარეობა ან რაიმე საგნის
მდებარეობა სიერცეში, მის მიერ
გამოყოფილი და არეკლილი ფიზიკური
(ელექტრომაგნიტური, ბერიონი, სიბურ-
ი და სხვა) ტალღების საშუალებით.
მაგ., ღამურა ორიენტაციას იღებს

ულტრაბერის საშუალებით.

ბიოლუმინესცენცია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. lumen სინათლე. შუქი, escent სუსტი მოქმედების აღმნიშვნელი სუფიქსი) - ცოცხალი ორგანიზმების ხილული ნაყოფი, რაც დაკავშირებულია მას, ცხოველმოქმედებასთან და განპირობებულია განსაკუთრებული ნივთიერებების - ლუციფერინების ფერმენტული დაჯანგვით. ბიოლუმინესცენცია შემინეულია რიც ცხოველებში - უმარტივესებში, ნაწლავურუანებში, ჭიკებში, კობოსნაირებში, მოლუსკებში, აგრეთვე ზოგიერთ ხერხემლიან ცხოველში, კერძოდ სვეხეშებში. ასეთი ნაყოფის ადგილი აქვს ზოგიერთ სოკოშიც.

ბიომასა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. massa გროვა, ნაჭერი) - ერთი სახეობის ინდივიდების საერთო მასა ან ინდივიდების ერთობლიობა ზედაპირის ერთეულზე ან საცხოვრებელი ადგილის მოცულობაზე. მცენარეების ბიომასას ფიტომასა ეწოდება, ხოლო ცხოველებისას - ზომასა.

ბიომედიცინა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. medicina მედიცინა) - ბიოლოგიურ საფუძვლებზე დაყრდნობილი კლინიკური მედიცინა.

ბიომი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. oia ბოლოსართი, რომელიც აღნიშნავს ერთობლიობას) - სხვადასხვა ორგანიზმების ჯგუფების და მათი საცხოვრებელი გარემოს ერთიანობა განსაზღვრულ ლანდშაფტურ-გეოგრაფიულ ზონაში (მაგ., ტუნდრაში, წიწვიან ტყეებში, არიდულ ზონაში და სხვა).

ბიომორფოზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, morphosis წარმოქმნა, ფორმირება) - ორგანიზმის ცვლილებები. რომლებიც განპირობებულია მისი შვეუებით, გარემო პირობებთან.

ბიონავიგაცია (ბერძნ. bios

სიცოცხლე, navigatio ცურვა) - ცხოველების უნარი, რეგულარული სეზონური მიგრაციების დროს ამირიხოს მიმართულება - გამოზამარების და გამრავლების, აგრეთვე საეისი ჩეულებრივი ადგილსამყოფელი და დაბადების ადგილებისაკენ (ჰომინგი). ბიონავიგაციას ცხოველი ახდენს გრძნობათა ორგანოებით, და ინსტინქტებით.

ბიონიკა (ბერძნ. bion ცოცხალი არსება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ბიოლოგიურ სისტემებსა და პროცესებს საინჟინრო პრობლემათა გადასაწყვეტად.

ბიონტი (ბერძნ. bion ცოცხალი არსება) - ორგანიზმი, რომელიც ევოლუციის პროცესში შეგუებულია განსაზღვრულ გარემოში (ბიოტოპში, იხ.) არსებობას. განარჩევენ ბიონტებს მრავალფორმას: აურობიონტებს, ჰიდრობიონტებს და ა.შ.

ბიოოპტიკა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, optikos რაც ეხება მხედველობას) - ბიოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ცოცხალი ორგანიზმების მიერ სინათლის გამოყენებას ორიენტაციისათვის.

ბიორიენტაცია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. oriens აღმოსავლეთი) - ცოცხალ ორგანიზმთა უნარი განსაზღვრონ საეიანსი ადგილმდებარეობა სიერცეში და შესაბამისად შეეგუნ მას.

ბიოპოლიმერები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, poly მრავალი, meros ნაწილი) - მაკრომოლეკულური ბიოლოგიური შენაერსები. რომლებიც წარმოადგენენ ცოცხალი ორგანიზმების სტრუქტურულ ნაწილებს (ცილები, ნუკლეინის მუკები, პოლისაქარიდები და სხვა).

ბიოპრაპარატივი (ბერძნ. bios

ცხოვცხლე, ლათ. praeparatus გამზადებული - ბიოლოგიური წარმოშობის პრეპარატები, რომლებიც მოქმედებენ ცოცხალ ორგანიზმებზე და გამოიყენებიან დაავადებების პროფილაქტიკასა და მკურნალობისასათვის.

ბიორითმოლოგია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, rhythmos რითმი, logos მოძღვრება) - სწავლება ბიორითმებზე, ორგანიზმის მდგომარეობის პერიოდულ ცვლილებებზე და მასში მიმდინარე რეაქციების ინტენსივობის ცვალებადობაზე.

ბიოსესტონი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, sestis გაცრილი) - წყალში შეწონილი ცოცხალი ორგანიზმები.

ბიოსინთეზი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, synthesis სინთეზი) - უჯრედში ნუკლეინის მჟავების, ცილების და სხვა ორგანული ნივთიერებების წარმოქმნა ბიოკატალიზატორების (ფერმენტების) მეშვეობით.

ბიოსპელმოლოგია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, spelaion მღვიმე, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის მღვიმეებში გაერცელებულ ცოცხალ ორგანიზმებს.

ბიოსტრატონომია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. stratos შრე, ბერძნ. nomos კანონი) - ორგანული ნამარხი ნაშთების სიერცობრივი შეფარდება ერთმანეთისადმი.

ბიოსფერო (ბერძნ. bios სიცოცხლე, sphaire სფერო) - დედამიწის გარსი, რომლის შედგენილობა, სტრუქტურა და ენერგეტიკა განისაზღვრება ცოცხალი ორგანიზმების ერთობლივი ცხოველქმედების ბიოსფეროს მიეკუთვნება ლიოსფეროს ზედა ნაწილი (23 კმ-მდე სიღრმეში), ატმოსფერო 20-25 კმ-მდე (ოზონის ეკრანამდე) და ჰიდროსფერო.

ბიოტა (ბერძნ. biota სიცოცხლე)

- რომელიმე ტერიტორიისათვის დამახასიათებელი ცოცხალ ორგანიზმთა ისტორიულად ჩამოყალიბებული ერთობლიობა.

ბიოტელეპეიტრია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, tele შორს, შორიდან, metreo ეზომე) - სასიცოცხლო მოვლენათა გამოკვლევა და მათი მაჩვენებლების გაზომვა შორი მანძილიდან. ამ მიზნით ადამიანისა თუ ცხოველის სხეულის ზედაპირზე ამარგებენ ტელემეტრიის, წნევის, ქიმიური რეაქციის, მექანიკური დეფორმაციისა და სხვა გამაღვიანებლებისადმი მგრძობიარე გადამცემებს, რომლებიც გამაღვიანებელთა ენერჯის ელექტრულ სიგნალებად გარდაქმნიან.

ბიოტექნია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, techne უნარი, ოსტატობა) - გარეული სასარგებლო ცხოველების მოშენებისა და გამრავლების ღონისძიებათა სისტემა.

ბიოტექნიკა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, techne უნარი, ოსტატობა) - ტექნიკური ხელსაწყოები, რომლებიც განკუთვნილი არიან ბიოლოგიური კვლევისასათვის.

ბიოტექნოლოგია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, techne ხელოვნება, მეცნიერება, logos მოძღვრება) - იმ მეთოდების ერთობლიობა, რომელითა საშუალებით იღებენ ადამიანისათვის საჭირო პროდუქტებს (სხედასხვა წამლებს, ანტიბიოტიკებს, მონოკლონურ ანტისხეულებს და სხვა). ამ მიზნის მისაღწევად იყენებენ გენეტიკური (უჯრედული და გენური) ინჟინერიის მიღწევებს.

ბიოტიპი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, typos ანაბეჭდი, ნიმუში) - ორგანიზმების ჯგუფი, რომელთაც გააჩნიათ მსგავსი გენოტიპი და ფენოტიპი (მაგ., კლონი მკენარებში).

ბიოტოპი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, topos ადგილი) - ბიოსფეროს ნაწილი.

რომელსაც გააჩნია ერთგვაროვანი აბიოტური პრობები (კლიმატი, რელიეფი და სხვა). ეს უკანასკნელი განსაზღვრავს ორგანიზმების სახეობრივ შემადგენლობას, აგრეთვე მათი არსებობის საფეხურებებს.

ბიოტოქსინები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, toxikon შხამი) - ცოცხალი ორგანიზმების მიერ გამოყოფილი შხამიანი ნივთიერებები.

ბიოტროფები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, trophe კება) - ორგანიზმები, რომლებიც იკვებებიან ცოცხალი ორგანიზმებით. მიეკუთვნებიან პეტეროტროფებს (იხ.). ბიოტროფებია ფიტო- და ზოოფაგები (პარაზიტების ჩათვლით).

ბიოტური ფაქტორები (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ლათ. factor მწარმოებელი, მკეთებელი) - ერთ-ერთი ეკოლოგიური ფაქტორი, რომელიც გულისხმობს ცოცხალი ორგანიზმების ურთიერთდამოკიდებულებას, ურთიერთზღაგელენას (მტაცებლის გაელენა მსხვერპლზე, პარაზიტის - მასპინძელზე და ა.შ.).

ბიოფიზიკა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, physis ბუნება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ცოცხალ ორგანიზმში მიმდინარე ფიზიკურ და ქიმიურ პროცესებს, აგრეთვე ბიოლოგიური სისტემების ულტრასტრუქტურას ცოცხალი მატერიის ორგანიზაციის ყველა დონეზე.

ბიოფილტრი (ბერძნ. bios სიცოცხლე, ფრანგ. filtre ბოჭკო) - ჩამდინარე წყლების გამწმენდი მოწყობილობა მიკრობიოლოგიური ფილტრი ჩვეულებრივ წარმოადგენს. რეზერეუარს ორმაგი ფსკერისა, რომელიც გაესებულება მსხვილგრანულოვანი გამფილტრავი მასალით (ხრეშით, წილით, კერამიკით და სხვა).

ბიოფსია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, opsis მხედველობა) - ბიოპსია ცოცხალი ორგანიზმიდან ქსოვილის ამოკეფა და მიკროსკოპული შესწავლა პათოლოგიური პროცესის ხასიათის დასადგენად. ბიოფსიას კლინიკაში იყენებენ ამა თუ იმ ავადმყოფობის დიაგნოზის დასადგენად და დასაზუსტებლად.

ბიოქიმიკა (ბერძნ. bios სიცოცხლე, chemia ქიმია) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ცოცხალ ორგანიზმებში შემავალი ნივთიერებების ქიმიურ სტრუქტურას, თვისებებსა და ლოკალიზაციას, აგრეთვე ორგანიზმების ცხოველმოქმედების პროცესში მიმდინარე ქიმიურ რეაქციებს.

ბიოქიმიური ანაპლაზია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, chemia ქიმია, anaplaso გარდაქმნი) - მდგომარეობს სიმსივნური უჯრედებიდან ყველა სპეციფიკური ფერმენტის ან მათი მნიშვნელოვანი ნაწილის გაქრობაში. ამასთან ერთად, ზოგიერთ სიმსივნეში იწყება ემბრიონული სტადიისათვის დამახასიათებელი, სპეციფიკური ცილების სინთეზი.

ბიოქიმიური ევოლუცია (ბერძნ. bios სიცოცხლე, chemia ქიმია, ლათ. evolutio განვითარება, გაშლა) - ინგლისელმა სწავლულმა ჯ. კოლდუინმა და რუსმა ბიოქიმიკოსმა ა. კობრინმა შემოგვსადაზუსტეს ჰიპოთეზა, რომლის თანახმად დედამიწასა და სხვა პლანეტებზე მათი ხანგრძლივი ევოლუციის ერთ-ერთ ეტაპზე, შეიქმნა სიცოცხლის წარმოშობის პირობები ამ გზაზე პირველი ნაბიჯი უნდა გამხდარიყო არაორგანული მოლეკულებისაგან ორგანული მოლეკულების არაბიოლოგიური (აბიოგენური) სინთეზი. სიცოცხლის წარმოშობის მეორე ნაბიჯია ორგანულ ნივთიერებათა კონცენტრაციის პროცესი, რის შედეგადაც წარმოიქმნება ე.წ. კოაცერვატები (იხ.).

ზოგიერთ მათგანს შესაძლოა შესძენოდასა თვითწარმოქმნის უნარი.

ბიოცენოზი (ბერძ. bios სიცოცხლე, koinos საერთო) - მიკროორგანიზმების, სოკოების, მცენარეებისა და ცხოველების ერთობლიობა, რომლებიც არსებობენ ხმელეთს ან წყალსატევის მეტად თუ ნაკლებად ერთგვაროვან არეალში (ბიოტოპში).

ბიოტიდი (ბერძ. bios სიცოცხლე, caedo ეკლავ) - ნიუთიერება, რომელიც სპობს ყოველივე ცოცხალს.

ბიოტიკლი (ბერძ. bios სიცოცხლე, kyklos წრე) - ორგანიზმის ინდივიდუალური განვითარების ფაზების ან სტადიების კანონზომიერი ცვლილებები.

ბიოპელვინთიკი (ბერძ. bios სიცოცხლე, helminthes ჭია) - იმ ქედმინსიების ზოგადი სახელწოდება, რომელსა სასიცოცხლო ციკლის დასრულებისასათვის აუცილებელია მასპინძლის ცელა ნიუთიერებები შეიძლება განვითარდნენ ოთხ ან სამი მასპინძლის მონაცვლეობით. აღნიშნული მასპინძლები ზოგჯერ ცხოველების სხედასხვა სახეობებს მიეკუთვნებიან.

ბირთვპი (ბერძ. nucleolus) - ეუკარიოტების უჯრედების ბირთვებში არსებული მკერივი სხეულაკი. შედგება რიბონუკლეოპროტეიდებისაგან, რომლებიც წარმოადგენენ რიბოსომების წინამორბედებს მას შემდგერაც 1950 წელს ნათელი გახდა რიბოსომების როლი ცილის ბიოსინთეზში, დადგინდა, რომ ბირთვაკი რიბოსომების წარმოქმნელი ადგილია. მიტოზის პროცესში ბირთვაკი იშლება, ხოლო ამ პროცესის დამთავრებისას კელავ წარმოიქმნება.

ბირთვპის ორბანიზატორი - XX საუკუნის 30-იან წლებში ნაჩვენები იყო, რომ ბირთვაკის ფორმირება ინტერფაზაში დამოკიდებულია ქრომო-

სომის სპეციალიზებულ უბანზე - ბირთვაკის ორგანიზატორზე და რომ ბირთვაკების რაოდენობა ბირთვში შეესაბამება უჯრედის გენომში არსებულ ბირთვაკის ორგანიზატორების რაოდენობას.

ბირთვი (ბერძ. nucleus) - ეუკარიოტების ცენტრალური ინფორმაციულ-გენეტიკური აპარატი, რომელიც შეიცავს ნუკლეინის მკაეებს, სხედასხვა ცილებს, მინერალურ მარილებს და ა.შ. ზოგ უჯრედს (მაგ., ტუტემწოვრების ურთიროციტებს) ბირთვი არ გააჩნია, ზოგს კი (მეგაკარიოციტებს, ოსტეოკლასტებს, აგრეთვე სიმსივნურ უჯრედებს) იგი რამდენიმე ათეულიც კი შეიძლება ჰქონდეს. ბირთვის ძირითადი სტრუქტურული ელემენტები ქრომოსომებია.

ბირთვულ-ციტოპლაზმური შემარღება - ბლასტურ, უმწიფარ, აგრეთვე სიმსივნურ უჯრედებს ახასიათებთ მაღალი ბირთვიულ-ციტოპლაზმური შეფარდება (ე.ი. ბირთვი დიდი მოცულობისაა, ციტოპლაზმა კი მცირე). უჯრედების დიფერენცირების პროცესში ეს შეფარდება სადათანობით კლებულობს. დიფერენცირებულ უჯრედებს აღნიშნული შეფარდება საშუალო აქეს ან დაბალიც კი. ჰმრტპნიის მიხედვით აღნიშნული შეფარდების ცვლილება უჯრედის გაყოფის გამშეები მექანიზმია. ამ შეფარდებას გამოხატავენ რიცხობრივად (მაგ., მაღალი ბირთვიულ-ციტოპლაზმური შეფარდება შეესაბამება დაახლოებით 0,90-0,95-ს, საშუალო - 0,50-0,55-ს, დაბალი - 0,25-0,30-ს და ა.შ.).

ბისექსუალი (ლათ. bis ორჯერ, sexus სქესი) - პირი, რომელსაც გააჩნია სქესობრივი ლტოლვა ორივე სქესის წარმომადგენლებისადმი. ბისექსუალიზმის შემთხვევაში მამაკაცს აქეს უნარი დაამყაროს სქესობრივი კავშირი

როგორც საწინააღმდეგო ასევე თავისივე სქესის წარმომადგენელთან.

ბისინოზი (ბერძნ. byssos უწმინდესი ტილო, osis მდგომარეობა) - ბამბულის ქსოვილის მიერ გამოყოფილი მტერის ხანგრძლივი შესუნთქვის გამოწვეული პნევმოკონიოზი (იხ.).

ბიტნარის ვირუსი - 1936 წელს ჰ. ბიტნარის მიერ აღმოჩენილი საგულების სარძევე ჯირკელის კიბოს ვირუსი. იგივე „რძის ფაქტორი“.

ბიულეტენი (ფრანგ. bulletin კრებსვა, შეჯამება, ცნობა) - 1. სააგად-მყოფო ფურცელი 2. მოკლე ოფიციალური შეტყობინება რაიმე მნიშვნელოვან შემთხვევაზე. ვინმე ცნობილი მოღვაწის ჯანმრთელობაზე და სხვა.

ბიფიდობაქტერიის სიმსივნეები (ლათ. bis ორჯერ, ბერძნ. phaino ეჩვენება, typos ანბანქელი) - შემთხვევით როდესაც სიმსივნურ უჯრედებს გააჩნიათ ორი სხვადასხვა ტიპის უჯრედისათვის დამახასიათებელი ანტიგენები, მორფოლოგია და ა.შ.

ბიფიდობაქტერიები (Bifidobacterium) - მიეკოფუნებიან აქტინომოციტების (იხ.) გვარს. გრამ-დადებითებია, უსპორიანი, უძრავი ჩხირები, რომლებიც ხშირად იტოტებიან და ბოლოებში გააჩნიათ ქინძისსაევისმაგვარი შემსხვილებები ანაერობებია, აუშვან აბულა-ენებენ ტოლერანტობას ჟანგბადისადმი. შეადგენენ ბაქტერიის ნაწლაგების ნორმალური ფლორის 80-90%-ს. არგუნავენ სხვადასხვა ლაბობის და პათოგენური მიკრობების განვითარებას, წარმოქმნიან K და B ჯგუფის ვიტამინებს და ხელს უწყობენ ნახშირწყლების მონელებას.

ბიფურკაცია (ლათ. bis ორჯერ, furca ორითი, ჩანგალი) - სისხლძარღვის, ტრაქეის ორად განშტოება, ორად გაყოფა, გაორკაება.

ბიჰევიორიზმი (ინგლ. behaviour ქვევა, ismus მდგომარეობა) - ეთალოგიის (იხ.) ერთ-ერთი მიმართულება, რომელსაც საფუძველი ჩაეყარა XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე. შეისწავლის ცხოველების მიერ დასწავლის პროცესების კანონზომიერებებს. ამ მიმართულების ფუძემდებელია მ. ტ. რენდაიკი და რ. ი. შპანსონი.

ბლასტემა (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი) - 1. სახელწარმონაქმნის გაჩენის უნარის მქონე ნებისმიერი ცოცხალი ქსოვილი. 2. ნაწილობრივ ამპუტირებული ორგანოს ზედაპირზე უჯრედების დაგროვება 3. ცენტრალუციტალურ კერცხებში - ციტოპლაზმის ზედაპირული შრე.

ბლასტემა (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, haima სისხლი) - ბლასტური უჯრედების გამოჩენა პერიფერიულ სისხლში. აღინიშნება ლეიკემიების და ლეიკემოიდური რეაქციების დროს.

ბლასტოგენეზი (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, genesis წარმოშობა) - მრავალუჯრედიანი ცხოველის ინდივიდუალური განვითარება უსქესო (ვეგეტაციური) გამრავლების შემთხვევაში. საწყის ფაზას წარმოადგენს არა კერცხი, არამედ სომატური უჯრედებისაგან შემდგარი კვირტი.

ბლასტოდერმა (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, derma კანი) - ჩანასახის განვითარების სტადია (ბლასტულა), როდესაც უჯრედები დაყოფის შედეგად ქმნიან ერთშირიან ფირფიტას.

ბლასტოდისკი (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, diskos წრე) - ჩანასახოვანი დისკო, რომელიც კერცხის ანიმალურ ნაწილში წარმოდგენილია ციტოპლაზმის გროვის სახით. დანაწევრების შემდგომ გარდაიქმნება ბლასტოდერმად.

ბლასტომერაბი (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, meros ნაწილი) - ემბრიონული უჯრედების ზოგადი დასახელება. უჯრედები, რომლებიც წარმოიქმნებიან განაყოფიერებულ კვერცხუჯრედის (ზიგოტის) მიტოზური დაყოფისას ყოველი ახლადწარმოქმნილი ბლასტომერი დანაწევრების გამო, მცირე ზომისაა წინამორბედთან შედარებით.

ბლასტომომენური მოქმედება (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, genos დაბადება, წარმოშობა) - სხედასხვა ბუნების დასხივების, ქიმიური ნიუთონების და ბიოლოგიური აგენტების მოქმედება უჯრედებზე, რაც იწვევს სხედასხვა ქსოვილების და ორგანოების სიმსივნეების წარმოქმნას.

ბლასტოპათია (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, pathos ტანჯვა) - ბლასტულის ანომალიების საერთო სახელწოდება.

ბლასტოშორი (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, poros ხერელი) - პირველადი პირი, ხერელი, რომლის საშუალებითაც ცხოველის ჩანასახის სიღრუე გასტრულის სტადიაზე უკავშირდება გარემოს.

ბლასტოცელი (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, koilos სიცარიელე, ღრუ) - ბლასტულის სტადიაზე მყოფი ცხოველის სხეულის სიღრუე, რომელსაც არ გააჩნია საკუთარი კედლები. წარმოიქმნება ბლასტომერებს შორის ადამიანის ჩანასახს აღნიშნული სტრუქტურა არ გააჩნია.

ბლასტოციცისტა (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, kystis ბუშტი) - ადამიანის და სხვა ჭუჭუმწოვრების ჩანასახის განვითარების სტადია, რომელიც წარმოიქმნება განაყოფიერებული კვერცხის დაყოფის შედეგად. ბუშტის ერთი მხარე წარმოდგენილია

უჯრედების გროვით (ჩანასახოვანი კეანძის), ბუშტის გარეთა კედელი კი წარმოქმნის ტროფობლასტს ჩანასახოვანი კეანძიდან წარმოიქმნება ჩანასახი და მისი გარსები. ბლასტოციცტა მორულის შემდგომი სტადიაა ბლასტოციცტის ფაზაზე ჩანასახი იმპლანტირდება საშვილოსნოში.

ბლასტტრანსფორმაცია (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, transformo გარდაქმნი) - T- და B-ლიმფოციტების გარდაქმნა (ტრანსფორმაცია) ამავე რიგის ნაკლებდიფერენცირებულ უჯრედებად, რასაც ადგილი აქვს სპეციფიკური და არასპეციფიკური ფაქტორების ზეგავლენით. T-უჯრედები აქტივირდება ფიტოჰემაგლუტინინით და კონკანაეალინ A-ით, ხოლო B-ჰიაფერაით (Phytolecca americana) და ლიპოპოლისაქარიდით. ბლასტტრანსფორმაცია პირველად აღწერა კანადელმა მბაინმა 1964 წელს.

ბლასტულა (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი) - მრავალუჯრედიანი ორგანიზმის ჩანასახის განვითარების ერთ-ერთი სტადია. ამ სტადიაზე ჩანასახი შედგება უჯრედების ერთი შრისაგან და ბუშტის ფორმა აქვს.

ბლასტური კრიზი (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი, ფრანგ. crise გარდატეხა) - ქრონიკული მიელოლოემითი დაავადებულსა პერიფერიულ სისხლსა და ძევის ტერში ბლასტური უჯრედების საგრძნობი მომატება, რასაც თან ერთვის კლინიკური მდგომარეობის გაუარესება შეიძლება იყოს მიელო-, ლიმფო-, მონობლასტური გენეზის.

ბლასტური უჯრედები (ბერძნ. blastos ყლორტი, ღივი) - არადიფერენცირებული, უმწიფარი უჯრედები. მათი გამოჩენა პერიფერიულ სისხლში რაიმე პათოლოგიის, ზოგჯერ კი ლეიკემიის (იხ) ნიშანი შეიძლება იყოს

ბლეფარიტი (ბერძნ. blepharon ქუთუთო, itis ანთება) - ქუთუთოს კოდეების ანთება.

ბლეფაროპტოზი (ბერძნ. blepharon ქუთუთო, ptosis დაწვევა, დაცემა) - ზედა ქუთუთოს დაშვება, დაწვევა.

ბლეფი (ინგლ. blum) - გამონაგონი, სიცრუე რალაციის შესხზვა, რითაც სხეებს შააგონებენ თავის თავზე გადაჭარბებულ წარმოდგენას.

ბლოკადა (ინგლ. blockade გზის დაკეტვა, დაბრკოლება) - რომელიმე ორგანოს ან სისტემის ფუნქციის გამოთიშვა.

ბოღვა - ნერეული მოქმედების დარღვევასა და დაკავშირებული ავადმყოფური იდეები და წარმოსახვები.

ბოთრიდიები (ბერძნ. bothrus მტევანი) - ზოგიერთი სასმა ჭყის ფიქსაციის ორგანოები.

ბოლქვი - მცენარის სახეშეცვლილი მიწისქვეშა ყლორტი.

ბონიტატი (ლათ. bonitos კუთლ-თეისებიანობა) - ეკონომიკური თვალსაზრისით ძვირფასი ბიოლოგიური ობიექტების ან საეარგულების სანატურო მახასიათებლები (მერქნის გამოსავალი, ნიადაგის სიმდიდრე და ა.შ.). ცნობილია ტყის და ნიადაგის ბონიტატი.

ბონიფიკაცია (ფრანგ. bonification გაუმჯობესება) - ეპიდემიოლოგიაში: ღონისძიება მაღარის კოლოების წინააღმდეგ, რაც გულისხმობს კოლოების გაერცვლებას და გამრავლების ადგილების გაჯანსაღებას.

ბორპალური მცენარეები (ლათ. borealis ჩრდილოეთის) - ტაიგის მცენარეული სანასაზოვადობების ერთობლიობა. გამოირჩევა სასეობრივი შემადგენლობის სიღარიბით.

ბოტანიკა (ბერძნ. botane მცენარე, ბალახი) - მეცნიერება მცენარეების შესახებ, რომელიც სწავლობს მცენარეების გარეგანი და შინაგანი აგებულების კანონზომიერებებს, მათ ცხოველმოქმედებას, სისტემატიკას, კლასიფიკაციას, გაერცვლებას და სხვა.

ბოტულიზმი (ლათ. botulus ძეხვი, ismus მდგომარეობა) - მწვავე ინფექციური დაავადება, რომლის გამომწვევა ანაერობული ბაქტერია Clostridium botulinum და მისი ტოქსინებია. აზიანებს უმთავრესად ცენტრალურ ნერეულ სისტემას. სიკვდილს იწვევს გულის ან სასუნთქ ცენტრის დამბლა აღნიშნული ბაქტერია განსაკუთრებით კარგად მრავლდება უპერო გარემოში - ხორცის, თევზის, ხილის, ბოსტნეულის, სოკოს და სხვა არასაკმარისად სტერილიზებულ კონსერვებში.

ბოქსი (ინგლ. box ყუთი, კოლოფი) - 1. სპეციალურად გამოყოფილი ოსახი სახიფათო ნივთიერებებთან სამუშაოდ. 2. ტიხრების გამოყოფილი ადგილი ავადმყოფის ცალკე მოსასახეებლად. 3. ზოლირებული, პერმეტული, სტერილური კამერა ქსოვილსა კულტურაზე სამუშაოდ.

ბონიფიკატი (Anguis fragilis) - იგივე ზოლი. ბონიფიკატორთა ოჯახის უფუხო ხელიკი. სხეულის სიგრძე 60 სმ-ს აღწევს. ცოცხალმშობიარეა საქართველოში სათაქის ყველგან გვხვდება. იკვებება მწერებითა, ლოკოინებითა და სხვ. მანებლების განადგურებითა მნიშვნელოვანი სარგებლობა მოაქვს.

ბრაზიბაზია (ლათ. bradybasia) - შენელებული სიარული.

ბრაზიბარდია (ბერძნ. bradys ნელი, kardia გული) - გულისცემის შენელება, წუთში 60-ზე ნაკლები.

ბრაზილიალია (ლათ. bradylalia) - შენელებული მეტყველება.

ბრადიზმიკია (ბერძნ. bradys ნელო, psyche სული) - დაყოვნებული აზროვნება, უმეტესად დაკავშირებულია ინტელექტის სისუსტესთან.

ბრაპონიერი (ფრანგ. braconnier) - ადამიანი, რომელიც ნებადაურსიყვლად მისდევს მონადირეობას და მესაქეზობას ან ხე-ტყის ჩეხვას აკრძალულ ადგილებში.

ბრაქიმორფული (ბერძნ. brachys მოკლე, morphe ფორმა) - ადამიანის ანსარპოლოგიური ტიპი, რომელსაც ახასიათებს განიერი ტანი და მოკლე კიდურები.

ბრაქიოზავრი (Brachiosauria) - მეზოზოური ერის ნამარხი მსხვილი ქვეწარმავალი.

ბრიოპიონტაბი (ბერძნ. brion ხავსი, bios სიცოცხლე) - ხავსის საფარის ბინადრები.

ბრიოლობია (ბერძნ. bryon ხავსი) - ბოტანიკის დარგი, რომელიც შეისწავლის ხავსებს.

ბროილიერი (ინგლ. broil შემწვარი ხორცი) - მებოვრცული ჯიშის ქაშები (კოხინინი, ბრამა, კორნიში და სხვა).

ბროლი (lens) - თვალის შუქმტეხი აპარატის ნაწილი. აქვს ორმხრივ ამოზნექილი ლინზის ფორმა.

ბრონტოზავრი (Brontosaurus) - დიდი ზომის (სიგრძეში 22 მეტრამდე) გადაშენებული ქვეწარმავალი ძალზე გრძელი კუდიითა და კისრით მიეკუთვნება დინოზავრების ჯგუფს. ბინადრობდა წყალში, იკვებებოდა მცენარეებით.

ბრონტოფობია (ბერძნ. bronte ჭექა, phobos შიში) - ჭექა-ქუხილის შიში.

ბრონქოგრაფია (ბერძნ. bronchos ბრონქი, grapho ეწერ) - ბრონქების რენტგენოლოგიური გადაღება კონტრასტული ნივთიერებების შეყვანის შემდგომ.

ბრონქოექტაზია (ბერძნ. bronchos ბრონქი, ektasis გაფართოება) - ბრონქების გაფართოება.

ბრონქოსკოპია (ბერძნ. bronchos ბრონქი, skopco ეუყურებ) - სასუნთქი გზების ღრმად მდებარე ნაწილების სპეციალური ხელსაწყოთა, ბრონქოსკოპით დასაყალიბება. ამ მეთოდს იყენებენ როგორც სადიაგნოზოდ, ასევე სამკურნალოდ აგრეთვე ტრაქეიდან და ბრონქებიდან უცხო სხეულის ან ჩირქის ამოსაღებად.

ბროუნის მოძრაობა - მოლეკულების უწყსროგო მოძრაობა ხსნარში. ამ ტიპის მოძრაობას სახელი ეწოდა ბოტანიკოს რბრუნის პატივსაცემად, რომელიც სწავლობდა მცენარეულადეას უჯრედებს.

ბრტყელი ჭიები (Plathelminthes) - ამ ტიპის ჭიებიდან გვხვდება როგორც თავისუფლად მცხოვრები, ასევე პარაზიტული ფორმები. განასხევენ შემდეგ კლასებს: წამწამიან (Turbellaria), დოგენეზურ და მონოგენეზურ მწოველებს (Trematoda) და თასმა ჭიებს (Cestoda). ბრტყელ ჭიებს მიეკუთვნებიან: ღორის სოლიტერი, ექინოკოკი და ა.შ.

ბროუნი (ინგლ. brood წიწილების გამოჩეკა) - ინკუბატორში გამოჩეკილი წიწილების გაზრდისათვის გამიზნული სპეციალური გასასობი აპარატი.

ბრუნიზმი (ბერძნ. bryche კბილების კრაჭუნი) - კბილების კრაჭუნი ძილში.

ბრუსელიზი (brucellosis) - ადამიანისა და ცხოველების ინფექციური დაავადება, რომელიც გამოწვეულია Brucella-ს ჯგუფის ბაქტერიებით.

დაავადებული ცხოველიდან ადამიანს გადაეცემა აღიმენტური ან კონტრასტული ნივთიერებების შეყვანის შემდგომ.

ქტური გზით ინფექციის წყაროს წარმოადგენს მსხვილი რქოსანი საქონელი, ახა და ღორი. აუღმყოფობას სახელი დაერქვა ინგლისელი ექიმის, მბრუსის საპატივეცემულიდ, რომელმაც პირველად გამოყო ბრუცელოზის აღმძვრელი აგენტი.

ბრძოლის ინტეგრალური მეთოდი (ლათ. integratio მთლიანი) -

მაწენ ორგანიზმების წინააღმდეგ გამოყენებული მეთოდების ერთობლიობა. ამ მეთოდის თეორიული საფუძველი მდგომარეობს მაწენ სახეობის პოპულაციის შემცირებაში ერთი რომელიმე ხერხის მეშვეობით და მის საბოლოო განადგურებაში სხვა საშუალებით. მაგ. ზემოქმედება შხამ-ქიმიკატებით, ხოლო გადარჩენილ, შხამებისადმი რეზისტენტულ ინდივიდებზე ბიოლოგიური მეთოდების გამოყენება.

ბუასილი (ბერძ. haima სისხლი, rheo მოვედინები) - სწორი ნაწლავის ქვედა ნაწილის კავერნოზული წსულების პათოლოგიური გაგანიერება, რომელსაც თან ახლავს აღნიშნულ მიდამოში სისხლის შეგუბება. დაავადება ვისარდება ენური სისხლის მიმოქცევის მოშლის შედეგად ბუასილის განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორებია: ქრონიკული შეკრულობა, მჯღღიმარე ცხოვრების წესი, მცირე მენჯის ორგანოებში სისხლის მიმოქცევის დარღვევა მშობირობისას და სხვა. ოგეე კემოროა.

ბუბონი (ბერძ. bubon საზარდული) - საზარდულის არეში (ზოგჯერ ილლამში, კისურზე და სხვაგან) განვითარებული ლიმფადენიტის ზოგადი სახელწოდება.

ბუზები (Muscidae) - მწერების კლასი, ორფრთხანების რიგი ცნობილია დახლოებით 5000 სახეობა. ზოგიერთი მათგანი სისხლისმწოველია. ზოგი კი

- მტაცებელი. ზოგიერთი ბუზი (მაგ. ოსახის ბუზი) ადამიანისა და ცხოველების ინფექციური დაავადებების (დიზენტრია, ქოლერა, ტიფი და სხვა) მექანიკური გადამტანია. ზოგჯერ ბუზების მატლებს შეუძლიათ მათების გამოწვევა ზოგიერთი ბუზი (მაგ. ბუზი ცეცე) მძიმე დაავადებების სპეციფიკური გადამტანია.

ბუკინისტი (ფრანგ. bouquiniste ძველებური წიგნი) - ძველ, იშვიათ გამოცემათ მკოდნე ძველი და ნახმარი წიგნების მოეპყრე პირი.

ბულმიზა (ბერძ. bus ხარი, limos შიმშილი) - პათოლოგიური მადა, ჭამისადმი ძლიერი მიდრეკილება, გაუმადლობობა.

ბუშმარანგი (ინგლ. boomerang) - სასროლი იარაღი მოღუნული კვერახის, კომბლის სახით, რომელიც ბრუნდება მსროლელთან გამოიყენება სანადიროდ. შემორჩენილია ავსტრალიურ ტომებში.

ბუში (ინგლ. boom) - სენსაცია, აუროტაუი, ხელონური გამოცოცხლება, დროებითი აღმავლობა (მაგ. სამეცნიერო მოღვაწეობის, საბირთო საქმიანობის და სხვა).

ბუნება - არაცოცხალი და ცოცხალი სამყაროს ერთიანი, ურთიერთდაკავშირებული სისტემების კომპლექსი (ბიოსფერო, აბიოსფერო, ტექნოსფერო, ანთროპოსფერო, ნოოსფერო და სხვა).

ბუნებისმეტყველება (ლათ. naturologia) - მეცნიერების სისტემა ბუნებაზე ბუნების კანონების შეცნობა არის ბუნებისმეტყველების უშუალო მიზანი ტრადიციულად ბუნებისმეტყველება მოიცავს ბიოლოგიას, ქიმიას, ფიზიკას, გეოგრაფიას, გეოლოგიას, მათემატიკას, ეკოლოგიას, ანთროპოლოგიას, პალეონტოლოგიას, მედიცინას და სხვა.

ბუნებრივი ბაღარჩევა - ორგანიზმის ევოლუციის ძირითადი მამოძრავებელი ფაქტორი (ძალა). ბუნებრივი გადარჩევა არსებობისათვის ბრძოლის შედეგს წარმოადგენს და მემკვიდრულ ცვალებადობას ეფუძნება. აღნიშნული ფაქტორის მოქმედების შედეგად შთამომავლობას იძლევიან საარსებო პირობებისათვის უკეთ შეგუბული ინდივიდები, ხოლო ნაკლებად შეგუბულნი - იღუპებიან. მოძღვრება ბუნებრივ გადარჩევაზე ერთმანეთსაგან დამოუკიდებლად ჩამოაყალიბეს ჩ.დარვინმა და ა.შ. (ლ.ს.მ.).

ბუჟი (ფრანგ. bougie სანთელი) - გამომყოფ ორგანოთა გამომტანი მილების სანათურის გამაფართოებელი ინსტრუმენტი.

ბურსა (ლათ. bursa ჩანთა) - მთავარი ქსოვილის ნებისმიერი გამობერილობა - ტომსიკისმაგვარი გაფართოება ცხოველებში ბურსა უფრო ხშირად დაკავშირებულია სქესობრივ პროცესთან (მაგ., ნემატოდების კოპულაციური ბურსა). ჯლორწოვანი ჩანთა, დახშული ნაპრალისმაგვარი სიერცეკუნთების მიმაგრების ახლოს, მკესსა და ძვალს შორის, რომელიც ბლანტი სითხითაა ამოვსებული. ამცირებს ხახუნს, აადვილებს კუნთების მოძრაობას და ა.შ.

ბუტკი (pistillum) - ყვავილის მდებარეობითი სასქესო ორგანო, რომელიც შედგება დინგის, სეტიისა და ნასკეისაგან. ნასკეში მდებარეობს თესლკეირტი. ყვავილობის შემდეგ ნასკეისაგან წარმოიქმნება ნაყოფი, თესლკეირტისაგან კი თესლი.

ბუფერობა (ინგლ. buffer მაყუჩი, ჩამხობი)- ხსნარი, რომელიც შეიცავს რომელიმე სუსტი მჟავისა და მისი ხსნადი მარილის ნარევეს. ბუფერული ხსნარი აწონასწორებს იმ ცვლილე-

ბებს, რომელიც შეიძლება წარმოიშვას ხსნარის განზავების შედეგად ანდა მასში მარილის ან მჟავის დამატებისას.

ბუხარის მფინდავთა კიბო - 1775 წელს ინგლისელმა ექიმმა პ.პოტმამ აღწერა სასუსლე პარკის ლორწოვანის კობი ახალგაზრდა მამაკაცებში, რომელსაც ბავშვობაში უხდებოდათ ბუხრების გამოწმენდა ტეარტლისაგან.

ბ

ბაღამტანები - ფეხსახსრიანებია (ბუხები, ტიპები, კოლოები და სხვა), რომელსაც გადააქეთ ინფექციური და ინვაზიური დაავადებები (იხ. ტრანსმისიული დაავადებები). განასხვავებენ სპეციფიკურ და მექსიკურ გადამტანებს. სპეციფიკური გადამტანია კოლო ანოფელისი, რომლის ორგანიზმში პლამბოდოში განიცდის მორფოფიზიოლოგიურ ცვლილებებს. მექსიკური გადამტანია ოსახის ბუზი.

ბაღამტანა - მფინდავი ორგანიზმების (ზოგიერთი ფრინველის, ღამურის, მწერის) რეგულარული მასიური გადანაცვლება მათი ადრინდელი ბინადრობის ადგილებიდან. ყველაზე უფრო ცნობილია ფრინველების გადაფრენა უპირობო რეფლექსის საფუძველზე, რაც პასუხია გარეგან და შინაგან გამღიზიანებლებზე შემოკლებული დღეები, საკვების შემცირება, აცივება და ა.შ. - სამხრეთ ქვეყნებში გადაფრენისას და სქესობრივი მოწიფება - უკან დაბრუნებისას ყველაზე უფრო შორეული გადაფრენა აღწერილია პოლარულ მეთაეილის შემთხვე-

ვაში (დაახლოებით 30000 კმ), რომლებიც ბუღობენ რა არქტიკასა და სუბარქტიკაში იზამთარებენ ანტარქტიკაში. შეუჩერებელი გადაფრენის რეკორდი (3200 კმ) ეკუთვნის მტკვავიას.

ბალაშენება - იგივე ამოწყვეტა. პროცესი, რომელიც გამოწვეულია რეპროდუქციის შეჩერებით ან მკვეთრი დაცემით და მძალი სიკვდილიანობით, რის შედეგადაც პოპულაციის რიცხობენობა მკვეთრად მცირდება.

ბალაქტოზემია (ბერძ. gala რძე, haima სისხლი) - ადამიანის მექეიმდროული დაავადება, რაც გამოიხატება ფერმენტების დეფიციტში, რომლებსაც გალაქტოზა გადააჰყავთ გლეუკოზაში. დაავადების მიმდინარეობის დროს ქსოვილებში გროუდება გალაქტოზის დაშლის პროდუქტები (მაგ. გალაქტოფოსფატი), რომლებიც ტოქსიკურად მოქმედებენ ცენტრალურ ნერვულ სისტემაზე, ლეიძლზე, თირკმლებზე, მხედველობის ორგანოზე, ასევე განაპირობებენ ჰიპოგლიკემიის განვითარებას.

ბალეზი (ლათ. galla) - იხ. ცეცილები.

ბალენის პრეპარატები (Praeparate Galenica) - სახელი დაერქვა ძველი რომელი ექიმის კბალენის პატივსაცემად, რომელიც სწავლობდა და იღებდა სამკურნალო პრეპარატებს მცენარეული და ცხოველური ნედლეულის სპეციალური დამუშავების საშუალებით. გალენის პრეპარატებს მიეკუთვნება ნაყენები, ექსტრაქტები, ზესები, სიროფები, სპირტები, სანები და სხვა.

ბალჰანისაზია (იტალიელი ფიზიკოსის ლ. ბალჰანის სახელის აღსანიშნავად) - დაბალი ძაბვის მუდმივი ელექტრული დენის გამოყენება

სადიაგნოზოდ და სამკურნალო მიზნით.

ბალობა - გამრავლების პერიოდში ფრინველების მამლების (უფრო იშვიადად, დედლების) დემონსტრაციული ქცევის ერთ-ერთი ფორმა. ფრინველი იმეორებს მისი სახეობისა თვის დამახასიათებელი ბგერების კომბინაციებს, თუმცა შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს გალობის სხვადასხვა ეარიანტს. ბალობა აადვილებს სხვადასხვა სქესის ფრინველების შეხვედრას, ემსახურება ბუდის და ინდივიდუალური უბნის აკუსტიკურ მარკირებას გალობა ბოკომუნიკაციის (იხ.) ერთ-ერთი სახეა.

ბამა-ბამოსხივება (ბერძ. gamma) - ბამა-სხივები, რადიოაქტიურ ნივთიერებათა მიერ გამოსხივებული უხილავი სხივების ერთ-ერთი სახე რენტგენის სხივების ანალოგიურია. გაანინია მკერეი ობიექტებში შეღწევის უნარი.

ბამაგლობულინი (ბერძ. gamma, ლათ. globulus ბურთულა) - სისხლის პლაზმის გლობულინების ფრაქცია, რომელიც ანტისხეულების უმეტესობას შეიცავს. ბამაგლობულინებს გამოყოფენ შესაბამისი ანტიგენით იმუნიზირებული ადამიანისა და ცხოველების შრატინდან. იყენებენ ინფექციური დაავადებების პროფილაქტიკისა და მკურნალობისათვის.

ბამაფრთხილბალო შიფერილობა - ზოგიერთი ცხოველის მკეესარი ფერები, რაც დამცველობით ფუნქციას ასრულებს საკვებად უვარგისი ცხოველები თავისი მკვეთრი შეფერილობით მიანიშნებენ მტაცებლებს ამის შესახებ (გომბეშო, ზოგიერთი გველი, ხელიკი, ჭიამაია და სხვა).

ბამბუზია (Gambusia affinis) - ცოცხალმშობიარე თევზია. იკვებება

კოლოების მატლები და ჭუპრებით. განსაკუთრებით აქტიურად იკვებება მალარიის გადამტანი კოლოს, ანოფელისის მატლებით. საქარსიველოში შემოტანილია 1925 წელს კუბიდან ექიმ ნ.რ.შხაძის მიერ, სპეციალურად მალარიასთან საბრძოლველად.

ბამეტაბი (ბერძ. gamete ცოლი, gametes ქმარი) - მდედრობითი და მამრობითი სასქესო უჯრედები, კვერცხუჯრედი და სპერმატოზოიდი, რომლებიც ერთმანეთსან შერწყმის საშუალებით წარმოქმნიან ზოგატას. გამეტებს გააჩნიათ ქრომოსომთა პალოიდური რიცხვი. განასხვავებენ იზოდა ანიზოგამეტებს.

ბამეტოგენეზი (ბერძ. gamete ცოლი, gametes ქმარი, genesis წარმოშობა) - სასქესო უჯრედების წარმოქმნის პროცესი (სპერმატოგენეზი, ოვოგენეზი), რასაც ადგილი აქვს გონადებში (იხ). გამეტოგენეზის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ წარმოქმნილ სასქესო უჯრედებში უზრუნველყოფილი იყოს ქრომოსომთა პალოიდური რიცხვი, რაც მიიღწევა გაყოფის განსაკუთრებული პროცესით - მეიოზით.

ბამეტოფიტი (ბერძ. gamete ცოლი, gametes ქმარი, phytion მცენარე) - სქესობრივი თაობა მცენარეთა სასიცოცხლო ციკლში, რომელიც ვითარდება თობათა მორიგეობით. გამეტოფიტები წარმოქმნიებიან სპორებისაგან და გააჩნიათ ქრომოსომთა პალოიდური რიცხვი.

ბამეტოციტები (ბერძ. gamete ცოლი, gametes ქმარი, kytos უჯრედი) - არადიფერენცირებული უჯრედები - ოვოციტები და სპერმატოციტები, რომელთა გაყოფის შედეგადაც წარმოიქმნება გამეტები.

ბამონები (ბერძ. gamos ქორწინება)

- სასქესო უჯრედებიდან გამოყოფილი ნივთიერებები (გინო- და ანდროგამონები), რომლებიც ხელს უწყობენ სპერმატოზოიდისა და კვერცხუჯრედის შერწყმის პროცესს ეს ნივთიერებები სპეციფიკურ ზემოქმედებას ახდენენ როგორც თავისი, ასევე საწინააღმდეგო სქესის გამეტებზე.

ბამსვლელი თევზები - გამრავლებისათვის მალლა მდინარეებში ამაველი (ორაგულისებრი, ზუთხისებრი, ქაშაყი და სხვა) ან მდინარეებიდან ზღვაში მიმავალი (ზოგიერთი კობრისებრი, გველთაეზა). თევზები

ბამინავი მიკროტომი (ბერძ. mikros პატარა, anatome გაკეთა) - ხელსაწყო, რომელიც გამოიყენება პისტოლოგიური მასალის სწრაფად დამუშავებისათვის ჩაყალიბების გარეშე აღნიშნულ ხელსაწყოში მასალას სწრაფად ყინავენ ნახშირორჟანგის და სხვა საშუალებებით.

ბანაყოფიერება (fertilizatio) - სპერმატოზოიდისა და კვერცხუჯრედის შერწყმის პროცესი, რომლის დროსაც წარმოიქმნება ზიგოტა. განასხვავებენ გარეგან და შინაგან ბანაყოფიერებას. გარეგანი ბანაყოფიერების მაგალითებია თევზები და ამფიბიები, ხოლო შინაგანისა - ძუძუმწოვრები, ფრინველები და ქვეწარმელები.

ბანგლიები (ბერძ. ganglion კვანძი) - ნეონების სხეულების და გამოზარდების გროვებისაგან წარმოქმნილი ნერვული კვანძები, რომელნიც გარემოცულნი არიან შემაერთებელი ქსოვილის ახორციელებენ ნერვული იმპულსების გადაშემაგების და ინტეგრაციის პროცესებს.

ბანგრენა (ბერძ. gangraena განგრენა) - ნეკროზის ერთ-ერთი სახე.

რომლის დროსაც ზიანდება როგორც ზედაპირული ასევე ღრმად მდებარე ქსოვილები. არჩევან განგრენის ორ ფორმას: მშრალსა და სველს. იგივე ანტონის ცეცხლი" (თაიჟოსდა წმინდა ანტონის ძეგლებს სასწაულუბრიანად შეეძლოა ამ სნეულების განკურნება).

ბანპური - ფრინველებში ბუმბულისა და ძუძუმწოვრებში ბალნის პერიოდული ცვლა. აღნიშნული პროცესის მსვლელობისას, ხერხემლიანებში იცვლება საფარეულის შეფერილობა და თერმოზოლაციის უნარი.

ბანვითარების ბიოლოგია - ბიოლოგიური მეცნიერება, რომელიც ყოველმხრივ შეისწავლის ორგანიზმების ინდივიდუალური განვითარების კანონზომიერებებს. კვლევა მიმდინარეობს კომპლექსურად, ორგანიზაციის ყველა (მოლეკულურ, უჯრედულ, ქსოვილოვან და ორგანიზმულ) დონეზე. სინონიმ: ონტოგენეტიკა.

ბანვითარების მანკაბი - ორგანიზმის ნორმალური აგებულებიდან გადახრა, რასაც ადგილი აქვს ემბრიონულ პერიოდში, ხოლო უფრო იშვიათად - დაბადების შემდეგ. შეიძლება განპირობებული იყოს სხვადასხვა შინაგანი (მემკვიდრული, პორმონული, სასქესო უჯრედების ბიოლოგიური არასრულფასოვნება და სხვა) და გარეგანი (ეიოუსული ინფექცია, მაიონიზირებული დასხივება და სხვა) ფაქტორებით. სინონიმები: განვითარების ანომალიები, სიმახინჯეები.

ბანვირი სოლიტარი (*Diphyllobothrium latum*) - მიეკუთვნება ბრტყელი ჭიების ტიპს. მისი სიგრძე მერყობს 2-დან 10 მეტრამდე მისი პროგლოტიდები მოკლეა, მაგრამ

განიერი, მათი რიცხვი ზოგჯერ 4000-ს აღწევს. განიერი სოლიტერის პირველი შუალედური მასპინძელია ნიაბფეხიანი კიბოსნაირი ციკლოპი, მეორე კი მტკნარი წყლის თევზი, რომელშიც ფინა პარაზიტობს დეფინიტურ მასპინძლებს წარმოადგენენ: ადამიანი, ძაღლი, ღორი, კატა და ზოგიერთი გარეული ცხოველი.

ბარეპანი მონელეპა - მონელეების ფორმა, როდესაც საკვები ნაწილობრივ ცხოველის სხეულის გარეთ მონელეება. ახასიათებს ობობებს, ფიტოპარაზიტულ ნემატოდებს და ა.შ.

ბასტრიტი (ბერძ. *gaster* კუჭი, *itis* ანთება) - კუჭის ლორწოვანი გარსის ანთება.

ბასტროენტერიტი (ბერძ. *gaster* კუჭი, *enteron* ნაწლავი, *itis* ანთება) - კუჭისა და წერილი ნაწლავების ლორწოვანი გარსის მწვავე ან ქრონიკული ანთება.

ბასტროენტეროლოგია (ბერძ. *gaster* კუჭი, *enteron* ნაწლავი, *logos* მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც შეისწავლის საჭმლის მომწელებელი სისტემის ორგანოსა აგებულებას, ფუნქციებს, დაავადებებს, შემუშავებს ამ დაავადებათა სადიაგნოზო, მკურნალობისა და პროფილაქტიკის მეთოდებს.

ბასტროსკოპია (ბერძ. *gaster* კუჭი, *skopeo* უყურებ) - კუჭის დათვალიერება საეკვიპო ხელსაწყო გასტროსკოპით, იყენებენ ზოგიერთი დაავადების სადიაგნოზოდ, კუჭის ლორწოვანი გარსის დეტალური შესწავლისათვის და სხვა.

ბასტროტროპიზმი (ბერძ. *gaster* კუჭი, *tropismus* მობრუნება, მიმართულება) - ამა თუ იმ ნივთიერების, ფიზიკური ან ბიოლოგიური აგენტების

ზემოქმედება კუჭზე. მაგალითად, ცნობილია ნივთიერებები, რომლებიც ექსპერიმენტში იწვევენ მხოლოდ კუჭის სიმსივნებს.

ბასტროცილი (ბერძ. gaster კუჭი, koilos სიღრუე) - ჩანასახის სიღრუე გასტროლის სტადიაზე ოგივე პირველადი საჭმლის მომწელებელი სიღრუე

ბასტრულა (ბერძ. gaster კუჭი) - მრავალჯერდიანი ცხოველების ემბრიონული განვითარების ერთ-ერთი სტადია გასტრულაში ჩანასახი დიფერენცირებულია ექტოდერმად, ენტოდერმად და მეზოდერმად.

ბასტრულატი (ბერძ. gaster კუჭი) - გასტროლის წარმოქმნის პროცესი. განასხვავებენ ამ პროცესის 4 ტიპს: იმერაციას, ინეაგინაციას, დელამინაციას და ეპიბოლიას ცხოველების უმრავლესობას ახასიათებს ამ ტიპების სხვადასხვა კომბინაცია.

ბასტრომიკი (ლათ. geustor მსმელი, მყლაპაეი) - მისაწოვრები, რომელთა მეშვეობითაც პარაზიტი მცენარეები ამოსწოვენ საკვებ ნივთიერებებს მასპინძელ მცენარეებს. ჰარაზიტული სოკოს უჯრედის გამონაზარდი, რომლის მეშვეობითაც ოგი იჭრება დაზიანებული მცენარის უჯრედებში. სპოროფიტის მისაწოვრები, რომელთა საშუალებითაც ოგი იღებს საკვებ ნივთიერებებს გამეტოფიტისაგან.

ბაჟანტული სკლეროზი (ბერძ. sklerosis გამკვრივება, შემკვრივება) - ეირუსული ეტიოლოგიის დაავადება, რომელიც მდგომარეობს ნერვული უჯრედების მიელების გარსის ლიზისში. დღესდღეობით აღნიშნული დაავადების საწინააღმდეგო ეფექტური სამკურნალო საშუალება არ არის შემუშავებული.

ბაჟანტული - პროცესი, როდესაც ორგანული სხეული მსჯილანად ჩაინაცვლება, გაიფიქრება მინერალური ნივთიერებით. ამ დროს მცენარეებისა და ცხოველების ორგანული ნივთიერებები გარდაიქმნება გაქვავებულ სუბსტანციად, რის გამოც მათელ რიგ შემთხვევებში შენარჩუნებულია ორგანიზმის პირველადი სტრუქტურა. სინონიმი: პეტრიფიკაცია, ფოსილიზაცია.

ბალიზიანიებალობა - ცოცხალი ორგანიზმების თვისება, შეგრძნოს ამა თუ იმ ფაქტორის ზემოქმედების შედეგად მიღებული სიგნალი და უპასუხოს მას სპეციფიკური მოქმედებით.

ბაჟოფის თითისტარა - ოგივე აქრომატული თითისტარა უჯრედების მიკრომილაკების სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს ქრომოსომების დაშორებას მიტოზისა და მეოზის პროცესებში. აღნიშნული სტრუქტურა წარმოქმნება პრომეტაფაზაში და ქრება ტელოფაზაში.

ბეიტონობამია (ბერძ. geitos მეზობელი, gamos ქორწინება) - მცენარის ყვავილის დამტვერვა იმავე მცენარის სხვა ყვავილის მტერის მეშვეობით.

ბელი (ლათ. gelare გაყინება) - მკერევი უწყვეტი ფაზის და თხევადი დისპერსული ფაზის მქონე კოლოიდური სისტემა. მას ახასიათებს ბლანტი აგრეგატული მდგომარეობა.

ბემელოლოზია (ლათ. gemellus წყვილი, ბერძ. logos მოძღვრება) - ბიოლოგიის და მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ტყუპების წარმოშობას, მათ მსგავსებას და განსხვავებას გენეტიკის, მორფოლოგიის, ფიზიოლოგიის, ფსიქოლოგიის და პათოლოგიის თვალსაზრისით. იხ. ტყუპები.

გემოვნება (gustus; supor; excusis) - სუბიექტური შეგრძნება, რასაც ადგილი აქვს ქიმიური ნივთიერების (ან ნივთიერებათა ჯგუფის) ზემოქმედების შემთხვევაში ცხოველების გემოვნების ორგანოს რეცეპტორებზე. გემოვნება - როგორც გემოვნებითი, ასევე ყნოსვითი და სხვა ტიპის რეცეპტორების გაღიზიანებაა.

გემულა (ლათ. gemmula პატარა კეირტი) - 1. ჩ. ლარმინის პანგენეზისის თეორიაში მემკვიდრეობის პოპულაციური ერთეული. 2. მრავალი მტკნარი და ზოგიერთი ზღვის წყლების ღრუბელების მოსევენებით მდგომარეობაში მყოფი, ზამთრის შინაგანი კეირტი.

გენეალოგია (ბერძ. genealogia საგვარეულო ნუსხა) - ისტორიული დისციპლინა, რომელიც სწავლობს ადამიანისა და ცხოველების გეარტომობას, მათ ისტორიას. გამოყენება აქვს ბიოლოგიასა და მედიცინაში მემკვიდრული დაავადებების პროგნოზირებისათვის, აგრეთვე სასელექციო მიზნებისათვის.

გენების დრიფტი (ინგლ. drift ნული დინება) - პოპულაციის გენეტიკური სტრუქტურის (გენების სიხშირის) ცვალილება ნებისმიერი შემთხვევითი მიზეზის შედეგად. გენების დრეიფი ელინდება როგორც წესი, პოპულაციის მცირე რაოდენობისას (მისი მკვეთრი შემცირებისას) და იწვევს მასში მემკვიდრული ცვალებადობის შემცირებას.

გენების კონვერსია (ლათ. conversio ცვლილება) - გენის დუპლიკაციისას ასლის შექმნის პროცესის დარღვევა, რის გამოც მისი ერთ-ერთი მონაკვეთი გაარმაგებულია, მორეს ასლი კი არ არის წარმოქმნილი.

გენების შეჭიდულობა - მოელენა, რის საფუძველშიცაა გენების

ლოკალიზაცია ერთ ქრომოსომაში. აღნიშნული მოელენა გამოიხატება იმაში, რომ მეზობლად, ერთ ჯგუფში არსებულ შეჭიდული გენების ალელებს გააჩნიათ ერთობლივი დამემკვიდრების ტენდენცია. გენების შეჭიდულობა პირველად აღმოაჩინეს უმბტსონმა და რ. კანემამ 1906 წელს. მოგვიანებით ეს მოელენა დეტალურად იქნა შესწავლილი ი. მორბანისა და მისი თანამშრომლების მიერ და შეჭიდული დამემკვიდრების მოელენას მორგანის კანონი ეწოდა.

გენეზი (ბერძ. genesis წარმოშობა) - რაიმეს წარმოქმნის პროცესი. მაგალითად, რომელიმე ორგანოს წარმოქმნა ემბრიონული განვითარების პროცესში. ავადმყოფობის წარმოქმნა და განვითარება.

გენერალიზაცია (ლათ. generalis საერთო, ზოგადი) - ავადმყოფობის ან მისი გამომწვევი აგენტის ერთი რომელიმე კერიდან მსულ ორგანიზმს ან ორგანოში გაერთელება. ავადმყოფობის გართულება.

გენერალური (ლათ. generalis საერთო, ზოგადი) - მთავარი, ძირითადი, წამყვანი.

გენერაცია (ლათ. generatio დაბადება, გამრავლება) - წინა თაობების ინდივიდების ყველა უშუალო შთამომავალი. ერთი პოპულაციის ან ჯგუფის შთამომავლობა ზოგიერთ ორგანიზმში (უმარტივესები) წელიწადში იძლევა მრავალ, სხვები (მწერები, საგვები, ბოცვერები) - ერთ გენერაციას, ხოლო ზოგი კი (ევშაპები, სპილოები) მხოლოდ ერთ გენერაციას რამოდენიმე წელიწადში.

გენერაციული ორგანოები (ლათ. generatio დაბადება, გამრავლება) - იგივე გამრავლების ორგანოები.

ბენეტიკა (ბერძ. genesis წარმოშობა) - მეცნიერების დარგი, რომელიც შეისწავლის ორგანიზმების მეკვიდრულობისა და ცვალებადობის კანონზომიერებებს.

ბენეტიკური ანალიზი (ბერძ. genesis წარმოშობა, analysis დაშლა, დანაწევრება) - ორგანიზმის მემკვიდრული ცვლილებების შემსწავლელი მეთოდების ერთობლიობა. ზოგად, სამედიცინო და სასოფლო-სამეურნეო გენეტიკაში გამოყენებულია: ჰიბრიდოლოგიური, გენეალოგიური, პოპულაციური-სტატისტიკური, ციტოგენეტიკური, ბიოქიმიური, იმუნოლოგიური, ტყუპების და ა.შ. მეთოდები.

ბენეტიკური ბალანსი (ბერძ. genesis წარმოშობა, ფრანგ. balance სასწორი) - გენების, ქრომოსომების და გენომების გაწონასწორებული ერთობლიობა გამეტებსა და ზოგჯერ, რაც უზრუნველყოფს ონტოგენეზში ორგანიზმის სიცოცხლისუნარიანობას და ნორმალურ განვითარებას.

ბენეტიკური ბანკი (ბერძ. genesis წარმოშობა) - თესვების, ღრმად გაყინული ქსოვილების, მცენარეების და ქსოვილების ორგანოების სომატური და სასქესო უჯრედების სპეციალური საცავი.

ბენეტიკური ბარიერი (ბერძ. genesis წარმოშობა, ინგლ. barrier ზღუდე, დაბრკოლება) - ინდივიდებს ან პოპულაციებს შორის გენეტიკური სხვაობების ერთობლიობა, რაც უზრუნველყოფს მათ შორის თავისუფალი შეჯვარების და გენების მიმოცვლის შეზღუდვას ბარიერი შეიძლება იყოს შინაგანი და გარეგანი.

ბენეტიკური ინჟინერია (ბერძ. genesis წარმოშობა, ინგლ. enginery მექანიკური მოწყობილობა, მანქანები) - მოლეკულური ბიოლოგიის დარგია,

რომელიც სწავლობს უჯრედების ან ორგანიზმების ბიოლოგიური ინფორმაციის ცვლილებებს დაპროგრამებული ფენოტიპური ნიშან-თვისებების მქონე ცოცხალი არსებების მისაღებად. არსებობს გენეტიკური ინჟინერიის სხვადასხვა დონეები, კერძოდ, ორგანიზმული, უჯრედული და გენური. ორგანიზმულ დონეზე გენეტიკური ინჟინერიის გამოყენებაზე წარმოედგნას გეაძლევენ ალოფენური ცხრილები (იხ.). უჯრედულ დონეზე წარმოიქმნებიან სომატური უჯრედების ჰიბრიდები, რომლებიც ასინთეზებენ ე.წ. მონოკლონურ ანტისხეულებს (იხ. ჰიბრიდომები). გენური ინჟინერია გულისხმობს ცალკეული გენების მიღებას და მათი შეყვანას სხვა უჯრედების, ორგანიზმების გენომში, უკანასკნელსა ფენოტიპის შეცვლის მიზნით.

ბენეტიკური კოდი (ბერძ. genesis წარმოშობა, ფრანგ. code პირობითი შემოკლებების ნაკრები) - გენეტიკური ინფორმაციის დაშიფრვის სისტემა. გენეტიკურ კოდში ჩაწერილია ცილაში ამინომჟავების თანმიმდევრობა. სინონიმები: ბიოლოგიური კოდი, მემკვიდრული ინფორმაციის კოდი, ნუკლეინის მჟავების კოდი.

ბენეტიკური კოდის კოლინეარულობა (ბერძ. genesis წარმოშობა, ფრანგ. code პირობითი შემოკლებების ნაკრები, ლათ. collineare მონიშვნა, მიმართვა) - შესაბამისობა მდმ-ში არსებულ მაკოდირებელ ტრიპლეტებსა და პოლიპეპტიდურ ჯაჭვში ამინომჟავების თანმიმდევრობას შორის.

ბენეტიკური ტვირთი (ბერძ. genesis წარმოშობა) - პოპულაციაში ლეტალური და სხვა უარყოფითი მუტაციების (რეკესივოსი) არსებობა. ჰომოზიგოტურ მდგომარეობაში გადასვლისას, ადგილი აქვს ინდივიდის დაღუპვას ან მისი სიცოცხლის-

უნარიანობის მკვესარ დაქვეითებას. გენეტიკური ტვირთი არღვევს ევოლუციის პროცესში ჩამოყალიბებულ ორგანიზმის ერთიან გენეტიკურ სისტემას.

ბენეტიკური ტრანსფორმაცია (ბერძნ. genesis წარმოშობა, ლათ. transformatio გარდაქმნა) - ერთ ორგანიზმიდან ან ბაქტერიის შტამიდან გენეტიკური ინფორმაციის გადატანა მეორე ორგანიზმში ან შტამში ღწმ-ს პრეპარატების საშუალებით.

ბენი (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა) - მემკვიდრული ინფორმაციის სტრუქტურული და ფუნქციური ელემენტარული ერთეული, რომელიც წარმოადგენს ბირთვის ღწმ-ს (ზოგიერთი ვირუსის რწმ-ს) მოლეკულის მონაკეთს, ღოკუსს. გენი აკონტროლებს რაიმე ნიშან-თვისების წარმოქმნას გარემოს განსაზღვრულ პირობებში.

ბენი-მოდფიკატორი (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, ლათ. modificatio სახეცვლილება) - გენი, რომელიც აძლიერებს ან ასუსტებს მეორე გენის ნიშან-თვისების გამოვლენას.

ბენი-ოპერატორი (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, ლათ. operator მოქმედი) - გენი, რომელიც იღებს სიგნალებს ციტოპლაზმის მეტაბოლური აპარატიდან და ამით ააქტიურებს სტრუქტურულ გენებს.

ბენოსი (ლათ. genius) - ნიჭიერების, ჭკუის, ტალანტის უმაღლესი გამოვლინება. ძველ რომაულ მითოლოგიაში - მფარველი სული, რომელიც საანახლავს ადამიანს მთელი ცხოვრების მანძილზე.

ბენი-რეპულატორი (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, ლათ. regulare წესრიგში მოყენა) - გენი,

რომელიც ცილის მოლეკულაში ამინომჟავების განლაგების კოდირების საშუალებით აკონტროლებს ფერმენტების სინთეზს.

ბენი-სუპრესორი (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, ინგლ. suppress აღკვეთა) - გენი, რომელიც განაპირობებს არაალელური მუტანტური გენის გამოვლენას, რის გამოც აღნიშნული ინდივიდის ფენოტიპური ნიშან-თვისებები არ იცვლება.

ბენიტალიზმი (ლათ. gigno წარმოეშობ, ებადება) - სასქესო ორგანოები.

ბენოთერაპია (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, therapeia მკურნალობა) - „ადადმყოფი გენების“ მკურნალობა მაგალითად, ორგანიზმში შესაბამისი გენების შეყვანა (საკუთარის დეფექტურობის შემთხვევაში) კორექციას უწევს მემკვიდრულად განპირობებულ ნივთიერებათა ცვლის დარღვევებს. ამაში მდგომარეობს მემკვიდრული დაავადებების მკურნალობის შესაძლო მეთოდი.

ბენოკოპია (ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა, ლათ. copia მრავალი) - სხვადასხვა ქრომოსომებში ღოკალიზებული გენების გაეღწით მსგავსი ფენოტიპური ნიშან-თვისებების წარმოქმნა. მაგ., ალბინიზმი შეიძლება გამოვლინდეს რამდენიმე გენის მეშვეობით. ამასთან, მიუხედავად ფენოტიპური ნიშან-თვისებების ანალოგიურობისა, დაავადება შეიძლება გადაეცეს დამემკვიდრების როგორც აუტოსომურ-დომინანტური ასევე აუტოსომურ-რეცესიული ტიპით.

ბენომი (ბერძნ. genos დაბადება) - გენთა ერთობლიობა, რომელიც დამახასიათებელია ამა თუ იმ სახეობის ორგანიზმის ქრომოსომათა ჰაპლოიდური კომპლექტისათვის.

გენოფორი მუტაციები (ბერძ. genos დაბადება, ლათ. mutatio ცვლილება) - კარიოტიპში ქრომოსომების რაოდენობის დარღვევა, რაც რამოდენიმე სახის შეიძლება იყოს: პოლიპლოიდია, პაპლოიდია, პეტროპლოიდია, ანეუპლოიდია და სხვა. ასეთი დარღვევების შედეგად ეთაირება სხვადასხვა მემკვიდრული დაავადებები, ისეთები, როგორებიცაა: დაუნის, კლანფელტერის, ტურნერის და სხვა გენოფორი მუტაციები ხშირია სიმსივნურ უჯრედებში.

გენოტიპი (ბერძ. genos დაბადება, typos ანაბეჭდი, ნიმუში) - ამა თუ იმ ინდივიდისათვის დამახასიათებელი ალელური გენების ერთობლიობა. უფრო ფართო გაგებით გენოტიპი წარმოადგენს ყველა მემკვიდრული ფაქტორების ერთობლიობას.

გენოტიპური ცვალებადობა (ბერძ. genos დაბადება, typos ანაბეჭდი, ნიმუში) - იყოფა კომბინაციურ და მუტაციურ ცვალებადობად. გენების კომბინაციებისა და რეკომბინაციებით განპირობებული ცვალებადობის შედეგად გენოტიპში ადგილი აქვს გენების ახალ კომბინაციებს, რამაც შესაძლებელია განაპირობოს ახალი ფენოტიპის მქონე ორგანიზმების გაჩენა. ასეთი სახის ცვალებადობას ეკუთვნის აგრეთვე პეტროზისის (იხ.) მოვლენა. მუტაციური ცვალებადობა მდგომარეობს უჯრედის გენეტიკური მასალის ცვლილებაში. ანსხვავებენ მუტაციის რამოდენიმე სახეს: გენურს ანუ წერტილოვანს, ქრომოსომულს და გენომურს.

გენოტოქსიკური კანცეროგენები (ბერძ. genos დაბადება, წარმოქმნა, toxikon შხამი) - ქიმიური ნივთიერებები ან სხვა ფაქტორები, რომლებიც ტოქსიკურ გავლენას ახდენენ უჯრედის გენომზე (იხ.).

გენოფენები (ბერძ. genos დაბადება, წარმოშობა, phaino უჩვენებ, ვაელები) - ერთი და იმავე გენოტიპის რეაქციის ტიპები.

გენოფონდი (ბერძ. genos დაბადება, წარმოშობა, ფრანგ. fond დაარსება, საფუძველი) - სახეობის ან პოპულაციის გენების ერთობლიობა ამ ჯგუფის ორგანიზმებისათვის დამახასიათებელი მუტაციის სიხშირით. სინონიმი: გენეტიკური ფონდი.

გენოციდი (ბერძ. genos დაბადება, წარმოშობა, ლათ. caedo ეკლაე) - მოსახლეობის ამოწყვეტა ან აუტანელი პირობების შექმნა მისი ცალკეული ჯგუფებისათვის რასობრივი, ეროვნული, რელიგიური და სხვა მოტივებით.

გენუინური (ლათ. genuinus თანდაყოლილი) - ბუნებრივი, ჭეშმარიტი, პირველადი (მაგ. თანდაყოლილი ანომალიები).

გენური ანუ წარტილოვანი მუტაციები - მულაენდებიან მოლეკულურ დონეზე მათი საფუძველია მდმ-ს მოლეკულების ცვლილებები. გენის მოლეკულურ სტრუქტურაში წარმოქმნილ ცვლილებებს შედეგად მოყვება უჯრედში, და აქედან გამომდინარე ორგანიზმში, ახალი თვისებების გამოვლინება.

გეოგოტანისიკა (ბერძ. ge მიწა, დედამიწა, botanike მცენარე, ბალახი) - მეცნიერება დედამიწის მცენარეულ საფარზე და მასში სხვადასხვა მცენარეული თანასაზოგადოებების გავრცელებასა და განსახლების კანონზომიერებებზე ტერმინი 1866 წელს მოწოდებულია აბრიხზაბახის და შ.რ.პ. რიხტის მიერ.

გეომორფოლოგია (ბერძ. ge მიწა, დედამიწა, morphe ფორმა, logos მოძღვრება) - მეცნიერება დედამიწის ზედაპირის რელიეფის შესახებ.

ბეოპათოზენური ზონა (ბერძნ. გე მიწა, დედამიწა, pathos აედმყოფობა, ტანჯვა, xenos წარმოქმნა) - ლოკალიზებული მიწის ქვეშ წყლების გადაკეთის რაიონებში ან დედამიწის ქერქის ზედა ფენების ჭრილების მახლობლად. წარმოადგენს მიწის წიაღის გამოსხივებას, ენერგიის კონცენტრაციულ ნაკადს, რომელიც ცოცხალ სამყაროზე უარყოფისად მოქმედებს ადამიანს ასეთ ზონაში აწუხებს თავის ტკივილი, იპყრობს დეპრესია, საეც ირენს სხვადასხვა დაავადებები.

ბეოტროპიზმი (ბერძნ. გე მიწა, დედამიწა, tropos მობრუნება, მიმართულება) - მცენარის ფესვის უნარო, დედამიწის მიზიდულობის გამო მიიღოს გარკვეული მიმართულება (კერძოდ, ჩაიზარდოს მიწაში).

ბეოფაგია (ბერძნ. გე მიწა, დედამიწა, phago ეჭამ, ეშთანსაქე) - აედმყოფური მიდრეკილება მიწის ჭამისადმი.

ბეოფილია (ბერძნ. გე მიწა, დედამიწა, phileo მიყვარს) - ორგანიზმები (ჩვეულებრივ, ცხოველები), რომელსა სასიცოცხლო ციკლის ერთ ნაწილი აუცილებლად მიმდინარეობს ნიადაგში (მაგ., მაისის ხოჭოს მატლები და ჭუპრები).

ბეოფილია (ბერძნ. გე მიწა, დედამიწა, phileo მიყვარს) - ზოგიერთი მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარის ფესვის ან ყლორტის (მოზამთარე ნაწილების) უნარი, რაც შეიძლება ღრმად ჩაიზარდოს ნიადაგში.

ბეოქრონოლოგია (ბერძნ. გე მიწა, დედამიწა, chronos დრო, logos მოძღვრება) - გეოლოგიური წელსა-აღრიცხვა, რაც ურდნობა დედამიწის ქერქის შემქმნელი მათს ქანების ფორმირების საანბმდევრობის შესწა-

ვლას. გეოქრონოლოგიური ტაბულა დაყოფილია დედამიწის ქერქის და დედამიწაზე სიცოცხლის განეისარების პირობით მონაკვეთებად: ურბად, პერიოდებად, ეპოქებად და გეოლოგიურ საუკუნეებად.

ბეოქსენიზმი (ბერძნ. გე მიწა, დედამიწა, xenos უცხო) - ცხოველები, რომლებიც მიწაში პოულობენ დროებით საეშესაფარს (ტარაკანისებრნი, მღორნელები და სხვა).

ბეოპელმინთი (ბერძნ. გე მიწა, დედამიწა, helmins ჭია) - პარაზიტული ჭიები, რომელსა განეისარების ერთ-ერთი ფაზა ნიადაგში მიმდინარეობს.

ბერიატრია (ბერძნ. geron მოხუცი, ialrcia მკურნალობა) - გერონტოლოგიის (იხ.) დარგი, რომელიც შეისწავლის მოხუცებულობის დაავადებებს, მათ გამოწვევე მიზეზებს და მკურნალობის მეყოლებს.

ბერიზა - ბუმბული, რომლის მარაო არ ქმნის შეკრულ, მკეროე ფირფიტას; რბილი ბუმბული, ღინღლი.

ბერიომორფიზმი (ლათ. geromorphismus) - ახალგაზრდებში სახის ნადრევი დანაოქება. იხ. სენილიზმი.

ბერიონტოლოგია (ბერძნ. geron მოხუცი, logos მოძღვრება) - ბიოლოგისა და მედიცინის დარგი, რომელიც შეისწავლის დაბერების პროცესებს და სიცოცხლის გახანგრძლივების მექანიზმებს.

ბერიონტოფილია (ბერძნ. geron მოხუცი, philia სიყვარული) - სექსობრივი ლტოლვა მოხუცებულებისადმი.

ბერიონტოფობია (ბერძნ. geron მოხუცი, phobos შიში) - სიბერის აკეი-ატებული შიში.

ბესტაციური ვადა (ლათ. gestare ტარება, ორსულობა) - ემბრიონის ჩასახვის ზუსტი ვადის დადგენა.

გესტოზი (ლათ. gestare ტარება, ორსულობა, ბერძნ. osis მდგომარეობა) - ორსულობის გარსულება, რაც გამოიხატება პროტინურიაში, ჰიპერტენზიასა და შეშუპებაში.

გეპარი (genus) - ერთ-ერთი ძირითადი ტაქსონომიური ერთეული, რომელიც აერთიანებს მონასეხავე სახეობებს (იხ).

გველგებსასებრნი (Viperidae) - ქვეწარმეალთა კლასის, გველების რიგის ერთ-ერთი ოჯახია. მოიცავს 58 სახეობას მათ შორის ტოქსიკური მოქმედება ორგანიზმზე ელინდება ადგილობრივი და საერთო რეაქციებით განსაკუთრებით, საშიში არიან გიურზა, ეფა და რასელის გველგებსა, რომელსაც ჰემოლიზური მოქმედების შხამი გააჩნიათ.

გველები (Serpentes, Ophidia) - ქვეწარმელების ანუ რეპტილიების კლასის ერთ-ერთი რიგი. ცნობილია 3000-მდე სახეობა, მათგან დაახლოებით 400 შხამიანა გველების ზოგიერთი სახეობა სასარგებლოც კია, რადგანაც მღრღნელებს ანადგურებს. ადამიანისათვის საშიში გველები მიეკუთვნებიან ასპიდისებრთა და გველ-გებსასებრთა ოჯახებს. ძალზე საშიში არიან ჩხრაღა გველებიც. გველების შხამს დიდი სამედიცინო მნიშვნელობა გააჩნია.

გველის სურო (Vinca herbacea) - იგივე მიწაფართხა, მიწის სურო. მიეკუთვნება ქენდირისებრთა ოჯახს. მიწაზე გართხმული მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა საქართველოში გავრცელებულია Vinca herbacea შეიცავს 40-ზე მეტ ალკალოიდს. მათგან ორი - ეინკალეიკობლასტანი და ეინკრისტინი (ონკოინი) ოფიციალურად დამტკიცებულნი არიან ონკოლოგიურ დაეადებასა მკურნალობისათვის. გამოიყენება კბილის ტკივილის, სისხლ-

დენის, ხელების დროს და სხვა.

გველის შხამი - შხამიანი გველების სანერწყვე ჯირკვლების ტოქსიკური გამონაყოფი. ეს არის უფერო, მოყვითალო ან მომწვანო ფერის სისხე შეიცავს ალბუმინებს, გლობულინებს, ფერმენტებს, მარილებს და სხვა. მშრალ მდგომარეობაში მისი შენახვა შეიძლება დაახლოებით 23 წლის მანძილზე გველის შხამი ფარად გამოიყენება მედიცინაში, კერძოდ, ეპილეფსიის, სტენოკარდიის შემთხვევებში, აგრეთვე როგორც ტკივილგამაყუჩებელი საშუალება სიმსივნების დროს. შხამიანი გველის კბენისას ყველაზე უფრო უწყვეტური საშუალებაა ორგანიზმში სპეციფიკური შრატის (ანტიდოტის) შეყვანა.

გველსოპარა (Ophisaurus apodus) - ბოხმეჭასებრთა ოჯახის უფეხო ხელიკა 15 მ-მდე სიგრძის საქართველოში თითქმის ყველგან გვხვდება. იკვებება მწერებით და მოლუსკებით, რითაც სარგებლობა მოაქვს სოფლის მეურნეობისათვის. იენის-იელისში დებს 8-10 კვერცხს.

გვერდითი ხაზი - წყალში ორიენტირების ორგანო თევზებსა და ბაყაყის თაეკომბალებში.

გვიმრეები (Felicinae) - მრავალწლიანი ბალახოვანი სპოროვანი მცენარეებია გვხვდება ხეების სახითაც. მათ გააჩნიათ მძლეფერი ფესურა, რომელზეც ეითარდება დამატებითი ფესვები და გრძელყუნწიანი ფოთლები. ზოგიერთი გვიმრის ფესურა შხამიანია, რადგანაც ისინი შეიცავენ ალკალოიდ ფილიცინს მისგან ღებულობენ ადამიანის ზოგიერთი პარაზიტული ჭიის საწინააღმდეგო წამალს გვიმრებში შეინიშნება სქესობრივი და უსქესო საობების მონაცვლეობა. სქესობრივი საობა - წინაზრდილი, მამრობითი და მდედრობითი სასქესო ორგანოებით

(ანთურიდოზით და არქეგონიზით), უფრო სუსტადაა განვითარებული, ვიდრე უსქესო თაობა.

გიგანტიზმი (ბერძნ. *gigantos* გოგანტი, ბუმბურაზი, გოლიასი, *ismus* მდგომარეობა) - ჰიპოფიზის სომატოტროპული ჰორმონის სიჭარბით გამოწვეული სინდრომი, რომელიც ელინდება სხეულის ნაწილების (მაგ., კიდურების) პროპორციულ, ნორმაზე მეტად გაზრდაში. გიგანტიზმის შემთხვევაში მამაკაცის სიმაღლე 200 სმ-ს აღემატება, ხოლო ქალისა - 190 სმ-ს ცნობილია გოგანტიზმის პარკიალური, არაპროპორციული ზრდის ფორმაც ამ შემთხვევისასაუის დამახასიათებელია სხეულის ცალკეული ნაწილის, ზოგჯერ კი სხეულის ერთი ნაბეჭრის არაპროპორციული, ნორმაზე მეტად გაზრდა.

გიგანტოზამრომი (ბერძნ. *gigantos* ბუმბურაზი, *sauros* ხელიკი) - 35 მ-მდე სიგრძის გადაშენებული ქვეწარმავალი დინოზაურების ჯგუფიდან.

გიგანტოპითეკი (*Gigantopithecus*) - უმაღლესი პრიმატების გადაშენებული წარმომადგენელი. ნამარხი ფორმები ნაპოვნია სამხრეთ ჩინეთში (1935-1956) და პაკისტანში (1972). ახასიათებდა სხეულის დიდი ზომა, ქვედა ყბაზე განვითარებული ჰქონდა მსხვილი კბილები. გიგანტოპითეკების ადგილი პრიმატების ფილოგენეზში დადგენილი არ არის.

გინანდრია (ბერძნ. *gyne* ქალი, *aner* მამაკაცი) - ქალებში მეორეული მამრობითი სქესობრივი ნიშნების განვითარება. იგივე მასკულინიზაცია.

გინგივიტი (ლათ. *gingiva* ღრძილი, ბერძნ. *itis* ანთება) - ღრძილების ლორწოვანი გარსის ანთება, რომელიც შეიძლება გამოწვეული იყოს როგორც ბიოლოგიური (ვირუსები, ბაქტერიები),

ასევე მექანიკური (ღრძილების ხშირი ტრავმა) ფაქტორებით. რიგ შემთხვევაში გინგივითი ორგანიზმში ვიტამინების დეფიციტის მაჩვენებელია.

გინეპოლოზია (ბერძნ. *gyne* ქალი, *logos* მოძღვრება) - კლინიკური მედიცინის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის ქალის ორგანიზმის ანატომიურ-ფიზიოლოგიურ თავისებურებებს, სასქესო ორგანოების პათოლოგიებს და მათ დიაგნოსტიკას, პროფილაქტიკას და მკურნალობას.

გინეპოფობია (ბერძნ. *gyne* ქალი, *phobia* შიში) - აკვიატებული შიში ქალისადმი.

გინეგენეზი (ბერძნ. *gyne* ქალი, *genesis* გენეზი) - გამრავლების ან განვითარების განსაკუთრებული ფორმა, რასაც თან არ ახლავს სასქესო პროცესის მნიშვნელოვანი ნაწილი-მშობლების სასქესო უჯრედების ბირთვების შერწყმის შედეგად მემკვიდრული მასალის გაერთიანება. ამიტომ გინეგენეზი განიხილება როგორც ქალწულური გამრავლების ანუ პარათენოგენეზის განსაკუთრებული ფორმა. გინეგენეზის შემთხვევაში სპერმატოზოიდი მხოლოდ უბიძგებს კერცხუჯრედს განვითარებისაკენ.

გირომიტრინი - საკები პროდუქტებიდან გამოყოფილი პიროლიზის პროდუქტია. მისი პროდუცენტია საკები სოკო *Giromitra esculenta* (ჯრუ ხარისფაშე). გამომშრალ სოკოებში 0,05-0,3% გირომიტრინია მისი ჰიდროლიზისას წარმოიქმნება N-მეთილ-N-ფორმილჰიდრაზინი. გირომიტრინის კანცეროგენურობა ექსპერიმენტულ ცხოველებზე დადგენილია. შესაძლებელია, რომ იგი კანცეროგენური იყოს ადამიანისათვისაც.

ვიპერაზა (*Vipera lebetina*) - შხამიანი გველების სახეობა (ოჯახი გველგეს-

ლასებრნი, გვარი გველგესლები).
კემოლიზური მოქმედების შხამი
ადამიანისა და ცხოველებისათვის
შესაძლებელია სასიკვდილო აღმო-
ჩნდეს გეხედება საქართველოს აღმო-
საელეთო რაიონებში.

გლავიკომა (ბერძნ. glaukos
მოცისფერ-მომწვანო) - მხედველობის
დაზიანება თვალის დაავადება, რომლის
ძირითადი დამახასიათებელი ნიშანია
თვალისშიდა წნევის მომატება ანსხე-
ვებზე პირველად და მეორად გლაუ-
კომა. პირველადი ეთარდება თვა-
ლისშიდა წნევის რეგულაციის დარ-
ღვევის შედეგად. მეორადი - როგორც
თვალის სხედასხეა დაავადების
გართულება და შედეგი ე.წ. ელვისე-
ბური გლაუკომის დროს ადამიანი
ერთბაშად ბრმავდება.

გლაციოლოგია (ლათ. glacies
ყინული, logos მოძღვრება) - ფიზიკური
გეოგრაფიის დარგი, რომელიც
შესწავლის მყინვარების განვითარებას
და მათ ბუნებას.

გლია (ბერძნ. glia წებო) -
ცენტრალური ნერვული სისტემის
შუამდებარე ნივთიერება.

გლიკოპენი (ბერძნ. glykys ტკი-
ლი, gennaio წარმოქმნა) - პოლისა-
ქარიდი, ცხოველური სახამებელი,
სამარაგო ნახშირწყალი. ორგანიზმში
წარმოიქმნება მონოსაქარიდ გლუკო-
ზისაგან და მარადდება ღვიძლსა და
კუნთებში. გლიკოგენი წარმოადგენს
წარვრეტიკული ცვლის ძირითად კომ-
პონენტს. ორგანიზმში, გლიკოგენის
ხარჯიდან გამოიძინარე განასხეევენ
მის სტაბილურ და ლაბილურ შემცვე-
ლობას.

გლიკოფურია (ბერძნ. glykys
ტკილი, uron შარდი) - ორგანიზმიდან
ყურძნის შაქრის გამოყოფა შარდით.
ძირითადად შაქრანი დიაბეტის ნიშანია

და დაკავშირებულია ჰიპერგლიკემია-
სთან. არსებობს გლიკოზურის
აღმინტური ფორმაც, რომელიც გამო-
წეულია შაქრის ჭარბი მოხმარებით
და ნორმალური კვების პირობებში
მაღე ქრება.

გლიკოპალიმსი (ბერძნ. glykys
ტკილი, callon სქელი კანი) - ცხოვე-
ლური უჯრედის პლაზმური მემბრანის
გარეშა შრე შედგება პოლისაქარი-
დებისა და ცილებისაგან. გლიკო-
კალიქსში ლოკალიზებულია მრავალი
რეცეპტორი. გლიკოკალიქსი არ
გაანიათ მცენარეების, სოკოების და
ბაქტერიების უჯრედებს.

გლიკოლიზი (ბერძნ. glykys
ტკილი, lysis დაშლა) - ნახშირწყლების,
ძირითადად კი გლუკოზის ანაერობუ-
ლი ფერმენტული დაშლა რიხსმეყამდე
რეაქციის შედეგად გამოთავისუფლე-
ბული ენერგია ხმარდება ატმ-ს
სინთეზს.

გლიკოპროტეინი - რთული
ცილა, რომელიც შეიცავს ნახშირ-
წყლოვან კომპონენტებს. გლიკოპრო-
ტეიდებს მიეკუთვნება სისხლის
პლაზმის ცილები (იმუნოგლობუ-
ლინები, ტრანსფერინები და სხვა),
ზოგიერთი ფერმენტი და ჰორმონი (მაგ.
თირეოტროპინი).

გლიტარინი - უმარტივესი სამატო-
მანი სპირტი, რომელიც წარმოადგენს
ციხიმების და სხვა ლიპიდების სტრუ-
ქტურულ კომპონენტს. ორგანიზმში
წარმოიქმნება როგორც ციხიმების და
გლიცეროფოსფოლიპიდების, ასევე
გლუკოზის (ანაერობული) დაშლისას
წარმოადგენს ციხიმოვანი და ნახშირ-
წყლოვანი ცვლის შემაკავშირებელ
როლს. იყენებენ როგორც კრიოპრო-
ტექტორს ცოცხალი სისტემების
ინტექტური სახით შენახვისათვის
დაბალ ტემპერატურებზე.

გლობალური (ლათ. globusterrae დედამიწის სფერო) - 1.საყოველთაო. ის რაც მოიცავს მთლიანად დედამიწას და მთელი დედამიწის ფართობს - გლობალური გავრცელება.

გლომერული ნაწილი (ლათ. glomus გორგალი, ბერძნ. nephros თირკმელი, itis ანთება) - თირკმლის გლომერულების (გორგლების) ანთება. ახასიათებს მძიმე მიმდინარეობას.

გლოსოლალია (ბერძნ. glossa ენა, lalia სიტყვა) - მოვლენა, როდესაც აუადმყოფი წარმოთქვამს უაზრო სიტყვებს და მათ კომბინაციებს. გვხვდება ზოგიერთი ფსიქიკური დაავადებებით შეწყობილ აუადმყოფებში.

გლოსოპლავია (ბერძნ. glossa ენა, plage დარტყმა) - ენის ჩაუარდნა („ენის გადაყლაპვა“).

გლოქიდეები (ბერძნ. glochis ისრის წყერი, ეკალი) - მტკნარი წყლის ორსადგულდიანი მოლუსკების პარაზიტული მატლები. გლოქიდეები პარაზიტობენ თევზების ლაყუნებსა და კანზე.

გლუკოზი (ბერძნ. glykys ტკბილი, ago მიმყავს) - იგივე გლუკოზი. ინსულინის ანტიგონისტი. ამ ნივთიერებას გამოყოფს კუჭქვეშა ჯირკვლის (პანკრეასის) ლანკრანის კუნძულების α -უჯრედები. ძალზე სწრაფად აქტივებს ფოსფორილზას, რისაც ხელს უწყობს გლიკოგენის ინტენსიურ დაშლას და სისხლში შაქრის კონცენტრაციის ზრდას ძალზე ეფექტურია ჰიპერგლიკემიური მდგომარეობის დროს.

გლუკოზი (ბერძნ. glykys ტკბილი, osis მდგომარეობა) - ყურძნის შაქარი ($C_6H_{12}O_6$). ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული მონოსაქარიდი ჰექსოზების ჯგუფიდან. გლუკოზი ცო-

ცხალი უჯრედის ენერჯის უმნიშვნელოვანესი წყაროა. იგი შედის მრავალი ოლიგოსაქარიდის (ლაქტოზა, მალტოზა, საქაროზა), პოლისაქარიდის (გლიკოგენი, სახამებელი, ცელულოზა) და ზოგიერთი გლიკოპროტეინის შემადგენლობაში. ადამიანის სისხლში გლუკოზის შემცველობა დაახლოებით 60-80 მგ/100 მლ-ს შეადგენს (გლუკოზოქსიდაზური უჯრედული მეთოდით). გლუკოზის კონცენტრაციის რეგულაცია სისხლში ძირითადად პირველ ინსულინისა და მისი ანტიგონისტი - გლუკაგონის საშუალებით ხორციელდება.

გნოტოპილოზი (ბერძნ. gnotos ცნობილი, bios სიცოცხლე) - ექსპერიმენტული ბიოლოგიის, მედიცინის, ექთერინარიის დარგი, რომელიც შეისწავლის სტერილური ცხოველების მიღებისა და გაზრდის საკითხებს. ასეთი ცხოველები საშუალებას იძლევიან განსაზღვროს იქნეს მიკრობებისა და მარჯობანიზმების ურთიერთობის ფორმები და მექანიზმები.

გომბი (Cucurbita pepo) - ბალახოვანი მცენარე. მისი სამშობლო მექსიკა და აშშ-ის სამხრეთი შტატებია. შეიცავს ასკორბინის და ორგანულ მჟავებს, ეთერის ზეთს, B₁ ვიტამინს (სიამინს), კაროტინოიდებს და სხვა. გააჩნია ანტიკომუნალური და შარდმდენი თვისებები.

გოლფსტრიმი (ინგლ. Gulf მორევი, stream ნაკადი) - აბილი დინება ატლანტის ოკეანის ჩრდილოეთ ნაწილში. ვრცელდება ფლორიდის ნახევარკუნძულის სანაპიროდან შპიტცბერგენისა და ახალი მიწის კუნძულებამდე. ჩრდილო-აღმოსავლეთი ევროპის კლიმატზე ახდენს შემარბილებელ გავლენას.

გოლჯის აპარატი - უჯრედის ორგანო, რომელიც შედგება ორმა-

გი მემბრანების წყებისაგან, რომელთა შორის ლოკალიზებულია ცისტერნები, ხოლო ორგანოიდის პერიფერიაზე - სხედასხეა ზომის ვაკუოლების მცირე რაოდენობა უფრო ხშირად განლაგებულია ბირსიის სიახლოვეს. მონაწილეობს სეკრეტორულ პროცესებში, კერძოდ, ნახშირწყლების, ცხიმების, გლიკოგენის, კოლაგენის და სხვათა წარმოქმნაში. პირველად აღწერა იტალიელმა პისტოლოგმა კარლოჯიმ 1898 წელს სინონიმებია: გოლჯის კომპლექსი, ფირფიტოვანი კომპლექსი და სხვა.

გონადები (ბერძ. gone ჩასახვა, ლათ. aden ჯირკვალი) - ორგანოები, რომელშიც წარმოიქმნება სასქესო უჯრედები (კვერცხუჯრედები და სპერმატოზოიდები) და სასქესო ჰორმონები. მამაკაცის გონადებია სათესლეები, ხოლო - ქალისა, საკვერცხეები.

გონადიები (ბერძ. gone ჩასახვა, eidos სახე) - 1. ლიქენებში - სოკოებთან სიმბიოზში მცხოვრები წყალმცენარეების უჯრედები. 2. ზოგიერთი ლურჯ-მწვანე წყალმცენარის და ბაქტერიის უჯრედები, რომლებიც გამრავლებას ემსახურებიან.

გონოკოკი (ბერძ. gonos თესლი, kokkos მარცვალი) - ცერცვის ფორმის, შეწყვეილებული, უსპარო, გრამ-დადებითი, აერობული უჯრედები, ზომით 0,6-1,0 მკმ. რომლებიც მიეკუთვნებიან ბაქტერიებს და ადამიანში იწვევენ ჩირქოვან ანთიპებს - გონორეას და ბლენორეას. აღმოაჩინა გერმანელმა მეცნიერმა ანანისკრამ 1879 წელს.

გონორეა (ბერძ. gonos თესლი, rheo მოედინები) - იგივე სუსუნატი. ბაქტერია Neisseria gonorrhoeae-თი გამოწვეული ენერული დაავადება, რომლის დროსაც ძირითადად ზიანდება შარდსასქესო სისტემის ლორ-

წოვანი გარსი, ასევე კონიუნქტივა, პირის ღრუს, სწორი ნაწლავის ლორწოვანა. დაავადება ვრცელდება სქესობრივი გზით, თუმცა ზოგჯერ იგი შეიძლება გადაეცეს გონოკოკებით დაბინძურებული თეთრეულითა და სხედასხეა ნივთებით. არასწორი მკურნალობისა და ექიმის დანიშნულების დარღვევის შემთხვევაში დაავადებამ შეიძლება ქრონიკული ხასიათი მიიღოს და გამოიწვიოს უნაყოფობა.

გორბლი - ზოგიერთი მცენარის (მაგ. კარტოფლის) ღეროს მიწისქვეშა ან მიწისზედა სახეცვლილება, რომელიც წარმოადგენს საკვები ნივთიერებების მარაგს და ევგებაციური გამრავლების საშუალებას.

ბრააზის ბუშტუკი (ბრააზის სახელის მიხედვით) - ტუბერკულოზის ცხოველებისა და ადამიანის საკვერცხეებში არსებული ბუშტისებრი წარმონაქმნები, რომელშიც მომწიფებული კვერცხუჯრედებია მოსავეებული იგივე საკვერცხის ფოლიკული.

ბრადაცი (ლათ. gradatio თანდათანობითი მომატება) - ერთი მდგომარეობიდან მეორეზე თანდათანობითი გადასვლა. გარდამავალი პროცესის დანაწევრება თანმიმდევრულად განლაგებულ ეტაპებად, საფეხურებად. მაგ. ლამარკი ამტკიცებდა ცოცხალი ბუნების საფეხურებრივ სრულყოფას მარტივიდან რთულისაკენ. იგივე გრადუალიზმი.

ბრადიენტი (ლათ. gradient მიმავალი) - რაიმე მონაცემის, პარამეტრის კანონზომიერი რაოდენობრივი ცვლილება სიერცის (სიგრძის) ერთეულზე. მაგ., შექმნილია ე.წ. საქაროზას ფიკოლ-ვეროგრაფინის და სხვა გრადიენტები, რომელშიდაც სისხლის უჯრედები თავისი ხევედრითი წონის შესაბამისად ლაგდებიან სხედასხეა შრებში.

გრავიდა (ლათ. *gravida* ორსული) - ორსულობა. სხვადასხვა ცოცხალ არსებებს ახასიათებთ ორსულობის სხვადასხვა ხანგრძლივობა. ადამიანში ორსულობა გრძელდება 280-285 დღე.

გრავიტაცია (ლათ. *gravitas* სიმძიმე) - მატერიის მიზიდულობის უნარი. დედამიწის მიზიდულობა.

გრამ-დაღებოთი, გრამ-უარყოფითი ბაქტერიები - ბაქტერიები, რომლებიც იღებებიან ან არ იღებებიან გრამის მეთოდით ანუ შეუძლიათ თუ არა შებოჭონ ძირითადი (ტუტოვანი) საღებავები - მეთაილენის ლურჯი, გენცინანის იისფერი და სხვა, ხოლო ოდით, შემდეგ კი სპირტი ან აცეტონით დამუშავებისას შეინარჩუნონ კომპლექსი ოვდი-საღებავი. გრამ-დაღებითიებს მიეკუთვნება ბაქტერიების 80 გეარზე მეტი, ხოლო გრამ-უარყოფითებს - 180-ზე მეტი. გვხვდება ბაქტერიები, რომელსაც ახასიათებთ როგორც გრამ-დაღებითი, ასევე გრამ-უარყოფითი რეაქციები.

გრამი (ლათ. და ბერძ. *gramma* წონის მცირე ერთეული) - მასის ერთეული, უდრის 0,001 კგ-ს. 1 გრამი შეესაბამება 1 სმ³ ქიმიურად სუფთა, გამოხდილ წყლის მასას. მისი უდიდესი სიმკვრივის ტემპერატურაზე დაახლოებით 4°C-ზე. 2. ბაქტერიების შეღების მეთოდი, რომელიც მოწოდებულია დანიელო მეცნიერის, ბაქტერიოლოგის კბრაპის (1853-1938) მიერ.

გრამიცოლინი - ანტიბიოტიკი, რომელსაც გამოყოფენ ნიადაგის ბაქტერიები.

გრანულაცია (ლათ. *granula* პატარა მარცვალი) - ახალგაზრდა უმწიფარი შემაერთებელი ქსოვილი, რომელიც ვითარდება ჭრილობების, წყლულების და სხვა შემთხვევებში.

გრანულომა (ლათ. *granulum* მარცვალი, ბერძ. *oma* სიმსენე) - ანსების კერა, რომელიც განპირობებულია შემაერთებელი ქსოვილის ინტენსიური პროლიფერაციით (იხ.). აღინიშნება მაკროფაგების, ზოგჯერ კი ლიმფოციტების და პლაზმური უჯრედების დაგროვება. დამახასიათებელია პოლიკარიოციტების (იხ.) წარმოქმნაც. უფრო ხშირად ვითარდება ინფექციური დაავადებების (ტუბერკულოზის, ათაშანგის, კეასრის, ბრუცელაზის, ტულარემიის, აქტინომიკოზის), კოლაგენური დაავადებების (მაგ. რემატოიზმის) დროს და ორგანიზმში უცხო სხეულის მოხედრის ადგილას. აქვს მკერევი კედლის შესახედობა.

გრანულომატოზი (ლათ. *granulum* მარცვალი, ბერძ. *osis* მდგომარეობა) - გრანულომების (იხ.) განვითარება სხვადასხვა ორგანოებში.

გრანულოციტები (ლათ. *granulum* - მარცვალი, ბერძ. *kytos* უჯრედი) - სისხლის სითარი უჯრედები (ლეიკოციტები), რომელთა ციტოპლაზმა აზუროფილურ და სპეციფიკურ გრანულებს შეიცავს გრანულების შეფერვის მიხედვით გრანულოციტებს ყოფენ ნეიტროფილუბად, ეოზინოფილუბად და ბაზოფილუბად. გრანულოციტები იცავენ ორგანიზმს ბაქტერიებისა და ტოქსინებისაგან, მონაწილეობენ იმუნურ რეაქციებში.

გრავისი ვირუსი - ა.ბრავის მიერ 1955 წელს გამოყოფილი რმ-ს შემცველი ვირუსი, რომელიც ახალდაბადებულ საგვებში იწვევს მიელოიდური ლეიკემიის განვითარებას.

გრავოზია (ბერძ. *grapho* ეწერ, *mania* სიჯიუე) - წერისადმი ავადმყოფური მიდრეკილება.

გრანა (ფრანგ. *graine* თესლი,

მარცვალი)-მწერების, კერძოდ, აბრეშუ-მხევეიას პეპლების კვერცხები, რომლებიდანაც შემდგომში გამოდიან მატლები (ჭიები).

ბრიფიოფულვიზი - სოკოს საწინააღმდეგო ანტიბიოტიკა, რომელსაც გამოყოფს *Penicillium griseofulvum*. იყენებენ სოკოვანი დაავადებების მკურნალობისა და პროფილაქტიკისათვის საგვებისათვის პეპატოტოქსიკურია და პეპატოკანცეროგენურია.

ბრიპი (ფრანგ. grippe დაჯერა) - ძლიერ გადამდები ვირუსული ეტიოლოგიის დაავადება. ხშირად გრიპსთან ერთად გართულებები (ფილტვების ანთება, მენინგოენცეფალიტი და სხვა). დაავადება ჯანმრთელ ადამიანს გადაეცემა პაროვან-წვეთოვანი გზით. გრიპის ვირუსი ხშირად იცვლის თავის ანტიგენურ თვისებებს, რის გამოც სპეციფიკური იმუნიზაციის გამოყენება გართულებულია ვირუსი მიეკუთვნება მიქსოვირუსების ოჯახს.

ბროსის ვირუსი - 1951 წელს ლ.ბროსის მიერ ახალდაბადებული საგვებიდან დასხიების მეშვეობით გამოყოფილი რნმ-ს შემცველი ვირუსი, რომელიც იწვევს ლიმფოიდური ტიპის ლეიკემიას.

ბრუზილა (ინგლ. brucea ცხენის გაწმინდა, მოელა) - ტუბერკულოზის ქვეითი ფორმა, რაც გამოიხატება სხვა ინდივიდის ბალნის მოვლასა და დასუფთავებაში გრუმინგი დამახასიათებელი კოლონიების შემქმნელი ცხოველებისათვის (პრიმატები, ცხენები და სხვა). ანალოგიურ ქცევას ფრინველებში ალოპრინინგი ეწოდება.

ბრძანობათა ორგანოები (*organa sensuum*) - სპეციალიზებული სტრუქტურები, რომლებიც ორგანიზმის მიერ სხვადასხვა გამლიზიანებლების აღქმას უზრუნველყოფენ გრძობასა ორგანო-

ები - მხედველობა, სმენა-წონასწორობა, ყნოსვა, გემოვნება და შეხება.

ბუანო - ორიდან ერთ-ერთი პურიის ფუძეა, რომელიც ადენინთან ერთად შედის ნუკლეინის მუკეების შემადგენლობაში.

ბუანო (*guano*) - 1. მშრალი, ცხელი კლიმატის პირობებში ფრინველის გამოშრალი სკორე (სკინტლი), რასაც ემატება ფრინველების და ნაწილობრივ სხვა ცხოველების ძვლების, ბუბულის, ბეწვის და სხვა ნარჩენები. შეიცავს 9%-მდე აზოტს და 13% P₂O₅-ს. იყენებენ სასუქად. დიდი რაოდენობით მოიპოვება ჩილეს და პერუს ნაპირებთან მდებარე კუნძულებზე, ე.წ. "ფრინველების ბაზრების" ტერიტორიებზე. 2. სათევზაო და სამონადირეო ნარჩენებისაგან ხელოვნურად დამზადებული მინერალური სასუქი.

ბული (ლათ. cor, ბერძ. *cardia*) - ადამიანისა და ცხოველების სისხლის მიმოქცევის ცენტრალური ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს სისხლის გადატუმბვას არტერიებში და მის მოძრაობას სისხლძარღვებში. ტუბერკულოზის გული შედგება მარცხენა და მარჯვენა წინაგულებისა და პარკუჭებისაგან აღსანიშნავია, რომ წინაგულებისაგან განსხვავებით სხვა ქვეწარმელებსაგან, რომლებსაც სამკამერიანი გული აქვთ, ოსკამერიანი გული გააჩნია.

ბულის ინდექსი (ლათ. *index* მაჩვენებელი) - გულის წონისა და მოცულობის შეფარდება სხეულის წონასა და მოცულობასთან.

ბულის ციკლი (ბერძ. *kiklos* წრე) - გულის შეკუმშვისა და მოღუნების პერიოდი. შედგება სისტოლისაგან (წინაგულებისა და პარკუჭების თანმიმდევრული შეკუმშვა), დიასტოლისაგან (მასი თანმიმდევრული მოღუნება) და

პაუზისაგან (წინაგულებისა და პარკუჭების ერთდროული მოდუნება). გულის ციკლის ხანგრძლიობა დაახლოებით 0,8 წამს შეადგენს.

ბუღსოსანა (Verbascum trapsiforme, V. pyramidatum) - ორწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს შაქრებს, ეთერის ზეთს, საპონინებს, ასკორბინის მჟავას და სხვ. გამოიყენება ზედა სასუნთქი გზების დაავადებების შემთხვევაში, დამწვრობისა და პანარეციუმის (იხ.) დროს.

ბულყვითელა (Calendula officinalis) - ბალახოვანი მცენარეა შეიცავს კაროტინოიდებს, გლიკოზიდებს, ორგანულ და ასკორბინის მჟავებს და სხვა. გააჩნია ანთების საწინააღმდეგო, ბაქტერიციდური, სპაზმოლიზური, ჭრილობის შემხორცებელი და ნალექმდენი მოქმედება, აგრესივე კარდიოტონური და ჰიპოტენზიური ეფექტი. არის კარგი საძილე საშუალება. აუმჯობესებს რეგენერაციის პროცესებს.

ბურჰანო (ფრანგ. gourmand მოყვარული) - გამორჩეული, გემრიელი საკვების მოყვარული.

ბუტაცია (ლათ. gutta წვეთი) - მცენარეების ფოთლებით წყლის წვეთების გამოყოფა.

დ

დაპირება - ორგანიზმის ასაკობრივი ცვლილებების კანონზომიერი პროცესი. ამ დროს ქვეითდება ორგანიზმის ადაპტაციური უნარი და იმუნოლოგიური კომპეტენცია. დაბერების ძირითად მექანიზმს წარმო-

ადგენს შეუქცევადი ცვლილებები მოლეკულურ-გენეტიკურ დონეზე.

დათარიღების რადიომატრული მეთოდები (ლათ. radius სხივი, ბერძნ. metreo ეზომავ) - გეოლოგიური ერების, პერიოდების და ეპოქების ასაკის განსაზღვრისათვის ფართოდ გამოიყენება სტაბილური და რადიოაქტიური იზოტოპების ნახევრად დაშლის სინქარე აღნიშნული მეთოდი გულისხმობს იზოტოპების ნახევრად დაშლის პერიოდს დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში. მაგალითად, ¹⁴C-ის ნახევრად დაშლის პერიოდი შეადგენს 5,6x10⁸ წელიწადს. ბიოლოგიურ პრაქტიკაში მკვლევარები ადგენენ ნახშირბადის კონცენტრაციას ნამარხ ფორმებში და ამ ელემენტის ნახევრად დაშლის პერიოდის შეფარდებით მის რეალურ მაჩვენებელსა და გამოყავთ მიახლოებითი ასაკი.

დათვის ქანკრა (Arctostaphylos uva ursi) - გართხმული მარადმწვანე ბუჩქია. შეიცავს ფლავონოიდებს, ორგანულ მჟავებს, მთარმლავე ნივთიერებებს, გლიკოზიდებს გააჩნია ანტიმიკრობული, ანთების საწინააღმდეგო, შარდმდენი თვისებები.

დაპირება - ორგანიზმთა უსქესო (ვეგეტაციური) გამრავლების ერთ-ერთი ფორმა. დაკვირვებით მრავლდებიან ნაწლავდრუიანები, საფუარი სოკოები და სხვა.

დალტონი - წონის ერთეული, რომელიც წყალბადის ერთი ატომის წონის ტოლია.

დალტონიზმი - მხედველობის დეფექტი, რომლის დროსაც ადამიანი ვერ არჩევს ერთმანეთსაგან ზოგიერთ ფერს, მეტწილად მწვანესა და წითელს. სახელი ეწოდა ინგლისელი ფიზიკოსის დალტონის (1776-1844) გვარის მიხედვით, რომელიც ვერ

არჩედა წიხელ ფერს მან პირველმა აღწერა მხედველობის ეს დეფექტი. დალტონიზმი სქესთან შეჭიდული დაეადება.

დაბლა (ბერძ. paralysis დასუსტება) - კუნთური ძალის დაკარგვით გამოწვეული ნებისმი მოძრაობების უუნარობა განსხვავდება პარეზისაგან (იხ.).

დამამკვიდრება - ნიშან-თვისებების გადაცემა საობიდან საობაზე ანსხვავებენ აეტოსომურ, აეტოსომურ-დომინანტურ, აეტოსომურ-რეცესიულ, დომინანტურ, რეცესიულ, სქესთან შეჭიდულ ციტოპლაზმურ დამემკვიდრებას და სხვა.

დამამკვიდრების ავტოსომურ-დომინანტური ტიპი - აეტოსომური გენის დომინანტური ალელებით კონტროლირებადი ნიშან-თვისებების დამემკვიდრება მაგ. არაქოდაქტილია, მარფანის სინდრომი, ბრაქიდაქტილია, პოლიდაქტილია, აქანდროპლაზიური ქონდრისკაცობა და ა.შ.

დამამკვიდრების ავტოსომურ-რეცესიული ტიპი - აეტოსომური გენის რეცესიული ალელებით კონტროლირებადი ნიშან-თვისებების დამემკვიდრება მაგ. ყრუ-მუნჯობა, ალბინიზმი, ფენილკეტონურია, გალაქტოზემია და ა.შ.

დამტვერება - მცენარის ყუავილის მტერის მარცვლების მოხვედრა ბუტკოს ღინგზე ყუავილოვან მცენარეთა სქესობრივი გამრავლების ფორმა არჩევენ თვითდამტვერებას და ჯვარედინ დამტვერებას.

დამტავი საშუალება - არახელსაყრელი პირობების გადატანის ანატომიურ-მორფოლოგიურ თავისებურებასა კომპლექსი (მიმიკრია, მსუსხავი უჯრედები, შხამიანი ჯირკვლები სხედასხვა ცხოველებში და ა.შ.).

დანაწევრება - განაყოფიერებული კერცხუჯრედის (ზოგოტის) თანმიმდევრული მიტოზური დაყოფა ბლასტომერებად, რის შედეგადაც ოგი (კერცხუჯრედი) მოცულობაში არ მატულობს.

დარპინიზმი - დედამიწის ორგანული სამყაროს ევოლუციის (განვითარების) თეორია, მოძღვრება, რომელიც ჩამოაყალიბეს დარპინმა (1809-1882) და უოლესმა (1823-1913) 1858 წელს მათი აზრით, არსებობისათვის ბრძოლა და ბუნებრივი გადარჩევა მემკვიდრებითი ცვალებადობის საფუძველზე წარმოადგენენ ორგანული სამყაროს ევოლუციის მთავარ მამოძრავებელ ფაქტორებს (ძალებს).

დარლინგტონის შპსი - კუნბულის ფართობის შემცირება 10-ჯერ, ორჯერ ამცირებს მასზე ბინადარი სახეობების (ამფიბიების და რეპტილიების) რაოდენობას აღნიშნულ წესს სახელი ეწოდა ამერიკელი ზოოგოგრაფის ფ.დარლინგტონის პატივსაცემად.

დარსონვალიზაცია (ფრანგი ფიზიოლოგის დ'არსონვალის სახელის მიხედვით) - სამკურნალო მიზნით მაღალი ძაბვის და მაღალი სიხშირის იმპულსური დენის გამოყენება.

დაუნის დაავადება - პირველად აღწერა ინგლისელმა ექიმმა ჯ.დაუნმა 1866 წელს. აეადმყოფებს 46 ქრომოსომის ნაცვლად აქვთ 47. ზედმეტი ქრომოსომა 21-22 ჯგუფიდანაა აეადმყოფებისათვის დამახასიათებელია გონებრივი სისუსტე, ზრდაში ჩამორჩენა, "მონღოლიზმი" (თვალების ეიწრო ჭრილი) და სხვა ამ დაავადებით შეპყრობილ ბავშვთა შორის ლეუკემია დაავადების შესაძლებლობა 18-20-ჯერ მეტია, ეიდრე ჯანმრთელებში. მკურნალობის ეფექტური

საშუალება ჯერჯერობით შემუშავებული არ არის.

დაქტილოლოგია (ბერძ. daktulos თითი, logos სიტყვა) - ყრუმუნჯებში ხელის თითებით კითხვის ანბანური მეთოდი.

დაქტილოსკოპია (ბერძ. daktulos თითი, skopeo ეუყურებ) - მეთოდი, რომელიც შეისწავლის ხელის თითების ბალიშების კანის ნახაზის მორფოლოგიურ თავისებურებებს. ყოველი ინდივიდის კანის ნახაზი განუმეორებელია, რის გამოც აღნიშნული მეთოდი გამოიყენება კრიმინალისტიკაში პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის.

დეპატაჰი (ფრანგ. debats) - რაიმე შეკრებაზე (სიმპოზიუმზე, კონფერენციაზე, კონგრესზე და სხვ.) კამათი, აზრთა აქტიური გაცვლა-გამოცვლა.

დეპილი (ლათ. debilis სუსტი) - პიროვნება, რომელსაც ახასიათებს თანდაყოლილი ფსიქიკური, გონებრივი განუვითარებლობა. დეპილიზმი ოლიგოფრენიის (იხ.) შედარებით მსუბუქი ფორმაა.

დეპიტი (ფრანგ. debit გასაღება, ხარჯი) - წყლის, ნეთობის, გაზის რაოდენობა, რომელიც იხარჯება დროის გარკვეულ მონაკვეთში.

დეპაზაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, ფრანგ. gaz გაზი, აირი) - მძიმწამლავ ნივთიერებათა მოცილება ტანსაცმლის, სურსათის, იარაღისა და საბრძოლო ტექნიკისაგან, აგრეთვე მოწამლული ადგილის გაწმენდა-გაუვნებლება. 2. წყლიდან გაზების გამოყოფის პროცესი.

დეგენერატი (ლათ. degeneratus გადაგეარება) - ადამიანი, რომელსაც ფიზიკური ან გონებრივი გადაგეარების, დეგენერაციის ნიშნები აქვს.

დეგენერაცია (ლათ. degenero

გადაეგეარდები) - 1. ორგანოსა ან ქსოვილსა სტრუქტურის გამარტივება ონტოგენეზში. მაგ., ბაყაყის თავკომბალას კუდის გაქრობა. 2. ცალკეულ ორგანოსა ან სისტემების რედუქცია (იხ) ფილოგენეზის პროცესში 3. ქსოვილის ან ორგანოს სტრუქტურული შედგენილობის ცვლილება, რომლის დროსაც ქვეითდება მათი სიცოცხლისუნარიანობა ან უარესდება მათი ფუნქციონირება.

დეგრადაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, gradus საფეხური) - 1. რაიმე თვისების თანდათანობით გაუარესება (მაგ., ფსიქიკური დეგრადაცია). 2. ცხოველებისა და მცენარეების მორფოლოგიური და ფუნქციური მარევენებლების გამარტივება არსებობის პირობების შეცვლის გამო.

დეგუსტაცია (ლათ. degusto გემოს ესინჯავ) - საკვები პროდუქტების გასინჯვა მათი თვისებების შეფასების მიზნით.

დედოფლისთითა (Veronica officinalis) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შერაცეს ვიერის ზეთს, ვიტამინებს, მთარიმლაე ნივთიერებებს, ალკალიიდებს, საპონინებს და სხვა. გამოიყენება სასუნსუი გზების, ფილტვების ტუბერკულოზის, თირკმლების, კუჭის, შარდის ბუშტის დაავადებების სამკურნალოდ და სხვა.

დედუქცია (ლათ. deductio გამოყოფა) - ლოგიკური დასკვნა ზოგადიდან კერძომდე, საერთო მსჯელობიდან კერძომდე ან სხვა საერთო დასკვნებამდე მამეტნიერო შემეცნებაში დედუქცია მჭიდროდაა დაკავშირებული ინდუქციასთან (იხ.)

დევასტაცია (ლათ. devasto ენადგურებ) - ღონისძიებათა კომპლექსი, რომელიც გამიზნულია პარაზიტული და ინფექციური დაავადებების და

მათი გამოწვევების სრული ლიკვიდაციისათვის.

დევიაცია (ლათ. deviatio გადახრა) - ორგანიზმის ფილოგენეზური ცვლილება, რომელიც განპირობებულია მათი ინდივიდუალური განვითარების რომელიმე შუალედური სტადიის შეცვლით.

დეპონური პერიოდი - დიდი ბრტანეთის დეკონშირის საგრაფოს სახელწოდების მიხედვით. პალეოზოური ერის მეოთხე პერიოდია. ამ პერიოდის განმავლობაში გაჩნდნენ მტკვანთარფლიანი თევზები, სტეგოცეფალი, ხმელეთზე კი - უმადლესი სპოროფიტები. მოიცავს 60 მილიონ წელიწადს, რაც დამტკიცებულია რადიოლოგიური მეთოდით.

დეზაგრეგაცია (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, aggregation შეერთება, მიერთება) - მრავალუჯრედოვანი სტრუქტურის, აგრეგატის დაშლა შემადგენელ ნაწილებად.

დეინვასია (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, ლათ. invasio შესევა, თავდასხმა) - ადამიანის, ცხოველებისა და მცენარეების ინვაზიური დაავადებების გამოწვევების ჩანასახების განადგურება გარემოში, რისთვისაც გამოყენებულია მექანიკური, ქიმიური და ბიოლოგიური მეთოდები.

დეინსექცია (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, ლათ. insecta მწერი) - ფეხსახსრიანებთან ბრძოლის მეთოდი და ღონისძიება განასხვავებულ სამედიცინო, ეტერიზირებულ და სასოფლო-სამეურნეო დეზინსექციას.

დეინტეგრაცია (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, ლათ. integratio აღდგენა, შეერთება) - რაიმე ნივთიერების, ბაქტერიის ან ვირუსის დაშლა შემადგენელ ნაწილებად (მაგ. ვირუსის დაშლა უჯრედში შეჭრისას ნუკლეინის მჟავად და ცილად).

დეინტოქსიკაცია (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, in ში, ბერძნ. toxikon შხამი) - ორგანიზმში შხამიან ნივთიერებათა გაუვნებლობის პროცესი.

დეინფექტორი (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, ლათ. infectio დასენიანება) - პიროვნება, რომელსაც გაჩნია სპეციალური მოშავლება და ატარებს დეზინფექციას, დეზინსექციას და დერატოზაციას (იხ.).

დეინფექცია (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, ლათ. infectio დასენიანება) - გარემოში პათოგენური მიკროორგანიზმების მოსპობისათვის მიმართული ღონისძიებათა კომპლექსი.

დეინფორმაცია (ფრანგ. desin- formation) - წინასწარ დაგეგმილი ყალბი, არასწორი ინფორმაცია.

დეოლორაცია (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, ლათ. odoratio სუნი) - მიკროორგანიზმების მოქმედებით გამოწვეული ორგანული ნივთიერებების (ექსკრემენტების, საცეები პროდუქტების, გემის და სხვა) ღობის შედეგად წარმოქმნილი მყრალი აირების ხელოვნური მოსპობა. დეზოლორაცია არ უნდა იყოს გაიფრებული მყრალი სუნის სხვადასხვა საშუალებებით შენიღბვასთან.

დეორიენტაცია (ფრანგ. des უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, orientation ორიენტაცია) - გარემოში, სივრცეში გარკვევის უნარის დაკარგვა ენმეს შეცდომაში შეყვანა.

დეოქსირიბონუკლეინის მჟავა (დმ) - ნუკლეინის მჟავების ერთ-ერთი ტიპი, რომელსაც უნივერსალური გავრცელება აქვს ცოცხალ სამყაროში. იგი შედგება ნუკლეოტიდებისაგან, რომელთა შემადგენლობაში შედის აზოტოვანი ფუძეები - ადენინი,

გუანინი, ციტოზინი და თიმინი, ნახშირწყალი დეზოქსირიბოზა, აგრეთვე ფოსფორის მჟავას ნაშთი. ღმმ თამაშობს უმნიშვნელოვანეს როლს გენეტიკური ინფორმაციის შენახვასა და რეპლიკაციაში. ღმმ-ს სტრუქტურა, მისი შენების სპეციფიკა პირველად, 1953 წელს დაადგინეს შ.ბრინკმა და ჯ.უოტსონმა.

დეოზი (ლათ. deus დემერსი) - მე-17-18 საუკუნეებში გავრცელებული რელიგიურ-ფილოსოფიური სწავლება, რომელიც დემერსის აღიარებდა როგორც სამყაროს პირველწყაროს და უარყოფდა მის გაველენას სამყაროსა და აზოგადობების შემდგომ განეისარებაზე ფილოსოფიური დღეში განახლებება რელიგიას მეცნიერებისაგან. ეს იყო იმ დროის ბუნებისმეტყველებისათვის ფილოსოფიური კომპრომისი, რაც მათ სამყაროს შესწავლის საშუალებას აძლევდა. დეისტები იყენებდნენ ლამარკი, ვოლტერი, რუსო და სხვები.

დეიტალამი (ბერძნ. deuterios მეორე, შემდგომი, allaxis ცელა) - ევოლუციის პროცესში ცხოველის ერთი ორგანოს კარგადიკური ცვლილება სხვა ორგანოებთან შეგუებულობით მიმართებაში.

დეიტარანოპია (ბერძნ. deuterios მეორე, შემდგომი, ops თვალი) - თანდაყოლილი სიბრმავე მწვანე ფერისადმი (დალტონიზმის ერთ-ერთი გამოვლინება).

დეიტროპლაზმა (ბერძნ. deuterios მეორე, შემდგომი, plasma გამოძიწილი, გაფორმებული) - სხეადასხვა სახის ჩანარებით წარმოდგენილი ციტოპლაზმის უბანი. უფრო ხშირად ამ ტერმინს იყენებენ ყვითრის ჩანარების აღსანიშნავად.

დეიტროტოპია (ბერძნ. deuterios მეორე, შემდგომი, tokos მშობირობა)

- პარასეოგენეზური თაობა, რომელიც შედგება ორივე სქესის ორგანიზმებისაგან.

დეიურე (ლათ. de jure) - იურიდიულად, ფორმალურად.

დეიბა (*Rhododendron caucasicum*) - მალაღმის რელიქტური მარადმწვანე ბუჩქია. შეიცავს მარილმად ნივთიერებებს, აგრეთვე შხამიან ნივთიერებას ანდრომედოტოქსინს. გამოიყენება გულსისხლძარღვსა და ავადმდებების შემთხვევაში. 2. რაშულ სიტყვებში აღნიშნავს ათს, ათჯერ. მაგ., 10 ლოდენობის სივხე (დეკალიტრი).

დეკაპიტაცია (ლათ. decapitatio თავის მოკვეთა) - ექსპერიმენტული ცხოველებისათვის თავის მოკვეთა.

დეკლამაცია (ლათ. declamatio ვარჯიში სიტყვების წარმოთქმაში) - 1. გამომეტყველებითი კითხვის ხელოვნება. 2. ნაკლებზინარსიანი მალაღმარდოვანი სიტყვა, სტატია და სხვა.

დეკომპენსაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, compensatio გამოსწორება) - პათოლოგიური მდგომარეობა, რომელიც ეთარდება ერთი ან ერთდროულად რამოდენიმე ორგანოს ნორმალური ფუნქციონირების დარღვევის შედეგად (მაგ., გულის დეკომპენსაცია).

დეკომპოზიცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, compositio შედგენა) - უჯრედის ბირთვისა და ციტოპლაზმის შემადგენელი ქიმიური ელემენტების ნორმალური თანაფარდობის დარღვევა.

დეკომპრესია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, compressio შეკუმშვა) - 1. ავადმყოფური მდგომარეობა, რომლის დროსაც ქსოვილებში, ლიმფასა და სისხლში თავისუფალი აირივანი ბუშტუკები წარმოიქმნება, რაც გამოწვეულია ჰერის წნევის მკვეთრი

დაქვეითების უფრო ხშირად ემართებათ კესონური (იხ. კესონური დაავადება) სამუშაოების შესრულების დროს და ა.შ. შეეკუმშვის შემცირება.

დეკონტამინაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, contaminatio ჩირქის მოცხება) - ნიადაგის, ტანსაცმლის ან სხვა ობიექტების გაუსკვლევება ანტისეპტიკური და ასეპტიკური მეთოდების საშუალებით.

დელაამინაცია (ლათ. delamino ცუფ შრეებად) - განშრეება, გასტრუცადების ერთ-ერთი სახე.

დელეცია (ლათ. deletio უქმარისობა) - ქრომოსომების სტრუქტურული აბერაციის ერთ-ერთი სახესხვაობა, როდესაც ქრომოსომას აკლია რომელიმე შუა სეგმენტი.

დელირიუმ ტრემენსი (ლათ. delirium სიფიქე, tremo ეკანკალებ) - ალკოჰოლური ფსიქოზის სახე. ათვარი ცხელება, რომელიც უეცარდებით ქრონიკულ ალკოჰოლიკებს. ახასიათებს მხედველობითი ხასიათის ჰალუცინაციები, სხეულის კანკალი და სხვა.

დელუზია (ლათ. deludeo ვატყუებ) - ოგიე ჰალუცინაცია.

დელფინები (Delphinidae) - ძუძუმწოვრება, ეშმაისნაირსა როგის წარმომადგენლები. სხეულის სგრძე 1.2-10 მეტრია გაანიათ მრავალრიცხოვანი კბილები. ორიენტაციას ახდენენ ექოლოკაციის და ძალზე მგრძობიარე სმენის მეშეობით. ბგერების მიღება შეუძლიათ 16-დან 280 კილოჰერცამდე დიაპაზონში (მოზრდილი ადამიანის სმენის დიაპაზონის ზედა ზღვარი მხოლოდ 20 კილოჰერცია). თავის ძელების ჰაეროვან სიღრუეებში გააჩნიათ რთული ხმოვანი სიგნალიზაცია და ექოლოკაციური ორგანო. აქვთ მალაღგანეთარებული ცენტრალური ნერეული სისტემა.

ტინის ნახეარსფეროების ქერქში 300 მილიარდამდე ნერეული უჯრეულია. 120 კგ-იანი დელფინის, აფალინას ტინი 1700 გრამს იწონის. დელფინებს შეუძლიათ დიდი მოცულობის ინფორმაციის გადამეშაება და ადამიანის ხმის მიბაძეა. ზოგიერთი დელფინი ძალზე აგრესიულია (მაგ. ცულნაბაღა ეშმაი). საერთოდ დელფინები ადვილად შინაურდებიან.

დემაგოგია (ბერძ. demagogia) - პოპულარობის მიღწევის, მოსახლეობის თავის მხარეზე გადაყენის მეთოდი ცრუ დაპირებებით, პირფერობით, მლიქვნელობით და ფაქტების წინასწარგანზრახული დამახინჯებით.

დემარკაცია (ფრანგ. demarcation გამიჯვნა) - ქსოვილის ნეკროზული ნაწილის განცალკეება ჯანსაღისაგან.

დემენცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, mens ჭკუა) - თავის ტინის დაავადების შედეგად განეთარებული მათოლოგია, რომელიც ხასიათდება ჭკუასუსტობით და მახსოვრობის დაკარგვით.

დემი (ბერძ. demos ხალხი) - ხერხემლიანი ცხოველების შედარებით იზოლირებული ჯგუფი, რამოდენიმე ერთეულიდან რამოდენიმე ასეულ ეშმეშლარამდე. შიდასახეობრივი დაჯგუფება, რომელიც არსებობს ერთ-ორი თაობის მანძილზე. ხოლო შემდეგ ერთანდება სხვა ასეთსავე დაჯგუფებასთან.

დემინუცია (ბერძ. deminutio შემცირება) - ქრომოსომის ერთი ნაწილის დაკარგვა მეიოზის ან მიტოზის პროცესში.

დემოგრაფია (ბერძ. demos ხალხი, grapho ეწერ) - სოციოლოგიის, სტატისტიკის დარგი, რომელიც იკვლევს მოსახლეობის შემადგენლობასა და განსახლებას (დაბადება - სიკვდი-

ლიანობას, მგრაცისა, ქორწინებას და სხვა).

დემონომაია (ბერძ. daimon ავი სული, mania სიგიჟე) - შეშლილობა გაუკლებლად მარცხებული რელიგიური წარმოდგენებით.

დემონსტრაცია (ლათ. demonstratio ჩვენება) - ღრისამე მაგ. ექსპერიმენტის ფილმის საჯარო წარმოდგენა ცხოველების ფორმა და შეფერილობა, რაც მათ განსაკუთრებით შესამჩნევს ხდის გარემოს ფონზე ცხოველთა ქცევის სტერეოტიპულ აქტებს, რაც მათი ურთიერთობის ერთადერთ ან უმთავრეს საშუალებას წარმოადგენს, აგრეთვე დემონსტრაცია (დემონსტრაციები) ეწოდება.

დემორალიზაცია (ფრანგ. demoralisation) - ღნობის დაცემა, მორალური გახრწნა, გარყენილება ღრისციპლინის დაცემა, წინააღმდეგობის უნარის დაკარგვა.

დემუტაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, mutatio ცვლილება) - მცენარეული საფარის და ცხოველების შეცვლა ბიოცენოზში ანთროპოგენური ჩარევის შედეგად, რაც მიზნად ისახავს თანასაზოგადოების ადრინდელი შემადგენლობის აღდგენას. სუკცესიის (იხ) ერთ-ერთი ფორმა.

დენატურატი (ლათ. denaturatus ის, რასაც დაკარგული აქვს ბუნებრივი თვისებები) - ტექნიკური მიზნებისათვის გამოიხეული სპირტი, რომელიც ჯანმრთელობისათვის მავნე არასასიამოვნო გემოსა და სუნის მქონე საცხიდალო ნივთიერებების დამატების გამო, უვარისითა დასაღვეად.

დენატურაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, nature ბუნება) - ცილების, ნუკლეინის მჟაეების და სხვა ბიოპოლიმერების ბუნებრივი სტრუქტურის, კონფიგურაციის რღვე-

ვა ქიმიური ზემოქმედების, გახურების და სხვა შემთხვევებში. ამ დროს აღინიშნება ბიოპოლიმერების არაკოვალენტური, სუსტი ბმების გაწყვეტა, რის შედეგადაც ადგილი აქვს ნივთიერებების ბიოლოგიური აქტიუბის დაქვეითებას ან დაკარგვას.

დენდროიმი (ბერძ. dendron ხე) - ტერიტორია, სადაც ხდება ხემცენარეების კულტივირება საქაროფელში ცნობილია სბილისის, ბაჟუმის და სხვების ბოტანიკურ ბაღებსან არსებული დენდრორიუმები.

დენდრიტი (ბერძ. dendron ხე) - ნერვული უჯრედის (ნეორონის) მოკლე ციტოპლაზმური, დატოტეილი მორჩი, რომელიც ავზნებას ატარებს ნეორონსაკენ.

დენდრობიონტი (ბერძ. dendron ხე, bios სიცოცხლე) - ხეებზე ბინადარი ან ხეებსან უშუალო კავშირში მყოფი ორგანიზმი.

დენდროლოგია (ბერძ. dendron ხე, logos მოძღვრება) - ბოტანიკის დარგი, რომელიც იკვლევს ხეებისა და ბუჩქნარი მცენარეების მორფოლოგიას, ფიზიოლოგიას, გეოგრაფიას და ა.შ.

დენიტრიფიკაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, ბერძ. nitron აზოტმჟაე მარილი, facere კეთება) - ნიტრატების აღდგენა თავისუფალ აზოტამდე მიკროორგანიზმების მეშეობით.

დენუდაცია (ლათ. denudatio გაშიშვლება) - წყლის, ქარის და ყინულის საშუალებით მთის ქანების დაშლისა და გადატანის პროცესების ერთობლიობა, რის შედეგადაც დედამიწის ზედაპირის რელიეფი გლუდება, სწორდება.

დეონტოლოგია (ბერძ. deon აუცილებელი, logos მოძღვრება) - ექიმის

პროფესიული ქცევისა და ეთიკის ნორმების ერთობლიობა. დეონტოლოგია მოიცავს საექიმო საიდუმლოების დაცვის პრობლემას და სხვა მნიშვნელოვან საკითხებს დეონტოლოგიის სახანძარდ მფიდიკოსმა ავადმყოფის მიმართ უნდა გამოავლინოს ყურადღების მაქსიმუმი.

დეპერსონალიზაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, persona პროვენება) - ფსიქიკური მოქმედების დარღვევა, რომლის დროსაც პროვენება კარგავს საკუთარ „მე“ს აღქმის უნარს. როგორც სხეული, ასევე განცდები აღიქმება უცხოდ, სხვისად. დეპერსონალიზაციას ხშირად თან ერთვის დეპრესიული მდგომარეობა.

დეპილაცია (ლათ. depilis უფო) - სიმის ამოღლება, მოცილება სამკურნალო ან კოსმეტიკური მიზნით.

დეპო (ფრანგ. depot საწყობი) - ცხოველურ ორგანიზმებში ორგანოები (ელენსა, ლეიძლი, კანი), რომლებშიც შესაძლებელია სამარაგოდ იქნეს გადანახული საერთო ცირკულაციიდან გამოსული სისხლის მნიშვნელოვანი რაოდენობა. დეპოებიდან სისხლი მიმოქცევაში ბრუნდება ინტენსიური ფიზიკური მუშაობისას, უნებბადის უკმარისობისას და ა.შ.

დეპოლარიზაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, ფრანგ. polarisation პოლუსი, ღერძი) - ცოცხალი უჯრედის მემბრანის შინაგანი და გარეგანი კომპონენტების ნორმალურ პოტენციალებს შორის სხვაობის შემცირება. ნერულ და კუნთოვან უჯრედებში დეპოლარიზაცია ავზების პროცესის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პირობაა.

დეპონირება (ლათ. deponere) - შენახვა, დაგროვება მაგ. კანცეროგენური ნივთიერებების აკუმულაცია

ორგანიზმში.

დეპრესია (ლათ. depressio დათრგუნვა, დაჩაგრვა) - აფექტური სინდრომა, რომელიც ხასიათდება სამი ძირითადი სიმპტომით (ეფ. დეპრესიული ტრიადის) - უფუნებობით, აზროვნების და მოძრაობის შენელებით. დეპრესია თითქმის ყველა ფსიქიკური დაავადების დროს გეხვდება.

დეპრატისაცია (ლათ. de გამოყოფა, გამოცალკეება, rattus ვირთაგა) - ლონისძიებათა კომპლექსი, რომლის დროსაც ხორციელდება მანე მორღნელების განადგურება სპეციალური საშუალებებით (ხაფანგებით, შხამებით და სხვა).

დერმატი (ლათ. derivatus გადაყვანილი, გადაგდებული) - 1.ადრე არსებულიდან, პირველადიდან, საწყისიდან წარმოქმნილი. მაგ. კბილები თევზების პლაკოიდური ქერცლის დერივატებია 2.სხვა ორგანული შენაერთებისაგან წარმოქმნილი ორგანული შენაერთი. მაგ. ნიტრობენზოლი ბენზოლის დერივატია.

დერმა (ბერძ. derma კანი) - ადამიანისა და ხერხემლიანი ცხოველების კანის შემაერთებელქსოვილოვანი ნაწილი, რომელიც განლაგებულია ეპიდერმისის (იხ) ქვეშ.

დერმატიტი (ბერძ. derma კანი, itis ანთება) - კანის ანთებითი დაავადება, რომელსაც იწვევს სხვადასხვა აგენტების უშუალო ზემოქმედება.

დერმატოგლიფიკა (ბერძ. derma კანი, glypho ამოჭრი, ამოღარაე) - დარგი, რომელიც შეისწავლის თათის ბალიშებზე, ასევე ხელისა და ფეხის გულზე განთავსებულ ეპიდერმისის წანაზარდებს - პაპილარულ ხაზებს. აღნიშნული სპეციფიკური ხაზები დეტერმინირებულია და ინდივიდუალურ ნიშანს წარმოადგენს. 1892

წელს შპალტონმა (ეგენიკის ფუტემდელებმა) მოახდინა ამ მოხაზულობის შესწავლა და გამოიყენა იგი პიროვნების იდენტიფიკაციისათვის.

დერმატოლოგია (ბერძ. *derma* კანი, *logos* მოძღვრება) - კლინიკური მედიცინის დარგი, რომელიც შეისწავლის კანის სტრუქტურას და ფუნქციებს ნორმასა და პათოლოგიაში.

დერმატომიკოზები (ბერძ. *derma* კანი, *mykes* სოკო, *osis* მდგომარეობა) - კანისა და მისი დანამატების სოკოვანი დაავადებანი (მკრეჭელი სირსველი, ქეცი და სხვა).

დენსიბილიზაცია (ლათ. *de* გამოყოფა, გამოცალკეება, *sensibilis* მგრძობიარე) - ორგანიზმის მომეტებული მგრძობელობის, სენსიბილიზაციის (იხ.) დაქვეითება ან გაქრობა მისთვის უცხო, უმეტესად ცილოვანი ბუნების ნივთიერების განმეორებით შეყვანისას დესენსიბილიზაციის უნარი აქვს გოგორდის პრეპარატებს, ალოეს, ანტიისტამინურ საშუალებებს და სხვა.

დესიკანტები (ლათ. *dessicare* გამოშრობა) - პრეპარატები, რომელსაც იყენებენ მცენარეების გასაშრობად.

დესკამაცია (ფრანგ. *des* უარყოფა, მოსპობა, მოშორება, *squama* ქერცლი) - კანის აქერცვლა. უჯრედების აქერცვლა კანის ზედაპირიდან და ლორწოვანი გარსიდან. ამ ტერმინს იყენებენ ქსოვილსა კულტურაში უჯრედების მინიდან ჩამოფცქენის აღსანიშნავად.

დესმოდი (ბერძ. *desmos* კავშირი) - მკერვი კონსისტენციის ფიბრომა.

დესმოსომები (ბერძ. *desmos* კავშირი, *soma* სხეული) - ცხოველურ უჯრედებს შორის საეციალიზებული საკონტაქტო უბნები. დესმოსომები უფრო ხშირადაა გავრცელებული ეპითელიურ ქსოვილებში. კონტაქტი-

რებადი უჯრედების პლასმურ მემბრანებს შორის წარმოქმნილია მკერვი ფორფიტა, რომელიც კარგად ჩანს ელექტრონულ მიკროსკოპში.

დესმობია (ბერძ. *desmos* კავშირი, *ergon* მუშაობა, საქმე) - სწავლება ნახევების დადების წესების შესახებ სხვადასხვა დაზიანებებისა და დაავადებების შემთხვევაში. პრაქტიკული ქირურგიის ნაწილია.

დესტრუქცია (ლათ. *destructio* დარღვევა, დანგრევა) - ქსოვილის ნორმალური ანატომიური სტრუქტურის დარღვევა დაშლა ამ ტერმინს ხშირად იყენებენ უჯრედების დეგენერაციული ცელილებების აღსანიშნავად.

დესცენდი (ლათ. *descendens* წარმოქმნილი) - შიამომავალი.

დესცენდენსი (ლათ. *descendo* ჩამოვდივარ) - დაღმავალი.

დეტერგენტი (ლათ. *detergeo* ეშლი, ვასუფსავებ) - სინთეზური, ზედაპირულად აქტორი ნივთიერებები, რომლებიც გამოიყენება წარმოებაში როგორც სარეცხი საშუალება და ემულგატორი (იხ.). წყალსატევების ერთ-ერთი ძირითადი გამაბინძურებელია, რადგანაც მიკროორგანიზმები მას ძალზე ძნელად შლიან. ზოგიერთ დეტერგენტს გააჩნია პათოგენური მოქმედების უნარი ორგანიზმზე.

დეტერიორაცია (ლათ. *deterior* უარესი) - ადამიანისა და სხვა ორგანიზმების საარსებო პირობების გაუარესება. ჩვეულებრივ გულისხმობენ გარემოს ანარქოგენურ დაბინძურებას.

დეტერმინანტი (ლათ. *determinatio* განსაზღვრა, შემოფარგელა) - სახეობა, რომელიც განსაზღვრავს ბიოგარემოს პირობებს თანასაზოგადოებაში. ჩვეულებრივ ეს ყველაზე უფრო დიდი ზომის და მრავალრიცხოვანი მცენარეა თანასაზოგადო-

ებაში. მაგ. ნაძვი ნაძვენარში.

დეტერმინაცია (ლათ. determinatio განსაზღვრა, შემოფარგელა) - უჯრედების განვითარების გზის განსაზღვრა სხეულის სხვადასხვა ქსოვილოვანი სტრუქტურების წარმოქმნის საშუალებით. დეტერმინაციის პროცესში სპეციალიზაციის ნიშნების გამოვლენასთან დაკავშირებით, უჯრედების სხვა მიმართულებებით განვითარების პოტენცია თანდათანობით იზღუდება. დეტერმინაციის შედეგია უჯრედების ქსოვილოვანი სპეციფიკურობა. დეტერმინირებული უჯრედების მაგალითია ერითროციტები, ნეორონები, თრომბოციტები და სხვა.

დეტრიტი (ლათ. detritus გასრესილი, დაფხენილი) - 1. ქსოვილთა და უჯრედთა დაშლის პროდუქტი. 2. დააეადება ყვავილის* ასაცრელი პრეპარატი. 3. წყალში შეტივტივებული ან ფსკერზე არსებული ნარჩენების მასა, რომელიც წყლის მრავალი ბინადრის საკვებს წარმოადგენს.

დეფენსი (ლათ. defendo ვამარებ) - მუცლის კედლის კუნთების დაჭიმულობა.

დეფაქტო (ლათ. de facto) - ფაქტურად, ნამდვილად. დიამეტრალურად საწინააღმდეგოა - დეიურე (იხ.).

დეფეკაცია (ლათ. de უარყ. თავსართი, faeces განავალი) - საჭმლის მომწელებელი ტრაქტის დაცლა საჭმლის მონელებული ნარჩენებისაგან (ექსკრემენტებისაგან).

დეფექტი (ლათ. defectus ნაკლი) - ნაკლი, ნაკლოვანება, ხარვეზი.

დეფექტოლოგია (ლათ. defectus ნაკლი, ბერძ. logos მოძღვრება) - ფიზიკური და ფსიქიკური ნაკლის მქონე ბავშვთა განვითარების, მათი სწავლებისა და აღზრდის შემსწავლელი მეცნიერება.

დეფინიტიური მასპინძელი (ლათ. definitivus საბოლოო) - იგივე საბოლოო (ძირითადი) მასპინძელი პარაზიტი მასში გეხედება სქესობრივად მომწიფებული ფორმით და მრავლდება სქესობრივი გზით.

დეფინიტიური ორგანიზმი (ლათ. definitivus საბოლოო) - ზრდასრულ ორგანიზმთა მუდმივი ორგანოები.

დეფინიცი (ლათ. definitio განსაზღვრა) - რაიმე ცნების, საგნებისა და მოვლენის არსებითი ნიშან-თვისებების მოკლე სამეცნიერო განმარტება.

დეფისი (ლათ. divisio განცალკევება) - სიტყვის ნაწილის გადატანა ერთი სტრიქონიდან მეორეზე; ორ სიტყვას შორის მოკლე შემავრთული ხაზი (-). მაგ. დედ-მამა, ქარაღ-კახეთი და ა.შ.

დეფიციენსი (ინგლ. deficiency უკმარისობა, დეფიციტი) - ქრომოსომის ბოლო მონაკვეთის მოწყვეტა და დაკარგვა.

დეფლორაცია (ლათ. defloro ყვავილს ვკრეფ) - 1. საქალწულე აკის დაზიანება. 2. დეფლორანტებით მცენარეების ყვავილების განადგურება.

დეფოლიანტი (ლათ. de უარყ. თავსართი, folium ფოთალი) - ნივთიერება, რომელსაც იყენებენ მცენარეების ფოთლების გასანადგურებლად. დეფოლიანტი მიეკუთვნება პერბოციდების (იხ.) ჯგუფს.

დექსტროკარდია (ლათ. dexter მარჯვენა, ბერძ. kardia გული) - გულის მდებარეობა სხეულის მარჯვენა მხარეს.

დექელმინთოზაცია (ლათ. de უარყ. თავსართი, helmins ჭია) - პელმინთებისაგან მოსახლეობისა და ცხოველების განკურნების სამკურნალო-პროფილაქტიკურ ღონისძიებასა კომპ-

ლექსი (იხ. დევასტაცია).

დეჰიდრატაცია (ლათ. de უარყ. თავსართი, hydor წყალი) - ღორგანოებიდან და ქსოვილებიდან სისხლის სისხლში გადასვლა და დიურეზული ეფექტის ჩამოყალიბება. 2. მიკროსკოპული კვლევისათვის მასალის მომზადების პროცესში ქსოვილის წყლისაგან გამოშრობა და ამ უკანასკნელის ჩანაცვლება სპირტით ან აცეტონით.

დიაბეტი (ბერძ. diabaino გაელა. იგულისხმებოდა სისხლის დიდი რაოდენობით გაელა თირკმლებში) - იგივე წყურტი. იმ დაავადებასა სახელწოდება, რომელსა დამახასიათებელი საერთო ნიშანი შარდის ჭარბად გამოყოფა. განასხვავებენ შაქრიან და უშაქრო დიაბეტებს.

დიაგნოზი (ბერძ. diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) - საუდმყოფის მრავალმხრივ გამოკვლევაზე დაფუძნებული საექიმო დასკვნა. 2. მცენარეების და ცხოველების ძირითადი ნიშან-თვისებების სამეცნიერო აღწერა.

დიაგნოსტიკა (ბერძ. diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს დაავადებების სიმპტომებს, აგრეთვე იმ მეთოდებსა და პრინციპებს, რომლებზე დაყრდნობითაც ისმება დიაგნოზი (იხ.).

დიათეზი (ლათ. diathesis მიდრეკილება) - კანის დაავადება აუადმყოფებს ახასიათებთ მიდრეკილება ჭარბი რაოდენობით შარდმჟავას წარმოქმნისადმი. ძირითადად ეითარდება გარემო ფაქტორების ზემოქმედების შედეგად. არსებობს შარდმჟავა, ექსუდაციური, პემორაგიული დიათეზი და სხვა. სტატიკტიკის თანხმად, დასაუხოთ 14 წლამდე ასაკის 40%-ზე მეტი ბავშვია დაავადებული. იგივე ატოპიური დერმატიტი.

დიათერმია (ბერძ. diathermaino გათბობა) - მკურნალობის მეთოდი, რომელიც გულისხმობს მაღალი სიხშირის დაბალი ძაბვის დენის გამოყენებას.

დიაქინეზი (ბერძ. dia ში, ზე, kinesis მოძრაობა) - მეთოზის პროფაზის დასკნით სტადია, როდესაც ქრომოსომები სპირალიზაციის პროცესში მაქსიმალურად მოკლდებიან.

დიალექტიკა (ბერძ. dialektike საუბრის, პოლემიკის წარმართვის ხელოვნება) - მოძღვრება განვითარების შესახებ, რომელიც საგნებსა და მოვლენებს შეისწავლის ყოველმხრივ. ყველა მოვლენას დიალექტიკა განიხილავს როგორც მარად მოძრავსა და ცვალებადს, ხოლო ბუნების განვითარებას - როგორც ბუნებაში წინააღმდეგობასა და ბრძოლის შედეგს.

დიალიზი (ლათ. dialysis დაშლა, გამოყოფა) - კოლოიდური სისტემებიდან და მაღალმოლეკულური ნაერთების ხსნარებიდან დაბალმოლეკულური მინარეების გამოყოფა ნახევრადშელწევადი მემბრანის საშუალებით.

დიაპაზონი (ბერძ. dia pason) - 1. უნარის, ენერჯის მარაგი, რომელიმე ადამიანის ან ადამიანსა ჯგუფის შემოქმედებით გაქანება (მაგ., დიდი გაქანების, დიაპაზონის ადამიანი). 2. ხმის ან რომელიმე მუსიკალური ინსტრუმენტის უღერადობის ფარგლები.

დიაპაუზა (ბერძ. dia ში, ზე, pausa შეწყვეტა, შეჩერება) - ორგანიზმის განვითარების დროებითი შეჩერება არახელსაყრელი პირობების გამო. აღნიშნული მოვლენა განსაკუთრებით კარგად არის აღწერილი მწერებსა და ტუბერკულოზში. განასხვავებენ დიაპაუზის შემდეგ ფორმებს: პიბერნაციას (იხ.) და ესტევიაციას (იხ.).

დიაპლეზი (ბერძ. dia ში, ზე,

pedao ეხტი) - სისხლის უჯრედების გამოსვლა დაუზიანებელი სისხლძარღვების კედლებიდან. მაგალითად, ნეიტროფილების გამოსვლა სისხლძარღვებიდან, როდესაც ისინი მიემართებიან ანთების კერისაკენ.

დიარეა (ბერძ. diarrheo ვიცლები, ეღერები) - ძლიერ ხშირი, მეტწილად თხიერი განავლის გამოყოფა გაძლიერებული პერისტალტიკის შედეგად.

დიასპორა (ბერძ. diaspora განხევა, მიყრა-მოყრა) - 1.მცენარეების გენერაციული (სპორები, თესვები, ნაყოფები და სხე) და ვეგეტატიური (ოვქები, გორგლები და სხე) ნაწილების ბუნებრივი მოცილება დედისეული ორგანიზმისაგან, რაც ემსახურება გამრავლებას და გაფრცვლებას. ზრამელიძე ერის თავის სამშობლოდან გახიზნული ნაწილი.

დიასტემა (ბერძ. diastema მანძილ, შუალედი) - ტუბუშწოვრებში კბილების ერთი ნაწილის ეოლუციური დაკარგვის შედეგად წარმოქმნილი კბილებს შორისი შუალედები მაგ., ბალახის მჭამელ ცხოველებში).

დიასტოლა (ბერძ. diastole გაგანიერება) - გულის პარკუჭების ან წინაგულების მოდუნება, რომელიც მოსდევს მათ შეკუმშვას - სისტოლას (იხ.).

დიატომეები (Diatomeae) - ერთჯერადიანი კაუენი წყალმცენარეებია. მათი უჯრედის გარსი პექტინისაა, გარედან კი მათ აკრავთ კაის ჯაემანი დიატომეების პროდუქტია ეწ. დიატომიტი, ამ წყალმცენარეების გარსის ნაშთი, მილიონი წლების წინ დაღუქილი ტბებში ან ზღვის ყურეებში. საქარაულოში დიატომიტის უნიკალური საბადო ახალციხესთან ახლოს, ქისათბშია, რომელიც დაახლოებით 10 მლნ წლისაა. აქაური დიატომიტი

იდეალურად სუფთაა და ამ მხრივ მსოფლოში საუკეთესოდ ითვლება. იგი 95,88% კაის შეიცავს დიატომიტს იყენებენ კვების, ქიმიურ, ნავთობის მრეწველობასა და სხვა დარგებში. დიატომიტის ფილტრში გატარებული ლინო ინარჩუნებს არომატსა და გემოს, ნალექს კი არ იკეთებს, არ მუადება დიატომიტის ხარისხი დამოკიდებულია კაის შემცველობაზე.

დიასფიზი (ლათ. diaphysis) - ლულოვანი ძელის შუა, ძირითადი ნაწილი.

დიაფრაგმა (ბერძ. diaphragma ძგიდე, ტიხარი) - ტუბუშწოვარათა მყეს-კუნთოვანი ძგიდე, რომელიც გულმკერდის ღრუს გამოყოფს მუცლის ღრუსაგან.

დიპონტაჰი (ბერძ. dis ორი, bios სიცოცხლე) - სახეობა, რომელიც თავისი სიცოცხლის მანძილზე იცვლის ორ ფაზურ მდგომარეობას ან პარაზიტობს იმ მასპინძლებში, რომლებიც ცხოვრობენ ორ სხედასხვა გარემოში მაგ., ნემსოვლასის მატლები ვისარდებიან წყალში, ხოლო ზრდასრული ფორმა ბინადრობს ჰაერში; მღარის პლანზოდოიმი ვისარდება კოლოსა და ადამიანში და სხვა.

დიგესტია (ლათ. digestio) - საჭმლის მონელება.

დიგრესია (ლათ. digressio გადახრა, უკან დახევა) - ეკოსისტემის მდგომარეობის გაუარესება გარემოს ფაქტორებისა და ადამიანის ზემოქმედების შედეგად.

დიდაქტიკა (ბერძ. didaktikos ჭკუის სასწავლებელი) - პედაგოგიკის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის განათლებისა და სწავლების თეორიულ საფუძვლებს.

დიდაქტილია (ბერძ. dis ორი, daktylos თითი) - განეითარების მანკი,

რომელიც ხასიათდება ხელზე ან ფეხზე მხოლოდ ორი თითის არსებობით) (I და V).

ლიღბულა (*Sambucus nigra*) - პატარა ხე ან მოზრდილი ბუჩქია. შეიცავს გლიკოზიდებს, ეთერზეთებს, ორგანულ მჟავებს, მარომლაე ნივთიერებებს და სხვა. გააჩნია ოფლმდენი, შარდმდენი, ანთიბის საწინააღმდეგო და სხვა თვისებები. იყენებენ ქრონიკული ბრონქიტის, გრიპის, ანგინის, დამწვრობის, ჭრილობების შემოსხვევაში და ა.შ.

ლიცი ლაშანჭაშია (*Dendroctonus micans*) - მწერების კლასის, ხოჭოების რიგის წარმომადგენელია, წიწვიან მცენარეთა, განსაკუთრებით ნაძვის, მანებელი ბინადრობს ქერქის ქვეშ, იკვებება ლაფნიით და ძლიერ აზიანებს კამბიალურ ზონას. საქართველოში გაუქრქაე მორებს შემოჰკერუსეთიდან. მის საწინააღმდეგოდ იყენებენ სხედასხეა ინსექტიციდებს, აგრეთვე მანებლის ბუნებრივ მტერს - ხოჭო დიდ რიზოფაგუსს.

ლიქტა (ბერძნ. *diata* კვების რეჟიმი, ცხოვრების წესი) - საგანგებოდ შემუშავებული კვების რეჟიმი, რომელიც ისივალისწინებს საკვების განსაზღვრულ რაოდენობას, კომპორ შემადგენლობას, ფიზიკურ თვისებებს, კულინარული დამუშავების წესსა და კვების დადგენილ საათებს.

ლიქტოთერაპია (ბერძნ. *diata* კვების რეჟიმი, ცხოვრების წესი, *therapeia* მკურნალობა) - კვების გამოყენება სამკურნალო მიზნით.

ლივერპენტია (ლათ. *divergentia* დაშორება, გადახრა) 1. მხედველობის ღერძების დაშორება, რომლის დროსაც ისინი იკეციებიან ბადურას უკან (სივლმე). 2. ექოლეკოური განეიასრების პროცესში ორგანიზმების ნიშან-თვისე-

ბების თანდათანობით დაშორება, რაც იწვევს ახალი სისტემატიკური ერთეულების წარმოქმნას. პირამე მიზეზის გამო ერთი თანასაზოგადოების გაყოფა ორად.

ლივერტიკული (ლათ. *diverticulum* გვერდითი ბილიკი) - საყლაპავი მილის, კუჭის, ნაწლავის, შარდის ბუშტისა და სხვა მილოვანი და ღრუ ორგანოების ჯიბისებრი დახშული დანამატი.

ლიზართრია (ბერძნ. *dys* მოშლა, *arthro* ეაერაე) - მეტყველების მოშლა, რაც გამოიხატება ცალკეული სიტყვების, მარცვლების და ბგერების გამოსუქის გაძნელებაში.

ლივენტირია (ბერძნ. *dys* ცუდი, *enteron* ნაწლავი) - მწვეავ ინფექციური (ბაქტერიული ან ამეობადური) დაავადება, რომელსაც ახასიათებს მსხვილი ნაწლავის ანთება, ხანმოკლე ცხელება და ზოგადი ინტოქსიკაცია ინფექციის წყაროა დაავადებული ადამიანი ან რეკონეალესცენტი (იხ.). ინფექციის გამაერცვლებელია ოსახის ბუზიც.

ლივენტირიული ამება (*Entamoeba histolytica*) - უმარტივესების ტიპის ფესეფეხიანსა კლასის წარმომადგენელია, რომელიც პარაზიტობს მსხვილ ნაწლავში და მასში იწვევს წყლულების წარმოშობას და ქსოვილის ლიზისს. ღიზენტერიული ამების გამაერცვლებელს წარმოადგენს დაავადებული ადამიანი. ჯანმრთელი ადამიანის დაავადება ხდება ცისტების საშუალებით, რომლებიც სავის სიცოცხლისუნარიანობას ორგანიზმის გარეშაც ინარჩუნებენ (იხ. ამებაზი).

ლივიპოტური (ბერძნ. *dis* ორი, ორჯერ, *zygosis* შერწყმული, შეერაებული) - ორკვერციხანი (ანუ არაიდენტური) ტყუაები.

ლივონტობენია (ბერძნ. *dys*

მოშლა, on არსება, genesis წარმოშობა) - ონტოგენეზის (ანუ ნორმალური ინდივიდუალური განვითარების) დარღვევა ენდოგენური ფაქტორების ზეგავლენით.

დიფორია (ბერძნ. dys მოშლა, uron შარდი) - შარდის გამოყოფის დარღვევა.

დიპარიონი (ბერძნ. dis ორი, ორჯერ, karyon ბირთვი) - ორბირთვიანი უჯრედი, რომელიც წარმოიქმნება უჯრედების შერწყმის ან ენდომიტოზის (იხ) შედეგად გააჩნია სიმსივნური უჯრედის წარმოქმნის პოტენცია.

დილატაცია (ლათ. dilato გაფართოება) - სისხლძარღვების, გულის, კუჭის და სხვა ღრუ ორგანოების გაგანიერება.

დილემა (ბერძნ. dis ორი, ორჯერ, lemma ვარაუდი, განზრახვა) - ორი შესაძლებლობიდან ერთ-ერთის არჩევის აუცილებლობა. დასკვნა, რომელიც შეიცავს ორ, ურთიერთაგამომრიცხვე დებულებას, რომელსაგან აუცილებელია ერთ-ერთის არჩევა.

დილეტანტი (ფრანგ. dilettante) - ხელოვნების, მეცნიერების ან რაიმე სხვა დარგის ზერელებდ მცოდნე ადამიანი.

დილექსია (ბერძნ. dys ცუდი, lexis სიტყვა, გამოთქმა) - ადამიანს დაწერილი სიტყვების აღქმისა და გაგების უნარი არა აქვს და სახაც დაწერილს ზეპირ მეტყველებასთან ვერ აკავშირებს.

დიმინუცია (ინგლ. diminish შემცირება, დაკარგვა) - სომატურ უჯრედებში გენეტიკური მასალის მნიშვნელოვანი ნაწილის დაკარგვა ზოგიერთ ორგანიზმის (პარაზიტული ჭიები, ციკლოპები) ინდივიდუალური განვითარების პროცესში.

დიმორფიზმი (ბერძნ. dis ორი, ორჯერ, morphe ფორმა) - 1. ცხოვე-

ლების ერთი და იგივე სახეობისათვის ორი მეტად თუ ნაკლებად მკვეთრად განსხვავებული ფორმა მაგ. განსხვავება მდედრებსა და მამრებს შორის სიდიდის, შეფერილობის, გარეგანი შეხედულების მხრივ (სქესობრივი დიმორფიზმი) ან წლის სხვადასხვა დროს ერთი და იგივე ცხოველის განსხვავებული შეფერილობა (სეზონური დიმორფიზმი). 2. მცენარეების დიმორფიზმი - ერთი და იგივე სახეობისათვის ორი სხვადასხვა ფორმის არსებობა; ერთი და იგივე ინდივიდში რომელიმე ორგანოს ორი ფორმის არსებობა.

დინამიკა (ბერძნ. dynamikos ძლიერი, მძლავრი) - 1. მოძრაობის, განვითარების მდგომარეობა, რაიმე მოვლენის ცვლილება მასზე მოქმედი ფაქტორების ზემოქმედებით. 2. აუცილებლობის მდგომარეობის თანდათანობითი შესწავლა, ანალიზი დროის სხვადასხვა მონაკვეთში.

დინამომეტრი (ბერძნ. dynamis ძალა, metreo ეზომავ) - ადამიანის კუნთების ცალკეული ჯგუფის ძალის გაზომვა სპეციალური ხელსაწყოთა-სამედიცინო დინამომეტრით.

დიფოლი (ბერძნ. propolis ფუტკრის წებო) - წებოვანი ფისისებური მასა, რომელსაც ფუტკარი აგროვებს. მომწარო გემო აქვს. შეიცავს 50-55% მცენარულ ფისებს, 8-10% ეთერზეთებს, 30%-მდე ცილს. მისგან მალამოებსა და ნაყენებს ამზადებენ. ფართოდ იყენებენ მედიცინასა და ეპიტერიწარიაში. გააჩნია ანტივირუსული, ანტიპროტოკოლიზური, ბაქტერიციდული, ბაქტერიოსტატიკური, ანტიპარაზიტული, აგრეთვე ანესთეზიური თვისებები.

დინოზავრები (Dinosauria) - ნამარხი, მეზოზოური ერის გეოანტურ რეპტილიებია. მათ გადაშენებას უკავ-

შირებენ ეკოლოგიური პირობების არახელსაყრელ ცვლილებებს.

დიპლაკუზისი (ბერძნ. diploos ორმაგი, ინგლ. acusis ნორმალური სმენა) - მოვლენა, როდესაც სუფთა ტონის სიგნალები (ბგერები) სხვადასხვანაირად აღიქმება მარჯვენა და მარცხენა ყურებში.

დიპლოიდი (ბერძნ. diploos ორმაგი, coides სახეობა) - უჯრედში ქრომოსომების ორმაგი ნაკრები. სომატურ უჯრედებს ქრომოსომების ასეთი ტიპი ახასიათებს.

დიპლოპქიზი (ბერძნ. diploos ორმაგი, kokkos კურკა) - სფერული, წყვილ-წყვილად განლაგებული ბაქტერიები.

დიპლონემა (ბერძნ. diploos ორმაგი, nema ძაფი) - მეიოზის I პროფაზის ერთ-ერთი, პაქინემის (იხ.) მომდევნო სტადია, რომლის დროსაც იწყება ქრომატიდების დაცილების პროცესი.

დისბალანსი (ბერძნ. dys მოშლა, გადახრა, ფრანგ. balance სასწორი) - რაიმეს (ჰომეოსტაზის, იმუნიტეტის და ა.შ.) დარღვევა, მოშლა. მაგ., შიშის დროს განვითარებული იმუნური დისბალანსი.

დისბაქტერიოზი (ბერძნ. dys მოშლა, გადახრა, bakterion ჩხირი, osis მდგომარეობა) - ადამიანის ორგანიზმში ნორმალური ბაქტერიული მიკროფლორის შეცვლა ან გაქრობა.

დისემინაცია (ლათ. disseminatio ეფანტაე, ვაერცელე) - ინფექციური აგენტების ან სიმსივნური უჯრედების გაერცელება ორგანოს ან მთელ ორგანიზმში სისხლძარღვთა და ლიმფური სისტემის საშუალებით. დისემინაცია ჩვეულებრივ თან ერთვის პათოლოგიური პროცესის გენერალიზაცია (იხ.).

დისპრტაცია (ლათ. dissero ეიკელეე, ემსჯელობ) - სამეცნიერო შრომა, რომელიც საჯაროდ უნდა დაიცვას ავტორმა სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად.

დისიმილაცია (ლათ. dissimilis არამსგავსი) - ნივთიერებათა ცვლის პროცესში რსული ორგანული ნაერთების დაშლა მარტივ ნივთიერებად.

დისიმიულაცია (ლათ. dissimulo ეფარაე, ემალაე) - დაავადების ან მისი რომელიმე ნიშნის დაფარვა, დამალვა ავადმყოფის მიერ.

დისკინეზია (ბერძნ. dys მოშლა, გადახრა, kinesis მოძრაობა) - ნებისმიერი სახის მოძრაობის უნარის დარღვევა, მოშლა.

დისკომპლექსაცია (ბერძნ. dys მოშლა, გადახრა, ლათ. complexatio შეერსება, შეკავშირება) - უჯრედთა, ქსოვილთა, ორგანოთა და სხვ. ურთიერთკავშირის დარღვევა.

დისკრედიტაცია (ფრანგ. discreditor) - ნდობის, ავტორიტეტის დაკარგვა (მაგ., რომელიმე პიროვნების, აზრის, იდეის დისკრედიტაცია).

დისკრეტული (ლათ. discretio განცალკევება, გამოყოფა) - წყვეტილი, ცალკეული ნაწილებისაგან შემდგარი.

დისკუსია (ლათ. discussio განხილვა, გამოკვლევა) - კრებებზე კონფერენციებზე, სიმპოზიუმებზე, პრესაში, კერძო საუბარში რაიმე საკენამო საკითხის განხილვა.

დისლოკაცია (ლათ. dislocatio ადგილი) - გადაწევა, გადაანაცვლება (მაგ., რომელიმე ორგანოსი).

დისმნეზია (ბერძნ. dys მოშლა, mnesis მეხსიერება) - დამახსოვრების უნარის შესუსტება.

დისონანსი (ლათ. dissonans სხვადასხვახმოვანი) - პარმონის დარ-

ღევეა სრომელიმე პიროვნების (მეცნიერის, პოლიტიკოსის და სხე) სიტყვების ან ქცევის შეუსაბამობა კონკრეტული სიტუაციისადმი. 2.მუსიკაში: საანაუღერის, თანაბგერის დარღვევა, ორი ან მეტი შეუსაბამო ბგერის ერთდროული აუღერება.

დისოციაცია (ლათ. dissociatio განცალკევება, კავშირის დარღვევა) - 1.ქიმიკაში - ნიუთონებისა და შლა ელემენტარულ შემადგენელ ნაწილებად. 2.მიკრობიოლოგიაში - საწყისი ფორმიდან განსხვავებული მიკროორგანიზმების წარმოქმნა კულტურაში. 3.ფსიქიკური პროცესების კავშირის დარღვევა. 4.გლუვი და ხორკლიანი კოლონიების მქონე ბაქტერიების ურთიერთგარდაქმნა, რასაც არაჩუმად 1921 წელს დისოციაცია დაარქვა. დისოციაციის და მონომორფიზმის (იხ) პოზიციების დაახლოებისას მე-20 საუკუნის 20-იან წლებში შემოთავაზებულ იქნა ციკლოგენური და ონტოგენური თეორია, რომლის მიხედვითაც პნემოკოკის გლუვი და ხორკლიანი ფორმები წარმოადგენენ ამ ბაქტერიის სასიცოცხლო ციკლის სხვადასხვა ფაზებს. ა.ბ.ნიმინი პირველი იყო, რომელიც მიხედა, რომ ბაქტერიების ცვლილებები შეიძლება წარმოადგენდეს გენური მუტაციების შედეგს.

დისპანსეროზაცია (ფრანგ. dispensaire განაწილება) - მოსახლეობის სამკურნალო-პროფილაქტიკური მომსახურების ფორმა, რომელიც მდგომარეობს მოსახლეობის განსაზღვრული კონტინგენტის აუცილებელ აღრიცხვაში და აქტიურ დაკვირებაში, რაას დროულად გამოელონდეს დაავადების ადრეული სტადიები.

დისპეპსია (ბერძ. dys მოშლა, pepsis საჭმლის მონელება) - საჭმლის მონელების დარღვევა, კუჭ-ნაწლავის

ნორმალური მოქმედების მოშლა.

დისპერსია (ლათ. dispersus გაფანტული) - სამა თუ იმ ნიუთონების დაშლა, გახლეჩა ძალზე მცირე ნაწილაკებად. 2.სინათლის დისპერსია - პრიზმის საშუალებით რთული ბუნების სინათლის დაშლა ცალკეულ ფერად სხივებად.

დისპლაზია (ბერძ. dys მოშლა, დარღვევა, plasis შექმნა) - უჯრედის, ქსოვილის, ორგანოს, ორგანიზმის არასწორი, ანორმალური ზრდა-განვითარება.

დისანოზი (ბერძ. dys მოშლა, დარღვევა, noze სუნთქვა) - სუნთქვის გაძნელება, რასაც თან სდევს სუნთქვის უქმარისობის შებრძობა.

დისპრაზია (ლათ. dispragial) - შტევეითი ტიკილების შებრძობა.

დისტალური (ლათ. distare დაშორება) - კიდურების დასაწყისისაგან შედარებით დაშორებული.

დისტილაცია (ლათ. destillatio წვეთობით ჩამოდინება) - გამოხდა, თხევადი ნარევის დაყოფა შედგენილობით განსხვავებულ ფრაქციებად. ამ მეთოდის საშუალებით მიიღება დისტილირებული ანუ მინარეებისაგან გასუფთავებული წყალი.

დისტონია (ბერძ. dys მოშლა, დარღვევა, tonos დაძაბვა) - სისხლძარღვებისა და კუნთების ტონუსის მოშლა.

დისტოპია (ბერძ. dys მოშლა, დარღვევა, topos ადგილი) - უჯრედთა კომპლექსის, ქსოვილის ან ორგანოს არასწორი მდებარეობა, გადაადგილება.

დისტორსია (ლათ. distorqueo ეამრუდებ, ვაბრუნებ) - იგივე ღრძობა სახსრის ოვების გაჭიმვა უხერხული მოძრაობის შედეგად.

დისტრისი (ლათ. di ორმაგი, ინგლ

stress დაძაბვა, დაჭიმულობა) - ცხოველების უსიკვამლო სიზოლოდობის წინააღმდეგ ბრძოლის უნარის დაქვეითება. ეს რთული ფსიქოფიზიოლოგიური რეაქცია წარმოიქმნება ინფორმაციული, ფიზიკური და ემოციური გადაღლის ფონზე. 2. ცხოველის (ადამიანის) ორგანიზმის უარყოფითი ფიზიოლოგიური დამცველობითი რეაქცია ნებისმიერ გამღიზიანებელზე ობიექტურად უარყოფითი, „ცუდი“ სტრესი.

დისტროფია (ბერძნ. dys დარღვევა, მოშლა, trophe კვება) - უჯრედების, ქსოვილების, ორგანოების ან მთელი ორგანიზმის მეტაბოლიზმის დარღვევის მორფოლოგიური გამოვლინება. არასაკმარისი განვითარება, გადაგვარება, განლევა.

დისფაგია (ბერძნ. dys მოშლა, phagein ჭამა, ყლაპვა) - ყლაპვის აქტის მოშლა.

დისფორია (ბერძნ. dysphoreo მძიმედ გადატანა) - ხასიათის მოშლა, რაც გამოიხატება დაძაბული აფექტით, მკვეთრი აგზნებადობით და აგრესიულობით. ელინდება ეპილეფსიის, შიზოფრენიის, აგრეთვე ზოგიერთი ფსიქოპათიური მდგომარეობის დროს.

დისფუნქცია (ბერძნ. dys მოშლა, ლათ. functio შესრულება, მოქმედება) - ამა თუ იმ ფუნქციის მოშლა, დარღვევა.

დისციპლინა (ლათ. disciplina წესი, მოძღვრება) - მტკიცედ დადგენილი წესი, რომლის დაცვა საეკლდებულია. 2. მეცნიერების დარგი, სასწავლო საგანი.

დიურეზი (ლათ. diuresis შარდის გამოყოფა) - შარდის წარმოქმნისა და გამოყოფის პროცესი. გამოყოფილი შარდის რაოდენობა.

დიფერენცია (ლათ. differentia განსხვავება) - 1. მთელის დაყოფა,

განშრეება სხვადასხვაგვარ, მრავალსახოვან ნაწილებად. 2. უჯრედების სპეციალიზაცია. ამ პროცესის დროს უჯრედები იძენენ ქსოვილოვანი სპეციფიკურობის ნიშნებს.

დიფერენციალური დიაგნოზი (ლათ. differentia განსხვავება, ბერძნ. diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) - რომელიმე პათოლოგიის (სიმსივნეების, ინფექციური დაავადებების და სხვ.) კონკრეტული ფორმის განსაზღვრა. მაგ., სიმსივნეების შემთხვევაში, კონკრეტული პისტოგენეზური ფორმის ამოცნობა და ა.შ.

დიფთერია (ბერძნ. diphthera თხელი გარსი, აკი) - ხუნაგი. მწვავე ინფექციური დაავადება ორგანიზმის მიიმე ინტოქსიკაციით. იწვევს corynebacterium diphtheriae. ახასიათებს ფიბრინოზული ნადებები სასაზე. ხორხზე და ტრაქეაზე.

დიფუზია (ლათ. diffundo ვაბნეე, ვავრ(ცვლბ) - შემზებ ნივთიერებასა ურთიურაშელწევა, რაც ნაწილაკების სითბური მოძრაობისაა განპირობებული.

დიფუზური სუნთქვა (ლათ. diffundo ვაბნეე, ვავრ(ცვლბ) - სხეულის მიუელი ზედაპირით სუნთქვა.

დიქტომია (ბერძნ. dicta ცალკე, ცალ-ცალკე, gamos ქორწინება) - ერთი და იგივე ყვაილში მტერიანებისა და ბუტკოს დინგის მომწიფება სხვადასხვა დროს, რაც აბრკოლებს სივითდამტვერვის პროცესს.

დიქტომია (ბერძნ. dicta ცალკე, ცალ-ცალკე, tome გაკვეთა) - 1. მთლიანის თანმიმდევრული გაყოფა ორ ნაწილად, შემდეგ თითოეული ნაწილის ხელახლა ორად გაყოფა და ა.შ. 2. ორსივითისმაგვარი განშტოება (მაგ., ლიკოპოდიუმის).

დიქტიოსომა (ბერძნ. diktyon ბადე, soma სხეული) - გოლჯის კომ-

პლექსის ბუშტუკები და ნამგლის-
ებრ-გრანულური სტრუქტურები.

დიქცია (ლათ. dictio გამოთქმა) -
მეტყველებაში, სიმღერაში და ლექ-
სამირებისას ბგერების, მარცვლების
და სიტყვების წარმოთქმის თავისე-
ბურება, მანერა.

დიჰიბრიდული შეჯვარება
(ბერძნ. dis ორჯერ, hibris, hibridos
სისხლის აღრევა) - ისეთი მშობლისე-
ული ფორმების შეჯვარება, რომლე-
ბიც განსხვავდებიან 2 წყვილი ნიშან-
თებისათვის ასეთი სახის შეჯვარების
დროს დაათვა შეიძლება წარმოვად-
გნოთ შემდეგი ფორმულით: 9 AB : 3
Ab : 3 aB : ab.

დვანისული ადამიანი - 1999
წლის 24 იელისს ქართველმა და
გერმანელმა არქეოლოგებმა დმანისის
ნაქალაქარში აღმოაჩინეს ადამიანის
შორეული წინაპრის 2 თავის ქალა
(ქალისა და მამაკაცის), რომელთა ასაკი
დაახლოებით 1,7-1,8 მილიონი წლით
თარიღდება ამ აღმოჩენით დამტკიცდა
რომ ადამიანის წინაპარი წარმოშობის
კერიდან, აფრიკიდან განსახლდა და
დაიკავა ახალი საცხოვრებელი ადგ-
ილი - სამხრეთ კავკასია, ხოლო
შემდეგ გადავიდა ევროპასა და აზიაში.

დნმ - იხ. დეზოქსირიბონუკლეინის
მკაეა.

დნმ-ს სპირალის ბიჯი - დნმ-ს
ორმაგი სპირალის ერთ ხეულზე
განთავსებული ფუძეების წყვილების
რიცხვი.

დოგმა (ბერძნ. dogma) - უცვლელი
მდგომარეობა, დებულება, რომელიც
მიღებულია ბრმად, კონკრეტული
პირობების გაუსაყლისწინებლად.

დოგმატიზმი (ბერძნ. dogma) - დღ-
მანუ დამყარებული უცვლელი ფორ-
მულებით აზროვნება.

დოზა (ბერძნ. dosis ულუფა, ჯერი)
- ერთ ჯერზე ან დღელამეში მისაღები
წამლის განსაზღვრული რაოდენობა.
2. რაიმე ნივთიერების ან დასხივების
განსაზღვრული რაოდენობა (მაგ.,
სხივური მკურნალობის შემთხვევაში).

დოლიქომორფული (ბერძნ.
dolichos გრძელი, morphe ფორმა) -
ადამიანის ანთროპოლოგიური ტიპი,
რომელსაც ახასიათებს ეიწრო სხეული
და გრძელი კიდურები.

დოლორი (ლათ. dolor ტკივილი) -
ტკივილი, რაც ანთების ერთ-ერთ
ნიშანია იხ. ტკივილი.

დომენი (ინგლ. domain სამფლო-
ბელო, საკუთრება, ტერიტორია) -
ბიოლოგიაში: ჯგუფი, სფერო.

დომესტიკაცია (ლათ. domestic
შინაური) - გარეული ცხოველების
მოშინაურება.

დომინანტი (ლათ. dominans გაბა-
ტონებული) - იგივე დომინანტი 1 გაბ-
ატონებული იდეა, რაიმეს ძირითადი
ნიშან-თვისება 2 ცენტრალურ ნერულ
სისტემაში გალიზიანების დროებით
გაბატონებული კერა, უბანი.

დომინანტი (ლათ. dominans
გაბატონებული) - ინდივიდი, რომელიც
თავისი მნიშვნელობით, რაოდენობით
ან სიძლიერით ბატონობს ცხოველთა
ჯგუფში (ჯოგში, ხროვაში და ა.შ.).
იგი პირველი სარგებლობს საკვებით,
მას მეტ ყურადღებას უთმობენ
მდედრები და აშ აღინიშნება როგორც
“აღფა”.

დომინანტური გენები (ლათ.
dominans გაბატონებული) - გენები,
რომლებიც თრუნავენ თავის საპირის-
პირო რეკესიული გენების მოქმედებას

დონორი (ლათ. donare ჩუქება,
შეწირვა) - პიროვნება, რომელიც ნება-
ყოფლობით აძლევს ავადმყოფს საკუ-

თარ ორგანოს. ქსოვილს გადასა-
ნერგად ღონორს უწოდებენ იმ დაღუ-
პულ პირსაც, რომლის ორგანოებს
იყენებენ ავადმყოფის განსაკურნავად.

დოპინგი (ინგლ. doping ნარკო-
ტიკის მიღება) - ფარმაკოლოგიური
საშუალებები, რომლებიც დროებით
ასტიმულირებენ ნერვულ სისტემას,
ფიზიოლოგიურ პროცესებს.

დოქტორობის დიპლომატიკა (ძრისტიან
დოქტორის, ავსტრიელი ფიზიკოსის
და ასტრონომის სახელის მიხედვით,
grapho ეწერ) - სისხლძარღვების
მდგომარეობის შესწავლის მეთოდი.
წარმოადგენს ექოსკოპიის ერთ-ერთ
რეჟიმს.

დორსალური (ლათ. dorsum ზურ-
გი) - ზურგისმხრივი, ზურგზე განლაგე-
ბული (ვენტრალურის საპირისპირო).

დორსოვენტრალური აბაზა
დორსალური (ლათ. dorsum ზურგი, venter
მუცელი) - 1. ზოგიერთი ბრტყელი
ორგანოს დამახასიათებელი აგებულება
მათში შეიძლება გაეარჩიოს ზურგის
(დორსალური) და მუცლის (ვენტრა-
ლური) მხარეები. მაგ. მცენარის ფოთ-
ლის აგებულება 2. ზურგიდან მუცლის
მიმართულებით მიმავალი.

დოქტორანტი (ლათ. doctor
მასწავლებელი, დამრიგებელი, მოძღ-
ვარი) - მეცნიერი (ჩვეულებრივ, მეცნი-
ერებათა კანდიდატი), რომელიც ემზა-
დება სადოქტორო დისერტაციის (იხ.)
დაცვისასთვის.

დოქტრინა (ლათ. doctrina სწაე-
ლება, მოძღვრება) - მეცნიერული ან
ფილოსოფიური სუფიზა, პოლიტიკური
სისტემა; ძირითადი შეხედულებების,
პრინციპების ერთობლიობა.

დოქსი - ორმების რქები ზრდის
პერიოდში გაძვალბამდე. დოქსი
გამონაწერი გამოიყენება მედიცინაში,
როგორც მატონიზებელი საშუალება

(პანტოკრინი).

დოცენტი (ლათ. docens მასწაე-
ლებელი) - უმაღლესი სასწავლო დაწე-
სებულების მასწავლებლის წოდება,
რომელსაც ჩვეულებრივ გააჩნია
მეცნიერების კანდიდატის ხარისხი.

დრაკონული (ლათ. dracu-
nculus მცირე ზომის დრაკონი,
ფრთხოსანი ურჩხული, გველი, ბერძ.
osis მდგომარეობა) - სინონიმი: რიშტა
(იხ.).

დრენაჟი (ფრანგ. drainage საწრეტი,
ჩასადენი) - 1. სხეულის ღრუდან ან
ჭრილობიდან სისხლის, ჩირქის დაწრეტა
სპეციალური მილის ან დოლბანდის
გრძელი ნაჭრის საშუალებით. 2. ნადა-
გის გაშრობა არხებისა და მილების
საშუალებით.

დროსოფილა (ბერძ. drys, dryos
ხე. pithekos მაიუნე) - ადამიანისმაგვარი
ნამარხი, ხეზე მცხოვრები მაიუნეები,
რომელთა შორის იყენებ ადამიანისა
და ადამიანისმაგვარი მაიუნეების წინაპ-
რები.

დროსოფილა (Drosophila mela-
nogaster) - ორფრთხიანი რიგის მწერი.
მალალი ნაყოფიერების, ადვილად
გამრავლების, ქრომოსომათა მცირე
რაოდენობის (2n=8), სანერწყვე ჯირ-
კვლებში გიგანტური ქრომოსომების
არსებობის და სხვათა გამო, გენეტი-
კური კვლევის საუკეთესო ობიექტი.

დროსოფილია (ბერძ. dromos
სიბილი, mania სიგიჟე) - უმიზნო
ხეტიალის, მოზაურობისადმი დაუძ-
ლეველი, აკვიატებული ლტოლვა.

დუალური (ლათ. duo ორი, ბერძ. tropos მოზ-
რუნება, მიმართულება, ლათ. virus
შხამი) - ე.წ. MC-ვირუსების ჯგუფი
(mink cell focus inducing viruses) კარგად
რეპლიცირდებიან საგვეების N-ტიპის
უჯრედებში, აგრეთვე ჰეტეროლო-

გოური სახეობების (წაულას, ვირთაგ-ვის, ბოცვერის, მწერის და სხვა) უჯრედებში.

დუოდენიტი (ლათ. duodenum თორმეტგოჯა ნაწლავი, itis ანთება) - თორმეტგოჯა ნაწლავის ლორწოვანი გარსის ანთება.

დუპლიკაცია (ლათ. duplicatio გაორმაგება) - 1. ქრომოსომული აბურაციის ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც ქრომოსომის რომელიმე უბანი გაორმაგებულია. დუპლიკაცია შეიძლება იყოს ქრომოსომებს შორისი და ქრომოსომის შიგნითა. 2. ღმ-ს გაორმაგება.

დუღილი (fermentatio) - ორგანული ნივთიერებების, უმთავრესად ნახშირწყლების ანაერობული დაშლის პროცესი, რითაც მრავალი ორგანიზმი იღებს მათი ცხოველქმედებისათვის აუცილებელ ენერჯიას. ეს პროცესი მიმდინარეობს მიკროორგანიზმების მიერ გამოშვებული ფერმენტების დახმარებით.

3

ეაქულაცია (ლათ. ejaculatio ამოტყორცნი) - თესლის გადმონახევა მამრი ინდივიდის მიერ.

ეპერი (გერმ. Joger მონადირე, კურძალი) - ჭიანჭველურული მსროლელი ნაწილების ჯარისკაცი. 2 მონადირე, რომლის მოვალეობაა გარეულ ცხოველებზე დაკვირება, მათ გამოკება, ნადირობის ორგანიზაცია, ძაღლების დაგეშვა, ბრკონიერობის აღკვეთა.

ეგზალტაცია (ლათ. exaltatio აღფრთოვანება) - ამაღლებული განწყობი-

ლება, რომელიც ხასიათდება არაბუნებრივი აღფრთოვანებით.

ეგზანთემა (ბერძ. exantheo ვეყილობ) - წინწყლოვანი გამონაყარი კანზე.

ეგზაცერბაცია (ლათ. exacerbare გალიზიანება, გაუარესება) - ავადმყოფობის მიმდინარეობის მკვეთარი გაუარესება.

ეგზეზი (ბერძ. ekzeo ვედუღდები) - კანის ნერვულ-აღვრეული ანთებითი არაგადამდები დაავადება, რასაც იწვევს სხეულის სხვაგან და შინაგანი ფაქტორი.

ეგზენტერაცია (ლათ. exentero გამოეშვანა) - შინაგანი ორგანოების „გამოტანა“ დასათვალისწინებლად.

ეგზიტუსი (ლათ. exitus გამოსაყალი) - საბოლოო შედეგი, გამოსაყალი.

ეგზობიოლოგია (ბერძ. exo გარე გარედან, bios სიცოცხლე) - კოსმოსური ბიოლოგიის ერთ-ერთი მიმართულება, რომელიც კოსმოსში და პლანეტებზე ეძიებს და იკვლევს ცოცხალ მატერიასა და ორგანულ ნივთიერებებს.

ეგზოგამია (ბერძ. exo გარე გარედან, gamos ქორწინება) - ქორწინება (შეუღლება) სხეულის სხვა საზოგადოებრივი ჯგუფის (ტომის, გეარის) წარმომადგენლებს შორის.

ეგზოგენური (ბერძ. exo გარე გარედან, genos გეარი, წარმოშობა) - გარეშე მიზეზებით გამოწვეული.

ეგზოსტოზი (ბერძ. exo გარე გარედან, osteon ძვალი) - ძელის ზედაპირზე ერთეული ან მრავლობითი ძვალ-ხრტილოვანი წანაზარდი, რაც ზოგ შემთხვევაში შეიძლება იწვევდეს საყრდენ-მამოძრავებელი აპარატის დეფორმაციას.

ეგზოტიკი (ბერძ. exotikos უცხო)

- ამა თუ იმ არეალისათვის უცხო შემოტანილი მცენარეები და შემოყვანილი ცხოველები.

პეზოტოქსიცი (ბერძ. exo გარე, გარედან, toxikon შხამი) - ზოგიერთ ბატყურთს მიერ გარემოში გამოყოფილი ტოქსინი.

პეზოტროფული (ბერძ. exo გარე, გარედან, trophe კება) - იმ სოკოებისა და საერთოდ, პარაზიტების სახელწოდება, რომლებიც ბინადრობენ მათი მკვებავი ორგანიზმების ზედაპირზე.

პეზოფთალმი (ბერძ. exo გარე, გარედან, ophthalmos თვალი) - თვალების გადმოკარკვლა გეხედება ბაზდოვის დაავადების (თირეოტიკსიკოზის) შემთხვევაში.

პეზოციტოზი (ბერძ. exo გარე, გარედან, kytos უჯრედი) - უჯრედებიდან ნივთიერების გამოსვლა სეკრეტორული გრანულების ან ეპიულების სახით. მათ ეგზოსომები ეწოდებათ.

პეიდა (ბერძ. aigis ზევის ფარი) - ეგიდის ქვეშ ანუ რაიმეს ან ეინმეს მფარელობის ან ხელმძღვანელობის ქვეშ ყოფნა.

პეოზმი (ლათ. ego მე) - პირადი ინტერესების დაყენება საზოგადოებრივ ინტერესებსა და სხვა ადამიანთა ინტერესებზე მაღლა.

პეოცენტრიზმი (ლათ. ego მე, centrum ცენტრი) - ეგოიზმის უკიდურესად გამოხატული ფორმა, რომლის დროსაც პიროვნება საკუთარ თავს ყველაზე მაღლა, სამყაროს ცენტრში აყენებს.

ედაფოზი (ბერძ. edafos ნიადაგი) - ნიადაგში მცხოვრებ ორგანიზმთა ერთობლიობა. ნიადაგის ბიოცენოზი.

ეიდემა (ბერძ. oedema შეშუპება) - წყლის ცვლის დარღვევის შედეგად ქსოვილებსა და სეროზულ სიღრუე-

ებში წყლის, ცილებისა და ელექტროლიტების ადგილობრივი ან ზოგადი დაგროვება ხშირად სისხლის მიმოქცევის დარღვევის შედეგია.

ედიფიკატორი (ლათ. edificator მშენებელი) - მცენარის ან ცხოველის სახეობა, რომელიც განაპირობებს საზოგადოებების თავისებურებებს, ქმნის ეკოსისტემის ბიოლოგიურ გარემოს და უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობს მისი სტრუქტურის ჩამოყალიბებაში. მაგ. ფიჭუვან ტყეში - ფიჭვი, ელზე - ვაციწვერა და ა.შ.

ევაკუაცია (ლათ. evacuo ევაკორიელებ, ეცვლი) - 1. პუნქციის ან გაკვეთის საშუალებით ჩირქროვიდან ან ცისტიდან თხევადი შიგთავისის ამოღება. 2. შარდის ბუშტის ან ნაწლავების დაცლა შიგთავსიდან.

ეანემოქორაზი ((ბერძ. eu კარგად, anemos ქარი, choreo ვერცხლდები) - მცენარეების მსუბუქი ჩანასახები, რომლებიც ჰერის ნაკადს გადააქვს დიდ მანძილებზე.

ევაპორანსამირაცია (ლათ. evaporatio აორთქლება, trans იქით, spiro ესუნსაქე) - მცენარეების და ნიადაგის ზედაპირის მიერ ფართობის ერთეულიდან დროის გარკვეულ მონაკვეთში წყლის ჯამური აორთქლება.

ეუგენიკა (ბერძ. eugenus ჯიშანი) - მოძღვრება ადამიანის მემკვიდრული ნიშან-თვისებების გაუმჯობესებაზე ემენიკის მიზანს წარმოადგენს გარკვეული ინდივიდების შერჩევითი შეჯერების შედეგად ადამიანის მოდგმის სრულყოფა. ტერმინი შემოთავაზებულია ინგლისელი ბიოლოგის მბალტონის მიერ 1865-1869 წლებში. მანვე ჩამოაყალიბა ემენიკის პრინციპები.

ეუდაიმონიზმი (ბერძ. eudaimonia ნეტარება) - ეთიკის მიმართულება, რომე-

ლიც ზნეობის საფუძველში ეძებს ადამიანის ბედნიერებისაკენ სწრაფვას.

ვენტრალია (ლათ. e გამოყოფა, მოცილება, venter მუცელი) - მუცლის ღრუს ორგანოების გამოეარდნა კედლის დეფექტის გამო.

ვეთანაზია (ბერძნ. eu კარგად, thanatos სიკვდილი) - განუკურნებელი სენით დაავადებულსა სიკვდილის შემსუბუქება ტკივილის გამაყუჩებელი ნარკოტიკული საშუალებებით.

ვეკალიპტი (Eucalyptus) - ჩვეულებრივ მარადმწვანე ხეა. მისი სამშობლოა ავსტრალია და კუნძული ტასმანია გაერცვლებულა აგრეთვე საქართველოს შავი ზღვის სანაპირო ზოლშიც. შეიცავს ეთერზეთს, მთარბლავ ნივთიერებებს, ორგანულ მუაებებს და ა.შ. გაანია ტკივილგამაყუჩებელი, ანტისეპტიკური, ანტიპარაზიტული თვისებები. იყენებენ კუჭ-ნაწლავის მწვავე პათოლოგიების, ლარინგიტის, ბრონქიტის, ბრონქული ასთმის, პლევრიტების შემთხვევებში.

ვენუქოიდიზმი (ბერძნ. eunuchos საჭურისი, eidos მსგავსი, ismus მდგომარეობა) - სასქესო ჯირკვლების ფუნქციის უკმარისობის შედეგად განვითარებული სინდრომი. მამაკაცებისათვის დამახასიათებელია თხელი, უთმო კანი, ცხიმოვანი ქსოვილის დაგროვება სარძევე ჯირკვლებთან და მენჯის არეში, მაღალი, ქალური ხმა ქალებისათვის დამახასიათებელია სარძევე ჯირკვლების განუვითარებლობა და ამენორეა (იხ).

ვეოკატორი (ლათ. evoco გამოწვევა) - ორგანული ან არაორგანული ბუნების ქიმიური ნივთიერება, რომელიც მოქმედებს როგორც გამღიზიანებელი და იწვევს სხედასხვა პროცესების განვითარებას.

ვეოკაცია (ლათ. evoco გამოწვევა)

- ემბრიონული დიფერენცირების გამოწვევა ევოკატორის (იხ) მოქმედების მეშვეობით.

ვეოლუცია (ლათ. evolutio განვითარება, გაშლა) - 1.სახოცადობაში ან ბუნებაში მიმდინარე თანდათანობით უწყვეტი განვითარება. 2.ცოცხალი ბუნების ისტორიული შეუქცევადი განვითარება.

ვეოლუციური კატასტროფა (ლათ. evolutio განვითარება, გაშლა, ბერძნ. katastrophe გადატრიალება) - ცოცხალი ფორმების დიდი რაოდენობის შედარებით უეცარი გაქრობა ან წარმოქმნა დროის გარკვეულ მონაკვეთში. ევოლუციური კატასტროფის მსვლელობისას ადგილი აქვს როგორც ნეატორ, ასევე პოზიტორ პროცესებს.

ვერიბატიუმი (ბერძნ. eurus ფართო, bathos სიღრმე) - წყლის ცხიმელები, რომლებიც სხედასხვა სიღრმეებში ბინადრობენ (მაგ. კაშალოტები და სხვა).

ვერიბონტიუმი (ბერძნ. eurus ფართო, bion, biontos მცხოვრები) - ცხოველები და მცენარეები, რომელთაც შეუძლიათ იცხოვრონ გარემოს ფაქტორების ფართო ცვალებადობისას.

ვერიბალუმი (ბერძნ. eurus ფართო, hals მარული) - ორგანიზმები, რომლებიც იტანენ საცხოვრებელი გარემოს მარილანობის და საერთოდ, ქიმიური შემადგენლობის მნიშვნელოვან ცვლილებებს.

ვერიბერმუმი (ბერძნ. eurus ფართო, thermes სითბო, სიცხე) - ორგანიზმები, რომლებიც ეუბიან ფართო დიაპაზონის ტემპერატურას (მაგალითად, მგელი).

ვერიპა (ბერძნ. heureka ეპოვნე) - წამოდახილი, რომელიც გამოხატავს სიხარულს, კმაყოფილებას რაიმე რაუ-

ლი ამოცანის გადაწყვეტისას, კარგი აზრის, იდეის გაჩენისას ასე წამოიძახებ ძეგლბერძენმა მეცნიერმა არქიმედემ იმ კანონის აღმოჩენისას, რომელსაც შემდგომში მისი სახელი დაერქვა.

ჰერისტიკა (ბერძნ. heurisko ეპოულობ) - ჭეშმარიტების პოვნის, მიგნების ხელოვნება. თეორიული კვლევის ლოგიკური ხერხების და მეთოდური წესების სისტემა.

ჰერისტიკა (ბერძნ. curis ფარსო, phagos მშთანთქმელი) - ადამიანისა და ცხოველთა ზოგიერთი სახეობისათვის დამახასიათებელი თვისება, იკვებოს ცხოველური და მცენარეული წარმოშობის მრავალფეროვანი საკვებით.

ჰისტაქის მილი (იტალიელი ანატომის ბ.პუსტაძე) - საპატივეცემულოდ - სმენის ორგანოს ერთ-ერთი ნაწილი. ამ მილის ანთება იწვევს სმენის დაქვეითებას.

ჰისტრესი (ბერძნ. eu კარგი, ინგლ. stress დაძაბვა, დაჭიმულობა) - ცხოველური ორგანიზმების, მათ შორის ადამიანის, დადებითი არასპეციფიკური რეაქცია ნებისმიერ ზემოქმედებაზე (ეწ. „კარგი“, დადებითი სტრესი).

ჰისტროფია (ბერძნ. eu კარგი, trophe კება) - ორგანიზმის მდგომარეობა, როდესაც ასიმილაციისა და დისიმილაციის პროცესები ოპტიმალურ ურთიერთდამოკიდებულებაშია. ხასიათდება ორგანოების სტრუქტურისა და ფუნქციის ნორმალური მდგომარეობით.

ჰისტროფიკაცია (ბერძნ. eu კარგი, trophe კება) - წყლის ბინადრებში ბიოგენური ელემენტების დაგროვება ანაროპოგენური და ბუნებრივი ფაქტორების მეშვეობით. საწყის სტადიებზე იწვევს წყლის აუზების ბიოლოგიური პროდუქციულობის გაზრდას, შემდეგ კი უანგბადის

პროგრესირებად უკმარისობას და აქედან გამომდინარე, ცოცხალი ორგანიზმების მასიურ დაღუპვას.

ჰეფინიკა (ბერძნ. eu კარგი, phaino ეუჩენება) - მოძღვრება, რომელიც ხსნის ორგანიზმებზე ბიოლოგიური ზემოქმედების მეთოდებს, რომელთა დახმარებით ელონდება და მოდიფიცირდება ორგანიზმების მემკვიდრულად დეტერმინირებული მორფოფიზიოლოგიური თვისებები.

ჰეფორია (ბერძნ. eu კარგი, phoreo გადავიტან) - ავადმყოფის ამაღლებული განწყობილება, რაც ხასიათდება უზრუნველობით, სიხარულის გრძობით და ა.შ., რაც არ შეესაბამება ჯანმრთელობის ობიექტურ მდგომარეობას.

ჰეფოპოსტენოზი (ბერძნ. oisophagos საყლაპავი მილი, stenosis ეიწრო, osis მდგომარეობა) - საყლაპავი მილის შევიწროება, სტენოზი (იხ.).

ჰეფოპოსტომა (ბერძნ. oisophagos საყლაპავი მილი, stoma ნახერეტი) - 1. საყლაპავი მილის გარეგანი ფისტულა, რომელიც ერთ-ერთ ეტაპს წარმოადგენს ხელოვნური საყლაპავი მილის შესაქმნელად. 2. (Oesophagostomum) - ნემატოდების კლასის, ტრიქონემატოდების ოჯახის ჰელმინთების გვარია, რომელთა წარმომადგენლები პარაზიტობენ მცოხნავი ცხოველების, მაიმუნების, იშვიათად კი ადამიანის მსხვილ ნაწლავში.

ჰეფოფორია - იხ. ეთილის სპირტი.

ჰეფორია (ბერძნ. aither, ძეგლბერძენი ფილოსოფოსების მიხედვით, უნატიფესი მატერია, რომელიც აესებს სამყაროს და წარმოადგენს მის „მეხუთე საწყისს“, ელემენტს) - 1. გარემომცველი საპარო სივრცე, სადაც ვრცელდება რადიოტალღები. 2. აქროლადი ორგანული ნივთიერება, რომელსაც იყენებენ

მედიცინაში, პარაფიზიკაში, ტექნიკაში და სხვა.

პიტიპა ბერძნ. ethike ზნე-ჩვეულება, ხასიათი) - 1. გარკვეული საზოგადოებრივი წრის, პროფესიის წარმომადგენელთა ყოფაქცევის ნორმები, მორალი. მაგალითად, ექიმის ეთიკა ითვალისწინებს საექიმო პროფესიის წარმომადგენელთა ვალდებულებებსა და ქცევის ნორმებს. 2. ზნეობრივი ფილოსოფია.

პიტილის სპირტი - იგივე ლენინის სპირტი, ეთანოლი. გამოიყენება ლაბორატორიული სამუშაოებისათვის, სამკურნალო პრეპარატების, ალკოჰოლური სასმელების დასამზადებლად და სხვა.

პიტიოლირაგული მცენარე (ფრანგ. etioler სუსტი, უძლური) - სიბნელეში გაზრდილი მცენარე, რომელსაც არ გააჩნია ქლოროფილი.

პიტიოტიანიპა (ბერძნ. ethnos ხალხი, botane ბალახი, მცენარე) - ბოტანიკის დარგი, რომელიც აგროებს და სისტემაში მოჰყავს ხალხში გაერცვლებული ცოდნა და ტრადიციები მცენარეების შესახებ.

პიტიოტიანიპი (ბერძნ. ethnos ხალხი, genesis დაბადება) - ამა თუ იმ ხალხის წარმოშობა.

პიტიოტიანიპია (ბერძნ. ethnos ხალხი, grapho ვწერ) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს მსოფლიოს ხალხების კულტურულ და საყოფაცხოვრებო თავისებურებებს, მათი განსახლებისა და კულტურულ-ისტორიული ურთიერთობების პრობლემებს.

პიტიოტიანიპი (ბერძნ. ethos ზნე-ჩვეულება, ხასიათი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ცხოველთა ქცევის ბიოლოგიურ საფუძვლებს. ეთოლოგიის ძირითადი მეთოდია ცხოველებზე ხანგრძლივი

დაკვირება ბუნებრივ პირობებში.

პიტიოტიანიპი იმპარია (ბერძნ. ethos ზნე-ჩვეულება, ხასიათი, logos მოძღვრება, hierarchia წესრიგი) - ზოგიერთი ცხოველის დომინირება (გაბატონება) სხვა დაქვემდებარებულ ინდივიდზე ეს უკანასკნელი შეიძლება დომინირებდეს მესამე ინდივიდზე და ა.შ.

პიტიის ტისტი - ბ. ე. ი. მისის მიერ 1973-1975 წლებში შემუშავებული სწრაფი და იაფი ტესტი, ბაქტერიულ სისტემაში პოტენციური მუტაგენების გამოსაგენად.

პიტიოტიანიპი ფირფიტა (ლათ. aequator ტოლი, თანაბარი) - მიკროზის ან მეთოზის მეტაფაზაში ქრომოსომული კომპლექტის განლაგება უჯრედის ეკვატორულ ნაწილში. სინონიმი - მეტაფაზური ფირფიტა.

პიტიოტიანიპი ბაქოზა (ლათ. aequus თანაბარი, თანასწორი) - მომწიფების მეთრე გეოგრაფიის შედეგად ცვლილებები სპერმატოციტიდან წარმოიქმნება 2 სპერმატიდა, ხოლო მეთრედი ოოციტიდან - კვერცხუჯრედი და მეთრედი პოლოციტი.

პიტიოტიანიპი (ინგლ. expression გამოხატვა, გამოვლენა) - ეუკარიოტების გენის ლოკუსი (მონაკვეთი) ცილის სინთეზის მაკოდირებელი გენეტიკური ინფორმაციით. ეკზონი მონაკვეთიებს ინტრონთან (იხ.).

პიტიოტიანიპი (ბერძნ. eklampsis აფეთქება, უეცრად ანთება) - ორსულობის ტოქსიკოზების განსაკუთრებით მძიმე ფორმა ხასიათდება ფსიქიკური მოვლენებით. აღინიშნება სისხლძარღვოვანი კოაგულაცია კემორაგიებით, მასიური ნეკროზები და სისხლჩაქცევები ლევილში, აგრეთვე გლომერულონეფრიტი ნეკრონეფროზით და პემორაგიებით.

ეკლექტიკიზმი (ბერძ. eklektikos ამომრჩეული) - სხვადასხვა შეხედულებების, აქორიების, იდეების, სტილების აღრევა, მექანიკური, უპრინციპო შეერთება ეკლექტიზმის მიმდევარი არ ქნის ახალ დებულებებს, რაც გააღრმავებდა სამყაროს შეცნობას, არამედ სხვადასხვა სისტემებისგან აეთიანებურად იღებს იმ დებულებებს, რომელნიც მას უნდა რომ შეინარჩუნოს ან დაიცვას.

ეკლიფსი (ინგლ. eclipse დაბნელება) - უჯრედში ვირუსის განეისარების ფარული ფაზა, როდესაც იგი არც ელექტრონული მიკროსკოპის და არც იმუნოლოგიური მეთოდების საშუალებით არ ელინდება.

ეკობიომორფა (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, bios სიცოცხლე, morphé ფორმა, სახე) - მსგავსი მორფოლოგიური ნიშან-თვისებების, ბიოლოგიური რიამების, ეკოლოგიური ფიზიოლოგიური თავისებურებების მქონე სახეობების ერთობლიობა. ჩვეულებრივ ცხოვერობენ მსგავს პირობებში.

ეკონსტრობენაბი (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, ლათ. oestrus მბუნება, genos წარმოშობა) - იგივე ქსენოესტროგენები. ესტროგენური აქტიუობის მქონე ქიმიური ნიუთერბანი (პესტიციდები, ზოგიერთი სამედიცინო პრეპარატი, ნავთობპროდუქტები და სხვა), რომლებიც აელენენ ემბრიოტოქსიკური და კანცეროგენური მოქმედებას და გაელენას ახდენენ ნაყოფიერებაზე მაგ. ლობ და მისი მეტაბოლიტები, აგრესიე მისი თანამედროვე შემკვლელები, გარდა ტოქსიკური და კანცეროგენური ეფექტებისა, ახდენენ ესტრადიოლის მოქმედების იმტაცებას, უკავშირდებიან რა სამიზნე-უჯრედების შესაბამის რეცეპტორებს.

ეკოლოგია (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, logos მოძღვრება) - ბიოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ორგანიზმებისა და გარემოს ურთიერთადმოკიდებულებას, აგრესიე ცოცხალი სისტემების ურთიერთობებს ინდივიდის, პოპულაციის და თანასაზოგადოების დონეებზე.

ეკოლოგისერი პალენტსრობა (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, ლათ. valentia ძალა) - ამა თუ იმ სახეობის არსებობის უნარი გარემოს სხვადასხვა პირობებში.

ეკოლოგისერი კატასტროფა (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, katastrophe გადატრიალება) - 1. ბუნებრივი ანთალია (ხანგრძლივი გვალვები, წვიმები, მიწისძვრები, ეულკანების ამოფრქვევები, ტბებიდან მომწამელავი აირების გამოდენა და ა.შ.). 2. ატომური ელექტროსადგურის, ტანკერის და სხე. ავარია, რაც გარემოში იწვევს მკეესარ უარყოფით ცვლილებებს და შესაბამისად, ცოცხალი ორგანიზმების მასიურ დაღუქვას და ეკონომიკურ ზარალს. 3. რეგონული ეკოლოგიური კატასტროფა - როგორც წესი, სასიცოცხლო გარემოში ანთროპოგენური საზიანო ჩარევა (მაგ. არალის ზღვის ნაწილობრივი დაშრობა, კასპის ზღვიდან ყარა-ბოლახ-ბოლის ყურის ჩამოშორება და ა.შ.).

ეკოლოგისერი კრიზისი (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, ლათ. crisis მკეეთარი, გადამწყვეტი ხასიათის ცვლილება) - ცოცხალ სისტემებსა და ბუნებას შორის დროებითი დამბული მდგომარეობა, რაც სიცოცხლისათვის შეიძლება საფრთხეს წარმოადგენდეს. ამჟამად აღინიშნება ეკოლოგიური კრიზისის ნიშნები, რაც მდგომარეობს ზოგიერთი ბუნებრივი რესურსის ამოწურვაში, სასიცოცხლო

გარემოს გლობალური მასშტაბით დაბინძურებაში და ა.შ.

პიკოლოგიური პირამიდა (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, pyramidos) - ეკოსისტემაში პროდუცენტების, კონსუმენტების და რედუცენტების გრაფიკული გამოსახულება მცენარეული მასის (პროდუცენტების) რაოდენობა, რომელიც კვების ჯაჭვის საფუძველია, ყოველთვის რამდენჯერმე მტვია მცენარისმკამელი ცხოველების (კონსუმენტების) საერთო მასაზე, ხოლო კვების ჯაჭვის ყოველი მომდევნო რგოლის მასა მცირდება აღნიშნულ კანონზომიერებას ეკოლოგიური პირამიდის წესს უწოდებენ.

ეკოლოგიური ფაქტორები (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, factor მწარმოებელი) - ბუნებრივი გარემოს კომპონენტები, რომლებიც გააღენას ახდენენ ორგანიზმის, პოპულაციის, ბუნებრივი თანასაზოგადოების მდგომარეობასა და ათვისებებზე არჩევენ აბიოტურ, ბიოტურ და ანთროპოგენურ ეკოლოგიურ ფაქტორებს.

სისტემატიკა (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, ლათ. systema შეერთება, შეკავშირება) - ერთიანი ბუნებრივი ან ბუნებრივ-ანთროპოგენური კომპლექსი, რომელიც წარმოქმნილია ცოცხალი ორგანიზმებით და მათი სასიცოცხლო გარემოთი. აღნიშნული ტერმინი შემოიღო ინგლისელმა გეობოტანიკოსმა ა.ტანსლერმა 1935 წელს. სინონიმი: ბიოგეოცენოზი.

ეკოტოპი (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, topos ადგილი) - ამა თუ იმ თანასაზოგადოების ცხოვრების ადგილი, არეალი.

ეკოტროპული პირუსი (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, tropos მიმართულება, ლათ. virus შხამი) საგვების რეტროვირუსების ჯგუფი, რომელსა

რეპლიკაცია (იხ) მიმდინარეობს მხოლოდ საგვების უჯრედებში ამ ჯგუფის ეირუსები იყოფიან: N-ტროპულ, B-ტროპულ და NB-ტროპულ ეირუსებად. ამ უკანასკნელებს მიეკუთვნებიან გროსის, მოლონის, რაუსერის, ფრენლის, მაზურენკოს და საგვების ლეიკემიების გამომწვევეი სხვა ეირუსები.

ეკოციდი (ბერძ. oikos ადგილსამყოფელი, ლათ. caedo ვკლავ) - 1. ცოცხალი ორგანიზმების ადგილსამყოფელის, საცხოვრებლის დანაშაულებრივი განადგურება. 2. სამხედრო მიზნებით ადამიანის საცხოვრებელი ადგილების განადგურება დიდ ტერიტორიებზე. ეკოციდი მჭიდროდაა დაკავშირებული გენოციდთან და ხორციელდება მისი (გენოციდის) მეშვეობით.

ელემენტი (ლათ. elementum სტიქია, საწყისი ნივთიერება) - რაული ნივთიერების შემადგენელი ნაწილი. ნივთიერების დაშლის საბოლოო პროდუქტი ერთმანეთთან შერწყმის შედეგად, ელემენტები ქმნიან სულ უფრო და უფრო რაულ ნივთიერებებს.

ელენი (ლათ. lien, ბერძ. splen) - ხერხემლიანების მუცლის ღრუში ლოკალიზებული პარენქიმული ორგანო. მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სისხლის წარმოქმნასა და ორგანიზმის დაცვით რეაქციებში. ელენსა შედგება თესარი პულპისაგან (ლიმფოციტების გროვა რეტიკულურ ქსოვილში) და წითელი პულპისაგან (სისხლით სავსე ლაკუნები). ღვიძლის მსგავსად, ელენსაც -ერითროციტების სასაფლაოა ანუ ასრულებს სისხლის დეპოს როლს.

ელეუტეროკოკი (Eleutherococcus) - მიეკუთვნებიან არალინასებრსა ოჯახს. ბუჩქოვანი, დეკორაციული და სამკურნალო მცენარეა. ამ მცენარის თხევად ექსტრაქტებს გააჩნიათ მასტო-

მულარებელი და მატონიზებული მოქმედება შეიცავს გლიკოზიდებს, ვაზონიტიებს, ანტოციანებს და სხვა.

ელეფანტიაზი (ბერძნ. elephas სპილო, iasis მდგომარეობა) - ლიმფის ქრონიკული შეგუბების გამო კანისა და კანქვეშა ქსოვილის გასქელება. ზოგ შემთხვევაში ამ მდგომარეობას პელმინიებით (ფილარიებით) დაინფორმება იწვევს იგივე „სპილოს ავადმყოფობა“.

ელექსირი (არაბ. el exir სურნელოვანი ზეთი, ესენცია) - სასმელი, რომელსაც ეთოპიდა შეუძლია გაახანგრძლიოს ადამიანის სიცოცხლე („სასიცოცხლო ელექსირი“). 2. სპირტზე, მკვავზე და სხვა ნივთიერებებზე დამზადებული მაგარი ნაყენი, რომელსაც იყენებენ მედიცინაში, კოსმეტიკაში და სხვა.

ელექტიური (ლათ. electus გამოირჩევა, არჩევა) - ამორჩეული, შერჩეული.

ელექტროლი (ბერძნ. elektron ფისი, ქარვა, hodos გზა) - 1. გამტარი, რომლის საშუალებითაც ელექტროდენი ხვდება სითხესა და გაზებში. 2. ხელსაწყოებსა და მანქანებში ელექტროდენის შეყვანისა და გამოყვანის ადგილი.

ელექტროენცეფალოგრაფია (ბერძნ. elektron ფისი, ქარვა, enkephalos თავის ტვინი, grapho ვწერ) - თავის ტვინის ელექტრული აქტიუობის (ბიოპოტენციალების) რეგისტრაციის მეთოდი.

ელექტროლიზი (ბერძნ. elektron ფისი, ქარვა, lysis დაშლა) - რაიმე ნივთიერების (მაგ., წყლის, მარილების, მკვავების) დაშლა ელექტროლიტში (იხ) გაელისას.

ელექტროლიტი (ბერძნ. elektron ფისი, ქარვა, lytos გახსნილი, დაშ-

ლილი) - ხსნარი, რომელშიც ელექტროდენის გაელისას ხდება ნივთიერების დაშლა გახსნილი ნივთიერების მოლეკულები ელექტროლიტში მეტაკალები ინტენსიუობით, იშლებიან იონებად. ელექტროლიტებს მიეკუთვნებიან მარილების, მკვავების და ფუძეების ხსნარები.

ელექტრონობრაჰა (ბერძნ. elektron ფისი, ქარვა, gramma ჩაწერა) - ელექტრონული მიკროსკოპის საშუალებით მიღებული ულტრასტრუქტურების ნეგატივი ან ფოტოგრაფიული სურათი.

ელექტრონული მიკროსკოპი

- ულტრასტრუქტურების (უჯრედული ორგანოიდები, ეირუსები და სხვა) შესასწავლად გამოყენებული მიკროსკოპი, რომლის სინათლის წყარო ელექტრონებია. ასეთი ტიპის მიკროსკოპებს ძალზე მაღალი გადიდება აქვს. განასხვავებენ ტრანსმისიულ და მასკანირებელ (რასტრულ) ელექტრონულ მიკროსკოპებს. ისინი ფარსად გამოიყენება ბიოლოგიაში, მედიცინაში, სოფლის მეურნეობაში და სხვა.

ელექტროტრაჰმა (ბერძნ. elektron ფისი, ქარვა, trauma ჭრილობა) - ელექტროდენის მოქმედებით გამოწვეული დაზიანება ან პათოლოგიური ცვლილება ორგანიზმში.

ელექტროფიზიოლოგია (ბერძნ. electron ფისი, ქარვა, physis ბუნება, logos მოძღვრება) - ფიზიოლოგიის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის ორგანიზმებში ელექტრულ მოვლენებს და ელექტრობის გაელენას ორგანიზმებზე, ქსოვილებსა და ორგანოებზე.

ელექტროფორეზი (ბერძნ. electron ფისი, ქარვა, phoreo ვატარებ) - მუდმივი ელექტრული დენის მოქმედების შედეგად კოლოიდური ან დისპერსიული მყარი ნაწილაკების (მათ

შორის უჯრედების) გადაადგილება თხიერ ან აირისმაგვარ გარემოში მუხტის მიხედვით.

ელექტრონი (ბერძნ. electron ფისი, ქარვა) - ელექტრული ენერჯის წარმომქმნელი ზოგიერთი ორგანო, რომელთაც თავდაცვის, თავდასხმის, სიგნალიზაციისა და ლოკალიზაციის ფუნქცია აკისრიათ. მაგ, ელექტრული სკაროსის ელექტრულ ორგანოს შეუძლია გამოიმუშაოს 8 ამპერი ძალის და 300 ვოლტის ძაბვის დენი.

ელიზია (ლათ. elisio გაგდება, გამოძევება) - თანასაზოგადოებიდან რომელიმე სახეობის გამოძევება (გაქრობა) არსებობის პირობების ცვლილების გამო.

ელიმინაცია (ლათ. elimino გარეთ გამომაქვს) - 1.ორგანიზმიდან მავნე პროდუქტების განდევნა. 2.უჯრედების, ქრომოსომების თუ დროებითი ორგანოიდების გაქრობა. 3.გარემოს უარყოფითი ფაქტორების გაელენის გამო მცენარეთა და ცხოველთა ჯგუფების ამოწყვეტა, გაქრობა.

ელიტა (ფრანგ. elite) - ყველაზე უკეთესი, ნარჩევი, მაგ, ნარჩევი თესვა, განსაკუთრებით ძვირფასი სანაშენო ცხოველები, საზოგადოების რჩეული წრე.

ელუსია (ლათ. eluo გამოურევხავ, ვაცლივ) - სათანადო გამხსნელის საშუალებით რაიმე ნივთიერების გამოურევხვა.

ემაცია (ლათ. emaciatio ძლიერი სივამხდრე) - ძლიერ გამოხატული, პროგრესირებადი სივამხდრე მაღალი ტემპერატურით. ახასიათებს მუცლის ტიფს, ტუბერკულოზს და სხვა დაავადებებს.

ემბოლია (ბერძნ. embolon სოლი) - სისხლძარღვის სანასურის დახშობა

სისხლის ნაკადით მოტანილი ნაწილაკებით (თრომბით, ცხიმის წვეთებით, პურით, სიმსივნური უჯრედებით ან ბაქტერიებით). ფილტვის არტერიის, თავის ტვინის არტერიებისა და კორონარული (გეორგინოვანი) არტერიების დახშობამ შეიძლება უცვარი სიკვდილი გამოიწვიოს.

ემბრიონი (ბერძნ. embryo ჩანასახი, genesis წარმოშობა) - კვერცხუჯრედისა და სპერმატოზოიდის ბირთვების შერწყმის შედეგად ორგანიზმის ჩანასახოვანი (ემბრიონული) განვითარების პროცესი.

ემბრიოლოგია (ბერძნ. embryo ჩანასახი, logos მოძღვრება) - ბიოლოგიის ნაწილი, რომელიც სწავლობს ჩანასახის განვითარებას. ფართო გაგებით - მოძღვრება ორგანიზმის ინდივიდუალური განვითარების შესახებ (ონტოგენეზის ნაწილი).

ემბრიონი (ბერძნ. embryo ჩანასახი, oma სიმსივნე) - სიმსივნე, რომელიც შედგება ექტოდერმის, მეზოდერმისა და ენტოდერმის სხვადასხვა დერივატებისაგან.

ემბრიონი (ბერძნ. embryo ჩანასახი) - ცხოველებისა და ადამიანის ჩანასახი ჩანასახი ეწოდება მისი მუცლად ყოფნის ადრეულ პერიოდს, მანამ სანამ ოგი არ მიიღებს შესაბამისი ცხოველისათვის ან ადამიანისათვის დამახასიათებელ ნიშნებს ამ დროიდან დაბადებამდე ჩანასახს ნაყოფი ეწოდება.

ემბრიოპათია (ბერძნ. embryo ჩანასახი, pathos ტანჯვა, ავადმყოფობა) - ჩანასახის დაავადება.

ემიგრანტი (ლათ. emigrans გადმოსახლებული) - პირი, რომელიც საყრდენი ქვეყნიდან სხვა ქვეყანაში გადასახლდა.

ემიგრაცია (ლათ. emigro გადაე-

სახლდები) - ლორჯანიზმის ნებისმიერი გადასახლება ერთი ადგილიდან მეორეში. 2.ერიოროციტების და ლეიკოციტების გამოსვლა დაუზიანებელი სისხლძარღვების კედლიდან, რასაც ადგილი აქვს აღნიშნული სისხლძარღვების გარემომცველი ქსოვილის ანთებისას. სინონიმი: დიაპედეზი.

ემისია (ლათ. emissio გამოსხივება, ამოშვება, გამოცემა) - 1.სხეულის ზედაპირიდან ელექტრონების გამოსხივება. 2.სახელმწიფოს მიერ ფასიანი ქაღალდების გამოშვება.

ემოცია (ლათ. emoveo აუბოძრებ) - ადამიანის გრძობა, განცდა, სულიერი მღელვარება (შიში, სიხარული, რისხვა და სხვა).

ემპათია (ბერძ. empathia თანაგანცდა) - სხვა ადამიანის ემოციური მდგომარეობის თანაგანცდა, მასში წედომის უნარი.

ემპაირიპოლიზი (emperipolosis) - უჯრედის შეჭრა მეორე უჯრედის ციტოპლაზმაში (მაგ., ლიმფოციტის შეჭრა მაკროფაგში).

ემპემა (ბერძ. empyema ჩირქგროვა) - ჩირქის დაგროვება ორგანიზმის სიღრუეებში და ღრუ ორგანოებში.

ემპირიზმი (ბერძ. empiria გამოცდილება, ismus მდგომარეობა) - ფილოსოფიური მიმდინარეობა, რომელიც შემეცნების ერთადერთ საწმუნო საშუალებად აღიარებს ცდას. ემპირიზმი ამცირებს, უგულვებლყოფს ლოგიკური ანალიზისა და სივითური განზოგადების მნიშვნელობას.

ემპირიული (ბერძ. empiria გამოცდილება) - ადამიანის გამოცდილებაზე დამყარებული.

ემულგატორი (ლათ. emulsus გამოწველილი) - ქიმიური ნივთიერება, რომელიც ემატება ემულსიას, რათა

შეაფერხოს წყალში კუპრის, ბიტუმის და სხვ. შეერსება. ერთ-ერთ ემულგატორად გამოიყენება საპონი.

ემულსია (ლათ. emulsus გამოწველილი) - 1.სისხე, რომელშიც შეწონილ მდგომარეობაშია სხვა სისხის მიკროსკოპული წვესები (მაგ., რძე). 2.შუქმგრძნობიარე ემულსია - გამოიყენება ფოტოტექნიკაში. იგი წარმოადგენს პრეპარატს, რომლის ეულატინის ხსნარში განაწილებულია სინათლის სხივებისადმი მგრძნობიარე ეერცხლის მარილის ნაწილაკები ან მარცვლები.

ემფიზემა (ლათ. emphysema გაბერვა) - სფილტვის მოცულობის პათოლოგიური გადიდება. 2.პაერის დაგროვება რომელიმე ორგანოში.

ენა (lingua) - კუნთოვანი ორგანო. ასრულებს საგემოენო ანალიზისა და საკვების ტრანსპორტირების ფუნქციებს. ზოგიერთ ცხოველში ეს ორგანო ძალზე მოძრავია და მსხვერპლის დასაჭერად გამოყენებული სამეზობიბი, რეპტილიები, ფრინველები, ან გარემოს ქიმიური ანალიზისათვის (ხელიკები, გველები). ადამიანის ენას ევოლუციის პროცესში დაემატა მეტყველების ფუნქციაც.

ენდოარტერიტი (ბერძ. endon შინის, ლათ. arteria პერი, ბერძ. itis ანაება) - არტერიის შიგნისა გარსის ანაება.

ენდემი (ბერძ. endemos ადგილობრივი) - ადგილობრივი სახეობა, რომელიც გეხედება მხოლოდ აღნიშნულ რეგიონში. ამ ტერმინის ანტიპოლია კოსმოპოლიტი (იხ.).

ენდემია (ბერძ. endemos ადგილობრივი) - გადამდები დაავადების მუდმივი არსებობა რომელიმე ადგილას.

ენდემური ღაპაღაპა (ბერძ. en-

demos ადგილობრივი) - მხოლოდ გარკვეული ადგილისათვის დამახასიათებელი დაავადება (მაგ, ენდემური ჩიყვი, რომელიც გაერცვლებულია მაღალმთიან რაიონებში, სადაც წყალში და საკვებში აღინიშნება იოდის დაბალი კონცენტრაცია).

ენდოგამია (ბერძნ. endon შიგნით, gamos ქორწინება) - ლამაზელების ყველა ფორმა, როდესაც შესაწყვილებელი ინდივიდები იმყოფებიან ახლო ნათესაობაში. ენდოგამიის მაგალითია თეთრდამტკერეა ჷტრადიცია, რომლის მიხედვისადაც ქორწინება დასაშვებია მხოლოდ ერთი და იმავე საზოგადოებრივი ჯგუფის (ტომის, გვარის) წარმომადგენლებს შორის. ტერმინი შემოღებულია შოტლანდიელი მეცნიერის მაქსენანის მიერ.

ენდოგენური (ბერძნ. endon შიგნით, genos წარმოშობა) - ორგანიზმის შინაგანი მოხეზებით განპირობებული მდიდრინაში, ეპტერინარიაში ასახაეს იმ პათოლოგიურ პროცესებს, რომლებიც გამოწვეულია შინაგანი ფაქტორების (მაგ, მემკვიდრეობის) მოქმედებით, აგრეთვე თვით ფაქტორებს.

ენდოფონტია (ბერძნ. endon შიგნით, laos. dens კბილი) - კბილების ფესვების მკურნალობის მეთოდი.

ენდოზოოქორია (ბერძნ. endon შიგნით, zoon ცხოველი, choreo ევრცვლადები) - თესლების გაერცვლების ერთ-ერთი ხერხი ცხოველების (განსაკუთრებით ფრინველების) მეშვეობით აღნიშნული პროცესის დროს, მცენარის ნაყოფი ცხოველის მიერ იჭმევა, ხოლო დაუზიანებელი თესვები საჭმლის მომწოდებელი ტრაქტიდან ხედება გარემოში.

ენდოთელიუმი (ბერძნ. endon შიგნით, thele დერილი) - უჯრედების ფენა, რომელიც ქმნის სისხლისა და

ლიმფის კაპილარების კედლებს, არტერიების, ვენებისა და გულის კედლის შიგნითა შრეს.

ენდოტარდიუმი (ბერძნ. endon შიგნით, kardia გული) - გულის შიგნითა გარსი, რომლისადაც ამოყენილია პარკუჭებისა და წინაგულების ღრუები.

ენდოტარდიტი (ბერძნ. endon შიგნით, kardia გული, itis ანთება) - გულის შიგნითა გარსის ანთება, რასაც ხშირად თან ახლავს სარქველების დაზიანება.

ენდოტრიფილია (ბერძნ. endon შიგნით, krino გამოეყოფ, logos მოძღვრება) - მოძღვრება შინაგანი სკერეციის ჯორკვლების აგებულებასა და ფუნქციაზე. შეისწავლის ჰორმონების თვისებებსა და მოქმედებას, აგრეთვე ამ ჯორკვლების ფუნქციის მოშლით გამოწვეულ დაავადებებს.

ენდომეტრიუმი (ბერძნ. endon შიგნით, metra საშვილოსნო) - საშვილოსნოს ლორწოვანი გარსი.

ენდომიტოზი (ბერძნ. endon შიგნით, mitos ძაფი) - ანომალური მიტოზი, როდესაც ბირთვში ადგილი აქვს ქრომოსომების რიცხვის (წმმს რაოდენობის) ჯერად ზრდას. ამ პროცესის დროს არ ხდება ციტოტომა ანუ ციტოპლაზმის გატიხვრა და ორი შეიღწეული უჯრედის წარმოქმნა. ამაში მდგომარეობს მრავალბირთვიანი გიგანტური უჯრედების წარმოქმნის ერთ-ერთი მექანიზმი. იგივე ტელადა ენდორედულიკაცია.

ენდოპარაზიტები (ბერძნ. endon შიგნით, parasitos ვინც სხვის ხარჯზე იკვებება) - ე.წ. მასპინძლების და მათი უჯრედების შიგნით არსებული პარაზიტული ორგანიზმები (მიეკუსენებიან ენდოტროფულ ორგანიზმებს). მრავალი ენდოპარაზიტისათვის დამახასიათებელია განვითარების რაული

ციკლი, რასაც თან ახლავს მასპინძლის ცელა.

ენდოპლაზმა ბერძ. endon შონთ, plasma წარმონაქმნი, გამოძერწილი) - უჯრედის ბირსიყსან არსებული ციტოპლასმის შიდა ნაწილი (მდიდარია სტრუქტურული კომპონენტებით და ორგანოიდებით). ენდოპლასმასანა დაკეშორებული უჯრედის მიერ მისი ენდოპლაზმური ფუნქციების შესრულება, აგრესე ბირსიყსა და ციტოპლასმის ურსიყრადამოკიდებულიების პროცესები, რაც განსაზღვრავს უჯრედების ზრდას, დიფერენცირებას და ფუნქციონირებას.

ენდოპლაზმური ბადე ბერძ. endon შონთ, plasma წარმონაქმნი, გამოძერწილი) - უჯრედის ციტოპლასმაში არსებული ორგანოიდი, რომელიც წარმოადგენლია მემბრანების სისტემით ენდოპლასმური ბადე ორი ტიპისა: გრანულარული (ხორკლიანი) და აგრანულარული (გლუვი). გრანულარული ენდოპლასმური ბადის (ანუ ერგასტოპლასმის) მემბრანებზე განლაგებულია რიბოსომები. ამ ტიპის ენდოპლასმური ბადის მემბრანებზე ადგილი აქვს ცილის, ხოლო აგრანულარულზე - ცხიმების, ნახშირწყლების, პორმონების სინთეზს. ტერმინი შემოიტანეს პრატმრამ და ძალმანმა 1952 წელს.

ენდორპროდუქცია (ბერძ. endon შონთ, ლათ. re კელაე, productio წარმოება) - ბირსიყებში მემკიდრული მასალის რეპროდუქციული პროცესების ერთობლიობა. ენდორეპროდუქციის ფორმებია: ენდომიტოზი, პოლიტენია, K-მიტოზი და სხვა. ტერმინი შემოღებულია მშხიბას მიერ 1961 წელს.

ენდოსკოპია ბერძ. endon შონთ, skopeo ეყყურებ) - ოპტიკური ხელსაწ-

ყობით, ღრუ და მილოვანი ორგანოების გამოკვლევის მესაოდი.

ენდოსპერმი ბერძ. endon შონთ, sperma თესლი) - მცენარეების თესლებში განთესარებული საკვები ქსოვილი. შიშველსთესლოვანებში ენდოსპერმი წარმოიქმნება განაყოფიერებამდე ჩანასახის პარკიდან (მეგასპორიდან) და შეესაბამება მდელრობით გამეტოფიტს ყყვილოვან მცენარეებში ენდოსპერმი ორმაგი განაყოფიერების პროცესში თესარდება ჩანასახოვანი პარკის დიპლოიდური ცენტრალური უჯრედისაგან, შედგება ტრიპლოიდური უჯრედებისაგან. ენდოსპერმი საკვები ნივთიერებებით უზრუნველყოფს განვითარებად ჩანასახს.

ენდოტოქსინი (ბერძ. endon შონთ, toxikon შხამი) - ბაქტერიული ტოქსინი, რომელიც გარემოში გამოყოფა ბაქტერიის დაღუპვის შემდეგ.

ენდოციტოზი (ბერძ. endon შონთ, kytos უჯრედი, bios სიცოცხლე) - დაუმთავრებული ფაგოციტოზი.

ენდოციტოზი (ბერძ. endon შონთ, kytos უჯრედი) - უჯრედში ნივთიერებების შეღწევა პინოციტოზის (იხ.), როფეოციტოზის (იხ.) და ფაგოციტოზის (იხ.) გზით, რასაც თან ახლავს ციტოპლასმაში ორი ტიპის ეაკუოლების (პინოსომების და ფაგოსომების) წარმოქმნა.

ენდრო (Rubia tinctorum) - მრავალწლიანი ბუქიკოვანი და ნახევრად ბუქიკოვანი მცენარეა. შეიცავს საღებავ ნივთიერებებს (ოქსიმფთიდს, ოქსიანტრაქინონს). გააჩნია ანტისეპტიკური თვისებები. ოგი შლის კენჭებს თირკმლებსა და შარდის ბუშტში.

ენიმიები - იხ. ფერმენტები.

ენოლოტია ბერძ. en ში, შონთ, zoon ცხოველი) - ცხოველების ინფექციური დაავადება, რომელიც დაკეშონ-

რებულია განსაზღვრულ, ლოკალურ ადგილსამყოფელთან.

ენტუსიამოზმი (ბერძ. enthusiasmos) - აღმაფრენის, აღმაფლობის გამოვლინება.

ენტოლოგია (ბერძ. entos ლენო, logos მოძღვრება) - მეღვინეობის შემსწავლელი მეცნიერება.

ენტერიტი (ბერძ. enteron ნაწლავი, itis ანთება) - წერილი ნაწლავის ლორწოვანი გარსის ანთება. განარჩევენ მწვავე და ქრონიკულ ენტერიტს.

ენტერიობაქტერიამბი (Enterobacteriaceae) - მოძრავი და უმოძრავი ჩხირებია, გრამ-უარყოფითები, აერობები და ფაკულტატური ანაერობები. პეტროტროფებია. სპორებს არ წარმოქმნიან. გარემო ფაქტორებისადმი ამულანებენ მდგრადობას გეხედებიან ადამიანისა და ცხოველების ნაწლავებში, აგრეთვე ფეკალებით დაბინძურებულ წყალსა და ნიადაგში. ენტერიობაქტერიებს მიეკუთვნება ბაქტერიების 12 გვარი - ეშერიხიები, კლებსიელები, სალმონელები, შტრეპტოკოკები და სხვა (მათ შორის შავი ჭირის გამომწვევეიც).

ენტერიობიოზი (ბერძ. enteron ნაწლავი, bios სიცოცხლე) - ნაწლავების დაავადება, რომელსაც იწვევს მრგვალი ჭია - ბაეშეთა ენტერიობიუსი ანუ მახეილა (Enterobius vermicularis). დაავადება უმთავრესად ბაეშებშია გავრცელებული. დაავადების წყარო მხოლოდ დაინფიცირებული ადამიანია.

ენტეროვირუსი (ბერძ. enteron ნაწლავი, virus შხამი) - მცირე ზომის, სიმეავისადმი მდგრადი ვირუსების გვარი, რომლებიც შეიცავენ რნმ-ს. აღნიშნული ვირუსები მიეკუთვნებიან პიკორნავირუსების ოჯახს. ენტეროვირუსების არსებობის ძირითადი ადგილია ადამიანისა და ცხოველების ნაწლავები, საიდნაც ისინი შეიძლება

გავრცელდნენ სხვა ორგანოებში.
ენტეროკოლიტი (ბერძ. enteron ნაწლავი, kolon კოლონიჯი, itis ანთება) - წერილი და მსხვილი ნაწლავების ლორწოვანი გარსის ერთდროული ანთება.

ენტერორაგია (ბერძ. enteron ნაწლავი, ლათ. rhegnymi ეგლეჯ) - ნაწლავური სისხლდენა.

ენტეროტროპი (ბერძ. enteron ნაწლავი, tropos მიმართულება) - სხვადასხვა ქიმიური ნივთიერებების, ფიზიკური ან ბიოლოგიური აგენტების თვისება გამოიწვიონ რომელიმე ტიპის პათოლოგიური პროცესი ნაწლავებში.

ენტოდერმა (ბერძ. entos შიგნით, derma კანი) - 1. მრავალჯერდიანი ცხოველის ემბრიონის შინაგანი ჩანასახოვანი ფურცელი, რომლისგანაც ტუტემწოვრებში წარმოიქმნება ეპითელიუმი. 2. ნაწლავდროუანების და ღრუბულების სხეულის კედლის შიდა შრე.

ენტოიკია (ბერძ. entos შიგნით, oikos სახლი) - კომენსალიზმის ერთი ფორმა, როდესაც კომენსალი არსებობს სხვა ორგანიზმის სხეულში.

ენტომოლოგია (ბერძ. entoma მწერი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება მწერების შესახებ. თანამედროვე ენტომოლოგია კომპლექსური მეცნიერებაა, რომელიც სწავლობს მწერების აგებულებას, ცხოველმოქმედებას, ისტორიულ განვითარებას, ფორმების მრავალგვარობას და ა.შ.

ენტომონოზი (ბერძ. entoma მწერი, nosos ავადმყოფობა) - დაავადებები, რომლებიც გამოწვეულნი არიან მწერების ზრდასრული ფორმებით ან მათი მატლებით ასნებოვნებენ ყველა სახეობის ცხოველს. მრავალი მასგანი ადამიანის ინვაზიური და ინფექციური დაავადებების გადამტანია

ენტომოფაგია (ბერძნ. entoma მწერები, phago ფტამ, ეშანისქაე) - ორგანიზმი, რომელიც იკვებება მწერებით. ენტომოფაგია შეიძლება იყოს ხერხემლიანი ცხოველი, უხერხემლო პარაზიტი, მტაცებელი მცენარე და ა.შ. ზოგიერთ ენტომოფაგს ფარსად თევენებ მანებლების წინააღმდეგ საბრძოლველად. იხ. ბიომედიცინა.

ენტომოფილური მცენარეები (ბერძნ. entoma მწერები, philia სიყვარული) - მცენარეები, რომელთა დამტვერვა ხდება მწერების საშუალებით.

ენტომოქორია (ბერძნ. entoma მწერები, choreo ვერცხლდები) - მცენარეების თესვების, მცირე ზომის ნაყოფების, სპორების გადატანა მწერების საშუალებით.

ენტროპია (ბერძნ. en ში, შიგნით, trope მობრუნება, გარდაქმნა) - ამა თუ იმ სისტემის მოუწყობლობის ხარისხის რაოდენობრივი მახასიათებელი.

ენუკლეაცია (ლათ. enucleatio ბირთვის ამოღება) - ლიბრიის დაკარგვა ნორმალური უჯრედული განვითარების პროცესში (მაგ., ერთოვციტებში) ანდა ექსპრობინტულ პირობებში. ჰქარაგოული ოპერაცია, რომელიც მდგომარეობს კაფსულის მქონე ანატომიური ან პათოლოგიური წარმონაქმნების სრულ ამოკვეთაში (მაგ., თეალის ენუკლეაცია).

ენურეზი (ბერძნ. en ში, შიგნით, ureo ემარდაე) - შარდის შეუკავებლობა ნეეროპათიით შეპყრობილ ბავშვებში.

ენცეფალიტი (ბერძნ. enkephalos თავის ტვინი, itis ანთება) - თავის ტვინის ანთება, რომელიც ვითარდება ინფექციურ, ინფექციურ-ალერგიულ ან ალერგიულ საფუძველზე.

ენცეფალოგრაფია (ბერძნ. enkephalos თავის ტვინი, grapho ეწერ) - თავის ტვინის ელექტრული ან

რენტგენოლოგიური გამოკვლევის მეთოდი.

ენციკლოპედია (ბერძნ. enkyklopaideia ცოდნის წრე) - სამეცნიერო გამოცემა, ცნობარი, რომელიც იძლევა სისტემურ ცოდნას (აღფაბეტიო ან ცალკეული თემებით). ცნობილია უნივერსალური და სპეციალური, დარგობრივი ენციკლოპედიები.

ენციკლოპედიისტი (ბერძნ. enkyklopaideia ცოდნის წრე) - სპეციალური განათლებული ადამიანი, რომელსაც გააჩნია უნივერსალური ცოდნა ასეთი ადამიანზე ამბობენ, რომ მას აქვს ენციკლოპედიური განათლება, ცოდნა. ზენციკლოპედისტები - XVIII საუკუნის ფრანგი განმანათლებელი, მოაზროვნე (დიდრო, დ'ალამბერი, რუსო, ბუფონი, ეოლტერი, მონტესკიე და სხვ.), რომლებმაც 1751-1780 წლებში გამოსცეს „ენციკლოპედია ანუ მეცნიერებების ხელოვნებების და ხელოვნების ლექსიკონი“.

ეოზინოფილი (ბერძნ. eos ალიონი, აისი, philia სიყვარული) - ლეიკოციტების, კერძოდ გრანულოციტების ერთ-ერთი წარმომადგენელი. მისი ციტოპლაზმის გრანულები იღებება მუკე საღებავით, ეოზინით. ჯანმრთელი ადამიანის სისხლში ეოზინოფილები ლეიკოციტების საერთო რაოდენობის 2-4%-ს შეადგენს.

ეოზინოფილია (ბერძნ. eos ალიონი, აისი, philia სიყვარული) - ეოზინოფილების რაოდენობის მომატება სისხლში (5-6%-ზე მეტი). გეხდება ალერგიული დაავადებების, პელმინოზების, ავთისების სიმსივნეების შემთხვევაში. აღინიშნება აგრეთვე ანტიბიოტიკებით მკურნალობის შემთხვევებშიც.

ეონიზმი (ფრანგი დიპლომატის Ch.G.L. DEON-ის გეარის მიხედვით) - სქესობრივი პათოლოგია, საწინააღ-

მდეგო სქესის ტანსაცმლის ჩაცმის ძლიერი სურვილი, კერძოდ, ვაჟის გამოწყობა ქალის ტანსაცმელში და ქალური ქცევა.

ეპიბენთოსი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, benthos სიღრმე) - წყალსატევის ფსკერის ზედაპირზე ბინადარი ორგანიზმები.

ეპიბიოსი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, bios სიცოცხლე) - ზოგიერთი ორგანიზმის დასახლება სხვა ორგანიზმის ზედაპირზე მაგ., მრავალი მჯდომარე ინფუზორია სახლდება სხედასხვა ორგანიზმის ზედაპირზე.

ეპიბენეზი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, genesis წარმოშობა) - თეორია, რომლის მიხედვითაც, ჩანასახოვანი განვითარების პროცესში ადგილი აქვს ორგანიზმის და ჩანასახის ნაწილების თანმიმდევრულ წარმოქმნას განაყოფიერებული კვერცხის უსტრუქტურო მასიდან და არა მზა ჩანასახებიდან. ამ თეორიამ მნიშვნელოვანი ბიძგი მისცა ბიოლოგიას, რადგანაც იგი გამოძიწნარობდა მცენარეებისა და ცხოველების ცვალებადობის წინაპირობიდან.

ეპიბენეზური ცვლილება (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, genesis წარმოშობა) - ინდივიდის ფენოტიპის ცვლილება, რომელიც ხდება გენოტიპის ცვლილების გარეშე.

ეპიპონი (ბერძნ. epigonos შიამო-მაგალი) - რაიმე მიმარსულების, მცენერების, ლიტერატურის, ხელოვნების და სხვ. დაგვიანებული მიმდევარი, რომელსაც არ გააჩნია შემოქმედებითი ორიგინალობა, მექანიკურად იმორებს დრომოჭმულ, გარდასულ იდეებს ან თავისი წინამორბედების მეთოდებს.

ეპიგრაფი (ბერძნ. epigraphe წარწერა ძველზე) - ციტატა, გამოთქმა, ანდაზა ლიტერატურული ნაწარმოების ან მისი საეების წინ, რომელიც

გამოხატავს ნაწარმოების ძირითად იდეას და თემას, მის საერთო განწყობილებას.

ეპიდემია (ბერძნ. epidemos ხალხში გაერცვლებული) - რომელიმე ინფექციური დაავადების სწრაფი და ფართო გაერცვლება რომელიმე რეგიონსა ან ქვეყანაში (მაგ. გრიპის ეპიდემია).

ეპიდემოლოგია (ბერძნ. epidemos ხალხში გაერცვლებული, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ეპიდემიათა წარმოშობას, განვითარებასა და მათთან ბრძოლის საშუალებებს.

ეპიდერმისი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, derma კანი) - ადამიანისა და ცხოველების კანის ზედაპირული შრე შედგება მრავალშრიანი ბრტყელი ეპითელიუმისაგან.

ეპიდიასკოპი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, diaskopeo ვათვალიერებ) - ოპტიური აპარატი, როგორც გაუმჭვირვალე (მაგ. ტექსტის, სურათების, ნახაზების), ასევე გამჭვირვალე (დიაპოზიტივების ანუ სლაიდების) გადიდებული გამოსახულების მისაღებად.

ეპიდემისი (ბერძნ. epi ზედ, didymos სათესლე) - სათესლის დაკლანილ-მძლკოვანი დანამატი, რომელშიც ინახება სპერმა.

ეპიდურალური (ბერძნ. epi ზედ, ლათ. durus მაგარი) - თავის ტვინის მაგარ გარსზე მდებარე.

ეპისოდური (ბერძნ. epeisodion) - შემთხვევითი. ის, რაც ხდება დრო და დრო, განუსაზღვრელ ვადებში.

ეპისოტი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, zoon ცხოველი) - რომელიმე ინფექციური დაავადების ფართოდ გაერცვლება ცხოველებში.

ეპისოქორია (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, zoon ცხოველი, choreo

ვერცხლები) - ცხოველების ზედაპირზე (ბეწვზე, ბალანზე, კანზე) მოხვედრილი ნაყოფებისა და თესვების გავერცხლება ამ ხერხით გავერცხლებულ ნაყოფებსა და თესვებს სხვადასხვა საფიქსაციო სამარჯვები გაანიათ.

ეპითელიოზა (ლათ. epi ზედ, ზევიდან, thele დერილი, ძუძუს თავი, oma სიმსივნე) - კანის ავთვისებიან სიმსივნეთა საერთო დასახელება იგივე კანის კიბო.

ეპითელური ქრომილი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, thele დერილი, ძუძუს თავი) - ადამიანისა და ცხოველის ერთი ძირითადი ქსოვილი, რომელიც უმთავრესად დაცვის, შეწოვის და სეკრეტორულ ფუნქციებს ასრულებს ეპითელიუმით არის დაფარული სხეულის ზედაპირი, ამოფენილია ყველა შინაგანი ღრუ უჯრედების ფორმისა და ფუნქციის მიხედვით ეპითელიური ქსოვილი რამოდენიმე ჯგუფად იყოფა: ერთშრიანი ბრტყელი ეპითელიუმში, ერთშრიანი კუბური ეპითელიუმში, ერთშრიანი ცილინდრული ეპითელიუმში, სეკრეტორული ერთშრიანი ეპითელიუმში, ერთშრიანი ცილინდრული წამწამოვანი ეპითელიუმში, სენსორული ეპითელიუმში, გარდამავალი ეპითელიუმში, მრავალშრიანი ბრტყელი გარქოვანებული ეპითელიუმში, მრავალშრიანი ბრტყელი გაურქოვანებული ეპითელიუმში, მრავალშრიანი ცილინდრული ეპითელიუმში და ჯირკვლოვანი ეპითელიუმში. ეპითელიურ ქსოვილს ახასიათებს რეგენერაციის დიდი უნარი.

ეპიპანტოზი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, kantis თვალის შიდა კუთხე) - იგივე მონილოლიდური ნაოჭი. ეპიკანტუსი დამახასიათებელია მონილოლიდური რასის წარმომადგენლებისათვის და დაუნის სინდრომით დაავადებულითათვის წარმოქმნილია ზედა ქუ-

თუასო კანით.

ეპიპარდიოზი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, kardia გული) - პერიკარდიუმის ეისცერული ფურცელი.

ეპიპროზი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, krisis დადგენა, გადაწყვეტილება) - ექიმის დასკვნა, ამომწურავი წერილობითი განმარტება დაავადების წარმოშობის, განვითარების, მიმდინარეობის, მკურნალობის ხასიათისა და შედეგის შესახებ.

ეპილასია (ლათ. e უარყოფითი, philus თმა) - თმის ფესვიანად ამოღება პინცეტის, ქიმიური ნივთიერებების ან რენტგენის სხივების გამოყენებით.

ეპილეფსია (ბერძნ. epilepsia დაჭერა, შეტევა) - თავის ტვინის პოლიეტოლოგიური დაავადება, რომელსაც ცნობიერების დაკარგვის ფონზე ახასიათებს კრუნჩხვითი ან არაკრუნჩხვითი პაროქსიზმები, შემდგომი ანეზითი და დამახასიათებელი ცვლილებებით ელექტროენცეფალოგრამაზე.

ეპიმორფოზი (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, morphe სახე, ფორმა) - 1. რეგენერაციის ერთ-ერთი ფორმა, რომლის დროსაც დაკარგული ორგანო აღდგება რაიმე არსებითი გარდაქმნის გარეშე. 2. იგივეა, რაც პირდაპირი განვითარება.

ეპიოპია (ბერძნ. epi ზედ, ზევიდან, oikos სახლი) - კომენსალიზმის ერთ-ერთი ფორმა, რაც მდგომარეობს კომენსალის არსებობაში სხვა ორგანიზმის ზედაპირზე, ამ უკანასკნელისათვის რაიმე ზიანის მიუყენებლად. მრავალი ეპიოპიკი თანაცხოვრობს სახეობების მხოლოდ ვიწრო წრესთან, არ შედიან რა მათთან კვებით კავშირებში. ეპიოპია პარაზიტიზმისაგან მნიშვნელოვანი ევოლუციური გზაა ამ მოვლენას სხვაგვარად ეპიოპიასაც

წოდებენ.

ეპისომატი (ბერძნ. *epi soma* ზედ, ზევიდან, *soma* სხეული) - გენეტიკური ფაქტორები, რომლებიც ლოკალიზებულია უჯრედში ავტონომიურ (ციტოპლაზმაში) ან ინტეგრირებულ (ქრომოსომაში) მდგომარეობაში. წარმოადგენენ მზმ-ს მოლეკულებს. ეპისომები არ არიან უჯრედის აუცილებელი კომპონენტები და შეუძლიათ ერთი მდგომარეობიდან გადავიდნენ მეორეში. ავტონომიურ მდგომარეობაში ეპისომების უმრავლესობას ახასიათებს პლაზმიდების (იხ.) თვისებები.

ეპისტაზი (ბერძნ. *epistasis* გაჩერება, დაბრკოლება) - ორი არააღელვური გენის ურთიერთმოქმედება, როდესაც ერთი გენი-სუპრესორი თრგუნავს მეორე გენის მოქმედებას.

ეპისტაზისი (ბერძნ. *epi stazo* ზევიდან, *stazo* ჩამოვედინები) - ცხვირიდან სისხლის დენა.

ეპიტოპი (ბერძნ. *epi topos* ზევიდან, *topos* ადგილი) - ანტიგენის განსაზღვრული უბანი. ერთ ანტიგენზე შეიძლება მრავალი ეპიტოპი იყოს ლოკალიზებული.

ეპიფაუნა (ბერძნ. *epi fauna* ზევიდან, *Fauna* - რომაული მითოლოგიიდან: ტყეებისა და მინდვრების, აგრეთვე ცხოველების მფარველი ქალღმერთი) - ბენაოსის ცხოველები, რომლებიც მიმაგრებული არიან გრუნტზე (ღრუბელები, აქტინიები, სხედასხეა მარჯუნები, ზოგიერთი ორსატეულიანი მოლუსკი და სხვა).

ეპიფიზი (ბერძნ. *epiphysis* მიხორცება რამეზე) - I. ლულოვან ძვალთა ზედა და ქვედა სასახსრე ბოლოები. 2. ჯაღლოზისებრი ჯირკვალი, რომელიც ლოკალიზებულია თავის ტვინში.

ეპიფილაზი (ბერძნ. *epi philia* ზევიდან, *philia* სიყვარული, მიდრეკი-

ლება) - მცენარეები, რომლებიც სახლდებიან სხვა მცენარეების ფოთლებზე ეპიფიტობა: წყალმცენარეები, ხავსები, იშვიათად - ყვავილოვანი მცენარეები.

ეპიფიტია (ბერძნ. *epi phyton* ზევიდან, *phyton* მცენარე) - სხვა მცენარეზე მოზარდი მცენარეები. პარაზიტები არ არიან. მეტწილად გვხვდებიან ტროპიკულ ტყეებში. ეპიფიტია მაგ., მლიური.

ეპიფიტოტია (ბერძნ. *epi phytoton* ზევიდან, *phyton* მცენარე) - მცენარეების ინფექციური დაავადების ფართო გავრცელება, რაც მოიცავს ერთ რომელიმე რეაონს, ქვეყანას ან კონტინენტსაც კი.

ეპონიმი (ბერძნ. *eponymos* სახელი) - დაავადებისათვის, სინდრომისათვის, ოპერაციისათვის, უჯრედებისათვის და ა.შ. აღმომჩენის ან აღმოჩენის სახელის მინიჭება.

ეპოქა (ბერძნ. *epoche*) - ბუნების, საზოგადოების, მეცნიერების ისტორიული განვითარების დროის ხანგრძლივი პერიოდი, რომელიც ხასიათდება მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი თავისებურებებით, პროცესებით, მოვლენებით და ა.შ.

ერა (ლათ. *aera*) - დროის მონაკვეთი, საიდანაც იწყება წელსაღრიცხვა (მაგ. ქრისტეანობაში - ქრისტეს შობიდან, მუსულმანობაში - ჰაჯრადან (მუჰამედის გამოქცევის თარიღი მექადან) და ა.შ. 2. გეოქრონოლოგიაში - დროის ყველაზე უფრო ხანგრძლივი მონაკვეთი. გეოქრონოლოგიური ტაბულა მოიცავს არქეულ, პროტეოზოურ, პალეოზოურ, მეზოზოურ და კანოზოურ ერებს.

ერადიკაცია (ინგლ. *eradication* აღმოფხვრა, განადგურება) - რაიმეს (სიმსივნური უჯრედის, ბაქტერიის და სხვ.) სრული განადგურება.

ერგასტონაზი (ბერძნ. *ergaston*

მუშა, plasma გამოძერწილი, გაფორმებული)-ენდოპლასმური ბადის სახესხვაობა, რომლის მემბრანებზე რიბოსომებია განლაგებული. იგივე გრანულარული (ხორკლიანი) ბადე.

პრპოტიზმი (ფრანგ. ergot ჭეაეის რქა, ბერძ. ismus მდგომარეობა) - მოწამელა ჭეაეის რქით (Claviceps purpurea). მიმდინარეობს მუსკულატურის კონეულსიების, განგრენის, რაც არც თუ იშვიათად სიკვდილით მთავრდება.

პრეპროფობია (ბერძ. creulho ვაწითლებ, phobos შიში)-გაწითლების აკვიატებული შიში.

პრეთიზმი (ბერძ. erethismos) - საგზნებლობის არანორმალური გაძლიერება. 2.გალიზიანებაზე სწრაფი პასუხი.

პრექცია (ლათ. erectio გასწორება) - სქესობრივი აგზნების დროს, სისხლის გაძლიერებული მიწოდების შედეგად მამაკაცის სასქესო ორგანოს (ასოს) გამაგრება.

პრეტასავლიანობა (Monotremada) - კვერცხისმდებელი ძუძუმწოვრების ქვეკლასი, რომლის წარმომადგენლებია იქედნე და იხენისკარტა.

პრთი ბენი - პრთი ფირკინტი - ყოველი გენი აკონტროლებს მხოლოდ ერთი ფერმენტის სინთეზს. ჰ.ბილდუბ და მ.ბატშენი 1940 წელს საფუძველი ჩაუყარეს აღნიშნულ თეორიას.

პრთსახლიანობა - მდებდრობითი და მამრობითი ერთსქესიანი ყვავილების განვითარება მცენარის ერთი და იგივე გზეპლარზე (მაგ. ფიჭვი, ნაძვი, მუხა, სიბინდი და ა.შ.). იგივე მონოგამური მცენარეები.

პრთიპელასი (erysipelas) - იხ. წითელი ქარი.

პრთიპია (ბერძ. erythros წითელი)

- სისხლძარღვთა გაფართოების გამო განვითარებული კანის სიწითლე.

პრთიპია (ბერძ. erythros წითელი, haima სისხლი) - იგივე წითელი, ჭეშმარიტი პოლიციტემია, ეაკეზის დაავადება. ქრონიკული ლეიკემიის ერთ-ერთი ფორმა, რაც გამოიხატება უმთავრესად ჰემოგლობინისა და ერითროციტების რაოდენობის მომატებაში.

პრთიროდერმია (ბერძ. erythros წითელი, derma კანი) - კანის ზედმეტად გამოხატული სიწითლე.

პრთიროპოეზი (ბერძ. erythros წითელი, poico წარმოქმნი) - ერითროციტების წარმოქმნის პროცესი. ერითროპოეზის ყველაზე ახალგაზრდა წინამორბედია ერითრობლასტი.

პრთიროსტი (ბერძ. erythros წითელი, kytos უჯრედი) - სისხლის წითელი უჯრედი, რომელიც შეიცავს ჰემოგლობინს. სუნთქვის ორგანოებიდან ქსოვილებში გადააქვს ჟანგბადი, იქიდან კი გამოაქვს ნახშირორჟანგი ძუძუმწოვრების ერითროციტები უბირთუო უჯრედებია.

პრთიროსტილოზი (ბერძ. erythros წითელი, kytos უჯრედი, osis მდგომარეობა) - სისხლში ერითროციტების რაოდენობის მომატება.

პრთიროსტილიანობა (ბერძ. erythros წითელი, kytos უჯრედი, penia ნაკლებობა, სიღარიბე) - სისხლში ერითროციტების რაოდენობის შემცირება.

პრთისტიკა (ბერძ. eristikos მოკამათე პირი) - კამათის პოლემიკის წარმართვის ხელოვნება, უნარი.

პრთისის კარცინოზა (ბერძ. karkinos კიბო, oma სიმსიენე) - იგივე ერთისის ასციტი. თავების სუფთა, წმინდა ხაზებში მზარდი ექსპე-

რიმენტული აფეთისებიანი სიმსივნე, რომლის უჯრედები სუსპენდირებულია პერიტონეულ სისხეში. სახელი ეწოდა გერმანელი მეცნიერის კარლ-ხის (1854-1915) საპატიეცემულოდ.

მროზია (ლათ. erozio ამოჟმა) - 1.კანისა და ღორწოვანი გარსის ეპითელიუმის ზედაპირული დაწყლულება. მაგ. საშეილოსნოს ყელის ეროზია. 2.ნიადაგის, მთის ქანის რღვევის პროცესი წყლის, ყინულისა და ქარის მეშვეობით.

მროტიზმი (ბერძნ. eros სიყვარული, ismus მდგომარეობა) - მომეტებული სქესობრივი აგზნებულობა, ენებანობა.

მრუდიობა (ლათ. eruditio სწავლელობა, ნასწავლობა) - ღრმა და მრავალმხრივი ცოდნა, განსწავლელობა ასეთ ადამიანს ერუდიტს უწოდებენ.

მსენცია (ლათ. essentia არსი) - არმატული ნიესიერების ნაყენი.

მსენცისური (ლათ. essentia არსი) - ის, რაც არ არის დაკავშირებული გარკვეულ მიზეზთან. სპონტანური (მაგ. დაავადება, რომლის გამოწვევი მიზეზი ცნობილი არ არის). იგივე იდოპათიკური.

მსკულაპი (ლათ. Aesculapius ექიმობის ღმერთი. ძველბერძნულ მითოლოგიაში Asklepios) - სახელგანთქმული ექიმი. ზოგ შემთხვევაში ექიმის სახუმარო, ირონიული სახელი.

მსტივაცია (ლათ. estivus ზაფხულის) - მწერებში ზაფხულის პერიოდში მიმდინარე დიაპაუზა (იხ.).

მსტრალილი (ლათ. oestrus მძუნობა) - ქალის ძირითადი სასქესო ჰორმონი, რომელსაც გამოიმუშავენ საკვერცხეების ფოლიკულების ამოფენი უჯრედები. სქესობრივი მომწიფების პერიოდში იგი განაპირობებს ფიზიკური ცვლილებების განეისა-

რებას - მენჯის გაფართოებას, სარძევე ჯირკვლების, საშეილოსნოს და საშოს განეითარებას და ა.შ.

მსტრალური ციკლი (ლათ. oestrus მძუნობა) - ლუქუმწოვრების ძუების სასქესო სისტემის რეგულარულად განმეორებადი ცვლილებები. აღნიშნული ციკლის ფაზას შეესაბამება საშოს ღორწოვანისა და უჯრედული შემადგენლობის განსაზღვრული ცვლილებები. 2.პრიმატების ძუებისათვის, აგრეთვე ქალებისათვის დამახასიათებელია მენსტრუალური ციკლი.

მსტროპენები (ლათ. oestrus მძუნობა, genos წარმოშობა) - სტროიდული ბუნების ჰორმონები (ესტრადიოლი, ესტრონი, ესტროლი და სხვა). ამ ნიესიერებს გამოყოფენ მდედრობითი სქესის ორგანიზმის შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლები. მიღებულია სინთეზური ესტროგენებიც. ესტროგენები ხელს უწყობენ საშეილოსნოს ღორწოვანი გარსის ზრდას, ოვოციტოგენეზს და ყვითელი სხეულის შენარჩუნებას.

მსტრუმი (ლათ. oestrus მძუნობა) - სქესობრივი ლტოლვის გაძლიერება, რაც გამოიხატება მდედრის განაყოფიერებისადმი მზადყოფნაში.

მტალინი (ფრანგ. etalon) - სანიმუშო საზომი ერთეული, სანიმუშო გამოზომი ხელსაწყო, რომელიც გამოიყენება საზომი ერთეულების კლავწარმისათვის. შენახვისა და გადაცემისათვის 2.რაიმეს ან ენემეს შედარებისათვის საზომი, ნიმუში.

მტაპი (ფრანგ. etape) - სამეცნიერო შრომის, პროცესის, მოქმედების და სხვ. ცალკეული მომენტი, დროის მონაკვეთი. 2.სპორტულ შეჯიბრებებში დისტანციის გარკვეული ნაწილი.

მტიმლოზია (ბერძნ. etymon

ჭეშმარიტება, სიტყვის ძირითადი მნიშვნელობა, logos მოძღვრება) - სიტყვის წარმოშობა, მისი მნიშვნელობის განსაზღვრა, ახსნა და ნაიუსაური დამოკიდებულება იმავე ენის ანდა სხვა ენის სიტყვებთან.

ეტიმოლოგია (ბერძ. etymon ჭეშმარიტება, სიტყვის ძირითადი მნიშვნელობა) - საწყისი სიტყვა, რომლიდანაც იღებს დასაბამს ესა თუ ის კონკრეტული ტერმინი და ცნება.

ეტიოლოგია (ფრანგ. etioler დაჭკნობა) - მცენარეების მიერ სიბნელეში ან არასაკმარისი განათებისას შვენივ შეფერულობის დაკარგვა.

ეტიოლოგია (ბერძ. aitia მიზეზი, logos მოძღვრება) - პათოლოგიის ნაწილი, რომელიც სწავლობს ამა თუ იმ დაავადების გამომწვევე კონკრეტულ მიზეზს.

ეტიოპათოგენეზი (ბერძ. aitia მიზეზი, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, genesis წარმოშობა) - ამა თუ იმ დაავადების გამომწვევი მიზეზების (ეტიოლოგიური ფაქტორების) და წარმოშობის და განვითარების მექანიზმის (პათოგენეზის) ერთიანობა.

ეტიოტროპული (ბერძ. aitia მიზეზი, tropos მობრუნება) - ამა თუ იმ დაავადების გამომწვევე მიზეზზე მოქმედი ფაქტორი (ქიმიოპრეპარატი, დასხივება და ა.შ.).

ეუკარიოტიპი (ბერძ. eu კარგი, karyon ბირთვი) - ერთჯერედინანი ან მრავალჯერედინანი მცენარეული და ცხოველური ორგანიზმები, რომელთა უჯრედები, პროკარიოტებისაგან (იხ.) განსხვავებით, დიფერენცირებულნი არიან ციტოპლაზმად და კარიოლემის შემოსაზღვრულ ბირთვად.

ეუსპორია (ბერძ. eu კარგი, spora დათესვა, თესლი) - იხ. სპოროგენეზი.

ეუქრომატიზმი (ბერძ. eu კარგი, chromatatos ფერი, საღებავი) - ქრომოსომების მონაკეფი, რომელსაც ბირთვის ინტერფაზურ მდგომარეობაში შენარჩუნებული აქვს დესპირალიზებული მდგომარეობა და რომელიც სპირალიზდება პროფაზის დროს. შესწევს ტრანსკრიპციის უნარი. პეტეროქრომატინისაგან განსხვავებით, იგი ელექტრონულად გამჭვირვალეა.

ეშა (Echis) - შხამიანი გველების გვარი, რომელიც მიეკუთვნება გველგელსებრთა ოჯახს სხეულის გვერდებზე განლაგებული ქრცლები კბილოანი გამონაზრდებითაა, რომლებიც ერთმანეთსა და ხახუნისაგან გამოსცემენ შიშინსმაგვარ ხმას თავზე ღია ფერის ჯერისმაგვარი გამოსახულება აქვთ. სხეულის ზომა 80 სმ-მდე იკვებებიან წვრილი ხერხემლიანი ცხოველებით. ძალზე შხამიანებია. ცნობილია 2 სახეობა. საქართველოში არ გვხვდებიან.

ეფედრა (Ephedra distachya, E. procera) - ცხენმუხლა, ჯორის ძუა. მრავალწლიანი მარადმწვანე ბუჩქია. შეიცავს მთარმლავ ნივთიერებებს, ასკორბინის მჟავას, ალკალიიდებს, ეფედრინს და სხვა გააჩნია ოფლმდენი, შარდმდენი, სიცხის დამწვევი, სისხლდენის შემაჩერებელი თვისებები და ა.შ.

ეფელიზმი (ბერძ. ephelis) - ოგიე ჭორფლი. კანზე მცირე ზომის, მრგვალი, ყვითელ-მოყავისფრო ფერის ლაქები, რომლებიც მუქდება მზის გაელენის.

ეფემერიზმი (ბერძ. ephemeros ერთდღიანი, eidos სახე) - მრავალწლიანი, უმეტესწილად ბოლქვიანი მცენარეები, რომელთაც ძალზე მოკლე ევგამტაციური პერიოდი ახასიათებს (მაგ., ტიტა).

ეფემერული (ბერძნ. *ephemerus* ერთდღიანი) - 1. ერთდღიანი, ხანმოკლე, სწრაფმავალი. მაგ. ციებ-ცხელება. 2. არარეალური, მოჩვენებითი. ამ ტერმინს ხშირად იყენებენ იმ მცენარეების აღსანიშნავად, რომლებიც სწრაფად ამთავრებენ განვითარების ციკლს და სწრაფადვე ქრებიან შეტწილად გეზუდებიან უდაბნოებში. მათ ეფემერები ეწოდებათ.

ეფერენტული (ლათ. *efferens* გამომტანი) - ნერვული ცენტრიდან პერიფერიაზე იმპულსის გადამცემი (მაგ. ეფერენტული ნერვი). ცენტრიდანული ეფერენტული სიგნალი, იმპულსი, აგზნება.

ეფექტი (ლათ. *effectus* შესრულება, მოქმედება) - ღრამე მიზეზის ან მოქმედების შედეგი (მაგ. მკურნალობის ეფექტი). 2. ძლიერი შთაბუჭილება. 3. ფიზიკური მოვლენა.

ეფექტორი (ლათ. *effectus* შესრულება, მოქმედება) - 1. ბაქტერიის ირგვლივ არსებული ნივთიერება, სუბსტრატი, რომელიც ასტიმულირებს ფერმენტის გამოიშვებას მის გარეშე ბაქტერიებში შესაბამისი ფერმენტი არ სინთეზდება (მაგ. ლაქტოზის გარეშე ნაწლავის ჩხირი არ გამოიშვება ალნიშნული შაქრის დამშლელ ფერმენტს). 2. ორგანო, რომელიც აგზნების საპასუხოდ ახორციელებს ამა თუ იმ შესაბამის მოქმედებას. 3. დაბალმოლეკულური ნივთიერება, რომელიც რეპრესორთან მიერთების შემდეგ გაელენას ახდენს მის ურთიერთქმედებაზე ოპერატორთან.

ეფუსია (ლათ. *effusio* დაღვრა, გადმოღვრა) - ეულკანიდან ამოფრქვეული ლავის დაღვრა დედამიწის ზედაპირზე.

ეკვივალენტური (ლათ. *aequus* თანაბარი, *valens* რასაც აქვს ძალა,

მნიშვნელობა) - რამეს თანაბარი, სხეუტთან შედარებისას თანაბარი, რომელიც მთლიანად ენაცვლება მას.

ეძინოქოკი (ბერძნ. *echinos* ზღარბი, *kokkos* მარცვალა. *Echinococcus granulosus*) - მიეკუთვნება ბრტყელი ჭიების ტიპს და თასმისებური ჭიების კლასს. ზრდასრული ექინოკოკი ბინადრობს დეფინიტური (საბოლოო) მასპინძლის (ძაღლის, მგლის, მელას, ტურას და სხვა) წერილ ნაწლავში. მასპინძლის განავალთან ერთად გამოიყოფა ექინოკოკის კვერცხები, რომლებიც შესაძლებელია მოხედეს ადამიანის ან ცხოველის საჭმლის მომწელებელ ტრაქტში. კვერცხიდან გამოსული ლარვა იჭრება ნაწლავის სისხლძარღვებში, მიეება სისხლის ნაკადს და იზუდებს სხეუდასხვა ორგანოებში, სადაც წარმოქმნის მრავალრიცხოვან რაულ ბუშტუკებს ადამიანის ორგანიზმში იწვევს სერიოზულ დარღვევებს, არც თუ იშვიათად, ლეტალურ შედეგსაც.

ექოლალია (ბერძნ. *echo* გამოძახილი, *lalia* ლაპარაკი) - გაგონილი სიტყვების მექანიკური გამოორება.

ექოლოკაცია (ბერძნ. *echo* გამოძახილი, ლათ. *locatio* განლაგება) - ზოგიერთი ცხოველის უნარი გამოსცეს და მიიღოს არეკლილი მაღალი სიხშირის ბგერითი სიგნალები, რის საშუალებითაც იგი იღებს ინფორმაციას რამე ობიექტის (მსხვერპლის, წინაღობის) არსზე და ზომებზე. ალნიშნული უნარი წარმოადგენს ცხოველების სიერცეში ორიენტაციის და ბიოკომუნიკაციის საშუალებას ექოლოკაცია განსაკუთრებით კარგად აქვთ გამოხატული ღამურებს, დელფინებს და სხვა.

ექოპრაქსია (ბერძნ. *echo* გამოძახილი, *praxis* მოქმედება) - მიდრეკილება სხვისი მოქმედების

მექანიკური გამეორებისადმი.

ექოსკოპია (ბერძნ. echo გამო-
დახილო, skopeo ეხედაე) - დიაგნოსტიკის
მეთოდი სპეციალური აპარატის, ექოს-
კოპის საშუალებით, რომლის ენერჯის
წყაროა ულტრაბგერები, ხოლო მისი
მუშაობის პრინციპი ეფუძნება ორგანო-
დან არეკლილი ულტრაბგერითი ტალ-
ღების აღრიცხვას. ოგივე ულტრასო-
ნოგრაფია.

ექსენტერაცია (ლათ. exenteratio)
- შინაგანი ორგანოს ამოღება (ამოკ-
ვეთა).

ექსიკოზი (ლათ. ex გან, siccus
მშრალი) - ოგივე ექსიკაცია წყლისა
და მარილების საგრძნობი რაოდენობის
დაკარგვის შედეგად განვითარებული
პათოლოგიური მდგომარეობა.

ექსიტუს ლეტალის (exitus
letalis) - სასიკვდილო აღსასრული.

ექსტრემენტუმი (ლათ. excrementum
გამონაყოფი) - საჭმლის მონელების
პროცესის საბოლოო პროდუქტი (გა-
ნაეალი, შარდი).

ექსტრემტი (ლათ. excretum გამოყო-
ფილი) - ნივთიერებათა ცვლის საბო-
ლო პროდუქტი, რომელიც განიდე-
ნება ორგანიზმიდან.

ექსტრემტი (ლათ. excretio გამო-
ყოფა) - ნივთიერებათა ცვლის შედეგად
გამომუშავებული მანე ან გამოყოფე-
ნებელი პროდუქტების გამოყოფის
პროცესი. ამ პროცესში მონაწილეობენ
სიროქმლები, ფილტვები, კანი, კუჭ-
ნაწლავი უჯრედების მიერ სხედას-
ხვა ნივთიერებების (ჰორმონების, ფერ-
მენტების, ანტისხეულების) გამოყოფა.

ექსკურსი (ლათ. excursus გადახრა,
გადახვევა) - გადმოცემის, სხრობის
მთავარი სემიდან გადახვევა უკვე
მომხდარი ამბების გახსენება (მაგ.
ექსკურსი ისტორიაში).

ექსპანსია (ლათ. expansivus
გავრცელება, გაფარსოება) - ამა თუ
იმ სახეობის რაოდენობის და არეალის
გაზრდა, გაფარსოება.

ექსპანსიური (ლათ. expansivus
გავრცელება, გაფარსოება) - ადამიანი,
რომელიც თავმუშუკაეებელია და ზედ-
მეტად ემოციურად რეაგირებს მოე-
ლენებზე.

ექსპერიმენტი (ლათ. experimen-
tum ცდა) - მეცნიერულად ჩატარებული
ცდა, დაკვირვება რაიმე ობიექტსა თუ
მოვლენაზე ზუსტად აღნუსხულ
პირობებში. რაიმეს განხორციელება
პრაქტიკაში ცდის საშუალებითა.

ექსპერტიზა (ლათ. expertus
გამოცდილი) - სპეციალისტების მიერ
გამოკვლევის, ანალიზის ჩატარება იმ
საკითხებზე, რომელთა გადაწყვეტა
საჭიროებს სპეციალურ ცოდნას (მაგ.
სასამართლო ექსპერტიზა).

ექსპლტორაცია (ლათ. ex დან,
pellus გულმკერდი) - სასუნსი გზე-
ბიდან უცხო სხეულების, ნახეელის
და სხე ამოღება.

ექსპირაცია (ლათ. exspiratio) -
ამოსუნსქვა.

ექსპლანტაცია (ლათ. ex დან,
planto ვიესავე) - სპეციალურ საკვებ
ნიდაგზე ქსოვილის, ორგანოს კულ-
ტივირების მეთოდი.

ექსპლორაცია (ლათ. explorare
ვიკვლეე) - ამა თუ იმ დაავადების
სიმპტომების შესწავლა დიაგნოზის
დასადგენად.

ექსპონატი (ლათ. exponere
საჯაროდ გამოფენა) - რაიმე საგანი,
რომელსაც მუზეუმში თუ გამოფენაზე
დასასაუკლორებლად გამოფენს პირო-
ენება, დაწესებულება ან ორგანიზაცია
(მაგ. მცენარეთა პერბარუმი ნიმუშები,
ცხოველთა ფიტულები).

მქსაონენციური ზრდა (ლათ. exponere საჩვენებლად გამოყენა) - რაიმეს რაოდენობის „ზეაენისმაგვარი“ ზრდა. ექსპონენციური ზრდა დამახასიათებელია გამრავლების პროცესისათვის, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი არ არის შემოფარგლული არაეითარი საზღვრებით. ექსპონენციური ზრდა ჩვეულებრივ ხასიათდება გაორმაგების პერიოდით.

მქსარსიშობა (ლათ. expressio გამოვლინება) - ლადამიანის ფსიქიკური ან ფიზიკური მდგომარეობის გარჯანი გამოვლინება ემბეტაციური და მამოძრავებელი რეაქციების მეშვეობით. 2. გენების ფენოტიპური გამოვლინება, მათი გააქტიურება. 3. ერთნარი გენოტიპის ინდივიდებში გენის გამოვლინის ნაორგვარი დონე.

მქსარსი-მქთოლი (ლათ. expressus გაძლიერება) - მეთოდი, რომელიც სწრაფად სცემს პასუხს ამა თუ იმ საკითხს (მაგ. ელექტრონულ მიკროსკოპიაში გამოყენებულია ექსპრეს-მეთოდი, რომელიც საშუალებას იძლევა გამოსაკვლევი მასალა შეეისწავლილ იქნეს 3 საათში).

მქსაროტი (ლათ. expromtus მზად ყოფნა, სწრაფი) - სიტყვა, გონებამახვილური პასუხი წინასწარი მოფქრების გარეშე.

მქსანგვიტრანსფუზია (ლათ. ex გან, sanguis სისხლი, transfusio გადაღერა) - დაეადებული სისხლის სრული გამოცვლა, რისთვისაც მიმართავენ სისხლის გადასხმას (მაგ. ახალშობილისა ქემოლიზური დაეადების დროს).

მქსტაზი (ბერძ. extasis აღტაცება) - უკიდურესი, აეადმყოფური აღტაცება, საეადეიწყებამდე მისული აღფრთოენება, აღტკინება.

მქსტენიშობა (ლათ. extensivus

გამაფართოებელი) - დაკეშორებულია რაოდენობრივ ცვლილებასთან, გაფართოებასთან, გაზრდასთან.

მქსტირიერი (ლათ. exterieur გარჯანი) - ცხოველის გარჯანი აგებულება, შესახედაობა.

მქსტირნი (ლათ. externus გარეთა, უცხო) - პიროენება, რომელიც გამოცდებს აბარებს იმ სასწაელო დაწესებულებაში, სადაც არ სწაელობს.

მქსტირაპცია (ლათ. extirpacio ფესვიანად ეღლეე) - რაიმე ორჯანოს ან მისი დაეადებული ნაწილის მიღუნად მოცილება ქირურჯიული საშუალებით. როგორც წესი გამოიყენება აეთისებიანი სიმისენეების დროს.

მქსტრაპაზატი (ლათ. extra გარეთ, vas სისხლდარღვი) - სისხლდარღვებიდან ქსოვილებში გადასული სისხლი.

მქსტრაქორაქორული (ლათ. extra გარეთ, corpore სხეული) - სხეულის გარეთ მომხდარი რეაქცია, აქტი, პროცესი (მაგ. ექსტრაქორპორული დასხიება, განაყოფიერება). უკანასკნელში იგულისხმება in vitro, სინჯარაში განხორციელებული სქერმატოზოიდისა და კქერცხუჯრედის შერწყმა, რის შემდეგაც მიღებული ზიგოტის იმპლანტაცია (იხ.) ხდება საშეილოსნოში. ამ მეთოდისა პირველი ორსულობა მიიღეს ინგლისელებმა რ.ემპარლსმა და პ.სტაქტომ 1979 წელს.

მქსტრაქორდინარიული (ლათ. extraordinarius) - არაჩვეულებრივი, იშვიათი, უკიდურესი.

მქსტრაპოლაცია (ლათ. extra გარეთ, polio ვასწორებ, ეცელი) - სტატისტიკაში - ერთი სახის მოვლენაზე გაკეთებული დასკენის გაერცელება, გადატანა სხვა სახის მოვლენებზე. 2. ექსპერიმენტულ ცხოველებზე

მიღებული მონაცემების გაერცვლება აღმაზნზე იგივე ინტერპოლაცია (იხ.). 3. მოვლენების წინასწარგანჭვრეტა. გააჩნია რეფლექსურ-ინსტინქტური საფუძველი. საშუალებას აძლევს ცხოველს მოახდინოს გარემოში ორიენტაცია და წინასწარ განჭვრეტოს მოვლენები მისთვის ახალ სიტუაციაში. ექსტრაპოლაცია წარმოადგენს აზროვნების უღმერთს.

მასტრასენსი (ლათ. extra გარეთ, sensus გრძნობა) - იგივე სენსიტივი, პილერი. პიროვნება, რომელის სხეულსა და სხვა დაავადებებს მკურნალობს ე.წ. ბოველების მეშვეობით.

მასტრასისტოლა (ლათ. extra გარეთ, ბერძნ. systole შეკუმშვა) - გულის ნორმალური რითმის დარღვევა გულის ნადრევი, რიგგარეშე შეკუმშვა, რომელსაც მოყვება გახანგრძლივებული პაუზა.

მასტრაქტი (ლათ. extraho გამოვიღებ) - იგივე გამონაწური. 1. სამკურნალო პრეპარატი, რომელსაც იღებენ გარკვეული ნივთიერების გამოწურვით მცენარეული ან ცხოველური ქსოვილებიდან და ორგანოებიდან რაიმე გამხსნელის (წყლის, სპირტის და სხვა) საშუალებით. 2. მცენარეთა ნაყოფის კონცენტრირებული წვენი.

მასტრაქტი (ლათ. extraho გამოვიღებ, extractum გამონაწელილი) - 1. ამოღება, ამოგლეჯა (მაგ., კბილის ამოღება; გინეკოლოგიური მასშებით ნაყოფის გამოყვანა საშვილოსნოდან). 2. პროცესი, როდესაც შესაბამისი გამხსნელის მეშვეობით მიიღება ექსტრაქტი (იხ) ანუ რაიმე ნივთიერების კონცენტრირებული ნაწური.

მასტრატული (ლათ. extra გარეთ, cellula უჯრედი) - უჯრედის გარეთ. მაგ., ეირუსის

ექსტრაცელულარული (უჯრედგარეა) ლოკალიზაცია.

მასტრაპირება (ლათ. extrahere ამოღება, ამოცლა) - ნივთიერებათა ნარევიდან გარკვეული ნივთიერების გამოყოფის, გამოცალკეების პროცესი გამხსნელის (სპირტის, ბენზოლის და სხვა) საშუალებით.

მასტრამალური (ლათ. extremus უკიდურესი) - ამა თუ იმ ცოცხალი ორგანიზმის უკიდურეს (კარგ ან ცუდ) პირობებში არსებობა.

მასტრუსია (ლათ. extrusio ამოვარდნა) - ციტოპლაზმაში ბირთვიდან ბირთვების ამოვარდნა. ააღნიშნული მოვლენა უფრო ახასიათებთ ოვოციტებს და პოლიპლოიდურ უჯრედებს, რომელთაც ჰიპერტროფირებული ბირთვები გააჩნიათ.

მასუდატი (ლათ. exsudo ოფლი მდის) - სისხე, რომელიც ანთების დროს გროვდება ორგანიზმის ქსოვილებსა და სიღრუეებში. შედგენილობის მიხედვით ექსუდატი შეიძლება იყოს სეროზული, ფიბრინული, ჩირქოვანი და პემორაგიული.

მასცესი (ლათ. excessus გამოსვლა, გადახრა) - რაიმეს უკიდურესი გამოვლენა. თავშეუკავებლობა მწვავე შესხლა-შემოხლა.

მასციზია (ლათ. excido ამოკვეთა) - რომელიმე ორგანოს ან ქსოვილის ამოკვეთა.

მასციზიური რეპარაცია (ლათ. excido ამოკვეთა, reparo აღვადგენ) - რომელიმე ქსოვილის ან ორგანოს პირველადი მოცულობის აღდგენა ამავე ქსოვილის ან ორგანოს ნაწილის ამოკვეთის შემდეგ.

მასპიბიციონი (ლათ. exhibeo ვაჩვენებ, ვამჟღავნებ, ismus მდგომარეობა) - სქესობრივი მოახონილების

დაკმაყოფილება სასქესო ორგანოების გაშიშვლებით და საწინააღმდეგო სქესის მქონე პირისათვის ჩვენებით.

მასკუმაცია (ლათ. ex იდან, humus მიწა) - საფლავიდან გემის ამოღება და გამოკვლევა სასამართლო მედიცინის მიზნებისათვის.

მეტობენეზი (ბერძ. ektos გარეთა, genesis წარმოშობა) - კონცეპცია, რომელიც ევოლუციის პროცესს განიხილავს როგორც ორგანიზმებზე გარემო პირობების უშუალო შედეგს. ექტოგენეზი უარყოფს ბუნებრივი გადარჩევის პროცესს.

მეტოლერმა (ბერძ. ektos გარეთა, derma კანი) - მრავალუჯრუდიანი ცხოველის გარეთა ჩანასახოვანი ფურცელი, რომლისგანაც შემდგომში წარმოიქმნება კანის ეპისელიუმი, ნერვული სისტემა, გრძნობათა ორგანოები და სხვა. 2ნაწლავურაანების და ღრუბულების სხეულის კედლის გარეთა შრე.

მეტოთერაპული ორბანიზმები (ბერძ. ektos გარეთა, therme სითბო) - ორგანიზმები, რომელთა ცხოველქმედება სითბოს გარეგან წყაროზე დამოკიდებული. ამ ორგანიზმებს მიეკუთვნება ყველა მცენარე და პოიკილოთერმული (იხ.) ცხოველები.

მეტომა (ბერძ. ektome ამოკვეთა) - რომელიმე ქსოვილის ან ორგანოს ამოკვეთა, მოცილება.

მეტოპარაზიტები (ბერძ. ektos გარეთა, parasitos ვინც სხვის ხარჯზე იკვებება) - პარაზიტები, რომლებიც მასპინძლის კანზე, სმის საფარელებზე პარაზიტობენ (მაგ., ტილი).

მეტოპია (ბერძ. ektos გარეთა, topos ადგილი) - ორგანოების გადაადგილება მათთვის უჩვეულო ადგილას, განვითარების თანდაყოლილი ანომალიის დროს.

მეტოპლაზმა (ბერძ. ektos გარეთა, plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) - უჯრედის ციტოპლაზმის გარეთა, უფრო მკეროვი შრე.

მეტოპური ორსულობა (ბერძ. ektos გარეთა, topos ადგილი) - ბლასტოციტის (იხ.) სპონტანური ჩანერგვა საშეილოსნოს ღრუს გარეთ. იგივე საშეილოსნოსგარეშე ორსულობა.

3

ვაგინალური (ლათ. vagus ცთომილი) - 1 ზრდასრული ორგანიზმების ან ლარეული სტადიების ინტენსიური გადაადგილების უნარი, რაც უზრუნველყოფს ამ თუ იმ სახეობის ფართო გაერცვლებას. 2 არეალის გაფართოება რაც დაკავშირებულია სახეობის მაღალ ეკოლოგიურ ვალენტურობასთან.

ვაგინა (ლათ. vagina ქარქაში, საშო) - ქალის გარეთა სასქესო ორგანო.

ვაგინიზმი (ლათ. vagina ქარქაში, საშო, istmus მდგომარეობა) - ქალის გარეთა სასქესო ორგანოების მომეტებული მგრძობელობა, რაც სქესობრივი აქტის ან გინეკოლოგიური გამოკვლევის დროს იწვევს მენჯის ძირის მუსკულატურის ტონურ შეკუმშვას. ასეთი შეკუმშვა ხშირად იმდენად ძლიერია, რომ შეუძლებელი ხდება სქესობრივი აქტის ჩატარება.

ვაგინიტი (ლათ. vagina ქარქაში, საშო, ბერძ. itis ანთება) - საშოს ლორწოვანი გარსის ანთება. ახასიათებს სიწითლე, ლორწოვანი გარსის შეშუპება, ჩირქოვანი გამონადენი და სხვა.

ვაგონეპროზი (ლათ. vagus ცთომილი, neurosis ნევროზი) - ცთო-

მილი ნერვის ფუნქციური დაავადება.

ვაგოტომია (ლათ. *vagus* ცოამილი, ბერძნ. *tomos* ეჭრი, ეკვეთა) - ცოამილი ნერვის გადაჭრა.

ვაგოტროპული (ლათ. *vagus* ცოამილი, ბერძნ. *tropos* მიმართულება, მოხვევა) - ცოამილ ნერვზე მოქმედი რაიმე ფაქტორი.

ვახალი (გერმ. *was* წყალი, ბერძნ. *elaion* ზეთისუნის ზეთი) - ნაეთობის გადამუშავების ერთ-ერთი პროდუქტი, რომელიც წარმოადგენს ერთგვაროვან მალამოსმაგვარ მასას. განასხვავებენ სამედიცინო, ტექნიკურ და სხვა სახის ვახელებს.

ვაზი (*Vitis vinifera*) - მრავალწლიანი, მხვიარა მცენარეა. ვაზის ნაყოფი კენკრაა, რომელსაც ყურძენს უწოდებენ. ნაყოფები ერთადაა შეკრებილი მტკეპად. ძირითადი პროდუქტი, რომელიც ვაზისაგან მიიღება, არის ღვინო. შეიცავს შაქარს, მჟავებს, ცილოვან და პექტინოვან ნივთიერებებს, ეიტამინებს. ვაზი აერთიანებს 70-მდე სახეობას საქართველოში ცნობილია კულტურული ვაზის 500-მდე ადგილობრივი ჯიში, რომელთაგან მრავალი ენდემურია თანამედროვე ვაზის უძველეს სამშობლოდ საქართველო ითვლება. **ვბროკპანუსის და ი.ე.შ.რ.** (1892) კულტურული ვაზის სამშობლოდ აღიარებულია ამიერკავკასია და ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთი სანაპიროს ქვეყნები. აქედან გაერთიანდა იგი ჯერ იტალიაში, შემდეგ კი სამხრეთ საფრანგეთში, აფრიკასა და ესპანეთში. ყურძენს და მის პროდუქტებს ძველ ქართულ მედიცინაში იყენებდნენ ფილტვების დაავადებების შემსახვევებში. ვაზის რქა და ისრების შარბათი გამოიყენებოდა პირღებინების შესაჩერებლად. იგი ხელს უწყობს

შარდის და ტოქსიკური ნივთიერებების, აგრეთვე ნალექლის გამოყოფას და ა.შ. ყურძენს „ჭკუისა და გულისყურის მომმატებელ“ ხილად თვლიდნენ.

ვაზოდილატაცია (ლათ. *vas* ჭურჭელი, *dilato* გაფართოება) - სისხლძარღვების გაფართოება.

ვაზოპრესიო (ლათ. *vas* ჭურჭელი, *presso* ეაწევი) - პორმონი, რომელიც იწვევს სისხლძარღვების შევიწროებას და არტერიული წნევის მომატებას აღნიშნულ პორმონს გამოყოფს ჰიპოფიზის უკანა წილი. ეაზოპრესინის ნაკლებობა იწვევს უშაქრო დიაბეტს (იხ. დიაბეტი უშაქრო).

ვაზოპუნქტურა (ლათ. *vas* ჭურჭელი, *pungo* ეჩხელება) - სათესლე სადინრის გაჩხელება სათესლე ბუშტუების გამორეცხვის მიზნით.

ვაკანსია (ლათ. *vacans* თავისუფალი, ცარიელი) - თავისუფალი თანამდებობა.

ვაკუმი (ლათ. *vacuus* ცარიელი) - უჯრედის ციტოპლაზმაში არსებული სხედასხევა ფორმისა და ზომის, უჯრედის წვენით საესე. მემბრანით შემოსაზღვრული სტრუქტურები.

ვაკუმი (ლათ. *vacuus* ცარიელი) - მცენარეული უჯრედის ეაკულების ერთობლიობა.

ვაკუმი (ლათ. *vacuum* სივრცელი) - აირის მდგომარეობა ატმოსფერულზე გაცილებით დაბალი წნევის პირობებში. ჭურჭელში, კამერაში არსებული გაიშეიასებული ჰაერი.

ვალიდური (ინგლ. *validity* დასაბუთებული) - სარწმუნო (მაგ., ამათუ იმ თერაპიული თუ სადიაგნოზო მეთოდის სარწმუნოება).

ვალინი - შეუცვლელი ამინომჟავაა, რომელიც შედის ცილების შემადგენ

სობის შემადგენლობაში.

ვაპირო - 1.სამხრეთ ამერიკის ღამურა (*Desmondus rotundus*), რომელიც სისხლს სწოვს თავის მსხვერპლს. ნერწყვში მას საანესთეზიო ნივთიერება გააჩნია. 2.(ფრანგ. vampire) - სისხლისმსმელი, ბოროტი, გამომძალველი ადამიანი.

ვან-გოგის სინდრომი (ჰოლანდიელი მხატვრის ვინსენტ ვან-გოგის სახელის მიხედვით) - ფსიქიკურად დაავადებული პირის მიერ საკუთარი სხეულის დაზიანებისაკენ მისწრაფება ან მისი დაუინებოთი, დაუსაბუთებელი მოთხოვნა, ჩაუტარონ ქირურგიული ოპერაცია.

ვარიაცია (ლათ. variatio ცვლილება) - სახეცვლილება.

ვარიაციული ვრუდი (ლათ. variatio ცვლილება) - იგივე ვარიაციული რიგი. რაიმე ნიშან-თვისების ცვალებადობის გრაფიკული გამოხატვა, რომელიც ასახავს როგორც ვარიაციითა ფარგლებს, ასევე ცალკეულ ვარიანტთა შეხვედრის სიხშირეს.

ვარიკოზი (ლათ. varix ვენის გაგანიერება, ბერძ. ois მდგომარეობა) - ვენების პათოლოგიური გაგანიერება მათი სანათურის გაფართოებით და კედლების ცვლილებებით.

ვარიოლაცია (ლათ. varius ჭრელი) - ერთი ადამიანიდან მეორეზე ჭეშმარიტი ("შავი") ყვავილის აცრა, რაც ხშირად სავალალოდ მთავრდებოდა.

ვარუსი (ლათ. varus ფეხბრუდი) - კოდურის ძელის ან სახსრის სხეულის შუა ხაზიდან შიგნით გამრუდება.

ვასარმანის რეპეტიცია - სიფილისის გამოსავლენი სეროლოგიური რეაქცია აღნიშნული რეაქცია შეიძლება დადებითი იყოს აგრეთვე მალარიის, ქუნთარუსის, შებრუნებითი ტიფის, კიბოს

და სხვა დაავადებების შემთხვევაში. ამ რეაქციას სახელი ეწოდა გერმანელი ბაქტერიოლოგის ა.ვასარმანის საპატიოცემულოდ.

ვასკულარიზაცია (ლათ. vasculum მცირე სისხლძარღვი) - ცალკეული ორგანოს სისხლძარღვებით მომარაგება. ორგანოს ან ქსოვილის ორგელივ განვითარებული სისხლძარღვთა სისტემა მაგ. სიმსივნის ვასკულარიზაცია.

ვატი (ინგლისელი ფიზიკოსის ჯ.ვატის გეარის მიხედვით) - ელექტროლი ან მექანიკური სიმბლავრის ერთეული, რომლის დროსაც ერთ წამში წარმოებს ერთი ჯოულის მუშაობა. 1 ცხენის ძალა უდრის 736 ვატს.

ვაქცინა (ლათ. vacca ძროხა, vaccinus ძროხისა) - ცოცხალი ან დასოცილი მიკროორგანიზმებისაგან დაშხადებული პრეპარატი, რომელიც გამოიყენება ადამიანისა და ცხოველების აქტიური იმუნიზაციისათვის. ვაქცინა პირველად, 1796 წელს გამოიყენა ინგლისელმა ე.ჯენერმა დაავადება ყვავილისაგან ადამიანის დასაცავად.

ვაქცინის ვირუსი (ლათ. vacca ძროხა, vaccinus ძროხისა, virus შხამი) - ძროხის ყვავილის გამომწვევი ვირუსი.

ვაქცინოთერაპია (ლათ. vacca ძროხა, vaccinus ძროხისა, ბერძ. therapeia მკურნალობა) - ამა თუ იმ დაავადების მკურნალობის მეთოდი ატენუირებული (იხ.) მიკრობებითა და ტოქსინებით.

ვაპერის აპარატი - თევზების (მაგ. კობრისებრთა) საცურაო ბუშტის შინგან ყურთან შემაერთებელი წვრილი ძელებისაგან შემდგარი სისტემა, რომლის მეშვეობითაც წნევა საცურაო ბუშტიდან გადაეცემა შინგან ყურს. მონაწილეობს ბგერის აღქმაში, აგრე-

თვე შინაგან ყურს გადასცემს მონაცემებს საცურაო ბუშტის მოცულობის ცვლილებებზე (წყალში თევზის ეერტიკალური გადაანაცვლებების დროს). სახელი ეწოდა გერმანელი ანატომის ე.პეპერის (1795-1878) გეარის მიხედვით.

ვეგეტარიანობა (ლათ. vegetarius მცენარეული) - კება მხოლოდ მცენარეული საკვებით ან მცენარეული საკვებითა და კვერცხით, რძითა და რძის ნაწარმით. ვეგეტარიანელები უარს ამბობენ ხორცზე.

ვეგეტაცია (ლათ. vegetatio გაცოცხლება) - აღმოცენება. მცენარეების აქტიური ცხოველმოქმედების პერიოდი.

ვეგეტაციური ბაჰრაჰლევა (ლათ. vegetus ცოცხალი) - ახალი ორგანიზმის წარმოქმნა დედისეული სხეულის ნაწილიდან (მაგ., დაკვირვების, დაყოფის, აქვალის, ბოლქვის და სხვა).

ვეგეტაციური ნერვული სისტემა (systema nervorum vegetativum) - ადამიანისა და ხერხეულიანი ცხოველების ნერვული სისტემის ნაწილი, რომელიც არეგულირებს შინაგანი ორგანოების მოქმედებას, ნივთიერებათა ცვლის პროცესებს და აქედან გამომდინარე, ყველა ქსოვილის ფუნქციურ მდგომარეობას ევგეტაციური ნერვული სისტემა შედგება სიმპათიკური (იხ.) და პარასიმპათიკური (იხ.) ნაწილებით. საგან ევგეტაციური ნერვული სისტემის სინონიმებია - ავტონომური ნერვული სისტემა და ეისცერული ნერვული სისტემა.

ვეგეტაციური პოლუსი (ლათ. vegetus ცოცხალი, polus დედამიწის და ცის საღის დერძი) - კვერცხის უბანი, რომელიც განსაკუთრებით მდიდარია საკვებით ნივთიერებებით.

ვესიკულა (ლათ. vesicula ბუშ-

ტუკი) - 1. კანის გამონაყარი, რომელიც ვისარდება ეპიდერმისში ექსუდატის დაგროვების შედეგად. 2. ციტოპლაზმაში მცირე ზომის ეაკუოლის-მაგვარი ულტრასტრუქტურა.

ვენები (ლათ. venae სისხლ-ძარღვები) - სისხლძარღვები, რომლებიც სისხლი ორგანოებიდან და ქსოვილებიდან მიედინება გულისაკენ. ვენური სისტემა იწყება კაპილარებიდან, სადაც ყალიბდება ვენულები, რომელთა შეერთება ქმნის ვენებს. არტერიებისა შედარებით მათი კედლები უფრო თხელი და პლასტიკურია. ვენების კედლებში განლაგებული ნაშვლისებური სარქველები სისხლს მხოლოდ გულისაკენ ატარებს.

ვენაუნქია (ლათ. vena სისხლ-ძარღვი, punctio ჩხვლეტა) - ნემსის ჩხვლეტით ვენიდან სისხლის გამოშვება სამკურნალო ან საღიაგნოზო მიზნით.

ვენერული ღაჰაჰლევა (ვენერა - სიყვარულის და სიღამაზის ქალღმერთი რომაულ მითოლოგიაში. იგივეა, რაც ძელებერძულ მითოლოგიაში აფროდიტე) - ინფექციურ დაავადებაა ჯგუფი, რომელიც ძირითადად სქესობრივი გზით ვრცელდება. ასეთი დაავადებებია: სიფილისი (აფაშანგი), გონორეა (სუსუნატი) და სხვა.

ვენერული სიმსივნე - 1877 წელს მანოვინსკიმ პირველად დაამტკიცა ერთი ცხოველიდან (ძაღვებიდან) მეორეზე (ძაღვებში) სიმსივნის გადატანის შესაძლებლობა. სიმსივნე გადადიოდა მხოლოდ ცოცხალი უჯრედებით. ამ ფაქტმა დასაბამი მისცა ექსპერიმენტული ონკოლოგიის განვითარებას. აღნიშნულ დაავადებას ძაღვების ვენერულ სიმსივნესაც უწოდებენ.

ვენაუნქია (ლათ. vena სისხლ-

ძარღვი, sectio გაკეცა) - ენის გაკეცვა სისხლის გამოსაშვებად.

ვენტერ პროპენდენს (ლათ. venter მუცელი, propendens ჩამოკიდებული) - ჩამოკიდებული მუცელი (ლიბო, ფაშვი).

ვენტრალური (ლათ. venter მუცელი) - მუცელზე ან მუცლის მხარეს. საპირისპირო ტერმინია დორსალური.

ვენულა (ლათ. vena სისხლძარღვი) - უმცირესი ვენა.

ვერდიქტი (ლათ. vere dictum ზუსტად ნათქვამი) - საბოლოო გადაწყვეტილება.

ვეროფიქცია (ლათ. verus ჭეშმარიტი, facere კრება) - ჭეშმარიტების დადგენა. ნამდვილი, ჭეშმარიტი დიაგნოზის ან ამა თუ იმ უჯრედის არსის დადგენა.

ვერლეოვის დაავადება - იგივე თრომბოციტოპენური პურპურა პირველად აღწერილია 1735 წელს გერმანელი ვერლეოვის მიერ. ეტიოლოგია უცნობია. მიმდინარეობს მწვავედ და ქრონიკულად. ხშირია სისხლდენები, კემორაგები (იხ). პერიფერიული სისხლი, გარდა თრომბოციტებისა, რომელთა რაოდენობა კრიტიკულ ციფრზე უფრო დაბალია, სპეციფიკური ცელილებების გარეშე.

ვერსია (ლათ. versio სახეცვლილება) - რაიმე ფაქტის ან მოვლენის ერთმანეთისგან განსხვავებული რაოდენიმე ახსნიდან, ვარაუდიდან ერთერთი.

ვერტიგო (ლათ. verto ვაბრუნებ, ვატრიალებ) - თავბრუს, რეტის დასხმა.

ვერტიკალური ტრანსმისია (ლათ. verticalis მწვერვალისა, transmissio გადაცემა, გადაგზავნა) - ინფექციის თუ სხვა დაავადების გადაცემა მშობლებიდან შთამომავლობაზე (მაგ.

ვირუსის გადაცემა ტრანსოვარიულად).

ვერტიკალური ვირუსოლოგია (სესტრული გინეკოლოგის ეპირტიკალური გეარის მიხედვით) - საშვილოსნოს ყელის კობის შემთხვევაში: საშვილოსნოს და მისი დანაშაულების, საშის ზემო მესამედის, რეგონული ლიმფური კვანძების და საკვერცხეების ამოკვეთის რადიკალური ოპერაცია.

ვესტიბულური აპარატი (ლათ. vestibulum კარიბჭე) - შიგნითა ყურში არსებული ორგანო, რომელიც სხეულის მოძრაობის აღქმას, აგრეთვე მდებარეობის და წონასწორობის შენარჩუნებას ემსახურება იგივე ლაბირინთი.

ვეტერინარია (ლათ. veterinaria) - მეცნიერება, რომელიც შვისწავლის ცხოველთა დაავადებებს, მათი პროფილაქტიკასა და მკურნალობის მეთოდებს.

ვექტორი (ლათ. vector მტარებელი, გადამტანი) - სწორხაზოვანი მონაკვეთი, რომელსაც გააჩნია გარკვეული მიმართულება. 2. ნიუსიერება, რომელსაც იყენებენ განსაზღვრული სამკურნალო პრეპარატების, ანტიბიოტიკების, ანტი-სხეულების მისატანად შესაბამის ქსოვილებთან.

ვეუპის ულვაში - ულეაშიანი ექსპანსიის ზედა ყბაზე მჭიდროდ განლაგებული რქოვანი ფორფიტები, რომელთა რიცხვი სახეობების მიხედვით შეიძლება შეადგენდეს 130-დან 400-მდე ისინი ექსპანსიის პირის ღრუში ასრულებენ ერთგვარი საცრის როლს.

ვიბრა - გამოიყენება ერექციის დისფუნქციის სამკურნალოდ. შეიცავს სილდენაფილ ციტრატს. მისი აქტიურობა გამოიხატება მიღებიდან 1 საათის შემდეგ და მოქმედებს 45 საათის განმავლობაში. პრეპარატის მიღება დაუშვებელია ნიტრატების შემცველი

პრეპარატების (განსაკუთრებით ნოტრო-გლიცერინის) პარალელურად. ქიმიური ვიკარია გარდა შემუშავებულია მცენარეული ვიკარა ანუ „პრებალ ვიკარა“, რომელიც წარმოადგენს ბრაზილიური ხის „მეურა ჰუამას“ ექსტრაქტს პრეპარატს არ ახასიათებს არავითარი გვერდისი მოვლენები, არატოქსიკურია აუმჯობესებს ლიბიდოს (იხ.), აჩქარებს ხელმეორე ერექციას და აუმჯობესებს ნერეულ-სექსუალურ ფუნქციას.

ვიბრიონი (vibrio) - გაღუნული ჩხირის (მძიმის) ფორმის მეტად მოძრავი გრამ-უარყოფითი ბაქტერია მაგ., ქოლერის ებერიონი.

ვიბრისები (ლათ. vibro ვირხევი) - ტუტეწმწორების გრძელი, მგრძნობიარე ძაფები, გამონაზარდები. განსაკუთრებით კარგადაა განვითარებული იმ ცხოველებში, რომლებიც ეწევიან ღამის და მიწისქვეშა ცხოვრებას (ღამურები, თხუნელები, თაგვები და სხვა). აგრეთვე ზოგიერთ წყლის ტუტეწმწორებში (უღვაშიანი ვეშაპები, სელაპები და სხვა).

ვიგილიანტა (ლათ. vigil ფხიზელი, ambulo ესეირნობ, ismus მდგომარეობა) - მიდრეკილება ხეტიალსადმი.

ვიგილანტია (ლათ. vigilantia სიფხიზლე) - უძილობა.

ვივირისი (ლათ. vivus ცოცხალი) - ლაბორატორიულ ცხოველსა შესანახი და გასამრავლებელი შენობა.

ვივიპარია (ლათ. vivus ცოცხალი, pario ეშობ) - ცოცხალშობადობა გეხედება მცენარეებშიც (მაგ., ცოცხალმშობი მატიტელა).

ვივისექცია (ლათ. vivus ცოცხალი, sectio გაკეცა) - ცოცხალ ცხოველზე ოპერაციის გაკეცება სხედასხვა ორგანოს ფუნქციის შესწავლის მიზნით.

ვივიფიკაცია (ლათ. vivus ცოცხალი, facio ვაკეცებ) - 1.გამოცოცხლება, მოსულიერება. 2.ჭრილობის კიდების შემოჭრა შეხორცების დასაჩქარებლად.

ვივისი (ფრანგ. visavis) - პირისპირ. ოგი, ვინც იმყოფება საწინააღმდეგო მხარეს.

ვივიზი (ლათ. visualis მხედველობითი, ბერძნ. ismus მდგომარეობა) - იხ. ეუთიერიზმი.

ვივილიზაცია (ლათ. visualis მხედველობითი) - ამა თუ იმ სტრუქტურის, ობიექტის, მიკროორგანიზმის შესწავლა სინათლის, ელექტრონული ან სხვა ტიპის მიკროსკოპებით.

ვივიარი (ლათ. vicarius შემცვლელი) - მოვლენა, რომლის დროსაც მცენარეებისა და ცხოველების ახლო სახეობები ცხოვრობენ ერთ გეოგრაფიული ტერიტორიის სხედასხვა ეკოლოგიურ პირობებში. მაგ., კოლონების სხედასხვა სახეობები ბინადრობენ ციმბირის მთების სხედასხვა ზონებში: მინდერის ურცი იზრდება შამეიწა ნიადაგებზე, ქეიშის ურცი კი ქეიშნარზე და ა.შ.

ვივიარი (ლათ. vicarius) - შემცვლელი. მაგ., ეიკარული პროცესები; ეიკარული სახეობები.

ვილი (ინგლ. wilt ჭკნობა) - მცენარეების ჭკნობა, რაც უმთავრესად გამოწვეულია სოკოვანი დაავადებითა.

ვირთავები (Rallus) - მღრღნელების რიგის, საგვისებრთა ოჯახის ერთ-ერთი გვარია. სხეულის სიგრძე 8-30 სანტიმეტრის ფარგლებში მერყეობს. წელიწადში 24 საობას იძლევიან, ხოლო თითოეულ საობაში 6-8 წრეწუნაა. ადამიანისა და ცხოველების მრავალი ინფექციის (შავი ჭირის, ტულარემიის, ბოტულიზმის, ტოქსოპლაზმოზის, ტრიქინელოზის და

სხვა) მტარებელია.

30რილიზმი (ლათ. vir მამაკაცი, ismus მდგომარეობა) - ქალებში მამაკაცის მჟორეული სასქესო ნიშნების განვითარება (იხ. მასკულინიზაცია).

30რიონი (ლათ. virus შხამი) - უჯრედ შორისებში ლოკალიზებული, მოსვენებითი მდგომარეობაში მყოფი დიფერენცირებული (მწიფე) ეოუსული ნაწილაკი ანუ ელემენტარული სხეულაკი.

30რისტარვა (*Tussilago farfara*) მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შუიციან მწარე გლიკოზიდებს (მაგნიზონს), საპონინებს, კაროტინოიდებს, ორგანულ მჟაეებს, ასკობინის მჟაეას, მარიმლაე ნივთიერებებს და სხვა. გააჩნია ანთების საწინააღმდეგო თვისებები ეფექტურა ლარინგიტის, ქრონიკული ბრანქიტის, ბრანქიული ასთმის დროს. ნაყენები კარგია ფურუნკულოზის, მცირე წყლულების და კანის სხვა დაზიანებების სამკურნალოდ.

30რობენია (ლათ. virus შხამი, ბერძ. gencia შექნა, წარმოქნა) - ვირუსისა და უჯრედის თანაცხოვრების ფორმა, როდესაც ვირუსის გენომი ჩაერთება უჯრედის ქრომოსომაში. ეთროგენის დროს არ ხდება ვირუსის ავტონომიური რეპროდუქცია, ხოლო მისი ნუკლეინის მჟაეა რეპლიცირდება მასპინძელი უჯრედის ღმმ-სთან ერთად.

30როპექსისი (ლათ. virus შხამი, ბერძ. pexis დამაგრება) - უჯრედში ვირუსის შუჭრის ერთ-ერთი საწყისი სტადია. ზოგჯერ ამ პროცესს როფეოციტოზს უწოდებენ.

30რტიპალური (ლათ. virtualis) - შესაძლებელი. ისეთი რამ (მოვლენა, პროცესი, ობიექტი), რაც შეიძლება გამოვლინდეს ან უნდა გამოვლინდეს ან რისი წარმოდგენაც შეიძლება.

30რულენტობა (ლათ. virulentus შხამიანი) - რომელიმე მიკროორგანიზმის პათოგენობის ანუ დაავადების გამოწვევის ინტენსივობის უნარი. დამოკიდებულია როგორც ინფექციური აგენტის თვისებებზე, ასევე ორგანიზმის მგრძობელობაზე.

30რუსები (ლათ. virus შხამი) - მიკროორგანიზმების ერთ-ერთი ჯგუფი, რომელიც მხოლოდ ცოცხალ უჯრედებში მრავლდება ანუ ობლიგატური პარაზიტია ისინი ცოცხალ უჯრედში არსებული ნივთიერებების და ქერვის გამოყენებით ასინთეზებენ ეოუსის ნაწილაკებს. განასხვავებენ ღმმ-ს შემცველ და რმ-ს შემცველ ვირუსებს ვირუსები იწვევენ უმძიმეს დაავადებებს: ცოფს, პოლიომიელიტს, ყევილს და ა.შ.

30რუსულ-გენეტიკური თეორია - ამ თეორიის თანახმად, ავთვისებიანი სიმსივნეების ეტიოლოგიური ფაქტორია ვირუსი, რომლის ნუკლეინის მჟაეა (ღმმ ან რმ) ინკორპორირდება უჯრედის გენომში და იწყებს ვირუსისათვის სპეციფიკური ცილებისა და ნუკლეინის მჟაეების სინთეზს. ეს თეორია ჩამოაყალიბა ლ. ზილბერმა.

30რუსული კანცეროგენეზი (ლათ. virus შხამი, cancer კბო, ბერძ. genos დაბადება, წარმოშობა) - ვირუსების მიერ ინდუცირებული სიმსივნური პროცესი. ასეთი ვირუსებია: რაუსის სარკომის ვირუსი, თავების ლეიკემიების ვირუსები, ბიტნერის ვირუსი, ეპშტეინ-ბარის ვირუსი, ადამიანის T-ლეიკემიის ვირუსი და სხვა.

30რუსული ვეპათიტები (ლათ. virus შხამი, ბერძ. hepar ლეიკი, itis ანთება) - ოცივე ეპიდემიური კეპათიტა ამ ინფექციური დაავადებების გამო-

მწველები არიან A, B, C და ეწ. დელტა-აგენტი (აგენტი D). დადგენილია ამ დაავადებების 2 ფორმა: ინფექციური (ჰეპატიტი A), რომლის გამომწვევია A ვირუსი და შრატისმიერი (აგენტი B, C და D ვირუსები) (B, C და D ჰეპატიტი). A ჰეპატიტის ვირუსი მიეკუთვნება პიკორნავირუსების ოჯახს და ენტეროვირუსების გვარს. გააჩნია რნმ-ის შემცველი გენომი. B ჰეპატიტის ვირუსი მიეკუთვნება ჰეპადნავირუსებს (გააჩნია ტროპიზმი ლეიძლის ქსოვილისადმი და რნმ-ის შემცველი გენომი). C ჰეპატიტის ვირუსი მიეკუთვნება Flaviviridae-ს ოჯახს და რნმ-ის შემცველი გენომი აქვს. D ჰეპატიტის გამომწვევი დელტა-აგენტი (D აგენტი) დეფექტური რნმ-ის შემცველი ვირუსია, რომელსაც არსებობა შეუძლია მხოლოდ B ჰეპატიტის ვირუსთან ასოციაციაში. A ჰეპატიტი ვრცელდება პერორალურად. შრატისმიერი ჰეპატიტისას, B, C და D ვირუსებით დასნებობენება ხდება პარენტერული გზით. ლეიძლის ჰეპატოციტებში ვირუსი მრავლდება და იწვევს პარენტერული დაზიანებას. დაავადების სიმპტომებია: ლეიძლის გადიდება, კანის, ლორწოვანი გარსების და სკლერების გაყვითლება და ა.შ.

ვისცერული (ლათ. viscera შიგნულობა) - შინაგანი ორგანოსი, შინაგან ორგანოსული.

ვიტალიზმი (ლათ. vitalis ცოცხალი) - სწავლება ბიოლოგიაში, რომლის მომხრეები თვლიან, რომ ყველა ორგანიზმს ახასიათებს განსაკუთრებული არამატერიალური „სასიცოცხლო ძალა“.

ვიტამინები (ლათ. vita სიცოცხლე, aminum ამინი) - სხედასხვა ქიმიური ბუნების ორგანულ ნაერთთა ჯგუფი. მათ უდიდესი მნიშვნელობა აქვთ

ორგანიზმში მიმდინარე ბიოქიმიურ და ფიზიოლოგიურ პროცესებში. ზოგერთათ გამოაკლისის გარდა, ადამიანი და ცხოველები ვიტამინებს ვერ ასინთეზებენ და ისინი საკვებთან ერთად უნდა მიიღონ. ვიტამინების ძირითადი წყარო მცენარეებია. ისინი როგ შემთხვევაში შეიცავენ პროვითამინებს (მაგ. კაროტინს), რომლებიც ცხოველურ ორგანიზმში ვიტამინებად გარდაქმნიებიან. ვიტამინები პირველად აღმოაჩინა პოლონელმა მეცნიერმა კ.შენკმა 1911 წელს.

ვიტილიზმი (ლათ. vitium მანკი) - კანის თუხარი ლაქები, რაც დაკავშირებულია კანში პიგმენტის შემცირებასა ან სრულ გაქრობასთან (მაგ. სიფილისის, ფსორიაზის შემთხვევებში).

ვიტროშიკაცია (ლათ. vitrum მინა, facere ნაწილი, დეტალი) - ცხოველის ან მცენარის უჯრედის „გაყინვა“, გამაგრება ტემპერატურის ხელოვნური სწრაფი დაწვეით (150 - 180° C-მდე), რომლის დროსაც წყალი იყინება ამორფული სახით, კრისტალების წარმოუქმნელად, რაც ხელს უწყობს უჯრედის გადარჩენას.

ვოლვოქსი (Volvox) - მიეკუთვნება მწვანე წყალმცენარეთა კლასის, ვოლუქსისებრთა გვარს. წარმოადგენს ბურთულისმაგვარ კოლონიას, რომლის დიამეტრი 3 მმ-მდეა. მასში 200-დან 50000-მდე უჯრედი გაერთიანებულია პროტოპლაზმური ძაფების საშუალებით. ყოველ უჯრედს 2 შოლტი გააჩნია.

ვოლიერი (ფრანგ. volliere) - ცხოველებისა და ფრინველების შესანახად მეთულობადი შემოსახლეობის ფარსობი.

ვოლონტიერი (ფრანგ. volontaire) - მოხალისე ოჯლისხმება ომში წასული მოხალისეები, აგრეთვე სხედასხვა

სამეცნიერო ექსპერიმენტებში ნებაყოფლობით მონაწილე პირები.

ვოლტი (იტალიელი ფიზიკოსის ა.ვოლტას გვარის მიხედვით) - ელექტრომაგნიტური ძალის (მოტენციების ან ელექტრული დაბების სხვაობის) ერთეული, რომელიც შეესაბამება 1 ომის მქონე დაბებს გამტარის ბოლოზე, რომელზეც გადის 1 ამპერის ძალის მქონე დენი.

ვოლტიანი (იტალ. volta მოსახევე) - ერთ წელიწადში საობების წარმოქმნის უნარი. თავდაპირველად ტერმინი გამოიყენებოდა მებაგრეშეობაში, შემდეგ კი იგი უფრო ფართოდ გაერცვლდა. განასხვავებენ: მონოვოლტინიზმს, ბიოვოლტინიზმს და პოლივოლტინიზმს.

ვოლფარტის ბუზი (*Wohlfahrtia magnifica*) - ღია რუხი ფერის ბუზი. თავის მატლებს დებს ადამიანის ცხვირში, ყურებში, თვალებში ანდა ჭრილობებში. მატლები აზიანებენ სისხლძარღვებს ადამიანსა და ცხოველებში ვითარდება მიაზები (იხ). განგრეზული და ნეკროზული პროცესებით.

ვუაიერიზმი (ფრანგ. voyer დამკვირვებელი, მეთვალყურე, ბერძნ. ismos მდგომარეობა) - იგივე ვიზონიზმი. სექსუალური პერვერსიის (იხ) ფორმა, რაც გამოიხატება სხვა პირთა მიერ შესრულებული სექსობრივი აქტის თვალსაყდრისადმი მიდრეკილებაში.

ვულგარიზაცია (ლათ. vulgaris ჩვეულებრივი, მარტივი) - რაიმე სწავლების უკოდურესად გამარტივებულად გადამოცემა, რაც ამახინჯებს მის არსს.

ვუნდერკინდი (გერმ. Wunderkind სიტყვასიტყვით, არაჩვეულებრივი, სასწაულომოქმედი ბავშვი) - უნიჭიერესი ადამიანი, რომელიც უკვე ადრეულ ასაკში აღწევს საოცარ წარმატებებს

მეცნიერებაში, ხელოვნებაში და ა.შ.

ზ

ზაზუნები (*Cricetinae*) - მიეკუთვნებიან მღრღნელების რიგს სხეულის სიგრძე 5-36 სმ-ია. დიდი ზიანი მიაქვს სოფლის მეურნეობისათვის. მთელი რიგი ინფექციური დაავადებების რეზერვუარული მასპინძლებია. გამოიყენებიან როგორც ლაბორატორიული ცხოველები (მაგ. სირიული, ჩინური, ჯუნგარის ზაზუნები და სხვა).

ზანღაროზი - იგივე კულუსუნის ჯირკვლი ფრინველების კანის ერთადერთი ჯირკვლი, განლაგებული კულუსუნთან გამოყოფს ცხიმოვან სეკრეტს, რომლითაც ფრინველი ბუმბულს აბზავს.

ზენიტი (ფრანგ. zenith) - რაიმეს განვითარების უმაღლესი წერტილი, ზღვარი.

ზეპარაზიტი (ბერძნ. parasitos მუქახორა) - ეწ. პარაზიტის პარაზიტი. მაგ. ლეიტომონასის გვარის უმარტივესები ტუბერქუოზების და ფრინველების ზოგიერთ პარაზიტის პარაზიტებია.

ზეტქრომოსომა (გერმ. Z-Chromosom) - Y-ქრომოსომის აღნიშვნა მდებარეობითი ჰეტეროგამეტურობის შემსახევაში.

ზიგონემა (ბერძნ. zygon უღელი, წყვილი, nema ძაფი) - მეიოზის I პროფაზის ლეტონემის (იხ) მომდევნო სტადია, რომელსაც ახასიათებს პოლილოკური ქრომოსომების წყვილების შექმნა.

ზიგოსპორა (ბერძნ. zygoios შე-
რწყმული, შეერსიებული, spora დასე-
სეა, თესლი) - მკერივი გარსით გარ-
შემორტყმული ზოგოტა. რომელსაც
ძალუძს გაუძლოს მისი განეისარე-
ბისათვის არასახარბიელო პირობებს.

ზიგოტა (ბერძნ. zygoios შე-
რწყმული, შეერსიებული) - ორი სასქესო
უჯრედის (გამეტების), სპერმატოზოი-
დისა და კვერცხუჯრედის ბირსეების
შერწყმით მიღებული უჯრედი განაყო-
ფიერებული კვერცხუჯრედი.

ზოდიაქო (ბერძნ. zodiakos ცხო-
ველთა წრე დაერქვა იმის გამო, რომ
ზოდიაქოს ნიშნებში ჭარბობს ცხოვე-
ლების გამოსახულება) - 12 თანაგარ-
სკელაედის (მერწყული, თევზები,
ვერძი, კურო, ტყუპები, კირჩხიბი, ლომი,
ქალწული, სასწორო, ღრიანკალი,
მშვილდოსანი, თხის რქა) ერთობ-
ლიობა, რომლებზეც გადის მზე თავის
წლიურ გზაზე. ზოდიაქოს ყოველ
ნიშანში (მაგ., სასწოროში) მზე ყოენ-
დება დაახლოებით ერთი თვის მანძილ-
ზე.

ზოლი (გერმ. Sole) - კოლოიდური
სისტემის ნაწილაკები, რომლებიც
თანაბრადაა განაწილებული სისხლსა
და აირებში.

ზომბირება (ინგლ. zombie მოსა-
წყენი, უტენო ადამიანი) - ადამიანის
ფსიქიკაზე ზემოქმედება (მაგ., ფსიქო-
ტროპული იარაღით), რისაც იგი
წინასწარ დაპროგრამებულ მოქმე-
დებებს ასრულებს.

ზონა (ბერძნ. zone სარტყელი) -
განსაზღვრული სიერცე (რაიონი,
მონაკეფი), რომელიც ხასიათდება
საერთო ნიშან-თვისებებით.

ზონდი (ფრანგ. sonder გამოკვლევა)
- მძილის ან სხვა მსგავსი ფორმის
სამედიცინო ინსტრუმენტი, რომელიც
შეჰყავს სხეულის არხებსა და სი-

ღრუებში სადიაგნოზო ან სამკურ-
ნალო მიზნით. ზატმოსფეროს მაღალი
შრეების შემსწავლელი მცირე ზომის
სამაერო ბუშტი თვისიამწყერი ხელსა-
წყითი.

ზონდირება (ფრანგ. sonder
გამოკვლევა) - 1. რალაცის წინასწარ
გამოკვლევა, ნიადაგის მოსინჯვა,
დაზვერვა. 2. ღრუ და მილოეანი
ორგანოების გამოკვლევა ზონდის
მეშეობით.

ზოოგენეტიკა (ბერძნ. zoon
ცხოველი, benthos სიღრმე) - იმ ცხოვე-
ლების ერთობლიობა, რომლებიც
ცხოვრობენ მტკნარი და მლაშე წყალ-
სატეების ფსკერზე.

ზოოგეოგრაფია (ბერძნ. zoon
ცხოველი, ge დედამიწა, grapho ეწერ)
- ზოოლოგიის დარგი, რომელიც
სწავლობს როგორც თანამედროვე,
ისე წარსული ეპოქების ცხოველების
ეკოლოგიური დაჯგუფებების გავრცე-
ლებას დედამიწაზე. ბიოლოგიაში,
მედიცინასა და ექტერიინარიაში
ზოოგეოგრაფიის მონაკვები გამოიყე-
ნება ადამიანისა და ცხოველების
პარაზიტული ეტიოლოგიის დააედე-
ბების გამოშვევების შესწავლისათვის.

ზოოლატრია (ბერძნ. zoon ცხოვე-
ლი, latreia თაყვანისცემა) - ცხოვე-
ლების თაყვანისცემა, მათი კულტი,
რაც გეხედებოდა უძველეს რელიგი-
ებში და პირველყოფილ ადამიანებში
(მაგ., იბისი, ძროხა, გველი, კატა და
სხვა).

ზოოლოგია (ბერძნ. zoon ცხოველი,
logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელ-
იც შეისწავლის ცხოველთა სამყაროს.

ზოომასა (ბერძნ. zoon ცხოველი,
ლათ. massa ნატკრი, გუნდა) - ეკოსის-
ტემის ან მისი რომელიმე ნაწილის
საზღვრებში ყველა ცხოველის ჯამე-
რი მასა (მათი ნედლი ან მშრალი

წონა). ჩვეულებრივ, კონსუმენტები-საგან (იხ.) შემდგარი ზოომასა ფიტომასაზე უფრო მცირეა, თუმცა წყლის ეკოსისტემებში არც თუ იშვიათად აღემატება კიდევაც მას.

ზოომორფოზიზმი (ბერძ. zoon ცხოველი, morphosis ფორმის წარმოქმნა) - მდგომარეობა ცხოველის ნარჩენების მიწერალიზაციაში ან მეორადი ფოსილიზებული (იხ. ფოსილიზაცია) შენაერთებით ჩანაცვლებაში, რაც უნარჩუნებს მას პირველად ზომებს და ფორმებს, არც თუ იშვიათად კი ჩონჩხის ქსოვილის პირველად სტრუქტურას.

ზოონოზიზმი (ბერძ. zoon ცხოველი, nosos დაავადება) - დაავადებები, რომლებიც დამახასიათებელია მხოლოდ ცხოველებისათვის (მაგ., მსხვილფეხა რქოსანი საქონლისა და ღორის ჭირი, აბრეშუმხვევიას პებრიზა და მრავალი სხვა).

ზოოპათოლოგია (ბერძ. zoon ცხოველი, pathos აუადმყოფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ცხოველთა დაავადებებს.

ზოოპლანქტონი (ბერძ. zoon ცხოველი, plankton მოხეტიალე) - პლანქტონის (იხ.) შემადგენელი ნაწილია. ზოოპლანქტონს შეადგენს ცხოველების ურთობლიობა, რომლებიც ცხოველებზე ზღეებისა და კონტინენტური წყალსატევების სიღრმეში.

ზოოსემიოტიკა (ბერძ. zoon ცხოველი, semeion ნიშანი) - ცხოველების ადამიანთან ურთიერთობის საკომუნიკაციო სისტემა, რაც მდგომარეობს ცხოველებისათვის სხვადასხვა ნიშნების და ფიგურების შესწავლაში.

ზოოსპორა (ბერძ. zoon ცხოველი, spora თესლი) - უმდაბლეს მცენარეულ და სოკოების უჯრედები, რომლებიც

ზოოტების დახმარებით აქტიურად მოძრაობენ წყალში.

ზოოსპორანგიუმი (ბერძ. zoon ცხოველი, spora თესლი, angeion ჭურჭელი) - ზოგიერთ წყალმცენარეში და იშვიათად სოკოებში უსქესო გამრავლების ორგანო. ზოოსპორების წარმოქმნის ადგილი.

ზოოტაფოსი (ბერძ. zoon ცხოველი, taphos სასაფლაო, დამარხვა) - ცხოველის ცოცხლად დამარხვა. ზრდასთან ერთად, ხამანწყების ნიჟარები თავისი ქვედა საგდულებით გადაფარვენ ხოლმე კობოსნაირი ორგანიზმების - ზღვის რკობის (*Balanus hammeri*, *B. ballanoides*) ბაკებს და ამით ცოცხლად მარხავენ მათ.

ზოოტექნიკა (ბერძ. zoon ცხოველი, techne ხელოვნება, ოსტატობა) - მეცნიერება სასოფლო-სამეურნეო ცხოველების გამრავლებაზე, კვებაზე, შენახვასა და სწორ გამოყენებაზე მეცხოველეობის პროდუქციულობის ამაღლების მიზნით. ბოლო ხანებში იყენებენ ტერმინ „ზოოინჟინერიასაც“.

ზოოტოქსინი (ბერძ. zoon ცხოველი, toxikon შხამი) - ცხოველური ორგანიზმების ცხოველმოქმედების პროდუქტი, რომელიც ტოქსიკურია ადამიანისა და სხვა სახეობის ცხოველებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს სხვადასხვა პათოლოგიების განვითარებაში. განასხვავებენ ბუნგაროტოქსინს, იფივ აპიტოქსინს (ფუტკრის შხამს), კობროტოქსინს (გველების შხამს) და ა.შ.

ზოოზაბაზი (ბერძ. zoon ცხოველი, phago ეჭამ, ეშთანაქე) - ცხოველები, რომლებიც იკვებებიან მხოლოდ სხვა ცხოველებით. იგულისხმება ხორცისმჭამელი ორგანიზმები.

ზოოფილია (ბერძ. zoon ცხოველი, philia სიყვარული) - ადამიანის

სქესობრივი ლტოლვა ცხოველები-სადმი. 2.მცენარეების ჯვარედინი დამტკერვა ცხოველებით, ჩვეულებრივ მწერებით.

ზოოფსიქოლოგია (ბერძნ. zoon ცხოველი, psyche სული, logos მოძღვრება) - ფსიქოლოგიისა და ზოოლოგიის დარგი, რომელიც შეისწავლის ცხოველების ფსიქოლოგიას, მათი ნერვული სისტემის საშუალებით რეაქციის აღქმას და სხვა. ზოოფსიქოლოგია მჭიდროდაა დაკავშირებული ზოოლოგიის სხვა დარგებთან, მაგრამ განსაკუთრებით - ეთოლოგიასთან (იხ.).

ზოოქორია (ბერძნ. zoon ცხოველი, choreo ვერცხლდება) - ნაყოფისა და თესლის გაერცხლება ცხოველის მიერ.

ზოოცენოზი (ბერძნ. zoon ცხოველი, kainos ახალი, საერთო) - ერთ ბიოცენოზში და აქედან გამომდინარე, ბიოტოპში არსებული ერთმანეთთან დაკავშირებული ცხოველების სახეობების ერთობლიობა, როგორც წესი, ზოოცენოზი ბიოცენოზის აუცილებელი ფუნქციური ერთეულია, თუმცა ზოგჯერ (ზღვების დიდ სიღრმეებში, გამოქვაბულებში) დამოუკიდებელი წარმონაქმნის როლსაც ასრულებს.

ზოოციდეზი (ბერძნ. zoon ცხოველი, laos ვლავ) - მანე ხერხემლიანი ცხოველების წინააღმდეგ გამოყენებული ქიმიური ნივთიერებები. მღრღნელების წინააღმდეგ გამოიყენება როდენტოციდეზი, ფრინველების წინააღმდეგ - ავიციდეზი და ა.შ.

ზოოჰიგიენა (ბერძნ. zoon ცხოველი, hygieinos ჯანმრთელი) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ცხოველების ჯანმრთელობაზე და პროდუქტიულობაზე კვებისა და ცხოვრების პირობების გაელენას.

ზრდასრული - ორგანიზმი, რომ-

ელმაც უკვე დაამთავრა თავისი მასისა და სიდიდის ზრდა. ცნება "ზრდასრული" არ შეესატყვისება "სქესმწიფობას". მაგ. შინაური ქათამი სქესმწიფობას აღწევს 6-8 თვისათვის, ხოლო ზრდასრული შეიძლება გახდეს გაცილებით უფრო გვიან.

ზრდის შაქტორი - ლიმფოკინია, მედიატორი, რომელსაც გამოყოფს T-ჰელპერის პოპულაცია. მოქმედებს როგორც ლოკალური პორმონი.

ზურგის ტივი (medulla spinalis) - ცენტრალური ნერვული სისტემის უძველესი ნაწილია და ჩამოყალიბებულია თავის ტვინზე ადრე მდებარეობს ხერხემლის არხში მისი სიგრძე საშუალოდ 43 სმ-ს შეადგენს, ხოლო დიამეტრი - 1 სმ-ს. ზურგის ტვინზე შემინევა სითისტარის ფორმის ორი - კისრისა და წელ-გაეის შემსხვილება. აღნიშნული შემსხვილებები განპირობებულია ზედა და ქვედა კიდურებთან დაკავშირებული ნერვული უჯრედებისა და მათი მორჩების სიმრავლით. ზურგის ტვინი 31 სეგმენტისაგან შედგება, სადაც დასაბამს იღებენ ნერვული ღეროები. ზურგის ტვინის ფუნქციებს მიეკუთვნება ზურგის ტვინის უპირობო რეფლექსების განხორციელება და ცენტრიდანული და ცენტროსკერული ნერვული იმპულსების გატარება.

ზღვის აპალემოფობა - ავადმყოფური მდგომარეობა, რასაც იწვევს ეესტიბულური აპარატის ხანგრძლივი გალიზიანება. ძირითადი ნიშნებია: სისუსტე, პირღებინება, გულისრევის შეგრძნება, თავბრუ. უფრო ხშირად ეთარდება ზღვაზე ან სივრცეში მდგომარეობისას.

ზღვის ბველები (Hydrophidae) - ცხოვრობენ ინდოეთის და წყნარი ოკეანის ტროპიკულ წყლებში. წყალში

ცხოვრებას კარგად არიან შეგუ-
ებული უმეტესობა ცოცხალშობიარეა.
მათი შხამი 50-ჯერ უფრო ტოქსიკურია
სამეფო კობრასთან შედარებით სიღრმე
1-2,5 მეტრია განსაკუთრებით სახიფა-
თონი არიან: ჩეულებრივი (Endydria
schistosa), ჰრელი (Hydrophis caerul-
escens), ბენგალური (Hydrophis nigroci-
nctus), ყუთაილმუცელა (Pelamis platu-
rus) გველები. მათი შხამი ნეიროტრო-
პულია.

ზღვის ბოჭი (Cavia porcellus) -
მღრღნელების რიგის წარმომადგე-
ნელია იყენებენ როგორც ლაბორატო-
რიულ ცხოველს ბიოლოგიასა და
მედიცინაში კარგად მრავლდება ტყე-
ობაში.

ზღვის კომპოსტო (Laminaria
saccharina) - დიდი ზომის ზღვის წყალ-
მცენარეა შეიცავს ოჯდის შენაერთებს,
B₁, B₂, B₁₂, C, D ვიტამინებს, ასკორბინის
მჟავას, ფოლიუმის მჟავას, ნახშირწყ-
ლებს და სხვა იყენებენ ათეროსკლე-
როზისა და ფარისებრი ჯირკვლის
პათოლოგიების პროფილაქტიკისათვის.
იგივეა, რაც ლამინარია.

ზღურბლოვანო ღოზა - ღოზა,
რომლის ზევით ან ქვევით ადგილი
აქვს რაიმე (მაგ., კანცეროგენურ,
ტერატოგენურ, მუტაგენურ) ფაქტს.

თ

თავის ტვინი (encephalon) -
ადამიანისა და ცხოველების ნერვული
სისტემის ცენტრალური ორგანოა.
უზრუნველყოფს ორგანიზმის ყველა
სასიცოცხლო ფუნქციის რეგულაციას.
ფსიქიკურ ფუნქციებს და აზროვნებას,

აგრეთვე წარმოადგენს ინტელექტის,
ფსიქიკის, ემოციის, ცნობიერების და
მეხსიერების სუბსტრატს.

თავის ქალა (cranium) - ხერხე-
ლიანების თავის ჩონჩხი, რომელიც
წარმოქმნილია ხრტილით ან ძელით.
ადამიანის თავის ქალა შედგება 29
ძელოსაგან, სასმენი ძელების ჩათვლით.
მისი მოცულობა დაახლოებით 1500
სმ³-ია. არჩევენ ტვინის და სახის
ქალას. თავის ქალა უკავშირდება
ზურგის ტვინის არხს. თავის ქალას
სახის ძელების ერთობლიობა განსა-
ზღვრავს სახის ფორმას თავის ქალას
აგებულების თავისებურებებს იყენებენ
ანთროპოლოგიური და ენოგრაფიული
კვლევების დროს სახის ქალა მო-
ცავს ზოგიერთ გრძობათა ორგანოს
პერიფერიულ ანალიზატორს (ყნოსის,
გემოვნების, მხედველობის), საჭმლის
მომწელებელ და სასუნთქი სისტემების
საწყის ნაწილებს.

თავკომპალა - უკულო ამფიბიების
განვითარების ერთ-ერთი სტადიაა.
ბინადრობს წყალში აქვს 2-3 წყვილი
ლაცუჩი, ორსაკნინი გული, გრძელი
კული და სხვა. განიცდის მეტამორ-
ფოზს. მას ზრდასრულ ბაყაყად
გარდაქცევისას თავის სჭირდება 3-4
ოვე.

თავისისლა (Sanguisorba officinalis)
- მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა.
შეიცავს მთარმლაე ნივთიერებებს,
პრემენტებს, სახამებელს, ვაჟის ზეთს,
ასკორბინის მჟავას, სტერინებს და
ა.შ გააჩნია სისხლდენის შემაჩერებელი,
ბაქტერიციდური, ანთების საწინააღ-
მდეგო და სხვა თვისებები. იყენებენ
კუჭ-ნაწლავის დაავადებების, ენტერო-
კოლიტების შემსახევეაში. აგრეთვე
ფილტვის ტუბერკულოზით დაავადე-
ბულსაა სამკურნალოდ და ჰრილო-
ბების შესახორცებლად.

თაყვითელი (Senecio platyphylus) - იგივე ხბოშებლა. რსულყვა-ვილოვანთა ოჯახის ერთ ან მრავალწლიანი მცენარეა. მისგან ამზადებენ სამკურნალო პრეპარატ პლატიფილინს.

თაყშავა (Origanum vulgare) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთერზეთს, ფენოლს, მარიმლაე ნივთიერებებს, ასკორბინის მუეას. გააჩნია ნაღველმდენი, ოფლმდენი, დამამშვიდებელი და სხვა თვისებები. იყენებენ ბრონქიტების, სირკმლების, ღვიძლის დაავადებებისას. გააჩნია აგრეთვე ანტიბაქტერიული თვისებები.

თალამუსი (ბერძნ. thalamos ოსახი, საძინებელი) - მხედველობის ბორცვები. შუამდებარე ტვინის ყველაზე უფრო ახალგაზრდა ცენტრალური ნაწილი, რომლის განვითარება მჭიდროდაა დაკავშირებული ნახევარსფეროების ქერქის ფორმირებასთან. თალამუსი უზრუნველყოფს რეფლექსების განხორციელებას, აგრეთვე წარმოადგენს სენსორული ინფორმაციის გადამცემ მიდამოს, რომელიც მიემარსება ქერქისაკენ.

თალასემია (ბერძნ. thalassa ზღვა, haima სისხლი) - სანდაყოლილი ჰემოლიზური ანემია, რომელსაც საფუძვლად უდევს გლობინის (ჰემოგლობინის შემადგენელი ცილის) სინაეზის დარღვევა აღნიშნება ეწ. ფეტალური ჰემოგლობინის სიჭარბე ანსხეავენ თალასემიის 3 ფორმას: დიდ სალასემიას (ანუ კულის ანემიას), რომელიც მძიმე მორღეკულური დაავადებაა, მკერე თალასემიას, რომელიც პეტეროზოგოტური ფორმად და მინიმალურ თალასემიას, რომელიც პეტეროზოგოტური ფორმად და მიმდინარეობს რაიმე კლინიკური სიმპტომების გარეშე.

თალასომიარაპია (ბერძნ. thalassa ზღვა, therapcia მკურნალობა) - მკურნა-

ლობა ზღვის კლიმატით და ზღვის აბაზანებით.

თალასოფობია (ბერძნ. thalassa ზღვა, phobos შიში) - ზღვისადმი ავადმყოფური შიში.

თალომი (ბერძნ. thallos მწვანე ტოტი) - უმდაბლესი მცენარეების (წყალმცენარეების, სოკოების, მლიერების, ზოგიერთი ხეისის) სხეული, რომელიც არ არის დიფერენცირებული ფოთლებად და ღეროდ. იგივე საღუსი.

თალომიტები (ბერძნ. thallos მწვანე ტოტი, phyton მცენარე) - უმდაბლესი მცენარეები, რომლებიც არ არიან დანაწევრებული ფესვებად, ღეროდ და ფოთლებად. სალოფიტებს მიეკუთვნებიან ბაქტერიები, მლიერები, სოკოები და წყალმცენარეები.

თანატოზი (ბერძნ. thanatos სიკვდილი) - ცხოველების დამცველობითი ქცევით რეაქცია - სიკვდილის იმიტაცია. აღნიშნული ტერმინი ჩვეულებრივ გამოიყენება მწერებსან მიმარსებაში, სუმცა სხვა ცხოველებსაც მეტნაკლებად ახასიათებთ ასეთი თვისება (მაგ., საგვეებს).

თანატოლოგია (ბერძნ. thanatos სიკვდილი, logos მოძღვრება) - მოძღვრება სიკვდილზე შეისწავლის სიკვდილის უშუალო მიზეზს, ამ პროცესის დინამიკას, კლინიკურ, ბიოქიმიურ და მორფოლოგიურ ცვლილებებს.

თანატოფობია (ბერძნ. thanatos სიკვდილი, phobos შიში) - სიკვდილის აკეატებული შიში.

თანატოცენოზი (ბერძნ. thanatos სიკვდილი, kainos ახალი, საერსო) - მკედარი ორგანიზმების საემოურა, მათი სასაფლაო, რომელიც სანდასანობით გარდაიქმნება ნალექ ქანებად. მინერა-

ლიზაცია მდე ასეთი სასაფლაოებს ტაფოცენოზს (ბერძნ. taphos სასაფლაო) უწოდებენ, ხოლო სრული მინერალიზაციის შემდეგ - ორიქტოცენოზს (ბერძნ. oriktos ნამარხი).

თარობათა შორიბეობა - ერთი სახეობის ინდივიდების ორი ან მეტი თაობის (გენერაციის) მონაცვლეობა. ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ანატიომიურ-მორფოლოგიური, ფიზიოლოგიური, ქიმიური, ხოლო არც თუ იშვიათად, გამრავლების თავისებურებებით. თაობათა შორიბეობა დამახასიათებელია მცენარეებისათვის (მაკლოიდური სასქესო თაობა - გამეტოფიტები და დიპლოიდური უსქესო თაობა - სპოროფიტები) და მრავალი უხერხემლო ცხოველისათვის.

თაფლი - მცენარეების ნექტარიდან მუშა ფუტკრების მიერ გადამუშავებული ტკბილი ნივთიერება, რომელიც საკვებად გამოიყენება მისი ქიმიური შემადგენლობა დამოკიდებულია მცენარეების სახეობაზე კლიმატურ პირობებზე და სხვა. თაფლის შემადგენლობაში შედის 13-20% წყალი, 80%-ზე მეტი ნახშირწყლები (გლუკოზა, ფრუქტოზა, საქაროზა, მალტოზა), 0,4% ცილა, 0,3% ნაცარი, აგრეთვე ორგანული მჟავები, ფერმენტები, ასკორბინის მჟავა და სხვა. თაფლს გააჩნია მრავალმხრივი სამკურნალო, დამაკონსერვებელი, ობის სოკოების საწინააღმდეგო და სხვა თვისებები.

თაფლოვანი მცენარეები - ყვავილოვანი მცენარეები, რომელთა ყვავილის ნექტარს აგროვებენ და ამუშავებენ ფუტკრები.

თაბოს ჯირკვლი - ზოგ ძუძუმწოვარში: კანის ჯირკვლები, რომლებიც გამოყოფენ ცხიმოვან ნივთიერებას.

თიშხიბი (Pisces) - წყლის ხერხემლიანებია. ზოგის ჩონჩხი ხრტილოვანია, სხვებისა კი ძვლოვანი ან ძვალ-ხრტილოვანი. უმეტესობა სუნთქავს ლაყურებით, ნაწილი კი ლაყურებითა და ეწ. ფილტვებით (ორგეარადმსუნთქავები). გული ორსატნიანი აქვს. თევზების უმეტესობას ახასიათებს გარეგანი განაყოფიერება. მათი ზომები მრეყობს 1 სმ-დან 20 მ-მდე, ხოლო მასა - 1,5 გრამიდან 12-14 ტონამდე. თევზების ხორცი შეიცავს ცილებს, რომელთაც გააჩნიათ ყველა შეუცვლელი ამინომჟავა. თევზის ქონში დიდი რაოდენობითაა წარმოდგენილი A და D ვიტამინები. თევზების შემსწავლელ მეცნიერებას იქსთოლოგია (იხ.) ეწოდება. თევზები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ადამიანის დასახეობებაში ჰელმინთებით და ბაქტერიებით. გარდა ამისა, ისინი შეიძლება იყვნენ ტოქსიკონფექციებისა და მოწამვლელების წყარო ცალკეულ შემთხვევებში მათში შეიძლება დაგროვდეს წყალში არსებული, მათთვის ინდიფერენტული, მაგრამ ადამიანისათვის საშიში, მანენ ნივთიერებები.

თიხისი (ბერძნ. thesis ძირითადი დებულება) - მოხსენება, სამეცნიერო შრომის მოკლედ ჩამოყალიბებული ძირითადი დებულებანი.

თითრყვანა (Galanthus alpinus) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ბოლქვისა და ფოთლების გამონაწერი აწესრიგებს წნევასა და სუნთქვას, გამოიყენება ნევრიტების, პოლინეურიტების და სხვათა სამკურნალოდ.

თიხი (ბერძნ. theos ღმერთი) - 1. რელიგიური-ფილოსოფიური მოძღვრება, რომელიც აღიარებს ღმერთის არსებობას. ამ მოძღვრების თანახმად ღმერთს აქვს გონება, სამყარო მისი შექმნილია და მის მიერვე იმართება. 2. კოფეინიზმის ერთ-ერთი

სახესხეობა (theismus), რაც განპირობებულია ჩაის ჭარბად მიღებით.

თმპა (ბერძნ. theke უფსო, სათაესო) - მცენარეებისა და ცხოველების სხეულისა და წარმოშობისა და ფუნქციის გარსები: 1. დიატომების ჯგუფის საგდული 2. ლინოფიტური წყალმცენარეების საფარველი. 3. ხაესებში - სპორების სათაესო. 4. ფარულსუსლიანებში - სამტერე ძაფის ნახევარი. 5. ზოგიერთი ამების ნიჟარა. 6. პიოდროიდული პოლიპების ქიტინოვანი საფარველი. 7. მარჯნის პოლიპის სხეულის ქვედა ნაწილის გარშემო არსებული კორქოვანი ლილეაკი. 8. ხერხემლიანებში - საკერძის ფოლიკულების შემართებელქსოვილოვანი გარსი. 9. კბილის ფოსო, ბუდე.

თელიტოკია (ბერძნ. theles მდებარებითი, tokos მშობიარობა) - პარაენოგენეზის ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც შთამომავლობაში მხოლოდ მდებარება.

თემატიკა (ბერძნ. thema ის, რაც საფუძველზეა ჩადებული) - სამეცნიერო გამოკვლევის, თხზულების თემების ერთობლიობა.

თეორია (ბერძნ. theoria დაკვირება, კვლევა) - იდეების ერთობლიობა ცოდნის ამა თუ იმ სფეროში. პიპოთიზისაგან (იხ.) განსხვავებით, თეორია განმტკიცებული უნდა იყოს ექსპერიმენტული მონაცემებით.

თეოფილინი - ალკალოიდი, რომელიც შედის ჩაის ფოთლებში და ყაფის მარცვლებში. სპაზმოლიზური საშუალებაა აფართოებს გულის გეოგინოვან სისხლძარღვებს, ალაგზნებს ცენტრალურ ნერვულ სისტემას. არის შარდმდენი, ასამის საწინააღმდეგო და სხვა.

თერაპია (ბერძნ. therapeia მკურნალობა) - შინაგან სნეულებათა მკურ-

ნალობა არაქირურგიული მეთოდებით (წამლებით, სითბოთი და ა.შ.).

თერიოლოგია (ბერძნ. therion ცხოველი, logos მოძღვრება) - იგივეა, რაც მამალოგია (იხ.).

თერმეტი (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე) - სბილი ან ცხელი მინერალური წყაროები, რომელთა ტემპერატურა არანაკლებ 25°C-ია (მაგ., წყალტუბოს, მენჯის წყლები და სხვა).

თერმობაროკაპერა (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, baros სიმძიმე) - იზოლირებული კამერა, რომელიც ინარჩუნებს ტემპერატურისა და წნევის განსაზღვრულ პირობებს.

თერმოდინამია (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, dynamikos რაც ძალას მიეკუთვნება) - მეცნიერება ენერჯის გარდაქმნის საერთო კანონზომიერებებზე თერმოდინამიკის პოზიციიდან შეისწავლება სითბური წონასწორობის კანონები, აგრეთვე ენერჯის მიმოცვლა ცოცხალ სისტემებში, კერძოდ კი ორგანიზმისა და გარემოს შორის სითბოს ცვლის სამედიცინო-ბიოლოგიური თავისებურებები. განასხვავებენ იზოლირებულ, დახურულ და ღია სისტემებს.

თერმოთერაპია (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, therapeia მკურნალობა) - გამსბარი ჰაერის, წყლის, ორთქლის, სამკურნალო ტალახის და სხვა ფაქტორების სამკურნალოდ გამოყენება.

თერმოპერიოდიზმი (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, periodos ორგელიე სიარული) - მცენარეების რეაქცია მაღალი და დაბალი ტემპერატურების მონაცვლეობაზე, რაც გამოიხატება ზრდისა და განვითარების პროცესების ცვლილებებში. განასხვავებენ სადღეღამისო და სეზონურ თერმოპერიოდიზმს.

თერმორეპულატივა (ბერძნ.

therme სითბო, სიცხე, ლათ. regulo ეაწესრიგებ) - ფიზიოლოგიური ფუნქცია, რომელიც გარემოს ტემპერატურის ცვლილებების პირობებში უზრუნველყოფს ამა თუ იმ კონკრეტული სახეობისათვის დამახასიათებელი ოპტიმალური ტემპერატურის შენარჩუნებას თერმორეგულაცია ორგანიზმების ჰომოსტაზის უმნიშვნელოაქუსი მექანიზმია. აღნიშნული მოვლენა კონტროლირდება თერმორეგულაციის ცენტრით, რომელიც წარმოადგენს ჰიპოთალამუსის ცენტრების სისტემის ნაწილს, ეს უკანასკნელი კი ინტეგრაციას უწევს ადაპტაციური ქცევის ევოლუციურ, ემოციურ და მოტორულ კომპონენტებს.

თერაპორაქატორაქი (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, ლათ. receptor მიმღები) - გარემოს ტემპერატურის ცვალებადობისადმი სპეციფიკურად მგრძობიარე ნერვული დაბოლოებანი.

თერაპოსტატი (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, statos უძრავი) - აპარატი, რომელშიც ავტომატურადაა შენარჩუნებული განსაზღვრული ტემპერატურა.

თერაპოტაქსისი (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, taxis მდებარეობა) - მცენარეული და ცხოველური ორგანიზმების მოძრაობა, რაც გამოწვეულია ცალმხრივი სითბური გავლიზიანებით. დადებითი თერმოტაქსისისას მოძრაობა მიმართულია უფრო მაღალი ტემპერატურისაკენ, უარყოფითი თერმოტაქსისისას კი - დაბალი ტემპერატურისაკენ.

თერაპოფილაქი (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, philia სიყვარული) - ორგანიზმები, რომელთაც სიცოცხლე არ შეუძლიათ ტემპერატურის გარკვეული ზღვარის ქვევით (15° - 20°C).

თერაპოფობაქი (ბერძნ. therme სითბო, სიცხე, phobos შიშ) -

ორგანიზმები, რომლებიც ურიდებიან მაღალი ტემპერატურის პირობებს.

თესლი (semen) - თესლოვანი მცენარეების ორგანო, რომელიც ემსახურება მათ გამრავლებას. ვითარდება ბუტკოს ნასკეში განლაგებული თესლკეორტისაგან.

თეპოჩასახვა - იხ. აბოოგენეზი.

თეპის ციებ-ცხელება (febris aestrius) - ადამიანის ალერგიული დაავადებაა, რომელიც განპირობებულია ზოგიერთი სახეობის მცენარეების მტერის მარცვლისადმი გაზრდილი მგრძობილობით. მიეკუთვნება პოლინოზებს (ლათ. pollen, pollinis მტვერი, მტერის მარცვალი). ჩვეულებრივ ვითარდება ბალახების, ხეების ყვავილობის პერიოდში. კლინიკური სიმპტომებია: თვალების, ცხვირის ლორწოვანი გარსების გაღიზიანება და სხვა.

თეპისი - ღმ-ში შემავალი პეტროციკლური შენაერთი, პირიმიდინის წარმოებულთ. რმ-ში თიმიდინის ნაცვლად შედის ურაცილი.

თიპოქა (ბერძნ. thymos თიმუსი, oma სიმსიენე) - თიმუსის (მკერდუკანა ჯირკვლის) სიმსიენე, რომელიც შედგება ლიმფოიდური და ეპითელური უჯრედებისაგან.

თიპუსი (ბერძნ. thymos) - იმუნური სისტემის ცენტრალური ლიმფურ-ეპითელური ორგანო, რომელიც T-ლიმფოციტების განვითარებას აკონტროლებს იგივე მკერდუკანა, ჩანგლისებრი ჯირკვალთ.

თირაპოიდული პორაქონაქი (ლათ. thyreoidea ფარისებრი ჯირკვალთ, ბერძნ. hormao ეამოძრავებ. აუაგზენე) - ადამიანისა და ცხოველების ჰორმონებია, რომლებიც გამოშუამედებიან ფარისებრ ჯირკვალში. წარმოიქმნებიან ამინომჟავა თირაქონის და იოდისაგან. გაელებას ახდენენ ორგა-

ნიზმის მრავალ მნიშვნელოვან ფუნქციასზე

თირკმელისტიქონი (ბერძნ. thyreos ფარი, toxikon შხამი) - ფარისებრი ჯირკელის პორმონული ფუნქციის გაძლიერების განპირობებული პათოლოგიური პროცესი. სინონიმებია: ბაზედოვის დაავადება, გრეესის დაავადება, პარის დაავადება

თირკმელზედა ჯირკმელი (glandula suprarenalis) - თირკმლების ზედა პოლუსზე განლაგებული წყვილი ენდოკრინული ორგანოა. ისინი შედგებიან ქერქოვანი და ტინოვანი შრეებისგან. ქერქოვანი შრე გამოიმუშავებს კორტიკოსტეროიდებს და მცირე რაოდენობით ანდრო- და ესტროგენებს. ტინოვანი შრე გამოიმუშავებს ადრენალინსა და ნორადრენალინს.

თირკმელი (ren) - ხერხემლიანების შარდის გამოყოფი წყვილი ორგანო. ორივე თირკმლის მასა შეადგენს სხეულის მასის 0,45 - 0,7%-ს. ამ ორგანოში მკვეთარადა გამოყოფილი ქერქოვანი და ტინოვანი ნივთიერება. მისი სისხლით მოარაგება ხდება თირკმლის არტერიის საშუალებით. თირკმლის ძირითადი სტრუქტურულ-ფუნქციური ერთეულია ნეფრონი. გარდა გამოყოფის ფუნქციისა, თირკმლები მონაწილეობენ ორგანიზმის თეიორეგულაციაში, ცილების ცვლაში, ნახშირწყლებისა და ცხიმების მეტაბოლიზმში, აგრეთვე არტერიული წნევის დონის მოწესრიგებაში.

თმობანი საფარველი (pili) - ძუძუთმწოვარი ცხოველებისა და ადამიანის კანის ეპიდერმისისაგან წარმოქმნილი რქოვანი ძაფები.

თორაქსი (ბერძ. thorax მკერდი) - გულმკერდი.

თრომბი (ბერძ. thrombos შენადელი, ლეკერტი) - სისხლის შენადელი სი-

სხლდარღვის სანასურში, რაც მთლიანად ან ნაწილობრივ ახშობს მას.

თრომბინი (ბერძ. thrombos შენადელი, ლეკერტი) - პროტეოლიზური ფერმენტი, რომლის ზემოქმედების ფიბრინოგენი გარდაიქმნება ფიბრინად. მისი არააქტიური ფორმაა პროსორომბინი.

თრომბოემბოლია (ბერძ. thrombos შენადელი, ლეკერტი, embolon სოლი) - სისხლდარღვის სანასურის დახშობა სისხლის ნაკადით მოტანილი თრომბით.

თრომბოზი (ბერძ. thrombos შენადელი, ლეკერტი, osis მდგომარეობა) - სისხლდარღვებში თრომბების წარმოქმნის პროცესი, რამაც შეიძლება სრულიად დაახშოს ან ნაწილობრივ შეაეწროვოს სანასური.

თრომბოფლებიტი (ბერძ. thrombos შენადელი, ლეკერტი, phleps ენა, itis ანთება) - ვენების კედლის ანთება, რასაც თან სდევს თრომბების წარმოქმნა.

თრომბოციტი (ბერძ. thrombos შენადელი, ლეკერტი, kytos უჯრედი) - მცირე ზომის უბირაყო უჯრედი. მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სისხლის შეღებვაში. კლაზმატოზის (იხ) გზით წარმოიქმნება მეგაკაროციტის ციტოპლაზმიდან. იგივე ბიცოცეროს ფორფიტა.

თრომბოციტოზი (ბერძ. thrombos შენადელი, ლეკერტი, kytos უჯრედი, osis მდგომარეობა) - პერიფერიულ სისხლში თრომბოციტების რაოდენობის მომატება იგივეა, რაც თრომბოციტემია.

თრომბოციტოპენია (ბერძ. thrombos შენადელი, ლეკერტი, kytos უჯრედი, penia ნაკლებობა) - პერიფერიულ სისხლში თრომბოციტების რაოდენობის შემცირება. იგივეა რაც

სარომბოპენია.

თრომბოციტოპენია (ბერძნ. thrombos შენადედი, ლეკერტი, kytos უჯრედი, poico წარმოუქმნი) - სარომბოციტების წარმოქმნის პროცესი მეგაკაროციტებიდან კლაზმატოზის (იხ.) საშუალებით.

თუთის აბრაშუმხევივა (Bombyx mori) - ფეხსახსრთანების ტიპის, მწერების კლასის, ქურცლფრთხანების რიგის წარმომადგენელია. თავისი სიცოცხლის მანძილზე გადის გრენის, ჭიის, ჭუჭრის და პეპლის სტადიებს. პეპლას ფრენის უნარი დაკარგული აქვს. იკვებება მხოლოდ თვისის ფოთლებით. აშხადებს აბრეშუმის მაღალი პროცენტის შემცველ პარკს.

თუთუბო (Rhus coriaria) - ბუჩქი ან პატარა ტანის ხეა. ორსახლიანი მცენარეა. დიდი რაოდენობით (23-33%) შეიცავს მთარიმლაე ნიფთიერებებს. იყენებენ სამედიცინო ტანინების მისაღებად. მკურნალობენ შარდის ბუშტს, წყლულებს. არის სისხლის აღმდგენელი. იყენებენ სხედასხეა ტოქსიკოზების დროს და სხეა.

თურქული (Apthae epizooticae) - მწეაეე ვირუსული ანთროპოზოონოზური დაეადება ადამიანს გადაეკემა დაეადებულ ცხოველებთან (მსხეილი და წერილფეხა რქოსანი საქონელი) კონტაქტის გზით; დაეადების საეიდან ასაცილებლად აუცილებელია პირადი ჰიგიენის დაევა.

0

თაჰანთროპი (იეა - კუნბული ინდოეის ოკეანეში, ბერძნ. anthropos ადამიანი) - უძეელესი ადამიანი ანუ

არქანთროპი. მისი ნაშთები ნაპოენია კუნბულ იეაზე.

თაჰუჰუნა (Viola tricolor) - ბალახოენი მცენარეა. შეიცავს გლიკოზიდებს, ალკალიიდებს, ეთერზეთებს, საპრინებს, ტანინებს, შაქრებს გაანია ანთების საწინააღმდეგო, ანტისეპტიკური, შარდმდენი, ნალეკლმდენი და სხეა თეისებები. იგიეე სამფერა ია.

თაროჰიზაცია (ინგლ. iarovization გაადრეულება) - მცენარის თესლების თესვისწინა სპეციალური დამუშაება დაბალი ტემპრატურების მოქმედებით გარკეეულ პერიოდში, რაც აჩქარებს მათ გალიეებას. უმთავრესად მიმართეენ ერთ- და ორწლიან მცენარეთა საშემოდგომო ფორმების განეთარების დაჩქარებისათეის.

თასაჰანი (Siringa vulgaris) - ბუჩქია ან პატარა ხე. შეიცავს ეთერის ზეთს, სირინგოპკრინს, ფერნეზოლს, გლიკოზიდ სირინგინს. იყენებენ თორკლის კენჭების საწინააღმდეგოდ. გაანია ოფლმდენი და მალარიის საწინააღმდეგო თეისებები.

თატროჰენია (ბერძნ. iatros ექიმი, genes წარმოშობილი) - ლექიმის ან სამედიცინო პურსონალის მიერ დაუკორეებლად გამოიქმული აზრის შედეგად აეადმეოფში განეთარებული ფსიქოგენური რეაქცია. 2.სხედასხეა სამკურნალო პრეპარატი ან რადიოთერაპიით გამოწეეული პათოლოგიური რეაქციები.

თეალთაეცია (ფრანგ. idealization) - რაიმეს წარმოდგენა იმაზე უკეთესი სახით, ედრე ის სინამდელიეშა ეინმეს ან რაიმეს დადებითი ნიშნების გაზეიადება.

თეალთეჰი (ფრანგ. idealisme პირეელსახე) - ფილოსოფიური მიმდინარეობა, რომელიც პირეელადად თელის იდეას, ცნობიერებას, სულს,

ხოლო ბუნებას, მატერიას - მქორადად.

• იდეა ფიქსი • (Idea fix) - აკვიატებული, ერთ ობიექტზე პიროვნებაზე და ა.შ. ფიქსირებული აზრი, იდეა.

იდენტიფიკაცია (ლათ. identifico ვაიგიეებ) - 1. უჯრედის, ქსოვილის ჭეშმარიტი არსის დადგენა (მიკროსკოპით). დიაგნოზის დადგენა ჰიპოთეზების ოგიეობის დადგენა-დამტკიცება (სასამართლო მედიცინაში).

იდილია (ბერძნ. eidillion) - მშვიდობიანი, უზრუნველი არსებობა.

იდიოპათია (ბერძნ. idios თავისებური, ლათ. adaptatio შეგუება, მორგება) - ორგანიზმთა სრულყოფა მათი ორგანოების ფუნქციისა და სტრუქტურის ცვლილებების გამო. იდიოპათია კერძო შეგუებაა არსებობის განსაკუთრებულ პირობებთან, ორგანიზაციის დონის ამოღების გარეშე.

იდიოზამია (ბერძნ. idios თავისებური, gamos ქორწინება) - თვითდამტერვა მცენარეებში.

იდიოგრამა (ბერძნ. idios თავისებური, gamma ჩანაწერი) - კარიოტიპის (იხ) გამოსახვა დიაგრამის სახით, სადაც გათვალისწინებულია ქრომოსომების სტრუქტურა და ზომები. ამასთან, ქრომოსომები ინომრებიან და კლასიფიცირდებიან ჯგუფებად მათი მორფოლოგიისა და ზომების გათვალისწინებით. სინონიმია კარიოგრამა.

იდიოპლაზმა (ბერძნ. idios თავისებური, plasma გამონადეგნი) - ორგანიზმების უჯრედების პიპოთუური მატერიალური სუბსტანცია, რომელიც თითქოსდა განსაზღვრავდა მათ მემკვიდრულ თვისებებს. ტერმინი შემოსაყვანებული იყო გერმანელი ძნაბელის მიერ 1884 წელს.

იდიოსინკრავია (ბერძნ. idios თავისებური, synkrisis შერევა) - ორგანიზმის ავადმყოფური მერძობიარობა ზოგიერთი ნიუთირებებისადმი. იდიოსინკრავია შეიძლება იყოს საანდაყოლილი ან შეძენილი.

იერარქია (ბერძნ. hierarchia წესრიგი) - იერარქიული კიბე, რომელიც მკვეთრად გამოხატული სხვადასხვა ცხოველთა პოპულაციებში. იერარქია მდგომარეობს სუსტის დაქვემდებარებაში ძლიერისადმი. მაგალითად შეიძლება მოიყვანოთ ქაიმები და მამულებში არსებული იერარქიული კიბე.

იზოალელები (ბერძნ. isos თანაბარი, ტოლი, alleion თანაზიარად, სანაცვლოდ) - ერთი ლოკუსის ალელები, რომელთაც მსგავსი ფენოტიპური ეფექტი გააჩნიათ მათი არაიდენტურობა შეიძლება გამომვლავნებულ იქნეს მხოლოდ გარემოს განსაზღვრულ პირობებში.

იზოზამია (ბერძნ. isos თანაბარი, ტოლი, gamos ქორწინება) - სქესობრივი პროცესის ტიპია, როდესაც გამეტებს, რომლებიც მორფოლოგიურად არ განიჩევიან ერთმანეთისაგან, გააჩნიათ სხვადასხვა ბიოქიმიური და ფიზიოლოგიური თვისებები. გამრავლების ასეთი ტიპი დამახასიათებელია ერთ-უჯრედიანი წყალმცენარეებისათვის, უმდაბლესი სოკოებისა და მრავალი უმარტივესისათვის.

იზოლანტიზმი (ფრანგ. isolation განცალკეება, ცალკე მოსაყვება) - მოსახლეობის მცირერიცხოვანი, უნიკურად ერთიანი ჯგუფები, რომელთაც სხვა ეთნიკურ ჯგუფებთან კონტაქტი არა აქვთ. ამიტომ მათში ხშირია ახლონათესაური ქორწინებები.

იზოლაცია (ფრანგ. isolation განცალკეება, ცალკე მოსაყვება) -

1. გადამდები სნეულებით დააეადე-
ბულის ან დააეადებაზე ექვიტიანილი
პირის გამოცალკეება ინფექციის
გაერცელების საიდან ასაცილებლად.
2. სიერცობრივი ან ფიზიომორფოლო-
გოური განცალკეება ერთმანეთისგან,
რაც შეუძლებელს ხდის ინდივიდების
შეჯეარებას და იწვევს შიდასახე-
ბრივი ჯგუფებისა და ახალი სახე-
ბების წარმოქმნას. 3. უჯრედების
განცალკეება ერთმანეთისაგან (მაგ.
ცენტრიფუგირების პროცესში).

080ლიმცინი - შეუცვლელი ამი-
ნომეა, რომელიც შედის თითქმის
ყველა ცილის შემადგენლობაში.

080ტიონური ხსნარი (ბერძ. isos
თანაბარი, ერთგარი, tonos დაძაბა) -
გამხსნელისა და გახსნილი ნივთ-
ერებების ერთნარი კონცენტრაციის
მქონე ხსნარი, რომელსაც ამიტომ
მსგავსი ოსმოსური წნევა გააჩნია
(სუფროს მარლის 0,9%-იანი წყალხ-
სნარი). იგივე ფიზიოლოგოური ხსნარი.

080ტიოპი (ბერძ. isos თანაბარი,
ერთგარი, topos ადგილი) - ერთი და
იგივე ქიმიური ელემენტის ატომები,
რომელსაც სხედასხევა მასა გააჩნია,
მაგრამ ქიმიური და ფიზიკური თვისე-
ბებით ერთმანეთისაგან თითქმის არ
განსხეადებთან და ელემენტსა პერიო-
დულ სისტემაში ერთსა და იმავე
ადგილზე არიან მოსაეახებული.

080ტირანსალანტატი (ბერძ.
isos თანაბარი, ერთგარი, ლათ. trans
იქსი, იქსია, plantatio ნერგი) - ტრანს-
პლანტაცია (იხ.) იდენტურ ტყუებში
ან ინბრედულ (იხ.) ცხოველებში ანუ
გენეტიკურად იდენტურ ორგანიზმებში.

080ფერმენტები (ბერძ. isos
თანაბარი, ერთგარი, fermentum საფუ-
არი) - ფერმენტები, რომელსაც სხეა-
დასხევა სტრუქტურა და ფიზიკურ-
ქიმიური თვისებები გააჩნიათ, მაგრამ

აკატალოზებენ (იხ.) ერთსა და იმავე
რეაქციას.

080უსი (ბერძ. ileus ეტრიალებ,
ებრუნე) - ნაწლავის გაუეჯობა, დამ-
ლა. მიძიე დააეადებაა, რომლის გან-
კურნებაში გადაწყვეტი რილი დრო-
ულ დიაგნოზსა და ქირურგიულ
ჩარეეას ენიჭება.

080 (Eletaria cardamomum) - იგივე
კარდამონი ქართულად ჰილიც ეწოდე-
ბოდა. მრეალწლიანი ბალახოვანი
მცენარეა. იყენებენ კუჭ-ნაწლავის
დააეადებების, აგრეევე მუჭეჭების
სამკურნალოდ. შედიოდა კეოსრის
საწინააღმდეგო წამლების შემადგენ-
ლობაში. საჭმლის მონელებაზე
დადებითად მოქმედებს. მიეკუთნება
არომატულ სანელებელ მცენარებს,
იყენებენ საკონდიტრო წარმოებაშიც.

080უსი (ლათ. illudo ეიტყუები,
ეხუმრობ) - სინამდვილის დამახინ-
ჯებულად, მცდარად, რეალურად
არსებული საგნის გაუკუდმარეებუ-
ლად აღქმა. განუხორციელებელი
იმედი. ოცნება.

080სტრატია (ლათ. illustratio) -
გამოსახულება, რომელიც ნათელს
ფენს წიგნში, ჟურნალში, გაზეთში
გამოქეეეებულ ტექსტს (სურათი,
სქემა).

080ბიცილი (ლათ. imago ხატი,
მსგავსი, caedo მოკლავ) - ზრდასრული
მწერების განადგურებისასთვის გამო-
ყენებული ინსექტიციდები.

080ბი (ლათ. imago ხატი, მსგავსი)
- ზრდასრული ფორმა პეღმინთების,
მწერებისა და ტკიების განეოსარების
ციკლში.

080ანენტური (ლათ. immanens
დამახასიათებელი, ჩეუელი) - რაიმე
მუელენისათვის, საგნის ან პროცესი-
სათვის შინაგანად დამახასიათებელი.

იმბეცილობა (ლათ. imbecillus სუსტი, უღონო) - ადრეულ ბავშვობაში შექმნილი ჭკუასუსტობა.

იმბიბიცია (ლათ. imbibitio) - გაუღენსია.

იმერსია (ლათ. immergo ჩაბძირავ) - მიკროსკოპის ობიექტივსა და საფარ მინას შორის სითხის (ჩვეულებრივ, კედროს ზეთის) წვეთის მოსაყვება გამოსახულების სიმკვეთარის გაძლიერების მიზნით.

იმიგრანტი (ლათ. immigrans შესახლებული) - უცხოელი, რომელიც დაფუძენდა რომელიმე ქვეყანაში ხანგრძლივ ან მუდმივ საცხოვრებლად.

იმიგრანტია (ლათ. immigrans შესახლებული) - ცხოველების დასახლება მათთვის უცხო ტერიტორიაზე. ზეკასტრულაციის (იხ) ერთ-ერთი ტიპი.

იმიტაცია (ლათ. imitatio) - მიბაძვა, გაყალბება, განსახიერება.

იმობილიზაცია (ლათ. immobilis უძრავი) - სხეულის დაშვებული ან დაკავებული ნაწილის საბაშორით ან არტახებით შეკერა, მისი უძრავი მდგომარეობის შესანარჩუნებლად. ფიქსირება უძრავად.

იმორტალიზაცია (ინგლ. immortal უკვდავი) - სომატური უჯრედის გადასვლა პრეკანცეროზულ ანუ „იმორტალიზებულ“ მდგომარეობაში, რის შედეგადაც უჯრედი იძენს პროლიფერაციის განუსაზღვრელ უნარს.

იმპეტუმ (ლათ. impetus თავდასხმა, იერიში) - კანის ინფექციური დაავადება ბუსტუკოვანი გამონაყარით.

იმპლანტაცია (ლათ. in (im) ში, planto ვრგავ) - განაყოფიერებული კვერცხის ჩანერგვა საშვილოსნოს ლორწოვან გარსში (ადამიანში - განეოსარებიდან მე-7 დღეს). ზოგჯერ ამ ტერმინს იყენებენ ტრანსპლანტაციის

აღსანიშნავადაც.

იმპოტენცია (ლათ. impotentia სისუსტე, უძლურება) - სქესობრივი უძლურება, იგივე ცვედნობა.

იმპრეგნაცია (ლათ. impregnare აესება) - ქსოვილის დამუშავება მძიმე მეტალებით. გაუღენსია.

იმპრინტიზმი (ინგლ. imprint ეკა-ლის დატოვება, აღბეჭდვა) - ცხოველთა ქცევის თავისებური მოვლენა, რაც გამოხატება მის მემსიერებაში რაიმე ობიექტის სხედასხვა ნიშან-თვისების (შესახედაობის, გარეგნობის) სწრაფ და დიდი ხნით ფიქსაციაში. ეს ინსტინქტური ქცევაა. ამ თანდაყოლილი რეფლექსის დრო საკმარად შეზღუდულია: მაგალითად, ქაშიის წიწილებისასთვის დაახლოებით 15 სთ-ს უდრის (იმპრინტინგის კრიტიკული პერიოდი). თუ ამ პერიოდში წიწილა მოძრავ კრუხს დაინახავს, იგი მას გამოეღვენება. თუკი წიწილამ კრიტიკულ პერიოდში კრუხის ნაკველად დაინახა მოძრავი ადამიანი, ცხენი და სხვ., იმ წუთიდან იგი უკან გადაევენება დაწყებს ამ უცნაურ „დედებს“. იმპრინტინგის მოვლენა ძალზე მკაფიოდაა გამოხატული ფრინველებში და ნაკლებად - მუქუმწოვრებში.

იმპროვიზაცია (ლათ. improvisus უეცარი, გაუთვალისწინებელი) - მხატვრული ან სხვა ნაწარმოების შექმნა შესრულების მომენტში, წინასწარი მომზადების გარეშე.

იმპულსი (ლათ. in (im) ში, pulsus დარტყმა) - 1. ნეირონში აგზნების გავრცელების ხანმოკლე პროცესი. 2. შინაგანი მისწრაფება, ბიძგი, რაც იწვევს რაიმე მოქმედების შესრულებას.

იმუნოზაცია (ლათ. immunitas რაიმესაგან განსაყისუფლება) - ხელო-

ნური ან ბუნებრივი იმუნიტეტის შექმნა ინფექციური დაავადებების პროფილაქტიკის მიზნით.

იმუნობეტი (ლათ. immunitas რაიმესაგან განსაღვისუფლება)-ორგანიზმის სენშუეუალობა ინფექციურ დაავადებათა გამომწვევების მიმართ, აგრეთვე ნებისმიერი უცხო ანტოგენის წინააღმდეგ. ცნობილია უჯრედული და აუმორული, აქტიური და პასიური, ხელოვნური და ბუნებრივი, ტრანსპლანტაციური და სხვა სახის იმუნიტეტები.

იმუნობენეტიკა (ლათ. immunitas რაიმესაგან განსაღვისუფლება, ბერძნ. genesis წარმოშობა) - იმუნოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს იმუნიტეტის ფაქტორების გენეტიკურ საფუძვლებს. აღნიშნულ მეცნიერებას საფუძველი ჩაეყარა ელშნბერნის და ლ.ჰერშფელდის შრომებით, რომლებმაც აღმოაჩინეს სისხლის ჯგუფობრივი ანტიგენების დამემკვიდრება (1910). ტერმინი მოწოდებულია მ.კრპინის და ლ.ჰელსის მიერ 1936 წელს.

იმუნოდეპრესორები (ლათ. immunitas რაიმესაგან განსაღვისუფლება, ლათ. depressio დათრუნება) - ქიმიური ნივთიერებები, ზემოქმედებები და ბიოლოგიური აგენტები, რომლებიც იწვევენ ორგანიზმის იმუნური სტატუსის დაქვეითებას.

იმუნოკომპენსატორი უჯრედები (ლათ. immunis იმუნური, compensatio ანაზღაურება, გამოსწორება) - უჯრედები, რომლებიც მონაწილეობენ იმუნურ პროცესებში. ივულისხმება მაკროფაგები, ლიმფოციტები, პლაზმური უჯრედები.

იმუნოლოგია (ლათ. immunitas რაიმესაგან განსაღვისუფლება, logos მოძღვრება) - მეცნიერება ორგანიზმის დაცვის (უპირატესად სპეციფიკურ)

რეაქციითა შესახებ.

იმუნოლოგიური ზედახედი-დელოგის თეორია - ამ თეორიის თანახმად, ორგანიზმში სიმსიენური უჯრედები წარმოქმნება მთელი სიცოცხლის მანძილზე პერმანენტულად, მაგრამ ისინი ნადგურდებიან იმუნოკომპეტენტური უჯრედების მიერ ეს თეორია პირველად ჩამოაყალიბა აესტრალიელმა შ.ბერნეტმა.

იმუნოლოგიური მენსიერება (ლათ. immunitas რაიმესაგან განსაღვისუფლება) - ორგანიზმის იმუნური სისტემის უნარი, ანტოგენთან პირველი ურთიერაშოქმედების შემდეგ სპეციფიკური პასუხი გასცეს მას განმეორებითი კონტაქტის შემთხვევაში.

იმუნოლოგიური ტოლერანტობა (ლათ. immunitas რაიმესაგან განსაღვისუფლება, tolerantia მოსმინება) - იმუნოლოგიური რეაქტიუობის განსაკუთრებული ფორმა, როდესაც ორგანიზმი სრულიად ან ნაწილობრივ კარგავს ანტიგენურ გაღიზიანებაზე ანტისხეულების გამოუმუყვების უნარს. ასეთ რეაქციას ადგილი აქვს ემბრიონულ პერიოდში იმუნოზაციის პროცესის ჩატარებისას აღნიშნული რეაქცია აღმოაჩინეს მ.პ.შ.შ. და კ.მ.ლ.პ.პ.მ. 1953 წელს.

იმუნოპათოლოგია (ლათ. immunitas რაიმესაგან განსაღვისუფლება, ბერძნ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება) - იმუნოლოგიის მიმართულება, რომელიც შეისწავლის იმ დაავადებებს, რომლებიც ნაწილობრივ ან მთლიანად განპირობებული არიან იმუნური სისტემის დარღვევებით. ასეთებია: სიმსიენური, ალერგიული, ავტოიმუნური, იმუნოდეფიციტური და ლიმფოპროლიფერაციული დაავადებები.

იმუნოპროფილაქტიკა (ლათ.

immunitas რამესაგან განსაეისუფლება, prophylaktikos ვიცოდებ. ეუფრასილი-დები) - რამე დაავადების საწინააღმდეგო წინასწარი იმუნოლოგიური მეთოდების გამოყენება (მაგ., ცოფის საწინააღმდეგო ანტირაბოული შრატის).

იმუნოსუპრესია (ლათ. immunitas რამესაგან განსაეისუფლება, suppressio დაარგუნვა) - იმუნური ძალების მეშვეობით რამე რეაქციის ან ანტიგენის დაარგუნვა. მაგ., T-სუპრესორებით B-ლიმფოციტების მიერ ანტისხეულების სინთეზის დაარგუნვა.

იმუნოციტები (ლათ. immunitas რამესაგან განსაეისუფლება, kytos უჯრედი) - უჯრედები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ორგანიზმის შეუფლობას სხეულის სხვა ავენტების მიმართ (იმუნოკომპეტენტური უჯრედები, იხ.). იმუნოციტების მაპროდუცირებული ორგანოები (ძელის წითელი ტინი, თიმუსი, ლიმფური კვანძები და სხვა), აგრეთვე თვით იმუნოციტები წარმოადგენენ ორგანიზმის იმუნურ სისტემას.

იმუნოპეპატოლოგია (ლათ. immunitas რამესაგან განსაეისუფლება, haima სისხლი, ბერძნ. logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის სისხლის სისტემის იმ დაავადებებს, რომელთა პათოგენეზი განპირობებულია იმუნური პროცესებით; მეცნიერების ამ მიმართულების დამფუძნებელია ძ.ლანდშტაინერი.

იმუნური დეფიციტი (ლათ. immunitas რამესაგან განსაეისუფლება, deficit ნაკლებობა) - მდგომარეობა, როდესაც აღინიშნება იმუნური სისტემის სახეობრივი ან შექცეული დეფექტი. იმუნური ძალების დისბალანსი.

იმუნური დისბალანსი (ლათ. immunitas რამესაგან განსაეისუფლება, ბერძნ. dys მოშლა, გადახრა, ფრანგ.

balanse სასწორი) - ორგანიზმის იმუნური ძალების დაქვეითება, ანარქია.

იმუნური შრატი (ლათ. immunitas რამესაგან განსაეისუფლება) - ადამიანის ან ცხოველის რამე ანტიგენით იმუნიზირებული სისხლის შრატი, რომელიც შეიცავს ანტისხეულებს ამ ანტიგენისადმი. გამოიყენება როგორც სამკურნალო და სადიაგნოზო საშუალება.

იმურატი (ლათ. im (in) ში, murus კედელი) - ოგივე ბიომურაცია. ცხოველების მიერ იმავე სახეობის ცხოველების ან საეისივე საეის ამოქოლება, დაგმანვა. მაგ., ზოგიერთი ტროპიკული ფრინველის მამრი ამოქოლავს ხოლმე მდედრს კვერცხებზე ჯდომისას. ზოგიერთი მწერი ამოქოლავს საეის მატლებს. იშვიათ შემთხვევებში (მოლუსკებში) ადგილი აქვს თვით-ამოქოლავს (ანაქორტიზმს) მტრებისაგან ან ოკეანის მოქცევისაგან საეისადმი მიზნით.

ინანისტი (ლათ. inanus ცარიელი) - ორგანიზმის ენერჯისა და სასიცოცხლო პროცესების მკვეთრი დაქვეითება.

ინაპარანტული ინფექცია (ლათ. in უარყ. საეისართი, ინგლ. apparent ხილული) - ფარული, უსიმპტომო.

ინაპეტენცია (ლათ. in უარყ. საეისართი, appetitus მადა) - უმადობა.

ინაქტივაცია (ლათ. in უარყ. საეისართი, activus მოქმედი) - რამე ნიუსიერების აქტიურობის დაკარგვა.

ინბენტოსი (ლათ. in ში, ბერძნ. benthos სიღრმე) - წყალსატევის ფსკერზე, მისი გრუნტის სიღრმეში მცხოვრები ორგანიზმები. მაგ., ჭიები.

ინბრედული ასაპი (ინგლ. inbred სისხლისმიერ ნაეისობაში მყოფი მშობლებისაგან დაბადებული) - რომელიმე ლაბორატორიული ცხოვე-

ლის (თაგვის, ვირთაგვის) წმინდა ხაზის (იხ) მისაღებად ახლონათესაური (და-ძმური) შეჯვარების შედეგად წარმოქმნილი თაობების რაოდენობა.

06ბრიდ06ბი (ინგლ. inbred სისხლისმიერ ნათესაობაში მყოფი მშობლებისაგან დაბადებული)-ახლონათესაურ კავშირში მყოფი ინდივიდების შეჯვარება ასეთ ცხოველებს იყენებენ სხვადასხვა ექსპერიმენტული ხასიათის კელევისასათის. მათ ინბრედულ ცხოველებს უწოდებენ. ადამიანის შემთხვევაში ამ პროცესს ინცესტი (იხ.) ეწოდება.

06ბრიდინტი (ლათ. ingrediens შემავალი) - რაიმე ნაერთის ან ნარევის შემადგენელი ნაწილი.

06ლიქსი (ლათ. index მაჩვენებელი) - რაიმე თანაფარდობის მაჩვენებელი რიცხვი (მაგ. სისხლის ფერადობის აღმნიშვნელი რიცხვი, ფაგოციტოზის ინდექსი, მიტოზური ინდექსი და სხვა).

06ლივიდი (ლათ. individuum განუყოფელი) - დამოუკიდებლად არსებული ორგანიზმი. ცალკე ადამიანი, პიროვნება. ცალკარი.

06ლიკატორი (ლათ. indicator მაჩვენებელი, განმსაზღვრელი) - ნივთიერება, რომელიც შუკათს ხსნარში მასში მიმდინარე ქიმიური პროცესის გამოსამულაენებლად (მაგ. ლაქმუსი, რომელიც ფერს იცვლის მუცასა და ტუტესთან შეერთებით).

06ლიკატორული მცენარეები (ლათ. indicator მაჩვენებელი, განმსაზღვრელი) - განსაზღვრულ ეკოლოგიურ პირობებთან მჭიდროდ დაკავშირებული მცენარეები (ან მათი თანასაზოგადოებები), რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელი ხდება აღნიშნული ეკოლოგიური პირობების ხარისხობრივი და რაოდენობრივი შეფასება.

06ლიფერენტული (ლათ. indiffe-

rens განურჩევლი) - რაიმესადმი გულგრილი, უინტერესო, განურჩევლი (მაგ. ინდიფერენტული ადამიანი, ინდიფერენტული დამოკიდებულება).

06ლურატი (ლათ. in ში, duro ემაგრება) - ქსოვილის ან ორგანოს გამაგრება, გამკვრივება შემავალი ქსოვილის მასში ჩაზრდის შედეგად.

06ლუქტი (ლათ. inductio აგზნება, გამოწვევა) - 1.კერძო, ერთეული მოვლენებიდან ზოგადი დასკვნების გამოტანა, განზოგადება. 2.ნერეული ცენტრების ფუნქციური ურთიერთმოქმედება, რომელიც ხასიათდება ამ ცენტრების აგზნებადობის ცვლილებებით. 3.რაიმე პროცესის გამოწვევა (მაგ. სიმსივნის ინდუქცია ამა თუ იმ კანცეროგენური აგენტით).

06ლუქტიური მუტაციები (ლათ. inductio აგზნება, გამოწვევა, mutatio ცვლილება) - ცვლილებები, რომლებიც განპირობებული არიან სხვადასხვა გარეშე და შინაგანი ფაქტორების ხელოვნური ზემოქმედებით.

06ნერვატი (ლათ. in ში, nervus ნერი) - ორგანოებსა და ქსოვილებში ნერვების განშტოება ორგანოებისა და ქსოვილების კავშირი ცენტრალურ ნერვულ სისტემასთან ნეირონების საშუალებით.

06ნერტი (ლათ. iners) - უმოქმედო, უინიციატიუო, უმოძრაო მაგ. ინერტული გაზები (არგონი, ჰელიუმი, ნონი და სხვა), რომლებიც არ შედიან სხვა ელემენტთან ქიმიურ რეაქციებში.

06ნიექტი (ლათ. injectio შესაქუნება) - სამკურნალო ხსნარის (ან რაიმე სხვა ნივთიერების) შეყვანა, შესაქუნება სხეულის სიღრუეებსა და ქსოვილებში შპრიცის საშუალებით.

06ვაგინატი (ლათ. in ში, vagina საშო) - 1.კლავური მემბრანის ან ბირთვის მემბრანის შეკონტაქტება.

ისე, რომ წარმოიქმნება ფაგოსომა, ეაკულო და ა.შ. 2. ნაწლავის ჩატყედა, ჩაბრუნება ჰვასტრულაციის (იხ) ერთი ტიპი.

063პაზიბ (ლათ. *invasio* შესევა, თავდასხმა) - სიმსივნური უჯრედების შტტრა ჯანმრაველ ქსოვილში. 2. ორგანიზმის დასნებოვნება პარაზიტული ჭიების, უმარტივეებით და ა.შ.

063პალიფი (ლათ. *in* უარყ. თავსართ, *validus* ჯანსაღი, ძლიერი) - ადამიანი, რომელსაც შეტნაკლებად დაკარგული აქვს შრომის უნარი (ტრავმის, ავადმყოფობის ან მოხუცებულობის გამო).

063პირსიბ (ლათ. *inverto* გადავაბრუნებ, გადავატრიალებ) - 1. ქრომოსომების აბრაციის ერთ-ერთი სახესხეობა, რაც გამოიხატება ქრომოსომის ერთ-ერთი მხრის 180°-ით შემოტრიალებაში. 2. ადამიანში სექსუალური ორიენტაციის ძირეული შეცვლა, გაუკუღმარება მაგ. კატეროსექსუალური ორიენტაციის შეცვლა ჰომოსექსუალურით.

063პიტივი (ლათ. *invectiva oratio* სალანძღავი სიტყვა) - ვინმეს ან რაიმეს წინააღმდეგ მკვეთრი, შეურაცხმყოფელი გამოსვლა, ლანძღვა. მაგ., სამეცნიერო კვლევის შედეგების ლანძღვა.

063პოლსიბი (ლათ. *in* ში, *volvō* ვაბრუნებ, ვატრიალებ) - ორგანოს ან ქსოვილის უკუგანვისარება (მაგ., სიმუსის ინვოლუცია ანუ განლევა).

063იბიბიბი (ლათ. *initium* დასაწყისი) - სნიშნავს სულიერს ანუ სულის აქტივობას ღვთაებრივი გამოცხადების მისაღებად. 2. კანცეროგენზის პირველი, საწყისი სტადია დაავადების საწყისი, ინიციალური სიმპტომი.

063პაფსულატიბი (ლათ. *in* ში, *capsula* კაფსული) - ორგანიზმში რაიმე

წარმონაქმნის (მაგ., უცხო სხეულის) გარშემო შექმნილი შემავრსებელ-ქსოვილოვანი გარსი.

063პოზნიტო (ლათ. *incognitus* ამოუცნობი, უცნობი) - საიდუმლოდ არსებობა, თავისი სახელისა და გეარის გაუშვლად. ადამიანი, რომელიც იმალება სხვისი გეარით.

063პონტინენსიბი (ლათ. *incontinentia* შეუკავებლობა) - შარდისა და განაელის უნებლიე გამოყოფა.

063პორპორატიბი (ლათ. *in* ში, *corporatio* შემოერთება, თავის შემადგენლობაში შეყვანა) - ვირუსის ნუკლეინის მუაეის შეერთება ანუ ინკორპორირება უჯრედის გენომთან.

063პრეტიბი (ლათ. *incretus* გაცრილი, გაცხრილოლი) - შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების პროდუქტი (ჰორმონი).

063პრუსტატიბი (ლათ. *incrusto* ქერქს შემოვადლებ) - ქსოვილსა ზედაპირზე ან ქსოვილებში ორგანიზმის სისხეებიდან მარილების გამოყოფის პროცესი. 2. რაიმე ნაკეაობის შემკობა ძვირფასი თელებით.

063პუბატორი (ლათ. *incubo* გამოვჩეკ) - 1. მუდმივი სათანადო ტემპერატურის მქონე აპარატი, რომელშიც ასავსებენ დღენაკლულ ან განუეისარებელ ორგანიზმებს სისაბოს დაკარგვის საეიდან ასაცილებლად. 2. კერცხებიდან წიწილების ხელოვნურად გამოსაჩეკი აპარატი. პირეელი ინკუბატორი შექმნა ფრანგმა მეცნიერმა რ. რაიონიშრმა.

063პუბატიბი (ლათ. *incubo* გამოვჩეკ) - 1. ფრინეელის ან ქვეწარმელის კერცხში ჩანასახის განუისარების ხანგრძლიობა. 2. ინკუბატორებში აბრეშუმხეეკას ჭიების გამოყვანა გრნიდან. 3. წყალსატეეებში ან საინკუბაციო აპარატებში ლიფსიტების გამოყვანა თეეზების განაყოფიერებული ქერიით-

დან 4.ორგანიზმში შეჭრილი პასოგენური მიკროორგანიზმების ფარული გამრავლება და განვითარება.

0600პულატია (ლათ. inoculo გადავრგაე) - მიკროორგანიზმების (ან ქიმიური ნივთიერებების) შეყვანა საკვებ ნივთაგანში, ცხოველისა ან მცენარის ორგანიზმში.

0600პერაბილური (ლათ. in არ, operari მუშაობა) - ისეთი შემთხვევა, როდესაც ოპერაციულ ჩარევას აზრი არა აქვს. მაგ. ავთვისებიანი სიმსივნე მეტასტაზებით.

0600სტრანსევიცია (Inostrancevia) - გადაშენებული ქვეწარმელების გარი მხეცკბილა ხელიკია. მისი ნაშაები იპოვეს ჩრდ. დეინის სანაპიროებზე მასში შერწყმულია ქვეწარმელებისა და თუთმწოფრების ნიშან-თვისებები. მხეცკბილა ქვეწარმელები თუთმწოფრების მსგავსნი არიან თავის ქალას, ხერხემლის, კიდურების აგებულებით, აგრეთვე კბილების დაყოფით - ეშუბად, მგრელებად და ძირითადებად. სახელი ეწოდა ა.ა.ინოსტრანსევიციის საპატივ-ცემულოდ.

0600საიტი (ინგლ. insight ინტუიცია, გაგება) - ცხოველის მიერ შედარებით რთული ამოცანის უეცარი გადაწყვეტა რომელიც წინ უსწრებს შემთხვევით და ქაოტური ძიება მოელენა პირველად აღწერილ იქნა ადამიანისმაგვარ მაიმუნებში. ინსაიტი აღნიშნულ ცხოველებსა და უმაღლეს ხერხემლიანებში განიხილება როგორც მათი ელემენტარული აზროვნების დამადასტურებელი არგუმენტი.

0600სემინაცია (ლათ. inseminio დასეესვა) - 1.სპერმის ხელოვნური შეყვანა ქალის სასქესო გზებში, უნაყოფობის საეიდან აცილების მიზნით. 2.მიკროორგანიზმების გავრცელება მაკროორგანიზმში.

0600სექტარიუმო (ლათ. insectum მწერი) - შენობა, სადაც სამეცნიერო მიზნებისათვის ინახავენ და ამრავლებენ მწერებს.

0600სექტიციდი (ლათ. insectum მწერი, caedere მოკლა) - მანე მწერების გასაანადგურებლად გამოყენებული ქიმიური ნივთიერებები.

0600სინუაცია (ლათ. insinuare შეღწევა, შეპარვა) - ცილისშემამებლორი მონაჭორი, ბოროტი გამონაგონი.

0600სოლაცია (ლათ. in ში, sol შუე) - 1.დელამიწის მზის სხივებით დასხიება. 2.მკურნალობის მეთოდი მზის სხივების საშუალებით (იხ. პელიოთერაპია).

0600სტანტია (ლათ. instantia უშუალო სიახლოვე) - რაიმე სისტემაში ერთმანეთთან დამაკავშირებელი საფეხური ან რგოლი.

0600სტილიაცია (ლათ. instillo ეწვევები) - წამლის, სითხის ჩაწვეება წამლის წვეთ-წვეთად შეყვანა.

0600სტინქტი (ლათ. instinctus ამოქმედება, განზრახვა) - 1.ეოლოციის პროცესში მრავალი უხერხემლო და ხერხემლიანი ცხოველის უპირობო რეფლექსური მოქმედების განსაკუთრებული, რთული სახე ინსტინქტი თანდაყოლილი, გენეტიკურად დაპროგრამებული ქცევაა, რომელიც თაობიდან თაობას გადაეცემა. უმაღლეს ცხოველებს (თუთმწოფრებს და ფრინველებს) გააჩნიათ ინსტინქტის განსაკუთრებული ფორმა - ექსტრაპოლაციური (იხ. ექსტრაპოლაცია 3). ინსტინქტური მოქმედების ერთ-ერთი გამოხატულებაა ცხოველთა მიგრაციები. 2.შეუგნებელი, ანგარიშმიუცემელი ლტოლვა რაიმესადმი.

0600სტიტუტი (ლათ. institutum დაწესებულება) - ზოგიერთი უმაღლესი სასწავლო და სამეცნიერო-კვლევითი

დაწესებულების სახელწოდება.

ინსტრუქცია (ლათ. instructio დაროება, ხელმძღვანელობა) - სახელმძღვანელო მითითებები, წესები, რომელთა საშუალებით მყარდება წესრიგი ადამიანის მოღვაწეობის რაიმე სფეროში.

ინსულანი (ლათ. insula კუნძული) - კუჭქვეშა ჯირკელის ლანგერჰანის კუნძულების β-უჯრედების მიერ გამოყოფილი ჰორმონი, რომელიც ორგანიზმში აწესრიგებს ნახშირწყლების ცვლას, კერძოდ ჭარბი გლუკოზა გადაჭყეს გლიკოგენად.

ინსულა (ლათ. insula კუნძული, ბერძ. oma სიმსიენე) - პანკრეასის ლანგერჰანის კუნძულების უჯრედებისაგან განვითარებული სიმსიენე.

ინსულტი (ლათ. insulto ეხტი) - ტინში სისხლის მიმოქცევის მწვავე დარღვევა, რასაც შეიძლება მოყვეს ლეტალური შედეგი. განასხვავებენ კემბრაგოულ და იშემიურ ინსულტს.

ინტაქტური (ლათ. intactus ხელუხლებელი) - უჯრედი ან რომელიმე მიკროორგანიზმი ყოველგვარი დამუშავების ან ზემოქმედების გარეშე.

ინტეგრაცია (ლათ. integratio მთლიანი) - რაიმე ნაწილების ან ელემენტების გაერთიანება (მაგ. ეირუსის კომპონენტების გაერთიანება, „აწყობა“ პლაზმურ მემბრანაზე).

ინტეგუმენტი (ლათ. integumentum ზეწარი, საფარი) - თესლოვანი მცენარეების თესლკვირტის საფარი; მომწიფებულ თესლში - თესლის კანი.

ინტელექტი (ლათ. intellectus გონება, ჭკუა) - ადამიანის აზროვნების უნარი, მისი განვითარების დონე.

ინტელიგენცია (ლათ. intelligens მოაზროვნე, გამგები) - საზოგადოების ნაწილი, რომელსაც გააჩნია სპეცია-

ლური ცოდნა მეცნიერების, განათლების, ხელოვნების, ტექნიკის და სხვა სფეროებში. მათ ახასიათებს მალალი ინტელექტი.

ინტენსიობა (ლათ. intensio დაძაბულობა, გაძლიერება) - სწრაფად მიმდინარე ბიოლოგიური პროცესები, მაგალითად, ამა თუ იმ ეირუსის გაძლიერებული სინაუზი, ცილის ბოსინაუზი და ა.შ. 2. მკვარო, ინტენსიური შეფერვილობა. 3. დაძაბული შრომა (მაგ. ინტენსიური მეურნეობა).

ინტერიერი (ფრანგ. interum შინაგანი) - ცხოველის შინაგანი აგებულება (შდრ. ექსტერიერი).

ინტერკინეზი (ლათ. inter შორის, kinesis მოძრაობა) - პერიოდი პირველ და მეორე მეოზურ გაყოფებს შორის. ინტერფაზისაგან განსხვავებით, ინტერკინეზში არ ხდება დნმ-ს რედუპლიკაცია (იხ. ინტერფაზა).

ინტერპრენტული (ლათ. intercurto ჩავერევი) - შემხხვევით თანდართული, დამატებითი. სხვა დაავადებზე თან თანდართული დაავადება (მაგ. შიფს-ს თან ახლავს თანმხლები ანუ ინტერკურენტული დაავადებები: პნემონია, კაპოშის სარკომა, ლიმფომები და სხვა). იგივე ოპორტუნისტული დაავადებები (იხ.).

ინტერპოლაცია (ლათ. interpolatio ცვლილება, განახლება) - ერთ ობიექტზე მიღებული შედეგების გადატანა სხვა ობიექტზე მაგ. ექსპერიმენტულ ცხოველებზე მიღებული შედეგების გადატანა ადამიანზე.

ინტერპრეტაცია (ლათ. interpretatio განმარტება) - რაიმე მოვლენის, ფაქტის, აზრის განმარტება, განსჯა.

ინტერსექსი (ლათ. inter შორის, sexus სქესი) - ინდივიდი, რომელიც მოკლებულია ერთი რომელიმე სქესის გამოკვეთილ ნიშნებს.

ინტერსტიციული ქსოვილი (ლათ. interstitium შუალედი) - ამა თუ იმ ორგანოს შუალედებში მდებარე პარენქიმულ ელემენტთა შემადგირიქელი ქსოვილი, რომელიც წარმოადგენს მათ საყრდენს.

ინტერფაზა (ლათ. inter შორის, ბერძნ. phasis გამოჩენა) - უჯრედის მდგომარეობა ორ მიტოზურ გაყოფას შორის. ინტერფაზის დროს ადგილი აქვს უჯრედის მემკვიდრული ინფორმაციის რეალიზაციას, რაც გამოიხატება სპეციფიკური ცილების სინთეზში და უჯრედის ფუნქციური სპეციალიზაციის შესაბამისი სტრუქტურების წარმოქმნაში. ნერეულ უჯრედებში ინტერფაზა მოიცავს პერიოდს უჯრედის ბოლო გაყოფიდან მის სიკედილამდე.

ინტერფერენცია (ლათ. inter შორის, ferio ვაზიანებ) - სერთი სახის ვირუსის გამრავლებისა და განვითარების დაარუნევა შერეული ინფექციის შემთხვევაში. ზოომოლოგიური ქრომოსომების ერთი უბნის კროსინგოვერის (იხ) გაელენა ახალი გადაჯვარედინებების გამოელენაზე მეზობელ უბნებში.

ინტერფერონი (ლათ. inter შორის, fero ტარება) - დაბალი მოლეკულური მასის მქონე ცილა, რომელიც ვირუსული ინფექციის საწინააღმდეგო არასპეციფიკური დაცვის მნიშენელოვანი ფაქტორია. ეს ნივთიერება წარმოიქმნება ლეიკოციტებში, ფიბრობლასტებში და ა.შ. აღნიშნული ნივთიერება 1957 წელს გამოუყენს ბაიზინსმა და ჯ. ლინდემანმა.

ინტერცელულური (ლათ. inter შორის, cellula უჯრედი) - უჯრედ-შორისი.

ინტიმა (ლათ. intimus შიგნითა, ყველაზე ღრმა) - სისხლძარღვის კედ-

ლის ყველაზე ღრმა, შიგნითა გარსი. ინტიმა არა აქვთ კაპილარებს.

ინტიმა (ლათ. intus შიგნით) - მტერის მარცვლის გარსის შიგნითა შრე.

ინტოქსიკაცია (ლათ. in ში, ბერძნ. toxikon შხამი) - ორგანიზმის მოწამულა შხამიანი ნივთიერებებით (ტოქსინებით).

ინტრაპისკულარული (ლათ. intra შიგ, შორის, vasculum მცირე სისხლძარღვი) - სისხლძარღვის შიგნით.

ინტრაპერიტონული (ლათ. intra შიგ, შორის, ბერძნ. peritoneum მუცლის სეროზული გარსი) - სითხის, სამკურნალო პრეპარატის და სხვ. შეყვანა პერიტონეუმის (იხ) ღრუში.

ინტროდუქცია (ლათ. introductio შესაყალი, შემოტანა) - ამა თუ იმ რეგიონში ახალი მცენარეებისა და ცხოველების შეტანა ასეთ ორგანიზმებს ინტროდუქტები ეწოდებათ.

ინტრონი (ლათ. inter შორის) - ეუკარიოტების გენის ლოკუსი (მონაკეეაი), რომელსაც ჩვეულებრივ არ გააჩნია ცილის სინთეზის მაკოდირებელი გენეტიკური ინფორმაცია.

ინტუბაცია (ლათ. in ში, tuba მილი) - ზორხში სპეციალური მილის შეყვანა ამ ორგანოს ძლიერი შევიწროების ან ტრავმაში წამლის შეყვანის შემთხვევაში.

ინტუიცი (ლათ. intueri ყურადღებითა, დაკვირვებით ყურება) - შორსმჭერეტელობა, ალლო, რაც დაფუძნებულია წარსულ გამოცდილებაზე და თეორიულ სამეცნიერო ცოდნაზე.

ინფანტილიზმი (ლათ. infantilis ბავშური, ismus მდგომარეობა) - ორგანიზმის განვითარების მეტნაკლები ჩამორჩენა ზრდასრულ ადამიანში ფიზიკური ან ფსიქიკური განვითარების

შენიშნება ბავშურ ღონეზე.

ინფარქტი (ლათ. infarctus აესე-ბული, გატენილი) - სისხლის მომარაგების შეწყვეტის შედეგად ორგანოს ან ქსოვილში ნეკროზული (იხ.) კერის წარმოქმნა. ინფარქტის უშუალო მიზეზებია თრომბოზი, ემბოლია ან მკვებავი არტერიის სპაზმი.

ინფაუნა (ლათ. in ში, Fauna, იხ. ფაუნა) - წყლის ფსკერის ცხოველები, რომლებიც ეფლობიან წყალსატევის გრუნტში ან თავისუფლად ხოხავენ ფსკერზე. ინფაუნას მიეკუთვნებიან ზოგიერთი მოლუსკი, კიბოსნაირი, სხვადასხვა ჭიები და ა.შ.

ინფექციოზობია (ლათ. infectio ეწამლაე, ვასენიანებ, ბერძ. logos მოძღვრება) - მეცნიერება ინფექციების შესახებ. შეისწავლის სხვადასხვა მიკროორგანიზმებით გამოწვეულ დაავადებებს, მათი შეჭრის გზებს ორგანიზმში, ინფექციური დაავადებების მკურნალობას, პროფილაქტიკას და ა.შ.

ინფექცია (ლათ. infectio ეწამლაე, ვასენიანებ) - ავადმყოფობის გამომწვევი, პათოგენური მიკროორგანიზმების შეჭრა ორგანიზმში და მისი დასნეობენება.

ინფექციური მონონუკლეოზი (mononucleosis infectiosa) - მწვავე ინფექციური დაავადება მიმდინარეობს ანგინით და ლიმფური კვანძების გადიდებათ. სისხლის სურათი ხშირად წააგავს ლეიკემიას პროგრნოზი კეთილსაიმედოა.

ინფილტრატი (ლათ. in ში, filtratio გაწურვა) - ორგანიზმის რომელიმე ქსოვილის მოცულობის გაზრდა და გამკვრივება მისი ანსებიოთი პროდუქტებით, სიმსივნური უჯრედებით და ა.შ. გაუღნისთვის შედეგად.

ინფილტრაცია (ლათ. in ში,

filtratio გაწურვა) - ქსოვილის ადგილობრივი გამკვრივება და მოცულობის მომატება ანსებიოთი პროდუქტებით, იმუნოკომპეტენტური უჯრედებით, სიმსივნური უჯრედებით ან ქიმიური ნივთიერებებით გაუღნისთვის გამო.

ინფორმაცია (ლათ. informatio ახსნა-განმარტება, გადმოცემა) - ცნობის მიწოდება, შეტყობინება. ცნობის მიწოდება ეინმეს მოღვაწეობაზე. სტატიაზე, წიგნზე, ამა თუ იმ დაავადებაზე და ა.შ.

ინფორალიზმი (ლათ. in folio ფურცელი, ბერძ. ismus მდგომარეობა) - ინფორმაციის მიღების ზედმეტი, მოჭარბებული სურვილი, რომელიც ხშირ შემთხვევაში მანიაში გადადის. ნევრასთენიის ერთ-ერთი სახეა უფრო ხშირად ემართებათ კომპიუტერზე მომუშავეებს.

ინფუნია (ლათ. infundo ვასხამ) - სხსნარების დიდი რაოდენობით შეყვანა ქსოვილებში, ორგანოებსა და სიღრმეებში წვეუაბრივად. 2.ნაყენის დამზადება სამკურნალო მცენარეთა ფოთლებზე, ყვავილებსა და ფესვებზე მდულარე წყლის ზემოქმედებით.

ინფუსორიები (Infusoria) - უმარტივესების ტიპის ერთ-ერთი კლასია. გააჩნიათ წამწამები, პოლიპლოიდური მაკრონუკლეუსი და დიპლოიდური მიკრონუკლეუსი. მრავლდებიან კონიუგაციის (იხ.) საშუალებით. ინფუზორიების ზოგიერთი წარმომადგენელი პარაზიტია. ინფუზორია ბალანტიდიოზი (იხ.) ადამიანში იწვევს ნაწლავების ვრცელი უბნების ღრმა დაწყლულებას.

ინკვილინიზმი (ლათ. inquilinus მომხდური, ismus მდგომარეობა) - კომენსალიზმის ფორმაა, რაც მდგომარეობს სხვა ცხოველის საცხოვრებელში შეჭრაში, რასაც ჩვეულებრივ მოყვება მასპინძლის დაღუპვა, ხოლო საცხო-

რებელს იყენებს მომხდური (მაგ., ზოგიერთი ბუზი კვერცხებს დებს ცოცხალი მოლუსკების ნიჟარებში, სადაც გამოჩეკილი მატლები იკეუბებიან მასპინძლის ქსოვილებით, ხოლო ნიჟარას იყენებენ თავშესაფრად).

ინცესტი (ლათ. incestus ბილწი) - ახლონათესაური სქესობრივი კავშირი (ადამიანებში).

ინციზია (ლათ. incisio გაკვეთა, ჩაჭრა) - ქსოვილების ხელოვნურად განცალკევება ბასრი იარაღითა დაკვეთა სამკურნალო მიზნით. ქირურგიული ოპერაციის დაწყებითი ეტაპია.

ინცისტირება (ლათ. in ში, ბერძ. kystis ბუშტი) - უმარტივესების ევკატიციური ფორმების გარდაქმნა ცისტებად, რაც უზრუნველყოფს ინდივიდის გადაარჩენას გარემოს არახელსაყრელ პირობებში. მაგ., ცისტების წარმოქმნის უნარი გააჩნიათ ამებებს, ბალანტიდოუმებს, ლამბლიებს და სხვა (იხ. ანაბიოზი).

ინცუსტი (გერმ. Inzucht) - ახლონათესაური შეჯვარება მემკვიდრეობაში. იყენებენ სელექციაში.

ინჰალაცია (ლათ. inhalo შევისუნთქე) - ზედა სასუნთქი გზების მკურნალობა სამკურნალო ნივთიერებათა ორთქლის შესუნთქვით.

ინჰიბირება (ლათ. inhibitor შემჩერებელი, შემკავებელი) - ქიმიური რეაქციის ან ფიზიოლოგიური მოქმედების შეჩერება რაიმე ნივთიერების საშუალებით.

ინჰუმაცია (ლათ. inhumatio) - დაკრძალვა, დამარხვა.

იოზა (სანსკრიტზე - კავშირი, ერთიანობა) - სწავლება ადამიანის ფსიქიკის და ფიზიოლოგიური პროცესების მარათვის მეთოდებზე. იოზას მნიშვნელოვანი მიღწევები გააჩნია ორგანიზმის სუნთქვით და სხვა

ფიზიოლოგიური ფუნქციების, აგრეთვე ფსიქიკური მდგომარეობის მართვის სფეროებში.

იონიზაცია (ბერძ. ion იონი) - 1. იონების წარმოქმნა. 2. სამკურნალო ნივთიერების შეყვანა სხეულში იონების საშუალებით, რომლებიც წარმოიქმნენ ამ ნივთიერებაში ელექტროდენის გავლის შედეგად.

ირადიაცია (ლათ. irradio შუქს გამოცემ, გამოვასხიე) - სხივური ენერჯისა და რადიოაქტიურ ნივთიერებათა ზემოქმედება ორგანიზმზე. 2. ტკივილის შეგრძნების გაერცვლება დაზიანებული უბნიდან მის დაშორებულ ნაწილში. 3. აგზნების ან შეკავების პროცესის გაერცვლება ცენტრალურ ნერვულ სისტემაში.

ირეალური (ლათ. irrealis არასაგნობრივი) - არარეალური, სინამდვილეში არარსებული.

ირიგაცია (ლათ. irrigatio) - 1. მორწყვა. 2. ანთებითი ადგილის, ჭრილობის და ა.შ. დამუშავება რაიმე სითხით.

ირისი (ლათ. iris) - თვალის ფერადი გარსი.

ირიტაცია (ლათ. irritatio გაღიზიანება) - ბიოლოგიური სისტემების გაღიზიანება ან მათზე ყოველგვარი ზემოქმედება, რაც ცელის მის საწყის მდგომარეობას.

ისლი (*Carex arenaria*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შეიცავს მარილდა ნივთიერებებს, ეთერის ზეთს, სახამებელს, საპონინებს და სხვა იყენებენ როგორც შარდ- და ოფლმდენ საშუალებას, საჭმლის მომნელებელი ტრაქტის პათოლოგიებისას, ფილტვების ტუბერკულოზის, სიფილისის, დერმატიტების და სხვა დაავადებათა დროს.

ისტერია (ბერძ. hysteria საშეი-

ლოსნო) - თავდაპირველად ეგონათ, რომ ისტერია მიზეზობრივ კავშირში იყო საშვილოსნოს დაავადებებთან. ამჟამად ისტერია აღიარებულია როგორც ფუნქციური ნერვულ-ფსიქიკური დაავადება. ავადმყოფს ახასიათებს გადაჭარბებული ემოციურობა, კრუნჩხვები, აგრესივე ფსიქიკისა და მგრძობელობის მოშლა.

033660 სო (ლათ. juvenilis ახალგაზრდული, ჭაბუკური) - რაც ეხება ახალგაზრდულ ასაკს. პიროვნება, რომელსაც ჯერ არ მოუღწევია სქესობრივი სიმწიფისათვის.

033661 სო - მეზოზოური ერის მეორე პერიოდი, ტრიასულ და ცარციის პერიოდებს შორის. გრძელდებოდა დაახლოებით 60 მილიონი წელი. ამ პერიოდში აყვავდნენ შიშველთესლოვანები, ცხოველური სამყარო კი ხასიათდებოდა მოლუსკების მრავალგეარობით, გამოჩნდნენ უკულო ამფიბიები. ხოლო შემდეგ არქიოპტერიქსი, ჩანთიანი და მწეროჭაბია ტიპუმწოფრები აღნიშნულ პერიოდს სახელი ეწოდა ევროპაში, საფრანგეთისა და შვეიცარიის საზღვარზე არსებული მთების სახელწოდების მიხედვით.

033662 სო (ლათ. justus სამართლიანი, სწორი) - ხელსაწყოს ან მექანიზმის დარეგულირება (მაგ. მიკროსკოპების იუსტირება).

033663 სო (Ichthyosauria) - მეზოზოური ერის გადაშენებული რეპტილები, რომლებიც გარეგნულად წაგავდნენ თევზებს ან ვეშაპებს. ცოცხალმშობიარენი იყვნენ. იკვებებოდნენ თევზებით.

033664 სო (ბერძ. ichthys თევზი, osis მდგომარეობა) - თანდაყოლილი დაავადება, რომლის დროსაც კანი დაფარულია ხორკლიანი ქერცლით.

033665 სო (ბერძ. ichthys თევზი,

ლათ. oleum ზეთი) - მურა მოწითალო ფერის, სქელი კონსისტენციის სითხე, რომელიც გოგირდს შეიცავს. იღებენ მთის ქანებიდან (ფიქლებიდან), რომლებიც შეიცავენ თევზების და ზღვის სხვა ცხოველების ნარჩენებს. ფართოდ იყენებენ მედიცინაში მალამოების და ხსნარების დასამზადებლად.

033666 სო (ბერძ. ichthys თევზი, logos მოძღვრება) - ხერხემლიანთა ზოოლოგიის ერთ-ერთი დარგი, რომელიც შეისწავლის თევზების აგებულებას, ფუნქციებს, ცხოვრების წესს, მათ გაერეკვლვას, ევოლუციას, სისტემატიკას, მნიშვნელობას მეურნეობაში და სხვა.

033667 სო (ბერძ. ichthys თევზი, Fauna - რომაული მითოლოგიით, ტყეებისა და მინდვრების, აგრეთვე ცხოველების მფარველი ქალღმერთი) - რომელიმე წყალსატევში არსებული თევზებისა წყლის ბინადრების ერთობლიობა.

033668 სო (ბერძ. ichthys თევზი, caedo ვკლავ) - არასასურველი თევზების მომსპობი ნივთიერებები. ჩვეულებრივ იყენებენ მცირე, დაბნულ წყალსატევებში.

033669 სო (ბერძ. isho შეაკაებ, haima სისხლი) - სხეულის გარკვეული უბნის, ორგანოს ან ქსოვილის ადგილობრივი სისხლნაკლებობა არტერიული სისხლის მიწოდების შემცირების ან შეწყვეტის გამო. იშემიის მიზეზი შეიძლება იყოს თარობოზი, ემბოლია, ენდარტერიტი და სხვა.

033670 სო (ბერძ. ischias საჯდომი, ბარძაყი) - საჯდომი ნერვის ნევრალგია (იხ.) ან ნევრიტი (იხ.). ახასიათებს შეტევიით, ხან კი მუდმივი ხასიათის ტიკილი საჯდომი ნერვის გასწვრივ.

033671 სო (ბერძ. ischo შეაკაება, uron შარდი) - შარდის შეაკაება.

კ

კაღავერული სისხლი (ლათ. cado, cadere და ცემა, კედომა) - გარდაცვლილი ადამიანის სისხლი, რომელსაც ზოგჯერ იყენებდნენ (და იყენებენ) ტრანსფუზიოლოგიაში.

კაპვინა (ლათ. caverna მღვიმე, ღრუ) - სიღრმე, რომელიც წარმოიქმნება რომელიმე ორგანოში ქსოვილების დაშლის შედეგად (მაგ. ფილტვის კავერნა ტუბერკულოზის შემთხვევაში).

კაზუსტიკა (ლათ. casus შემთხვევა) - დაავადების, რაიმე მოვლენის განსაკუთრებული, უნიკალური შემთხვევა.

კაზუსი (ლათ. casus) - უჩვეულო შემთხვევა, ცალკეული ფაქტი.

კათედრა (ბერძ. kathedre სკამი) - სამაღლებული ადგილი აუდიტორიაში, საიდანაც იკითხება ლექციები, მოხსენებები და სხვა. 2. ერთი ან რამდენიმე მონათესავე დისციპლინის სპეციალისტ პროფესორ-მასწავლებლების და მეცნიერ-თანამშრომლების შემოქმედებით გაერსიანება.

კათეტერი (ბერძ. katheter ზონდი) - სპეციალური სამედიცინო ინსტრუმენტი, რომელიც შეყავს სხეულის სიღრუეებსა და არხებში გამოსარეცხად. სისხლის გამოსაშვებად ან სადიაგნოზოდ.

კათიონი (ბერძ. kata ქვევის, ion წამსვლელი) - დადებითი მუხტის მქონე იონი, რომელიც ელექტროლიზის (იხ.) პროცესში გადაადგილდება კათოდი-საკენ.

კათოდი (ბერძ. kathodos დაშვება) - ელექტროდენის წყაროს უარყოფითი პოლუსი. ხელსაწყოს ელექტროდი, რომელიც შეერსიებულია წყაროს უარყოფით პოლუსთან.

კაინოსური პრა (ბერძ. kainos ახალი, zoe სიცოცხლე) - ე.წ. ახალი სიცოცხლის ერა, რომელიც თანამედროეობასაც მოიცავს. მასში შედის შემდეგი პერიოდები: პალეოგენი, ნეოგენი და ანაროპოგენი.

ტაბატი (Thebroma cacao) - იგივე შოკოლადის ხე მარადმწვანე ტანდაბალი ხეა, იზრდება ტროპიკებში. მისი თესლისაგან იღებენ თეობრომინს.

ტაპლის ხე (Juglans regia) - იგივე ნოვოზი. მაღალი, მსხვილი ხეა ხასიათდება მსხვილი რაყული ფოთლებით. მშრალი ფოთლები შეიცავს ალკალოიდ იუგლანტინს, 0,3% ინოზიტს (საბავის შაქარს). ახალ ფოთლებში შედის ეთერზეთი, მარიმლაგი ნივთიერება, ცილები და სხვა გამოყენებულია რაქიტისა და ექსუდაციური დიათეზის დროს, აგრეთვე როგორც შემკერელი საშუალება.

ტაკოსიმა (ბერძ. kakos ცუდი, osme სუნ) - ყნოსის გაუკუღმარება.

ტალა-აზარი (ინდ. kala-azar „შავი ავადმყოფობა“) - დაავადება, რომელსაც იწვევს ტრანსმისიონური პარაზიტი Leishmania donovani. დაავადება ენდემურია ტროპიკული ქვეყნებისათვის. ხასიათდება თირკმელზედა ჯირკვლების დაზიანებით, რასაც თან ახლავს კანის გამუქება. ბოლო წლებში კალა-აზარი, იგივე ვისცერული ლეიშმანიოზი, გვხვდება საქართველოშიც.

ტალენდულა (Calendula officinalis) - ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შეიცავს ეთერის ზეთს, ორგანულ მჟავებს, ფლავონიდებს, საპონინებს, კაროტინს, მარიმლაგი ნივთიერებებს

და აშ იყენებენ როგორც ანსების საწინააღმდეგო და მადეზინფიციზრებელ საშუალებას. გულსისხლძარღვსა დააეადებების სამკურნალოდ. დამამშვიდებლად მოქმედებს ცენტრალურ ნერვულ სისტემაზე. აქეთიებს არტერიულ წნევას და სხვა.

პალმიები (Acridoideo) - მიეკუსენებიან სწორფურსიანების რიგს. დიდ ზიანს აყენებენ სოფლის მეურნეობას საქარსაველოში გაერცვლებული ყველაზე მანე სახეობებია: ეგვიპტური კალია (Anacridium aegypticum), იტალიური კალია (Colliptam italicus), გადამფრენი ანუ აზიური კალია (Locusta migratoria) და სხვა.

პალკი (ფრანგ. calque) - ლამაზკურვალე ქალაღდი ნახაზების და სურათების ასლების გადასაღებად. ღსტყვა ან გამოსქმა, რომელიც სრულიად შეესაბამება უცხოურ ნიმუშს სიტყვასიტყვით, ზუსტი საარგმანის გამო (მაგ. რუსული კალკი).

პალკული (ლათ. calculus კენჯი) - კენჯების, ქეების წარმოქნა ორგანიზმში. იგივე ლისიაზი.

პალმეტიზა და ბერენის ბაცილა - იგივე BCG (ფრანგული სახელწოდების პირველი ასოები: B - bacille C - ა.პალმეტი, G - ბბერენი) - დაერქვა აღნიშნული ფრანგი ექიმების საპატიეკემულოდ. ბცპ ქმნის იმუნიტეტს ტუბერკულოზის ინფექციის მიმართ.

პამბ (Anethum graveolens) - ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთერზეთებს, ასკორბინის მკუას, კაროტინს, ფლავონოიდებს, კემფეროლს, იზორამნეტინს აქეთიებს არტერიულ წნევას, აფართოებს სისხლძარღვებს, აუბკობებს გულის მუშაობას, მადას, გაანია ანტიბაქტერიული მოქმედება. იყენებენ ქრონიკული კორონარული

უკარისობის, ჰიპერტონული პასოლოგიის შემსახეეებში, როგორც შარდმდენ საშუალებას და სხვა.

პამბიალური უჯრედი (ლათ. cambium ცელა) - სრულიად ქსოვილის ან ორგანოს ყველა უჯრედის წინაპარი, დედა-უჯრედი, რომელსაც გაანია განეისარებისა და პროლიფერაციის განუახლებელი პოტენცია ღმცენარის კამბიუმის უჯრედი.

პამბიუმი (ლათ. cambium ცელა) - მერქანსა და ლაფანს შორის არსებული არადიფერენცირებული ქსოვილი, რომელიც შედგება გაყოფის ფაზაში მყოფი უჯრედებისაგან. კამბიუმში დასაბამს აძლევს მეორად ქსოვილებს, რის შედეგადაც ადგილი აქვს მცენარეების ღერძული ორგანოების ზრდას სისქეში.

პანაზი (Cannabis sativa) - ერთწლიანი, ორსახლიანი მცენარეა. მისი ღერო სიგრძეში 150 სმ-მდე აღწევს. ფოთლები ფრსარსული ტიპის აქვს. ამ მცენარისაგან მზადდება მსუბუქი ნარკოტიკები - პაშიში და მარიხუანა. "იადიგარ დაუდიში" კანაფის შესახებ ეკისხულობს: " - კაცსა გაამხირულებს, ბერს აცინებს".

პანბრის მიბი - ჰიმაღაებში გასაბობად იყენებენ ცხელი ნახშირისავე ქოანს (კანგრის). მუცლის კანის დამწერობა ზოგიერთ შემსახეევაში იწვევს კანის კიბოს განეისარებას.

პანდილიამიკოზი (ლათ. candidus თეარის, ბერძნ. mykes სოკო, osis მდგომარეობა) - დაეადება, რომელსაც იწვევს საფუარის მსგავსი სოკო Candida albicans. დამახასიათებელია კანის, ფრჩხილების, ლორწოვანი გარსების, შინაგანი ორგანოების დაზიანება და მოსყარო-რძისფერი ნაღების წარმოქმნა.

ქანეპკლიანები (Echinodermata) - ამ ტიპის წარმომადგენლები ზღეებისა და ოკეანეების ფსკერის ბინადრებია. ახასიათებთ ხუთსახივიანი სიმეტრია, თუმცა ლარვის ფაზაში სხეული ორმხრივისიმეტრიულია. ზრდასრული ცხოველის კანში ეთარდება მრავალი ნემსისებრი წარმოაქმნა, საიდანაც ამ ტიპამ მიიღო სახელწოდება ცნობილია კანეკლიანების 6000-მდე სახეობა. კანეკლიანების წარმომადგენლებია: ზღვის ეარსკვლავები, ზღვის ზღარბები, ზღვის შროშანები, პოლისურები და სხვა.

ქანო (cutis) - ცხოველთა სხეულის გარეა საფარველი. ხერხემლიანი ცხოველების კანი შედგება გარეა მრავალშრიანი ეპითელიუმის (ეპიდერმისის), ღერმისა და კანქვეშა ცხიმოვანი შრისაგან. კანს გააჩნია დამცველობითი, გამომყოფი, სეკრეტორული, მგრძობელობითი და თერმორეგულატორული ფუნქციები.

ქანობალიზმი (ესპ. canibal) - ლკაციკამოობა, რომელიც ისტორიულად დაკავშირებული იყო ხორცის უკმარისობასთან. იხ. ანარკოზოფაგია. 2. შინაგანსახიობო ურთიერთდამოკიდებულების ფორმა, რაც მდგომარეობს თავისივე სახეობის ინდივიდების შტამში ჩვეულებრივ ეს დაკავშირებულია საკვების, წყლის უკმარისობასთან, მჭიდრო დასახლებასთან და სხვა კანობალიზმის მოვლენა აღწერილია 1300-ზე მეტ სახეობაში.

ქანპროიდი (ლათ. cancer კიბო, ბერძ. eidos სახე) - კანის ბრტყელ-უჯრედოვანი კიბო. ახასიათებს ნელი ზრდა და ინეაზიურობა.

ქანცარობენები (ლათ. cancer კიბო, genaos წარმოქმნა) - ქიმიური ნივთიერებები, ფიზიკური ფაქტორები და ბიოლოგიური აგენტები, რომლებიც

იწვევენ აუთისებრი სიმსივნეების წარმოქმნას.

ქანცარობენიზი (ლათ. cancer კიბო, ბერძ. genesis წარმოშობა) - სიმსივნის განვითარების პროცესი, რომელიც 3 სტადიას მოიცავს: ინიციაციას (პირველ სტადიას, როდესაც წარმოიქმნება პრეკანცეროზული, იმორტალიზებული [იხ.] უჯრედი), პრომოციას (მეორე სტადიას, როდესაც წარმოიქმნება ტუშმარიტი სიმსივნური უჯრედი) და პროგრესიას (მესამე სტადიას, როდესაც სიმსივნური პროცესი განვითარებას, ინტენსიფიკაციას განიცდის).

ქანცარობენიზი de novo (ლათ. cancer კიბო, ბერძ. genesis წარმოშობა, ლათ. de novo ახალი) - კიბოს ახალი შემთხვევები.

ქანცარობენიზის ვირუსული თეორია (ლათ. cancer კიბო, ბერძ. genesis წარმოშობა, virus შხამი) - ეირუსულ თეორიას, ეირუსულ-გენეტიკურ თეორიასთან შედარებით, უფრო დიდი ხნის ისტორია აქვს. 1903 წელს იგი პირველად გამოაქვეს ბორნოლმ და ბოსკამბ. ამჟამად ეირუსი მიჩნეულია როგორც სიმსივნური უჯრედის წარმოშობის ერთ-ერთი ეტიოლოგიური აგენტი (ქიმიური და ფიზიკური აგენტებთან ერთად).

ქანცარობენიზის მრავალსტადიურობა (ლათ. cancer კიბო, ბერძ. genesis წარმოშობა) - დადგენილია კანცეროგენიზის 3 სტადია: ინიციაცია, პრომოცია და პროგრესია. ყოველ სტადიაში შესაძლებელია იყოს რამოდენიმე საფეხური.

ქანცარობენიზის მუტაციური თეორია (ლათ. cancer კიბო, ბერძ. genesis წარმოშობა, ლათ. mutatio ცვლილება) - თ. ბოშპირის აზრით, სიმსივნური მუტაცია წარმოადგენს

ქრომატინის ანომალურ მდგომარეობას, რაც განპირობებულია, მაგ., მიტოზის ატიპური მიმდინარეობით ან სუორის თანახმად, ყველა მუტაგენს უნდა ახასიათებდეს კანცეროგენური თვისებებიც, რაც სინამდვილეში არ დადასტურდა.

კანცეროგენეზის რისკ-ფაქტორები (ლათ. cancer კიბო, ბერძ. genesis წარმოშობა) - იგულისხმება ის ფაქტორები, რომლებიც სიმსივნის განვითარებისათვის საშიშროებას წარმოადგენენ (მაგ. საზღაურით, ზოგიერთი ცხიმოვანი მკვება და სხვა).

კანცეროფობია (ლათ. cancer კიბო ბერძ. phobos შიშ) - კიბოსი დაავადების პათოლოგიური, ავადმყოფური შიში.

კაპაციტატი (ლათ. capacitas უნარი) - ძუძუმწოვრების სპერმატოზოიდების მიერ კვარცხუჯრედის გარსიდან მასში შეჭრის უნარის შექნა სპერმატოზოიდების გააქტივება ხორციელდება მდებრის კვერცხსაველი გზებისა და საშვილოსნოს მიერ გამოშვებული სეკრეტების საშუალებით.

კაპიტალური (ლათ. capitalis თავი) - 1.თავის ან თავთან ახლოს მდებარე სხეულის რომელიმე ნაწილი. 2.საფუძელიანი, ძირითადი, მთავარი.

კაპოზის სარკომა - ეს სარკომა პირველად აღწერა უნგრელმა მეცნიერმა, დერმატოლოგმა მ.კონმა ქალაქ კაპოშვარიდან. მ.კონი ცნობილია როგორც მ.კაპოში. ეს სარკომა ყველა სიმსივნის მხოლოდ 0,02%-ს შეადგენს. შიშსთან (იხ.) დაკავშირებით კი მისმა სინშირემ საგრძნობლად (4%-მდე) მოიმატა ამ სიმსივნის დროს ზიანდება არა მარტო კანი და კანქვეშა შრეები, არამედ პრაქტიკულად ყველა შინაგანი ორგანო.

სიმსივნის უჯრედულ სუბსტრატს წარმოადგენენ თითოეული სიმსივნის უჯრედები, რომლებიც ხშირად ამჟღავნებენ ფაგოციტურ აქტიუობას.

კარანტინი (იტალ. quarantena [quaranta giorni] ორმოცი დღე) - ლინფეციური ავადმყოფთა და მათთან ახლო კონტაქტში მყოფ პირთა დროებითი იზოლაცია. 2.სანიტარული პუნქტი, სადაც სინჯავენ ეპიდემიის კვიდან ჩამოსულ პირებს, საქონელს, გემებს და სხვა.

კარბონი (ლათ. carbo ნახშირი) - იგივე ძირიდა, ძირმაგარა რამდენიმე მომიჯნავე ფურუნკულის შეერთება. კანის შიგნითა ფენებისა და კანქვეშა უჯრედისის ჩირქოვანი ანთება.

კარდინალური (ლათ. cardinalis მთავარი გარემოება) - ძირითადი, მთავარი, არსებითი.

კარდიოგრაფია (ბერძ. kardia გული, gramma ჩაწერა) - გული, რომელიც ასახავს გულის ფუნქციის რაიმე მაჩვენებელს.

კარდიოგრაფია (ბერძ. kardia გული, grapho წერა, გამოსახვა) - გულის შეკუმშვების ჩაწერა. გულის კუმშვადი ფუნქციის რეგისტრაციის მეთოდი.

კარდიოლოგია (ბერძ. kardia გული, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც შეისწავლის გულსა და გულსისხლძარღვსა სისტემის დაავადებებს.

კარდიოგრაფია (ბერძ. kardia გული, megas დიდი) - გულის მოცულობის გადიდება.

კარდიოპათია (ბერძ. kardia გული, mys კუნთი, pathos ტანჯვა) - გულის კუნთის არანათესაო უცნობი ეტიოლოგიის დაავადება, რასაც თან ახლავს გულის ზომების გადიდება.

მისი ფუნქციის მოშლა და გულის უკმარისობის განვითარება.

პარდიოვიციტიპი (ბერძნ. *kardia* გული, *myos* კუნთი, *kytos* უჯრედი) - გულის კუნთის უჯრედები.

პარდიორემისი (ბერძნ. *kardia* გული, *rhexis* გაგლეჯა) - გულის გაგლეჯა. გახეაქვა. იგივე *ruptura cordis*.

პარდიოსკლეროზი (ბერძნ. *kardia* გული, *skleoros* მაგარი, *osis* მდგომა-რობა) - გულის კუნთში შემავსებელი ქსოვილის ჩაზრდის შედეგად განვითარებული სკლეროზი (იხ.).

პარიეზი (ლათ. *caries* ღობა) - იგივე ძელისმჭამელა. ძელის ან კბილის მკერე ქსოვილში მიმდინარე ანაბიოზი პროცესი, რასაც თან სდევს ღობა.

პარიოზამია (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *gamos* ქორწინება) - გამეტების ან სომატური უჯრედების ბირაფების შერწყმა, რაც ხდება მექანიკურად ან სინქრონული მიტოზის მეშვეობით.

პარიოზაფული თიორია (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *gamos* ქორწინება) - ფრანგი მეცნიერის ლეპლანჩის (1907) მიერ სიმსივნური უჯრედის წარმოქმნის იდეა, რაც მდგომარეობს ორი სომატური უჯრედის შერწყმის შედეგად სიმსივნური სინკარონის (იხ.) ფორმირებაში.

პარიოზრაპა (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *gramma* ჩანაწერი) - იდიოგრამა (იხ.).

პარიოკინეზი (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *kinesis* მოძრაობა) - უჯრედის არაპირდაპირი გაყოფა. სინონიმი: მიტოზი (იხ.).

პარიოლემა (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *lemma* გარსი) - გარსი, რომელიც უჯრედის ბირაფს განაცალკევებს მისი გარემომცველი ციტოპლაზმისაგან. კა-

რიოლემაში ლოკალიზებულია ფორები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ნუკლეინის მუკების, ცილოვანი მოლეკულებისა და რიბოსომების გატარებას სინონიმი: კარიოაქვა.

პარიოლიზი (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *lysis* დაშლა) - ბირაფის დეგენერაციული ცვლილებები.

პარიოლიფა (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *lymph* ანკარა წყალი) - უჯრედის ბირაფის წენი.

პარიოლოგია (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *logos* მოძღვრება) - მოძღვრება უჯრედის ბირაფის შესახებ.

პარიომაგალია (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *megas* დიდი) - სხედასხეა პათოლოგიების შემსახვევაში დიდი ზომის ბირაფების განვითარება.

პარიომერმა (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *meros* ნაწილი) - ბირაფის მკერე ზომის ბუშტუკისმაგვარი ფრაგმენტები. ტერმინი შემოტანილია ვ.პალედიერის მიერ 1903 წელს.

პარიომერია (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *meros* ნაწილი) - იგივე ბირაფის ფრაგმენტაცია (იხ.). უჯრედული ბირაფის სტრუქტურის ცვლილება, როდესაც იგი იყოფა მკერე ზომის კარიომერულ ბუშტუკებად (კარიომერებად). უფრო ხშირად ამ მოვლენას ადგილი აქვს გოგანტური პოლიპლოიდური ბირაფების მიტოზის პროცესში.

პარიოპინოზი (ბერძნ. *karyon* ბირაფი, *pyknosis* გამკვრივება) - უჯრედული დეგენერაციის ერთ-ერთი ფორმა. იგი გამოიხატება ბირაფის ზომების შემცირებით, მისი გამკვრივებით, შექმნის, ქრომატინის მკერე ფრაგმენტებად დაშლით, რომლებიც შემდგომში განაწილდება.

პარიოპლაზმა (ბერძნ. *karyon*

ბირაყი, plasma წარმოქმნილი) - იგივე ნუკლეოპლზმა. უჯრედის ბირაყში არსებული სითხე, წვენი.

პარამორქსისმი (ბერძნ. karyon ბირაყი, rhexis გაგლეჯა) - უჯრედის ბირაყის დაშლის პროცესი. ქრომატინი ინტენსიურად შეღებილ ნაწილებად იყოფა, რომლებიც ციტოპლაზმაში მოხვედრისას განიწოვება.

პარამორტიპი (ბერძნ. karyon ბირაყი, typos ანაბეჭდი) - ამა თუ იმ ორგანიზმის უჯრედებისასავე დამახასიათებელი ქრომოსომების ნიშან-თვისებების ერთობლიობა, მათი დიპლოიდური ნაკრები. კარიოტიპი ყოველი ორგანიზმისათვის სტაბილურია.

პარანეპორა (Carnivora) - იხ. მტაცებლები.

პაროტიმნი (ლათ. carota სტაფილო) - მოყვითალო პიგმენტი, A ვიტამინის წინამორბედი.

პარაოლოგია (ბერძნ. karpos ნაყოფი, logos მოძღვრება) - მცენარეების მორფოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ნაყოფებისა და თესვების ფორმასა და აგებულებას, აგრეთვე მათ ფუნქციას, მორფო- და ონტოგენეზს.

პარტირემა (ლათ. charta ქაღალდი) - ქრომოსომებში გენების ლოკალიზაციის თანმიმდევრობის, აგრეთვე მათ შორის მანძილის განსაზღვრა შეტილულობის ჯგუფის მორგანიღებში (იხ.).

პარტიგრაფია (ლათ. charta ქაღალდი, ბერძნ. grapho ეწერ) - მეცნიერება გეოგრაფიულ რუკებზე, მათი შედგენის მეთოდებსა და პროცესებზე, ბეჭდვაზე და გამოყენებაზე.

პარტიოქეპა (ლათ. charta ქაღალდი, ბერძნ. theke ყუთი, სასაესო) - ჰიგანსაზღვრული ცნობების შემცველი ბარათების სისტემატიზებული

კრებული. 2-ყუთი ბარათების შენახვისასავე.

პარტინოიდი (ბერძნ. karkinos კობო, eidos სახე) - სიმსიენე, რომელიც თავისი აგებულებით ემსგავსება კიბოს, მაგრამ მისგან განსხვავდება უჯრედების ფიზიკურ-ქიმიური თავისებურებით, კლინიკური გამოვლინებითა და განვითარებით.

პარტინოლოგია (ბერძნ. karkinos კობო, logos მოძღვრება) - ზოოლოგიის დარგი, რომელიც შეისწავლის კიბოს-ნაირებს.

პარტინომა (ბერძნ. karkinos კობო, oma სიმსიენე) - ავთვისებიანი სიმსიენე, რომელიც ვეისარდება ეპითელიური ქსოვილისაგან.

პარტინომა in situ (ბერძნ. karkinos კობო, ლათ. in situ ადგილობრივი) - ამ ტიპის სიმსიენე შედგება ატოპური უჯრედებისაგან სხვა ავთვისებიანი სიმსიენეებისაგან განსხვავებით, ასეთ სიმსიენეს გარკვეულ დრომდე არ გააჩნია ინვაზიური ზრდის უნარი.

პარტინოსარქომა (ბერძნ. karkinos კობო, sarx ხორცი, oma სიმსიენე) - ავთვისებიანი სიმსიენე, რომელიც შედგება ეპითელიური და შემავრთუბელ-ქსოვილოვანი ელემენტებისაგან.

პასტა (პორტ. casta გვარი, შთამომავლობა) - ადამიანების ჯგუფი, რომლებიც გაერსიანებულნი არიან განსაზღვრული საქმიანობით და საერსო წარმოშობით.

პასტრაცი (ლათ. castratio დასაჭურისება, დაკოდეა) - სასქესო ჯირკვლების ამოკეფა ან ამ ჯირკვლების ფუნქციის „გამოთიშვა“ სხვა მეთოდის საშუალებით. კასტრაცია არის სრული და ნაწილობრივი (hemi-castratio).

პატაბალასა (Valeriana officinalis)

- მრავალწლიანი ბალახოვანი, მხვიარა, მცოცავი მერქნიანი მცენარეა. შეიცავს ეთერზეთებს, იზოვალერიანის მჟავას, მარიმლავ ნივთიერებებს, საპონინს, ორგანულ მჟავებს, სახამებელს და სხვა. ნერეულ სისტემაზე ახდენს დამამწიფებელ გავლენას, აფაროებს კორონარულ სისხლძარღვებს და ა.შ. იყენებენ უძილობისას, ნეროზებისას, გულსისხლძარღვსა სისტემის დაავადებებისას და სხვა.

პატაბარდა (*Clematis vitalba*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ან ხე. გააჩნია ბაქტერიციდური და ფუნგიციდური თვისებები, შხამიანია.

პატაბოლიზმი (ბერძ. *katabol* ჩამოყრა, დაშლა) - რსული ნაერსების დაშლა მარტივად; ოგიე დისბიოცია მეტაბოლიზმის შემადგენელი ნაწილია.

პატაბენეზი (ბერძ. *kata* ზემოდან ქვეითა, *genesis* წარმოქმნა) - ორგანიზმის ორგანიზაციის და ცხოვრების ნორის გამარტივება არსებობის უფრო სტაბილურ და ხშირად ეკოლოგიურად მარტივ პირობებთან შეგუების შედეგად (მაგ., პარაზიტებში და ცხოველების ეწ. მჯდომარე ფორმებში). კატაბენეზს ჩვეულებრივ თან ახლავს ცალკეული ორგანოების და მათი სისტემების რედუქცია.

პატალრომული მიგრაცია (ბერძ. *kata* ზემოდან ქვეითა, *dromos* სირბილი, *ლათ.* *migratio* გადასახლება, გადაადგილება) - გამრავლების მიზნით წყლის ცხოველების (მაგ., მდინარის ბელოსიეზების) გადაადგილება მდინარეებიდან ზღვებისაკენ.

პატაპლიზმი (ბერძ. *kataclysmos* წარღვნა) - გლობალური კატასტროფა. დამანგრეველი გადატრიალება.

პატალაზა (ბერძ. *katalasis* დაშლა) - ფერმენტი, რომელიც იწვევს წყალბადის ზეანგის დაშლას წყლად

და მოლეკულურ ჯანგბადად. შედის *საბაქის ყველა ორგანიზმის შემადგენლობაში*, იცავს რა მათ წყალბადის ზეანგის მანე ზემოქმედებისაგან. ეს უკანასკნელი ორგანიზმში წარმოიქმნება ბიოლოგიური დაეანგის პროცესში (მაგ., სუნსაქისას).

პატალპსიმა (ბერძ. *katalepsis* მოვლითი ხასიათის შეტევა) - ცხოველების დროებითი უმძრარობა. *2-მედიცინაში* - მიელი სხეულის ან კიდურების გაშეშება ზოგიერთი დაავადების და მდგომარეობის (კანონის, ისტერიის და სხვა) შემთხვევაში.

პატალიზატორი (ბერძ. *katalysis* შეწყვეტა) - ნივთიერება, რომელიც აჩქარებს ქიმიურ რეაქციებს და თვითონ არ იხარება ბიოლოგიური კატალიზატორებია ფერმენტები. კატალიზატორი ინჰიბიტორის დამეტრალურად საწინააღმდეგო ცნებაა.

პატალოგი (ბერძ. *katalogo* სია) - საგნების (წიგნების, ხელნაწერების, სურათების, სამუზეუმო ექსპონატების და სხვა) ჩამოთვლა განსაზღვრული თანმიმდევრობით, რაც მათ პოენას ადვილებს.

პატამნეზი (ბერძ. *katamnesis* მოგონება გახსენება) - ცნობების შეგროვება აეადმყოფის მდგომარეობის შესახებ საეადმყოფოდან გაწერის შედეგ.

პატაპლექსიმა (ბერძ. *kataplexis* გაკეორება, გაოცება) - აფექტთან ან ძლიერ გავიზიანებასთან დაკავშირებული ხანმოკლე (2-3 წთ.) გაშეშება. ამ დროს ცნობიერება არ არის გამოთიშული, თუმცა აეადმყოფი ეერ ლაპარაკობს.

პატარაქტა (ბერძ. *katarrhaktes* წყალეარდნილი) - თვალის პროლის შემღერევა, რაც განპირობებულია ნივთიერებათა ცვლის დარღვევით ან

მოხუცებულობით.

პატარამი (ბერძ. katarrho ჩამოეედინები) - რაიმე ორგანოს (ცხვირის, ყელი, კუჭის და სხვა) ლორწოვანი გარსის ანთება ექსუდატის წარმოქმნით (მაგ., ზედა სასუნსაქი გზების კატარი).

პატარობიონტები (ბერძ. kataros სუფსა, bios სიცოცხლე) - ორგანიზმები, რომლებიც ბინადრობენ სუფსა, ცივ მტკნარ წყალში, რომელშიც დიდი რაოდენობისაა გახსნილი ჟანგბადი. ასეთი ორგანიზმებია: კალმახი, კაპოტი, წყალცხენარე ლემანუა და სხვა. კატარობიონტები კარგი ბიონდიკატორები არიან.

პატასტროფების თეორია

(ბერძ. katastrophe გადატრიალება) - ცოცხალი ორგანიზმების ფორმების ცვალებადობის ახსნა გლობალური კატასტროფებით და ახალი ლესაებრით შემოქმედებით აქტებით. კატასტროფების თეორიის მეტაფიზიკური არსის მოუხედავად, იგი მაინც ხელს უწყობდა ევოლუციური იდეების განვითარებას. ამ თეორიის ავტორი იყო ფრანგი ზოოლოგი და პალეონტოლოგი შ.პიუსენი (1769-1832).

პატატონია (ბერძ. kata წინააღმდეგ, ionos დაძაბვა) - მოძრაობის ფსიქიკური მოშლილობა. ავადმყოფი ხშირად უცნაურ და მოუხეხებელ პოზაში იმყოფება.

პატატოქსიკური შენაერთებები

(ბერძ. kata წინააღმდეგ, toxikon შხამი) - აღნიშნული ნივთიერებები ქიმიურად ასტიმულირებენ დამშლელი ფერმენტების გამომუშავებას, რომლებიც აქტიურად უტევენ დაავადების გამომწვევს, აჩქარებენ რა მის სიკვდილს ორგანიზმში.

პატამოლაჰინები - ფიზიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებებია.

ბიოგენური ამინები, რომლებიც მონაწილეობენ ადამიანისა და ცხოველების ორგანიზმში მიმდინარე ფიზიოლოგიურ და ბიოქიმიურ პროცესებში. წარმოადგენენ რა თირკმელზედა ჯირკვლების ტინოვანი შრის ჰორმონებს და ნერეული სისტემის მედიატორებს, ისინი მნიშვნელოვან როლს ასაძაბობენ ნეირო-ჰუმორულ რეგულაციაში და ნერეულ ტროფიკაში, მონაწილეობენ ნივთიერებათა ცვლაში, რისაც უზრუნველყოფენ შინაგანი გარემოსა და ფიზიოლოგიური ფუნქციების მუდმივობას.

პატრანი (*Squalus acanthias*) - ზეოზღვის მცირე ზომის ზეიგენი. საქარსულში მისი ლეიქლსაგან დამზადებულ ექსტრაქტს, "კატრექსს" იყენებენ როგორც ბიოსტიმულატორს და ტიკოლოგამაყუჩებელ საშუალებას (ავტორი ა.ბანაშირაძე).

კაუდალური (ლათ. caude კუდი) - კუდთან (კუდუსუნთან) ახლოს განლაგებული.

კაუსალბია (ბერძ. kausis წვა, algos ტკივილი) - მუდმივი, მწველი ტკივილი, რომელიც ძლიერდება შეხების, გახურების შემთხვევებში.

კაუსალური (ლათ. kausalis) - მიზეზობრივი.

კაულიფლორია (ბერძ. kaulos ყლორტი, ლათ. flos ყვავილი) - უშუალოდ ღეროზე და მის მსხვილ ტოტებზე ჯერ ყვავილების, შემდეგ კი ნაყოფების განვითარება. უმეტესად ახსნათებით ტროპიკულ მცენარეებს (მაგ., კაკოს და სხვა).

კაუსილი (ლათ. capsა სათავისი) - ეიროსის გარესა ცილოვანი გარსი დახშული სფეროს სახის. იგი ლოკალიზებულია ნუკლეინის მჟავასა და შინაგანი ცილის გარშემო. კაუსილი ჩვეულებრივ შედგება ერსტეაროვანი

სტრუქტურული სუბერსტრუქტურული სუბერსტრუქტურული - კაფსოპერებისაგან.

კაფსოპერები (ლათ. capsula სათაესი, ბერძნ. meros ნაწილი) - ვირუსის გარეაა მემბრანის (კაფსიდის) შემადგენელი სტრუქტურული სუბერსტრუქტურული.

კაფსული (ლათ. capsula პატარა კოლოფი) - 1. სახამებლის, უელატინის ან ქალაღის ბუდე, რომელშიც ასაუსებენ ერთ ჯერზე მისაღებ წამალს. 2. შემადგენელი კოსოვილოვანი გარსი, რომელშიც გახვეულია ზოგიერთი ორგანო (მაგ., ლეიშილი, სირკმლები), აგრეთვე პარაზიტები, უცხო სხეულები, ბაქტერიები.

კახექსია (ბერძნ. kachexia გამოფიტვა) - ორგანიზმის გამოფიტვა, დაუძღურება (მაგ., ცნობილია მოხუცებულობის, აუთიუსებიათი სიმსივნეების ან ინფექციური დაავადებების შემსახევეებში განვითარებული კახექსია).

კლმ - იგივე „კოპირებული“ ღმმ. ერთჯგუფიანი ღმმ, რომელიც სინთეზირებულია in vitro უბრუნებითი ტრანსკრიპციის გზით. კლმ რნმ-ს კომპლემენტარულია.

კეტილთვისეპიანი სიმსივნე - სიმსივნე, რომელსაც არ ახასიათებს ინვაზიურობა (იხ.) და მეტასტაზირება (იხ.). ხშირად გადადის აუთიუსებიან სტადიაში.

კეტილშობილი ღაფნა (Laurus nobilis) - მარადმწვანე ხეები ან ბუჩქები. დაფნის ტოტი და გეორგინი ძველთაგან ღიღებისა და გამარჯვების სიმბოლო იყო. გამოყენებულია როგორც დამხარე საშუალება ღიაბეტის დროს.

კეტირი (lepra) - ქრონიკული ინფექციური დაავადება, რომლის გამომწვევია ლეპრის ჩხირი (მანსენის ბაქტერია *Micobacterium leprae*). ხასიათ-

დება კანის, პერიფერული ნერვული სისტემის, თვალის, ზოგიერთი შინაგანი ორგანოს დაზიანებით. სინონიმი: ლეპრა (ბერძნ. lepros ქერცლიანი). ავადმყოფებს ასაუსებენ სპეციალურ საავადმყოფოებში, ლეპროზორუმებში.

კელოიდი (ბერძნ. kele სიმსივნე, eidos სახე, მსგავსი) - კანის ნაწიბუროვანი სიმსივნური წარმონაქმნი, რომელიც ვითარდება სპონტანურად ან ტრავმის, დამწვრობის ადგილზე ან ოპერაციის შემდეგ მის წარმოქმნას უკავშირებენ ენდოკრინულ დარღვევებს, ინფექციებს, აგრეთვე კანის მემკვიდრულ საეისებურებებს. კელოიდისათვის დამახასიათებელია უხეში კოლაგენური ბოჭკოების ჭარბი წარმოქმნა.

კამბრიული პერიოდი (ლათ. Cambria უელსის ძველი დასახელება) - პალეოზოური ერის პირველი პერიოდი, რომელიც გრძელდებოდა 70 მილიონი წელიწადი, ორდოვიკულ პერიოდამდე ხასიათდებოდა ზომიერი კლიმატით, ბაქტერიების, ლურჯმწვანე წყალმცენარეების, აგრეთვე სოკოების განვითარებით. ცხოველური სამყარო გარდა ქორდიანების ტიპისა, წარმოდგენილი იყო საანამედროვე ცხოველების ყველა ძველი წინაპრით.

კერატოპეტალი (ბერძნ. keras რქა, ektome ამოკეფა) - თვალის რქოვანი გარსის ნაწილობრივი ამოკეფა.

კერატინი (ბერძნ. keras რქა) - რქოვანა ნივთიერება გარქოვანებულ ეპიდერმოციტების ციტოპლაზმაში.

კერატიტი (ბერძნ. keras რქა, itis ანთება) - თვალის რქოვანი გარსის ანთება, რასაც თან ახლავს მისი შემღვრევა და მხედველობის დაქვეითება. განასხვავებენ ალერგოულ, ვირუსულ, ლეპროზულ, სხივურ და სხვა წარმოშობის კერატიტებს.

კმრატოზი (ბერძნ. keras რქა, osis მღვამარობა) - დერმატოზების საერთო დასახელება, რასაც ახასიათებს ეპიდერმიზის რქოვანი შრის გამკვერევა.

კმრატოტომია (ბერძნ. keras რქა, anatome გაკვეთა, გაჭრა) - თვალის რქოვანი გარსის გაკვეთა.

კმონური ღაბაღაბა (ფრანგ. caisson ყუთი) - დაავადება, რომელიც ემართება კუსონში (წყლის სიღრმეში სამუშაო სპეციალური მოწყობილობა) მომუშავეებს ატმოსფერული წნევის მკვეთრი ცვლილებისას სწრაფი დეკომპრესიის (იხ.) შედეგად.

კმბშტი (ინგლ. catgut) - წერილ-ფეხა რქოსანი საქონლის ნაწლავებისაგან დამზადებული ძაფი, რომელსაც იყენებენ ქირურგიული ოპერაციების დროს.

კვადრეტი (ლათ. quadretus ოთხკუთხედი) - ორი პიბრიდომის (იხ.) შერწყმის შედეგად წარმოქმნილი პიბრიდული უჯრედი, რომელსაც ძალუძს აწარმოოს აქამდე უცნობი ანტისხეულების სინსეზი. იგივე პიბრიდული პიბრიდომა (იხ.).

კვალიფიკაცია (ლათ. qualis როგორი, როგარი ხარისხის, facere კეთება) - საქმიანობის რომელიმე სფეროში მომზადების დონე პროფესია, სპეციალობა.

კვაბითი ჯაჭვები - ბიოცენოზში სახეობათა ურთიერთობის საფუძველი. კვებითი ჯაჭვების პირველი რგოლია პროდუცენტები (იხ.) - ავტოტროფები, შემდეგ კონსუმენტები (იხ.) და ბოლოს - რედუცენტები (იხ.). კვებითი ჯაჭვები წარმოქმნიან ე.წ. ეკოლოგიურ პირამიდას.

კმრატვის აპარატი - კვერცხუჯრედის და მისი გარემომცველი ორი სინერგიდის (იხ.) ერთობა. აღნი-

შნული აპარატი განლაგებულია ჩანასახოვანი პარკის ზედა ნაწილში.

კმრატვარედი (ovum) - ქალის სასქესო უჯრედი (გამეტა), რომელიც სპერმატოზოიდით განაყოფიერების ანდა პარაიუნოგენეზის (იხ.) შედეგად საწყისს აძლევს ჩანასახს. გაანჩია ქრომოსომების პაპლოიდური ნაკრები. განასხეავენ ოლიგოლეციტალურ, ტელოლეციტალურ, ცენტროლეციტალურ და სხვა ტიპის კვერცხუჯრედებს. სინონიმი: ოოტიდა.

კმინკის შუშაბა - კანისა და კანქვეშა ქსოვილის ანგონგეროზული შემოფარგლული შეშუპება სახელი ეწოდა გერმანელი ექიმის კ.კმინკის (1842-1922) საპატიეცემულად. იგივე კენკეს დააეადება.

კმინტანსცია (ლათ. quinta essentia მეხუთე არსი) - 1. უმათერესი, უმნიშვნელოვანესი (მაგ. რაიმე წიგნის, სტატის უმათერესი აზრი) 2. ანტიკურ ფილოსოფიაში - კენტესენცია: 4 ელემენტზე (დედამიწა, წყალი, ჰაერი, ცეცხლი) აგებული სწავლებისაგან განსხეაეებით, აღიარებდა ყოველი არსებულის მეხუთე „ჭეშმარიტ“ საფუძველს (ეპურს, სტიქიას).

კმლიაზი (Carum carvi) - ორწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შეიცავს ეთერის ზეთს, ცილას, მარილავ ნივთიერებებს, ფლაგონოიდებს, კემფოროლს, ფისებს და სხვა. აუმჯობესებს საჭმლის მომნელებელი ტრაქტის ფუნქციას, ამცარებს ღაბობისა და დულილის პროცესებს ნაწლავებში, აძლიერებს პერისტალტიკას. იყენებენ ატონიის, კუჭის წენის მკორე სეკრეციის და საჭმლის მომნელებელი ტრაქტის პათოლოგიების შემსახევევაში. გაანჩია ანტისეპტიკური, ანესთეზიური და სპაზმოლიზური თვისებები. კელიავის ნაყოფს ზირას სახელწოდებით; საქარ-

თველოში იყენებენ საკულინარიო საქმეში.

კვორუმი (ლათ. quorum praesentia sufficim) ვისი ყოფნაც, დასწრებაც საკმარისია) - კრებაზე დამსწრეთა აუცილებელი რაოდენობა, რაც აუცილებელია მისი რწმუნებულების აღიარებისათვის.

კვოტა (ლათ. quot რამდენი) - რალაციის წილი, ნაწილი, ხედიერთი წონა და სხვა.

კიბერნეტიკა (ბერძ. kybernetike მართვის ხელოვნება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს მანქანებისა და ცოცხალი ორგანიზმების მიერ ინფორმაციის მიღებას, გადამუშავებას, შენახვასა და გადაცემას, აგრეუე ამ ინფორმაციის გამოყენებას მართვის სისტემებისათვის. ტერმინი შემოიღო ფრანგმა ფიზიკოსმა ამაპერმა 1834 წელს.

კიბო (ბერძ. karkinos კიბო) - 1.უბითელოური ქსოვილის აუთისებიანი სიმსიენე პირველად ეს სიტყვა გამოიყენა ძაბალანმა სარძევე ჯირკვლის კიბოს აღსანიშნავად, რადგანაც სიმსიენის დაზიანებული ქსოვილის კონფიგურაცია წააგავდა მდინარის კიბოს. ამჟამად ამ სიტყვას ხშირად იყენებენ საერთოდ აუთისებიანი სიმსიენეების აღსანიშნავად. 2.ფეხსახსრიანების ტიპის, კიბოსნაირების კლასის წარმომადგენელი (მაგ., მდინარის კიბო).

კიბოსნაირები (Crustacea) - ფეხსახსრიანების ტიპის ერთ-ერთი კლასია ზღვებსა და მტკნარ წყლებში ბინადარი ცხოველებია. მხოლოდ ზოგიერთი სახეობა ბინადრობს ხმელეთზე სხვა ფეხსახსრიანებისაგან განსხვავებით, კიბოსნაირებს აქვთ 2 წყველი უღევაში. წყალში არსებობასთან დაკავშირებით, სუნსაქვენ ლაყურებითა მრავალ უმაღლეს კიბოსნაირს

(კიბოებს, ლანგუსტებს, კიბორჩალებს, კრევეტებს, ასსაკეებს) გემრიელი ხორცი აქვთ. ზოგიერთი უმდაბლესი კიბოსნაირი (მაგ., ციკლოები) კულმინაციის (ზოგიერთი სოლიტერიის, რიშტის) შუალედური მასპინძლებია.

კილერები (ინგლ. killer მკელელი) - T-ლიმფოციტების ერთ-ერთი პოპულაცია იწვევენ სამიზნე-უჯრედების სიკედილს ციტოლოზის მეშეობით.

კილინგ-მუშქტი (ინგლ. killer მკელელი, ლათ. effectus შესრულება, მოქმედება) - მკრო-ან მიკროფაგების მიერ შეანთქმული უცხო ანტიგენების (ბაქტერიები, ვირუსები და სხვა) მოკვლა და მონელება.

კინეზო (ბერძ. kineo ემოძრაობ) - ფიზიოლოგიურად აქტიური პოლიმეტრიები, რომლებიც წარმოიქმნება სისხლის პლაზმაში ან უჯრედშირის სიერცეში და მოქმედებს სისხლძარღვებზე გლუვ კუნთებზე და ნერულ დაბოლოებებზე ოგიეე ციტოკინინები.

კინოლოგია (ბერძ. kyon ძაღლი, logos მოძღერება) - მეცნიერება ძაღლების შესახებ, მათი ჯიშებზე გამარჯვლებასა და მოელაზე.

კინოციტები (ბერძ. kineo ემოძრაობ, kytos უჯრედი) - უჯრედები, რომელთაც აქვთ გადაადგილების (მოძრაობის) უნარი შოლტების მეშეობით.

კისტა (ბერძ. kystis ბუშტი) - ოგიეე ცისტა (იხ.).

კიუშიის კანონი - შკიუშიის მიერ დადგენილი კანონი სხეულის ნაწილების კორელაციის შესახებ. მისი აზრით, სხეულის ერთი ნაწილის მიხედვით შეიძლება მსჯელობა მთელ ორგანიზმზე და მის აგებულებაზე რაც ნამარხი ორგანიზმების რეკონსტრუქციის საშუალებას იძლევა.

ქიშრო - სახელწოდება შემოღებულია რადიოაქტიურობის მოვლენის აღმოჩენი მეცნიერების კ.ქიშროსა (1854-1906) და მსალალოვსკაია-ქიშროს (1878-1934) საბატეცეპულოდ. კიური რადიოაქტიურობის საზომი ერთეულია რადიოაქტიურობას ზომიდან აგრეთვე რენტგენებში და გრეებში.

კლასმატოზი (ბერძნ. klasma ნამსხერევი) - ზოგიერთი უჯრედის ცხოველქმედების ერთ-ერთი გამოვლინება, რაც დაკავშირებულია ციტოპლაზმის უმცირესი ფრაგმენტების განზოავისუფლებასთან. მაგ., თრომბოციტები მუცაკაროციტებისაგან ამ პროცესის (კლასმატოზის) საშუალებით წარმოიქმნიებიან.

კლანი (ფრანგ. clague) - გვარი, გვაროვნული თემი (პირველად აღწერილია კელტებში).

კლასი (ლათ. classis თანრიგი, ჯგუფი) - ორგანიზმსა კლასიფიკაციაში ერთ-ერთი ძირითადი ტაქსონი, რომელიც აერთიანებს მონასიესავე რიგებს და განლაგებულია ტიპსა (იხ.) და რიგს შორის.

კლასიფიკაცია (ლათ. classis თანრიგი, ჯგუფი, facere კეთება) - ობიექტებისა და მოვლენების პირობითი დაყოფა ჯგუფებად, რაიმე საერთო ნიშნების და თვისებების შესაბამისად. ეს ნიშან-თვისებები ერთადნი შეიძლება მხოლოდ გარეგნულად იყენებ (ხელოვნური კლასიფიკაცია, მაგ., „მაკენე“ და „სასარგებლო“ ცხოველები) ან ღრმა მიზეზობრივ კავშირში შეიძლება იმყოფებოდნენ ერთმანეთსან (ბუნებრივი კლასიფიკაცია, მაგ., სისტემატიკა). ცნება „კლასიფიკაცია“ აზრობრივად უფრო ფართოა, ვიდრე „სისტემატიკა“.

კლასტროფობია (ლათ. claudo კარს ეკეტავ, ბერძნ. phobia შიში) - დაკტილი კარის, დახშული სიერცის

აკეიატებული შიში.

კლეისტოგამია (ბერძნ. kleistos ჩაკტილი, gamos ქორწინება) - სიეთადამტეერეა გაუშლელ ყვავილებში.

კლექტოპანია (ბერძნ. klepto ეთარავ, mania სიიე) - ავადმყოფური მდრეკილება ქურდობისადმი, რაც ფსიქიკური დაავადებისაა გამოწვეული. ცხოველებში, განსაკუთრების კი ფრინელებში გავრცელებულია კლექტოპარაზიტოზში, რაც საკეების ძალადობის ან ფარულად მოპოვებას გულისხმობს. აღნიშნული ტერმინი პირველად შემოიღო ფრანგმა ფსიქიატრმა მარკმა 1840 წელს.

კლექტოპარაზიტოზი (ბერძნ. klepto ეთარავ, parasitos მუქსახორა) - იხ. კლექტოპანია.

კლიმატი (ბერძნ. klima დახრა დედამიწის ზედაპირისადმი) - ამა თუ იმ ადგილის მეტეოროლოგიურ პირობასა ერთობლიობა, ამინდის რეჟიმი. იგივე პაეა.

კლიმაქსი (ბერძნ. klimax კიბე) - გარდამავალი პერიოდი მომწიფების ასაკიდან ხანდაზმულობისაკენ, როდესაც ქეეიადება სასქესო ჯირკვლების აქტივობა ქალებში ელონდება საკერცხისა და საშეილოსნოს ფუნქციის მოშლისა და სიეიურის შეწყვეტის სახით. როგორც ქალის, ასევე მამაკაცის ამ პერიოდს ახასიათებს ეაზომოტორული და ნეიროფსიქიკური მოვლენები.

კლინიკა (ბერძნ. kline საწოლი) - 1. სამედიცინო დაწესებულება, სადაც ავადმყოფსა მკურნალობა შეაეხებულია კვლევით და პედაგოგიურ საქმიანობასთან. 2. ავადმყოფობის განეისარების აღწერა.

კლინიკური მანიფესტაცია (ბერძნ. kline საწოლი, manifestatio გამოვლინება) - ამა თუ იმ დაავადების

ინკუბაციური პერიოდისა და პროდრო-
მული (იხ.) სიმპტომების შემდეგ,
აღნიშნული დაავადებისათვის დამახა-
სიათებელი ტიპური სიმპტომების
გამოვლენა.

კლინიკური სიკვდილი -
ორგანიზმის მდგომარეობა, როდესაც
არ შეინიშნება გულის მოქმედება,
სუნთქვა და ა.შ. ამ დროს ქრება
ცენტრალური ნერეული სისტემის
ფუნქციები, თუმცა შენარჩუნებულია
მიმოცვლითი პროცესები ქსოვილებში.
კლინიკური სიკვდილი ადამიანში
გრძელდება რამდენიმე წუთის განმე-
ლობაში და ბოლოს გადადის ბიო-
ლოგიურ სიკვდილში (იხ.). ზოგ
შემთხვევაში კლინიკური სიკვდილი
შექცევადი პროცესია.

კლიტორი (ბერძ. *kleitoris* საენებო)
- ქალის გარეაა სასქესო ორგანოს
ნაწილი, რომელიც შედგება ორი
მღვიმოვანი სხეულისაგან.

კლოაკა (ლათ. *cloaca* ძველ რომში
წარმოადგენდა დახურულ არხს ფეკა-
ლიებისა და სხვადასხვა სიბინძურის
მოსაგროვებლად) - ზოგიერთ თევზში,
ყველა ამფიბიაში, ქვეწარმავალში,
ფრინველსა და ზოგიერთ ძუძუმ-
წოვარში - ნაწლავების გაფარსოებული
ნაწილია, რომელშიც იხსნება სასქესო
ჯირკვლებისა და საშარდე სადინრები.

კლინი (ბერძ. *klon* ამონაყარი,
ყლორტი) - უჯრედების ჯგუფი, რომე-
ლიც წარმოიქმნა ერთი წინაპარი
უჯრედის გამრავლების შედეგად.
კლინიში შემავალი ყველა უჯრედი
გენეტიკურად იდენტურია.

კლინიკობა (ბერძ. *klon* ამო-
ნაყარი, ყლორტი) - კლინიკების
სფეროში პირველი ექსპერიმენტები
ჩაატარეს ედინბურგში (შოტლანდია).
1996 წელს იქ შექმნეს ორი აბსოლუ-
ტურად იდენტური გენების მქონე

ცხვარი - მეგანი და მორაგი. ამ
მეთოდის არსი შემდგომში მდგომარე-
ობს: ღონორიდან იღებენ სომატურ
უჯრედს, რომლიდანაც ახლენენ
ენუკლაცისა და ბირსი შეყავთ
მღვდრი ინდივიდის კვერცხუჯრედში,
რომლიდანაც აგრეთვე მოზორებულა
თაისი ბირსი. კვერცხუჯრედის
ციტოპლაზმა სტიმულს აძლევს
სომატური უჯრედის ბირსეს, რასა
მან დაიწყო დანაწევრება მიღებულ
ემბრიონს, რომელსაც მამრის სრული
გენოტიპი გააჩნია, შეიყვანენ ნებისმიერი
მღვდრის საშეილოსნოში. შესაძლე-
ბელია ადამიანის კლონირებაც, აქედან
გამომდინარე დადებითი და უარყო-
ფითი შედეგებით.

კლონი (ბერძ. *klon* ამონაყარი, ყლორტი, ლათ. *evolu-
tio* განვითარება, გაშლა) - სიმსივნური
პროცესის პროგრესირებისას ერთი
უჯრედული პოპულაციის მეორისა
ჩანაცვლება.

კნიდოსპორიდიები (*Cnidospo-
ridial*) - უმარტივესების ტიპის ერთ-
ერთი კლასია სპორები უეითარდებათ
სასიცოცხლო ციკლის ბოლოს. ამ
კლასის მიკროსპორიდიების რებს მი-
ეკუთვნება აბრეშუმბევეიას უჯრედ-
შეგნათა პარაზიტი *Nosema bombicis*.

კოაგულატი (ლათ. *coagulo*
ვადეღებ) - 1. კოლოიდურ ხსნარში
ნივთიერების ნაწილაკების ნაღვექად
გამოყოფის, შედეგების პროცესი.
2. ცილებს შედეღება. 3. საოპერაციო
არის მოწვა (ელექტრო-, თერმო-,
კრიოკოაგულაცია).

კოაგულობრამა (ლათ. *coagulo*
ვადეღებ, ბერძ. *gramma* ჩანაწერი) -
სიხლის შედეღების და ამ პროცესის
საწინააღმდეგო სისტემების მახასიათ-
ებლების ერთობლიობა.

კოდაპტატი (ლათ. *co* თან,

ურსად adaptatio შეგუება) - ევოლუციის პროცესში სხვადასხვა ორგანიზმების ან ურთი ინდივიდის სხვადასხვა ორგანოების ურთიერთშეგუება.

კოაცერვატი (ლათ. coacervatus დაგროვილი) - კოლოიდის (გახსნილი ნივთიერების) წყეით ან შრე, რომელსაც უფრო მაღალი კონცენტრაცია გააჩნია, ვიდრე ამავე ხსნარის დანარჩენ კომპონენტებს.

კობრა (Naja) - ამ ცხოველების რამოდენიმე გვარი გაერთიანებულია ასპიდისებრთა ოჯახში. გაერკეულიებული არიან აფრიკაში, სამხრეთ აზიასა და შუა აზიაში. იკვებებიან მღრღნელებითა, უფრო იშვიათად ფრინველებითა დევენ 8-დან 45 კვერცხამდე სხეულის სიგრძე 2 მეტრს აღწებს ნადირობენ ღამთა ცხოვრობენ მდინარეების ნაპირებსა და ზღვის სანაპიროებთან კარგად ცურავენ მათი კბენა ძალზე სახიფათოა. შხამს ახასიათებს ნეოროტოპული მოქმედება.

კობნატები (ლათ. cognates) - სისხლისმიერი ნათესავეები დედის მხრიდან.

კოდი (ფრანგ. code) - 1. პირობითი ნიშნების ან მათი კომბინაციების სისტემა. რომელიც ასახავს ინფორმაციის ჩაწერისა და შენახვის, გადაცემისა და დამუშავების პროცესებს. 2. გენეტიკური ინფორმაციის ჩაწერისა და შენახვის ბუნებრივი სისტემა ნუკლეინის მუკეების მოლეკულებში, ნუკლეოტიდების ხაზოვანი სანმიმდევრობის სახით.

კოდომინანტური ალელები (ლათ. con ურსად, dominans გაბატონებული, ბერძნ. allelon ორმხრივი) - ალელები, რომლებიც ურსად მუდამდებიან ჰეტეროზოტოტაში და არც ურთი მათგანი არ დომინირებს მეორეზე

კოდონი (ფრანგ. code პირობითი

შემოკლება, შიფრი) - გენეტიკური ინფორმაციის ურსაული, რომელიც ურთ ამინომჟავას აკოდირებს. იგივე ტროპლექტი.

კომპარატი (ლათ. con თანა, exspressio გამოხატვა) - ორი გენის ინტენსივობის თანხედენა, დამახეევა პიბრიდულ უჯრედში.

კომპლენტური გემბი - ატომებს შორის არსებული მტკიცე ქიმიური კავშირები, რომლებიც საერთო ელექტრონული წყეილების წარმოქმნის შედეგად ყალიბდება.

კოთხოჯი (Acorus calamus) - ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთერ-ზეუებს, ასკორბინის მჟავას, სახამებელს, მარიმლაე ნივთიერებებს, გლიკოზიდ იზოაკორინს და ა.შ. აქეითებს არტერიულ წნეეას, აუშჯობესებს მადას და საკმლის მომნელებელი ტრაქტის მუშაობას, სიცხის დამწეევა. გააჩნია მანესაეუზირებელი თვისებები, რეკომენდებულია აქილიისას, აგრეეეე ინეაზიების საწინააღმდეგოდ. კარგი შედეგებია მიღებული სურაეანდის, ჭრილობების და წყლულების შემსახეეევაში.

კოიტუსი (ლათ. coitus შეერსება, შეუღლება) - სქესობრივი აქტი.

კოკანის ხე (Erythroxylum coca) - ტროპიკული მცენარეა. ფოსალები შეიცავს ალკალოიდებს, მათ შორის კოკაინს, რომელსაც ახასიათებს ტკივილგამაყუჩებელი თვისებები. ტოქსიკური. გადაჭარბებული ხმარებისას იწეეეეს კოკაინიზმს. ნარკომანიის ურსაე ფორმას.

კოკანცეპროგენი (ლათ. con ურსაეურომქმდება, cancer კბო, genaos წარმოქმნა) - აგენტი, რომელიც კანცე-როგენებთან (იხ.) ურსად მოქმედებს სამისნე-უჯრედებზე და აძლიერებს კანცეროგენურ ეფექტს.

კონვერსია (ლათ. con ერსად, conversio (ველილება) - ორი საიტის (იხ.) ერთდროული კორექცია გენის კონვერსიის (იხ.) პროცესში.

კულტურიზაცია (ლათ. con ურთიერთმოქმედება, cultura) - სხვადასხვა ტიპის უჯრედების ერთობლივი კულტივირება.

კოლაგენი (ბერძნ. kolla წებო, gennao წარმოქმნი) - ფიბრილარული ცილა, რომელიც წარმოადგენს შემავსებელი ქსოვილის კოლაგენური ბოჭკოების საფუძველს და განაპირობებს მის გამძლეობას, სიმტკიცეს უმაღლეს ხერხემლიანებში კოლაგენი ცილების საერთო რაოდენობის 1/3-ს შეადგენს.

კოლაგენოზი (ბერძნ. kolla წებო, gennao წარმოქმნი, osis მდგომარეობა) - დაავადებათა ჯგუფი, რომლის დამახასიათებელია შემავსებელი ქსოვილის ფიბროზული გადაგვარება, პირველადი დიფუზური და ცალკეული ორგანოების მეორადი დაზიანებები. კოლაგენოზის პათოგენეზში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ავტოიმუნურ ძვრებს.

კოლატერალეზი (ლათ. con ერსად, lateralis გვერდისა) - I-მსხვილი სისხლძარღვების ტოტები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სისხლის მიმოქცევას ძირითადი სისხლძარღვოვანი გზის ავლით კოლატერალეზი უზრუნველყოფენ დაავადებული ორგანოების სისხლის მომარაგებას (მაგ. თაროზოზის შემთხვევაში). 2-აქსონის ერთ-ერთი პირველი ტოტი.

კოლაპსი (ლათ. collapsis დასუსტებული, დაცემული) - გულსისხლძარღვთა სისტემის მწვავე ნაკლოვანების შედეგად არტერიული წნევის სწრაფი დაცემა. ამ მდგომარეობის ნიშნებია უეცარი სიფერმკრთალე.

სუსტი და აჩქარებული პულსი, ცივი ოფლი, დაბალი წნევა, ზერელე-გაიშვიათებული სუნაქვა და სხვა. ეთარდება ინტოქსიკაციის, მწვავე ინფექციური დაავადებების, უხვი სისხლდენისა და სხვა პათოლოგიების შემთხვევაში.

კოლბა (გერმ. Kolben) - მინის ჭურჭელი მეტად თუ ნაკლებად გრძელი ყელითა და მრგვალი ან ბრტყელი ფსკერით. გამოიყენება ქიმიურ ლაბორატორიებში.

კოლბები (coni) - ხერხემლიანი ცხოველების თვალის ბადურას ფორეცკეპტორები, რომლებიც განაპირობებენ დღის და ფერად მხედველობას. იგივე ცილინდრები.

კოლეზა (ლათ. colicga ამხანაგი) - თანამშრომელი სამსახურში ან ამხანაგი უმაღლეს სასწავლებელში. ამ ტერმინს ხშირად იყენებენ ექიმები და მეცნიერები.

კოლენქიმა (ბერძნ. kolla წებო, encheo საესე) - ცოცხალი უჯრედებისაგან შემდგარი მექანიკური ქსოვილი წყლის შემცველი, პლასტიკური გარსებით, რაც უმთავრესად ახალგაზრდა, მზარდი მცენარეების ორგანოებს ანიჭებს აუცილებელ სიმტკიცეს და სიმკვრივეს.

კოლეოპტეროლოგია (ბერძნ. koleopteros ხოჭო, logos მოძღვრება) - ენტომოლოგიის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის ხოჭოებს.

კოლექცია (ლათ. collectio კრეფა, შეგროვება) - ერთგვაროვანი საგნების სისტემატიზირებული კრებული, რომელსაც გააჩნია სამეცნიერო, მხატვრული, ისტორიული მნიშვნელობა (მაგ. მინერალების, მცენარეების, ცხოველების, სურათების, მარკების და სხვა კოლექციები).

კოლეჯი (ინგლ. college) -

უმადლესი ან საშუალო სასწავლო დაწესებულება ინგლისში, შეერთებულ შტატებში და ზოგიერთ სხვა ქვეყანაში (ბოლო ხანებში საქართველოშიც).

კოლონიტი (ბერძ. kolon კოლონიჯი, itis ანაუბა) - მსხვილი ნაწლავის დაავადება რომელიც ხასიათდება ანაუბადის ბროფული ცელილებებით. ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული დაავადებაა. განარჩევენ მწვავე და ქრონიკულ კოლიტს.

კოლოცინოზენსობა (ანტიბიოტიკი "კოლიცინი". ბერძ. cecos დაბადება, წარმოშობა) - ზოგიერთი ენტერობაქტერიის შტამების უნარი გამოიმუშაონ მალალსპეციფიკური ანტიბიოტიკები (კოლიცინები), რომლებიც თრუნუნავენ იმავე სახეობის სხვა შტამების ან მონათესავე სახეობების ცხოველმოქმედებას.

კოლოიდი (ბერძ. kolla წებო, eidos სახე) - ნიუთირება (ცილა, სახამებელი და სხვა), რომელიც არ კრისტალდება და რომლის ხსნარი არ გადის მცენარეული და ცხოველური წარმოშობის აქვებში.

კოლოკვიუმი (ლათ. colloquium გასაუბრება) - პედაგოგის გასაუბრება სტუდენტებთან მათი ცოდნის გამოვლენის თვალსაზრისით.

კოლონი (ლათ. colonia ახალშენი, დასახლება) - ერთ ან რამოდენიმე სახეობის ერთად მცხოვრები ინდივიდების ჯგუფი. 1. ერთი სახეობის ორგანიზმების გაერთიანება, როდესაც შეიღეული ორგანიზმები უსქესო გამრავლების შემთხვევაში არ სცილდებიან დედის ორგანიზმს (მაგ. მარჯნის პოლიპების კოლონიები). 2. საზოგადოებრივი მწერების (ფუტკრები, ჭიანჭველები, ტერმიტები) სპეციალიზებული ინდივიდების გაერთიანება. 3. ანალოგიური ინდივიდების ერთიანობა.

რაც მათთვის მომგებიანია არსებობს - სასაყის ბრძოლაში (კოლონიური ტუბუქწყოვრები, ფრინველები და სხვა). 4. ერთი სახეობის მიკროორგანიზმების დაგროვება საკვებ ნიადაგზე.

კოლორადოს ლეპტო (Leptinotarsa decemlineata) - ფეხსახსრიანთა ტიპის, მწერების კლასის, ხოჭოების ანუ ხეშმეფრთხანების რიგის წარმომადგენელია. ამერიკიდან ევროპაში და შემდეგ საქართველოში შემოტანილი მწერია. ოჯი აზიანებს კარტოფილის ფოთლებს, რისაც დიდ ზიანს აყენებს სოფლის მეურნეობას.

კოლოშონი (მცირე აზიის ძველბერძნული ქალაქის, კოლოფენის სახელწოდების მიხედვით) - წიწვიანი ხეებისა და ბუჩქნარის ფისების შემადგენლობაში შემავალი მინისებრი ნიუთირება.

კოლხიცინი (ინგლ. colchicine) - ალკალოიდი, რომელიც ინჰიბირებას უწევს უჯრედის მიტოზური გაყოფის პერიოდში ქრომოსომების დაშორებებს. ეს მოვლენა განპირობებულია გაყოფის თითისტარას ძაფების დაზიანებით. აქედან გამომდინარე, კოლხიცინი გამოიყენება ციტოგენეტიკურ კვლევებში. აღნიშნულ ალკალოიდს შეიცავს უცუნა (იხ.).

კომა (ბერძ. koma ღრმა ძილი) - მძიმე, სიცოცხლისათვის სახიფათო უგონო მდგომარეობა, რომლის ნიშნებია გულის მუშაობის, სუნთქვის რისკის, მგრძნობელობისა და რეფლექსების მოშლა. შეიძლება გამოწვეული იყოს შაქრიანი დიაბეტის, ეპილეფსიის და სხვა.

კოპოსტო (Brassica oleracea) - ერთ-ერთ ან მრავალწლიანი მცენარეა ჯეაროსანთა ოჯახიდან. შეიცავს ნახშირწყლებს მინერალურ მარილებს, ასკორბინის მჟავას, B ჯგუფის

ვიტამინებს და სხვა გააჩნია დიეტური და სამკურნალო, ხოლო ბოლო წლების მონაცემებით ანტიკანცეროგენური თვისებებიც კი.

კომბუსტია (ლათ. comburo ეწევა) - იგივე დამწვრობა ორგანიზმზე ყურმული, ქიმიური ან სხივური ენერჯის ზემოქმედების შედეგად განეისაზრებული დაავადება.

კომპენსალიზმი (ფრანგ. commensal სანამესუფრე) - სხეულისთვის სახეობის ორგანიზმების კვებით ურთიერთობის ფორმა, როდესაც ერთი ცხოველს მეორის ხარჯზე მუდამ ან დროებით, ისე, რომ მისთვის არც მანეა და არც სასარგებლო.

კომენტარი (ლათ. commentatio მოფიქრება, მოაზრება, მსჯელობა) - რაიმე შემთხვევების, მოვლენების, ტექსტების ახსნა, განმარტება რაიმეს ორგანული ახსნა-განმარტება, კრიტიკული შენიშვნები.

კომისურა (ლათ. comissura შეერთება, შესარსაყი)- ნაწიბურები, შეხორცვებები.

კომიტირებული უჯრედი (ინგლ. commit ეალდებულების აღება) - პოლიპოტენტური უჯრედი, რომლის დიფერენცირებისა და პროლიფერაციის პოტენცია ღეროვან უჯრედიან შედარებით რამდენადმე შეზღუდულია.

კომოციო (ლათ. commotio შერყევა) - უფრო ხშირად იყენებენ ტვინის შერყევის აღსანიშნავად. ტვინის ტრავმულ დაზიანებას ახასიათებს ცნობიერების დარღვევა, გულისრევა, პირღებინება, თავის ტკივილი და სხვა.

კომპარტმენტაცია (ინგლ. compartment განყოფილება, სექტორი) - ეუკარიოტული უჯრედის სტრუქტურული ორგანიზაციის მოწესრიგებული დონის მოღწევა მისი მთელი მოცულობის ე.წ. "განყოფილებებად" დაყოფის

გზით, კომპარტმენტაციის განხორციელებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ბიოლოგიური მემბრანა, რომელიც ხელს უწყობს უჯრედში მიმდინარე პროცესებისა და მასში არსებული ნივთიერებების სივრცე გამოცალკევებას კომპარტმენტაციის პრინციპის არსებობა ეუკარიოტულ უჯრედში განაპირობებს სხეულის სტრუქტურებს შორის (ბირსაყი, მიტოქონდრიები, ლიზოსომები და ა.შ) ფუნქციების დაყოფას.

კომპაქტური (ლათ. compactus) - მკვრივი, შეკუმშული (მაგ. კომპაქტური ქსოვილი).

კომპენდიუმი (ლათ. compendium შემცირება) - ამა თუ იმ მეცნიერების ძირითადი დებულებების, კვლევების შედეგების და სხვ. შემოკლებული გადმოცემა.

კომპენსატორული მექანიზმი (ლათ. compensatio ანაზღაურება, გამოსწორება) - დარღვეული ფუნქციის აღდგენა, ორგანიზმის მუდმივობის შენარჩუნება მაგალითად, სისხლის დაკარგვის შემთხვევაში ძვლის ტვინი იწყებს გაძლიერებულ მუშაობას ანუ ირსაყება კომპენსატორული მექანიზმი.

კომპენსაცია (ლათ. compensatio ანაზღაურება, გამოსწორება) - ორგანიზმში მიმდინარე აუადმყოფური დარღვევების გაწონასწორება, გამოსწორება, აღდგენა შესაბამისი შევებითი მექანიზმების საშუალებით.

კომპეტენცია (ლათ. competentia შესაბამისობა, შეფარდება) - სსკისხები, რომლებშიც ამა თუ იმ პიროვნებას გააჩნია გარკვეული ცოდნა და გამოცდილება ასეთ პირს კომპეტენტურს უწოდებენ. 2. რომელიმე დაწესებულების ან პიროვნების რწმუნებულების სფერო 3. უჯრედის ფუნქციური მდგომარეობა, როდესაც იგი

იქნის მისთვის დამახასიათებელი სამუშაოს შესრულების უნარს. მაგ. ტუჯრედები იმუნურ კომპეტენციას იძენენ მხოლოდ ითმუნსში მოხვედრისას.

კომპილაცია (ლათ. compilatio ქურდობა, ძარცვა) - მეცნიერული ან ლიტერატურული შრომა, რომელიც ემყარება სხვადასხვა ავტორების მიერ უკვე გამოქვეყნებული ნაწარმოებების, შრომების გამოყენებას და არ შეიცავს ავტორის მიერ დამოუკიდებელი კვლევის მასალებს და დასკვნებს.

კომპლემენტარობის პრინციპი (ლათ. complementum დამატება) - ურთიერთშესაბამისობა მოლეკულების ქიმიურ აგებულებაში, რაც უზრუნველყოფს მათ შორის მეორეული კავშირების წარმოქმნას. მაგ. ღმ-ს მოლეკულაში ადენინიანი ნუკლეოტიდი ყოველთვის შეესაბამება თიმინიანს, ხოლო გუანინიანი - ციტოზინიანს. ამ პრინციპს ამერიკელი ბიოქიმიკოსის ეჩარბაშის სახელი ეწოდა.

კომპლემენტი (ლათ. compliment დამატება) - ორგანიზმის არასპეციფიკური დაცვის პუმორული ფაქტორი. უკავშირდება ანტისხეულებსა და უჯრედებს. სინონიმი: ალექსინი.

კომპლექსი (ლათ. complexus მჭიდროდ დაკავშირებული) - საგანსა, მოლენასა ან თვისებასა ერთობლიობა, შეხამება სხვადასხვა მოქმედებისა და სიმპტომის ერთიანობა.

კომპლექსური გეონალობა - ამა თუ იმ დაავადების სხვადასხვა (რამდენიმე) მეთოდების მკურნალობა (მაგ. ქიმოთერაპია, სხიური თერაპია, ანტიბიოტიკოთერაპია და სხვა).

კომპლექსია (ლათ. complexio შეერყება) - ტანის აგებულება, ტანის მოყვანილობა. განასხეულებენ სხეულის აგებულების ასაინიურ (დოლიქომო-

რფული), ჰიპერსაინიურ (ბრაქიმორფული) და ნორმასაინიურ (მეზომორფული) ტიპებს.

კომპლიკაცია (ლათ. complico ვარსიულებ. ეაბუნდოვნებ) - დაავადების გარსიულება ახალი პათოლოგიის, ინფექციის ან არაინფექტური მკურნალობის შედეგად.

კომპოზიცი (ლათ. compositio შედგენა, შეერყება) - 1. რომელიმე ნივთიერების შემადგენელი ნაწილების ერთიანობა. 2. ეორუსის შემადგენელი კომპონენტების (ცილების, ნუკლეინის მუკების) აწყობა უჯრედის პლაზმურ მემბრანაზე. 3. მუსიკალური ნაწარმოების შექმნის სიეორია.

კომპონენტი (ლათ. compenens შემადგენელი) - რაიმეს შემადგენელი ნაწილი.

კომპონენტური თერაპია (ლათ. compenens შემადგენელი) - სისხლის შემადგენელი კომპონენტების (ლეიკოციტების, ერითროციტების, თრომბოციტების, პლაზმის) ცალ-ცალკე გადასხმის ჩატარებული მკურნალობა.

კომპრესი (ლათ. compressio შეკუმშვა, მოჭერა) - სხეულის განსაზღვრულ ადგილზე მკურნალობის მიზნით ოსიფენიანი ნახევის დადება იყენებენ მშრალ, თბილ და ა.შ. კომპრესებს.

კომპრესია (ლათ. compressio შეკუმშვა, მოჭერა) - თავის ტვინის კომპრესია სისხლნაქვევის, ტრემის, ანთიბიოტიკოთერაპიის, სიმსივნების და სხვა პათოლოგიების შედეგად განვი-თარბებული ქალასშიგა წნევის მომატების გამო.

კომპრესიული მეთოდი (ლათ. compressio შეკუმშვა, მოჭერა) - ტრიქინელას მატლების გამოვლენის მეთოდი კუნთოვანი ქსოვილის ფრაგმენტების მიკროსკოპირების, რომ-

ლებიც მინებს შორის არიან მოთავე-სებული გლიცერინის წვეთში.

კონგელაცია (ლათ. congeio ცინაე)- ქსოვილთა დაზიანება დაბალი ტემპერატურების მოქმედებით. იგივე მოყინვა.

კონგენიალური (ლათ. con ერთად, geniუს სული)- სულითა, აზროვნებით, ნიჭიერებით ძალზე ახლოს მყოფი ადამიანები.

კონგლომერატი (ლათ. conglomeratus შეგროვილი)- 1.სხედასხევაგვარი ნაწილებისა და საგნების მქეპანიკური შეერთება. 2.ციტოლოგიაში- სხედასხევა ტიპის ან ერთგვაროვანი უჯრედების შეერთება ერთ სტრუქტურად.

კონგრესი (ლათ. congressus შეკრება)- ყრილობა. ზოგიერთ ქვეყანაში საკანონმდებლო ორგანო, მეცნიერთა ყრილობა.

კონგრუენცია (ლათ. congruens შესაბამისი, პარამონული) - შიდასახეობრივი ურთიერთობების დროს ინდივიდების ურთიერთშეუებულობა (მაგ. ორგანოების აგებულების, ქცევისა და ფუნქციის შესაბამისობა დედასა და შვილში, მამრებსა და მდედრებში და ა.შ.).

კონდენსაცია (ლათ. condesatio ვასქლები)- შედედება, შესქლება გაზის ან ორთქლის გადასვლა თხევად მდგომარეობაში.

კონდილომა (ბერძნ. kondyloma)- კანის ეპითელიუმის და მის ქვეშ მდებარე შემაერთებელი ქსოვილის ახალწარმონაქმნი.

კონექტურა (ლათ. conjecture ვარაუდი გამოცნობა)- ვარაუდი მიხედვით გაფუჭებული ან წაკითხვისასაუის უვარგისი ტექსტის აღდგენა ვარაუდის საფუძველზე.

კონვენცია (ლათ. conventio

შესანხმება)- საერთაშორისო შეთანხმება ამა თუ იმ სპეციალური საკითხის ირგვლივ. მაგალითად, შავი ჭირი, ქოლერა, ციმბირის წყლული და სხვა უმძიმესი დაავადებები ეწ. კონვენციური დაავადებებია, რადგანაც მიღწეულია მათ წინააღმდეგ ერთობლივი ბრძოლის საერთაშორისო შეთანხმება.

კონვერგენცია (ლათ. convergo მიახლოება) - ბუნებრივი გადარჩევის პროცესში წარმოშობის მხრივ შედარებით დაშორებულ ორგანიზმთა ჯგუფებს შორის ანატომიურ-ფიზიოლოგიური, ქვეყნითა და სხვა ნიშან-თვისებათა დაახლოების, დამსგავსების მოქმედება.

კონვერსია (ლათ. conversio ცვლილება)- ბაქტერიების ნიშან-თვისებების შეცვლა ბაქტერიოფაგით დასენინანებისას იგივე ფაგური კონვერსია. განასხევაებენ აგრეთვე გენების კონვერსიას. ამ ტერმინს იყენებენ აგრეთვე სიმსივნური ტრანსფორმაციის აღსანიშნავად.

კონვექსა ვიტრა (ლათ. convexus ამოხნეტილი, vitrum მინა)- ამოხნეტილი მინები (მაგ. სინააქლის მიკროსკოპის ლინზები).

კონველსია (ლათ. convello მოვლელე, შევარყე) - კიდურის ან მთელი სხეულის ძლიერი ტრუნჩხვა.

კონიუგაცია (ლათ. conjugatio შეერთება)- ლინფოზოროების უმრავლესობაში მიმდინარე სქესობრივი პროცესი, რაც მდგომარეობს ორი ინდივიდის დროებითი შეერთებაში. 2.ქრომოსომების კონიუგაცია (სინაფსისი)- ორი ჰომოლოგიური ქრომოსომის კონტაქტი, რის გამოც მათ შორის შესაძლებელია ცალკეული უბნების ორმხრივი გაცვლა (კროსინგოვერი).

კონკავა ვითრა (ლათ. concavus ჩაზნექილი, vitrum მინა) - ჩაზნექილი მინა.

კონკატენატები (ლათ. con ერთად, ინგლ. catenate შეკერა, გადაბმა) - ღნმ-ს რგოლოვანი მოლეკულები, რომლებიც ერთმანეთსთან ჯაჭვისმაგვარად არიან შეერთებულნი.

კონკორდანტულობა (ლათ. concordans შეთანხმებული) - ტყუპების მსგავსება მოცემული ნიშან-ათვისების (სამების ფერი, ცხვირის, წარბების, ყურის ნიჟარის ფორმა და სხვა) მიხედვით დამახასიათებელია მონოზოოტური (იღნტური) ტყუპებისათვის.

კონკრემენტი (ლათ. concreresco შევეზრდები) - გაუხსნელი მარილები, რომლებიც ილექებიან სხეულის ქსოვილებსა ან ამა თუ იმ ღრუში (მაგ. კენჭები ნალელისა და შარდის ბუშტებში).

კონკურენცია (ლათ. concurro ებმები [ბრძოლაში], მოერბივარ) - ერთი ან სხვადასხვა სახეობის ორგანიზმების ურთიერთდამოკიდებულება, შეჯიბრება საკვების, სინათლის და სხვა რესურსების მოპოვებისათვის.

კონკურსი (ლათ. concursus შეჯახება, ჭიდილი) - რომელიმე სფეროში გამოცხადებული შეჯიბრება, რაც იძლევა შესაძლებლობას გამოვლენილ იქნენ ყველაზე უფრო ღირსეულნი, ძლიერი (მაგ. სასწაელო დაწესებულებებში ჩამბარებელსა კონკურსი).

კონსერვატიუზმი (ლათ. conservatio შენახვა) - მიდრეკილება ყველაფერი ძველისადმი, ძველი ტრადიციებისადმი.

კონსერვატორი (ლათ. conservator მცველი) - კონსერვატული შეხედულების ადამიანი, რომელიც ჩვეულებრივ ნეგატიურადაა განწყობილი ახლისადმი. პროგრესულისადმი მეცნიერებაში, ლიტერატურაში და სხვა.

კონსერვატული (ლათ. conservativus დამცველობითი) - მკურნალობა არაოპერაციული მეთოდების საშუალებით.

კონსერვატია (ლათ. conservo ვინახავ) - რომელიმე ორგანოს, ქსოვილის, პროდუქტის ან ნივთიერების დაცვა დაშლისაგან, შენახვა სპეციალური პირობების შექმნის (მაგ. სისხლის კონსერვაცია).

კონსეპენტური (ლათ. consequens) - თანმიმდევრული, ლოგიკური ქცევა, საუბარი და სხვა.

კონსილიუმი (ლათ. consilium თათბირი) - ექიმების მოსათბირება მძიმე ან გაურკვეველი ეტიოლოგიის დაავადების არსის დასადგენად და მკურნალობის ტაქტიკის შესამუშავებლად.

კონსისტენცია (ლათ. consisto შევადგენ, მოსავესებული ვარ) - ნივთიერების სიმკვრივის, სიბლანტის ხარისხი (მაგ. გლიცერინის სიროფის-მაგვარი კონსისტენცია გააჩნია).

კონსორტიუმი (ლათ. consortium მონაწილეობა) - ორგანიზმი, რომელიც სინამდვილეში შედგება ორი, ერთად მცხოვრები სხვადასხვა ორგანიზმი-საგან. კონსორციუმის მაგალითია მღიერები.

კონსპექტი (ლათ. conspectus მიმოხილვა) - რაიმე სახეობის მოკლე წერილობითი შინაარსი, ლექციის, მოხსენების ჩაწერა.

კონსტანტა (ლათ. constans უცვლელი) - რაიმე მუდმივი სიდიდე მაგ. მიხაელისის კონსტანტა - ფერმენტული რეაქციის ერთ-ერთი კინეტიკური პარამეტრი.

კონსტატაცია (ლათ. constat ცნობილია) - რაიმე ფაქტის, რაიმეს არსებობის, უეჭველობის დადგენა,

დაფიქსირება.

ქონსტიპაცია (ლათ. constipatio) ვაიწროვება, ვაწევა - იგივე ყაბზობა (იხ.). მუცელში შეკრულობა.

ქონსტიტუცია (ლათ. constitutio) შენება, აღნაგობა) - სოციალისტური ინდივიდუალური ანატომიურ-ფიზიოლოგიური თავისებურება. 2. სახელმწიფოს ძირითადი კანონი.

ქონსულტაცია (ლათ. consultatio) მოსათხოვრება) - 1. სპეციალისტის რჩევა რაიმე საკითხის შესახებ. მასწავლებლის მიერ სპეციალურად მოწყობილი მუცადინობა საგნის უკეთ ათვისების მიზნით. 2. დაწესებულება, სადაც სპეციალისტები რჩევა-დარიგებას იძლევიან (მაგ. ქალთა კონსულტაცია, იურიდიული კონსულტაცია).

ქონსუმენტები (ლათ. consumo) ვიყენებ) - ორგანიზმები, რომლებიც იყენებენ პროდუქტების (იხ.) მიერ შექმნილ მზა ორგანულ ნივთიერებას.

ქონტაგიოზური დაავადება (ლათ. contagio გადადება) - გადამდები დაავადება, რომელიც გადაეცემა დაავადების გამომწვევ აგენტთან უშუალო შეხებით.

ქონტაგიუმი (ლათ. contagio გადადება) - ინფექციური აგენტი (ბაქტერია, ვირუსი და სხვა), რომელიც ამა თუ იმ დაავადებას იწვევს.

ქონტამინაცია (ლათ. contamino) ვსერი, ჩირქს ვცხებ) - ინფექციური აგენტით ან მანევ ნივთიერებით ჭრილობის ან ჰაერის დაბინძურება.

ქონტაქტური ინჰიბიცია (ლათ. contactus შეხება, inhibeo შეეკავებ, შეეჩაჩერებ) - ნორმალური უჯრედები ქსოვილთა კულტურაში ერთმანეთთან კონტაქტისას წყვეტენ შეპდგომ მოძრაობას. სიმსივნურ უჯრედებს დაკარგული აქვთ კონტაქტური

ინჰიბიციის უნარი. ისინი ერთმანეთზე ლაგდებათ და ქმნიან მრავალშირან უჯრედოვან ფენებს. ეს მოვლენა 1963 წელს აღმოაჩინა აბარძრომბიმ.

ქონტაქტური ტრანსმისია (ლათ. contactus შეხება, transmissio გადაცემა) - ამა თუ იმ ინფექციური დაავადების შეხებით, კონტაქტის გადაცემა დაავადებულისა და ჯანმრთელ ადამიანზე.

ქონტექსტი (ლათ. contextus მჭიდრო კავშირი, შეერთება) - აზრობრივი თეატლსაზრისით რაიმე ტექსტის დამთავრებული ფრაგმენტი, რომელიც ზუსტად გამოხატავს მის ძირითად აზრს.

ქონტინგენტი (ლათ. contingens წილად რება) - განსაზღვრული კატეგორიის პირების შემადგენლობა (ამა თუ იმ ნოზოლოგიით დაავადებულები, გარკვეული პროფესიის ინსტიტუტის სტუდენტები და სხვა).

ქონტრაინდიკაცია (ლათ. contra წინააღმდეგ, indico უუჩვენებ) - უუჩვენება.

ქონტრაქტი (ლათ. contractus შეკრული) - შეთანხმება, ხელშეკრულების დადება.

ქონტრაქტურა (ლათ. contrahio ვჭიმავ, ვკუმშავ) - სახსრის მოძრაობის მეტნაკლებად შეზღუდვა უმთავრესად სახსარში ან მის ახლოს ნაწიბურის განვითარების შედეგად.

ქონტრაცეპცია (ლათ. contra წინააღმდეგ, conceptio ჩასახება) - ჩასახვის აცილება ხელოვნური საშუალებებით (პრეზერვატივის, ქიმიური ნივთიერებებით, სპირალის და სხვა).

ქონტროლვერსა (ფრანგ. contreverse) - უთანხმოება, კამათი, საკამათო საკითხი.

ქონტუსია (ლათ. contusio დაშ-

ება, დაჯევა) - შერყევა, რბილი ქსოვი-
ლების დახურული დაზიანება ანატომი-
ური მთლიანობის დაურღვეველად.
მექანიკური ზემოქმედების, გამოწვეული
ორგანიზმის საერთო დაზიანება (მაგ.,
ძლიერი აფექტებისას პაერის ტაღლის)
გამოწვეული ტენის შერყევა).

ქონტური (ფრანგ. contour) - 1. რაიმე
საგნის, ობიექტის შემოხაზულობა.
2. გამტარების დახშული ჯაჭვი.

ქონფერენცია (ლათ. conferre ერთ
ადგილას შეგროვება) - მეცნიერება
შეკრება, სადაც ისინი ერთმანეთს
უზიარებენ თავიანთ აზრებს, მონაცე-
მებს.

ქონფიგურაცია (ლათ. configura-
tio) - რაიმეს ფორმა, შემოხაზულობა.
რაიმე საგნების ურთიერთმდებარეობა.

ქონფორმიზმი (ლათ. conformis
ერთგვაროვანი, მსგავსი) - ერთგვა-
როვნება უძრაობა, ჩამორჩენილობა.

ქონქიოლოგია (ბერძნ. konche
ნიჟარა, logos მოძღვრება) - ზოოლოგიის
დარგი, რომელიც ძირითადად მოლუ-
სკების ნიჟარებს სწავლობს.

ქონცენტრირატი (ლათ. con ერთად,
centrum ცენტრი) - 1. სასარგებლო
წიალისეულის გამდიდრების მაღალ-
კონცენტრირებული პროდუქტი. 2. მა-
ღალკალორიული პროდუქტი შინაური
ცხოველების კვებისათვის. 3. სითხეში
ანტისხეულების, ვირუსების და სხე.
გაზრდილი შემცველობა.

ქონცეფცია (ლათ. conceptio აღქმა)
- რაიმე საგნის, მოვლენის, პროცესის
სისტემატური ანალიზის სახელმძღვა-
ნელო იდეა, ძირითადი თეალსაზრისი.

**ქონცეიფის ემბრიონული ჩანა-
სახეპის თეორია** - ჯ. ქონცეიფის
აზრით (1877), სიმსიენე წარმოიქმნება
ემბრიონული ჩანასახოვანი ფურცლე-
ბიდან, რომლებიც ზრდის პროცესში

გამოუყენებლნი რჩებიან.

ქოოპერაცია (ლათ. cooperatio
სანამშრომლობა) - შრომის, საქმიანობის
ორგანიზაციის ფორმა, როდესაც
მრავალი ადამიანი გეგმაზომიერად და
ერთობლივად მონაწილეობს შრომის
პროცესში (მაგ. სხედასხეა სამეცნი-
ერო ინსტიტუტების სანამშრომელსა
გაერთიანება რაიმე კონკრეტული
მიზნის მისაღწევად).

ქოორდინატეპი (ლათ. co ერთად,
ordinatus მოწესრიგებული) - სიდი-
დები, რომლებიც განსაზღვრევენ ამა
სუ იმ წერტილის მდებარეობას
სიბრტყეში ან სივრცეში.

ქოორდინაცია (ლათ. coordinatio
წესრიგ ში მოყვანა, მოწესრიგება) - რაიმე
მოქმედების, საქმიანობის შესაანხმება,
ურთიერთშეფარდება.

ქოოროლაია (ბერძნ. kopros
განაეალი, lalia ლაპარაკი) - უწმაწური
ლაპარაკი და გინების აკვიატებული
მოთხოვნილება.

ქოოროლოგიური გაეოქვეპა
(ბერძნ. kopros განაეალი) - განაელის
მიკროსკოპული ანალიზი უმარტივე-
სების ცისტების ან ჰელმინთების
კეერცების გამოელენისა და იდენტი-
ფიკაციის მიზნისა.

ქოოროფაგია (ბერძნ. kopros
განაეალი, phagos შიანსქმა) - ექსკრე-
მენტებისა კეება.

ქოატონი - იხ. შროტი.

ქოაულაცია (ლათ. copulatio შერ-
წყება) - 1. უმარტივესსა ორი ინდივიდის
შერწყმა სქესობრივი გამრავლების
დროს. 2. ორი მსგავსი სასქესო უჯრე-
დის (გამეტის) შერწყმის პროცესი.

ქორელაცია (ლათ. correlatio
სანაფარდობა) - ურთიერთდამოკიდებუ-
ლება. მაგ. დამოკიდებულება კუჭის
წყლულის სიხშირესა და კეების

რეჟიმს შორის კორელაცია შეიძლება იყოს პირდაპირი, შებრუნებითი ან სტოქასტური (შემთხვევითი, ქაოსური).

ძორპასონდენცია (ლათ. con თან, respondere პასუხობს) - გაზეუში ან ეურნალში გაგზავნილი ცნობა. მიმწერა, წერილები.

ძორექტივი (ლათ. correctus გასწორებული) - ტექსტის ან მკურნალობის ტაქტიკის ნაწილობრივი შესწორება ან შეცვლა.

ძორექტული (ლათ. correctus გასწორებული) - თავაზიანი, ტაქტიანი, ზრდილი.

ძორექცია (ლათ. correctio) - გასწორება (მაგ. მხედველობის კორექცია სათვალის ან ოპერაციის საშუალებით).

ძორინებაქტირიუმი (Corynebacterium) - გრამ-დადებითი ბაქტერიების ჯგუფი, რომელიც ახლოს დგას სხივისებრ ბაქტერიებთან. ბინადრობენ ნიადაგსა და წყლებში. საპროფიტული ფორმები შლიან პლასტმასს, პერბოციდებს, ასინთეზებენ ვიტამინებს, ამინომჟავებს. პარაზიტული ფორმები იწვევენ სხედასხევა დაავადებებს, მაგალითად დიფთერიას.

ძორონავირუსები (ლათ. corona გეორგინი, virus შხამი) - რესპირატორული დაავადებების გამომწვევი ვირუსები, რომლებსაც ელექტრონულ მიკროსკოპში აქვთ გრძელწამწამებანი გეორგინისა გარშემორტყმული ბურთის ან სფეროს სახე. შეიცავენ რნმს.

ძორონარული (ლათ. corona გეორგინი) - ძირითადად ოგულისხმება გულის მკვებაუი მარჯვენა და მარცხენა არტერია. ოივე გეორგინოვანი არტერიები.

ძორაპუს ალიენუმ (ლათ. corpus

სხეული, alienus უცხო, გარეშე) - ორგანიზმში შეჭრილი უცხო სხეული, რომლის ინკაფსულაციის შემდგომ ხშირად ეთხარდება ავთვისებიანი სიმსივნეები.

ძორაპუსკული (ლათ. corpusculum სხეულაკი) - ცოცხალი მატერიის უმცირესი, გაფორმებული ნაწილაკი (მატერია, ეორუსი, უჯრედის ორგანოიდი და ა.შ.).

ძორტიმოსტიაროილები (ლათ. cortex ქერქი, ბერძ. stereos მაგარი, eidos მსგავსი) - პორმონების ჯგუფი, რომელსაც გამოყოფს თორქმელზედა ჯირკვლის ქერქოვანი შრე. ზოგი მასგანი არეგულირებს ორგანულ ნივთიერებასა, ზოგი კი მინერალურ ცვლას.

ძორტის ორგანო - ლოკოკონაში (იხ) განთავსებულ ამ ორგანოში ხდება ბერითი ტალღების გარდასახევა ელექტრულ იმპულსებად. შედგება ბაზილარული მემბრანის, მერძნობარე წამწამოვანი უჯრედების (რეცეპტორების) და ტექტორიული მემბრანისაგან. სახელი დარქვა იტალიელი მეცნიერის, ა.პრტიის საპატიეცემულოდ, რომელმაც 1851 წელს აღმოაჩინა ეს ორგანო.

ძოსმეტოლოგია (ბერძ. kosmetike მორსივის ხელოვნება, logos მოძღერება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს სხეულის კოსმეტიკურ დეფექტებს და მათი აღმოფხერის მეთოდებს.

ძოსმოგონია (ბერძ. kosmogonia სამყაროს წარმოშობა) - მეცნიერება, რომელიც იკვლევს კოსმოსური სხეულებისა და სისტემების წარმოშობასა და განვითარებას.

ძოსმოლოგია (ბერძ. kosmos კოსმოსი, სამყარო, logos მოძღერება) - მოძღერება სამყაროს, როგორც ერთი მსლიანის შესახებ.

კოსმონავტი (ბერძნ. kosmos კოსმოსი, სამყარო, nautes მეზღვაური) - მფრინავი, რომელმაც შეასრულა ან ასრულებს ფრინას კოსმოსურ ხომალდზე. კოსმოსური ხომალდის ეკიპაჟის წევრი.

კოსმოპოლიტი (ბერძნ. kosmopolites მსოფლიოს მოქალაქე) - უწოდებენ ისეთ მცენარეებს ცხოველებს რომელიც გავრცელებული განსუილი არიან მთელ კონტინენტზე.

კოსმოსური ბიოლოგია (ბერძნ. kosmos კოსმოსი, სამყარო) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ცოცხალი ორგანიზმების ცხოველმოქმედების თავისებურებებს კოსმოსური სივრცის პირობებში, აგრესივე კოსმოსური ხომალდების ეკიპაჟების სიცოცხლის უზრუნველყოფის ბიოლოგიურ პრინციპს და სხვა.

კოსმოსური მედიცინა (ბერძნ. kosmos კოსმოსი, სამყარო) - მეცნიერების კომპლექსი, რომელიც მოიცავს სამედიცინო ბიოლოგიას, ინჟინერულ და სხვა სფეროების სამეცნიერო კვლევა-ძიებას და ღონისძიებებს, რომლებიც მიმართული არიან უსაფრასოების უზრუნველყოფისაკენ და ადამიანისათვის სიცოცხლის ოპტიმალური პირობების შექმნისაკენ კოსმოსური ფრენის პირობებში.

კოტილედიონი (ბერძნ. kotyledon სიღრუე) - იგივე ლებანი. თესლში მცენარის ჩანასახის პირველი (ან პირველი ორი) ფერცელი.

კოფაქტორები (ლათ. con ერთად, factor მკეყებელი, მწარმოებელი) - არაცილოვანი ბუნების ქიმიური შენაერთები, რომელნიც აუცილებლნი არიან მრავალი ფერმენტის აქტიურობის მაქსიმალური გამოვლენისათვის.

კოფეინი (coffeinum) - ალკალოიდი, რომელსაც შეიცავს ყავის ხე.

ჩაის ფოსალები და სხვა. ასტიმულირებს ცენტრალური ნერვული სისტემის მოქმედებას, აძლიერებს სისხლის მიმოქცევას, აფარსოებს სისხლძარღვების სანაოსურს.

კოფერმენტი (ლათ. co ერთად, fermentum საფუარი) - დაბალმოლეკულური შენაერთი, რომელიც აუცილებელია ორგანიზმისათვის როგორც დამატებითი ფაქტორი ფერმენტის აქტიუობისათვის. იგი ჩვეულებრივ შედის ფერმენტის შემადგენლობაში კოფერმენტების უმეტესობა ვიტამინების წარმოებულთა.

კოქსიდეები (Coccidea) - ფარიანები. ცრუ ფარიანები. მიეკუთვნებიან ძალზე მცირე ზომის საანაბარფრითან მწერებს. მრავალი მათგანი გამოყოფს სხეადასხვა ნივთიერებებს („საფლის ცვარს“, ცელისმაგვარ ნივთიერებებს, საღებავებს და ა.შ.).

კოქსიდიები (Coccidua) - უმარტივესების ტიპის, სპორიანების კლასის უჯრედშიგნისა პარაზიტები, რომლებიც ცხოვრობენ ხერხემლიან და უხერხემლო ცხოველების ეპითელიურ უჯრედებში (მაგ., ნაწლავში, ლეიძლში).

კოქსიდიოზი (coccidiosis) - ადამიანისა და ცხოველების ინვაზიური დაავადება, რომლის გამომწვევეია სპორიანისა კლასის პარაზიტული უმარტივესები. ადამიანის დასნებოვნება ხდება ოოცისტებითა დაბინძურებული საკებისა და წყლის, ნაწლავებში ოოცისტებიდან გამოდიან სპორიზოიტები, რომლებიც იჭრებიან ეპითელიუმში, სადაც იწვევენ ანაიბას, ზოგჯერ კი წყლულებს. ცხოველებიდან ხშირად ავადდებიან მსხეულფეხა რქოსანი საქონელი, ცხურები, თხები, ღორები, ბოცვერები, ძაღლები, შინაური ფრინველი. აგრესივე გარეული ძუძუმ-

წორები დაავადების სავიდან ასაცი-
ლებლად აუცილებელია პირადი ჰი-
გიენის დაცვა.

ბოლქოზი (Culex) - მიეკუთვნება
მწერების კლასს, ორფრთხიანების
რიგს სისხლისმწოველი კოლოებიდან
აღსანიშნავია ჩვეულებრივი კოლო -
Culex pipiens, მალარიის კოლო
(ანოფელესის გვარი) - Anopheles macu-
llipennis და სხვა ანოფელესის გვარის
კოლოების მღედრებს აქვთ მხეღე-
ტაე-მწუწნავი ტიპის პირის აპარატი,
მამრებს კი - მწუწნავი ამიტომ უკანას-
კნელნი იკეებებიან მხოლოდ მცენა-
რების ნექტართ. კულექსს შეუძლია
ჩხვლეტა, მაგრამ პირის აპარატის
თავისებურების გამო სისხლის ამო-
წოვა არ შეუძლია.

ბოვასერი (Berberis vulgaris) -
ფოსოლმცეენი ბუჩქია. ფესვები
შეიცავს 11 ალკალოიდს. მათ შორის
აღსანიშნავია ბერბერინი. ფოსლებში
არის ბერბერინი, C და E ვიტამინი,
კაროტინი, ორგანული მჟავები და სხვა
გამოიყენება ქოლექციტიტის, ქრონი-
კული ეპატიტის დროს და სხვა.

ბოხლქარული აპარატი (ბერძნ.
cochlear ლოკოკინა) - იხ. ლოკოკინა.

ბოჰორტა (ლათ. cohors ძველ
რომში ლეგიონის მეათედი ნაწილი) -
1. ადამიანების ჯგუფი, სადაც ისინი
გაერთიანებულნი არიან საერთო იდე-
ბითა და მიზნებით. 2. კოპორტული
ანალიზი - ეპიდემიოლოგიური მეთოდია,
როდესაც დაკვირვებას აწარმოებენ
ადამიანების დიდ ჯგუფზე.

ბრამპლი - კრაველის ჯიშის ცხე-
რების ტყავი, რომელიც მათ აძობენ
დაბადებიდან პირველ - მესამე დღეს.
ამზადებენ ძვირფას ქურქებს.

ბრანანა - 1. მრავალწლიანი ბალა-
ხოვანი მცენარეა, ნახევრად ბუჩქი (Hy-
pericum perforatum). შეიცავს უაერის

ზუსს, გლოკერინს, ფოსოვან, მარიმლავ
ნიესიერებებს, კაროტინს, ქოლინს,
ასკორბინის, ნიკოტინის მჟავებს, ფლა-
ვონოიდებს და ალკალოიდებს გაანია
ბაქტერიციდური, ტოქიკოგამაჟივებელი,
შარდმდენი და ტრილობის შემხორცე-
ბელი თვისებები. გარდა ამისა, ოგი
ასტიმულირებს გულის მუშაობას და
ზრდის არტერიულ წნევას. კრანანის
ზეთი კომპრესების სახით გამოიყენება
წყულულების, ჭრილობების და დამ-
წერობების შემთხვევებში. უწოდებენ
-90 აუადმყოფობის - მკურნალს.
2. ფეხსახსრიანთა ტიპის, მწერების
კლასის, სიფრიფანაფრთხიანების რუგის
წარმომადგენელია (Vespa vulgaris).

ბრანიალური (ბერძნ. kranion
თავის ქალა) - თავთან შედარებით
ახლოს მდებარე.

ბრანოლოზი (ბერძნ. kranion
თავის ქალა, logos მოძღვრება) - ანთრო-
პოლოგიისა და ზოოლოგიის ნაწილი,
რომელიც სწავლობს ადამიანისა და
ცხოველების თავის აგებულებას.

ბრეატიონი (ლათ. creatio
შექმნა) - ბიოლოგიური სწავლება,
რომელიც ამტკიცებს, რომ სამყაროს,
დედამიწის, სიცოცხლის, ადამიანის
და სხვ. შექმნა ღვთაებრივი აქტის
შედეგა.

ბრეო (ლათ. credo მწამს) - რწმე-
ნის სიმბოლო. მსოფლმხედველობის
საფუძველი.

ბრეკინგი (ინგლ. cracking) -
ნაყოფის გადამუშავება უფრო ძვირ-
ფასი პროდუქტების მიღების მიზნით.

ბრემატიონი (ლათ. crematio
დაწვა) - კრემაციის (იხ.) ჩასატარებელი
შენობა.

ბრემატიონი (ლათ. crematio დაწვა) -
გარდაცვლილის ნეშტის დაწვა განსა-
კუთრებულ, მაღალი ტემპერატურის
მიქნე ღუმელში.

კრიოლო (ესპ. criollo) - 1. ლათინურ ამერიკაში ესპანელი და პორტუგალიელი კოლონიზატორების შთამომავლები. 2. საერთოდ - ესპანურ, პორტუგალიურ და ფრანგულ კოლონიებში დაბადებული ევროპელი კოლონიზატორების შთამომავლები.

კრიმსთაზია ბერძ. kryos ყინვა, სუსხი, aisthesis შეგრძნება) - სიცივი-სადმი მომეტებული მგრძობელობა.

კრიზი (ფრანგ. crise გარდატეხა) - ავადმყოფის ორგანიზმში უეცრად განვითარებული უარყოფითი ხასიათის სხვადასხვა ცვლილებები (მაგ., ჰიპერტონიული დაავადების დროს) ბლასტური კრიზი ქრონიკული მიელოლეიკემიის შემთხვევაში გამოიხატება ქემატოლოგიური სურათის და კლინიკური მდგომარეობის გაუარესებით.

კრიზისი (ლათ. crisis გადამწყვეტი ხასიათის ცვლილება) - 1. მკვეთარი ცვლილება, მძიმე გარდამავალი პერიოდი. 2. ავადმყოფობის მიმდინარეობაში გარდატეხის მომენტი, რომელსაც მოსდევს ავადმყოფის მდგომარეობის გაუმჯობესება ან გაუარესება. იგივე აკრე

კრიმინოლოგია (ლათ. crimen დანაშაული, ბერძ. logos მოძღვრება) - მეცნიერება დანაშაულის, როგორც სოციალური მოვლენის შესახებ.

კრიობიოლოგია (ბერძ. kryos სიცივე, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - ბიოლოგიის დარგი, რომელიც შეისწავლის დაბალი და ზედაბალი ტემპერატურების მოქმედებას ცოცხალ სისტემებზე კრიობიოლოგიის პრაქტიკული ასპექტები დაკავშირებულია ბიოლოგიური ობიექტების შენახვასთან და დაგროვებასთან, სიცივის დახმარებით მკურნალობასთან, მცენარეების ყინვაგამძლე ჯიშების

გამოყენასთან, ადამიანის შრომის საქმიანობასთან პოლარულ პირობებში და სხვა.

კრიოთერაპია (ბერძ. kryos სიცივე, therapia მკურნალობა) - სიცივის (ცივი წყლის გადავლება, კრიოკაუტერიის მოწვა, ყინულიანი ბუშტი) მკურნალობა.

კრიოპრეციპიტატი (ბერძ. kryos სიცივე, ლათ. praecipito ძირს ევადება) - იხ. ანტიჰემოფილური გლობულინი.

კრიოპროტექტორები (ბერძ. kryos სიცივე, ლათ. protectio დაცვა) - ნიუთერებია, რომლებიც გაყინვას ინარჩუნებენ უჯრედების ინტაქტურ მდგომარეობას კლასიკური კრიოპროტექტორებია: გლიცერინი, პოლიეთილენ-პროლიდონი, პოლიეთილენოქსიდი და სხვა.

კრიოსტატი (ბერძ. kryos სიცივე, stas უძრავი) - აპარატი, რომლის საშუალებითაც დაბალ ტემპერატურებზე, ფიქსაციისა და ჩაყალიბების პროცესების გარეშე, ამზადებენ ჰისტოქიმიური კვლევისათვის გამოსადლე ანათლებს. კრიოსტატი საშუალებას იძლევა ობიექტის მოზადებისას შენარჩუნებულ იქნეს მისი ინტაქტური ქიმიური შემადგენლობა.

კრიოფილია (ბერძ. kryos სიცივე, philia სიყვარული) - ორგანიზმში, რომელსაც ძალუძს იცხოვროს შედარებით დაბალ ტემპერატურაზე, სიცივეში (მაგ., თუთარი დასაი).

კრიოფობია (ბერძ. kryos სიცივე, phobia შიში) - დაბალი ტემპერატურის, სიცივის, ყინვის პათოლოგიური შიში.

კრიპტა (ბერძ. kryptos ფარული) - ნუშისებრი ჯირკვლების და წერილი ნაწლავების ზედაპირზე ეპითელიუმის დაფარული ჩაღრმავებანი.

კრიპტოზამია (ბერძ. kryptos ფარული, gamos ქორწინება) - ზოგიერთი

მცენარის ე.წ. „ფარული ქორწინება“, როდესაც მათ ძალზე მცირე ზომის, სედალისასების შეუმჩნეველი გამრავლების ორგანოები გააჩნიათ. ასეთ მცენარეებს (გეიმრებს, შეიტებს, ხაესებს და ა.შ.) კრიპტოგამები ეწოდებათ.

კრიპტორაქიზმი (ბერძ. kryptos ფარული, orchis სასესლე, ismus მდგომარეობა) - სასესლეების (ერთის ან ორივეს) არჩამოსვლა სასესლე პარკში, რის გამოც ეთარდება სტერილურობა (იხ.).

კრისკროსინგი (ინგლ. criscrossing) - ჯვარედინი მემკვიდრეობა. ისეთი დამემკვიდრება, როდესაც შამამაგალი ემსგავსება საწინააღმდეგო სქესის მშობელს.

კრისტატი (ლათ. crista თხემი) - მიტოქონდრიის შინაგანი მემბრანის ნაოჭები, რომლებიც ამ ორგანოიდს ტიხრების მსგავსად ყოფს. მათში ლოკალიზებულია სასუნსაქი ფერმენტები.

კრიტერიუმი (ბერძ. kriterion) - განმასხვავებელი ნიშანი, საზომი, რომლებზე დაყრდნობითაც ფასდება რომელიმე მოვლენა, მოქმედება იდეატიშმარიტების კრიტერიუმი - ჩენი ცოდნის სარწმუნოების, ობიექტურ სინამდვილესთან მისი შესაბამისობის საზომი.

კრომანიონელი ალაპიანი - თანამედროვე ნამარხი ადამიანი, რომელიც ცხოვრობდა ქეის საუკუნის ბოლოს. მისი ნაშთები აღმოჩენილია საფრანკეთში. კრომანიონის გამოქვაბულში 1868 წელს.

კროსბრედი (ინგლ. crossbred) - ჰიბრიდული, შეჯვარებული.

კროსბრიდინგი (ინგლ. cross breeding მოშენება) - შინაური ცხოველების

ჯიშთაშორისი შეჯვარება აუტბრიდინგის (იხ.) ერთ-ერთი ფორმა.

კროსინგოვერი (ინგლ. crossing-over გადაჯვარედინება) - მეიოზის პროფაზაში შეწყველებულ ჰომოლოგურ ქრომოსომებს შორის გენებისა და მათელი სტრუქტურების ორმხრივი გაცვლა.

კროტონის ზეთი (Oleum crotonae) - მცენარული წარმოშობის (Cr. tiglium, Cr. capitatus) ყველაზე უფრო ცნობილი პრომოტორია (იხ.). გააჩნია სუსტი კანცეროგენური თვისებებიც. ადრე გამოყენებული იყო შედიცინაში როგორც მანქანაგრივებილი და საფლარათო საშუალება.

კრუპი (ინგლ. croup ხრინწიანი ჩხაილი) - ხორხის ლორწოვანი გარსის ანთება, რასაც თან ახლავს შეშუპება, სანათურის შევიწროება და სუნთქვის გაძნელება (დახრჩობამდეც კი). არჩევნ ნამდვილ და ცრუ კრუპებს.

კულმენა (ლათ. culmen მწვერვალი) - რაიმე მდგომარეობის, მოვლენის განსაკუთრებულად ამბლებული, დაძებული მომენტი.

კულმუსი (Inula helenium) - მრავალწლიანი მცენარეა, მსხვილი ფესურებითა ფოთლებს იყენებენ სასუნსაქი გზებისა და კუჭის შეკრულობის სამკურნალოდ, ფესურის ნაყენს კი როგორც შემკრულ საშუალებას. ეს მცენარე გამოიყენება აგრეთვე დიაბეტის სამკურნალოდ, როგორც დამზმარე საშუალება.

კულტი (ლათ. cultus საყვანისცემა) - ვინმეს ან რაიმეს მიმართ ბრმა საყვანისცემა, პიროვნების ღირსებების ზედმეტი გაზვიადება, გაღმერთება.

კულტურა (ლათ. cultura) - 1. საწარმოო, საზოგადოებრივ და სასულიერო ცხოვრებაში კაცობრიობის მიღწევათა ერთობლიობა. განსაზღვება. აღზრდა. 2. მიკროორგანიზმების კულ-

ტურა - მიკროორგანიზმების გავრცელების მათი შესწავლის მიზნით. 3. ქსოვილოვანი კულტურა - ცხოველური ან მკვანარეული ორგანიზმების ქსოვილთა ზრდის მეთოდი ხელოვნურ საკვებ ნიადაგებში.

კუმისი (სურქული სიტყვიდან "ქიმიზი") - ცხენის ან აქლემის დადუღებული რძისაგან დამზადებული სასმელი. მომთაბარე ხალხებისათვის უხსოვარი დროიდანაა ცნობილი.

კუმულაცია (ლათ. cumulatio დაგროვება) - ლორგანიზმში შეყვანილი სამკურნალო პრეპარატების, შხამების და დასხივების დოზების დაგროვება, შეჯამება. 2. აფეთქების ენერგიის კონცენტრაცია განსაზღვრული მიმართულებით.

კუნელი (*Crataegus oxyacantha*) - ბუჩქნარი ან მცირე ზომის ხე შეიცავს ეთერზეთებს, აცეტილქოლინს, ფლავონოიდებს, ოლეინის, ასკორბინის და სხვა ორგანულ მჟავებს, ფრუქტოზას, მღებავ და მარიმლაე ნივთიერებებს და სხვა. კუნელის პრეპარატები ამცირებენ ცენტრალური ნერვული სისტემის აგზნებადობას, გულისა და ტვინის სისხლძარღვებში აძლიერებენ სისხლის მიმოქცევას, არეგულირებენ არტერიულ წნევას, აუმჯობესებენ ძილს და საერთო მდგომარეობას, თავიდან გეაცდლებენ ტაქიკარდიას და არითმიას.

კუნთოვანი მსოვილი (*testus muscularis*) - შეადგენს კუნთების ძირითად მასას და ახორციელებს მათ შეკუმშვას. გამოყოფენ განივზოლიან და გლუვ კუნთოვან ქსოვილს. განივზოლიან კუნთებს მიეკუთვნებიან ჩონჩხის და გულის კუნთები, თუმცა ამ უკანასკნელს ცალკეც განიხილავენ განივზოლიანი კუნთოვანი ქსოვილი ძლიერ წაგრძელებული უჯრედები-

საგან (მიობლასტები, მიოციტები) შედგება. ყოველ მასიდან კი დიდი რაოდენობით გაანნია წერილი, პარალელურად განლაგებული კუმშვადი ბოჭკოები ანუ მიოფიბრილები ჩონჩხისა და გულის კუნთების უჯრედები (კარდიომიოციტები) შეიცავენ მორიგეობით განლაგებულ ღია ფერის (იზოტროპულ) და მუქ (ანიზოტროპულ) განივ ზოლებს. გლუვი კუნთების ქსოვილი შედგება ერთბირთვიანი, სათისტარის ფორმის უჯრედებისაგან. გლუვი კუნთები ახასიათებს საჭმლის მომწელებელ ტრაქტსა და ზოგიერთ სხვა შინაგან ორგანოს. აღნიშნული ქსოვილის თავისებურებაა ნელი შეკუმშვა და ამ მდგომარეობაში ხანგრძლივად ყოფნა ენერგიის მინიმალური ხარჯით.

კუპშერის უჯრედები - ამ ტიპის უჯრედებს სახელი დაერქვათ პისტოლოგ ძ.პ.კუპშერის საპატივცემულოდ, რომელმაც ისინი აღმოაჩინა და აღწერა 1873 წელს. ეს უჯრედები ღვიძლში მკროფაგების როლს თამაშობენ.

კურაბილური (ლათ. curabilis საზრუნავი) - მოსარჩენი, განსაკურნებელი. მაგ., განკურნებადი ანუ კურაბილური დაავადება.

კურა მედიანა (*Cura mediana*) - მკურნალობა მედეასულად პირველად ეს ტერმინი გამოიყენა გერმანელმა მეცნიერმა ძ.ი.პ.შპრინგელმა. მკურნალობა მედეასულად მოიცავდა სამკურნალო მცენარეების გამოყენებას, სისხლის გადასხმას, გაცოცხლების ცდებს და ა.შ.

კურარმი (ამერიკელი ინდიელების ენაზე) - შხამი, რომელსაც მოიპოვებენ ზოგიერთი სამხრეთ-ამერიკული მცენარისაგან (მაგ., *Menispermaceae*-ს ოჯახის *Chondrodendron*-ის გვარი).

ინდიელები მას იყენებდნენ ისრების მოსაწამლავად. შეიცავს კურარინის ჯგუფის ალკალოიდებს, რომელნიც იწვევენ კუნთების დამბლას. ამჟამად გამოიყენება მედიცინასა და ექსპერიმენტულ ფიზიოლოგიაში.

პურატორი (ლათ. curator მზრუნველი, მურევე) - პიროვნება, რომელსაც მინდობილი აქვს რაიმე სამუშაოს მეთვალყურეობა. მაგ. პედაგოგი, რომელიც პასუხისმგებელია სტუდენტთა ჯგუფის პრაქტიკულ საქმიანობაზე.

პურატია (ლათ. curatio ზრუნვა, მოვლა) - აუადმყოფის მოვლა და მკურნალობა.

პურიოზი (ფრანგ. curieux სასაცილო, გასართობი) - სასაცილო, უცნაური, ახირებული შემთხვევა.

პურიორტოლოგია (გერმ. Kurort სამკურნალო ადგილი, ბერძ. logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს კურორტების სამკურნალო თავისებურებებს. კლინიკური მედიცინის ერთ-ერთი დარგია. მოიცავს ბალნეოლოგიას, ბალნეოთერაპიას, ბალნეოტექნიკას, კურორტულ კლიმატოლოგიას და დაკავშირებულია ფიზიოთერაპიასთან და სხვა კლინიკურ დისციპლინებთან.

პურსი (ლათ. cursus სრბოლა, მიმდინარეობა) - 1. სამკურნალო პროცესის ციკლი. 2. სწავლების ციკლი.

პურსივი (ლათ. cursiva littera გაკრული ხელი) - საბეჭდი შრიფტი მარჯენივ გადახრილი ასოებით, რაც წააგავს გაკრული ხელით დაწერილ წერილს.

კუტიკულა (ლათ. cuticula კანი, გარსი) - ცხოველების ეპითელური ქსოვილის უჯრედებზე არსებული მჭიდრო არაუჯრედოვანი წარმონაქმნი კუტიკულის შემადგენლობაში შედის

ქიტინი, რომელიც ცილებთან და მინერალურ ნივთიერებებთან ერთად მას სიმტკიცეს ანიჭებს. მცენარეებში კუტიკულა წარმოდგენილია ცხიმოვანი ნივთიერებით (კუტინით), რომელიც მათ მიწისზედა ნაწილებზე (მაგ., ფოთლებზე) გადაკრულია აკის სახით.

კუტიანი (ლათ. cutis კანი) - ცხიმისმაგარი ნივთიერების ნარევი, რომელიც მცენარეების ფოთლებსა და ყლორტებზე გადაკრულია აკის სახით. შედის კუტიკულის შემადგენლობაში.

კუჭი (ბერძ. gaster, ლათ. ventriculus) - ადამიანისა და ცხოველების საჭმლის მომნელებელი ორგანო, რომელშიც მიმდინარეობს საკვების მექანიკური და ქიმიური გადამუშავება და მისი უმნიშვნელო შეწოვა. ადამიანისა და მტაცებლების კუჭი ერთკამერიანია, ჯირკვლოვანი ტიპის, კარგად განვითარებული კარდიალური ნაწილით, სხეულით, ფსკერით და პილორული ნაწილით. ადამიანის კუჭი საშუალო აესების პირობებში სიგრძეში 14-30 სმ-ს შეადგენს, ხოლო სიგანეში 10-16 სმ-ს. მისი საშუალო ტემპადობა 1,5-2,5 ლიტრია. ფრინველების კუჭი 2-განყოფილებიანია - კუნთოვანი და ჯირკვლოვანი. თუთუმიწოვებიდან მცოხნელ ცხოველებს განუვითარდათ 4-განყოფილებიანი კუჭი, რომელიც შედგება ფაშის, ბაღურას, წიგნარასა და მაჭიკისაგან.

ლ

ლაბილური (ლათ. labilis არამყარ) - არამდგრადი, მერყევი. ამ ტერმინით ხშირად აღნიშნავენ ორგა-

ნიზმის უჯრედის ან რომელიმე ინფექციური აგენტის არამდგრად მდგომარეობას გარემოს სხეადასხეა ფაქტორებისაღმი და სხეადასხეა ნიუთიერებებისაღმი.

ლაბირინთი (ბერძნ. labyrinthos) - სსფუჯუქლის ძეღღში მღღბარე შოგნისა ყური, რომელიც შედგება არხებისა და ღრუების რთული სისტემისაგან. Ⴢძველ საბერძენიში - შენობა მრავალრიცხოვანი დახლარაული, აბურღული გამოსასელღლები, სიღდანაც გამოსელა ძღღზე რთული იყო.

ლაბორატორია (ღას. laboro ემუშაობ) - განყოფიღება, საღაც აკუსებენ ანალიზებს, ატარებენ ცღებს და ექსპერიმენტულ სამეცნიეროკღღეღი სამუშაოებს.

ლაბორატორიული ცხოველღღი - ცხოვეღღები, რომღღებიც გამოიყენებან სამეცნიერო, ექსპერიმენტული ანუ საცღღელი მიზნებისსაღის კღღღეღის ღღრის გასაუღღისწინებული უნღღა იყოს მათი მგრძობიარობა ინფექციებისაღმი ან ტოქსინებისაღმი. გარღღა ამისა, ისინი უნღღა გამოირჩეოდნენ მცირე ზომებით, სწრაფი გამრავღღებისა, აგრეღღე აღღელი მოსაღღღღნი უნღღა იყენენ. ამჟამღღ სულ უფრო ხშირღღ იყენებენ წმინღღა ხაზების ცხოვეღღებს. ღღბორატორიული ცხოვეღღები: ძაგეღღი, ვიღღაგეღღი, ზაზუნები, ძღღღღები, კატები, ბოცკერეღღი, მამუნები, ბაყაყები, ღღრზოფიღღები და სხეა.

ღაბუნღა (იტღღ. legum) - ზღღის ყურე, რომელიც ზღღისაგან დაშორებულია ხმეღღღის ეღწრო ზოღღისა: ატოღღის (მარჯნის კუნბღღის) შუაში ზღღის წყღღისაგან წარმოქმნიღღი წყაღღსატევი.

ღაპანღღი (Lavandula officinalis) - მრავღღღიანი მარღღღუნე ხახეღღღღბუქიჯა ხმეღღსაშუა ზღღის სანაპირო-

ებღღან შეიცავეს ესერსეყებს, ურსოღღის მჟეაღღს, მარღღღღე ნიუთიერებს, კუმარინებს. ესერის ზეღღს გაანღღა ანტისეპტიკური აყისეღღები. გამოიყენება ჩირიქუენი ჭრიღღღების, განგრენის შემსახევეაში. მცენარის ყეაეღღღების ნაყენი სეღღტიური საშუაღღებაა.

ღაპავში (ღას. lavatio გამორეცხეა) - გამონაყოფი, გამონარეცხი პირის ღრუღღან, ყურებღღან, ტრეკიღღან, ბროსიქებღღან და ა.შ.

ღაზარში (წმინღღა ღაზარეს სახეღღის მიხეღღეღა, რომელიც აეღღმყოფებზე ზრუნეღღა) - სამხეღღრო ნაწიღღსან არსებული პატარა საეაღღმყოფო, საღაც ტარღღება არასეციღღლოზებული, ხანმოკღღე, სტაციონარული მკურნაღღობა.

“ღაზემზრინი” - იღღევე მარღღღი. საქარსეღღლოში, უძვეღღესი ხაღღზური მედიცინის საფუძეღღზე დამზადებული სამკურნალო პრეპარეტი. გამორიყეა ფარსო სამკურნალო სპექტრის. მკეეზარღღ აქეს გამოხატული ჰეპატოპროტექტორული, რეგენერაციული და სხეა აყისეღღები.

ღაზემზრი (ინგღღ. LASER აბრეღღეა-ტურაა light amplification by stimulated emission of radiation - სინაღღღის გაღღღეღება ინღღღეღღეღღი გამოსხივეების მეშეღღობის) - ტექნიკური მოწყობიღღობა სპექტრის ოპტიკური დიამაზონის მონოქრომატული კოვერგენტული გამოსხივეების იმჟულსური ან უწყვეტი გენერირებისსაყის. ღაზემზმა ჩაუყარა საფუძეღღელი ქეანტური ეღღექტრონიკის შექმნას. ღაზერულ ტექნიკას ფარსო გამოყენება აქეს ბიოღღღიასა და მედიცინაში. სინონიმი: ოპტიკური ქეანტური გენერატორი.

ღაზემზრული გამოსხივეება - ღღადგენიღღა, რომ სხეადასხეა ქსო-

ვილები ერთგვარონად არ შიანსიქვენ და აირეკლავენ ამ სხივებს. ეფექტის ხასიათი განისაზღვრება უპირველეს ყოვლისა მისი ინტენსიურობით ასუ სხივების სიმკვრივით. პირობისად განასხვავებენ ლაზერული გამოსხივების სიერმულ და არასიერმულ ეფექტებს მკირე სიმძლავრის პულსუნონური ლაზერების ცხოველებზე ზემოქედების შესწავლით დაადგინეს, რომ ორგანიზმში ხდება ფიზიოლოგიური ცვლილებები - სისხლწარმოქმნის სტიმულაცია, შემაერთებელი ქსოვილის რეგენერაცია, არტერიული წნევის ცვლილება და სხვა ლაზერულ გამოსხივებას იყენებენ ძნელად შესახორცებელი ჭრილობებისა და წყლულების შემსხვევაში მისი ეფექტურობა სხვა პათოლოგიების შემსხვევაში შესწავლის სტადიაშია.

ლაკმუსი (ლათ. lacca musci ლიქნის წენი) - საღებავი ნივთიერება, ინდიკატორი, რომელსაც ღებულობენ ზოგიერთი სახეობის წყალმცენარისაგან. ამ ნივთიერებით გაჯენილი ქაღალდს მუეა აწითლებს, ტუტე კი ალურჯებს.

ლაკუნა (ლათ. lacuna ფოსო, ორმო) - მკირე ჩაღრმავება, ფოსო.

ლაპარკიზმი - ქან ბატისტ ლამარკის ეეოლუციური თეორია, რომლის ძირითადი დებულებები ჩამოყალიბებულია ნაშრომში „ზოოლოგიის ფილოსოფია“ (1809). მასში ჩამოყალიბებულია ისეთი დებულებები, როგორებიცაა: ორგანიზმთა ცვალებადობა, სასობათა პირობითობა, მათი თანდათანობითი ცვლილებები და ახალ სახეობათა ჩამოყალიბება, ორგანიზმთა ორგანიზაციის თანდათანობითი სრულყოფა (გრადაცია), რომლის მამოძრავებელი ძალაცაა ბუნების სწრაფვა პროგრესისაკენ და სხვა. ლამარკის თეორია ერთ-ერთ პირველ ეეოლუ-

ციურ თეორიადაა მიჩნეული.

ლაბლიოზი (lambliosis) - უმარტივესების ტიპის, შოლტანების კლასის წარმომადგენლის - ლამბლიის (*Lambliia intestinalis*) გამოწვეული წერილი ნაწლავისა და ნაღლის ბუშტის დასენიანება, რომელიც ძირითადად გეხდება ბაეშეებში. ლამბლიის ფორმა მსხლისებურია, ორმხრივსიმეტრიული. სხეულის სიგრძე 8-30 მკმ-ია. პირველად აღწერა ექიმმა ვ.ლამბლემ 1859 წელს.

ლაბრატიზმი (ბერძ. lambda, ismus მდგომარობა) - 1.ბგერა ლ-ს არასწორი, შერბილებული გამოთქმა. 2.რ ბგერის შეცემა ლ ბგერით.

ლაშქლა (ბერძ. lamela გარსი) - ქლოროპლასტებში გრანების დისკების დამაკეშირებელი ხიდაკები.

ლაშინარია (*Laminaria japonica*) - ოგიე ზღვის კომბოსტო (იხ.).

ლანგპრანსის კუნძულები - პანკრეასის α და β უჯრედების გროვებია, რომლებიც შესაბამისად გლუკაგონს და ინსულინს გამოიმუშეებენ.

ლანგპრანსის უჯრედები - კანის ეპიდერმისის მკროფაგებია. სახელი დაერქვა პირველად მომინის პლანგერანსის (1847-1888) საპატიეცემულოდ.

ლანგპრანსის უჯრედები - ორგანიზმში მიმდინარე სხედასხვა პათოლოგიური რეაქციებისასთვის (სხედასხვა ინფექციური დაავადება, ტუბერკულოზი, აგრესიე ე.წ. - უცხო სხეულის კიბოსასთვის“ დამახასიათებელი გეგანტური პოლიკროოციტები (იხ.). სახელი დაერქვა ს.ლანგპრანსის (1839-1915) საპატიეცემულოდ.

ლანდშაფტი (გერმ. Landschaft) - ზგარემოს, რაიმე ადგილის საერსო

ხელი. 2. დედამიწის ზედაპირის ისტორიულად ჩამოყალიბებული გარკვეული არეალი, რომლისთვისაც დამახასიათებელია ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობების, მცენარეულობის, ცხოველების და სხვათა კანონზომიერი შეხამება, რითაც იგი განსხვავდება დედამიწის სხვა ზონებისაგან.

ლანსემო (ლათ. lanugo ლინლოი) - 1 ჩანასახისა და ნაყოფის სხეულის თმინი საფარველი პირველი 6 თვის განმავლობაში. 2 ჩაზი ბეწვი ადამიანის სხეულზე.

ლანცეტისებური ორპირა (*Dicrocoelium lanceatum*) - დიგენეზური მწოველების კლასის ბრტყელი ჭიაა. დეფინიტურ მასპინძლებს წარმოადგენენ როგორც შინაური, ასევე გარეული ცხოველები. პარაზიტობს ღვიძლში, ღვიძლის სადინარებში. შუალედური მასპინძელია ხმელეთის ლოკოკინა *Helicella derbentina*.

ლაპაროტომია (ბერძ. lapara საზარდული, მუცელი, tomo ეჭრი, ეკვეთა) - მუცლის კედლის გაკვეთა მუცლის ღრუს ორგანოების დასაეულიერების, დიაგნოსტიკის ან ოპერაციის მიზნით.

ლაპიდარული (ლათ. lapidarius ქვის) - მოკლე, შემოკლებული, მეტყველი ქვა, სტილი, რაც საედაპირელოდ დამახასიათებელი იყო ძველბერძნულ ქვის ძეგლებზე გაკეთებული წარწერებისათვის (მაგ. მოკლე, რამდენიმე სიტყვისაგან შემდგარი წერილი).

ლარვა (ლათ. larva მატლი) - ამა თუ იმ პარაზიტის ახალგაზრდა ფორმა ცხოველების ინდივიდუალური განვითარების ერთ-ერთი სტადია. იგივე მატლი.

ლარვა მიგრანტი (ლათ. larva migrans ბინადრობის შეცვლა) - ადამიანის დაეადებების საერთო

სახელწოდება, რომლებიც გამოწვეულნი არიან მისთვის არადამახასიათებელი პლემინაუტის მატლებით. ეს უკანასკნელი ადამიანის ორგანიზმში არასოდეს არ აღწევს სქესობრივ სიმწიფეს. ღარეული მიგრაციული პლემინაუტის მაგალითია ადამიანის დასენინება ღორის ასკარიდით.

ლარვიციდი (ლათ. larva მატლი, caedo ვკლავ) - ინსექტიციდები, რომლებიც გამოიყენებიან ფეხსახსრიანების მატლების (ლარვების) გასანადგურებლად. მაგ., ბუზის მატლების მოსასპობად იყენებენ კარბოფოსს, ტრიქლორმეტაფოსს, პექსაკლორანს. ღარეციდების გამოყენებისას აუცილებელია დაცულ იქნეს პირადი და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ზომები.

ლარინგიტი (ბერძ. larynx ხორხი, itis ანთება) - ხორხის ღორწოვანი გარსის ანთება. ცნობილია ე.წ. პედაგოგების ღარინგიტი.

ლატენტური პერიოდი (ლათ. latens ფარული, მალული) - გამოუმჯლანებული, ფარულად მიმდინარე პათოლოგიური პროცესი.

ლატერალური ორგანოები (ლათ. lateralis გვერდითი) - სხეულის შუა, ღერძული ხაზიდან მოშორებით განლაგებული ორგანოები.

ლატეროფობია (ლათ. latus გვერდი, ბერძ. phobos შიში) - გვერდზე დაწოლის შიში.

ლატიმერია (*Latimeria chalumnae*) - მტევანფარულიანი აიეზების ერთადერთი წარმომადგენელი. ითვლებოდა, რომ ისინი გადაშენდნენ 100 მლნ წელზე მეტი ხნის წინათ. ნაპოენია სამხრეთ აფრიკის ნაპირებთან 1938 წელს. მიინეულია, რომ ღატიმერიამ დასაბამი მისცა ხმელეთის პირველ ხერხემლიანებს, კერძოდ, ამფიბიებს.

ლაურეატი (ლათ. laureatus დაუნის გეირგვინით შემკული) - 1.წოდება, რომელსაც ანიჭებენ მეცნიერების, ტექნიკის, ლიტერატურის, ხელოვნების და სხვა დარგებში შრომითი დამსახურებისათვის. 2.პიროვნება, რომელიც ამ წოდების ღირსად ცნეს.

ლაფსუსი (ლათ. lapsus დაცემა, მცდარი ნაბიჯი) - შეცდომა, ცდომილება. ლაფსუს ლინგვე - შეცდომა სიტყვის თქმის დროს, უნებლიე წამოხატვანი.

ლაქტაცია (ლათ. lac რძე, lacto რძით ეკება) - სარძევე ჯირკვლიდან რძის გამოყოფა, ძუძუს წოვება. ლაქტაცია იწყება მშობიარობის შემდეგ. რძე წარმოქმნება სარძევე ჯირკვლის ალვეოლების ეპითელიურ უჯრედებში. ლაქტაციის რეგულაციაში ძირითადი როლი ენიჭებათ პიპოსალამუსს და პიპოფისს.

ლაქტოზა (ლათ. lac, lactis რძე) - რძის შაქარი; დისაქარიდი.

ლეთარგია (ბერძ. lethe გონიბადილობა, argia უმოქმედობა) - ავადმყოფური მდგომარეობა, რომელიც წააგავს ღრმა ძილს ლეთარგიის მძიმე ფორმის დროს ძნელია მისი გამოჯენა სიკვდილის მდგომარეობისაგან. ლეთარგია შეიძლება ძალზე დიდხანს გრძელდებოდეს. ლეთარგიის განვითარების მიზეზები დღეისათვის უცნობია, თუმცა იგი ხშირად თან ახლავს ძლიერ აღელვებას, ისტერიას, როგორც წესი, ლეთარგიას ლეტალობა არ ახასიათებს. ცნობილია ტრანსანოსომით გამოწვეული ლეთარგია, რომელიც ხშირად სიკვდილით მთავრდება. სინონიმი: სალასას ძილი.

ლეიკემია (ბერძ. leukos თეთრი, haima სისხლი) - თეთრსისხლიანობა. ძელის ტვინის აუთისებანი სიმსივნეა.

ტვინში ლეიკემა პირველად შემოიღო რ.პირსონმა. რუსეთში ამ დაავადებას ლეიკოს უწოდებენ. დღესდღეობით რაიმე ეფექტური სამკურნალო საშუალება ამ დაავადების წინააღმდეგ შემოუჭებულ არ არის.

ლეიკემიზაცია (ბერძ. leukos თეთრი, haima სისხლი) - ლიმფომების (ლიმფოსარკომების) დროს აუთისებანი პროცესის გადასვლა ლიმფური კვანძებიდან ძელის ტვინში. ამ დროს ძელის ტვინის და პერიფერიული სისხლის ქემატოლოგიური სურათები ლიმფომებისა და ლეიკემიების შემსახვევაში თითქმის იდენტურია. დიფერენციული დიაგნოზის დადგენა შესაძლებელია მხოლოდ ელექტრონული მიკროსკოპის მეოჯის დახმარებით.

ლეიკემოიდური რეაქცია (ბერძ. leukos თეთრი, oidos მსგავსი) - სისხლის მორფოლოგიური სურათი, რომელიც მსგავსია ლეიკემიური ან სუბლეიკემიური სისხლის სურათისა. აღნიშნული რეაქცია ლეიკემიისაგან იმით განსხვავდება, რომ ეტიოლოგიური ფაქტორის ლიკვიდაციასთან ერთად უმჯობესდება ავადმყოფის კლინიკური მდგომარეობა და სისხლის მორფოლოგიური სურათი.

ლეიკოგრამა (ბერძ. leukos თეთრი, gramma ჩანაწერი) - ნაცხში ლეიკოციტური რიგის უჯრედების პროცენტული შეფარდება.

ლეიკოდერმა (ბერძ. leukos თეთრი, derma კანი) - პიგმენტ მელანინის გაქრობით გამოწვეული კანის პიგმენტაციის დარღვევა.

ლეიკოზა (ბერძ. leukos თეთრი) - თვალის რქოვანი გარსის თეთრი შემღვრევა. ბისტი, ლიბრი.

ლეიკოპენია (ბერძ. leukos თეთრი, penia ნაკლებობა, სიღარიბე) - ლეიკო-

ციტების რაოდენობის შემცირება სისხლში.

ლეიკოალაკია (ბერძნ. leukos თუარი, plax ფირფიტა) - ლორწოვანი გარსის ქრონიკული ანთება. რომელსაც თან სდევს ეპთელიუმის სხვადასხვა ხარისხის გარქოვანება მთავარ-მორუხო ფერის ლაკებისა და ბალოების წარმოქმნის. უფრო ხშირად გეხვდება ენის, ლოყების, სასქესო ასოს სათვის, ქალებში გარეუას სასქესო ორგანოების ლორწოვან გარსზე.

ლეიკოპლასტები (ბერძნ. leukos თუარი, plastos გამონადერწი) - უფრო პლასტიდები მცენარეულ უჯრედებში, რომლებიც ურამანეთისაგან განსხვავდებიან ფორმითა და ფუნქციებით. ლეიკოპლასტები შეიცავენ წმკმ-ს, რიბოსომებს, აგრეთვე სამარაგო ნივთიერებების სინთეზისა და ჰიდროლიზის განმახორციელებელ ფერმენტებს. ლეიკოპლასტებს, რომლებშიც სინთეზდება და მარადება მეთრადი სახამებელი, ამილოპლასტებს უწოდებენ. ცხიმების მასინთეზებელ ლეიკოპლასტებს ოლეოპლასტებს უწოდებენ, ხოლო ცილებისას - პროტეინოპლასტებს ან პროტეოპლასტებს ლეიკოპლასტები შეიძლება გარდაიქმნენ ქლოროპლასტებად, უფრო იშვიათად კი ქრომოპლასტებად.

ლეიკოპოეზი (ბერძნ. leukos თუარი, poieo წარმოქმნი) - ლეიკოციტების წარმოქმნის პროცესი მაგალთად, ნეიტროფილური გრანულოციტებისასავეს ეს პროცესი მოიცავს: მიელობლასტს, პრომიელოციტს, მიელოციტს, მეტამიელოციტს, ჩხარბირსიანი ნეიტროფილს და სეგმენტბირსიანი ნეიტროფილს.

ლეიკოციტები (ბერძნ. leukos თუარი, kytos უჯრედი) - სისხლის თუარი უჯრედები, რომელთა მთავარი

ფუნქცია იმუნურ პროცესებში მონაწილეობა. ანსხევეებენ გრანულოციტებს (ნეიტროფილები, ეოზინოფილები, ბაზოფილები) და აგრანულოციტებს (ლიმფოციტები, პლაზმოციტები და მონოციტები).

ლეიკოციტოზი (ბერძნ. leukos თუარი, kytos უჯრედი, osis მდგომარეობა) - ლეიკოციტების რაოდენობის მომატება პერიფერიულ სისხლში ($8,8 \times 10^9/\text{ლ}$ -ზე მეტად).

ლეიომიომა (ბერძნ. leios გლუვი, mys კუნთი, oma სიმსიენე) - გლუვი კუნთების კუთხისაგან სიმსიენე.

ლეიტმოტივი (გერმ. Leitmotiv წამყვანი მოტივი) - ძირითადი აზრი, რაც არაერთხელ მეორდება და ხაზი ესმება (მაგ., წიგნის, ლექციის ლეიტმოტივი).

ლეიშმანიოზი (leishmaniosis) - ადამიანისა და ცხოველების პროტოზოული ინფექციური დაავადება, რომლის გამომწვევია შოლტიანების კლასის წარმომადგენელი ლეიშმანია. არჩევენ ვისცერულ ლეიშმანიოზს, რომლის გამომწვევია Leishmania donovani, კანის ლეიშმანიოზს, რომლის გამომწვევია Leishmania tropica და კან-ლორწოვან ლეიშმანიოზს, რომლის გამომწვევია Leishmania brasiliensis. საქართველოში ვისცერული ლეიშმანიის გადამტანია მოსკიტი Phlebotomus kandelaki. დაავადებას სახელი ეწოდა ინგლისელი ექიმის ვ. ლეიშმანის (1865-1926) საპატივსმულოდ.

ლეშა (Datura stramonium) - მიეკუსენება ძალღუფრძენასებრთა ოჯახის. ბალახებია, უფრო იშვიათად კი ბუჩქები და ხეები. მცენარის ყველა ორგანო შეიცავს შხამიან ალკალოიდებს (ჰოსციატამინს, სკოპოლამინს, ატროპინს). ამ მცენარისაგან იღებენ ბრონქული ასთმისა და რევმატიზმის სამკურნალო

პრეპარატებს.

ლენტოვირუსები (იტალ. lento ნელი, ლათ. virus შხამი) - რეტროვირუსების ოჯახის ერთ-ერთი ქვეოჯახია. ლენტოვირუსების ოჯახს მიეკუთვნება ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი (AIV).

ლენტისებური ანუ თასმისებური ჭიბები (Cestoda) - ცხოველების ჯგუფი, რომლებიც მიეკუთვნებიან ბრტყელი ჭიების ტიპს და ცენტრების კლასს. სხეულის სიგრძე რამდენიმე მილიმეტრიდან 10 და მეტ მეტრამდეა. ენდოპარაზიტებია. კარგად აქვთ განვითარებული ფიქსაციისა და გამრავლების ორგანოები. ნერვული სისტემა სუსტადაა გამოხატული. პერმაფროდიტებია. მათი განვითარება მიმდინარეობს მასპინძლის მონაცვლეობით. ასეთი მასპინძლები შეიძლება იყნ ადამიანი, აგრეთვე შინაური და გარეული ხერხემლიანი ცხოველები. თასმისებრი ჭიებია: ლორის და ხარის სოლიტერები, ექინოკოკი და მრავალი სხვა.

ლენტოზა (Hyoscyamus niger) - ძალღეობიანებთან ოჯახის ორწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. მცენარის ყველა ორგანო შხამიანია. შეიცავს ალკალოიდებს (ჰიოსციამინს, ატროპინს). სამედიცინო მიზნებისათვის (სპაზმების საწინააღმდეგო, ტკივილგამაყუჩებელი და სხვა) იყენებენ ფოთლებისაგან დამზადებულ ექსტრაქტს.

ლექრა - იხ. კეიარი.

ლექროზორიშვი (ბერძ. lepra კეარი) - კეთროვანთა სამკურნალო დაწესებულება. ან კოლონია.

ლექტინება (ბერძ. leptos წერილი, nema ძაფი) - მეთოზის I პროფაზის პირველი სტადია, რომლის დროსაც იწყება ქრომოსომების კონდენსაცია.

ლექტოსპიროზი (leptospirosis) - მწვავე ინფექციური დაავადება, რომელსაც იწვევს სპიროქტა *Leptospira interrogans*. ცნობილია ლექტოსპირების 10-ზე მეტი სეროლოგიური ვარიანტი. ორგანიზმში იჭრებიან დაზარებული კანიდან და ლორწოვანი გარსებიდან. ავადმყოფობა ხასიათდება ლეიძლის, თირკმლებისა და კაპილარების დაზიანებით. რეზურვუარული მასპინძლებია დაავადებული ეირსაგვები. დასენიანება ხდება ეირსაგვის გამოზაყოფითა, დაბინძურებული წყლითა და პროდუქტებით. ლექტოსპიროზისადმი მგრძობიარენი არიან: მსხილთყევა რქოსანი საქონელი, თხები, ცხერები, ლორები, ცხენები, ქათამები, მღრღნელებიდან კი, ეირსაგვების გარდა, საგვები და თრები.

ლესბოსური სიმპარული (lesbos კუნთული ეგვისის ზღვაში) - ქალთა ურთიერთსქესობრივი სწრაფეა იგივე დედაამავლობა.

ლექტალური ბენი (ლათ. letalis სასიკვდილო, ბერძ. genos წარმოშობა) - გენი, რომელიც ხელს უწყობს ჩანასახის სიცოცხლისუნარიანობის დაქვეითებას ან მის დაღუპვას.

ლექტალურიება (ლათ. letalis სასიკვდილო) - სასიკვდილო შედეგი. ავადმყოფთა, დაჭრილთა ან უბედურ შემთხვევის მსხვერპლთა სიკვდილიანობის სიხშირე.

ლექსიონი (ბერძ. lexis სიტყვა) - სიტყვების კონა, სიტყვების მარაგი. სულხან-საბა ორბელიანის მიხედვით - იენათა საარგმანი, ვინა სიტყვათა გამოთარგმანება (ქარაულად სიტყვის კონა ჰქვიან).

ლიანება (ესპ. liar შეკავშირება) - მცოცავი და ხეიარა მცენარეები. წარმოდგენილნი არიან როგორც ხემცენარეებით, ასევე ბალახოვანი

ფორმების უმეტესად გაერცვლებულნი არიან ტროპიკებსა და სუბტროპიკებში.

ლიბილო (ლათ. libet სურს, უნდა) - სქესობრივი ლტოლვა, სქესობრივი ინსტინქტი.

ლიბაზები (ლათ. ligo ეკვანძავ, ესკენი) - იგივე სინაუტაზები. ფერმენტების კლასი, რომლებიც აკატალიზებენ ღვმ-ს ორი სხედასხვა მოლეკულის ერთმანეთთან მიერთებას, ან რესტრიქტაზების (იხ.) მიერ ფრაგმენტირებული ღვმ-ს მოლეკულის კვლავ შეერთებას.

ლიბანდი (ლათ. ligo ეკვანძავ, ესკენი) - რაიმეს შემაერთებელი ჯგუფი ან მოლეკულა.

ლიბატურა (ლათ. ligo ეკვანძავ, ესკენი) - სისხლძარღვებზე დადებული კანტი სისხლდენის შეწყვეტის მიზნით.

ლიბაციბა (ლათ. ligo ეკვანძავ, ესკენი) - გაკვანძვა, შეკერვა (მაგ., ნუკლეინის მკაეების ბოლოების), კონდენსაცია.

ლიზინები (ბერძნ. lysis დაშლა) - ანტისხეულები, რომლებიც კომპლემენტთან (იხ) შეერთებით იწვევენ შესაბამისი ბაქტერიების ლიზისს.

ლიზინი - შეუცვლელი ამინომჟავა, რომელიც შედის თითქმის ყველა ცილის შემადგენლობაში. განსაკუთრებით დიდი რაოდენობისაა ჰისტონებში. მცენარეებში ლიზინის მკირე შემცველობის შემთხვევაში ქვეყიდება მათი ყუათიანობა.

ლიზისი (ბერძნ. lysis დაშლა, გახსნა) - სპეციფიკური ფერმენტების მოქმედების შედეგად უჯრედების, მათ შორის მიკროორგანიზმების დაშლის, დაღუპვის პროცესი.

ლიზობენია (ბერძნ. lysis დაშლა, გახსნა, geneia წარმოქმნა) - ბაქტერიების ბენტიკურად განპირობებული თვისება

განიცადოს ლიზისი და ამავე დროს გამოყოს ბაქტერიოფაგების დიდი რაოდენობა. ლიზობენია დაკავშირებულია ბაქტერიაში მფექციური სტრუქტურის, პროფაგის არსებობასთან.

ლიზობენური კონვერსია (ბერძნ. lysis დაშლა, გახსნა, geneia წარმოქმნა, conversio ცვლილება) - სინონიმი: ფაგური კონვერსია. ბაქტერიული უჯრედების თვისებების ცვლილება მისი ეწ. ზომიერი ბაქტერიოფაგის დასენიანების შედეგად. ეს პროცესი დაკავშირებულია ბაქტერიის გარემოში ახალი გენეტიკური ინფორმაციის დამატებასთან, რომელიც შედის უჯრედში ფაგის გენომით. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს აგრეთვე ტრანსდუქცია (იხ.), რაც შეიძლება გახდეს ფერმენტული აქტიუობის დაარუნენის თუ გაძლიერების, პათოგენური თვისებების, კოლონიების მორფოლოგიის და სხვა პარამეტრების ცვლილების მიზეზი.

ლიზოსომები (ბერძნ. lysis დაშლა, გახსნა, soma სხეული) - ორგანოიდები, რომლებიც ხელს უწყობენ უჯრედის ფაგოციტურ აქტიუობას ლიზოსომების ერთ-ერთი ტიპია გრანულოციტების პირველადი და მეორადი გრანულები. ლიზოსომები საშუალოდ 0,2-0,8 მკმ დიამეტრის მრგვალი ფორმის წარმონაქმნებია მათ გაანინათ ელექტროლად მკერივი ან მარცვლოვანი შიგთავსი და სახელი მემბრანა. ლიზოსომებში აღწერილია 30-მდე სხედასხვა ფერმენტი, რომელსა საშუალებითაც ხდება რაული ორგანული ნიუთიერებების დაშლა მარტივ ნიუთიერებებად.

ლიზოციმი (ბერძნ. lysis დაშლა, გახსნა, zyme საფუარი) - ფერმენტი, რომელიც მიკუთვნება ჰიდროლაზების კლასს იწვევს ბაქტერიული უჯრედის ლიზისს. აღმოჩენილია ცრემლში, ნერწყვში, ელენსაში, ლეიკოციტებში.

მცენარეებში, ზოგიერთ ბაქტერიასა და ფაგში. ადამიანის ორგანიზმში საშაშობს არასპეციფიკური ანტიბაქტერიული ბარიერის როლს. ლიზოციმს იყენებენ სეაღის, ცხერ-ხახის, ღრძილების დაეადებების, დამწვრობის შემახევევაში, მენაბაში და სხვა აღმოჩენილია 1922 წელს მიკრობიოლოგ ა.ფლამინბრის (პენიცილინის აღმოჩენის) მიერ.

ლითიაზი (ბერძ. lithos ქვა) - ქვების (კონკრემენტების) წარმოქმნა ორგანიზმში. იგივე კალკულოზი.

ლითობიოსფერო (ბერძ. lithos ქვა, bios სიცოცხლე, sphaira გარსი, სფერო) - დედამიწის ერთ-ერთ გეოლოგიურ გარსში, ლითოსფეროში მობინადრე ცოცხალი ორგანიზმების ერთობლიობა.

ლითოპურაცია (ბერძ. lithos ქვა, ლათ. murus კედელი) - ცხოველების ამოქოლევა არაორგანული ნიუთიერებებით (მაგ., აღწერილია ანაბიოზის მდგომარეობაში მყოფი გველების ინკრუსტირება მინერალური წყაროს წყლის კარბონატული გამანაყოფებით).

ლითოპაიდიონი (ბერძ. lithos ქვა, paidion ჩვილი ბავშვი) - ჩაკრული ნაყოფი. მუცელში ხანგრძლივად დარჩენილი და გაკრული ნაყოფი.

ლითოსფერო (ბერძ. lithos ქვა, sphaira გარსი, სფერო) - დედამიწის გეოლოგიური გარსი, რომელიც მოიცავს დედამიწის ფენას 50-200 კმ სიღრმემდე.

ლითოზმიტაბი (ბერძ. lithos ქვა, phytion მცენარე) - მცენარეები, რომლებიც იზრდებიან ქვებსა და კლდეებზე ოგივე პეტროფიტები.

ლიპკორი (ლათ. liquet სისხე) - ზურგის ტინის სისხე.

ლიმატინი (ლათ. limax ლორწო,

caedo ეკლავ) - უნიჟარო, ხმელეთის ლოკოინების (სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მანებლების) გასანადგურებლად გამოყენებული ქიმიური ნიუთიერებები (ე.წ. ჩამქრალი კირი, რკინის აჯასპი).

ლიმიტი (ლათ. limes ზღვარი) - ზღვარი, შეზღუდევა, საზღვარი რაიმეს ნორმა, უკიდურესი რაოდენობა.

ლიმნოლოგია (ბერძ. limne ტბა, logos მოძღვრება) - ჰიდროლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს დედამიწის შიდა წყალსატევეს. ტბათმკრდენობა.

ლიმონი (Citrus limon) - მარადმწვანე ხეა. მისი სამშობლოა ჩინეთი და იაპონია. გაერცვლებულია საქრსიელოს შავი ზღვის სანაპიროებზეც. შეიცავს ასკორბინის, ლიმონის მჟავებს, შაქრებს, ბიოფლავონოიდებს (P ვიტამინს), B ჯგუფის ვიტამინებს, ფლავონოიდებს, კაროტინს, კუმარინის წარმოებულებს, აგრესივე ესერის ზეთს იყენებენ პიპო- და ავიტამინოზების, ანაუბით პროცესების შემახევევაში და სხვა. საჭმლის მონელების გაუმჯობესებისათვის, აგრესივე სურაენდის სამკრნალოდ იყენებენ ლიმონის მოხარშულ ქერქს.

ლიმფა (ლათ. lymphა ანკარა წყალი) - ხერხემლიანთა ლიმფური ძარღვებისა და კაპილარების შიგთავსი, რომელიც სათავეს ქსოვილოური სისხიდან იღებს. მარილების კონცენტრაციით თისქმის არ განსხეედევა პლაზმისაგან, ხოლო ცილებს ნაკლები რაოდენობით შეიცავს. ლიმფა სისხლსან შედარებით გეიან დედდევა მასში ლიმფოციტები დიდი რაოდენობისაა წარმოდგენილი.

ლიმფაქენიტი (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძ. aden ჯორკევალი) - ლიმფური კენაბების ანუება.

ლიმფაქენოპათია (ლათ. lymphა

ანკარა წყალი, ბერძნ. aden ჯირკვლი, pathos აედამყოფობა, ტანჯვა) - ლიმფური კვანძების ყოველგვარი დაავადება (კრებიოთ ცნებაა).

ლიმფანომია (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძნ. angcion სისხლძარღვი, oma სიმსივნე) - ლიმფური კვანძების კუთლასეისებრი სიმსივნე ანგიომის ნაირსახეობაა.

ლიმფობლასტი (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, blastos ყლორტი, ღივი) - ლიმფოიდური რიგის მონოპოტენტური დედა-უჯრედი.

ლიმფობრანულომატოზი (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, granulum მარცვალი, ბერძნ. oma სიმსივნე, osis მდგომარეობა) - ლიმფური სისტემის აუთისებრი გრანულომა აედამყოფის ლიმფურ კვანძებში არსებობს ამ დაავადებისასავეის პათოგნომური შტერბურ-რიდის გიგანტური უჯრედები. ლიმფობრანულომატოზს სხვანაირად ჰოჯკინის დაავადებას უწოდებენ. ინგლისელი ექიმის თ.ჰოჯკინის საპატივეცემულოდ, რომელმაც 1832 წელს აღწერა ეს დაავადება.

ლიმფობრაფია (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, grapho ეწერ) - ლიმფური ქსოვილის რენტგენოლოგიური გამოკვლევა.

ლიმფოიდური ქსოვილი (ლათ. lymphა ანკარა წყალი) - ქსოვილი, რომელშიც დომინირებს ლიმფოიდური რიგის უჯრედები. ლიმფოიდურ ქსოვილს შეადგენს: ლიმფა, ლიმფური კვანძები, ელენსა, თიმუსი, პეიერის ფოლაკები, ხორხის ჯირკვლები, ფაბრიციუსის ჩანსა (ფრინველებში). ეს ქსოვილი წარმოდგენილია აგრეთვე ტუბულფორების ძელოს ტინში, სადაც წარმოიქმნებიან ლიმფოციტები.

ლიმფოქინები (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძნ. kincო ემძარაბ)

- ლიმფოციტების, კერძოდ, T-კელპერების მიერ გამოყოფილი ქიმიური მედიატორები, რომელსა მეშვეობისაც ისინი გაუღენას ახდენენ სხვა იმუნოკომპეტენტური უჯრედების აქტიუბაზე ლიმფოკინებია: ინტერლეიკინი-2, ინტერფერონები, ზრდის ფაქტორი, B-ლიმფოციტების დიფერენცირების ფაქტორი და სხვა.

ლიმფოპენია (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, penia ნაკლებობა, სიღარიბე) - ლიმფოციტების რაოდენობის შემცირება პერიფერიულ სისხლში (ყველა ლეიკოციტის 18%-ზე ნაკლები).

ლიმფორმა (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, rhco დენა) - ლიმფური ძარღვებიდან ლიმფის დენა.

ლიმფოსარკომა (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძნ. sarx ხორცი, oma სიმსივნე) - ლიმფოიდური ქსოვილის აუთისებრი სიმსივნე, რომელიც აზიანებს ლიმფურ კვანძებს, ელენსას, ღვიძლს, ძელოს ტინს და სხვა ვისცერულ ორგანოებს. იგივე აუთისებრი სიმსივნეა ლიმფომა.

ლიმფოციტები (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძნ. kytos უჯრედი) - ლიმფოიდური ქსოვილის ძირისადი უჯრედები, რომელსაც აქვთ ანტიგენის შეცნობის უნარი და მონაწილეობენ იმუნოლოგიური რეაქციების განხორციელებაში. მათსა დაკავშირებულია პუბორული და უჯრედული იმუნიტეტის განეისარება. ცნობილია ორი სახის, B- და T-ლიმფოციტები. T ლიმფოციტებში განასხეაეებენ 3 სუბპოულაცია: კილერებს, სუპრესორებს და ჰელპერებს.

ლიმფოციტოზი (ლათ. lymphა ანკარა წყალი, ბერძნ. kytos უჯრედი, osis მდგომარეობა) - ლიმფოციტების რაოდენობის მომატება პერიფერიულ სისხლში (ლეიკოციტების საერთო

რაოდენობის 40%-ზე მეტი) სხეულსახე პათოლოგიების დროს.

ლიოფილიცია (ბერძ. *lyo* ეხსნი, *philco* მიყვარს) - ქსოვილების და სხვა ბიოლოგიური ობიექტების გამოშრობის მეთოდური გაყინულ მდგომარეობაში ეპოქსიდის პირობებში. ეს მეთოდი საშუალებას იძლევა მივიღოთ მშრალი ქსოვილები, პრეპარატები და პროდუქტები მათ სტრუქტურული მასლიანობისა და ბიოლოგიური აქტიურობის დაუკარგავად. იყენებენ დონორის სისხლის მშრალი პლაზმის, მშრალი შრატებისა და ეპიტელების მისაღებად, ორგანოებისა და ქსოვილების ტრანსპლანტაციის შემთხვევაში, ფარმაცევტულ, კვების მრეწველობაში და სხვა.

ლიპაჰია (ბერძ. *lipos* ცხიმი, *haima* სისხლი) - სისხლში ცხიმის მაღალი შემცველობა.

ლიპიდები (ბერძ. *lipos* ცხიმი) - ცხიმისმაგარი ნივთიერებების ჯგუფი, რომლებიც შედიან ყველა ცოცხალი უჯრედის შემადგენლობაში და მონაწილეობენ ყველა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან პროცესში. ლიპიდები წარმოადგენენ უმაღლესი ცხიმოვანი მჟავების, სპირტების ან ალდეჰიდების წარმოებულებს. ყველა ლიპიდი იხსნება ორგანულ გამხსნელებში და როგორც წესი, არ იხსნება წყალში. ლიპიდები შედიან ბიოლოგიური მემბრანების შემადგენლობაში. გავლენას ახდენს უჯრედების განვლადობაზე, ფერმენტების აქტივობაზე, იმუნოქიმიურ პროცესებზე და სხვა. ცხოველებსა და მცენარეებში ლიპიდები მონაწილეობენ ენერგეტიკული რეზერვის და თერმოიზოლაციური საფარველის შექმნაში, აგრეთვე სხეულისა და ორგანოების დაცვაში მექანიკური ზემოქმედებისაგან.

ლიპიდოზი (ბერძ. *lipos* ცხიმი,

osis მდგომარეობა) - იმ დაავადებების საერთო სახელწოდება, რომელთაც თან ახლავს ლიპიდური ცულის დარღვევა. ასეთი დაავადებები შეიძლება იყოს მემკვიდრული და შექნილი (ფარბერის, გოშეს და სხვა დაავადებები).

ლიპომა (ბერძ. *lipos* ცხიმი, *oma* სიმსივნე) - ცხიმოვანი ქსოვილისაგან წარმოქმნილი კუთხოვითი სიმსივნე.

ლიოსარკომა (ბერძ. *lipos* ცხიმი, *sarx* ხორცი, *oma* სიმსივნე) - ავთო-სებანი სიმსივნე ცხიმოვანი ქსოვილის უჯრედული ელემენტებისა.

ლიოსაქცია (ბერძ. *lipos* ცხიმი, *lasis* *sectio* გაკვეთა) - ცხიმის (ქონის) ამოცლა, ამოკვეთა გახდომის ან სხეულის ადრინდელი ფორმის აღდგენის მიზნით.

ლიოსომა (ბერძ. *lipos* ცხიმი, *soma* სხეული) - ციტოპლაზმაში არსებული 10 მკმ-ზე ნაკლები ზომის სფერული ნაწილაკები, რომლებიც წარმოქმნილი არიან ლიპიდების ბიოლოგიკული შრისაგან მიიღებიან ხელოვნურად და ექსპერიმენტულ კულეებში გამოიყენებიან როგორც ბიოლოგიური მემბრანების მოდელემა.

ლიაურია (ბერძ. *lipos* ცხიმი, *uron* შარდი) - ცხიმების გამოყოფა შარდთან ერთად.

ლიტორალი (ლათ. *litoral* სანაპირო) - ხმელეთსა და ზღვას შორის სასაზღვრო ზოლი, რომელიც რეგულარულად (დღე-ღამეში ერთხელ ან ორჯერ) იფარება წყლით მოქცევის დროს და შრება მიქცევის პერიოდში. ლიტორალში წარმოდგენილია ცხოველების სითქმის ყველა ტიპი.

ლიქენები (*Lichenes*) - მღივრები, ქარაგოზები, სიმბიოზური ორგანიზმები, რომლებიც შედგებიან სოკოსა და

მწიანე წყალმცენარისაგან. ლიქენები გამოიყენებიან სამკურნალოდ (სისხლის წნევის მომატება, პერისტალტიკის გაძლიერება). შოცავენ ანტიბიოტიკებს და ვიტამინებს ლიქენებისაგან ამზადებენ ლაქმუსს.

ლიცენზია (ლათ. licentia ნებარსება, უფლება) - ნებარსება საქონლის (პროდუქტების, ავეჯის და ა.შ.) შეტანის და გამოტანის უფლებაზე (მაგ. ნებარსება სახელმძღვანელოების შეტანაზე სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში). 2. ნებარსება სამკურნალო პროფილაქტიკურ საქმიანობაზე; ნებარსება რაიმე პროდუქციის წარმოებაზე (მაგ. ფარმაცევტულ წარმოებაზე). 3. ნებარსება იმ ცხოველებზე სანადიროდ, რომლებზეც ნადირობა შეზღუდულია.

ლიცეუმი (ბერძნ. Lykeion) - სათინან, აპოლონ ლიკეელის ტაძრის მახლობლად არსებული კორომის სახელწოდება, სადაც ასწავლიდა არისტოტელე. 2. ეეოპაში - საშუალო სასწავლო დაწესებულებების ტიპი.

ლოგიკა (ბერძნ. logike, ლათ. logos, logus სიტყვა) - მკვნიერება აზროვნების კანონებსა და ფორმებზე. 2. შინაგანი კანონზომიერება, თანმიმდევრობა.

ლოგოთერაპია (ბერძნ. logos სიტყვა, therapeia მკურნალობა) - ავადმყოფობის განკურნება სიტყვის მეშვეობით.

ლოგოპედა (ბერძნ. logos სიტყვა, paideia აღზრდა) - მკვნიერება მეტყველების სხვადასხვა ნაკლზე და მათ მკურნალობაზე.

ლოგორეა (ბერძნ. logos სიტყვა, rheo მოუვდინები) - გადაჭარბებული ლაპარაკი.

ლოკალიზაცია (ლათ. localisatio ადგილობრივი) - რომელიმე ორგანოს, ქსოვილის, უჯრედის ან ორგანოდის

გარკვეული მდებარეობა. რაიმე ადგილის (მაგ. ანაბიოთი პროცესის) შემოფარგულა. შემოსაზღერა.

ლოკოკინა (cochlea) - 1. შიგნისა ყურში არსებული ძელოვანი წარმონაქმნი, რომელშიც მგრძნობიარე რეცეპტორებია. ლოკოკინა წარმოადგენს 35 მმ-მდე სიგრძის სპირალურ არხს სმენითი რეცეპტორები ლოკალიზებულია ლოკოკინაში, ხოლო წონასწორობის რეცეპტორები - ოვალური და მრგვალი ფორმის ტომსიკებში და ნახევარკალოვანი არხების ამჟღავნებში. 2. მოლუსკების ტიპის, მუცელფეხიანების კლასის წარმომადგენელი (მაგ. ეახის ლოკოკინა).

ლოკომოცია (ლათ. locus ადგილი, motio მოძრაობა) - მოქმედებათა კომპლექსი, რომლის საშუალებით ხდება ადამიანისა და ცხოველების გადაადგილება სივრცეში.

ლოკუსი (ლათ. locus ადგილი) - ქრომოსომის უბანი, რომელშიც ლოკალიზებულია გენი.

ლომის სახე - კეირით დაავადებული ადამიანის სახის თავისებურება.

ლორღოზი (ბერძნ. lordos გაღუნული, წელში მოხრილი, osis მდგომარეობა) - ხერხემლის მკვეთრი გაღუნვა წინისაკენ.

ლორწო (cremor, mucus) - ნახევრადგამკვრივად წებოვანი, ბლანტი მასაა მისი მთავარი შემადგენელი კომპონენტია გლუკოპროტეინი მუკინი. ლორწო ზრდასრული ადამიანის ორგანიზმში გეხედება მხოლოდ ლორწოვანი გარსების ეპითელიურ ქსოვილში, როგორც მისი სეკრეციის პროდუქტი. ლორწო წარმოიშეება ეპითელიური ქსოვილის ფიალისებურ უჯრედებში, აგრესეე შესაბამის ჯირკვლებში. იგი აბრკოლებს ლორწოვანი გარსების

დაზიანებას და აძლეეს მათ გლუვი პრილა შესახედაობას.

ლორწოვანი ბარსი (tunica mucosa) - ლორწოვანი სეკრეტის გამოყოფი გარსი, რომლისაჲც ამოფენილია გარემოსთან დაკავშირებული ღრუ და მილოვანი ორგანოების შინაგანი კედლები (საჭმლის მომნელებელი, სასუნაჲი, შარდსასაქესო სისტემები). გაანია გლუვი და სრიალა ზედაპირი. შედგება ეპითელიუმის ზედაპირული შრისაგან და მის ქვეით, განლაგებული ბოჭკოვანი შემაერთებული ქსოვილისაგან. ამ ორ კომპონენტს შორის ლოკალიზებულია ბაზალური მემბრანა. აღნიშნულ გარსს გაანია ლორწოვანი სეკრეტის გამოყოფი ჯორკვლები, აგრეთვე სისხლძარღვები.

ლოყის პარკები - ზოგიერთი ჩანთოსნის, მღრღნელის (განსაკუთრებით ზაზუნების) და მიმუნის პარში არსებული ლორწოვანი გარსის პარკისებრი ჩაღრმავებები ემსახურებიან საკვების დროებით, შენახვას.

ლოცმანი (პოლ. loodsmann) - 1. იქსიოლოგიაში - მცირე ზომის თევზი, ლოცმანი, რომელიც ორიენტაციას უადვილებს ზვიგნებს და მათ წინ მიცურავს. 2. გემების ეიწრო ადგილებში გაყვანის ან მათი პროტექტში შეყვანის სპეციალისტი, რომელმაც ზედმიწევნით იცის ცურვის ადგილობრივი პირობები.

ლაბა (tabes) - მიკროორგანიზმების მოქმედებით აზოტის შემცველ ნივთიერებასა (ცილების, ამინომჟავების) დაშლის პროცესი.

ლუმბაგი (ლათ. lumbus წელი) - წელსკეტი. ტკივილები წელის არეში.

ლუმინესცენტური პიკროსკოპია (ლათ. lumen სინათლე, შუქი, escent სუსტი მოქმედების აღნიშნული სუფიქსი) - ციტო- და ჰისტოლოგიური

კვლევის ფარსოდ გამოყენებული მეთოდია. მიკროობიექტების ლურჯ-ისფერი ან ულტრაიისფერი სხივებით განათებისას მიკროსკოპში აღინიშნება ამ სტრუქტურების ლუმინესცენტური ნაყოფა.

ლუმინესცენცია (ლათ. lumen სინათლე, შუქი, escent სუსტი მოქმედების აღნიშნული სუფიქსი) - ზოგიერთი ნივთიერებების მიერ სინათლის გამოსხივება, რაც გამოწვეულია ამ ნივთიერებების აგზნებით ენერჯის რაიმე წყაროს მიერ. გამოიყენება კლინიკურ-დიაგნოსტიკური და სხვა მიზნებისათვის.

ლუნატიზმი (ლათ. luna მთიარე, ismus მდგომარეობა) - იგივე სომნამბულიზმი, მთიარეულობა ან ადამიანი მდგომარეობა, როდესაც მძინარე ადამიანი სხედასხვა მოქმედებას ასრულებს მექანიკურად (მაგ. დადის). ამ დროს მისი ცნობიერება დაბინდულია წინათ ეგონას, რომ ასეთ მდგომარეობას იწვევდა მთაროს შუქი.

ლუპუსი (ლათ. lupus მგელი) - იგივე წითელი მგელურა. კანისა და ლორწოვანი გარსების ავტოიმუნური, ქრონიკულად მიმდინარე დაავადება.

ლურჯ-მწვანე წყალმცენარეები (Cyanophyta) - გაერთიანებულია დაახლოებით 2500 სახეობა. მიეკუთვნებიან პროკარიოტებს ამაჲმად არსებულ ორგანიზმებს შორის ისინი ყველაზე პრიმიტიული და უძველესია. ზოგიერთი ნიშნით ისინი ბაქტერიებს მოგეგონებენ. მრავლდებიან უსქესოდ, უჯრედის შუაზე გაყოფით. განსხვავებით ბაქტერიებისაგან. მათ გაანიათ მარცვლოვანი ქლოროფილი ფოტოსინთეზის საშუალებით, წარმოქმნილი გლუკოზა სახამებლად კი არ გარდაიქმნება, არამედ გროვდება გლიკოგენის (ცხოველური სახამებლის) სახით, როგორც ამას ცხოველებსა და სოკოებში

აქვს ადგილი.

ლურჯ-ჩირქოვანი ჩხირი (*Bacillus pyocyaneus*) - ადამიანისა თუ ცხოველის დაზარალებელი გრამ-უარყოფითი ბაქტერია *Pseudomonas*-ის გვარიდან. იგივე ლურჯ-მწვანე ჩირქბადი ჩხირი.

მ

მაგია (ბერძ. *mageia* გრძნულება, ჯადოქრობა) - პირველყოფილი ადამიანისა თუ ცხოველის დამახასიათებელი წარმოდგენების გადმონაშთი. თუთია მაგია - ჯადოსნობა ციური ძალების დახმარებით. შავი მაგია - ჯადოსნობა ეშმაკის, ჯოჯოხეთური ძალების დახმარებით.

მაგისტრი (ლათ. *magister* მასწავლებელი, დამრიგებელი) - 1. საშუალო საუკუნეებში - რაინდსა და ორდენის მოძღვარი. სასულიერო ხარისხი მრავალ ქვეყანაში. 2. პუბლიცისტური პროფესიის მეცნიერებასა და მასწავლებელი უმაღლეს სასწავლებლებში.

მაგმა (ბერძ. *magma* ცომი, ლავი) - გამდნარი, ბლანტი სილიკატური მასა, რომელიც მდიდარია დედამიწის მანტიაში ან დედამიწის ქერქში არსებული გაზებით. დედამიწის ზედაპირზე მაგმა გამოდის ლავის სახით ეულკანების ამოფრქვევისას.

მაგნიტიზმი (*Magnetis lithos* ქვა მაგნესიიდან - უძველესი ქალაქია მცირე აზიაში, ბერძ. *ismos* მდგომარეობა) - 1. ის ძალა, რომელიც გადაეცემა ერთი ადამიანიდან მეორეს. პიზოტიზმის მნიშვნელოვანი ფაქტორია. 2. ზოგადად რკინის ქვეყანგის თვისება მიიზიდოს რკინის, ფოლადის, ნიკელისა და

კობალტის ნაწილაკები.

მაგნიტობიოლოგია (*Magnetis lithos* ქვა მაგნესიიდან - უძველესი ქალაქია მცირე აზიაში, ბერძ. *bios* სიცოცხლე, *logos* მოძღვრება) - ბიოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ბუნებრივი და ხელოვნური მაგნიტური ველის გავლენას ცოცხალ ობიექტებზე. აგრეთვე განსაზღვრავს ბიოლოგიური წარმოშობის ნივთიერებების მაგნიტურ თვისებებს. მაგნიტურ ველს გამჭოლი მოქმედება აქვს და გავლენას ახდენს ორგანიზმის მარეგულირებელ სისტემებზე.

მაგნიტოთერაპია (*Magnetis lithos* ქვა მაგნესიიდან, ბერძ. *therapcia* მკურნალობა) - ფიზიოთერაპიული მეთოდი, რაც მდგომარეობს მაგნიტური ველის ზემოქმედებაში ავადმყოფ ორგანიზმზე.

მაგნოლია (*Magnolia grandiflora*) - მარადმწვანე ხე ან ბუჩქია. შიშვაცეს აღკალიდებს, უყურის ზეუსს, გლიკოზიდებს. პიპოთენიური საშუალებაა.

მაგნეზიუმი - ფეხსახსრიანები და მღრღნელები, რომლებიც აზიანებენ სასოფლო-სამეურნეო კულტურებს და ტყის მცენარეულობას, აგრეთვე ანადგურებენ სასარგებლო მწერებს (ფუტკარს, თუთიის აბრეშუმხვევიას). მაგნეზიუმი პარაზიტებისაგან (იხ.) განსხვავებით, საკვებს სასაანდოდ ამუშავებენ თავისი საჭმლის მომწელებელი სისტემის საშუალებით.

მაზონიზმი (ამ დათვლების აღმწერი აესტრიელი მწერლის *ლ. სახან-მასონის* გვარის მიხედვით) - სექსობრივი გაუკუღმარება, რაც გამოიხატება პარტიორისაგან ფიზიკური ტკივილის მიყენებით გამოწვეულ სიამოვნებაში. მაზონიზმის დროს სიამოვნებას განიცდის წამებული, საღიზმის დროს კი - მტანჯველი.

მაზურენკოს ვირუსი - 1956 წელს გამოყო ნ.მაზურენკომ CC57Br-ის ხაზის საგვებიდან, რომელსაც ეპტინის (ძროხის ყვავილის) ვირუსის შეყვანის შემდეგ განუვითარდათ ლეიკემიები. მაზურენკოს აზრით, ამ შემთხვევაში ინფექციურმა ვირუსმა გაააქტიურა ლატენტური ონკოვირუსი (საგვის ლეიკემიის ვირუსი).

მაიმუნები (Simia. Anthroipoidea) - ადამიანისმაგვარი პრიმატების ქვერგის ერთ-ერთი სახელწოდებაა. მაიმუნები იყოფა 2 ჯგუფად: ფართოცხვირიანებად (ანუ ამერიკულებად) და ეიწროცხვირიანებად. უკანასკნელ ჯგუფს ეკუთვნიან ადამიანისმაგვარი მაიმუნები.

მაპაპები (Macaca) - ეიწროცხვირიანი მაიმუნების გვარი. ჯოგში 10-20 მაიმუნია. იკვებებიან ნაყოფით, ფესვებით, ფოთლებით, ბრინჯით, სიმინდით, მწერებით და სხვა. წელიწადში ერთხელ ბადებენ ერთ შვილს. მკობა 5-6 თვეს გრძელდება. სქესობრივ სიმწიფეს აღწევენ 2-3 წლისათვის. იყენებენ როგორც ექსპერიმენტულ ცხოველს. ამ მაიმუნების ერთ-ერთი სახეობის (Macacus rhesus) სახელი ეწოდა ადამიანისა და ამ სახეობის მაიმუნების საერთო ანტიგენს - ეწ. რეზუს-ანტიგენს.

მაპრო (ბერძ. makros დიდი, გრძელი) - რაოდენობაში მოუთხოვებს რაიმეს მნიშვნელოვან სიდიდესზე.

მაპროგამეტი (ბერძ. makros დიდი, გრძელი, gamele ცოლი, gametes ქმარი) - ჩვეულებრივ უმოდრო და მამრობითი სასქესო უჯრედთან შედარებით უფრო დიდი ზომის მდებარეობითი სასქესო უჯრედი ან ინდივიდი (უმარტივესებში).

მაპროგლოსია (ბერძ. makros დიდი, გრძელი, glossa ენა) - ენის

გაღიდება.

მაპროვოლუცია (ბერძ. makros დიდი, გრძელი, evolutio განვითარება, გაშლა) - ევოლუცია, რომლის შედეგადაც განდნენ ახალი გვარები, ოჯახები, რიგები ან კიდევ უფრო მაღალი ტაქსონომიური კატეგორიები, ვიდრე სახეობაა. მაკროევოლუციას ადგილი აქვს დროის ხანგრძლივი ინტერვალის მანძილზე.

მაპროვლემენტატი (ბერძ. makros დიდი, გრძელი, ლათ. elementum სტიქია, საწყისი ნივთიერება) - ქიმიური ელემენტები, რომელთა გარეშეც შეუძლებელია ორგანიზმის ნორმალური ცხოველშქმედება. მაკროვლემენტებს ორგანიზმი შეიცავს 0,001-70%-მდე კონცენტრაციით. მაკროვლემენტებიდან პირველ ყოვლისა უნდა აღინიშნონ ორგანოგენები (O, C, H და N), რომლებიც ორგანიზმის მთელი მასის დაახლოებით 96-99%-ს შეადგენენ, აგრეთვე P, K, Ca, S, Mg, Na, Cl, Fe და სხვა.

მაპრომრბული (ბერძ. makros დიდი, გრძელი, ergon მუშაობა) - ტერმინი იხმარება ენერჯითა მდიდარი ფოსფატური ბმების აღსანიშნავად (მაგ. ატშ-ს მოლეკულაში).

მაპროკლიმატი (ბერძ. makros დიდი, გრძელი, klima დახრა დედამიწის ზედაპირსადმი) - დიდი გეოგრაფიული სივრცეებისათვის, მთლიანად პლანეტისათვის დამახასიათებელი კლიმატი (იხ.).

მაპრომასტია (ბერძ. makros დიდი, გრძელი, mastos ძუძუ) - ანომალურად დიდი სარძევე ჯირკვლები.

მაპრომოლეკულა (ბერძ. makros დიდი, გრძელი, ლათ. moles მასა, კნობითი სუფიქსით culal) - მოლეკულა, რომლის მასა 1000 დაღტონს აღემატება. გააჩნია კოლოიდური თვისებები.

მაკრომოლეკულებია ცილები და ნუკლეინის მჟავები.

მაკრონუკლეუსი (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, ლათ. nucleus ბირსი) - ინფუზორიების ღმ-ის მდიდარი სომატური ბირსი, რომელიც აკონტროლებს და წარმართავს ევგენეტიკურ და სინთეზურ პროცესებს უჯრედში.

მაკროორგანიზმი (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, organismus ცოცხალი არსება) - ყველა მრავალუჯრედიანი ცხოველი თუ მცენარე.

მაკროსკოპია (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, skopeo ვაკვირდები, ესწავლობ) - ობიექტის შესწავლა შეუიარაღებელი თვალით (ლუპის, მიკროსკოპის გარეშე).

მაკროფაგია (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, phago ეშთანსაქე) - დიდი ზომის უჯრედები, რომლებიც აქტიურად აწარმოებს ფაგოციტოზს (იხ.). არჩევენ თავისუფალ და ფიქსირებულ მაკროფაგებს ყველა ქსოვილსა და ორგანოს სათიხი მაკროფაგი გააჩნია: მონოციტი, პისტიოციტი, ლანგერჰანსის უჯრედი, ოსტეოკლასტი, კუპფერის უჯრედი და ა.შ.

მაკროცეფალია (ბერძნ. makros დიდი, გრძელი, kephale თავი) - არანორმალურად დიდი თავი. იგივე მგვალოცეფალია.

მაკულატურა (ლათ. maculare დასერა) - 1. უეარგისი ქაღალდი (ფურცლები, ბეჭდვის პროცესში გაფუჭებული წიგნები, გაზეთები და სხვა), რაც შეიძლება გამოდგეს გადასამუშავებლად. 2. უნიჭო ლიტერატურა, სხზულება, რომელსაც არაეისარი ფასეულობა არ გააჩნია. აღნიშნულ ტერმინს ხშირად იყენებენ უაზრო, უეარგისი სამეცნიერო სტატიების აღსანიშნავადაც.

მალაქოლოგია (ბერძნ. malakion მოლუსკი, logos მოძღვრება) - ზოოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს მოლუსკების სისტემატიკასა და ბიოლოგიას.

მალარია (იტალ. malaria ცუდი პაერი) - ინვაზიური დაავადება, რომელიც განპირობებულია პლაზმოდოუმის გეარის უმარტივესებით, რომლებიც მიეკუთვნებიან სისხლის სპორიანების კლასს და უმარტივესების ტიპს. განსაკუთრებით გავრცელებულია მალარიის პლაზმოდოუმის სამი სახეობა: Plasmodium vivax, P. malaria და P. falciparum. პარაზიტის სასიცოცხლო ციკლი მიმდინარეობს უსქესო და სქესობრივ გამრავლების მონაცვლეობით და მასპინძლსა ცვლით უსქესო გამრავლება მიმდინარეობს ადამიანში (შუალედური მასპინძელი), ხოლო სქესობრივ-ანოფელესის გეარის კოლოს მდებარეში (ძირისადი, საბოლოო მასპინძელი). დიაგნოზის დადგენა ხდება მიკროსკოპირების საშუალებით.

მალთუსიანელობა - თეორია, რომელიც ჩამოაყალიბა ინგლისელმა ეკონომისტმა და მღვდელმა თ. მალთუსმა 1778 წელს ნაშრომში „ტრაქტატი მოსახლეობაზე“. ეს თეორია ეძღვნება ბუნების „მუდმივი“ კანონების მოქმედებას, რომლებიც განაპირობებენ არსებობის საშუალებასა ზრდის ჩამორჩენას მოსახლეობის რაოდენობის ზრდასთან შედარებით. მალთუსის თანახმად მოსახლეობა იზრდება გეომეტრიული პროგრესიით, ხოლო არსებობის საშუალებანი არითმეტიკული პროგრესიით. აღნიშნულმა ნაშრომმა ჩ. დარვინს და რ. უოლესს ევოლუციის მამოძრავებელი ძალების დადგენის და ევოლუციის თეორიის ჩამოყალიბების გასაღები მისცა.

მალიგნიზაცია (ლათ. malignus აუთვისებანი) - ნორმალური ან პათო-

მანკი (defectus, vitium) - ნაკლი, დეფექტი (გულის, ხმის, მხედველობის და ა.შ.).

მანტია (ბერძნ. mantion ლაბადა, მოსასხამი) - 1. კბობსნაირებსა და მოლუსკებში კანის გარეგანი ნაოჭი, რომელიც ფარავს მთელ სხეულს ან მის ნაწილს. 2. ხერხემლიანი ცხოველების თავის ტვინის ქერქი.

მანუალური თერაპია (ლათ. manus ხელი, therapcia მკურნალობა) - ხელის საშუალებით სამკურნალო პროცედურების ჩატარება.

მანუსკრიპტი (ლათ. manus ხელი, scriptum წერილობითი თხზულება, წერილი) - უძველესი ხელნაწერი.

მარაზმი (ბერძნ. marasmos დაუძლურება, გამოფიტვა) - ადამიანის ფსიქიკური და ფიზიკური ძალების სრული განღევა, მაგ., პროგრესული დამბლის ბოლო სტადიის, ხანგრძლივი ქრონიკული დაავადების ან მოხუცებულობის შედეგად უილაჯობა უშუარობა.

მარბალიტი - ზოგიერთი ორსაგდულიანი მოლუსკის (მაგ., Margaritiferidae-ს ოჯახის Margaritifera-ს გეარის, Pteridae-ს ოჯახის Pinctuda-ს გეარის წარმომადგენლები და სხვა) მანტიაში ან ნიჟარისა და მანტიის ღრუს შორის მოხედრილი კენჭი ან სხვა უცხო სხეული, რომელიც სადაფის შრისა და ფარული მარგალიტის წარმოქმნა მოლუსკების დაცვიით რეაქცია უცხო სხეულზე.

მარაპის ლიმფოზა - ლ. მარაპის მიერ აღმოჩენილი ქსამების ლიმფოზა (იხ.), რომლის ეტიოლოგიური აგენტია ღმ-ს შემცველი პერპესვირუსი. აქამად შემუშავებულია ამ დაავადების საწინააღმდეგო ვაკცინაციის მეთოდი.

მარიაშაპშლა (Pegonum homnolae) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა

გაერცვლებულია შუა აზიაში. გვხვდება კავკასიაშიც. შეიცავს ალკალოიდებს (გერმანოლს, პეგამონს, ეაზოცინს და სხვა). გამოიყენება მოოპათიის და მისასუნინის შემთხვევებში, აგრეთვე ეპიდემიური ენცეფალიტის, პარკინსონიზმის და სხვ. სამკურნალოდ.

მარინისტი (ლათ. marinus ზღვის) - მხატვარი, რომელიც თავის სურათებში ასახავს ზღვას ოგივე შეიძლება ითქვას მწერალზე, რომელიც ნაწარმოებებს ქმნის ზღვის თემაზე.

მარიტა (ლათ. maritus მამალი, მეუღლე) - საბოლოო მასპინძლის ორგანიზმში არსებული ზოგიერთი ტრემატოდის სქესობრივად გამწიფებული სტადია. სქესობრივი გამრავლების პროცესში გარემოში გამოყოფს განაყოფიერებულ კვერცხებს.

მარაქერი (ფრანგ. marquer მონიშვნა) - რაიმეს ნიშანი, ნიშან-საიხება, რაც მას გამოარჩევს სხვებისაგან. მაგ., ქსოვილოვანი, უჯრედული ანტიგენური და სხვა მარკერები.

მარაქმიღერი (გერმ. Mark საზღვარი, scheidn ამოცნობა) - სამოინუნური, სიერკობრივ-გეომეტრიული გაანგარიშების სპეციალისტი სამოო და გეოლოგიურ-დაზვერვისი სამუშაოების ჩატარებისას.

მარჟანის სინდრომი (ფრანგი პედიატრის ა. მარჟანის გეარის მიხედვით, რომელმაც 1896 წელს პირველად აღწერა ეს დაავადება) - აღნიშნული დაავადება ადამიანში გენის პლეოტროპული ეფექტის მაგალითია. თუმცა ეს მემკვიდრული დაავადება დამოკიდებულია გენოტაში არსებულ ერთ შეუცვლად გენზე ოგი ტიპურ შემთხვევებში ხასიათდება ნიშან-საიხებების ტრიადით: თეალის ბროლის დეფორმაციით, აორტის ანეურიზმით, და საყრდენ-მამოძრა-

ეგელი აპარატის დაზიანებები.

მარწყვა-ბალახი (*Potentilla erecta*)

- ვარდისებრთა ოჯახის მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს მარილ-ლაე ნივთიერებებს, სახამებელს, სხვადასხვა მჟავებს, ფისებს, ცვილს, ეთერზეთებს. იყენებენ როგორც ანთების საწინააღმდეგო, ბაქტერიციდურ, ტკივილგამაყუჩებელ, სისხლდენის შემაჩერებელ საშუალებას და ა.შ.

მარწყვი (*Fragaria vesca*) - ვარდისებრთა ოჯახის მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს შაქრებს, ლიმონის მჟავას, მარილმადე ნივთიერებებს, ალკალოიდებს, ასკორბინის მჟავას და სხვა. გააჩნია ანტიმიკრობული, ოფლმდენი, შარდმდენი, ფიტინციდური და სხვა თვისებები.

მარჯნის რიშები (გერმ. Riff

წყალქვეშა ქვა) - კოლონური მარჯნის პოლიპების ჩონჩხისაგან წარმოქმნილი მასივები. იხ. ატოლი.

მასაჟი (ფრანგ. massage) - ადამიანის სხეულის სხვადასხვა ნაწილების დაზღვა სამკურნალო ან კოსმეტიკური მიზნით. ხელს უწყობს სისხლისა და ლიმფის მიმოქცევის გაუმჯობესებას, აგრესივე ქსოვილებში ნივთიერებათა ცვლის გაძლიერებას.

მასკულინიზაცია (ლათ. masculinus მამაკაცის) - ქალში მამაკაცის მჟორადი სასქესო ნიშნების (წყურულეაში, ქცევა და სხვა) გაჩენა.

მასპინძელი - ორგანიზმი, რომლის სხეულში ან სხეულის ზედაპირზე ცხოვრობს, იკვებება და მრავლდება პარაზიტი. მასპინძელი შეიძლება იყოს დეფინიტური (იხ.), შუალედური, დამატებითი და რეზერვუარული. დამატებითის კიდევ მჟორად შუალედურ მასპინძელს უწოდებენ რეზერვუარულ მასპინძელში ხდება გამომწვევის დაგროვება; ისე, რომ ეს უკანასკნელი

მასპინძელზე არ ახდენს არაეისარ პათოგენურ ზემოქმედებას.

მასტოპტოზია (ბერძ. mastos ტუბუ, ektome ამოკევა) - სარძევე ჯირკელის მოკევა.

მასტიტი (ბერძ. mastos ტუბუ, itis ანთება) - სარძევე ჯირკელის ანთება.

მასტოდონტი (ბერძ. mastos ტუბუ, odus კბილი) - დიდი ზომის ნამარხი ხორაუმიანი ტუბუწოვარი მასტოდონტებს ხშირად ეშვების ორი წყვილი გააჩნდათ. თხელებიან თანამედროვე სპილოების წინაპრად.

მასტოპათია (ბერძ. mastos ტუბუ, pathos ტანჯვა) - ტუბუს ყოველგვარი დაავადება (მაგ. ტუბუს ცისტა).

მასტურბაცია (ლათ. masturbatio ჩუქნობა) - იხ. ონანიზმი.

მატერიალიზმი (ფრანგ. materialisme საგნობრივი) - ფილოსოფიური მიმართულება, რომელიც აღიარებს სამყაროს მატერიალურობას ამ მიმართულების მიხედვით მატერია პირველადია, ხოლო ცნობიერება, აზროვნება - მეორადი.

მატიტელა (*Poligonum aviculare*) - ბალახოვანი მცენარეებია. შეიცავენ ეთერზეთებს, შაქარს, ძმრის, ასკორბინის და სხვა მჟავებს, მთრიმლაე ნივთიერებებს, რუტინს, ლორწოვანას და სხვა. გააჩნია შარდმდენი, სასაქმებელი, სისხლდენის შემაჩერებელი თვისებები. იყენებენ ბუასილის შემსახევაში ან საშეილოსოდან სისხლის დენის დროს, აგრესივე როგორც შარდმდენ საშუალებას. მატიტელელებიდან ფარსოდ არიან გაერცელებული და გამოაყენებან სამკურნალოდ *Poligonum carcum* (დეალურა), *P. hydropiper* (წალიკა), ცნობილი წაწიბურა აგრესივე მიეკუთნება მატიტელას გეარს (*P. fagopyrum*).

მატრიარქატი (ლათ. mater დედა,

ბერძნ. arche ძალაუფლება) - პირველყოფილი, თემური წყობის განეისაზრების ადრეული პერიოდი, რომელიც ხასიათდებოდა ქალის წამყვანი როლით; სამეურნეო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

მატრიმონიუმი (ლათ. matrimonium ქორწინება) - საქორწინლო. რაც ეკუთვნის ქორწინებას, ცოლ-ქმრობას.

მატრიქსი (ლათ. matrix დედა, საფუძველი) - ციტოპლაზმის ძირითადი ჰომოგენური ნივთიერება, რომელიც ავსებს ენდოპლაზმური ბადის და სხვა ორგანოიდების, ჩანარების და სხვა სტრუქტურებს შორის არსებულ სივრცეს. სინონიმი: ჰიალოპლაზმა.

მატრიცა (ლათ. matrix დედა, საფუძველი) - 1. მეტალისაგან ან რაიმე სხვა მასალისაგან დამზადებული ყალიბი, ფორმა. 2. ნუკლეინის მჟავებიდან შემდგარი „ყალიბი“ ანაბეჭდების მისაღებად მატრიცა ზოგ შემთხვევაში შეიძლება იყოს მნმ, ზოგში კი რნმ.

მაუნდულირეპეილი მემბრანა (ლათ. unda ტალღა, membrana ახელი კანი, გარსი) - ზოგიერთი შოლტიანის (მაგ., ტრიპანოსომას) პელიკულის (იხ.) აკისებური გამონაზარდი, რომელიც შოლტს აკეშირებს პარაზიტის სხეულთან.

მაყვალა (*Rubus idaeus*) - ვარდისებრთა ოჯახის ხეიარა ბუჩქია. შეიცავს გლუკოზას, ფრუქტოზას, საქაროზას, C ეიტამინს, ორგანულ მჟავებს, კაროტინს, არომატულ და მარიმლავ ნივთიერებებს და სხვა. იყენებენ გასტრიტების, კუჭიდან სისხლდენების, დიარეის, ნეუროზების და ქოშინის შემთხვევებში. გააჩნია შარდმდენი თვისებები.

მატარაცია (ლათ. macero ვარბილებ, ეაღბობ) - ქსოვილთა უჯრედების ერთმანეთისაგან განცალკევება

უჯრედშორისი ნივთიერების დაშლის შედეგად. ცხოველური ქსოვილების მაცერაციას ადგილი აქვს მათი წყალთან ხანგრძლივი შეხებისას. მაცერაციას იყენებენ ანატომიური და ჰისტოლოგიური პრეპარატების დასამზადებლად.

მახვილა (*Enterobius vermicularis*) - მიეკუთვნება მრგვალი ჭიების ტიპს. პარაზიტობს ადამიანის, უფრო ხშირად ბავშვების წერილსა და მსხვილ ნაწლავებში. მდებარის სიგრძე 9-12 მმ-ია, მამრის კი 2-5 მმ. სხეული თითისტარიანობური ფორმისაა. დანიეზირება ხდება ორალურად. პროფილაქტიკა მდგომარეობს პირადი ჰიგიენის დაცვაში მახვილთა გამოწვეულ დაავადებას ენტერობიოზი ეწოდება (იხ.).

მახრობეპეილი (*Bionac*) - მახრობელებს მიეკუთვნება საანამედროვე გველების ყველაზე უფრო დიდი ზომის წარმომადგენლები (პიტონი, ანაკონდა). აღწერილია ანაკონდა, რომლის სიგრძე 11 მეტრსა და 43 სმ-ს შეადგენდა. ანაკონდა ბინადრობს სამხრეთ ამერიკის ტბების, მდინარეებისა და ჭაობების ნაპირებზე, კარგად ცურავს, ყინსავეს და წყლის სიღრმეში დიდხანს ყოვნდება. იკეება ხერხემლიანი ცხოველებით (საეზები, კუები, წერილფეხა ჩლიქოსნები, მორჩილები, ფრინველები). ანაკონდები არიან როგორც ცოცხალმშობიარენი, ასევე კვერცხისმდებლებიც. პიტონები ბინადრობენ აღმოსავლეთ ნახევარსფეროს ტროპიკებსა და სუბტროპიკებში. ცხოვრობენ ტყეებში ხეებზე. პიტონს შეუძლია ცოცხლად გადაყლაპოს ტურა, ახალგაზრდა ღლეპარდი და სხვა. ადამიანს იშვიათად ესხმან სავეს მრავლდებიან კვერცხის დებით. გააჩნიათ უკანა კიდურების დერიოტები (იხ.), რომლებიც განლაგე-

ბული აქეთ ანალური ხერელის გვერდებზე

მზბპირაპი იოგაპი (ligumenta vocalia) - ხერხემლიანი ცხოველების მზბერაუი აპარატის ნაწილი, რომელიც წარმოადგენს ხრტილებს შორის დაჭიმულ ხორხის შიდა ზედაპირის ნაოკებს.

მზბპურობა - ცხოველსა ამ ტიპის თანაცხოვრების დროს პარტნიორები ინდიფერენტულნი არიან ერთმანეთსადმი ან ერთ-ერთი ღებულობს რაიმე სარგებლობას. მაგ. მღრღნელების სორობს საცხოვრებლად იყენებენ ობობები და ბაღლინჯოები; ზოგიერთი ზღვის სვეხის ლიუსიტა თავს აფარებს მელუხის ქოლგას და ა.შ.

მპანობა (ფრანგ. accoucheur შობა, დაბადება) - მედიცინის დარგი, რომელიც შეისწავლის ორსულობას, მშობიარობის აქტს და მშობიარობის დროს რაციონალური დახმარების მეთოდებს.

მზბაპარიოციტი (ბერძ. megas დიდი, karyon ბირთვი, kytos უჯრედი) - ძელის ტეინის გოგანტური უჯრედი, რომელსაც რამოდენიმე ბირთვი გააჩნია კლაზმატოზის (იხ.) საშუალებით მისი ციტოპლაზმიდან ხდება სარობბოციტების გამოსავისუფლება.

მზბაპარაპია (ბერძ. megas დიდი, karpos ნაყოფი) - მსხვილნაყოფიანობა.

მზბალობლასტიპი (ბერძ. megas დიდი, blastos ღივი) - ერთსარობპოზის ატიპოური ბირთვიანი დედა-უჯრედები წარმოქმნება აღისონ-ბირმურის დაედებისა და ერთსარობიელოზის დროს.

მზბალომანიბა (ბერძ. megas დიდი, mania ენება, სიგუე) - განდიდების მანია. იგივე მანია გრანდიოზა.

მზბალოტეფალიბა (ბერძ. megas დიდი, kephale თავი) - იხ. მაკროცეფალია.

მპლიალური (ლათ. medialis შუა, საშუალო) - სხეულის შუა სიბრტყესთან ახლომდებარე.

მპლიანური (ლათ. medialis შუა, საშუალო) - სიბრტყე, რომელიც სხეულს მარჯვენა და მარცხენა ნახევრებად ყოფს.

მპლიატორი (ლათ. mediator შუამავალი) - ნერვული იმპულსის ქიმიური გადამცემი. 2. ქიმიური ნივთიერებები, რომელსა საშუალებით ლიმფოციტები გაელენას ახდენენ სხვა იმუნოკომპეტენტური უჯრედების აქტივობაზე. მაგ. ლიმფოკინები.

მპლიკამენტაპი (ლათ. medicamentum წამალი) - სამკურნალო ნივთიერებების, წამლების ზოგადი სახელწოდება.

მპლიკოსი (ლათ. medicus) - მკურნალი, ექიმი, სამკურნალო საქმის სპეციალისტი.

მპლიტაცია (ლათ. meditatio) - განსჯა, აზროვნება.

მპლიუმი (ლათ. medium შუამავალი) - ადამიანი, რომელსაც თითქოსდა გააჩნია ადამიანებსა და „სულების“ სამყაროს შორის შუამავლის როლის შესრულების უნარი.

მპლიცინა (ლათ. medicina მედიცინა, მეცნიერება მკურნალობის შესახებ) - მეცნიერება ადამიანის დაედებასა, მათი მკურნალობისა და პროფილაქტიკის შესახებ შედგება სამედიცინობიოლოგიური, კლინიკური, სამედიცინო-სოციალური და პოეზური დისციპლინებისაგან. ტერმინი „მედიცინა“ დაკავშირებული უნდა იყოს კოლხეთის მეფის აიეტის ქალიშვილის, მედეას სახელსა.

მპლუზას თაპი (ლათ. caput თავი, medusa ბერძნული მითოლოგიის მიხედვით, ფრთოსანი ურჩხული წარმო-

დგენილი ჰყავდათ, საეზე გველებ-
დახეული ქალის სახის) - პორტალურ
სისტემაში სისხლის მიმოქცევის შე-
ფერხების გამო ჭიპის ირგვლივ
კანქვეშა ვენების კოლატერალების
განვითარება (გველების ფორმის
მსგავსად).

მედულური (ლათ. medulla ტინი)
- ტინისა, ტინოვანი. უფრო ხშირად
გამოიყენება ძელის ტინის აღსანი-
შნადად. მაგ., მედულოგრამა - ძელის
ტინის უჯრედული შემადგენლობა.

მეზენტერიული (ბერძ. mesos შუა,
enteron ნაწლავი) - ნაწლავის. მაგ.,
ნაწლავის ლიმფური კვანძები.

მეზენქიმა (ბერძ. mesos შუა,
enchyma აესებული) - ჩანასახოვანი შეკ-
როვებელი ქსოვილი.

მეზოგლეა (ბერძ. mesos შუა,
gloios წებოვანი) - ღრუბლებისა და
ნაწლავლურიანების ექტოდერმასა და
ენტოდერმას შორის ლოკალიზებული
უსტრუქტურო ლაბოვანი ფენა.

მეზოდერმა (ბერძ. mesos შუა,
derma კანი) - შუა ჩანასახოვანი ფურ-
ცელი, რომელიც ექტოდერმასა და
ენტოდერმას შორის მდებარეობს.
მეზოდერმა და მისი წარმონაქმნები
მანდუკირებელ ზეგაელენას ახდენენ
ექტოდერმისა და მეზოდერმის წარმო-
ნაქმნებზე და პირიქით. მეზოდერმა
დასაბამს აძლევს შემაერსებელ
ქსოვილს. სისხლსა და ლიმფას,
ჩანჩხის ძელებს, სასქესო ჯირკვლებს,
კუნთებს, სირკმლებს, დენტანს.

მეზოზოური პირა (ბერძ. mesos
შუა, zoe სიცოცხლე) - ე.წ. შუა
სიცოცხლის ერა. დედამიწის ქერქის
შრეების სტრატოგრაფიული სკალის
ბოლოსწინა ჯგუფი. დედამიწის
გეოგრაფიული ისტორიის ერა. მისი
ხანგრძლიობა შეადგენდა დაახლო-
ებით 163 მილიონ წელს. აღნიშნული

ერა შედგება ტრიასული, იურული
და ცარცული პერიოდებისაგან ჭარბო-
ბდნენ გეიმრები, შიშველსელოვანები,
აგრეთვე რეპტილიები. ამ დროს
გამოინდნენ ფარულსელოვანები,
ფრინველები, ძუძუმწოვრები.

მეზოთელიომა (ბერძ. mesos შუა,
thelc დერილი, oma სიმსიენე) - სერო-
ზული გარსების ამომფენი ერასშიანი
ბრტყელი ეპითელიუმისაგან განვითა-
რებული ავთისებიანი სიმსიენე.

მეზოთელიუმი (ბერძ. mesos შუა,
thelc დერილი) - მეზოდერმიდან წარმო-
ქმნილი სეროზული (იხ.) გარსების
ამომფენი ერასშიანი ეპითელიუმი.

მეზოლითი (ბერძ. mesos შუა,
lithos ქვა) - სახამედროვე ადამიანის
განვითარების გარდამავალი პერიოდი
(5000-12000 წლის წინათ) უძველესი
ქვის ხანიდან (პალეოლითიდან) ახალ
ქვის ხანამდე (ნეოლითამდე). მეზო-
ლითში ადამიანმა გამოიგონა მშვილდი,
მოიწინაურა ძაღლი და ა.შ.

მეზომორფული (ბერძ. mesos
შუა, morphe ფორმა) - ადამიანის
ანათოპოლოგიური ტიპი, რომელსაც
ახასიათებს სხეულის ზომიერი სიგანე
და კიდურების სიგრძე.

მეზოფიტები (ბერძ. mesos შუა,
phyton მცენარე) - მცენარეები, რომლე-
ბიც იზრდებიან ზომიერად ტენიან
ადგილებში. გარდამავალნი არიან
პიგროფიტებსა და ქსეროფიტებს
შორის.

მეთილის სპირტი - ხის სპირტი,
ხის მშრალი გამოხდის ერას-ერასი
შხამიანი პროდუქტი. ფარსოდ გამოი-
ყენება ლაბორატორიებში ფარმაკე-
ტული პრეპარატების სინთეზისასათვის,
საღებავების დასამზადებლად და
სხვა. იგივე მეთანოლი.

მეთოდი (ბერძ. methodos კვლევა)
- 1. ბუნების მოვლენების, სხვადასხვა

პროცესების და ა.შ. კელევის, შეცნობის ხერხი. 2.გამოკელევის ხერხი ან მათი სისტემა, რომელსაც იყენებენ მოღვაწეობის რაიმე სფეროში.

მეთოდოლოგია (ბერძ. methodos კელევა, logos მოძღვრება) - რომელიმე მეცნიერებაში გამოყენებული ძირითადი პრინციპები ან კელევის ხერხების ერთობლიობა.

მეიოზი (ბერძ. meiosis შემცირება, რედუქცია) - განვითარებადი სასქესო უჯრედებისათვის დამახასიათებელი გაყოფის სახე. ამ პროცესის დროს ქრომოსომების რაოდენობა ორჯერ მცირდება და ქრომოსომების კომპლექტი გარდაიქმნება ჰაპლოიდურად. მეოზი იყოფა ორ ეტაპად, რომელსაც I და II დაყოფა ეწოდება. *სითათუელ* დაყოფას აქვს პროფაზა, მეტაფაზა, ანაფაზა, ტელოფაზა. I დაყოფის წინ ხდება ქრომოსომების გაორმაგება. I დაყოფის პროფაზა ძალიან ხანგრძლივია და შედგება 5 სტადიისაგან - ლეპტონემა, ზიგონემა, პაქინემა, დიპლონემა და დიაკინეზი. ტერმინი შემოთავაზებულია შარმმირისა და მშარის მიერ 1905 წელს.

მექონიუმი (ბერძ. mekon ყაყაჩოს წვენი) - ახალშობილის პირველი განავალი.

მელანიზმი (ბერძ. melas შავი, ismus მდგომარეობა) - ცხოველების კანში, ბუმბულში, ბეწეში პიგმენტ მელანინის დიდი რაოდენობით არსებობა.

მელანინი (ბერძ. melas შავი) - აზოტის შემცველი შავი და მუქი ყაყისფერპიგმენტიანი ამორფული ნიუთიერება კანში, თმაში და სხვაგან.

მელანომა (ბერძ. melas შავი, oma სიმსივნე) - მელანინის წარმოქმნილი პიგმენტური ქსოვილისაგან განვითარებული სიმსივნე (კანის მელანო-

სარკომა და მელანოკარცინომა). ახასიათებს ძალზე აუთვისებანი და სწრაფი კლინიკური მიმდინარეობა. უფრო ხშირად ლოკალიზებულია კანზე.

მელანოციტაზი (ბერძ. melas შავი, kytos უჯრედი) - ცხოველებისა და ადამიანის პიგმენტური უჯრედები, რომელთა ციტოპლაზმა საესეა მელანინის შემცველი გრანულებით.

მელანქოლია (ბერძ. melas შავი, chole ნალექლი) - დათრგუნული გუნებ-განწყობილება, სველა, კეშანი ფსიქიკური მდგომარეობა მეტნაკლებად ხანგრძლივი მოდუნებით და ნალექლიანობით. დეპრესიის მოძველებული სახელწოდება.

მელენა (ბერძ. melas შავი) - შავი ფერის, შედედებული, სისხლიანი განავალი. იგივე "ჰიპოკრატეს შავი აეადმყოფობა".

მელიორაცია (ლათ. melioratio გაუმჯობესება) - მიწების ხარისხის მკვეთრი გაუმჯობესება ჭაობების დაშრობის, უწყლო ნაკეთების მორწყვის და სხვა გზით.

მემბრანა (ლათ. membrana თხელი კანი, გარსი) - თხელი გარსი, რომელიც ფარავს უჯრედის ციტოპლაზმას. შედგება ორ რიგად განლაგებული ლიპიდების მოლეკულებისაგან, რომლებიც ქმნიან ერთ შრეს (ცილოვანი მოლეკულები სხვადასხვა სიღრმეზე არიან ჩაშენებული) ლიპიდურ შრეში. ცხოველურ მემბრანას გარედან აკრავს თხელი გლიკოპროტეიდული შრე - გლიკოკალიქსი. მცენარეული უჯრედები გარედან დაფარულია ცელულოზისაგან შემდგარი უჯრედული კედლით. მემბრანა დიდ როლს თამაშობს უჯრედული განვლადობის, აგრეთვე ფაგოციტოზის (იხ.) და როფეოციტოზის (იხ.) პროცესებში. სინონიმები: პლაზმალემა, პლაზმათეკა.

პლამური მემბრანა.

მიკროტინაეზი (Microtinae) - საგვისებრი მღრღნელებია. უმეტესი მათგანი სასოფლო-სამეურნეო მანებლები არიან, აგრეთვე ტულარემიის, ლეპტოსპიროზის და სხვა დაავადებების რეზერვუარული მასპინძლები.

მემკვიდრეობა (hereditas) - ცოცხალი ორგანიზმის თვისება, გადასცეს შამომავლობას მშობლების ნიშან-თვისებები, რაც უზრუნველყოფს ცოცხალი არსებების მორფოლოგიური, ფიზიოლოგიური და ბიოქიმიური ორგანიზაციის მემკვიდრეობას მთელ რიგ საობებში. მემკვიდრეობა განაპირობებს ონტოგენეზის სპეციფიკურ ხასიათს გარემოს განსაზღვრულ პირობებში.

მემკვიდრეობითი ცვალებადობა - ცვალებადობის ფორმა, რომელიც ცვლის გენოტიპს. ცვალებადობის ამ ფორმას გენოტიპური ან მუტაციური ცვალებადობა ეწოდება, ხოლო ცალკეულ ცვლილებებს - მუტაციები. მემკვიდრეობითი ცვლილებები შეიძლება იყოს აგრეთვე შეჯგურების დროს გენების ხელახალი კომბინაციების შედეგი. იხ. მოდიფიკაცია.

მემკვიდრეობის ქრომოსომული თეორია - თეორია, რომლის თანახმადაც ბირთვში ლოკალიზებული ქრომოსომები არიან გენების მტარებლები და წარმოადგენენ მემკვიდრეობის მატერიალურ საფუძველს; ეს თეორია შეიქმნა უჯრედული თეორიის საფუძველზე მისი ავტორი ანტონიო ბიოლოგი თ.მორბანი (1866-1945).

მემკვიდრული დაავადებები - დაავადებები, რომლებიც წარმოიქმნებიან გენეტიკური ინფორმაციის შენახვის, გადაცემის და რეალიზაციის პროცესების დარღვევის გამო. ამ

ტიპის დაავადებების წარმოშობას განაპირობებენ გენური, ქრომოსომული და გენომური მუტაციები.

მემორიალური (ლათ. memoria ხსოვნა) - სამახსოვრო. რაიმეს ან ეინმეს სახსოვრად რაიმეს გაკეთება (მაგ. მემორიალური დაფა).

მემორაბი (ფრანგ. memoires მოგონებები) - წერილობითი მოგონებები პირადი ან საზოგადოებრივი ცხოვრების მოვლენებზე.

მენარქი (ბერძ. men თვე, arche დასაწყისი) - პირველი თვეური.

მენელეიზმი - მოძღვრება მემკვიდრული ნიშან-თვისებების გადაცემის კანონზომიერებებზე, რამაც საწყისი მისცა თანამედროვე გენეტიკის განვითარებას აღნიშნული კანონზომიერებების ავტორი ბ.მენელეი, რომელმაც ისინი ჩამოაყალიბა ნაშრომში „ცდები მცენარულ ჰიბრიდებზე“ (1866).

მენსურა (ლათ. mensura საზომი) - ჭიქის მსგავსი დანაყოფებიანი ჭურჭელი სითხის რაოდენობის გასაზომად. იყენებენ ლაბორატორიებში და აფთიაქებში.

მენიქრის სინდრომი - შუა ყურის დაზიანება, რაც გამოიხატება ყურისასმინის სენსორულ-ნერვულ დაქვეითებაში. დამახასიათებელი ნიშნებია: საებრუ, ყურებში ხმაური, ფლუქტუაციის (იხ.) შეგრძნება და სხვა. აღნიშნულ დაავადებას სახელი ეწოდა ფრანგი ოტოლარინგოლოგის კ.მენიქრის (1799-1862) საპატივცემულოდ.

მენიქსი (ბერძ. meninx ტინის გარსი, oma სიმსივნე) - ტინის გარსებიდან განვითარებული სიმსივნე.

მენიქსიტი (ბერძ. meninx ტინის გარსი, itis ანთება) - სათესა და ზურგის ტინის გარსების ანთება, რომლის გამოწვევი შეიძლება იყოს ბაქტერიები,

ვირუსები, სოკოები და სხვა.

მენისკი (ბერძ. meniskos ნახევარ-მთვიარისებრი) - მუხლის სახსრის სახსარშეგა ნახევარმთვიარისებრი წყვილი ხრტილოვანი ფორფიტა. მენისკები მდებარეობს დიდი წვივის ორივე როკზე.

მენოპაუზა (ბერძ. men აუგე, pause შეჩერება) - სეიურის (მენსტრუაციის) ფიზიოლოგიური შეწყვეტა 40-50 წლის ასაკში.

მენსტრუალური ციკლი (ლათ. menstruus ყოველსეიური, ბერძ. kyklos წრე) - პრიმატების სქესობრივი ციკლი, რასაც თან ახლავს სეიური (მენსტრუაცია). მენსტრუალური ციკლი გამოიხატება საკერცხების და მდედრის სასქესო გზების პერიოდული ცვლილებებით. ფსიქოლოგიურ-ქცევითი რეაქციებით და ა.შ. ქალის ყოველსეიური სისხლის დენა საშვილოსნოდან იწყება სქესობრივი მომწიფების პერიოდში და წყდება 40-50 წლის ასაკში.

მენტორი (ოდისეისის შეილის, ტელემაქეს გამზრდელის, მენტორის სახელის მიხედვით) - ლამზრდელი, მასწავლებელი, ხელმძღვანელი ღმკუნარე, რომელზეც ამყნობენ სხვა მცენარეს. ფივე საძირე.

მეორადი სასქესო ნიშნები - ცხოველებში ორი სქესის განმასხვავებელი თავისებურებების ერთიანობა (პირველადი სასქესო ნიშნების გამოკლებით). მეორადი სასქესო ნიშნები ეთარდებიან სქესობრივი მომწიფების პერიოდში სასქესო ჰორმონების ზემოქმედებით ადამიანში მეორადი სასქესო ნიშნებია - განსხვავება სხეულის ზომებსა და პროპორციებში, თმოვანი საფარველი, კანქეშა ცხიმის დაროება, ხმის ტემბრი, ქალის სარძევე ჯირკვლები, ხორხის ხრტილი მამა-

კაცში (ადამის ვაშლი) და სხვა. ცხოველებში მეორადი სასქესო ნიშნები შეიძლება იყოს მუდმივი ან შეიძლება გამოვლინდეს ეწ. „საქორწილო სეზონებში“.

მეორე სასიბნალო სისტემა - ადამიანის მეტყველების უნარი. ჯრდნობა პირობითი რეფლექსებს.

მერისტემა (ბერძ. meristos გამყოფი) - მცენარეების წარმოქმნელი ქსოვილი, რომელიც დიდხანს ინარჩუნებს უჯრედების გაყოფის უნარს. ცხოველების არასპეციფიკური უჯრედები, რომელთაც დიფერენცირების უნარი გააჩნიათ.

მეროპიტოზი (ბერძ. meros ნაწილი, a უარყოფითი თაესარი, mitos ძაფი) - ამიტოზის სახესხვაობა, რომლის დროსაც წარმოქმნება სხედასხვა ზომის შეიღეული ბირსეები.

მეროპამია (ბერძ. meros ნაწილი, gamos ქორწინება) - უმარტივესების განყოფიერების პროცესი, როდესაც კოპულირებენ (იხ. კოპულაცია) არა მილანი ინდივიდები, არამედ მათი დაყოფის დროს წარმოქმნილი გამეტები.

მეროზომოტა (ბერძ. meros ნაწილი, zygotos შერწყმული, შეერთებული) - ფსეედოზიგოტა, რომელიც ჩნდება ბაქტერიებში გენეტიკური მასალის გადატანის ყველა ფორმის (კონიუგაციის, ტრანსდუქციის, ტრანსფორმაციის) შემთხვევაში.

მესამე ქუთუთო - ფრინველებისა და ქვეწარმავლების თეალის შიდა კუთხეში განლაგებული აკო, რომელიც ფარდასავით ეფარება თეალს.

მესამერიზმი - შთავანების საშუალებით სხედასხვა დაეადებების მკურნალობა. ცნობილი მკურნალის შ.ამსმმრის (1743-1815), ცხოველური მაგნეტიზმის (ფსიქოთერაპიის და პო-

პნოთურაპიის) ფუძემდებლის სახელის მიხედვით.

მეტაბიოზი (ბერძ. meta შემდეგ, შორის, bios სიცოცხლე) - სიმბიოზის ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც მდგომარეობს მიკროორგანიზმებს შორის ურთიერთმოქმედებაში: ერთი სახეობის ცხოველქმედების პროდუქტები კვების წყაროს წარმოადგენს მეორისათვის. მეტაბიოზის ჯაჭვები ძალზე მნიშვნელოვანია რეგულაციების (იხ.) მუშაობისათვის აგრეთვე გარემოს გასუფთავებისათვის.

მეტაბოლიზმი (ბერძ. metabole შეცვლა, გარდაქმნა, ismus მდგომარეობა) - ნივთიერებათა ცვლა ცოცხალ ორგანიზმში ასიმილაციისა და დისიმილაციის ერთობლიობა.

მეტაბოლიტიკი (ბერძ. metabole შეცვლა, გარდაქმნა) - ნივთიერებათა ცვლისათვის აუცილებელი ნივთიერებები, რომლებიც განიცდიან მთელ რივ ქიმიურ გარდაქმნებს. ისინი წარმოიქმნიან როგორც ორგანიზმში, ასევე მზა სახით შედიან მასში.

მეტაბენეზი (ბერძ. meta შემდეგ, genesis წარმოშობა) - სქესობრივი და უსქესო თაობების მორიგეობა.

მეტაზოა (ბერძ. meta შემდეგ, zoon ცხოველი) - ყველა მრავალუჯრედიანი ცხოველის ზოგადი სახელწოდება.

მეტაკინეზი (ბერძ. meta შემდეგ, kinesis მოძრაობა) - მიტოზის პროცესში ქრომოსომების გადაადგილება სითითარას ეკვატორული სიბრტყისაკენ.

მეტამერია (ბერძ. meta შემდეგ, შორის, meros ნაწილი, წილი) - ორმხრივსიმეტრიული ცხოველების სხეულის სეგმენტაცია, დაყოფა ან დანაწევრება მეტად სუ ნაკლებად მსგავს ნაწილებად, რომელიც მეტამერები ეწოდებათ. იმ შემთხვევაში,

სუ მეტამერია მოიცავს ორგანოების ყველა სისტემას, მას სეგმენტაციას უწოდებენ (მაგ., რგოლიან ჭივებში). მცენარეების მეტამერებს ფიტომერები ეწოდებათ.

მეტამიკოციტი (ბერძ. meta შემდეგ, შორის, mycelos ძვლის ტენი, kylos უჯრედი) - გრანულოციტური რიგის ერთ-ერთი ბოლო სტადია, რომელიც შემდგომში გარდაიქმნება ჩხირბირსივანი ლეიკოციტად. ამ უჯრედში ბევრია აზუროფილური და სპეციფიკური გრანულები ბრწყინვალე მარცვლის ან სირკმლის ფორმისა აქვს.

მეტამორფოზი (ბერძ. metamorpho გარდაქმნა, osis მდგომარეობა) - განვითარების პოსტემბრიონულ პერიოდში ორგანიზმის აგებულებისა და სიცოცხლის ნირის ძირეული გარდაქმნა. ეს პროცესი აღწერილია მრავალ უხერხემლო ლა ხერხემლიან ცხოველში გარდაქმნის თავისებურების მიხედვით ისინი განიყოფიან პემფტაბოლოურებად (არასრული გარდაქმნა) და ჰოლომეტაბოლოურებად (სრული გარდაქმნა).

მეტაპლაზია (ბერძ. metaplasia გარდაქმნა) - ქსოვილის ერთი სახის მეორე სახესხვაობად გარდაქმნა.

მეტასტაზირება (ბერძ. metastasis გადასაცვლება) - პათოლოგიური მასალის (ინფექციური აგენტების, სიმსივნური უჯრედების) გადატანის, გავრცელების პროცესი ორგანიზმში, რაც იწვევს დაავადების ახალი კერების გაჩენას მეტასტაზირება შესაძლებელია მოხდეს ლიმფოგენური და კემატოგენური, აგრეთვე პერინეურალური და იმპლანტაციური გზებით.

მეტაპლაზია (ბერძ. meta შემდეგ, შორის, plasis გამოშლანება) - მიტოზის მეორე ფაზა, პროფაზის შემდეგ. ამ

დროს მსაერდება გაყოფის სათის-
ტარას ჩამოყალიბება, ქრომოსომები
განლაგებულნი არიან ეკვატორულ
სიბრტყეში (ეკვატორული ფირფიტა)
და წვეტენ მოძრაობას.

მეტაფიზიკა (ბერძნ. meta ta
physika ფიზიკის შემდეგ, არისტოტე-
ლეს ფილოსოფიური ნაწარმოების
სახელწოდება რომელიც მისმა მკვლე-
ვარებმა განალაგეს მისივე ნაწარმოების,
„ფიზიკის“ შემდეგ) - ბუნების მოვლენე-
ებისადმი მიდგომის მეთოდი, მისი
შესწავლის წესი, რომელიც რეალურ
მოვლენებს განიხილავს არა განეი-
სარებასა და ურთიერთკაშირში, არა-
მედ მოსვენების (უძრაობის) მდგო-
მარეობაში, ცალ-ცალკე მეტაფიზიკას
უპირისპირდება დიალექტიკა.

მეტაფორა (ბერძნ. metaphora
გადაადგილება) - გადატანითი მნი-
შენელობის სიტყვა ან გამოთქმა. რაც
ეყრდნობა მსგაესებას, შედარებას,
ანალოგიას.

მეტაქრომაზია (ბერძნ. meta შემ-
დეგ, შოროს, chroma ფერი) - ჰისტოლო-
გიური საღებავით უჯრედის ზოგი-
ერსი სტრუქტურული კომპონენტის
მისათვის არადამახასიათებელი ფერით
შეღებვა. მაგ., ლეიკოციტების და
პოხიერი უჯრედების ბაზოფილურ
მარცვლოვანობას ტოლუიდინის ლუ-
რჯი ღებავს არა ლურჯფერად (რაც
აღნიშნული საღებავის ფერია), არამედ
მოწითალო-თისფერად. ეს მოვლენა და-
კავშირებული უნდა იყოს საღებავის
მოლეკულების დეპოლიმერიზაციასთან.

მეტაცენტრული პროქსომა
(ბერძნ. meta შემდეგ, შორის, ცენტრის
centrum წვეტი, შეუავალი) - ქრომო-
სომა, რომლის ცენტრომერა მოსაე-
სებულია თანაბარი ზომის მხრების
შუაში.

მეტეორა (ბერძნ. meteora ცოური

მოვლენები, pathos აეადმყოფობა,
ტანჯვა) - სულიერი განწყობილების
მწვავე აეადმყოფური დამოკიდებულება
კლიმატურ მოვლენებზე (ტემპერატუ-
რის, ატმოსფერული წნევის, ელექტრო-
მაგნიტური ეელის დაძაბულობის და
სხვ ცვლილებებზე). მეტეორიზმობა-
რობას აელენს ადამიანების ცხოველ-
ბისა და მცენარეების უმეტესობა.

მეტეორი (ბერძნ. meteoros ცოური,
ჰერში მფრენი) - 1 წამიერი, მყისიერი
ნათება კოსმოსური წარმოშობის სხე-
ულის ატმოსფეროში უდიდესი სის-
წრაფით შეჭროსას ოგიე მოწყვეტილი
ეარსკელავი. 2 ეილაციის, რალაციის
უეცარი გამოჩენა და ასევე უეცარი
გაუჩინარება.

მეტეორიზმი (ბერძნ. meteorismus
მალა ეწვე) - მუცლის გაბერვა
საჭმლის მომწელებელ ტრაქტში
აირების ჭარბი დაგროვების შედეგად.
ჯანმრთელი ადამიანის საჭმლის
მომწელებელ ტრაქტში საშუალოდ 900
სმ აირი უნდა იყოს, რაც ხელს
უწყობს ნწლაების ტონუსის შენარ-
ჩუნებას და პერისტალტიკას.

მეტეორიტი (ბერძნ. meteoros
ცოური, ჰერში მფრენი) - კოსმოსური
წარმოშობის სხეული, რომელიც პლა-
ნეტაშორისი სიერციდან დედამიწაზე
ეკვმა.

მეტეოროლოგია (ბერძნ. meteora
ცოური მოვლენები, logos მოძღვრება)
- მეცნიერება დედამიწის ატმოსფე-
როზე მის სტრუქტურაზე, თვისებებზე
და მასში მიმდინარე ფიზიკურ პროცე-
სებზე (კერძოდ, ამინდზე).

მეტისატი (ფრანგ. metis ნარევი)
- ადამიანის რასების აღრევა ერსამა-
ნეთში.

მეტისი (ფრანგ. metis ნარევი) -
1 სხედასხვა რასის წარმომადგენელსა
შეუღლების შედეგად გარეწილი შა-

მომავალი. ჯამერიკაში - ევროპეო-
დული რასის წარმომადგენლის და
ინდიელის შიამომავალი.

მეტროპათია (ბერძნ. metra საში-
ლოსნო. pathos აუღმყოფობა, ტანჯვა)
- საშილოსნოს დაავადებების კრე-
ბითი სახელწოდება.

მეტროპათოზი (ბერძნ. metra
საშილოსნო. plosis დაწვევა, დაცემა)
- საშილოსნოს დაწვევა.

მეპანეპური გაღამტანი - რომე-
ლიძე დაავადების გაღამტანი ფეხსახ-
სრიანი ცხოველი, რომლის ორგა-
ნიზში პარაზიტული უმარტივესი (Pro-
tozoa) არ განიცდის რაიმე მორფოლო-
გიურ ან ფიზიოლოგიურ ცვლილებას
(მაგ. მექანიკური გაღამტანია ოსახის
ბუზი).

მეპანორმეპატორეპი (ბერძნ.
mechanike მანქანა, იარაღი, ლათ. re-
ceptor მიმღები) - მგრძობიარე ნერვული
დაბოლოებები, რომლებიც გარედან
იღებენ მექანიკურ გაღიზიანებებს (შე-
ხებითს, სმენისს, ტკივილისს შერძნე-
ბას და ა.შ.).

მეპანატი (რომაელი მდიდარი
კაცის, მეცენატის სახელის მიხედვით,
რომელმაც სახელი გაითქვა პოეტებისა
და მხატვრების მფარველობითა და
მატერიალური დახმარებით) - მეცნი-
ერებისა და ხელოვნების მდიდარი
მფარველი, შემწე.

მეცნიერება - ადამიანის ინტელექ-
ტუალური მოღვაწეობის სხვადასხვა
სფერო, რომელიც მოწოდებულია
ბუნების სხვადასხვა საიდუმლოების
ამოსაცნობად. ადამიანის ინტელექტის
უმაღლესი გამოვლინება.

მეხსიერება (memoria) - ნერვული
სისტემის ერთ-ერთი ძირითადი თეი-
სება. რაც გამოიხატება გარედან
მიღებული ინფორმაციის ხანგრძლივად
შენახვაში და შეგნებისა და ქცევის

სფეროში მის მრავალჯერადად აღ-
დგენაში განასხევებენ მოკლევადიან
და გრძელვადიან მეხსიერებას. არსე-
ბობს აგრეთვე იმუნოლოგიური მეხსი-
ერება (იხ.).

მეხსიერება (Helianthus annuus) -
ერთწლიანი კულტურული მცენარეა.
შიეცავენ კარტინს, კაუჩუკს, ფისებს,
ფლაკონიდებს, ქოლისს, ორგანულ
მეაეებს და სხეა აუმეჯობებს მადას.
იყენებენ მალარიის, ბრონქული სპაზ-
მებისა და სხეა დაავადებების შემ-
ახევეებში.

მეხის აქტიურობა - მეხეხე
სპეციფიკური წარმონაქმნების (მეხის
ლაქების და სხეა) რეგულარული გა-
ჩენა. მეხის ამ მდგომარეობას თან
ახლავს კორპუსკულური გამოსხი-
ვების გაძლიერება, რაც განაპირობებს
დედამიწაზე მიმდინარე სხეადასხეა
ბიოლოგიურ პროცესებზე ზემოქმე-
დებას.

მეხურა (Inula helenium) -
მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა.
შიეცავენ ინულინს, ეთერზეთს, C და
E ვიტამინებს, პოლისაქარიდებს, ფი-
სებს. ალკალიიდების მცირე რაოდე-
ნობას. გააჩნია შარდმდენი, მიკრობ-
საწინააღმდეგო და ამოსახეველებელი
თეისებები. იყენებენ საკმლის მომწე-
ლებელი ტრაქტის დაავადებების,
აგრეთვე პელმინთების საწინააღმდე-
გოდ. გარდა ამისა, გამოიყენება
სასუნთქი გზების, ლეიძლის, ნალღლის
ბუშტის დაავადებების, გასტრიტების,
ბუასილის შემსახევეებში და ა.შ.

მეხვარის რეიშეპი - მთეარის
ფახების ციკოსადმი (29.4 დღე-ღამე)
შესაბამისი ბიოლოგიური პროცესების
ინტენსიუობისა და ხასიათის განმწე-
რებადი ცვლილებები. მთეარის
რეიშეპი გაელენას ახდენს სხეადასხეა
ორგანიზმების ფიზიოლოგიასა და
ქცევაზე.

მთის დაავადება - ზღვის დონიდან 3000 მეტრზე მაღლა ასვლისას განვითარებული დაავადება, რისი მიზეზიცაა ჟანგბადის უკმარისობა. სწრაფი ასვლისას ამ მდგომარეობას თან ახლავს დაბალი ატმოსფერული წნევის ზემოქმედება, ულტრაიისფერი რადიაციის, ონიზებული ჰერის და სხვა ფაქტორების გავლენა კუნთური დატვირთვა აძლიერებს დაავადების განვითარებას.

მთრიმლავი მცენარეები - მცენარეები, რომლებიც დიდი რაოდენობით შეიკავებენ მარომღავე ნივთიერებებს ანუ ტანიდებს (სარიმლი, მუხა, ტირიფი და სხვა).

მთრიმლავი ნივთიერებები ანუ ტანიდები - გლეჯიანი ნივთიერებები, რომელსაც ძველად იყენებდნენ ტყეების გამოსაქეფად, სასარიმლადად. ტანიდებს იღებენ მთრიმლავი მცენარეების ქერქისაგან.

მიაზი (ბერძ. myia ბუზი) - ბუზების მატლებით გამოწვეული დაავადება.

მიაზმა (ბერძ. miaino ესერი, ვაჭუჭყიანება) - მოძველებული ტერმინია რომელიც აღნიშნავს გარემოდან (ჰაერიდან, წყლიდან, ნიადაგიდან) ადამიანის ორგანიზმში დაავადების საწყისის მოხვედრას. განასხვავებენ ცოცხალ მიაზმებს (ბაქტერიებს და სხვა) და არაცოცხალს (მაენე აროსქლებებს და ა.შ.).

მიალგია (ბერძ. mys კუნთი, algos ტკივილი) - კუნთის ტკივილი.

მიგრაცია (ლათ. migratio გადასახლება, გადაადგილება) - მოსახლეობის კაპიტალის, ბიოლოგიური არსებების გადაადგილება, გადასახლება ამ ტერმინს იყენებენ უჯრედების გადაადგილების აღსანიშნავად. იხ. ცხოველების მიგრაცია.

მიელინი (ბერძ. myelos ძელის ტვინი) - ნერვული ბოჭკოს მფარავი სხედასხეა ლიპიდისა და ცილისაგან შემდგარი თხევარი ცხიმისმაგვარი ნივთიერება.

მიელიტი (ბერძ. myelos ძელის ტვინი, itis ანთება) - ზურგის ტვინის ანთება.

მიელოპლასტი (ბერძ. myelos ძელის ტვინი, blastos ყლორტი, ლივი) - გრანულოციტური რიგის მონოპოტენტური დედა-უჯრედი მისგან ვითარდება პრომიელოციტი, შემდეგ მიელოციტი და ა.შ.

მიელოზური დაავადება (ბერძ. myelos ძელის ტვინი, oma სიმსივნე) - იგივე მიელომა რუსტიცი-კალერის დაავადება. ძელის ტვინის სიმსივნური დაავადება, რომელსაც ახასიათებს მიელოზური (პლასმური) უჯრედების პროლიფერაცია და ჩონჩხის ძელების დაზიანება. პროგნოზი არაკეთილსაიმედოა.

მიელოტრანსპლანტაცია (ბერძ. myelos ძელის ტვინი, ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი) - ძელის ტვინის გადანერვა.

მიელოციტი (ბერძ. myelos ძელის ტვინი, kytos უჯრედი) - გრანულოციტური რიგის ბოლო პროლიფერირებადი უჯრედი (პრომიელოციტის შემდგომი და მეტამიელოციტის წინამორბედი).

მიზანთროპია (ბერძ. misanthropos - ადამიანი, რომელიც გაურბის საზოგადოებას კაცთმოძულე პიროვნება.

მიზეპრემი (ლათ. misereor ეწუხებარ, მეტრალება) - ავადმყოფის მდგომარეობა, რომელიც სიბრალულს იწვევს.

მითრიდატ შში - მითრიდატე VI პონტოელის (ძე.წ.ა. 164-132) შხამები და იმუნიტეტი, რომელსაც იგი

საკუთარ ორგანიზმში გამოიშუალებდა გ.წ. ანტიბიოტიკების (იხ.) საშუალებით.

მიქობაქტერიები (ბერძ. mykes სოკო, bakterion ჩხირი) - აერობული, გრამ-დადებითი, ჩხირისებრი ფორმის ბაქტერიების ჯგუფი მათი მიეკუსენება ტუბერკულოზის გამომწვევი ბაქტერია, იგივე კოხის ჩხირი.

მიქობიონტები (ბერძ. mykes სოკო, byon მცხოვრები) - ლიქენების შემადგენელი სოკოვანი კომპონენტი (ასკომიცეტები, ბაზიდალური და უმდაბლესი სოკოები). მიკობიონტს ფიკობიონტისაგან (იხ.) განსხვავებით, დამოუკიდებლად არსებობა არ ძალუძს.

მიქოზი (ბერძ. mykes სოკო, osis მდგომარეობა) - პარაზიტი სოკოებით გამოწვეული ადამიანისა და ცხოველების სხეულისა და დაავადებების საერთო სახელწოდება.

მიქოლოგია (ბერძ. mykes სოკო, logos მოძღვრება) - მოძღვრება სოკოებზე სამედიცინო მიკოლოგია მჭიდროდაა დაკავშირებული მიკრობიოლოგიასთან, იმუნოლოგიასთან და შეისწავლის ადამიანისა და მასთან კონტაქტში მყოფი ცხოველების პათოგენურ სოკოებს, მათ მიერ გამოწვეულ დაავადებას კლინიკას და ეპიდემიოლოგიას.

მიქოპლაზმა (ბერძ. mykes სოკო, plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) - მიკროორგანიზმი, რომელიც წარმოდგენილია ორი სახით: მომწიფებული უჯრედებით (500 - 1000 მმ დიამეტრის) და ულემენტარული სხეულაკებით (75 - 250 მმ) - იგივე PPLO - ფსევდოპნემონიის მაგვარი სხეულაკებით. გვხვდება აგრესივითა და ფისებური ფორმები. ვირუსებს და მიკოპლაზმის ზოგიერთ ფორმას გააჩნიათ საერთო თვისებები: ზომები, ფილტრადილურობა,

უსურისადმი მგრძობელობა, ანტიბიოტიკებისადმი მდგრადობა. ვირუსებისაგან განსხვავებით, ამ ორგანიზმებს ძალუძთ ხელოვნურ საკვებ არეებზე ზრდა, შეიცავენ როგორც ღმ-ს, ასევე რნმ-ს და ა.შ. მიკოპლაზმა იწვევს პირველადი, ატიპური პნემონიის განვითარებას.

მიქროზა (ბერძ. mykes სოკო, rhiza ფესვი) - მიკოტროფული მცენარის ფესვისა და სოკოს მიცელიუმის თანაცხოვრება (სიმბიოზი). განასხვავებენ ეკოტროფულ მიკორიზას (ზევებზე) და ენდოტროფულ მიკორიზას (ორქიდებისა და პარკოსნების ფესვების ქსოვილებში). მიკორიზას მაგალითები: ვერხვის და ვერხვისძირას, არყის ხისა და არყა-სოკოს თანაცხოვრება და ა.შ.

მიქრო (ბერძ. mikros პატარა, მცირე) - 1. რაიმე სიტყვაში აღნიშნავს რაიმეს მცირე ზომას. 2. ფიზიკური სიდიდეების ერთეულების შემადგენელი ნაწილი, რაც ნიშნავს შემოლონედს. მაგ., მიკრომეტრი (მიკრონი) - მეტრის შემოლონედია.

მიქროზი (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე) - მიკროსკოპული ორგანიზმების საერთო სახელწოდება (ბაქტერიები, აქტინოციტები და სხვა).

მიქრობიოლოგია (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - შეცნიერება, რომელიც შეისწავლის მიკროორგანიზმების აგებულებას, ფიზიოლოგიას, სისტემატიკას, გავრცელებას და მათ როლს ნიუთონებისა მიმოქცევაში.

მიქრობიოცენოზი (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, bios სიცოცხლე, koinos საერთო) - განსაზღვრული ბიოცენოზის (იხ.) შემადგენლობაში შემავალი მიკროორგანიზმების ერთობლიობა.

მიკრობამბტა (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, gamete ცოლი, gametes ქმარი) - მაკროგამეტასთან შედარებით უფრო მცირე ზომის, მამრობითი სასქესო უჯრედი.

მიკროეპოლუცია (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, evolutio განვითარება, გაშლა) - პოპულაციაში მიმდინარე ევოლუციური პროცესების ერთობა რომელიც იწვევს აღნიშნული პოპულაციების გენოფონდების ცვლილებებს და ახალი სახეობების წარმოქმნას.

მიკროელემენტები (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, დას. elementum სტიქია, საწყისი ნივთიერება) - ქიმიური ელემენტები, რომლებიც ორგანიზმში იმყოფებიან მცირე (პროცენტის მეთასხედი და ნაკლები) რაოდენობით. თანამედროვე მონაცემებით, ცხოველებისა და მცენარეების ცხოველქედებისათვის აუცილებელია 30 მიკროელემენტზე მეტი. ზოგიერთი მიკროელემენტის არსებობას ადამიანის ქსოვილებსა და ბიოლოგიურ სისხეებში გააჩნია სადაიგნოზო მნიშვნელობა სხვადასხვა დაავადებების დროს. მიკროელემენტების დეფიციტმა შესაძლებელია გამოიწვიოს ზოგიერთი ენდემური დაავადება (მაგ., იოდის ნაკლებობამ შეიძლება გამოიწვიოს ენდემური ჩიყვის განვითარება). ზოგიერთ მასივანს სამედიცინო პრაქტიკაში იყენებენ სამკურნალო პრეპარატების სახით. მიკროელემენტებს მიეკუთვნება - Mn, Co, Cu, Zn, Mo, B, F, I და სხვა.

მიკროამპრეს-მითოიდი (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, დას. expressus გაძლიერებული, გამაღებელი) - დამკრებელი ანალიზის მეთოდების (ბიოლოგიურის, ბიოქიმიურის, ბიოფიზიკურის და სხვა) ერთობლივი დასახელება. ამ მეთოდების დროს გამო-

იყენება გამოსაკვლევი მასალის მინიმალური რაოდენობა.

მიკროკლიმატი (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, klima დახრა დედამიწის ზედაპრისადმი) - მცირე ტერიტორიისათვის (ფერდობისათვის, მდინარის და ტბის ნაპრებისათვის, ცხოველის ბუნაგისათვის, ფრინველის ბუდისათვის, ევოლუროსათვის, შენობისათვის და ა.შ.) დამახასიათებელი კლიმატი (იხ.).

მიკრომატრი (ბერძ. mikros პატარა მცირე, metreo ეზომაუ-საზომის ერთეულია. ძველი ტერმინოლოგიით - მიკრონი. წარმოადგენს მეტრის შემოილიონედს ანუ მილიმეტრის მეთასხედ ნაწილს მიკრომეტრის აბრევიატურაა - მკმ. 1 მკმ უდრის 1000 ნმ-ს.

მიკრონუკლეუსი (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, დას. nucleus ბირთვი) - ინფუზორიებში შედარებით მცირე ზომის გენერაციული ბირთვი როგორც წესი, დიპლოიდურია. ძირითად როლს ასრულებს გამრავლებაში.

მიკროორგანიზმების გენეტიკა (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, organismus ცოცხალი არსება, genesis წარმოშობა) - ზოგადი გენეტიკის ერთი განხრა, რომელიც სწავლობს მიკროორგანიზმების მემკვიდრეობისა და ცვალებადობის თავისებურებებს.

მიკროორგანიზმი (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, organismus ცოცხალი არსება) - შეუიარაღებელი თვალით უხილავი ცხოველური ან მცენარეული ორგანიზმი. მიკროორგანიზმებია: ბაქტერიები, ვირუსები, სოკოები, რიკეტსიები, მიკოპლაზმა და სხვა.

მიკროპილი (ბერძ. mikros პატარა, მცირე, pylx ჭიშკარი) - კერცხუჯრედის სხიურ გვირგვინში (იხ.) ადგილი, სადაც შედის სპერმატოზოიდი.

მიკროსოქეზი (ბერძ. mikros

პატარა, მცირე, soma სხეული) - ენდოპლაზმური ბადის ფრაგმენტები, რომლებიც შეიცავენ ლიბიდებსა და ცილებს.

მიკროსპორები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, spora დასუსტა, თესლი) - გვირგვინში მცირე ზომის სპორა, რომლისგანაც ეთარდება გამეტოფიტი.

მიკროსპორი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, sporos თესლი) - კანის, უპირატესად საფარის ამიანი ნაწილის სოკოვანი დააელება.

მიკროტომი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, anatome გაკეფა) - ხელსაწყო, რომელსაც იყენებენ ჰისტოლოგიური ანათომის დასამზადებლად. განასხეუებენ რონებიან (მარხილიან) და როტაციულ მიკროტომებს. მიღებული ანათომის სისქე მერყეობს 5-20 მკმ-ს ფარგლებში.

მიკროფაგები (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, phagos მშთანქმელი) - ხერხემლიანების გრანულოციტების ერთ-ერთი ფორმა. მაკროფაგებისაგან (იხ.) განსხეუებით განიხილავს მცირე ზომები. ყველაზე უფრო აქტიური მიკროფაგებია ნეიტროფილები (იხ.).

მიკროფთალმი (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ophthalmos თვალი) - ერთი ან ორივე თვალის კაკლის არანორმალური შემცირება.

მიკროფლორა (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ლათ. Flora - გაზაფხულისა და ყვავილების ქალღმერთი რომაულ მითოლოგიაში) - ამა თუ იმ გარემოში არსებულ რომელიმე ცხოველისა და მცენარისათვის დამახასიათებელი მიკროორგანიზმების ერთობლიობა. ჩვეულებრივ, ბუნებრივ სუბსტრატებში არსებობენ სხვადასხვა მიკროორგანიზმები: ბაქტერიები, აქტინომიცეტები, საფუარები, სოკოები და წყალმცენარეები.

მიკროფოტობრაზია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, photos შუქი, grapho წერა) - მიკროსკოპული ობიექტის გადაღების შედეგად მიღებული ნეგატივი ან პოზიტივი.

მიკროცეფალია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, c(k)ephalic საფარ) - თავის ტვინისა და ქალას ტვინოვანი ნაწილის სიმცირე იშვიათ შემთხვევებში თანახლავს გონებრივი ჩამორჩენილობა. ორივე მიკროცეფალია.

მიკროერგია (ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, ergon მუშაობა) - ოპერაცია უჯრედზე მიკროსკოპის დახმარებით. სხვადასხვა ოპერაციების ჩატარება უჯრედზე (რამდე ნიუთონების შეყვანა, უჯრედული კომპონენტების გადაწერვა და სხვა). მიკროსკოპული ოპერაციები უჯრედზე მომდინარეობს განსაკუთრებული ხელსაწყოთა - მიკრომანიპულატორის დახმარებით. მიკროერგის მეთოდებს მიკრომანიპულაციებსაც უწოდებენ.

მილი (ლათ. mille ასასი) - რაოდენობით ადრინადას ზომის, წონის მეთადასად ნაწილს. მაგ., მილილიტრი ლიტრის მეთადასად ნაწილია.

მიმიკრია (ბერძნ. mimetes მიმიკრული, ismus მდგომარეობა) - მიმიკრიის (იხ.) ერთ-ერთი ფორმა - არაშხამიანი ან საკვებად ეარგისი ერთი სახეობის ცხოველის გარეგანი ნიშნების მსგავსება სხვა სახეობის შხამიან, საკვებად უეარგის ცხოველსა. მაგ., ზოგიერთი პეპლის კრახანასთან ან ხოჭოსთან მსგავსება და ა.შ.

მიმიკა (ბერძნ. mimikos მიმიკა) - ფსიქიკური და გეგეტაციური ძვრებით განპირობებული სახის მეტყველი მოძრაობა, რასაც სპეციალური კუნთები ემსახურება.

მიმიკრია (ინგლ. mimicry მისაბაძი)

- მფარველობითი შეფერილობისა და ფორმის ერთ-ერთი სახე, რის მეშვეობითაც ადგილი აქვს ცხოველის მიმსგავსებას სხვადასხვა საგნებთან, მცენარეებთან, აგრეთვე მტაცებლებისასავე საკვებად უეარგის ან მათგან დაცულ ცხოველებთან. მიმიკრია ხელს უწყობს ცხოველების გადარჩენას არსებობისასავე ბრძოლის პროცესში და წარმოადგენს ბუნებრივი გადარჩევის შედეგს.

მინანქარი (ფრანგ. email) - ეპისოდური უჯრედების ზედაპირის არაჩვეულებრივად მკეროვი გამონაყოფი, რომელიც 97%-მდე მინერალურ ნივთიერებებს შეიცავს და ფარავს კბილის გეირგინს. მინანქრის სტრუქტურა წარმოადგენს ექსკუსივთან პრიზმებს.

მინერალი (ლათ. minerale) - ქიმიური შემადგენლობით და ფიზიკური თვისებებით, დაახლოებით ერთგვაროვანი ბუნებრივი სხეული, რომელიც წარმოიქმნება დედამიწის ქერქში მიმდინარე ფიზიკურ-ქიმიური პროცესების შედეგად.

მინერალიზაცია (ლათ. minerale) - ორგანული ნივთიერებების დაშლა ქიმიურ ელემენტებად კაობისა და დუილის მეშვეობით, რასაც ახორციელებენ ბაქტერიები და უმდაბლესი სოკოები.

მინისატელიტური დემ-ს პოლიმორფული მარაპირები (ლათ. minimum უმცირესი, satellites თანამგზავრი, ბერძ. poli ბევრი, morphე ფორმა, ფრანგ. marquer მონიშნა) - გამოიყენება გენომის სპეციფიკური დაქტილოსკოპიური ანაბეჭდის მისაღებად. მშობლების მინისატელიტური სპეციფიკური ნუკლეოტიდსა თანმიმდევრობები გადაეცემა შეილება უტყუარი ტესტია მამობის დასადასტურებლად

(ჯეფრიზი; ჯინჯარაძე).

მიოგლობინი (ბერძ. mys კუნთი, ლათ. globus ბურთული) - კუნთის ქიმიკლობინი ცილა, რომელიც მოლეკულურ ჯანგბადს აგროებს კუნთებში ჯანგეთით პროცესებისასავე.

მიოზინი (ბერძ. mys კუნთი) - ხსნადი ცილა, რომელსაც შეიცავს კუნთები. წარმოადგენს მიოფიბრილის მთავარ შემადგენელ ნაწილს.

მიოზინი (ბერძ. mys კუნთი, itis ანთება) - ჩონჩხის კუნთების ანთება.

მიოპარდი (ბერძ. mys კუნთი, cardia გული) - გულის კუნთი, რომელიც წარმოქმნილია განივხოლიანი კუნთებით, მიოკარდში შეინიშნება შემარსებელქსოვილოვანი შრეები და გულის მკეცხავი სისხლძარღვები. მიოკარდის თვისებურებაა ორგანიზმის მთელი სიცოცხლის მანძილზე მიმდინარე უწყვეტი, რითმული, ავტომატური შეკუმშვები.

მიოპარდიტი (ბერძ. mys კუნთი, cardia გული, itis ანთება) - გულის კუნთის ანთება, რომლის მიზეზი შეიძლება იყოს ბაქტერიული, ვირუსული, ალერგიული და სხვა ფაქტორები.

მიოლოგია (ბერძ. mys კუნთი, logos მოძღვრება) - ანატომის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის კუნთებს.

მიომა (ბერძ. mys კუნთი, oma სიმსივნე) - კუნთოვანი ქსოვილის სიმსივნე.

მიოპათია (ბერძ. mys კუნთი, pathos აუადმყოფობა, ტანჯვა) - კუნთების დაავადებების კრებითი სახელწოდება.

მიოპია (ბერძ. myo თვალების დახუჭვა, მოხუჭვა, ops თვალი) - ოფთალმიკურ რეფრაქციის (იხ.) ანომალია, თვალის ბოლოს ზედმეტი გამოზნეტილობა, რომლის დროსაც პარალელ-

ლურ სხივთა ფოკუსი მდებარეობს ბაღურას წინ იგივე ახლოშხედველობა.

მიოზაგეზი (ბერძ. mys კუნთი, phagos შშანსაქმელი) - ხორციისმჭამელი ცხოველები. როგორც წესი, იკვებებიან ფრინველები და ძუძუმწოვრები.

მიოზიგრილი (ბერძ. mys კუნთი, ლათ. fibrille ბოჭკო) - კუნთების საეციკალური ორგანოები, რომლებიც ხელს უწყობენ შეკუმშვას. ყოველი მოიფობრილი თავის მხრივ შედგება მრავალი ასეული სუბერთიულისაგან, რომელთაც პროტომოიფობრილები ეწოდებათ.

მირა (ლათ. mirra მწარე) - ზოგიერთი აფრიკული და არაბული ხის არომატული ფისი, რომელიც გამოიყენება მედიცინაში. ძველად, უფრო ხშირად ეგვიპტელების მიერ გამოიყენებოდა როგორც სურნელოვანი საკმეელი და საწვებელი.

მირაჟი (ფრანგ. mirage) - სპეციფიკური მოვლენა (განსაკუთრებით უდაბნოებსა და სტეპებში, ცხელ ამინდში), რომლის დროსაც, თვალისათვის უხილავი საგნები, რომლებიც პორიზონტს იქით არიან განლაგებული, ხილულნი ხდებიან პერის არასანაბრად გამაბარ შრებში სინათლის სხივების გამრუდებული გარდატეხის შედეგად. 2. მომატყუებელი, ცრუ. წარმოსახვის ხედვა.

მირაჟირება (ფრანგ. mirage) - საინკუბაციო პერიოდში ფრინველების კერძების გადარჩევა ოვოსკოპში გაუნაყოფიერებელი კერძების ამოღების მიზნით.

მირაკიდი (ბერძ. mirakidion ბიჭი) - ტრემატოდების მატლა. ლარვა.

მირიადები (ბერძ. myrias ასი ასასი) - უდიდესი რაოდენობა, ურიცხვი (მაგ., მირიადი ბაქტერია).

მირამპოლოზია (ბერძ. myrmex ჭიანჭველა, logos მოძღვრება) - მეცნიერება ჭიანჭველების შესახებ.

მირამპოზილია (ბერძ. myrmex ჭიანჭველა, philia სიყვარული) - მკენარეების (მირამპოზილების) შეგუება ჭიანჭველებს; დამტკიცისადმი. 2. ცხოველების ზოგიერთი სახეობის უნარი. შეეგუონ ჭიანჭველებთან მეტად ან ნაკლებად მჭიდრო ურთიერთობას. ცნობილია 2000-ზე მეტი მირამპოზილური ფეხსახსრანი 3. ჭიანჭველების მიერ მკენარეების ტყილი გამონაყოფის გამოყენება საკვებად.

მირამპოპორია (ბერძ. myrmex ჭიანჭველა, chorco ვერცხვლები) - დიასპორების (იხ.) გაერცვლება ჭიანჭველების საშუალებით, რაც ზოოქორისი ერთ-ერთ ტიპს მიეკუთვნება.

მისია (ლათ. missio გაგზავნა) - 1. დაელება, მოწოდება. 2. ადამიანი, მაგალითად მეცნიერი, რომელიც გაგზავნილია სხვა სახელმწიფოში განსაკუთრებული მიზნით (რამე მეთადის, დაეადების მკურნალობის ახალი გზების ასეისება და სხვა).

მისტიკა (ბერძ. mistika წესი, წესჩეულება) - რწმენა ზებუნებრივისადმი, ლესაბერივისადმი.

მისტიზიკაცია (ბერძ. mystes განდობილი, საიდუმლოს მცოდნე) - რწმენა ადამიანის უშუალო კონტაქტის შესაძლებლობაზე „ზებუნებრივ ძალეზთან“.

მიტოგენები (ბერძ. mitos ძაფი, genaos წარმოქმნა) - ნიუთიერებები (ფიტოპმაგლუტინინი, ჭიაფერა, კონკანაელონი A და სხვა), რომლებიც ხელს უწყობენ სხედასხეა ტიპის იმუნოკომპეტენტური უჯრედების (კერძოდ T-და B-ლიმფოციტების) პროლიფერაციულ აქტიურობას.

მიტოზი (ბერძ. mitos ძაფი) - მიტო-

ზის არსი მდგომარეობს ქრომოსომების კანონზომიერ გაორმაგებაში და მათ სანაბარ გადანაწილებაში შეიღეულ უჯრედებს შორის. ამრიგად, მიტოზი წარმოადგენს მემკვიდრული ინფორმაციის გადაცემის მექანიზმს დედისეული უჯრედიდან შეიღეულ უჯრედებში. ეს პროცესი შედგება შემდეგი ფაზებისაგან: პროფაზის, მეტაფაზის, ანაფაზისა და ტელოფაზისაგან (როგ შემთხვევაში გამოყოფენ პრომეტაფაზასაც). ცნობილია მიტოზის შემდეგი ფორმები: ანომალური, აბორტული, ატიპური, კოლხიკონური (სიგეე K-მიტოზი) და სხვა ტერმინი მიტოზი პირველად შემოიღო ვ.ფლემინგმა 1882 წელს და ნიშნავს ბირთვის გაყოფას. სინონიმი: კარიოკინეზი და უჯრედის არამრდაპირი გაყოფა.

მიტოზური ინდექსი (ბერძ. mitos ძაფი, ლათ. index მარჯვენელი) - მიტოზის სიხშირის მაჩვენებელი ანუ მიტოზის პროცესში მყოფი უჯრედების რაოდენობა ყოველ ასას უჯრედზე.

მიტოქონდრიები (ბერძ. mitos ძაფი, chondros მარცვალი) - უჯრედის ორგანოიდები, რომელთაც ძალუძთ რეპლიკაცია და წარმოადგენენ უჯრედის სუნაქეის ენერგეტიკულ სისტემას და ცენტრს. მიტოქონდრიების ფორმა და ზომები საკმაოდ ცვალებადია. მათი გარსი შედგება გარეა და შინაგანი მემბრანებისაგან, რომელთაგანაც უკანასკნელი აღნიშნული ორგანოიდის შიგნით ქმნის ინვაგინაციებს და თხემებს ანუ კრისტებს. ნუკლეონის მქაუების, მათ შორის ლმს არსებობა, განაპირობებს მიტოქონდრიების მონაწილეობას ციტოპლაზმურ მემკვიდრეობაში.

მიქსაღემა (ბერძ. myxa ლორწო, oedema შეშუპება) - ზრდასრული ადამიანის ფარისებრი ჯირკელის ფუნქციის ნაკლოვანებით (ჰიპოფარინგი) გამო-

წვეული დაავადება, რომლისთვისაც დამახასიათებელია ლორწოვანის შეშუპება, სიმსუქნე, სქესობრივი ფუნქციის მოშლა და ა.შ.

მიქსოვირუსები (ბერძ. myxa ლორწო, ლათ. virus შხამი) - რნმ-ს შემცველი ვირუსებია, რომელთაც გააჩნიათ გარეგანი მემბრანა და ტროპიზმი ლორწოვანი გარსებისადმი (მაგ. გრიპის ვირუსი). ტერმინი მიქსოვირუსები შემოიღო ენჯრიუსმა 1955 წელს.

მიქსომა (ბერძ. myxa ლორწო, oma სიმსიენე) - ლორწოვანი ქსოვილისაგან წარმოქმნილი კეთილთვისებიანი სიმსიენე.

მიქსომიცეტები (ბერძ. myxa ლორწო, mykes სოკო) - ლორწოვანი სოკოები.

მიქსოტროფული ორგანიზმები (ბერძ. mixis შერევა, trophe კება) - ორგანიზმები, რომელთაც ახასიათებთ კვების შერეული ტიპი (ავტოტროფული და ჰეტეროტროფული). მიქსოტროფულ ორგანიზმებს მიეკუთვნებიან ქლოროფილის შემცველი შოლტანები.

მიქსტურა (ლათ. mixtura ნარევი) - სხედასხვა წამლებისაგან მომზადებული თხევადი ნარევი.

მიცელიუმი (ბერძ. mykes სოკო) - სოკოს ეგვეტაციური სხეული, რომელიც შედგება ერთუჯრედიანი და მრავალუჯრედიანი ძაფების - ჰიფებისაგან.

მიცეტიზმი (ბერძ. mykes სოკო, ismus მდგომარეობა) - სოკოთი მოწამელა.

მნემონიკა (ბერძ. mnemonikon დახსომების ხელოვნება) - სხედასხვა ჯარბი ცნობებისა და ფაქტების დამახსოვრებისასათვის გამოყენებული მეთო-

დების ერთობლიობა. ანეისარებს მესხიერებას და ძირითადად უყრდნობა ასოციაციის კანონებს.

მობილიზაცია (ლათ. mobilis მოძრავი) - 1.სამხედრო ძალების მოყვანა საბრძოლო მდგომარეობაში. 2.ორგანიზმის იმუნური ძალების მზადყოფნა ამა თუ იმ უცხო ანტიგენის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

მობილური გენები (ლათ. mobilis მოძრავი, ბერძნ. genes წარმოშობა) - ღნმ-ს სტრუქტურულ-გენეტიკური დისკრეტული ფრაგმენტები, რომელთაც ძალუძს გადაინაცვლონ უჯრედის გენომში. ე.წ. "მხტუნავი გენები".

მობილური უჯრედები (ლათ. mobilis მოძრავი) - სომატური უჯრედების ერთ ნაწილს და სასქესო უჯრედებიდან სპერმატოზოიდებს გააჩნიათ აქტიური მოძრაობის უნარი. სომატური უჯრედებიდან მაკროფაგებს, ლიმფოციტებს ძალუძს გადალახონ პემატოენცეფალური ბარიერი. ნეიტროფილები დიაპედეზის საშუალებით გამოდიან სისხლძარღვებიდან და მიემართებიან ანთების კერისაკენ.

მოდელი (ფრანგ. modele) - ნიმუში, რაიმე ნაკეთობის სანიმუშო ვგზემპლარი. მედიცინაში ამ ტერმინს იყენებენ რაიმე დაავადების ანალოგის აღსანიშნავად ცხოველებში. მაგ., ათეოსკლეროზის მოდელი, აესეისეზიანი სიმსივნეების რომელიმე ფორმის მოდელი და ა.შ.

მოდულიზაცია (ლათ. modificatio ცვლილება) - კანცეროგენისაგან გამოწვეული ეფექტის შემცველი ნივთიერება ან ზემოქმედება.

მოდულიზაცია (ლათ. modificatio ცვლილება) - სარამეკეიდრული ანუ მოდიფიკაციური ცვალებადობა (იხ.), რაც განპირობებულია სომატურ უჯრედებზე გარემოს ზემოქმედებით

და რომელიც არ ეხება გამეტების ქრომოსომულ აპარატს. 2.აღნიშნულ ტერმინს ხშირად იყენებენ სხვადასხვა ცვლების სახეცვლილებების აღსანიშნავად.

მოდულიზაციური ცვალებადობა (ლათ. modificatio ცვლილება) - ცვალებადობის ფორმა, რომელიც არ არის დაკავშირებული გენოტიპის ცვლილებებთან. ასეთი ცვალებადობა განპირობებულია სომატურ უჯრედებზე გარემოს ფაქტორების ზემოქმედებით და არ ეხება გამეტების ქრომოსომულ აპარატს.

მოდული (ლათ. modulus საზომი, საწყაი) - 1.ზუსტ მეცნიერებებში: რომელიმე მნიშვნელოვანი კოეფიციენტის ან სიდიდის სახელწოდება. 2.საზომის, საწყაის ერთეული. განსაკუთრებით ხშირად გამოიყენება არქიტექტურაში ჰმაიმეტრიაში ლოგორიითების სისტემის მათემატიკური მოდული.

მოდუსი (ლათ. modus) - რაიმეს ნორმა, ხერხი, გამომუქანება.

მოზაიციზმი (ფრანგ. mosaïque) - ორგანიზმში ერთი ტიპის უჯრედების ორი ან რამდენიმე სახით ერთდროული არსებობა; უჯრედი, რომელსაც ერთდროულად გააჩნია სხვადასხვა უჯრედების დამახასიათებელი მორფოლოგია. სინონიმი: ქიმერა.

მოლეკულა (ლათ. moles მასა, cula კნინობითი სუფიქსი) - ნივთიერების უმცირესი ნაწილაკი, რომელსაც შენარჩუნებული აქვს მისი ქიმიური თვისებები. მოლეკულა შედგება ატომებისაგან.

მოლეკულური ბიოლოგია (ლათ. moles მასა, cula კნინობითი სუფიქსი) - მეცნიერება, რომლის მიზანია ბუნების, ცხოველქმედების მოვლენების შეცნობა ბიოლოგიური ობიექტების

მოლეკულურ დონეზე კელევის გზით. მისი საბოლოო მიზანია მემკვიდრეობის, ცილის ბიოსინთეზის, ინფორმაციის შენახვისა და გადაცემის გზების შესწავლა.

მოლეკულური ბიოლოგიის ცენტრალური დოგმა და მისი კონსერვაცია - დადგენილია, რომ გენეტიკური ინფორმაციის ნაკადი შეიძლება მოდიოდეს არა მარტო ერთი მიმართულებით (დნმ → რნმ), არამედ პირიქითაც, ანუ ზოგ შემთხვევაში (რნმ-ს შემცველი ვირუსები) ადგილი აქვს არა მარტო პირდაპირ, არამედ შებრუნებულ ტრანსკრიპციასაც (რნმ → დნმ).

მოლეკულური ბენეტიკა (ლათ. moles მასა, cula კინობითი სუფიქსი) - გენეტიკის და მოლეკულური ბიოლოგიის დარგი, რომლის მიზანია ცოცხალი ორგანიზმების მემკვიდრეობისა და ცვალებადობის მატერიალური საფუძვლების შეცნობა, სუბუჯრედულ და მოლეკულურ დონეზე მიმდინარე გენეტიკური ინფორმაციის შენახვის, რეალიზაციის, გადაცემისა და ცვლილებების პროცესის კვლევის გზით.

მოლეკულური დავადაგებები (ლათ. moles მასა, cula კინობითი სუფიქსი) - ნივთიერებათა ცვლის მემკვიდრული დარღვევებით გამოწვეული დაავადებები. ტერმინი მოწოდებულია ამერიკელი ბიოქიმიკოსის ლ.პოლინ-ბის მიერ. XX საუკუნის დასაწყისში ინგლისელმა აბარნოლდმა იუარაუდა, რომ მოლეკულური დაავადებები წარმოიქმნებიან ნივთიერებათა ცვლის განსაზღვრული ეტაპის მაკონტროლებელი ფერმენტის აქტიურობის დაქვეითების ან სრული გაქრობის შედეგად. ამჟამად დადგენილია, რომ ცილების (ჩვეულებრივ, ფერმენტების)

სტრუქტურული დარღვევები ხდება ამ ცილების პირველადი სტრუქტურის მაკოდირებელი გენების მუტაციის შედეგად.

მოლეკულური წონა (ლათ. moles მასა, cula კინობითი სუფიქსი) - მოლეკულის წონა, როგორც მასში შემავალი ატომების წონის ჯამი. გამოიხატება დალტონებში. მოლეკულური წონის ერთეულად მიღებულია ჟანგბადის ატომური წონის 1/16.

მოლეონის ვირუსი - 1960 წელს ჯ.მოლეონიმ გამოყო ახალშობილი თავგებიდან. ეს ვირუსი თავებში იწვევს ლიმფოიდური ტიპის ლეიკემიას.

მოლუსკები (Mollusca) - რბილტანიანი ცხოველების ტიპი, რომელიც დაყოფილია 3 ძირითად კლასად: ორსაგდულოანებად, მუცელფეხიანებად და თავფეხიანებად. მცირე გამოწკისის გარდა, მათი სხეული დაფარულია ნიჟარით. ზოგიერთი მათგანი სხედასხეა პარაზიტული ტრემატოდების (იხ) შუალედური მასპინძელია. ზოგიერთ მოლუსკს გააჩნია შხამიანი აპარატი, აგრეთვე ე.წ. სამელნე ტომსიკა ამ უკანასკნელში მყოფი მუქი ფერის სითხის მეშვეობით ისინი ხშირად თავს აღწევენ საშიშროებას. მოლუსკების უმეტესობა გამოიყენება საკვებად. ზოგიერთის ხორცი კი ტოქსიკურია.

მოწყობილი - ადამიანსა და პლაცენტურ ძუძუმწოვრებში: პლაცენტა, ქორიონი, ჭაპლარი და ნაყოფის გარსი. მოწყობილი ჩვეულებრივ თან სდევს მშობიარობას ადამიანში 15-20 წუთის შემდეგ).

"მონეტის სვეტი" - ავლუტინირებული, შეწებებული ერთიაროციტების სიგრიძეად განლაგებული გროვა გააჩნია ერთიმეორეზე მიყოლებული

ფულის მონეტების შესახებადა.

მონეზმი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, ismus მდგომარეობა) - ფილოსოფიური მიმდინარეობა, რომლის მიხედვითაც ყველა არსებულის საფუძველია ერთი საწყისი (ბუნება, მატერია) ან კიდევ სული.

მონიტორინგი (ლათ. monitor ის, რაც გაფრთხილებს, დამკვირვებელი) - რაიმე ობიექტებსა და მოვლენებზე დაკვირვება მრავალმიზნობრივი ინფორმაციული სისტემა, რომლის ძირითადი ამოცანაა რაიმე ობიექტისა და მოვლენის დაკვირვება, შეფასება და პროგნოზი. მონიტორინგის მიზანია შექმნილ კრიტიკულ სიტუაციებზე (მაგ., პაერის ნორმაზე უფრო მეტად დაჭრუჭიანება და სხვა), ადამიანის ჯანმრთელობისადაეის მანევ და სახიფათო აბიოტურ ფაქტორებზე და ადამიანის მიერ შექმნილ სხვადასხვა სისტემებზე კონტროლის დაწესება.

მონე (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი) - რთულ სიტყვებში აღნიშნავს ერთს, ერთიანს.

მონოგლასტი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, blastos ყლორტი, ღივი) - მონოციტური რივის მონოპოტენტური დედა-უჯრედი, რომლისგანაც ეისარდება პრომონოციტი, შემდეგ კი მონოციტი.

მონოგამია (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, gamos ქორწინება) - სხვადასხვა სქესის ინდივიდების ურთიერთობის ფორმა, როდესაც ერთი სეზონის განმავლობაში მამრი ცხოველი წყვილდება მხოლოდ ერთ მდედრთან. ერთ-ერთი ქორწინება, ერთცოლიანობა, ერთქორიანობა.

მონოგამური მცენარეები (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, gamos ქორწინება) - ოგივე ერთსახლიანობა. ერთი და ოგივე მცენარეზე მდედრობითი

(ბუტკოანი) და მამრობითი (მტკრიანებანი) ერთსქესიანი ყვავილების განეოთარება (ფიჭუზე, ნაძუზე, არყის ხეზე, მუხაზე, სიმინდზე და ა.შ.).

მონოგამეზმი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, gnos მოღვა) - თეორია ადამიანის რასების ერთიანი წარმომავლობის შესახებ.

მონოგინია (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, gyno ქალი, ცოლი) - ერთცოლიანობა.

მონოგრაფია (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, grapho ვწერ) - სამეცნიერო შრომა, რომელიც იკვლევს რომელიმე მეცნიერის, მწერლის ცხოვრებას და შემოქმედებას ანდა რომელშიც მალაონადაა დამუშავებული რომელიმე ცალკე საკითხი ან თემა.

მონოზიგოტური (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, zygos შერწყმული, შეერთებული) - ერთი კვერცხუჯრედიდან განეისარებული იდენტური ტყუპები.

მონოპარაქმი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, karpos ნაყოფი) - მცენარეები, რომლებიც სიცოცხლის მანძილზე ერთხელ ყვავილობენ და ნაყოფმსხმოარობენ. რის შემდეგაც ჩეულებრივ, კედებიან.

მონოქინეზმი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, kineo ვმოძრაობ) - მონოციტების მიერ გამოყოფილი ქიმიური მედიატორები.

მონოკლონური ანტისხეულები (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, klon ამონაყარი, ყლორტი) - ჰიბრიდომების (იხ.), ოგივე ჰიბრიდული უჯრედების მიერ სინთეზირებული ანტისხეულები, რომელსაც მალალი სპეციფიკურობა ახასიათებს შესაბამისი ანტიგენის მიმართ.

მონოკულტურა (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, ლათ. cultura დამუ-

შაეება) - ერთი და ოგივე ქვეყანაში, რაიონში, ნაკვეთაში რომელიმე ერთი მცენარეული კულტურის მოყვანა.

მონოპანია (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, mania სიფიქსი) - ერთი რაიმე აზრის ან საგნის აკეიატება. ფსიქიკური აშლილობის ერთ-ერთი გამოვლინებაა.

მონოპერი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, meros ნაწილი) - ამა თუ იმ ნივთიერების უმარტივესი მოლეკულური ფორმა.

მონომორფიზმი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, morphე ფორმა, ismus მდგომარეობა) - მე-19 საუკუნის 70-იან წლებში რ.ა.ო.ხის და შ.პ.ონის მიერ შემუშავებული თეორია ცალკეული ბაქტერიების სუფთა კულტურების მიღების გამო, პლუმორფიზმს (იხ.) ადგილი დაუთმო მონომორფიზმს. მონომორფისტების აზრით, ბაქტერიების ყოველი ტიპი უცვლელი რჩება. ნებისმიერი ბაქტერიის შესამოძველობას ყოველთვის გააჩნია განსაზღვრული მორფოლოგია და ფიზიოლოგია მონომორფიზმი უარყოფდა ბაქტერიების ცვლილებებს. როგორც შემდგომში აღმოჩნდა, ნიშან-თვისებების ცვლილებები შეიძლება სუფთა ბაქტერიულ კულტურებშიც კი გამოვლინდეს.

მონოპოტენტიური უჯრედი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, laas, potentia შესაძლებლობა) - რომელიმე რიგის წინაპარი, დედა-უჯრედი, რომელსაც ძალუქს განეისარდეს მხოლოდ ერთი მიმართულების (მაგ. მიელობლასტი, ლიმფობლასტი, მონობლასტი და ა.შ.) ოგივე ომნიპოტენტიური უჯრედი.

მონორქიზმი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, orchis სასუესლე) - ცალმხრივი კრიპტორქიზმი (იხ.).

მონოტიპური გვარები (ბერძ.

monos ერთი, ერთიანი, typos ანბანქლი, ნიშნუში) - ერთი სახეობით წარმოდგენილი მცენარეა გვარები.

მონოტონური (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, tonos დაძბება) - ერთი ტონის, ერთ ხმაზე ყოველგვარი ცვლილების გარეშე (მაგ. დაუადების მონოტონური მიმდინარეობა, მონოტონურად ჩატარებული ლექცია).

მონოტრიქსი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, trichos ძაფი) - ერთმოლტიანი ბაქტერიები (ნიტროზომონასი და ნიტრობაქტერი).

მონოზაბია (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, phagein ჭამა, შესასქმა) - კეების ფორმა, როდესაც ცხოველი იყენებს მხოლოდ ერთ სახის საკვებს განსხეადება პოლიფაგისაგან (იხ.).

მონოფილია (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, phyle გვარი, ტომი) - წარმოდგენა ცოცხალი არსებების წარმოშობის ერთიანობაზე.

მონოფობია (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, phobia შიში) - მარტოდ დარჩენის პათოლოგიური შიში.

მონოქიმიოთერაპია (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, chemia ქიმია, therapia მკურნალობა) - ერთ რომელიმე ქიმიური ნივთიერებით ჩატარებული მკურნალობა.

მონოცენტრიზმი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, kentron შუაგული, ცენტრი) - მოძღვრება თანამედროვე აღმზანების ყველა რასის ერთ რასიდან - ნეანდერტალელისაგან წარმოშობის შესახებ.

მონოციტი (ბერძ. monos ერთი, ერთიანი, kyros უჯრედი) - დიდი ერთბირთვიანი ლეიკოციტი. ციტოპლაზმა ბაზოფილურია, ბირთვი კი სხედასხვა ფორმის. სისხლის მკროფაგოა, რომელიც დასაბამს აძლევს სხედასხვა

ქსოვილების მაკროფაგებს.

მონოციტოზი (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, kytos უჯრედი, osis მდგომარეობა) - პერიფერიულ სისხლში მონოციტების რაოდენობის მომატება (9%-ზე ზევით).

მონოჰიბრიდი (ბერძნ. monos ერთი, ერთიანი, hibris, hibridos სისხლის შერევა) - პეტროზოზოტური ჰიბრიდი ალელების ერთი წყვილით.

მორალი (ფრანგ. morale ზნეობა) - ადამიანის ქცევის განსაზღვრული ნორმების და წესების ერთობლიობა: ზნეობრივი დასკვნა (მაგ., იგა-არაკის მორალი: ზნეობრივი მოძღვრება).

მორბილული (ლათ. morbus ავადმყოფობა, სნეულება) - მტკივნეული, ავადმყოფური, პათოლოგიური. ავადმყოფურად მგრძობიარე, მკლანქლით-სადმი მიდრეკილი ადამიანი.

მორბუსი (ლათ. morbus ავადმყოფობა, სნეულება) - ორგანიზმის ცხოველქმედების დარღვევა შინგანი და გარეგანი სპეციფიკური ეტიოლოგიური აგენტის მოქმედების შედეგად.

მორბანდი (ამერიკელი ბიოლოგის თ.მორბანის საპატიეცემულოდ) - ორ ლოკუსს შორის მანძილი, რაც უდრის ქრომოსომის მონაკვეთის იმ სიგრძეს, რის საზღვრებშიც კროსინგოვერის ალბათობა შეადგენს 1%-ს. იგივე სანტიმორგანიდა (cM).

მორბანიზმი (ამერიკელი ბიოლოგის თ.მორბანის გეარის მიხედვით) - გენებზე, როგორც მემკვიდრეობის ნიშან-თვისებების მტარებლებზე და ქრომოსომების შემადგენელ სუბერსტრუქტურებზე წარმოდგენების ერთიანობა სპორგანმა და მისმა მოწაყებმა დამტკიცეს გენების ხაზოვანი განლაგება, მათი შეჭიდულობის მოვლენა, ქრომოსომებს შორის გენების მიმოცვლის შესაძლებლობა და ა.შ.

მორბი (ფრანგ. morgue) - გვამები-სასაყის განკუთვნილი ადგილი, საავადმყოფოებსა და სხვა ტიპის სამედიცინო დაწესებულებებში.

მორია (ბერძნ. moria სისულელე, სიგიჟე) - ბავშვური მხიარულება, რომელიც სიტუაციიდან არ გამომდინარეობს. მოუფიქრებელი ქცევა. ადგილი აქვს ზოგიერთი ინტოქსიკაციური ფსიქოზის, საყის ტენის ტრავმების და ცერებრული სმსიენის შემთხვევაში.

მორიელეზი (Scorpionida) - ფეხსახსრიანთა ტიპის, ობობასნაირთა კლასის წარმომადგენლებია. აქვთ დანაწევრებული სხეული ბოლო ნაწილზე 2 შხამიანი ჯირკვლი ბლოედება ნესტოთი, რომელსაც იყენებენ საედაცვისა და საედასხმისასაყის. შხამი ადამიანისასაყის ზოგჯერ მომაკედიანებელია.

მორული (ლათ. morum თუთია) - მრავალჯერდიანი ცხოველების განაყოფიერებელი კვრცხის განვითარების ერთ-ერთი სტადია, რის დროსაც ჩანასახი 32 ბლასტომერისაგან შედგება. ცხოველების უმეტესობაში მორულის შემდეგ მოდის ბლასტულა, ტუტუწმწოვრებში კი ბლასტოცისტა. მორული საყისი ფორმით წააგავს თუთის, მაყელის ან ულოს ნაყოფებს.

მორუა (ბერძნ. morphe ფორმა, სახე) - სახეობის შგნით, მისგან გარეზული ნიშან-თვისებებით განსხვავებული ინდივიდების ჯგუფი, რომელსაც სახეობაში ბუნდოვანი სისტემატიკური მდგომარეობა გააჩნია. მაგ., ალბინოსები.

მორფინი (ლათ. morphinum. ბერძნული მითალოგიით, ძილის ღმერთის, მორფეუსის სახელის მიხედვით) - ოპიუმის ძირითადი ალკალოიდი, რომელსაც იყენებენ ნარკოტიკულ (ტიკვილის გამაყუჩებელ, ძილის

მოზგერელ) საშუალებად მედიცინაში.

მორფინიზმი (ლათ. morphinum. ბერძნული მიძოლოგით მიხედვით ძილის ღმერთის, მორფეუსის სახელის მიხედვით, ismus მდგომარეობა) - ნარკოზინის სახეობა, რაც გამოიხატება ოპიუმის ალკალოიდ მორფინისადმი აუადმიყოფურ მიდრეკილებაში.

მორფოპენეზი (ბერძნ. morphე ფორმა, genesis წარმოშობა) - ორგანიზმის სტრუქტურების განვითარების პროცესი ონტოგენეზსა და ფილოგენეზში სხვადასხვა ორგანიზმების, მაგ. ეირუსების განვითარების სტადიები უჯრედში შეჭრიდან, პლანზმალეშიდან მათ გამოკეორტვამდე.

მორფოლოგია (ბერძნ. morphე ფორმა, logos მოძღვრება) - ბიოლოგიური მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ორგანიზმების ფორმასა და აგებულებას მათ ონტოგენეზსა და ფილოგენეზში. მასში შედის მეცნიერებათა კომპლექსი: ანატომია, ჰისტოლოგია, ციტოლოგია, ემბრიოლოგია და სხვა. ტერმინი შემოიღო ი.პ.ბრენიამ.

მორფომატრია (ბერძნ. morphე ფორმა, metreo ეზომავ) - უჯრედის ორგანოიდების და ორგანოების ან სხვა სტრუქტურებისა და პროცესების რაოდენობრივი შესწავლა.

მოსპიტაზი (Phlebotomidae. ესპ. mosquito ბუზი) - ფეხსახსრიანთა ტიპის, მწერების კლასის, ორფრთხანთა რიგის, პატარა სისხლისმწოველი მწერებია. ფლებოტომუსის გეარის მოსკიტებს გადააქვთ ლეიშმანიოზისა და პაპატანის ციებ-ციხელების გამოშვეევი აგენტები.

მოტივაცია (ლათ. motivus მამოძრავებელი) - თავის ტვინის სხვადასხვა განყოფილებების აგზნება, რაც სტიმულს აძლევს ადამიანსა და ცხოველებს დააკმაყოფილონ თავიანთი მოსახონილებები: მოტივაცია ნიშნავს რაღაც სტიმულს რაიმე მიზნის მისაღწევად. ამჟამად დადგენილია, რომ ამისათვის ჭარბი მოტივაცია არაა საკმარისი, მან შეიძლება უარყოფითი გავლენაც კი იქონიოს რაიმე მიზნის განხორციელებაში.

მოტივირება (ფრანგ. motiver) - დასაბუთება, დასკვნების, მოტივების მოყენა.

მოტოთერაპია (ლათ. motus მოძრაობა, ბერძნ. therapeia მკურნალობა) - მკურნალობა მოძრაობის და ფიზიკური ვარჯიშის საშუალებით.

მოქცევის რითმები - ბიოლოგიური პროცესებისა და მოვლენების ინტენსივობისა და ხასიათის ცვლილებები, რაც შეესაბამება ოკეანეების მოქცევის პერიოდულობას (24,8 ან 12,4 სთ). მოქცევის რითმები დამახასიათებელია ზღვის მრავალი ცხოველისა და მცენარისათვის და ელინდება მოძრაობის პერიოდულობაში, მოლუსკების საგდულების გაღებაში, პლანქტონის ეურტიკალურ განაწილებაში და ა.შ. საკმაოდ ხშირად აღნიშნული მოვლენა შენარჩუნებულია აკვაროუმბშიც, რაც მიუთითებს მის ენდოგენურობაზე.

მოცივი (Vaccinium myrtillus) - პატარა, მრავალწლიანი ქონდარა ბუჩქია. შეიცავს მთრიმლავ, პექტინურ ან ლორწოვან ნივთიერებებს, სხვადასხვა მჟავებს, კაროტინს, B₁ ვიტამინს, რიბოფლავინს (B₂ ვიტამინს), შაქრებს, გლიკოზიდებს, პროტეინებს. იყენებენ როგორც შემკერეულ, ანთების საწინააღმდეგო და მხედველობის გამაუმჯობესებელ საშუალებას, აგრეთვე ქრონიკული ენტეროკოლიტების ფაზართისა და დიაბეტის შემსახევეებში.

მოციონი (ლათ. motio მოძრაობა)

-გასეირნება ჯანმრთელობის განმტკიცების ან დასვენების მიზნით.

მოცხარი (*Ribes nigrum*) - ბუჩქია. შეიცავს ასკორბინის მჟავას, P, B₁, B₂ ვიტამინებს, კაროტინს, შაქრებს, პექტინებს, მარილმღაე და აზოტოვან ნივთიერებებს. ეთერზეთს, ფლავონოიდებს, ორგანულ მჟავებს, პოემენტებს, ფიტონციდებს და სხვა. გააჩნია ანათების საწინააღმდეგო, ოფლმდენი, შარდმდენი და სხვა თვისებები. გამოიყენება როგორც პოლივიტამინი, აგრეთვე როგორც მადის აღმძვრელი საშუალება. იყენებენ რევმატიზმის დროს, თირკმლების, შარდის ბუშტის, შარდ-კენჭოვანი დაავადებების შემთხვევებში.

მოწამვლა (*intoxicatio*) - ორგანიზმზე ამა თუ იმ მხამის ზემოქმედებით გამოწვეული დაავადება. მელანდება ორგანიზმის პომეოსტაზის (იხ) დარღვევით განასხეაებენ მწეაე და ქრონიკულ მოწამელებს.

მშაშნა (*Rumex acetosa*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს მარილმღაე ნივთიერებებს, ფილოქინონებს (K ვიტამინს), ეთერზეთს, ფისებს, რკინას, კალიუმს, ორგანულ მჟავებს, ასკორბინის მჟავას, კაროტინს და სხვა. გააჩნია შემკერელი, სასაქმებელი, ნალეელმდენი მოქმედება იყენებენ კოლიტების, ენტეროკოლიტების, ბუასილის, სურაგანდის შემთხვევებში, აგრეთვე როგორც სისხლდენის შემაჩერებელ და საჭმლის მონელების გამაუმჯობესებელ საშუალებას.

მრავალსახლიანობა - ერთ მცენარეზე ორსქესიანი (ბუტკოიანი და მტვროანი) და ერთსქესიანი (მხოლოდ ბუტკოიანი ან მხოლოდ მტვრიანიანი) ყვავილების ერთდროული განვითარება (მაგ. ყურძენი, წიწიბურა, ნეკერჩხალი,

ივანი და სხვა). იგივე პოლიგამიური მცენარეები.

მრავალპარღვა (*Plantago major*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ასკორბინის მჟავას, მარილმღაე ნივთიერებებს, K ვიტამინს, გლიკოზიდს, კალიუმს, ფისებს, კაროტინს, ოლეინის და ლიმონის მჟავებს და ა.შ. გააჩნია სისხლდენის შემაჩერებელი, ბაქტერიოსტატიკური, ჭროლობის შემხორცველი და ამოსახელებელი თვისებები. იყენებენ კუჭისა და ნაწლავების წყლულების, გასტროტის, ენტერიტის და აუთვისებთან სიმსინეების შემთხვევებში. ფესვების ექსტრაქტს იყენებენ ტუბერკულოზის დროს, მწერების და გველგესლების ნაკების მოსაშუშებლად და სხვა.

მრავალჯაბრიანი ჭიები (*Polychaeta*) - ანელიდების ანუ რგოლიანი ჭიების ერთ-ერთი კლასია, რომლის წარმომადგენლები მხოლოდ ზღეებში ბინადრობენ (მაგ., ნერეისი). ამ ცხოველებს სხეულის ყოველ სეგმენტზე მრავალრიცხოვანი გრძელი ჯაგრების კონები გააჩნიათ.

მრგვალი ჭიები (*Nemathelminthes*) - მრგვალი ჭიებისათვის დამახასიათებელია მრგვალი სხეული, რომელიც ორივე ბოლოსაკენ წერილდება. ბევრი მათგანი ბინადრობს ნიადაგსა და წყალში, ზოგი კი ადამიანის, ცხოველებისა და მცენარეების პარაზიტია. ადამიანის პარაზიტებია: ასკარიდა, მახვილა, ტრიქინელა და სხვა. მრგვალი ჭიების ტიპში გაერთიანებულია რამოდენიმე კლასი. მათგან სამედიცინო პელმინათოლოგის სფეროს წარმომადგენს ნემატოდების კლასი (იხ.).

მსოფლიო ოქანე (ბერძნ. *oceanos* უსაზღვრო ზღვა) - დედამიწის წყლის უწყვეტი გარსი, რომელიც

გარს ეკერის ხმელეთს და აქვს მაროლების დაახლოებით ერთნაირი შედგენილობა. პლანეტაზე მიმდინარე ფოტოსინთეზის დაახლოებით 1/3 ოკეანეზე მოდის.

მტაცებელი-მსხვერპლი - მტაცებელსა და მსხვერპლს შორის ურთიერთკავშირი, რაც ეკოლოგურად ორივე მხარისათვის სასარგებლოა: მტაცებელს აქვს საკვები, ხოლო მსხვერპლის პოპულაცია სუსტი, აუდ-მყოფი ინდივიდების დაღუპვის გამო ჯანსაღდება.

მტაცებლები (Fissipedia. Carnivora) - უმაღლესი ძუძუმწოვრების ერთ-ერთი რიგია იკვებებიან ცოცხალი ფრინველებით და სხვა ძუძუმწოვრებით. კარგად აქვთ განვითარებული კბილები და ბრწყალები. მტაცებლების რიგში შედის 12 ოჯახი (მათ შორის 7 თანამედროვე) და დაახლოებით 235 სახეობა. მტაცებლებია: სინდიოფალა, კატა, მგელი, ფოცხვერი, ლომი და სხვა.

მტაცებლობა - ორგანიზმთა შორის ურთიერთობის ფორმა, როდესაც მტაცებელი იკვებება მსხვერპლით, ნადავლით.

მტკვანფარფლიანი თიხვები - შეუძლიათ ხმელეთზე გადაადგილება ფარფლებით და სუნთქვა საცურაო ბუშტით. წყალში სუნთქვენ ლაყუჩებით (იხ. ლატიმერია).

მტკრიანები (stamen) - ყვავილის მამრობითი ევგეტაციური ორგანო, რომელიც ჩვეულებრივ შედგება მტკრიანის ძაფისა და სამტკრე პარკოსაგან ამ უკანასკნელში წარმოიქმნება ყვავილის მტკერი. ყვავილებში მტკრიანების რაოდენობა მერყეობს ერთიდან რამოდენიმე ასეულამდე.

მუკორო (Mucor) - ზოგმიცეტების კლასის წარმომადგენელია ფარსოდან

გაერცლებული ნიადაგის ზედა ფენებში. ვითარდება მცენარული წარმოშობის ორგანულ ნარჩენებზე. საკვებ პროდუქტებზე და იწვევს მათ დაობებას. ზოგიერთ სახეობას გააჩნია მაღალი ფერმენტული აქტივობა და იყენებენ კვების მრეწველობაში. მუკოროს ერთ-ერთი სახეობა (M. ramannianus) გამოიმუშავებს ანტიბიოტიკ რამიცინს. ზოგიერთი სახეობები იწვევენ ადამიანისა და შინაური ცხოველების დაავადებებს (მუკორომიკოზებს).

მულაჟი (ფრანგ. la maulage) - ოციე ფანტომი (იხ.).

მულატი (ესპ. mulato) - ევროპული და ნეგროიდული რასების წარმომადგენლების შეუღლების შედეგად გაჩენილი შთამომავალი.

მულტი (ლათ. multum ბევრი) - რთულ სიტყვებში აღნიშნავს მრავლობითს.

მულტიპოტენტიპრობა (ლათ. multum ბევრი, potentia შესაძლებლობა) - იხ. პანტროპიზმი.

მუმიო (არაბ. mumija, სპარს. mumo ცვილი) - ბიოლოგიური წარმოშობის მკერივი კონსისტენციის ნივთიერებაა. სახელწოდება „მუმიო“ ბერძნულად ნიშნავს „სხეულის შემანარჩუნებელს“. შეიცავს ამინომჟავებს, ცვილს, სხვადასხვა მცენარულ ნარჩენებს, ფისებს, ჰიპურის მჟავას და ბენზომჟავას იყენებენ მოტეხილობების სამკურნალოდ, ასტიმულირებს ძელოვანი ქსოვილის რეგენერაციას, აჩქარებს ჭრილობების შეხორცებას გამოიყენება კუჭ-ნაწლავის, სასუნთქი გზების, შარდსასქესო გზების დაავადებების და ასათის მკურნალობაში.

მუმიფიკაცია (არაბ. mumija მუმიო, სპარს. mumo ცვილი, ლათ. facio ვაკეთებ) - ლეამებისაგან მუმიების დამ-

ზადება ანუ გეამის გაშრობა ლაზობის პროცესის საიდან ასაცილებლად. ჯერ კიდევ ძველ ეგვიპტეში წარჩინებული პირების გეამებიდან ამზადებდნენ მუმიებს. 2. მუცლადმყოფი მკედარი ნაყოფის მუმიისებერ მასად გარდაქმნა.

მუშლი (Simuliidae) - მიკუსუნებიან მწერების კლასს. მცირე ზომის სისხლისმწოველი მწერებია. მათი კბენა ძლიერ ქაიღს იწვევს წელიწადში იძლევიან 14 საობას. გადამტანებია ტულარემიის, ციმბირის წყლულის, შავი ჭირის ბაქტერიების, პელმინაების კვერცხების და სხვა.

მუნო (scabies) - იგივე ქეცი. დერმატოზია, რომელსაც იწვევს ტიპა *Sarcoptes scabiei*. ტიპები პარაზიტობენ კანის რქოვან შრეში. იწვევენ ძლიერ ქაიღს მღერები იქ ღრუნთან გრძელ სავალ გზებს და დებენ კვერცხებს. 4-7 დღის შემდეგ იჩეკებიან მატლები. 14 დღის შემდეგ აღწევენ სქესობრივი სიმწოფის ასაკს, ერთმანეთს ეწყვილებიან კანის ზედაპირზე, რის შემდეგაც მამრები კედებიან.

მურჩანო (*Ainus incona*) - იგივე თხმულა მოზრდილი ხეა ნაყოფი შეიცავს მარილმღე ნივთიერებებს. ფოთლები კი ფლაეონოიდებს, ორგანულ მჟავებს C ვიტამინს გამოიყენება ენტეროტიებისა და კოლიტიების სამკურნალოდ.

მუსკუსი (ლათ. muscus) - სპეციფიკური სუნის, რაული შემადგენლობის ნივთიერება, რომელიც გამოიშვება ქაბარღის (წყვილილიქიანის-ნაირის) მამრის განსაკუთრებული ჯირკვლების მიერ. გამოიყენება მედიცინასა და პარფუმერიაში.

მუტაბენეზი (ლათ. mutatio ცვლილება, genus წარმოშობა, დაბადება) - გარემოს ფაქტორები. (ულტრა-

იისფერი სხივები, ტემპერატურა, ქიმიური ნივთიერებები, ვირუსები და სხვა), რომლებიც განაპირობებენ გენური და ქრომოსომული მუტაციების წარმოქმნას.

მუტაბენეზი (ლათ. mutatio ცვლილება, genesis წარმოშობა) - მუტაციის წარმოქმნის პროცესი.

მუტანტი (ლათ. mutatio ცვლილება) - ორგანიზმი, რომელიც მემკვიდრულად განსხვავდება წინაპრებისაგან რომელიმე ნიშან-თვისებით ან ნიშან-თვისებათა ჯგუფით, რასაც ადგილი აქვს სპონტანური ან ხელოვნურად გამოწვეული მუტაციის შემახვევაში.

მუტაციია (ლათ. mutatio ცვლილება) - უჯრედის მემკვიდრული მასალის მკვეთარი, უეცარი ცვლილება. განასხვავებენ მუტაციის რამოდენიმე სახეს: გენურს, ქრომოსომულსა და გენომურს. ქრომოსომულსა და გენომურს სასქესო უჯრედებში წარმოქმნილი მუტაციები გადაეცემა შთამომავლობას, ხოლო სომატურ უჯრედებში არსებული მუტაციები მხოლოდ ამ კონკრეტული უჯრედების შემდგომ საობებს. მუტაციებს ადგილი აქვს როგორც ბუნებრივ, ასევე ექსპერიმენტულ პირობებში. ტერმინი შემოიღო კ. ლე შრიზმა.

მუტაციური ტვირი (ლათ. mutatio ცვლილება) - პოპულაციის საშუალო შემგუებლობის დაქვეითება მუტაციების პერმანენტული წარმოქმნის გამო, რაც აქვეითებს ინდივიდების სიცოცხლისუნარიანობას. სინონიმი: მუტაციური დატვირთვა.

მუტონი (ლათ. muton ცვლილება) - გენური მუტაციების ელემენტარული ერთეული, რომელიც შედგება ორი ნუკლეოტიდისაგან.

მუტუალიზმი (ლათ. mutuus ორმხრივი) - სხვადასხვა სახეობის ორი

ორგანიზმის ხანგრძლივი, ურთიერთსა-სარგებლო თანაცხოვრება. იგივეა რაც სიმბიოზი.

მუსტელუმენიანები (Gastropoda) - მოლუსკების ტიპის ერთ-ერთი კლასია. სხეული ასიმეტრიული აქვს. ზოგიერთ მათგანს სარეწაო მნიშვნელობა გააჩნია (იყენებენ მათ ნიჟარას, მარგალიტს), ზოგიერთი კი საკვებად გამოიყენება ბევრი მათგანი პარაზიტული ჭიებისსა-სთვის (კერძოდ, ტრემატოდებისასთვის) შუალედურ მასპინძელს წარმოადგენს, სხვები კი სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მავნებლებია მუცლადფეხიანების ტიპური წარმომადგენლებია ვაზის ლოკოკინა და ლოქორა.

"მუსტლის პრეზი" - ასე უწოდებენ ადამიანის მუცლის სამ ფართო კუნთს, რომლებიც საყრდენს წარმოადგენენ მისი კედლებისასთვის და მუცლის ღრუს უნარიუნებენ განსაზღვრულ ტონუსს.

მუსტლის ტიფი (typhus abdominalis) - ადამიანის მწვავე ინფექციური დაავადებაა, გამოწვეული Salmonella typhi-ით, რომელიც აღმოჩენილია გერმანელი კამპარტის მიერ 1880 წელს ელინდება ციებ-ცხელებით, ინტოქსიკაციით და გულსისხლძარღვსა, ნერვული, საჭმლის მომწელებელი სისტემების და სხვ. დარღვევებით აღწერილია და გამოყოფილი ცალკე ნოზოლოგიად ფრანგი ექიმების ბრეტანონს და ლევის მიერ მე-19 საუკუნის 20-იან წლებში.

მუხა (Quercus) - მრავალწლიანი, დიდი ზომის მცენარეა მიკუუსენება Fagaceae-ს ოჯახს. შეიცავს ფლავონოიდებს, სხედასხვა მუყებს, მარილმღავე ნივთიერებებს, სახამებელს, პენტოზებს, პექტინს და სხვა გააჩნია შემკერელი, ანაიების საწინააღმდეგო თვისებები. იყენებენ კუჭიდან და

ნაწლავებიდან სისხლდენის, ფაღარათის, თირკმელებისა და შარდის ბუშტის ანაიების შემთხვევებში, აგრეთვე კანის დაავადების, დამწვრობის, სისხლიანი ბუასილიისას და ა.შ. საქარაიელოში გვხვდება ქარაული, იმერული, მალადამთის და სხვა სახეობის მუხა.

მუხარველობითი მუხარი-ლობა და შორმა - ცხოველების შეფერილობა და ფორმა, რაც მათ ნაკლებშესამჩნევს ხდის აღნიშნული თვისება ცხოველებისათვის მტაცებლებისაგან თავდაცვის პასიურ ფორმას წარმოადგენს მუხარველობითი შეფერო-ლობა და ფორმა შესაბამისობაშია ცხოველის განსაკუთრებულ ქცევისთან ანუ ეთოლოგიურ ადაპტაციასთან. განასხეავენ მუხარველობითი შეფერო-ლობისა და ფორმის 3 ტიპს - შენი-ლებას, დემონსტრაციას და მიმიკრიას.

მლიქრები (Lichenes) - იგივე ლიქენები. გარემო პირობებისადმი ნაკლებად მომახოენი მცენარეებია. იზრდებიან ყველაზე უნაყოფო ადგი-ლებში მათი სიკედილის შემდეგ წარმოიქმნება ნეშომპალა, რაც ხელს უწყობს იმ ადგილებში სხვა მცენარეების დასახლებას. მათი სხეული ანუ თაღუსი შედგება 2 ორგანი-ზმისაგან - მწვანე წყალმცენარისა და სოკოსაგან, რომელიც ერთმანეთისადმი სიმბიოზურ დამოკიდებულებაში იმყოფებიან.

მღრღნელები (Rodentia) - უმაღლესი ძუძუმწოვრების ერთ-ერთი რიგია. სხვა ძუძუმწოვრებისგან განსხეადებიან კბილების თავისებური აგებულებით, გააჩნიათ სწრაფი გამრავლების უნარი. სოფლის მეურნეობისათვის მავნე მღრღნელებია: მემინდეროა, ტყის თაგვი, ზაზუნა და სხვა. ზოგიერთი მღრღნელი (ბინის თაგვი, ეირსაგვა) აერცვლებს სხედასხვა

მიძიე დააეადებს, როგორებიცაა შავი ჭირი, ტულარემია, ტიფი, დიზენტერია და სხვა. სპეციალურად მოშენებულ საგვეებს, ვირთაგვეებს, ზაზუნებს და სხვ. იყენებენ როგორც ლაბორატორიულ ცხოველებს.

მეწნობა - მცენარეულ ევგეტაციური გამრავლების ერთ-ერთი ფორმა. ერთი მცენარის კალმის ან კვირტის გადაწერვა მეორე მცენარეზე.

მცენარეები (Flora) - ცოცხალი ორგანიზმები, რომლებიც ხასიათდებიან კვების ავტოტროფული ტიპით. ცნება "მცენარეები" გამოიყენება ბუნებრივი, ანთროპოგენური, კულტურული, რუდერული, ზონალური, კლიმაქსური და ა.შ. მნიშვნელობებითა.

მცენარეული ფორმაცია (ლათ. formatio წარმოქმნა, სახე) - მცენარეული თანასაზოგადოებების კლასიფიკაციური ერთეული, რომელიც ასოციაციების ჯგუფებს აერთიანებს საერთო სახეობა-ედიფიკატორს (იხ.).

მცირეჯაბრიანი ჭიბები (Oligochaeta) - ანელიდების ანუ რგოლიანი ჭიბების ერთ-ერთი კლასია. მათი ტიპური წარმომადგენელია ჭიაყელა, რომელიც ორსქესიანი, ე.ი. პერმაფროდტი ცხოველია გაანია რეგენერაციის სიესება ჭიაყელას დიდი სარგებლობა მოაქვს სოფლის მეურნეობისასავე: აფხვიერებს ნიადაგს და ამდიდრებს მას ორგანული ნივთიერებებით.

მცნება - 1. ზნობრივი ხასიათის რელიგიური გამოხატულება. მაგ., სახარების 10 მცნება. 2. რაიმე ურყევი, დოგმატური, სახელმძღვანელო დებულება.

მეწარბი (Insecta) - ფეხსასხრანების ტიპის ერთ-ერთი კლასია ბევრი მათგანი ობლიგატური ან ფაკულტატური პარაზიტია, ზოგი კი ადამიანისა და ცხოველების ინფექციური და ინვაზი-

ური დაავადებების გამამტანი. ზოგი მწერი ეკოლოგიურად დაკავშირებულია ადამიანის საცხოვრებელსა და (ბუზები, ტარაკები და სხვა). სასარგებლო მწერებია: ფუტკარი, სუსის აბრეშუმხვევია და სხვა.

მეწარიჭამია მცენარეები - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეები, რომლებიც აზოტის მარაგის შესავსებად მწერებს იყენებენ საკვებად. მწერებს იჭერენ სახეშეცვლილი ფოთლებით და სხვა სამარჯებით. მაგ., დროხერა, ნეპენსუსი და სხვა.

მეწარიჭამიები (Insectivora) - უმაღლესი ტუბუშფორების ერთ-ერთი რგოა მიეკუთვნებიან თხუნულა, ზღარბი და ზოგიერთი სხვა წერილი ცხოველი. ამ რგოში გაერთიანებული ცხოველების ძირითადი საკვებია მწერები.

«მეწარიჭამიები» - იმ საზოგადოებრივი და პოლიტიკური მიმდინარეობების ზოგადი დასახელება, რომლებიც გამოდიან სასოციალლო გარემოს შენარჩუნების მოთხოვნით (ეკოდოლ, ბირთვული აფუქების, ატმოსფეროს, წყლების, ნიადაგის, საკვების დაბინძურების და სხვ. წინააღმდეგ).

მეწიველები - იხ. ტრემატოდები.

მხედველობა (visio, visus) - გარემოს აღქმა მხედველობის ორგანოებით, ობიექტების მიერ არეკლილი სხივების ფოკუსირების საშუალებით. მხედველობის აპარატი შედგება თვალში არსებული პერიფერიული და ცენტრალური ნაწილებისაგან (შუამდებარე და შუა ტინის უბნები და დიდი ტინის ქერქის მხედველობის ანალიზატორის უმაღლესი კორტიკალური ცენტრი).

მხედველობის ანალიზატორი - რაული ნეოროეკტორული სისტემა, ერთ-ერთი ძირითადი ანალიზატორი ადამიანსა და ცხოველებში, რომელიც

უზრუნველყოფს მხედველობის გამჭვირვებულობის აღქმასა და ანალიზს.

6

ნაბანა - მსხვილფეხა რქოსანი ცხოველების დააეადება სამხრეთ აფრიკაში, რომელსაც იწვევს ერთ-უჯრედანი შოლტიანი პარაზიტი - ტრიპანოსომა.

ნაქალი - ხერხემლიანების მიერ გამოყოფილი და გადაამუშავებული ფეკალიები ან ექსკრემენტები იყენებენ ნიადაგის გასაწოვიერებლად. მათგან ყველაზე უფრო ეფექტანია ცხენის, ღორის, ქათმის, ძროხის, თხის და შემდეგ კი ადამიანის ნაქალი.

ნამარხი მცენარეები და ცხოველების ნაშთები, რომლებიც ცხოვრობდნენ წარსულ გეოლოგიურ ეპოქებში. ის პალეობიოლოგია.

ნამგლისებრი უჯრედოვანი ანემია - აღნიშნული ანემია განპირობებულია პიკოსის პირობებში შეცვლილი სტრუქტურის მქონე ჰემოგლობინის არსებობით. დააეადება პირველად აღწერა ჰარნიკმა 1910 წელს. ჰემოგლობინის სტრუქტურის ყველაზე უფრო ხშირი ანომალიაა გლუტამინის მუაეის ჩანაცვლება ვალინის მიკროსკოპირებისას ელინდებიან 1,5 მკმ-ს ზომის კრისტალები, რომლებიც მოგეგონებენ ნამგლის ფორმის ერთ-ერთ ციტებს ეს სტრუქტურები ქრებიან ჟანგბადის მიერსებისას.

ნანიზმი (ბერძ. nanos ჯუჯა, ismus მდგომარეობა) - თანდაყოლილი ან შექნილი კლინიკური სინდრომი, რომლის-

თვისაც დამახასიათებელია დაბალი ტანი (130 სმ-ზე ნაკლები მამაკაცისათვის და 120 სმ-ზე ნაკლები ქალისათვის). ცნობილია ჰიპოფიზური და არაჰიპოფიზური ნანიზმები.

ნანომეტრი (ბერძ. nanos ჯუჯა, metro ეზომავ) - იგივე მილიმიტრონი. ულტრასტრუქტურების საზომი ერთეულია 1 ნანომეტრი უდრის 10⁹ მეტრს. ამავე დროს იგი მილიმეტრის ერთი მემილიონედი. 1 მმ უდრის 10⁶ ა-ს. ნანომეტრის აბრევიატურაა ნმ.

ნანორბანოზმი (ბერძ. nanos ჯუჯა) - ორგანიზმი, რომლის ზომა 0,05 მილიმეტრზე ნაკლებია.

ნანოალანქტონი (ბერძ. nanos ჯუჯა, planktos მოხეტიალე) - უმცირესი პლანქტონური ორგანიზმები.

ნარკოზი (ბერძ. narkao ეშუშდები) - ხელოვნურად გამოწვეული ძილი, რასაც თან სდევს ცნობიერებისა და მგრძობელობის დაკარგვა. ნარკოზის ძირითადად იყენებენ ოპერაციების დროს გაუტკივარებისათვის.

ნარკოლმეზია (ბერძ. narkao ეშუშდები, lepsis ტაცება, თაეის წარსმევა) - ძილად ხანმოკლე მიეარდნა. გარინდვა.

ნარკოზანია (ბერძ. narkao ეშუშდები, mania სიფიქი) - ნარკოტიკულ საშუალებათა მიმართ ძლიერი, აეადმყოფური მიდრეკილება. მათი მიღების შეწყვეტისას ეთარდება აბსტინენცია (იხ). ნარკოზანია იწვევს პიროვნების დეგრადაციას, ფსიქიკის დარღვევას, შინაგანი ორგანოების ფუნქციური მარევენებლების ცვლილებებს.

ნარკოტიკი (ბერძ. narkao ეშუშდები) - ნიყიერება, რომელსაც მდიცინაში იყენებენ როგორც ტკივილის გამაყუჩებელ და ძილისმომგერელ საშუალებას.

"ნარჩენი სხეულაკი" - მიკრო- და მაკროფაგების მიერ ფაგოციტოზის მაში (იხ) რომელიმე მიკროორგანიზმის ან უჯრედის მონელების შედეგი.

ნარცისიზმი (ბერძ. Narkissos ძველბერძნულ მითოლოგიაში ლამაზი ჭაბუკი, რომელმაც დაინახა რა თავისი გამოსახულება წყალში, შეუყვარდა თავისი თავი, დაძაბუნდა, დაჯკნა და გარდაიქცა ამავე სახელწოდების ყვავილად. ismus მდგომარეობა) - 1.ადამიანი, რომელიც შეყვარებულია თავის თავზე, აღფრთოვანებულია თავისი სილამაზით. 2.ნარცისი - დეკორაციული, ბალახოვანი მცენარე ამარილისებრთა ოჯახიდან.

ნასტიკი (ბერძ. nastos გამკვრივებული) - მცენარეებში გაღიზიანებადობის რაულ ფორმას წარმოადგენს. ტროპიზმისაგან განსხვავებით, ნასტიკი მთელი მცენარის ან მისი ორგანოს მოძრაობაა. იგი დაკავშირებულია განსაზღვრულ გამღიზიანებელთან და არა აქვს გარკვეული მიმართულება. ტროპიზმებისაგან განსხვავებით, ნასტიკი აღიძვრება არამიმართული, დიფუზურად მოქმედი გამღიზიანებლით. არსებობს დადებითი და უარყოფითი ნასტიკები.

ნატალური (ბერძ. natal რაც დაბადებას ეხება) - ზნდიედიუალური განეისარების ემბრიონული პერიოდი.

ნატიური (ლათ. natusი სანდაყოლილი) - ბუნებრივი, ნატურალური, შეუცვლელი. მაგ., ნატიური ცილა, ნატიური პრეპარატი, ნატიური ნაცხი და ა.შ.

ნატრიუმ-კალიუმის ტუმბო - უჯრედების უმრავლესობაში ნატრიუმის (Na) და კალიუმის (K) იონების კონცენტრაციებს შორის არსებობს სხეობა უჯრედის შიგნით, ნატრიუმის კონცენტრაცია უფრო დაბალია, ეიდრე

კალიუმის იონებისა. ამ სხეობას უჯრედი ინარჩუნებს მთელი სიცოცხლის განმავლობაში პლაზმალემის საშუალებით. ეს მოვლენა წარმოადგენს ცენტრალურ ნერეულ სისტემაში ნერეული იმპულსის წარმოქმნისა და გაერცვლების საფუძველს. გარდა ამისა, ტუმბო მონაწილეობს წყლის ბალანსის მოწესრიგებაში და სხვა.

ნატურალიზმი (ლათ. naturalis ბუნებრივი, კანონიერი) - 1.ამა თუ იმ ბიოცენოზში ახალი სახეობის ჩარევა, შესისხლხორცება. ამ მოვლენას თანახლავს ახალი ადაპტაციების წარმოქმნა. 2.უცხოელის მიერ რომელიმე ქვეყანაში მოქალაქეობის უფლების მიღება.

ნატურალისტი (ლათ. natura ბუნება) - ბუნებისმეტყველი, მეცნიერი, რომელიც სწავლობს ბუნებას (უფრო ხშირად ზოოლოგიასა და ბოტანიკას).

ნატურალური (ლათ. naturalis ბუნებრივი) - ბუნებრივი საკვები, სასმელი და სხვა, ხელოვნური მინარეების გარეშე.

ნატურპათია (ლათ. natura ბუნება, pathos ტანჯვა, ავადმყოფობა) - მკურნალობის მეთოდი, ბუნებრივი პროდუქტების (ფუტკრის პროდუქტები, სამკურნალო მცენარეები და სხვა) გამოყენებით.

ნატურფილოსოფია (ლათ. natura ბუნება, ბერძ. phileo სიყვარული, sophia სიბრძნე) - ფილოსოფიური მოძღვრება ბუნების განეისარებაზე, რომელიც გაერცვლებული იყო XVI საუკუნის ბოლოდან XIX საუკუნის დასაწყისამდე ანუ საანამედროვე ბუნებისმეტყველების ჩამოყალიბების პერიოდში. ბუნების რეალური კავშირებისა და კანონზომიერებების ექპერიმენტულ კვლევას ნატურფილოსოფია ცვლიდა ინტუიციით, ვარაუდებით და ზოგჯერ

თეიხანური, ნებისმიერი ლოგიკური წყობებით.

ნაღვლის ბუშტი (vesica fellea) - ღვიძლთან დაკავშირებული ღრუ ორგანო, ნაღვლის დროებითი რეზერვუარი.

ნაყოფი - 1.ბუბუჩქოვრების ნაყოფი (fetus) ეწოდება ემბრიონს ჩასახვიდან ორი თვის შემდეგ. როდესაც მას უეიხარდება შესახამისი სახობისასთვის დამახასიათებელი ძირითადი ნიშან-თვისებები. 2.ყუაეილოვანი მცენარეების გამრავლების ორგანო (fructus), რომელიც ეიხარდება ყუაეილიდან და შეიცავს თესლებს.

ნატარი - მცენარეა დაეადება, რომელსაც იწეეეს ნაციოვანი სოკოები (ჩანთიანი სოკოებიდან).

ნაქვის დიდი ლაფანჭაძი (Dendroctonus micans) - ფეხსასრინათა ტიპის, მწერების კლასის, ხოჭოების ანუ ხეშეშურათანების რიგის წარმომადგენელია წიწიან მცენარეა, განსაკუთრებით ნაძვის მეტად სერიოზული მანებელია იგი 1956 წელს აღმოჩინეს ბორჯომის ხეობაში, მას შემდეგ რაც შემოყუა რუსეთიდან შემოტანილ გაუქურქაე მორებს. სრული გარდაქვეის მწერია, 0,8 სმ სიგრძის, მუქი ფერის. როგორც მატლები, ისე ჭუპრები და ხოჭოები ნაძვის ღეროს ქერქის ქეშ ბინადრობენ და იქვე დებენ კვერცხებს. იკებებიან ლაფნით, ძლიერ აზიანებენ საცრისებრ მილებს და კამბიალურ ზონას, რის შედეგადაც ნაძვი ხმევა მანებელისაგან დასაკაეად მცენარეებს ასხურებენ სხედასხეა ქიმიურ ხსნარებს (ატრაქტანტებს და ქემოსტერილიზატორებს). ლაფანჭაძის წინააღმდეგ წარმატებით იყენებენ მის ბიოლოგიურ მტერს - ხოჭო რიზოფაგუსს.

ნაწლავები (intestinum) - ანსხეა-

ებენ წერილ (სორმეტგოჯა ნაწლავთან ერთად), მსხეილ და სწორ ნაწლავებს წერილ ნაწლავებს გააჩნიათ ე.წ. ხაოები, რომელსა საშუალებით ხდება ორგანული ნივთიერებების შეწოვა მსხეილი ნაწლავიდან უმთაერესად ხდება წყლის შეწოვა.

ნაწლავის ჩხირი (Escherichia coli, Bact. coli) - მიკროორგანიზმი, რომელიც პირველად აღწერა აესტრიელმა ექიმმა ეშერიხმა (1885). აქეს მომრავალებული ჯოხის ფორმა, მოძრავია, გააჩნია შოლტები, სპორებს არ წარმოქმნის, გრამ-უარყოფითია ადამიანის, ცხოველების, ფრინველებისა და თეეხების ნაწლავის ფლორის ნორმალური კომპონენტია აქეს თვისება გამოწვიოს ნახშირწყლების დუღილი მუაეისა და ნახშირმუაეა გაზის წარმოშობით. ბოლო ხანებში ფართოდ იყენებენ ბენტიკური პროფილის ლაბორატორიებში ჩატარებული ექსპერიმენტებისათვის.

ნაწლავწერ შეიანები (Coelenterata) - მრავალუჯრედიანი უხერხემლო ცხოველების ტიპია, რომელსა ცილინდრისებული სხეული შედგება ექტოდერმისაგან და ენტოდერმისაგან, აგრეთეე მათ შორის განლაგებული მეზოგლეასაგან. ამ ტიპში გაერთიანებულია როგორც თავისუფლად მცურავი (ჰიდროიდული და სციფოიდური მედუზები), ასეეე მჯდომარე (სუბსტრატზე მიმაგრებული) ფორმები: მტკნარი წყლის ჰიდრები, ჰიდროიდული და მარჯნის პოლიები. ზოგერთი მათგანი შხამიანია. ადამიანისა და ცხოველებისათვის განსაკუთრებით საშიში არიან ტროპიკულ წყლებში გაერცელებული ნაწლავწერუიანები.

ნახეპარ უდაბნო - ლანდშაფტური ქეეზონა, რომელიც ხასიათდება ეელისა და უდაბნოს ტიპის მცენარეუ-

ლობით.

ნახევრალგამსვლელი თევზები - ბინადრობენ მდინარეების და ზღვების შესართავებსან, ხოლო გამრავლებებისათვის (ან გამოზამარებისათვის) მდინარეებში შედიან მცირე მანძილზე წაფოტა, კაპარჭინა და სხვა).

ნახშირწყლები - ორგანული ნივთიერებებია, წარმოადგენენ ერას-ერას ძირითად საკვებ ნივთიერებას ხშირად შეადგენენ ადამიანის რაციონის უმთავრეს კომპონენტს. ანსხვევებენ ათვისებად (საქაროზა, სახამებელი, გლიკოგენი), აუთვისებად (უჯრედისი) და ძნელად ათვისებად (რაფინირებულ) ნახშირწყლებს. ნახშირწყლები იყოფა მონო-, დი- და პოლისაქარიდებად.

ნეანდერტალელი ალჰაიანი - პითეკანთროპის შთამომავალი ძველი ნამარხი ადამიანი, რომლის ნაშთები აღმოენს 1856 წელს დიუსელდორფის მახლობლად მდებარე ნეანდერტალის კელზე.

ნეგატივი (ლათ. negativus უარყოფითი) - ფოტოგრაფიულ ფირფიტაზე (ან ფირზე) აღბეჭდილი გამოსახულება, რომელშიც სინაჯისა და ჩრდილის განაწილება სინამდვილისაგან დიამეტრალურად განსხვავებულია ნეგატივი ეწოდება აგრეთვე ფირფიტას ან ფირს, რომელზეც ასეთი გამოსახულება აღბეჭდილი.

ნეგატივიზმი (ლათ. negativus უარყოფითი, ბერძნ. ismus მდგომარეობა) - ფსიქიკურად დაეადებული ადამიანის უაზრო წინააღმდეგობა ყოველგვარი გარეშე ზემოქმედებისადმი.

ნეგატივოსკოპი (ლათ. negativus უარყოფითი, ბერძნ. skopeo ეუყურებ) - საეკიკალური გამანათლებელი ხელსაწყო, რომლის საშუალებით, ხდება ელექტრონულ მიკროსკოპში, რენტგენის აპარატში და სხვა ხელსაწყოებში

მიღებული ნეგატივების ეიზუალური ანალიზი.

ნეპრის სხეულაკები - აღნიშნული ციტოპლაზმური სტრუქტურები განგლიოზურ უჯრედებში აღწერა იტალიელმა ანაბრიმ 1903 წელს. ამ სხეულების არსებობა ცოფით დაავადების დადასტურებაა მათი გამოვლენა შესაძლებელია როგორც დაღუპულ ცხოველებში ასევე ადამიანშიც ნეპრის სხეულაკების დიამეტრი 4-10 მკმ-ს აღწევს.

ნეპრალგია (ბერძნ. neuron ნერვი, algos ტკიული) - შეტყიითი, მწვავე ტკივილი ნერვის მიმართულებით, მოძრაობის, მგრძობელობისა და რეფლექსების მოშლის გარეშე.

ნეპრასთენია (ბერძნ. neuron ნერვი, astheneia სისუსტე) - ნევროზის ერას-ერთი ფორმა, ნერვული სისტემის ფუნქციური ხასიათის დარღვევა, რაც გამოიხატება აფექტურ აგზნებაში.

ნეპრიტი (ბერძნ. neuron ნერვი, itis ანთება) - ნერვის ანთებითი ხასიათის დაზიანება.

ნეპროზი (ბერძნ. neuron ნერვი, osis მდგომარეობა) - ცენტრალური ნერვული სისტემის დაავადება, რომელსაც თან სდევს შინაგანი ორგანოების ფუნქციის მოშლა, ნერვული ქსოვილის ანატომიური აგებულების სივალსაჩინო ცვლილებების გარეშე.

ნეპროლოგია (ბერძნ. neuron ნერვი, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ნერვულ სისტემას, ნერვული დაავადებების მიზეზებს, განვითარების მექანიზმებს, დიაგნოზის, მკურნალობისა და პროფილაქტიკის მეთოდებს. იგივე ნევროპათოლოგია.

ნეპროპათია (ბერძნ. neuron ნერვი, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა) - ორგანიზმის ავადმყოფური მდგომარეობა,

რომელიც განპირობებულია ევგეტ-
ციური ნერეული სისტემის დისფუნ-
ქციით.

ნევისი (ლათ. naevus ხალი) -
მელანინის სიჭარბით გამოწვეული
კანის განეთარების ანომალია.

ნეიროგლია (ბერძ. neuron ნერვი,
glia წებო) - ნერეული ქსოვილის
უჯრედული ელემენტების ერთიანობა,
ნეირონების გარდა. თავისი სხეულე-
ბითა და მორჩებით ნეიროგლია ავსებს
სივრცეს ნეირონებსა და ტვინის
კაპილარებს შორის. ყოველი ნეირონი
გარემოცულია ნეიროგლიის რამდენიმე
უჯრედით. მისი ძირითადი ფუნქცია
მდგომარეობს სისხლსა და ნეირონებს
შორის პემატონცეფალური ბარიერის
შექმნაში, რაც აუცილებელია ნეირო-
ნების დაცვისათვის ცენტრალურ ნერ-
ეულ სისტემაში სხედასხვა ნიეთი-
რებების შეჭრის რეგულაციისა და
მათი სისხლში გადასვლისათვის იგივე
ნეიროგლია.

ნეირომედიატორი (ბერძ. neu-
ron ნერვი, ლათ. mediator შუამავალი)
- ნერეული იმპულსის ქიმიური გადა-
მცემი (მაგ. აცეტილქოლინი, რომელიც
იმპულსს ნერეული ბოჭკოდან კნთებს
გადასცემს).

ნეირონი (ბერძ. neuron ნერვი) -
ნერეული სისტემის ძირითადი სტრუ-
ქტურული და ფუნქციური ერთეული.
მონაწილეობს გალიზიანების მიღებაში,
ნერეული იმპულსების სხვა უჯრედე-
ბისაკენ გატარებაში. მისი მთავარი
სტრუქტურული თავისებურებაა მორ-
ჩების (დენდრიტების და აქსონების)
არსებობა.

ნეიროტროპიზმი (ბერძ. neuron
ნერვი, tropos მიმარსულება) - სხვა-
დასხვა ნიეთირებების და ზემოქმედე-
ბების მიერ ნერეული ქსოვილის
დაზიანება.

ნეიროფიზიოლოგია (ბერძ.
neuron ნერვი, physis ბუნება, logos
მოძღვრება) - ფიზიოლოგიის ნაწილი,
რომელიც სწავლობს ნერეული სისტე-
მის ფუნქციებს. ნეირომორფოლო-
გიასთან ერთად ითვლება ნეიროლო-
გის (იხ.) თეორიულ საფუძვლად.

ნეიროპრომონები (ბერძ. neu-
ron ნერვი, hormao გამოძრავებ,
აუგზნებ) - ნიეთირებები, რომლებსაც
გამოიშუშებენ განსაკუთრებული
ნეირონები, ე.წ. ნეიროსეკრეტორული
უჯრედები. ბიოლოგიურად აქტიური
ნიეთირებებია მედიატორების მსგაე-
სად ისინი გამოიშუშებებიან ნერეულ
დაბოლოებებში, ხოლო გამოიყოფიან
სისხლსა და ქსოვილოვან სითხეში,
პრომონების მსგაესად.

ნეიროპეპორული რეგულაცია
- სისხლში, ლიმფასა და ქსოვილოვან
სითხეებში არსებული პეპორული
ფაქტორების (მეტაბოლიტების, პორ-
მონების, მედიატორების) და ნერეული
სისტემის ერთობლივი მოქმედება
ადამანისა და ცხოველების ორგანი-
ზმში მიმდინარე ფიზიოლოგიურ პრო-
ცესებზე ისინი უნარუნებენ ორგანი-
ზმს პოპოსტაზს და ხელს უწყობენ
მის ადაპტაციას არსებობის ცვალებად
პირობებში.

ნეისტონი (ბერძ. neistos მცურავი)
- ზღვის და მტკნარი წყალსატევების
ზედა ფენაში მცხოვრები ორგანიზ-
მების ერთობლიობა.

ნეიტროპენია (ლათ. neuter
საშუალო, ნეიტრალური, ბერძ. penia
სიღარიბე) - პერიფერიულ სისხლში
ნეიტროფილების რაოდენობის მკვეთრი
შემცირება.

ნეიტროფილი (ლათ. neuter სა-
შუალო, ნეიტრალური, ბერძ. phileo
მიყვარს) - ნეიტროფილური ლეიკოციტი,
რომელიც იღებება ნეიტრალური საღე-

ბავების. ციტოპლაზმა შეიცავს ნეიტროფილურ (ანუ როფილურ ანუ პირუელად) და სპეციფიკურ (ანუ მეორად) გრანულებს. ახასიათებს მაღალი ფაგოციტური აქტივობა.

ნეიტროფილია (ლათ. neuter საშუალო, ნეიტრალური, ბერძ. philia სიყვარული) - ნეიტროფილების პროცენტული მომატება სისხლში. იგივე ნეიტროფილოზი.

ნეპატორი (*Necator americanus*) - მიკუთვნება მრავალი ჭიების ტიპს, ანკილოსტომიდების ოჯახს. პარაზიტობს თარმეტოჯა ნაწლავსა და წერილი ნაწლავის ზედა განყოფილებაში. დასენიანება ხდება პირიდან და კანიდან. ლაბორატორიული დიაგნოზი მოიცავს ნექატორის კვერცხების აღმოჩენას განავალში.

ნეპრობაცილოზი (ბერძ. nekros მკვდარი, ლათ. bacillus ჩხირი, ბერძ. osis მდგომარეობა) - ინფექციური დაავადება. ადამიანი ავადდება ავადმყოფი ცხოველებიდან გამომწვევის შეჭრის ადგილზე ეითარდება მტკივნეული ინფილტრატი, შემდეგ კი ნეკროზი. ზოგჯერ ადგილი აქვს დაავადების გენერალიზაციას.

ნეპრობიოზი (ბერძ. nekros მკვდარი, bios სიცოცხლე, osis მდგომარეობა) - უჯრედის ან ქსოვილის საანდასანობით, შეუქცევადი ფიზიოლოგიური ან პათოლოგიური ცვლილებები, რომლებიც წინ უძღვიან მათ სიკვდილს.

ნეპროზი (ბერძ. nekros მკვდარი, osis მდგომარეობა) - ცოცხალ ორგანიზმში რომელიმე ორგანოს, ქსოვილის ან უჯრედთა ჯგუფის სიკვდილი. განასხვავებენ აღეროულ, პემორაგიულ, იშემიურ, სხიურ და სხვა სახის ნეკროზებს. ნეკროზი, როგორც წესი, საან სდევს ნეკრობიოზს.

ნეპროპოლი (ბერძ. nekros მკვდარი, polis ქალაქი) - "მკვდრების ქალაქი". დიდი სასაფლაოები უძველესი ქალაქების გარეუბნებში ცნობილია ეგვიპტური, ეტრუსკული, რომაული და სხვ. ნეკროპოლები. ისინი დიდი ინტერესს წარმოადგენენ მეცნიერებისათვის.

ნეპროსპერმია (ბერძ. nekros მკვდარი, sperma თესლი, სპერმა) - ეაკულატში (იხ.) მხოლოდ უძრავი, არასიცოცხლისუნარიანი სპერმატოზოიდების არსებობა.

ნეპროფაგები (ბერძ. nekros მკვდარი, phago ეჭამ, - ეშთანთქამ) - ცხოველები, რომლებიც იკვებებიან სხვა ცხოველების ლეშით. ნეკროფაგები: მრავალი მწერი, ზოგიერთი ფრინველი (მაგ., სვავი) და ტუტუშწოყარი (მაგ., აფთარი).

ნეპროფილია (ბერძ. nekros მკვდარი, philia სიყვარული) - სექსუალური პერვერსიის ფორმა, რაც გამოიხატება გეამთან სექსუალური მოქმედებების ჩატარების დაუოკებელ სურვილში.

ნეპროცინოზი (ბერძ. nekros მკვდარი, koinos საერთო) - მკვდარი ორგანიზმების ერთ ადგილას საემოყრა.

ნეპროპრომონები (ბერძ. nekros მკვდარი, hormao ეამოძრავებ, ავაგზნებ) - დაზიანებული უჯრედების დაშლის შემდგომ წარმოქმნილი ნივთიერებები, რომელთაც ძალუთა გამოიწვიონ დასვენების ფაზაში ანუ უჯრედული ფაზის გარეშე მყოფი უჯრედების გამრავლება.

ნემატოდები (*Nematoda*) - მრავალი ჭიების ერთ-ერთი კლასი, რომელთა უმრავლესობა ადამიანებისა და ცხოველების პარაზიტია. აქვთ ძაფისებრი ან წაგრძელებული ცილინდრის ფორმა.

ნემატოდები - ასკარიდა, სპირალური ტრიქინელა, ანკილოსტომა და სხვა.

ნემატოდოზი (Nematoda ბერძნ. caedo ვკლავ) - მრგვალი ჭიების (ნემატოდების) გასანადგურებლად გამოყენებული ნივთიერებები.

ნეო (ბერძნ. neos ახალი) - რთულ სიტყვებში აღნიშნავს ახალს (მაგ. ნეოლოგიზმი).

ნეონანტი - თანამედროვე ტიპის ადამიანების (Homo sapiens) საერთო სახელწოდება ოგევეა, რაც კრომანონელი.

ნეოგენი (ბერძნ. neos ახალი, genesis წარმოშობა) - დედამიწის გეოლოგიური ისტორიის ბოლოს ერთ-ერთი პერიოდი. მიეკუთვნება კანონზოვრებს (პალეოგენის შემდეგ და ანთროპოგენამდე). გრძელდებოდა 23 მლნ წელზე მეტხანს. ამ დროს უკვე შემჩნეოდა პლატენტური თუ მწიფეობის და მათ შორის ადამიანის მსგავსი მაიმუნების ბატონობა ფლორის შემადგენლობა ახლოს იყო თანამედროვე სურათთან.

ნეოლარვინი - ევოლუციური კონცეპციები. რომლებიც ევოლუციის ერთადერთი მამოძრავებელ ფაქტორად აღიარებენ ბუნებრივ გადარჩევას.

ნეოლამარკიზმი - ევოლუციური მოძღვრებაში XIX საუკუნის მეორე ნახევარში აღმოცენებული სხვადასხვა მიმართულებების ერთობლიობა. ნეოლამარკიზმი აღიარებს როგორც დარვინიზმის ცალკეულ დებულებებს, ასევე შეძენილი ნიშან-თვისებების დამემკვიდრებას და უარყოფს ბუნებრივი გადარჩევის შემოქმედებით როლს. ნეოლამარკიზმი აურთიანებს მექანოლამარკიზმს, ორთოლამარკიზმს და ფსიქოლამარკიზმს.

ნეოლითი (ბერძნ. neos ახალი, lithos ქვა) - ოგევე ახალი ქვის ხანა.

თანამედროვე კაცობრიობის განვითარების ქვის ხანის ბოლო ეპოქა (5000-10000 წლის წინათ). ნეოლითში ხდებოდა ქვის ნაკეთობების დამუშავების სრულყოფა გამოჩნდა თიხის ჭურჭელი, ათვისებულ იქნა საფეიქრო საქმე და სხვა.

ნეოლოგიზმი (ბერძნ. neos ახალი, logos სიტყვა, ismus მდგომარეობა) - რომელიმე ენაში ახალი სიტყვის ან სიტყვათმწიფეობის გამოჩენა.

ნეოპროფიტიზმი (ბერძნ. neos ახალი, morphé ფორმა, ismus მდგომარეობა) - სახეობათა ახალი ფორმების წარმოქმნა-განვითარება.

ნეონატალური (ბერძნ. neos ახალი, natal რაც დაბადებას ეხება) - ნაყოფის დაბადებიდან 30 დღის პერიოდი. ოგევე ახალშობილობის პერიოდი.

ნეონტოლოგია (ბერძნ. neos ახალი, on, ontos არსება, logos მოძღვრება) - ბიოლოგიური მეცნიერებების კომპლექსი, რომლებიც სწავლობენ თანამედროვე ორგანულ სამყაროს.

ნეოპათია (ბერძნ. neos ახალი, pathos ტანჯვა) - აუდმყოფობის გართულება, ახალი აუდმყოფობა.

ნეოპლაზმა (ბერძნ. neos ახალი, plasma წარმონაქმნი) - ახალწარმონაქმნი ახალი ქსოვილის ან სიმსივნის წარმოქმნა ტერმინი ხშირად გამოიყენება ავთვისებიანი წარმონაქმნების აღსანიშნავად.

ნეოტენია (ბერძნ. neos ახალი, tenio მჭიდვ. ეგრძელება) - ზოგიერთი ცხოველის ლარვების უნარი მაღწიოს სქესობრივ სიმწიფეს და გამრავლდეს ამის კლასიკური მაგალითია აქსოლოტლი, ზოგიერთი ობობასნაირი და მწერი, ჭიები. ნეოტენიის შემახვევაში, არც თუ იშვიათად, იკარგება შემდგომი მეტამორფოზის (იხ.) უნარი.

ნეოფიტები (ბერძ. neos ახალი, phytos მცენარე) - ადგილობრივ ფლორაში ახლად გაჩენილი სახეობა. აღნიშნული ტერმინი უფრო ხშირად გამოიყენება ამა თუ იმ რაიონში ახლად შეჭრილი სარეველების და ინტროდუცენტების (იხ. ინტროდუქცია) აღსანიშნავად.

ნერვიზმი (ლათ. nervus ნერვი, ბერძ. ismus მდგომარეობა) - ფიზიოლოგიისა და მედიცინის მიმართულება, რომლის თანახმადაც ნერვულ სისტემას მთავარი როლი მიუძღვის ცხოველებისა და ადამიანის ცხოველქმედების რეგულაციაში, როგორც ნორმაში, ასევე პათოლოგიების შემთხვევებში აღნიშნული ცნება შემოტანილია იპპკლოპის მიერ.

ნერვული იმპულსი (ლათ. nervus ნერვი, impulsus ბიძგი, სწრაფვა) - ნერვული ბოჭკოებით გაერჯვლებული აგზნების ტალღა, რაც ელინდება ელექტრული, იონური, მექანიკური, თერმული და სხვა ცვლილებების სახით. მისი საშუალებით ხორციელდება ინფორმაციის გადაცემა პერიფერიული რეცეპტორული დაბოლოებებიდან ცენტრალურ ნერვულ სისტემაში, ხოლო აქედან, ეფექტორებზე ნერვული იმპულსი წარმოიქმნება ან სულ ან არაფრის" კანონის (იხ.) მიხედვით ანუ იგი არ არის დამოკიდებული გამღიზიანებლის ძალასა და ხარისხზე და ნახტომისებურად ერჯვლდება.

ნერვული სისტემა (systema nervosum) - ადამიანისა და ცხოველების სპეციალიზებული წარმონაქმნების (ნეორონების და სხვა სტრუქტურების) მორფოლოგიური და ფუნქციური ერთობლიობა, რომელსა საშუალებითაც ხდება ორგანიზმისა და სისტემების გაერთიანება და მოქმედი გამღიზიანებლის აღქმა. ნერვული

სისტემის ძირითადი ფუნქციური საეისებურება რეფლექსი, რაც დაკავშირებულია აგზნების ნერვულ რკალზე გაერჯვლებასთან და შეკაეების პროცესთან ნერვული სისტემის განვითარებამ უმაღლეს დონეს მიაღწია ადამიანში, საეის ტენის ქერქის გაზრდასა და გართულებასთან დაკავშირებით. მაღალორგანიზებულ ორგანიზმებში ნერვული სისტემა იყოფა ცენტრალურ და პერიფერიულ ნაწილებად.

ნერვული სისტემის ტიპები - ნერვული სისტემის შექმნილი ან თანდაყოლილი თეისებების ერთობლიობა, რაც განაპირობებს გარემოს ზემოქმედებაზე განსხეეებულ ქცევას და რეაქციებს. იპპკლოპმა გამოყო ნერვული სისტემის 4 მთავარი ტიპი: 1. ძლიერ გაუწონასწორებული ტიპი; 2. ძლიერ გაწონასწორებული, ინერტული ტიპი; 3. ძლიერ გაწონასწორებული, მოძრავი ტიპი; 4. სუსტი ტიპი. ადამიანისათეის განსხეეებენ აგრეთვე აზროვნების ტიპს, მხატვრულ ტიპს და საშუალო ტიპს.

ნერვული ძსოვილი (textus nervosus) - შედგება უჯრედებისაგან, რომლებიც სპეციალიზებულნი არიან იმპულსების გასატარებლად. მათ ნეორონები ეწოდებათ. მათი ფორმა მუდმიანადაა დამოკიდებული იმ ფუნქციაზე, რომელსაც ისინი ასრულებენ. ყოველ ნეორონს გააჩნია სხეული - გაფართოებული ნაწილი, სადაც ლოკალიზებულია ბირთვი და ორი ან მეტი გამონაზარდი, მორჩი (აქსონი და დენდრიტები). ეს გამონაზარდები შედგება ციტოპლაზმისაგან და დაფარულია პლაზმური მემბრანის. ზოგიერთი გამონაზარდი (აქსონი) ძალზე გრძელია. მაგ., ის მორჩები, რომლებიც ზურგის ტენიდან ხელის ან ფეხისაკენ მიემართებიან, სიგრძის

შიძლება 1 მეტრს აღწევდნენ. აქსონები ატარებენ იმპულსს ნეირონის სხეულიდან პერიფერიისაკენ, ხოლო დენდრიტები - უჯრედის სხეულისაკენ. ერთი რომელიმე აქსონისა და მეორე ნეირონის დენდრიტს შორის კონტაქტის ადგილს სინაფსი ეწოდება სინაფსი იმპულსი შიძლება გადაეცემა მხოლოდ აქსონიდან დენდრიტზე.

ნერწყვი (saliva) - სანერწყვე ჯირკვლების სეკრეტი. შედგება წყლისა და მასში გახსნილი ორგანული და არაორგანული ნივთიერებებისაგან. ნერწყვს გააჩნია სუსტი მჟავე ან ტუტე რეაქცია. იგი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საჭმლის მონელებაში. მის შემადგენლობაში შედის საჭმლის მომწელებელი ფერმენტები და ლიზოციმი (იხ).

ნესტარი - ზოგიერთ მწერის (მაგ. მუშა ფუტკრის) თავდასაცავი ორგანო, რომელიც წარმოადგენს შხამიანი აპარატის მზებელტაე ნაწილს. მას საწრეტელსაც უწოდებენ.

ნეფრიდიები (ბერძ. nephros თირკმელი) - უხერხემლოებში გამოყოფი ორგანოებია. ისინი წარმოადგენენ დატოტილ ეპითელიურ არხებს ან არხების სისტემას.

ნეფრიტი (ბერძ. nephros თირკმელი, itis ანაიება) - თირკმლის ანაიება არჩევენ დიფუზურ გლომერულონეფრიტს და კროიან ნეფრიტს.

ნეფროზი (ბერძ. nephros თირკმელი, osis მდგომარეობა) - თირკმლის დაავადებების საერთო სახელწოდება, რომელიც ხასიათდება თირკმლის მილაკების დაზიანებით.

ნეფროლითიაზი (ბერძ. nephros თირკმელი, lithos ქვა) - თირკმლის მენჯასა და შარდის ბუშტში, უფრო იშვიათად კი შარდსაწვესასა და თირკმლის მილაკებში ქვების წარმოქმნა.

ნეფროლოგია (ბერძ. nephros თირკმელი, logos მიძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს თირკმელების დაავადებებს, აგრეთვე აღნიშნული დაავადებების დიაგნოზის, მკურნალობისა და პროფილაქტიკის საკითხებს.

ნექტარი (ბერძ. nectar) - 1.ძველებრივად მითოლოგიაში ღმერთების სასმელი, რაც მათ ანიჭებდა მუდმივ ახალგაზრდობასა და სილამაზეს. 2. მცენარის ყვავილის ტკბილი წვენი.

ნექტონი (ბერძ. nectos მცურავი) - პულგაღლის (იხ) წყლებში ბინადარი აქტიურად მცურავი ორგანიზმების ერთობლიობა. აღნიშნულ ორგანიზმებს ძალუბთ დინების საწინააღმდეგოდ ცურვა და დამოუკიდებლად გადაადგილება დიდ მანძილებზე ნექტონს მიეკუთვნებოან თევზები, ეშმაისნარიები, წყლის გველები, კუები და სხვა.

ნეოთერაპიათა ცვლა - იგივე მეტაბოლიზმი (იხ).

ნეოტოზი (ფრანგი დიპლომატის და მცენარეების შემგროვებლის, შნიტონს სახელის მიხედვით, რომელმაც 1560 წელს პირველად გაგზავნა საფრანგეთში თამბაქო) - ნარკოტიკული ნივთიერება, აღკალოიდა, რომელსაც შეიცავს თამბაქოს ფოთლები. ზოგჯერ იყენებენ მცენარეების მანებლების წინააღმდეგ საბრძოლველად.

ნეპრისის ქარი - იგივე პოდაგრა (იხ).

ნემფა (ბერძ. nympa მატლი) - 1. ფეხსახსრიანების ინდივიდუალური განვითარების პრიმაგინალური სტადია ახასიათებთ ტკაებს და ყველა მწერს არასრული მეტამორფოზით. 2. ძველებრივად მითოლოგიაში - ქალღმერთი.

ნემფოზი (ბერძ. nympa მატლი, osis მდგომარეობა) - იგივე არასრული

მეტამორფოზი ნიშნებს არ ახასიათებს ჭურის სტაფილა ნიშნები გარეგნულად, როგორც წესი, ემსგავსებიან მოზრდილ ინდიეთილს, მაგრამ არა აქვთ სასქესო აპარატი, ხოლო ფრთოსან მწერებში, ფრთები იმაგოსა (იხ.) და ნიშნების ცხოვრების წირი, კვების ხასიათი განსხვავებულია ნიშნოზი ახასიათებთ ტკიპებს, ტარაკნებს, ტილებს და ა.შ.

ნომფოზანია (ბერძნ. nymphe ქალწული, mania სიგიჟე) - ქალის ავადმყოფურად გაზრდილი სექსუალური მოთხოვნილება.

ნორი (*Allium sativum*) - ერთწლიანი მცენარეა, სწორმდგომი ღეროთი. ნორის ბოლქვებიდან გამოყოფილ ფიტონციდებს იყენებენ მედიცინაში როგორც ბაქტერიდურ საშუალებას, საჭმლის მომწელებელი არხის სეკრეტორული ფუნქციისა და პერისტალტიკის გასაძლიერებლად, აგრეთვე ჰაერტონიისა და ათეროსკლეროზის შემსახვევაში. ნორი შეიცავს ცილებს, ციტიამინს, პოლისაქარიდებს, ვიჯრუბებს (სწორედ ეს აძლევს ნორს სპეციფიკურ სუნს), მზრად ნიეთერებებს და სხვა.

ნორმანა (ნანსკრიტზე - ჩაქრობა, დაშრება) - სიმშვიდის ნეტარი მდგომარეობა, ყოველგვარი ცხოვრებისეულიდან სრული გამოსრევა.

ნისტაგმი (ბერძნ. nystagma ძილი, თვლება) - თვალის კაკლის უნებლიე კრუნჩხვითი მოძრაობები.

ნიტრატიზმი - აზოტმყავა მარილები ნიტრატების ნიტრიტებად გარდაქმნისას, ამ უკანასკნელთ, შესაბამის სუბსტრატებთან რეაგირების გზით, ძალუბთ წარმოქმნან კანცეროგენური ნიტროზამინები და ნიტროზამიდები. აღნიშნული რეაქციები არ მიმდინარეობს ასკობინის მჟავის (C ვიტა-

მინის) მონაწილეობით, რადგანაც აღნიშნული ვიტამინი თრგუნავს ნიტრატების ნიტრიტებად გარდაქმნას.

ნიტრიზმი (ლათ. nitrogenium აზოტი, facio ვაკეებ) - ზოგიერთი ბაქტერიის მიერ ამონიუმის მარილების ნიტრატებად გარდაქმნა, რაც უზრუნველყოფს მცენარის აზოტოვან კვებას.

ნიშანბი (ფრანგ. nuance) - ელფერი, ძლიეს შესამჩნევი გადასელა (წარმოქმნილი სიტყვის ინტონაციაში, სიტყვის მნიშვნელობაში, მუსიკალურ ბგერებში, საღებავებში და სხვა).

ნიქტალზია (ბერძნ. nyx ღამე, algos ტკივილი) - ღამის, ძილის პროცესში განვითარებული ტკივილი.

ნიჰილიზმი (ლათ. nihil არაფერი) - ყველაფრის უარყოფა, საყოველთაო ნორმების იგნორირება.

ნობელიის პრემია - ა.ნობელიის (1833-1895), შვედი ინჰინის, გამოგონებლისა და მეწარმის მიერ დაარსებული პრემია ფიზიკის, ქიმიის, ფიზიოლოგიისა და მედიცინის, ლიტერატურისა და მშეიდობის დარგებში განსაკუთრებული წარმატებისათვის. 1968 წელს შვეციის სახელმწიფო ბანკმა გამოყოფა სანხა ნობელის პრემიისათვის ეკონომიკის დარგშიც დაჯილდოების ოფიციალური ცერემონია ტარდება ყოველი წლის 10 დეკემბერს, ანობელის გარდაცვალების წლისსავეზე ერთი დარგის პრემია პიროვნებას მხოლოდ ერთხელ შეიძლება მიეკუთვნოს კატეგორიულადაა აკრძალული ლაურეატის მიერ პრემიის სახით მიღებული თანხის დაბანდება წარმოებაში ანდა ისეთ საქმიანობაში, რომელიც ფულის მოგებისა და შემოსავლის წყარო შეიძლება გახდეს და ა.შ. ფიზიოლოგიასა და მედიცინაში პირველი ნობელის პრემია მიიღო გერმანელმა ებმარინბმამ 1901 წელს

დიფუზიის საწინააღმდეგო შრატის შექმნისათვის.

ნოდალური (ლათ. nodus კვანძი) - კვანძოვანი, კვანძთან დაკავშირებული.

ნოსემატოზი - შწერების, თევზების, ამფიბიებისა და სხვა ცხოველების დაავადება, რომელსაც იწვევს უმარტივესების ტიპის, კნიდოსპორიდიების კლასის ზოგიერთი წარმომადგენელი, სახელდობრ. ნოსემა (Nosema). ცნობილია Nosema bombycis, რომელიც აავადებს თუთიის აბრეშუმხვევიას, აგრეთვე Nosema apis, რომელიც ფუტკარს აავადებს.

ნოსოგოგრაფია (ბერძ. nosos ავადმყოფობა, ge დედამიწა, grapho აღწერა) - დაავადებების გეოგრაფია ანუ გეოგრაფიის ნაწილი, რომელიც სწავლობს ორგანიზმების დაავადებების გეოგრაფიული გაერთიანების კანონზომიერებებს.

ნოსოგრაფია (ბერძ. nosos ავადმყოფობა, grapho აღწერა) - დაავადებების აღწერა.

ნოსოლოგია (ბერძ. nosos ავადმყოფობა, logos მოძღვრება) - მოძღვრება დაავადებათა და მათი კლასიფიკაციის შესახებ.

ნოსოფობია (ბერძ. nosos ავადმყოფობა, phobos შიშ) - თვით ნოსომანია. მძიმე, მოუარჩენელი სენით დაავადების შიში.

ნომა (ბერძ. nome გაერთიანება, ამოკმა) - განგრეხული ხასიათის ანუ მძიმისადად უეთსარდებთი ბავშვებს.

ნომალიზმი (ბერძ. nomas მომსახარე, ismus მდგომარეობა) - დაუოკებელი ლტოლვა მომსახარეობისა და ხეტილისადმი ცხოველების მომსახარე წესი.

ნომენკლატურა (ლათ. nomenclatura სახელების ჩამოწერა) - სახელ-

წოდებების ერთიანობა ან მათი სიის შედგენა, რაც გამოიყენება მეცნიერებაში, ტექნიკაში, ხელოვნებაში და სხვა.

ნომინაცია (ლათ. nominatio) - დასახელება.

ნომოგენეზი (ბერძ. nomos კანონი, genesis წარმოშობა) - ლბერბის მიერ 1922 წელს წამოყენებული ევოლუციური კონცეპცია ცოცხალი ბუნების ისტორიული განვითარების შინაგანი დააროგრამების შესახებ, რომელიც ეწინააღმდეგებოდა დარჩინის თეორიას ბუნებრივი გადარჩევის შესახებ. ნომოგენეზი ამკოდრება პრინციპს ცოცხალი სამყაროს თავდაპირველი მიზანშეწონილობის შესახებ, რაც ბერგის აზრით განპირობებული იყო პროტოპლაზმის ცილების სტერეოქიმიური თვისებებით.

ნონსენსი (ინგლ. nonsense უაზრობა, აბსურდი) - რაიმე აზრს მოკლებული იდეა, საუბარი, სამეცნიერო შრომა. გადაწყვეტილება.

ნოსოფორი (ბერძ. noos გონება, sphaire დისკო) - ბიოსფეროს ახალი მდგომარეობა, რასაც განსაზღვრავს ადამიანის გონიერული მოქმედება. აღნიშნული ცნება შემოთავაზებულია ე.ლერნასა და კ.ტარბის (1927), აგრეთვე ვ.პერნალსკის მიერ (XX 30-40-იან წლებში). ნოსოფორი სიტყვისიტყვი, ნიშნავს „მოაზროვნე გარისს“ ანუ გონიერების სფეროს.

ნორმა (ლათ. norma წესი, კანონი) - ნიმუში, საზომი, წესი. რაიმეს დადგენილი ზომა, რაოდენობა, მოცულობა.

ნორმოციტიზმი (ლათ. norma წესი, კანონი, ბერძ. kytos უჯრედი) - ერთიანი დული რიგის არადიფერენცირებული უჯრედები. განასხვავებენ ბაზოფილურ, პოლიქრომატოფილურ და ოქსიფილურ ნორმოციტიზმს.

ნოსტალგია (ბერძ. nostos სახ-

ლში დაბრუნება. *alios* ტკივილი, ტან-
ჯვან) - სევედა სამშობლოსადმი. სამშო-
ბლოს საოცარი მონატრება, რაც
ახასიათებთ ენდემური ფსიქოლოგიის
ერების შეილება.

ნოტაბენი (ლათ. *nota bene* კარგად
შეამჩნიე) - წიგნის ან რაიმე დოკუ-
მენტის ტექსტში შეტანილი შენიშვნა,
სქოლიო იმ ადგილთან ახლოს, რო-
მელზეც სურთ გაამახვილონ განსა-
კუთრებული ყურადღება.

ნოტოტრამები (ბერძნ. *notos*
ზურგი, *tema* ხერხელი) - ტრაბიკულ
ამერიკაში ბინადარი ბაყაყის გვარი,
რომელთა მდედრებს ზურგზე აქვთ
ჯიბისმაგვარი ჩანთა, სადაც ვითარდუ-
ბან მათი კერძები და საეკომბალები.

ნოცა (ლათ. *nocera* ენების მიყენება)
- მანე ეპიტორი (ტრავმა, შხამი და
სხვა).

ნუდიზმი (ლათ. *nudus* შიშველი,
ბერძნ. *ismus* მდგომარეობა) - საზოგა-
დოებრივი მოძრაობა, რომელიც აღიარ-
ებს შიშველი სხეულის კულტს.

ნუკლეაზები (ლათ. *nucleus* ბირ-
თვი) - ფერმენტები, რომლებიც შლიან
ნუკლეინის მჟაეებს. მონაწილეობენ
ორგანიზმისათვის უცხო ნუკლეინის
მჟაეების ელიმინაციაში, თვისი ორგა-
ნიზმში ნუკლეინის მჟაეების სინთეზის
და დაშლის რეგულაციაში და ა.შ.
ნუკლეაზებს იყენებენ ნუკლეინის
მჟაეების სტრუქტურის კვლევისათვის.
ზოგიერთი ვირუსული ეტიოლოგიის
დაავადების მკურნალობაში, აგრეთვე
გენეტიკურ, კერძოდ გენურ ინჟინე-
რიაში.

ნუკლეინის მჟაეები (ლათ. *nuc-
leus* ბირთვი) - მაღალსპეციფიკური პო-
ლიმერები, რომლებიც უმნიშვნელო-
ვანეს როლს ასრულებენ ცილის ბო-
სინთეზში, გენეტიკური ინფორმაციის
რეალიზაციაში და სხვა მნიშვნელოვან

სასიცოცხლო პროცესებში. ისინი
შედგებიან მონომერების - პოლინუკლე-
ოტიდების დიდი რაოდენობისგან.
განასხვავებენ დეზოქსირიბონუკლეინის
და რიბონუკლეინის მჟაეებს (იხ.).
ნუკლეინის მჟაეები 1870 წელს გამოყო
შეიცარებლმა ფ. მიშერმა.

ნუკლეოზიდი (ლათ. *nucleus*
ბირთვი) - ნუკლეოტიდის ორგანული
ნიუთიერებები, რომელთა მოლეკულები
შედგება ერთმანეთსან ე.წ. გლიკოზი-
დური კავშირებითა შეერთებული
აზოტოვანი ფუძისა და შაქრისაგან.
ნუკლეოზიდთან ფოსფორის მჟაეის
მიერთებით მიიღება ნუკლეოტიდი (იხ.).

ნუკლეოიდი (ლათ. *nucleus* ბირ-
თვი, ბერძნ. *eidos* სახე) - 1. პროკარიო-
ტების, კერძოდ, ბაქტერიების დნმ-ს
შემცველი ზონა, რომელსაც გარსი
არ გააჩნია. 2. ვირუსებში სფეროს ან
ცილინდრის ფორმის, ეკვატორულად
სუ ექსცენტრულად ლოკალიზებული
უბანი, რომელშიც ვირუსის ნუკლეინის
მჟაეაა (დნმ ან რნმ).

ნუკლეოპაუსიდი (ლათ. *nucleus*
ბირთვი, *capsa* სათაესი, ყუთი) - ვირუსის
კაფსიდი (იხ.) მასში ლოკალიზებული
ნუკლეინის მჟაეით (გენომით).

ნუკლეოპლაზმა (ლათ. *nucleus*
ბირთვი, ბერძნ. *plasma* გამოძერწილი,
გაფორმებული) - იგივე კარიოპლაზმა
(იხ.).

ნუკლეოპროტიდები (ლათ.
nucleus ბირთვი, *proteid* ცილა) -
რთული ცილა, რომელშიც არაცილო-
ვან კომპონენტს წარმოადგენენ დნმ
ან რნმ. ნუკლეოპროტიდები ქრომა-
ტინის საფუძველია.

ნუკლეოტიდი (ლათ. *nucleus* ბირ-
თვი) - ნუკლეინის მჟაეის შემადგენელი
კომპონენტი. იგი შედგება აზოტის
ფუძისაგან, ფოსფორის მჟაეის ნაშთისა
და დეზოქსირიბოზის ან რიბოზისაგან.

ნულისომია (ლათ. nullus არაეი-
თარი, არარსებითი, ბერძნ. soma სხე-
ული) - გენომური მუტაციის ტიპი, რაც
ხასიათდება ორგანიზმის უჯრედებში
ერთი ან რამოდენიმე წყვილი ქრომო-
სომის ნაკლებობით. უმაღლეს ცხო-
ველებში ნულისომია ორგანიზმის
დაღუპეას იწვევს.

ნუტაცია (ლათ. nutatio რხევა,
ქანაობა) - მცენარის მზარდი ორგანო-
ების ბრუნვისით მოძრაობა, რაც გამო-
წვეულია ორგანოს მეტად სწრაფი
ზრდით ხან ერთ, ხან მეორე მხარეს.
შესამჩნევია მცენარის ღეროს კენწე-
როებზე. განსაკუთრებით კი მოზარდ
პწკალებსა და მხვიარა ღეროებზე.
ეს მოვლენა პირველად ჩ.დარვინმა
აღწერა და ცირკუმნუტაცია უწოდა.
2.საყვარის უნებლიე მოძრაობა, კანტურა.

ნუტრიენტები (ინგლ. nutrient
საკვები ნივთიერება) - საკვები ნივთიე-
რებები, რომლებიც შეიწოვებიან ნა-
წლავების საშუალებით. ეს ნივთიე-
რებები წარმოიქმნებიან საჭმლის
მონელების პროცესში, რასაც ხელს
უწყობენ ნაწლავის ნორმალური
ფლორის სიმბიოზური მიკროორგა-
ნიზმები.

ნუში (*Amygdalus communis*) - ხე ან
ბუჩქია მწარე ნუში შეიცავს გლიკო-
ზიდ ამიგდალინს, რომელიც ძლიერ
შხამიანია, იწვევს მოწამელას ნუშის
ზეთი გამოიყენება როგორც მსუბუქი
სასაქმებელი, აგრეთვე მალამოების
დასამზადებლად არქივენ ნუშის ეარო-
აციებს: amara - მწარე ნუშს და dulcis
- ტკბილ ნუშს.

ნუცელუსი (ლათ. nucella თხილი)
- თესლკვირტის ბირთვი. თესლიან
მცენარეებში თესლკვირტის მრავალ-
უჯრედიანი სხეული, რომელიც დაეა-
რულია ერთი ან ორი საფარველით
(ე.წ. ინტეგუმენტებით). ფარულსაქსლო-

ვანების ნუცელუსში მოთავსებულია
ჩანასახოვანი ტომსიკა კვერცხუჯრე-
ლით, რომელიც განაყოფიერების შემდეგ
იძლევა ჩანასახს.

ო

ოაზისი (ბერძნ. oasis) - უდაბნოში
არსებული ტერიტორია, სადაც
საკმარისი რაოდენობითაა წყალი
(წყაროები, გრუნტის წყლები,
მდინარეები) და მცენარეული საფარი.

ობეზიტასი (ლათ. obesitas) - იგივე
სიმსუქნე ორგანიზმში ცხიმის ჭარბი
დაგროვება, რაც განპირობებულია
ნივთიერებათა ცვლის დარღვევითა.

ობიექტი (ლათ. objectum საგანი)
- საგანი, რომელიც წარმოადგენს
გარეგანი, მატერიალური სამყაროს
ნაწილს ადამიანის, სუბიექტის შემეც-
ნების საგანი ის, რასაც შეეისწავლით,
შეეიცნობთ.

ობიექტივი (ლათ. objectivus
სასაგნე) - შესასწავლ ობიექტებთან
კონტაქტში მყოფი ოპტიკური ხელსაწ-
ყოს ნაწილი, რომელიც შედგება ერთი
ან რამდენიმე ლინზისაგან.

ობის სოქოპები - მიკროსკოპული
სოკოები, რომლებიც წარმოქმნიან ობს
ორგანული სუბსტრატების (საკვები
პროდუქტების, ქაღალდის, ტყავის და
სხვა) ზედაპირზე მიეკუთვნებიან სხვა-
დასხვა სისტემატიკურ ჯგუფებს:
ზოგომიცეტებს (მუკორი) და არასრულ
სოკოებს (ასპერგილოსი, პენიცილოში
და სხვა) ახასიათებთ საპათო მიკოლო-
უმის ინტენსიური განვითარება იწვევენ
პროდუქტების გაფუჭებას, აგრეთვე
მცენარეების ზოგიერთ, დაავადებას.
ზოგიერთი მათგანი (მაგ. Aspergillus

flavas) გამოყოფს ძლიერ ტოქსინებს. გამოიყენებინ ფერმენტების ორგანული მკავეების, ანტიბიოტიკების და ვიტამინების მისაღებად.

ობლიგატური (ლათ. obligatus ვაეაღდებულებ) - ობლიგატური პარაზიტი - აბსოლუტური, ნამდვილი პარაზიტი, რომელსაც პარაზიტიზმის და ცოცხალი უჯრედის გარეშე არსებობა არ შეუძლია. ობლიგატური პრეკანცური-აბსოლუტური კიბოსწინარე მდგომარეობა ანუ ყველა ის მდგომარეობა, რომელიც აუცილებლად გადადის სიმსივნურ პროცესში.

ობლიტერაცია (ლათ. obliteration წაშლა, მოსპობა) - სხეულის სხვადასხვა ღრუს, მილის ან სისხლძარღვის შეზრდა დახშობა ეს პროცესი ხშირად ეითარდება ანთების, ენდარტერიიტის და სარომბის წარმოქმნის შედეგად.

ობობასნაირები (Arachnoidea) - ფეხსახსრიანთა ტიპის ერთ-ერთი კლასია. აქეთ ოთხი წყვილი ფეხი და არ გააჩნიათ ულვაშები სუნსაქვევ ტრაქეებით და ფილტვის ტომსიკების. ობობასნაირების კლასში შედის: ობობების, მორიელების და ტიკების რიგები.

ობსერვატორია (ლათ. observare დაკვირება) - სამეცნიერო დაწესებულება, რომელიც ატარებს სისტემატურ ასტრონომიულ, მეტეოროლოგიურ, სეისმოლოგიურ და სხვ. სახის კვლევებს.

ობსერვატორია (ლათ. observare დაკვირება) - 1. ავადმყოფზე დაკვირება. 2. ზოგიერთ დაავადებაზე (მაგ. ქოლერაზე ან შავ ჭირზე) საეჭვო პირთა იზოლაცია.

ობსესია (ინგლ. obsession) - აკეიტებული იდეა დაუკლებელი ღტოლეა.

ობსკურანტიზმი (ლათ. obscurans დამბნელებელი) - მტრული დამოკიდებულება განააღებისადმი, პროგრესი-

სადმი; ბნელეისის მოციქული.

ობსტრუქცია (ლათ. obstructio დახშობა, დაბრკოლება) - 1. პროტესტის სახე, ბრძოლის მწვავე, აგრესიული მეთოდი. 2. მედიცინაში - შეგუბება, სანააჟურის დახშობა, გაუაღლობა. მაგ. ობსტრუქციული ბრონქიტი.

ობტურაცია (ლათ. obturo ვაცობ) - ნაწლავის, სისხლძარღვის, ლიმფური საღინრის და სხვ. დახშობა ზეწოლით.

ოდიოზური (ლათ. odiosus საძულებელი, საძაგელი) - უსიამოვნო, არასასურველი ადამიანი, რომელიც იწვევს უკიდურესად უარყოფით განწყობას.

ოდონტალგია (ბერძ. odus ოდონტოს კბილი, algos ტკივილი) - კბილის ტკივილი.

ოდონტოლოგია (ბერძ. odus ოდონტოს კბილი, logos მოძღვრება) - კბილების და მათი მკურნალობის მეოიდების შემსწავლელი მეცნიერება.

ოდონტომა (ბერძ. odus ოდონტოს კბილი, oma სიმსივნე) - კბილის ქსოვილებიდან განეისარებული კეთილსაისებობიანი სიმსივნე.

ოდოროლოგია (ლათ. odor სუნი, ბერძ. logos მოძღვრება) - მეცნიერება სუნის შესახებ ტერმინ უფრო ხშირად გამოიყენება კრიმინალურ მედიცინაში.

ოვისტები (ლათ. ovum კვერცხი) - პრეფორმიზმის (იხ.) მიმდევრების ერთი ნაწილი, რომელთა აზრითაც მომავალი ორგანიზმი კვერცხუჯრედშია მოსაესებული.

ოვობამია (ლათ. ovum კვერცხი, ბერძ. gamos ქორწინება) - დიდი ზომის, უძრავი კვერცხუჯრედის შერწყმა პატარა მოძრავ სპერმატოზოიდან.

ოვობენეზი (ლათ. ovum კვერცხი, genesis წარმოშობა) - ქალის სასქესო უჯრედის (კვერცხუჯრედის) წარმოქ-

მნისა და განეისარების პროცესი საკერცხეში.

ოვობონიბი (ლათ. ovum კერცხი, ბერძ. gone შსამომავლობა, საობა) - უმწიფარი მდედრობითი სასქესო უჯრედები, რომელთაც გააჩნიათ ქრომოსომების დიპლოიდური კომპლექტი. განეისარების ადრეულ სტადიებში ოვოონები განიცდიან თანმიმდევრულ მიტოზურ ცვლილებებს. მესამე თვისათვის ოვოონები იწყებენ ოვოციტებად (იხ.) გარდაქმნას.

ოვოლობია (ლათ. ovum კერცხი, logos მოძღვრება) - ორნიოლოგიის (იხ) ნაწილი, რომელიც სწავლობს ფრინველთა კერცხებს. იგივე ოოლოგია.

ოვოსკოპი (ლათ. ovum კერცხი, ბერძ. skopco ეხედაე) - ხელსაწყო ელექტრონათურებით, რომელშიც განისაზღვრება საინკუბაციო კერცხის სიახლე, აგრესივე ინკუბაციის პროცესში ჩანასახის განეისარება.

ოვოციდეზი (ლათ. ovum კერცხი, caedo ეკლავ) - ქიმიური ნიესიერებები, რომელთაც იყენებენ კლემინაიების და ფეხსახსრიანების კერცხების გასანადგურებლად.

ოვოციტები (ლათ. ovum კერცხი, ბერძ. kytos უჯრედი) - კერცხეუჯრედის განეისარების ერთ-ერთი ადრეული სტადია.

ოვოვიტინოლოგიური პითოდი (ლათ. ovum კერცხი ბერძ. helmins ჭია) - დიაგნოსტიკის მეთოდი, როდესაც ფეკალიების მიკროსკოპული გამოკვლევის ხდება ჭიების კერცხების გამოვლენა და იდენტიფიკაცია.

ოვულაცია (ლათ. ovum კერცხი) - მომწიფებული ფოლიკულის გასკლამის ფაზა. საკერცხიდან კერცხეუჯრედის გამოსელა.

ოვაენა (osaena) - მყრალი სურდო.

ოზონი (ბერძ. ozon სუნის ტრიალი) - ჟანგბადის სახეცვლილება, რომლის მოლეკულა შედგება 3 ატომისაგან (O₃). გააჩნია დამახასიათებელი სუნი, აგრესივე ძლიერი დამანგაე და გამაუსნებოვნებელი თვისებები.

ოზონის შერაენი (ბერძ. ozon სუნის ტრიალი) - იგივე ოზონოფერო. დედამიწის ზედაპირიდან დაახლოებით 15-35 კმ-ის სიმაღლეზე განლაგებული ოზონის მოლეკულების მაღალი კონცენტრაციის შემცველი ატმოსფეროს შრე, რომელიც აირეკლავს ცოცხალი სისტემებისათვის დამღებელ ულტრაიისფერ გამოსხივებას (რომლის ტალღის სიგრძე 0,290 მკმ-ზე ნაკლებია). ჰერში არსებული ჟანგბადისაგან ოზონის წარმოქმნას პრინციპული მნიშვნელობა ჰქონდა ბოსფეროს ევოლუციაში. ამჟამად, ოზონის ეკრანი საგრძობლად დაზიანებული ანაროპოგენური ზემოქმედების შედეგად.

ოიკუმენი (ბერძ. oikumene ეცხოვრობ. ებინდრობ) - დედამიწის ნაწილი, რომელიც დასახლებულია ადამიანის მიერ.

ოკეანაროპი (ბერძ. okeanos უსაზღვრო ზღვა) - ზღვის წყლის საესე აუზი, რომელიც განკუთვნილია ზღვის ცხოველებისათვის. მათი დემონსტრირების და გაწერხილი ცხოველების წარმოდგენების მოწყობის მიზნით ზოგიერთ ოკეანაროპში მიმდინარეობს სამეცნიერო ხასიათის კვლევები.

ოკეანი (ბერძ. okeanos უსაზღვრო ზღვა) - მძებებრძულ მთაოლოგიაში - წყლის სტიქიის ღმერთი, ურანის და გეას შვილი. მწყლის გარსი, რომელიც გარს აკრავს დედამიწას წყლის უწყვეტი შრის სახით. მსოფლიო ოკეანეს უკავია დედამიწის

71% და შედგება 4 დამოუკიდებელი ოკეანისაგან: წყნარი, ატლანტის, ინდოეთის და ჩრდილო-ყინულოვანი ოკეანეებისაგან.

ოქალსეზია (ლათ. *occlusus* ჩაკეტილი) - ღდახურვა, დაცობა, დახშობა. 2 ზედა და ქვედა კბილების ურთიერთგანლაგება მოკუმულ მდგომარეობაში. იგივე თანკბილვა.

ოქსლარი (ლათ. *ocularis* თვალის) - ერთი ღონისა და ღონათა სისტემაგან შემდგარი ოპტიკური ხელსაწყო ნაწილი, რომელიც მიმართულია დამკვირვებლის თვალისაკენ.

ოქსლტიზმი (ლათ. *occulitis* ფარული, იდუმალი) - ბუნების საიდუმლო ძალებზე და ზებუნებრივ თვისებებზე წარმოდგენათა საერთო სახელწოდება.

ოქსანდრი (*Nerium oleander*) - მარადწიანე მცენარე ბუჩქია. შხამიანია. შეიცავს გლიკოზიდებს - ოლქანდრინს, კორნერინს და სხვა. პრეპარატს იყენებენ გულსისხლძარღვთა დაავადებების სამკურნალოდ.

ოლიგობენეზი (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *genos* დაბადება, წარმოქმნა) - გენები მკვეთრად გამოხატული ფენოტიპური გამოვლინებებით. იგივე გადამრთველი გენები.

ოლიგომენორია (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *men* თვე, *rheo* მოვედინები) - ხანგრძლივი ინტერვალების მიმდინარე, არანორმალურად გაიშვიათებული თვიური.

ოლიგომერიზაცია (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *meros* ნაწილი) - ევოლუციის პროცესში ერთი და იგივე ფუნქციის შემსრულებელი ორგანოების რაოდენობის შემცირება. მაგ. ყვავილში გვირგვინის ფურცლების ან ცხოველებში სხეულის სტრუქტურის რაოდენობის შემცირება და ა.შ.

ოლიგოსპორები (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *sapros* დამპალი) - ორგანიზმი, რომელიც ცხოვრობს სუფთა წყალში და წარმოადგენს წყლების სისუფთავის ბიოინდიკატორს. ოლიგოსპორობებს მიეკუთვნებიან ზოგიერთი წყალმცენარე, მოლუსკი, თევზი და ა.შ.

ოლიგოსპერმია (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *sperma* თესლი) - გამოყოფილი სპერმის მცირე რაოდენობა.

ოლიგოფაგია (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *phagos* შთანთქმა) - შედარებით ერთგვაროვანი (ერთნაირი სახის) საკვების მიღება.

ოლიგოფრენია (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *phren* ჭკუა) - თანდაყოლილი ჭკუასუსტობა, ინტელექტის განუვითარებლობა. არჩევენ სამი სახის ოლიგოფრენიას: იდიოტას, იმბეცილობას და დემბლობას.

ოლიგოქოლია (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *chole* ნალექი) - ნალექის გამოყოფის შემცირება.

ოლიგურია (ბერძნ. *oligos* მცირე, ცოტა, *uron* შარდი) - შარდის გამოყოფის შემცირება (დღეულამეში საშუალოდ 500 მლ-ზე ნაკლები).

ომბროფილები (ბერძნ. *ombros* წვიმა, *philia* სიყვარული) - მცენარეები, რომელთაც შეუძლიათ გადაიტანონ ხანგრძლივი წვიმები (მაგ. სელაგინულა, ჭორტანა და სხვა).

ომბროფობები (ბერძნ. *ombros* წვიმა, *phobos* შიში) - მცენარეები, რომლებიც ვერ იტანენ ხანგრძლივი წვიმებს.

ომონიზმი (ბერძნ. *homos* ერთნაირი, *onyma* სახელი, სახელწოდება) - სიტყვები, რომელთაც ერთნაირი უღერადობა აქვთ, ამასთან ერთად კი სხვადასხვა მნიშვნელობა გააჩნიათ. ერთი

და ოგევე სახელწოდება, რომელიც აქვს ორ, ურთიერთისაგან განსხვავებულ სახეობას. მაგ. სეა-თეე-ზიც არის და მცენარეც, ყუაილი - მცენარის რეპროდუქციული ორგანოა და ამავე დროს, ინფექციური დაავადებაც და ა.შ.

ონანის (ბიბლიური პერსონაჟის, ონანის სახელის მიხედვით) - სქესობრივი მოახიზინების დაკმაყოფილება სასქესო აქტის გარეშე სქესობრივი დაკმაყოფილების ფორმა უროგენული ზონების ხელოვნური გაღიზიანებით.

ონქოფაგია (ბერძნ. onyx ფრჩხილი, phago ჭამი) - ფრჩხილების კნექტის ჩვეულება.

ონკომატოზის თეორია (ბერძნ. onkos სიმსინე, წარმონაქმნი, genesis წარმოქმნა) - კანცეროგენეზის ამჟამად ყველაზე უფრო პოპულარული თეორია ამ სუორიის მიხედვით, უმაღლესი ორგანიზმის ყველა უჯრედში არსებობენ ონკოგენური პოტენციის მქონე გენები. ონკოგენების მოქმედების რეალიზაცია ხდება მათ მიერ კოდრებული ონკოცილების მეშვეობითა აუთისებიან ტრანსფორმაციაში მონაწილეობს ორი ან მეტი ონკოგენი (იხ. პროტონკოგენები). ამ სუორიის ფუძემდებელია ნ.პ.პაუზრენკო.

ონკოპენეზი (ბერძნ. onkos სიმსინე, წარმონაქმნი, genesis წარმოქმნა) - სორმალური უჯრედის აუთისებიანად გარდაქმნის პროცესი. განასხვავებენ ონკოგენის 3 სტადიას: ინიციაციას, პრომოციას და პროგრესიას. სინონიმი: კანცეროგენეზი (იხ.).

ონკომატოპია (ბერძნ. onkos სიმსინე, genetikos წარმოშობასთან დაკავშირებული) - ონკოლოგიის დარგი, რომელიც სიმსინეების ეტიოლოგიასა და პათოგენეზში სწავლობს გენეტიკური ფაქტორის როლს.

ონკომატოზი (ბერძნ. onkos სიმსინე, genesis დაბადება, წარმოშობა) - ონკოგენურ ეორუსში ან უჯრედებში არსებული გენი, რომელიც განაპირობებს უჯრედების აუთისებიან ტრანსფორმაციას.

ონკოლოგია (ბერძნ. onkos სიმსინე, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს სიმსინეებსა და მათი მკურნალობის მეთოდებს ონკოლოგიის განვითარება მჭიდროდაა დაკავშირებული ბიოლოგიის (განსაკუთრებით ციტოლოგიის, გენეტიკის, ბიოქიმიის) და ქიმიის წარმატებებთან.

ონკომორფოლოგია (ბერძნ. onkos სიმსინე, morphე ფორმა, logos მოძღვრება) - სიმსინეების აგებულების, სტრუქტურის (მორფოლოგიის) შემსწავლელი მეცნიერება.

ონკონაპირუსი (ბერძნ. onkos სიმსინე, ინგლ. RNA რიბონუკლეინის მკაეა, ლათ. virus შხამი) - რიბონუკლეინის მკაეის შემცველი, ონკოგენური პოტენციის მქონე ეორუსები (თაგვების ლეიკემიების, რაუსის სარკომის, ბიტერის ეორუსები და სხვა). ამჟამად ისინი მიეკუთვნებიან რეტროვირუსების ოჯახის ონკოვირუსების ქეოჯახს.

ონკოსფერო (ბერძნ. onkos სიმსინე, sphaira დისკო) - თანმისებრი ჭიების უმეტესი ნაწილის განვითარების ერთ-ერთი სტადია (ეკრძოდ, მატლის სტადია).

ონტოგენეზი (ბერძნ. on, ontos არსებული, genesis წარმოშობა) - ამა თუ იმ ორგანიზმის ინდივიდუალური განვითარება განაყოფიერებული კვერცხიდან აღნიშნული ინდივიდის სიცოცხლის ბოლომდე ტერმინი შემოიღო გერმანელმა ბიოლოგმა ე.პ.პ. უელსმა 1866 წელს.

ონტოგენეტიკა (ბერძნ. on, ontos

არსებული, genesis წარმოშობა) - იხ. განეისარების ბიოლოგია.

ლოლოზია (ბერძნ. οον კვერცხი, logos მოძღვრება) - იხ. ოეოლოგია.

ოპერაბილური (ლათ. opero ემუშაობ, ოპერაციას ეაკეუებ) - დაავადება, რომელიც ოპერაციას ექვემდებარება. მაგ., სიმსიენე, რომლის ოპერირება კლინიკური გაუმჯობესების საშუალებას იძლევა. დიამეტრალურად საწინააღმდეგო ინოპერაბილური (იხ.).

ოპერატიული (ლათ. operator მუშაკი) - ის, რაც ეხება ოპერაციას (ქირურგიულს, სამხედროს და სხვა). ღრამიეს სწრაფად და დროულად შესრულება.

ოპერაცია (ლათ. operatio მოქმედება) - ქირურგიული ჩარევა სამკურნალო მიზნით, ქსოვილებსა და ორგანოებზე მექანიკური ზემოქმედება. ღრამი მიზნით, ერთი ამოცანით გაერთიანებული დასრულებული მოქმედება.

ოპერონი (ლათ. opero ემუშაობ, ემოქმედებ) - ოპერონი წარმოადგენს ოპერატორს და მასზე დამოკიდებულ სტრუქტურულ გენებს. ოპერატორზე მოქმედებს რეპრესორი (ცილა), რომელიც იწვევს ოპერატორის დაარეგულვას რეპრესორის სინთეზს აწარმოებს გენ-რეგულატორი (გენის რეგულაციის ჯაკოსა და მონოს ჰიპოთეზა).

ოპისტორქოზი (Opisthorchis felinus, ბერძნ. osis მდგომარეობა) - ლეიშმანის სანაღლე გზებში, ნაღლის ბუშტსა და პანკრეასში აღნიშნული პელმინთების (ბრტყელი ჭიების ტიპი, დიგენეზური მწოველების კლასი) შეჭრის შედეგად განეისარებული დაავადება. დასენიანება ხდება უშიან ცუდად მოხარშული თევზით, თავისი განეისარებისათვის პარაზიტი საჭიროებს 2 შუალედურ მასპინძელს - ჭაობის ლოკოკინას და მტკნარი

წყლის თევზებს (ნაფოტას, კაპარჭინას და სხვა). დეფინიტური მასპინძლებია ადამიანი, ძაღლი, კატა. პროფილაქტიკური ღონისძიებანი იხეაღისწინებს პარაზიტის სასიცოცხლო ციკლის გაწყვეტას.

ოპიონი (ბერძნ. opion ყაყაჩოს წვენი) - საძილე ყაყაჩოს (Papaver somniferum) მოუმიწიფებელი სასუსლე კოლოფების გამომშრალი წვენი. შეიცავს სხედასხვა ალკალოიდებს (მორფინს და სხვა). მედიცინაში იყენებენ როგორც ტკივილგამაქუთებელ საშუალებას.

ოპონენტი (ლათ. opponens ეინცკამააება ეინმეს წინააღმდეგ გამოდის) - სპირი, რომელიც კამასში გამოდის, პაქრობაში მონაწილეობს. 2. სპირი, რომელიც წინაწარ არის დანიშნული დისერტაციის დაცვაზე.

ოპორტუნისტული დაავადებები (ლათ. opportunus ხელსაყრელი) - ამა თუ იმ პათოლოგიური პროცესის თანხლები დაავადებებია. მაგ. შიდსის დროს ადგილი აქვს პნემონიებს, კაპოშის სარკომის, ლიმფომების, აგრეთვე სხედასხვა პირობით-პათოგენური მიკროორგანიზმების განეისარებას.

ოპრესია (ლათ. oppressus ხრჩობა, მოჭერა) - 1. წუხილი, სედა, დაღონება. 2. გულმკერდის არეში თავისებური წუხილისა და ხუთეის შეგრძნება.

ოპტიკა (ბერძნ. optike მეცნიერება მხედველობაზე) - 1. თეზიკის დარგი, რომელიც სწავლობს სინაისლის მოუღენას და თეისებებს. 2. ხელსაწყობი, რომელსა მოქმედება ეყრდნობა სინაისლის არეკლისა და გარდატეხის კანონებს.

ოპტიმალური (ლათ. optimus საუკეთესო) - შესაძლებელი ვარიანტიბიდან საუკეთესო; საუკეთესო (მაგ. ოპტიმალური პირობები).

ორალური (ლათ. oris პირი) - პირის ის, რაც პირს შეეხება სხეულის იმ ნაწილისაკენ მყოფი, სადაც პირია.

ორანჟერია (ფრანგ. orangerie ფორსოხალი) - შემინული სასაესი თბილი ქვეყნების მცენარეების გაზრდისა და გამოზამარებისათვის, აგრეთვე სეზონისადმი შეუსაბამო ბოსტნეულისა და ყვავილების კულტივირებისათვის. ოგივე სასაბურთი.

ორატორი (ლათ. orator ლაპარაკი) - 1. პიროვნება, რომელიც სიტყვას ამბობს კრებაზე. 2. ღაღადანი, რომელსაც გაანთა სიტყვის წარმოაქმნის ხელოვნება ფარასი აუდიტორიის წინაშე.

ორბაზმი (ბერძნ. orgao აგზნებული ვარ) - სქესობრივი აქტის კულმინაციური ფაზა, უკიდურესი აგზნება, რასაც მოყვება ნერეული დაცლა. ფიზიოლოგიურად გამოხატება მამაკაცის მიერ თესლის ეაკულაციაში. განასხევევენ ქალის ორგანიზმის შემდეგ სახეებს: კლიტორულს, ვაგინალურს და შერეულს (კლიტორულ-ვაგინალურს).

ორბანელება (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი) - ერთეულედიანი ორგანიზმის ნაწილი, რომელიც მრავალეულედიანი ორგანიზმის რომელიმე ორგანოს ანალოგიურია. განსაკუთრებით მრავალეულედიანი და რთული ორგანიზმებისა და შოლტიანების ორგანელები. განასხევევენ ორგანელების რამოდენიმე ტიპს: საყრდენს, სამოძრაოს, კუმშვადს, საჭმლის მომნელებელს, სეკრეტორულს და სხვა.

ორბანიზმი (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი) - ცალკეული ცოცხალი არსება, რომელსაც განიხილავენ როგორც ბიოლოგიურ სისტემას. ორგანიზმი შედგება ურთიერთდამოკიდებული და ურთიერთაქმედებაზეული ელემენტებისაგან: ყოველი

ცოცხალი არსება, რომლის ძირითადი თვისებებია ნივთიერებათა ცვლა.

ორბანობენი (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, genesis გეარო, წარმოშობა) - უანგბადი, ნახშირბადი, წყალბადი და აზოტი. ჩვეულებრივ ისინი ორგანული ნივთიერებების ძირითადი ქიმიური ელემენტები არიან ამიტომაც ეწოდებათ მათ ორგანობენები.

ორბანობენი (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, genesis წარმოქმნა, წარმოშობა) - ორგანობის ჩანასახების წარმოქმნა და მათი დიფერენცირება მრავალეულედიანი ორგანიზმების ონტო- და ფილოგენეზში. მომავალი ორგანიზმის ქსოვილები და ორგანოები წარმოქმნებიან ჩანასახოვანი ფურცლებისაგან - ექტოდერმის, მეზოდერმისა და ენტოდერმისაგან.

ორბანოთერაპია (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, therapia მკურნალობა) - მკურნალობა ცხოველების ორგანოებიდან დამზადებული პრეპარატებით.

ორბანოიდეა (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, eidos სახე) - უჯრედის მუდმივი, სპეციალიზებული სისტემები, რომლებიც ასრულებენ განსაზღვრულ ფუნქციებს (მიტოქონდრიები, გოლჯის აპარატი, ცენტროსომა, რიბოსომები და სხვა). უმარტივესებში ანალოგიურ სტრუქტურებს ორგანელებს უწოდებენ (იხ).

ორბანოპათოლოგია (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, pathos აუდ-მყოფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება) - ორგანოსა და ფუნქციის პათოლოგიური ცვლილებების შესწავლელი მედიცინის დარგი.

ორბანოპლასტიკა (ბერძნ. organon ორგანო, იარაღი, plastike ექვრწავება, ექანდაკება) - დაკარგული ორგანოების, მაგ., ცხვირის აღდგენა ქირურ-

გოული გზით.

ორბანოტროპიზმი (ბერძ. or-ganon ორგანო, იარაღი, tropos მიმ-არსულება, ismus მდგომარეობა) - ამა თუ იმ აგენტის (ფაქტორის) ზემო-ქმედება რომელიმე ერთი (ან რამდენიმე) ორგანოს მიმართ. მაგ. აფლატოქსინი იწვევს ლეიძლის ჰეპატომების განე-თარებას ამდენად აღნიშნული ტოქსინი ჰეპატოტროპულია.

ორბპარალმუთიპი თიპიზები (Dipnoi) - ძელოვანი თევზების ერთ-ერთი ზეოზი ლაყუების გარდა, აქეს ნამდვილი ფილტვები, ქონები, ფილტ-ვის სისხლის მიმოქცევა და ქვედა ღრუ ენა.

ორდინარული (ლათ. ordinarius) - ჩვეულებრივი, საშუალო.

ორდინატა (ლათ. ordinatus მო-წესრიგებული) - ერთი ან ორი (შეიძ-ლება სამი) რიცხვის დასახელება, რომლებიც განსაზღვრავენ ამა თუ იმ წერტილის მდებარეობას, განლაგ-ებას გეოგრაფიულ, სწორ ხაზზე კო-ორდინატების სწორკუთხეიანი სის-ტემის მიმართ.

ორდინატორი (ლათ. ordinator წესრიგში მოყვანა, გამგებელი) - სააეადმყოფოს მკურნალი ექიმი, რო-მელიც მუშაობს განყოფილების გამ-გის ხელმძღვანელობის ქვეშ.

ორდოვიკული პერიოდი (ლათ. ordovices - ორდოვიკები, უძველესი კელტური ტომი, რომლებიც ცხოე-რობდნენ ამჟამინდელი უელსის ტერი-ტორიაზე) - პალეოზოური ერის ერთ-ერთი პერიოდი (კემბრიულსა და სილურულს შორის). გრძელდებოდა 60 მლნ წლის განმავლობაში. ამ დროს უკან დაიხია ზღეამ. გაიფურ-ჩქნენ ზღვის უხერხემლოები. ფარსოდ გაერცვლდნენ ტრილობიტები და წყალმცენარეები.

ორმოლი (ლათ. aureolus მოოქრო-ელი) - 1.რელიგიურ სახეის ხელოე-ნებაში რაიმე საგნის ან ადამიანის თაეის გარშემო არსებული ნათება, შარაენდელი 2.რომელიმე პიროვნების გარშემო შექმნილი დიდების, პატიე-ისციმის გარეშო ჰაღნიშნული ტერმინი გამოიყენება ბიოლოგიაში (მაგ. პერი-ნუკლეური ორმოლი).

ორმოტიპი (ბერძ. oros მთა, phyton მცენარე) - მათის მცენარეები. აღბური მცენარეები.

ორთობენიზი (ბერძ. orthos სწორი, genesis წარმოქმნა, წარმოშობა) - თ.ი.ი.მ.არის მიერ 1888-1897 წლებში ჩამოყალიბებული ევოლუციური თეო-რის კონცეპცია, რომლის თანახმადაც ცოცხალი ბუნების განეისარება განპო-რობებულია ევოლუციის გარკვეული გზით წარმმარსაეი შინაგანი ფაქ-ტორებით. აღნიშნულ კონცეპციას მრ-ეალი საერთო ნიშანი გააჩნია ლბერ-ბის ნომოგენეზთან (იხ.)

ორთობრაფია (ბერძ. orthos სწორი, grapho ეწერ) - მარსლწერა.

ორთოდონტია (ბერძ. orthos სწორი, odontos კბილი) - სტომატოლო-გიის ნაწილი, რომელიც სწავლობს კბილების აგებულების და მათი თანკბილვის ანომალიებს და ამ დეფექ-ტების მკურნალობის მესაოდებს.

ორთოდოქსი (ბერძ. orthodoxos მარსდმორწმუნე) - პიროვნება, რომელიც შეურყვევლად მისდევს განსაზღვრულ მოძღვრებას, მიმარსულებას, შეხედუ-ლებათა სისტემას.

ორთოქსია (ბერძ. orthos სწორი, epos მეტყველება) - წესების სისტემა, რომელიც განსაზღვრავს სწორ, ლიტ-ერატურულ გამოთქმას. ბგერების გამ-ოთქმის წესების დაცვა.

ორთოქსია (ბერძ. orthos სწორი, paidcia აღზრდა) - მედიცინის დარგი.

რომელიც შეისწავლის ადამიანის სხეულის ხერხეშლისა და კიდურების სახდაყოლილი და შეძენილი დეფორმაციების პროფილაქტიკასა და მკურნალობას.

ორთოპედია (ბერძ. orthos სწორი, ποιο სუნაქეა) - ქოშინი, რომელიც აუადმყოფს, გაძნელებული სუნაქის გამო, აიძულებს მიიღოს ევრტიკალური მდგომარეობა. ორთოპედია დამახასიათებელია მთავარი დიაგნოზის მანკითა და სხე. დაავადებულთათვის.

ორიგინალი (ლათ. originalis თვისამყოფადი, საწყისი) - დედანი, ნამდვილი, ჭეშმარიტი თხზულება: ხელნაწერი, რომლიდანაც ხდება ტიპოგრაფიული აწყობა.

ორიენტაცია (ლათ. oriens აღმოსავლეთი) - ჭარბოში გარკვევის უნარი. ჯანჯანების, ქმედების წარმართვა განსაზღვრული მიმართულებით.

• ორი სინკარონის თეორია •
- სიმსივნური უჯრედების წარმოქმნის თეორია, რომელიც მდგომარეობს კანცეროგენების ინციციციის და პრომოციის სტადიებზე ორი სინკარონის ანუ პიბრიდული უჯრედების წარმოქმნაში. ინციციციის სტადიაზე წარმოიქმნება პრეკანცეროზული სინკარონი (იხ), ხოლო პრომოციის სტადიაზე - ჭეშმარიტი სიმსივნური სინკარონი პროლიფერაციის განუსაზღვრელი პოტენციით.

ორიპტილა (*Bidens tripartita*) - ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთერის ზეთს. მარიმლავ ნეფითურებს, ასკობინის მკვებას, კოროტინს, ფლავონოიდებს და სხვა. გააჩნია შარდმდენი და ოფლმდენი თვისებები, აუმჯობესებს საჭმლის მონელებას, ხელს უწყობს ორგანიზმში ნეფითურებასა ცვლის ნორმალიზაციას.

იყენებენ დიათეზის, რაქიტის, პოდერის შემსახევეებში.

ორმაგი განაყოფიერება - ფართოესლოვან მცენარეებში განაყოფიერების პროცესის თავისებურება. ორი სპერმიდან ერთი ანაყოფიერებს კერცხუჯრედს, ხოლო მეორე - ჩანასახის პარკის ცენტრალურ უჯრედს.

ორნითოზი (ბერძ. ornis ფრინველი, osis მდგომარეობა) - ეირუსული ეტიოლოგიის დაავადება, რომელიც აუადებს ფრინველებს და გადაეცემა ადამიანს. ადამიანში დაავადება მიმდინარეობს მაღალი ტემპერატურით, ციებ-ცხელებით, თაფისა და კუნთების ტკივილებით, ფილტვების ანთებითა და სხვა.

ორნითოლოგია (ბერძ. ornis ფრინველი, logos მოძღვრება) - ზოოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ფრინველებს.

ორნითოფაგი (ბერძ. ornis ფრინველი, phago ეშთანაქე) - ორგანიზმი, რომელიც უმეტესწილად იკვებება ფრინველებით (მაგ. მიმინო, შევარდენი, ბოლობეჭედა და სხვა).

ორნითოფილია (ბერძ. ornis ფრინველი, philia სიყვარული, მიდრეკილება) - ყვავილის ჯვარდინი დამტყერვა ფრინველების საშუალებით.

ორნითოქორია (ბერძ. ornis ფრინველი, choreo ვერცელები) - მცენარის ნაყოფისა და თესლის გაერცელება ფრინველების მიერ.

ორიპანდი (*Arctium lappa*) - ორწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ინულინს, პროტეინს, ეთერის ზეთს, ლორწოვანს, მარიმლავ ნეფითურებს, სხედასხევა ცხიმოვან მკვებას, ასკობინის მკვებას, გლიკოზიდ არქტინს და სხვა. გააჩნია შარდ- და ოფლმდენი თვისებები. აუმჯობესებს აუადყოფების სისხლისა და შარდის შემადგენ-

ლობას ნაჩვენებია დიაბეტის დროს, თირკმელებსა და შარდის ბუშტში კენჭების დასაშლელად, გასტრიტისა და კუჭის წყლულის შემსახვევებში.

ორსაგდულნიანები (Bivalvia) - მოლუსკების ტიპის ერთ-ერთი კლასია მათი სხეული ორსაგდულიან ნიჟარაში მოქცეული. ნიჟარაში შეიმჩნევა რქოვანი, ფაიფურისმაგვარი და სადაფის შრეები საკვებად გამოიყენებიან მიდიები, ხამანწყები და სხვა მათ აქვთ გემრიელი ხორცი, რომელიც შეიცავს გლიკოგენს, ეიტამინებს, კალციუმს, ფოსფორს და იოდს. ზოგიერთი ორსაგდულიანი მოლუსკის ნიჟარაში მოხედრილი უცხო სხეულისაგან შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს მარგალიტი (იხ). ორსაგდულიანებიდან ზოგიერთი მათგანი დიდი ზომებით გამოირჩევა. მაგ. გიგანტური ტრიდაქტნას ნიჟარის დიამეტრი 1.5 მეტრს აღწევს, ხოლო წონა - 300 კგ-ს.

ორსახლიანობა - მღვდრობითი და მამრობითი სასქესო ორგანოების (ერისქესიანი ბუტკოანი და მტერიანებიანი ყვავილების) განვითარება ერთი რომელიმე სახეობის მკენარის სხვადასხვა ეტაპებზე (ტირიფზე, ალვის ხეზე და სხვა).

ორსულობა (graviditas) - ქალის ორგანიზმში განაყოფიერებული კვერცხუჯრედიდან ნაყოფის განვითარების ფიზიოლოგიური პროცესი, რაც ბავშვის დაბადებით მთავრდება. ორსულობას, როდესაც განაყოფიერებული კვერცხუჯრედი ეთავსება საშვილოსნოს გარეშე, მაგ. ფალოპის მილში, საშვილოსნოსგარეშე ეწოდება ორსულობა შედგება 3 ტრიმესტრისაგან.

ორშარი (Pulmonaria officinalis) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შეიცავს მანგანუმს, კალიუმს, კალ-

ციუმს, რკინას, ლორწოვანს, მარილვანიეზიერებებს, ასკორბინის მჟავას, კაროტინს და სხვა. გააჩნია ანაუების საწინააღმდეგო, შემკერელი, შარდმდენი, სისხლდენის შემაჩერებელი და სხვა თვისებები. იყენებენ შინაგანი სეკრეციის ჯორკვლების მოქმედების დამარეგულირებელ საშუალებად, აგრეთვე საკმლის მოძნელებელი ტრაქტის, ფილტვების ტუბერკულოზის და სხვა შემსახვევებში.

ორქიტი (ბერძ. orchis სათესლე. itis ანაუბა) - მამაკაცის სათესლე ჯირკვლების ანაუბა.

ოსიფიკაცია (ლათ. os ძვალი, factio კეთება, საქმიანობა)-გაძვალბა, ძელოვანი ქსოვილის წარმოქმნა.

ოსმორეგულაცია (ბერძ. osmos ბიბი, წნევა, ლათ. regulo მიემარსაე) - ფიზიოლოგიური და ფსიქოფიზიოლოგიური პროცესებია, რომლებიც უზრუნველყოფენ უჯრედშორისი სითხეების, ლიმიფის, სისხლის ოსმოსური წნევის შეფარდებით, მუდმივობას.

ოსმოსი (ბერძ. osmos ბიბი, წნევა) - ორი სხვადასხვა კონცენტრაციის ნიუთიერების (მეტწილად ხსნარების) დიფუზური გაწონასწორება მათი გამყოფი ფორიანი აპკის გავლით.

ოსტეობლასტი (ბერძ. osteon ძვალი, blastos ყლორტი, ლიეი)-ძელის წარმომქმნელი უჯრედი. ოსტეოციტის (იხ.) წინამდებარე სტადია.

ოსტეოდისპლაზია (ბერძ. osteon ძვალი, dys მოშლა, დარღვევა, plasis შექმნა, წარმოქმნა) - ძელოვანი ქსოვილის განვითარების ანომალია.

ოსტეოპლასტი (ბერძ. osteon ძვალი, klao ეაზიანებ)-ძელის ქსოვილის მატროფაგი, რომლის დახმარებით ხდება ძელის ძირისადი ნიუთიერების გაწოვა გიგანტური უჯრედია გააჩნია რამდენიმე ათეული ბირთვი

ოსტეოლოგია (ბერძნ. *osteon* ძვალი, *logos* მოძღვრება) - ანატომიის დარგი, რომელიც სწავლობს ძვლების ფორმასა და სტრუქტურას.

ოსტეომალაცია (ბერძნ. *osteon* ძვალი, *malakia* სირბილე, სისუსტე) - ძვლების დარბილება მათ მიერ კალციუმის დაკარგვის გამო.

ოსტეომიელიტი (ბერძნ. *osteon* ძვალი, *myelos* ძვლის ტენი) - ძვლის ტენის ანთება, რომელიც ჩვეულებრივ ძვლის კომპაქტურ და ღრუბლისებურ ნივთიერებებზე და ძვლისაზრდელაზე ვრცელდება.

ოსტონი (ბერძნ. *osteon* ძვალი) - ძვლის კომპაქტური ნივთიერების სტრუქტურული ერთეული. მასში შედის 1-2 სისხლძარღვი და ნერვი, რომლებიც ძვლისაზრდელას და ძვლის ტენის სისხლძარღვებს უკავშირდებიან ანატომოზების საშუალებით.

ოსტეოპოროზი (ბერძნ. *osteon* ძვალი, *poros* ფორი) - ძვლის ქსოვილის დაფორიანება, გამჭიხერება, რისი მიზეზიც შეიძლება იყოს ანთებითი პროცესები, ასაკობრივი ინოვლუცია.

ოსტეოსარკომა (ბერძნ. *osteon* ძვალი, *sarx* ხორცი, *oma* სიმსივნე) - ძვლოვანი ქსოვილისაგან განვითარებული ავთვისებიანი სიმსივნე.

ოსტეოციტი (ბერძნ. *osteon* ძვალი, *kytos* უჯრედი) - ძვლის ქსოვილის მაღალდინამიკურენციურებული უჯრედი, რომელიც წარმოქმნის ძვლის უჯრედშორის ნივთიერებას ლოკალიზებულია ეწ. ლაკუნებში, სღრუეებში.

ოსტიტი (ბერძნ. *osteon* ძვალი, *itis* ანთება) - ძვლის ქსოვილის ანთება.

ოსტიუმი (ლათ. *ostium* შესავალი კარი) - ხერედი რბილ ქსოვილებში. შესარსაყი.

ოტოლითიპი (ბერძნ. *otos* ყური, *lithos* ქვა) - კიროვანი კრისტალები (კენჭები), რომელნიც ლოკალიზებული არიან წონასწორობის ორგანოს პარკების ღრუში და მონაწილეობენ წონასწორობის პროცესის რეგულაციაში.

ოტორინოლარინგოლოგია (ბერძნ. *otos* ყური, *rhinos* ცხვირი, *larynx* ხორხი, *logos* მოძღვრება) - მოძღვრება ყურის, ცხვირის და ხორხის აგებულების, ფუნქციებისა და დაავადებათა შესახებ.

ოტოსკლეროზი (ბერძნ. *otos* ყური, *skleros* მკარი) - სასმენი ორგანოს ძვლოვან ლაბირინთში მიმდინარე კუროვანი პათოლოგიური პროცესით განპირობებული დაავადება, რასაც ხშირად თან სდევს ოვალური სარკმლის მიდამოში უზანგის ფუძის ფიქსაცია ძვლის წანაზრდები ხელს უშლის უზანგის მოძრაობას, რის გამოც ბგერა სუსტად გადაეცემა შიგნითა ყურს, ე.ი. ნაკლებად მოქმედებს სასმენი ნერვის დაბოლოებებზე დაავადება ხასიათდება სმენის პროგრესული დაქვეითებით. აღნიშნული დაავადებით იყო შეპყრობილი ლ. ვ. ბაბოქოვიანი. ამჟამად ძალზე ეფექტურა ქირურგიული მკურნალობა სინონიმ: ოტოდისტროფია, ოტოსპონგიოზი.

ოფთალმოლოგია (ბერძნ. *ophthalmos* თვალი, *logos* მოძღვრება) - მეცნიერება თვალის დაავადებათა და მათი მკურნალობის შესახებ.

ოფიდოზი (ბერძნ. *ophidion* გველი, *ismus* მდგომარეობა) - გველის შხამით მოწამვლა.

ოფიდოფობია (ბერძნ. *ophidion* გველი, *phobos* შიში) - გველებისადმი პანიკური შიში.

ოფსონიეზი (ბერძნ. *opsoneo*

საკვებით გამარაგებ)-ნორმალურ სისხლის შრატში ბაქტერიების ფაგოციტოზის უნარის გამაძლიერებელი ნივთიერებანი. აქტიური იმუნიზაციის დროს ოფსონინების რაოდენობა სისხლში მატულობს.

ოქსიდაზები (ბერძ. oxy მჟავე) - დამუხანგავი ფერმენტები, რომლებიც დასაქანგავ ნივთიერებას არამევენ წყალბადს და გადასცემენ მას ჰაერის ჟანგბადს, რის შედეგადაც წარმოიქმნება წყალი ან წყალბადის ზეჟანგი.

ოქსიდაცია (ბერძ. oxy მჟავე) - რაიმე ნივთიერების შეერსება ჟანგბადთან.

ოქსიდორედუქტაზები (ბერძ. oxy მჟავე, ლათ. reducere დაბრუნება, აღდგენა) - ფერმენტების კლასი (200-ზე მეტი ფერმენტი), რომელიც აკატალიზებს ჟანგა-აღდგენით რეაქციებს ელექტრონისა და პროტონების გადატანის გზით. მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ცოცხალი უჯრედების ენერჯითი უზრუნველყოფაში. ოქსიდორედუქტაზების უმნიშვნელოვანესი ჯგუფებია: დეჰიდროგენაზები, ჰიდროქსილაზები, ოქსიგენაზები, ოქსიდაზები, პეროქსიდაზები და სხვა.

ოქსიჰემოგლობინი (ბერძ. oxy მჟავე, haima სისხლი, ლათ. globus ბურთულა) - ჰემოგლობინის არამდგრადი ნაერთი ჟანგბადთან. ამ უკანასკნელის პარციალური წნევის შემცირებისას ოქსიჰემოგლობინი გაცემს თავის ჟანგბადს.

ოქტანა (ლათ. octava მერვე) - ყოველ მერვე დღეს განმეორებადი ციებ-ცხელება.

ოყნა (ბერძ. klyzo გამოვადლება) - სწორ ნაწლავში ირიგატორის ან შპრიციით სისხის (ან აირის) შეყვანა სამკურნალო მიზნით.

ოქოშა (Glechoma hederacea) -

მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთერის ზეთს, ქოლინს, ფისს, ასკორბინის მჟავეს, მთარმლაე ნივთიერებებს. იყენებენ როგორც მადის და საჭმლის მონელების გასაუმჯობესებელ, აგრეთვე ანთების საწინააღმდეგო, სისხლდენის შემაჩერებელ და ამოსახველებელ საშუალებას.

ოჯახი - სისტემატიკური კატეგორია, რომელიც აერთიანებს მონათესავე გვარებს. ოჯახი შედის რიგის შემადგენლობაში.

პ

პაგინაცია (ლათ. pagina ფურცელი) - წიგნის ან ჟურნალის ფურცლების რიგითი ნუმერაცია.

პაგონი (ბერძ. pagus ყინვა, იო არსება, არსებული) - ყინულის სისქეში არსებული ორგანიზმების ერთობლიობა ასეთი ორგანიზმები, ჩვეულებრივ, ანაბიოზურ მდგომარეობაში იმყოფებიან.

პავორ ნოქტურნუს (ლათ. pavor შიში, კანკალი, nocturnus ღამის)-ღამის შიში, განსაკუთრებით 2-8 წლის ბავშვებში.

პათოგენეზი (ბერძ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, genesis წარმოშობა) - ავადმყოფობის წარმოშობისა და განვითარების თანმიმდევრობა, მექანიზმი.

პათოგენური (ბერძ. pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, gennoa წარმოქმნი) - დაავადების გამომწვევი, დამასწავლებელი. მაგ., პათოგენური მიკროორგანიზმები.

პათოგნოზური (ბერძ. pathos აუადმყოფობა, ტანჯვა, gnoma ნიშანი) - აუადმყოფობის ან აუადმყოფური მდგომარეობის დამახასიათებელი ნიშანი. მაგ., ლიმფოგრანულომატოზი-სათვის დამახასიათებელი ანუ პათოგნომურია შტერნბერგ-რედის უჯრედები.

პათოლოგია (ბერძ. pathos აუადმყოფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ორგანიზმში მიმდინარე აუადმყოფურ პროცესებს.

პათოლოგისური (ბერძ. pathos აუადმყოფობა, ტანჯვა) - აუადმყოფური, არანორმალური რაიმე პათოლოგიასთან დაკავშირებული.

პათომორფოზი (ბერძ. pathos აუადმყოფობა, ტანჯვა, morphe სახე, ფორმა) - დაავადების, მისი სიმპტომების, კლინიკური მიმდინარეობის, უჯრედული სუბსტრატის არსებითი შეცვლა რაც განპირობებულია გარეშე ფაქტორთა (ქიმიოთერაპია, დასხივება და სხვა) ზემოქმედებით.

პათოსი (ბერძ. pathos) - უდიდესი აღფრთოვანება, აღმაფრენა, აღმავლობა (სიტყვის თქმაში, შემოქმედებაში და სხვა).

პალეოანთროპები (ბერძ. palaios ძველი, anthropos ადამიანი) - იგივეა, რაც ნეანდერტალელი ადამიანი (იხ).

პალეოანთროპოლოგია (ბერძ. palaios ძველი, anthropos ადამიანი, logos მოძღვრება) - ანთროპოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ნამარხ ადამიანებს.

პალეობიოლოგია (ბერძ. palaios ძველი, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ნამარხ, გადაშენებულ ორგანიზმებსა და მათ ურთიერთობას თანამედროვე ორგანულ სამყაროსთან.

პალეოპეინი (ბერძ. palaios ძველი, genesis წარმოშობა) - კაინოზოური ერის ყველაზე უფრო ძველი პერიოდი. მისი ხანგრძლივობა დაახლოებით 41 მილიონ წელს შეადგენდა. ამ დროს გაერცვლებულნი იყვნენ ძელოვანი თევზები, ამფიბიები, ქვეწარმავლები და სხვა. ამ პერიოდის ბოლოს გაჩნდნენ უძველესი ადამიანისმაგვარი მიომუნები. მცენარეებიდან გაბატონებული იყვნენ ფარულსაესლოვანები.

პალეოზოური პრა (ბერძ. palaios ძველი) - იგივე ძველი სიცოცხლის ერა. მისი ხანგრძლივობა 570-მდე მონ წელს შეადგენდა. შედგება კემბრიული, ორდოიკული, სილურული, დეეონური, ქენანზირის და პერმული პერიოდებისაგან. ამ ერის ბოლოსათვის სწრაფად განვითარდნენ ქვეწარმავლები, წარმოიშენნ მხეცები და ქვეწარმავლები. მოისპო ქენანზირის ტყეები მდიდარი იყო შიშველთაესლოვანთა ფლორა.

პალეოლითი (ბერძ. palaios ძველი, lithos ქვა) - თანამედროვე ადამიანის და მისი წინაპრების კულტურულ-ტექნიკური განვითარების ქვის ხანის უძველესი პერიოდი (2,5 - 3,0 მონ - 12 - 10000 წლის წინა) ამ პერიოდის ადამიანი აშაღებდა ქვის იარაღს, ფართოდ იყენებდა ხის, ძელის ნაკეთობებს, ნადირობდა.

პალეონტოლოგია (ბერძ. palaios ძველი, on, ontos არსებული, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს წარსული გეოლოგიური პერიოდების ორგანიზმებს, რომლებიც წარმოდგენილნი არიან ნამარხი ნაშთების სახით.

პალიატივი (ლათ. palliatus დაფარული) - საშუალება, რომელიც დროებით ამსუბუქებს აუადმყოფის მდგომარეობას, მაგრამ არ კურნავს მას ნახევარზომად.

პალინგენეზი (ბერძნ. palin ხელახლა, genesis წარმოშობა) - ჩანასახში მეტად თუ ნაკლებად დაშორებული წინაპრების ზრდასრული ფორმების ნიშან-თვისებების განვითარება. ონტოგენეზში ფილოგენეზის ცალკეული ნიშნების სახეცვლილებების განმეორება (მაგ., ხმელეთის ცხოველების ჩანასახებში ლაყუნების არსებობა). ტერმინი შემოიტანა ე.პ.პ. ელმა 1866 წელს.

პალინოზი (ბერძნ. paline მტვერი, nosos ავადმყოფობა) - მცენარეთა ყვავილის მტერისადმი მაღალი მგრძნობელობა იგივე ყვავილის სურდო, თივის ციებ-ცხელება იგივე პოლინოზი.

პალინოლოგია (ბერძნ. paline მტვერი, logos მოძღვრება) - მცენარეთა მტერის მარცვლისა და სპორის შემსწავლელი ბოტანიკის დარგი.

პალპაცია (ლათ. palpatio ხელის მოსმა, შეხება) - ავადმყოფის ორგანოსა, პულსის, სიმსივნის გასინჯვა ხელით.

პამპასები (ესპ. pampas) - ედულები სამხრეთ ამერიკაში.

პანალგია (ბერძნ. pan ყველა, algos ტკივილი) - ტკივილის შეგრძნება მთელ სხეულში.

პანალელი (ბერძნ. pan ყველა, allelon ორმხრივი) - ერთ ლოკუსში არსებული გენების კრებიითი სახელწოდება.

პანართროზი (ბერძნ. pan ყველა, arthron სახსარი) - სახსრის ყველა ქსოვილის ან ყველა სახსრის ანთება.

პანარტიციფი (ბერძნ. par ახლოს, otyx ფრჩხილი) - თითის ჩირქოვანი ანთება. იგივე საწერელი.

პანაკეია (ბერძნ. panakeia ყოელის მკურნალი) - უნივერსალური სამკურნალო საშუალება, რომელიც თითქოს ყველა დაავადებას შეკლის ბერძნული

მისოლოგიის მიხედვით, ცნობილ მკურნალ ასკლეპიოსს ორი ქალიშვილი ჰყავდა - ჰიგია და პანაცეა, რომლებიც მამის კეალს გაჰყენენ. ტერმინი ეწოდა ერთ-ერთი ქალიშვილის საპატივცემულოდ.

პანგენეზი (ბერძნ. pan საყოველთაო, genesis წარმოქმნა) - პიპოთეა შამომავლობაში წინა თაობების ნიშან-თვისებების განმეორების, რეპროდუქციის მექანიზმზე, რომელიც წარმოადგინა ჩ.ლ.პრინმა 1868 წელს. ამ პიპოთეის თანახმად, ორგანიზმის ყველა უჯრედი გამოყოფს უმცირეს ნაწილაკებს (ჰემულეებს), რომლებიც გროედებიან სასქესო უჯრედებში. დარეინის აზრით, ამისაა განპირობებული ნიშან-თვისებების, მათ შორის შექნილი ნიშან-თვისებების დამემკვიდრება.

პანდემია (ბერძნ. pan საყოველთაო, demos ხალხი) - ეპიდემია, რომელიც ერთდროულადაა გაერცელებული სხვადასხვა ქვეყნებში ეპიდემიის ძალზე ფართო მასშტაბით გაერცელება.

პანოოტი (ბერძნ. pan საყოველთაო, ყველა, zoon ცხოველი) - დიდ გეოგრაფიულ არეალზე ცხოველთა რომელიმე ავადმყოფობის გაერცელება.

პანთეონი (ბერძნ. pan საყოველთაო, ყველა, theos ღმერთი) - 1. ძველ საბერძნეთსა და რომში - ყველა ღმერთისადმი მიძღვნილი საკურთხეველი. 2. ამა თუ იმ კულტის ყველა ღმერთის საერთო სახელწოდება. 3. ადგილი, რომელიც გამოყოფილია გამოსწავლილი მოღვაწეების დასაკრძალადად.

პანპრეასი (pancreas) - შერეული, ეზო- და ენდოკრინული სეკრეციის ჯირკვალი, რომელიც მდებარეობს კუჭის ქვემოთ და უკან. საჭმლის მომწელებელ წვენებსაან ერთად, ეს

ჯირკვალი ლანგერჰანსის კუნძულების ქ-უჯრედებიდან გამოყოფს პორმონ ინსულინს, α-უჯრედები წარმოქმნიან პორმონ გლუკაგონს, ხოლო Δ უჯრედები - პორმონ სომატოსტატინს. იგივე კუჭქვეშა ჯირკვალი.

პანმიქსია (ბერძ. pan ყველა, mixis შერევა) - ჯვარედინად განაყოფიერებული ორგანიზმების პოპულაციაში განსხვავებული გენოტიპების მქონე სხვადასხვა სქესის ინდივიდების საეისუფალი შეჯვარება. პანმიქსიის სხვადასხვა ხარისხი მცენარეებისა და ცხოველების აბსოლუტური უმრავლესობისათვისაა დამახასიათებელი. სრული პანმიქსია შესაძლებელია მხოლოდ იდეალურ პირობებში.

პანსპერმია (ბერძ. pan საყოველთაო, ყველა, sperma თესლი) - დედამიწაზე სიცოცხლის სხვა პლანეტიდან შემოტანის ჰიპოთეზა.

პანტოფაგი (ბერძ. pan საყოველთაო, ყველა, phago ეშთანთქმავ) - ყველაფრის მჭამელი ცხოველი, იგივე პოლიფაგი და ვერიფაგი.

პანტროპიზმი (ბერძ. pan საყოველთაო, ყველა, tropos ბრუნვა, მიმართულება) - ქიმიური ნივთიერება ან ბიოლოგიური თუ ფიზიკური აგენტები, რომლებიც იწვევენ ორგანიზმის ყველა ორგანოს დაზიანებას. მაგ., არსებობს პანტროპული კანცეროგენები.

პანტიტოპენია (ბერძ. pan საყოველთაო, ყველა, kytos უჯრედი, penia სიღარიბე) - ძელის ტინის ყველა რიგის უჯრედების რაოდენობის მკვეთრი შემცირება.

პანვისტრამქტომია (ბერძ. pan ყველა, hystera საშვილოსნო, ektome ამოკვესა) - საშვილოსნოსა და მისი დანამატების სრული ამოკვესა.

პაპატაჩის ციმა-ცხელება (febris pappataci) - იგივე მოსკიტური ციებ-

ცხელება. ტროპიკული და სუბტროპიკული ქვეყნების მწვავე ეირუსული დაავადება. აღამიანზე გადადის მოსკიტის (იხ.) კბენით.

პაპილარული ხაზები (ლათ. papilla დერილი) - თითების ბალიშების კანზე გამოსახული მოხატულობა. პაპილარული ხაზები უცვლელი რჩება მთელი სიცოცხლის მანძილზე და უაღრესად ინდივიდუალურია. მასზეა ლაფუძნებული დაქტილოსკოპია (იხ.).

პაპილომა (ლათ. papilla ბუბუსთაეი, დერილი, ბერძ. oma სიმსიენე) - კანისა და ლორწოვანი გარსების ეპითელიუმიდან განვითარებული დერმალისებრი ფორმის კეთილთვისებიანი სიმსიენე.

პაპირუსი (ბერძ. papyrus) - მასალა, რომელსაც ევკატელეები და სხვა უძველესი ხალხები აშადებდნენ ამავე სახელწოდების ტროპიკული ღერწმისაგან. ზასეს მასალაზე დაწერილი უძველესი ხელნაწერი.

პაპულა (ლათ. papula ბუშტუკი) - მშრალი ბუწუკი, კენახი (ვზემის, ფსორიაზის, სიფილისის დროს).

პარაბიოზი (ბერძ. para ახლოს, bios სიცოცხლე) - სიცოცხლესა და სიკვდილს შორის გარდამავალი მდგომარეობა. 2.ორი (იშვითად სამი) ორგანიზმის ერთმორესთან ხელოვნურად შეზრდა მათი ორგანოებისა და ქსოვილისა ურთიერთგულენის შესწავლის მიზნით.

პარაბულია (ბერძ. para ახლოს, bulc ნებისყოფა) - პირენების დეგრადაციის სიმპტომა. დამახასიათებელია ქცევისა და მიდრეკილებების სხვადასხვა ანომალიები.

პარაბრაზია (ბერძ. para ახლოს, grapho წერა) - წერის უნარის დარღვევა აზრის წერილობითი გადმოცემის უნარის დაქვეითება, დაკარგვა.

პარაპრიპი (ბერძნ. para ახლოს, ფრანგ. gripper დაჭერა) - გრიპისმაგვარი დაავადება რომლის კლინიკური მამდინარეობა ხანმოკლეა, ხოლო დასაწყისი მწვევე ორგანიზმის საერთო ინტოქსიკაცია, გრიპისან შედარებით, უფრო სუსტადაა გამოხატული. ცნობილია 4 პარაგრიპოზული ვირუსი. ზოგ შემთხვევაში მათ შეუძლიათ გამოიწვიონ ხორხის ანთება, რაც ბავშვებში ამ ორგანოს შემსუბუქების ან კრუპით გამოხატება.

პარადონტოზი (ბერძნ. para ახლოს, dens კბილი, osis მდგომარეობა) - იგივე ალექულოური პიორია, ამფოდონტოზი, დისტროფული პარადონტოპათია კბილის ირგვლივით ქსოვილების დეგენერაციულ-დისტროფული ხასიათის ქრონიკული დაავადება.

პარადოქსი (ბერძნ. paradoxos არანეკულებრივი, მოულოდნელი) - აზრი, იდეა, რომელიც მკვეთრად განსხვავდება საყოველთაოდ აღიარებული-საგან მოულოდნელი მოვლენა, რომელიც არ შეესაბამება მიღებულ წარმოდგენებს.

პარაზიტიზმი (ბერძნ. parasitos მუქთახორა, ismus მდგომარეობა) - ორგანიზმთა თანაცხოვრების ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც ერთი პარტნიორი მეორის ხარჯზე ცხოვრობს და აყენებს მას ზიანს. ამ დროს ერთ-ერთი პარტნიორია პარაზიტი, მეორე კი მასპინძელი. პარაზიტი-მასპინძელი რთული, ურთიერთდამოკიდებული, ერთიანი სისტემაა. როგორც წესი, პარაზიტი მასპინძელს არ კლავს, რადგანაც ამ უკანასკნელის სიკვდილი ამავე დროს გამოიწვევდა პარაზიტის დაღუპვასაც. ეეოლუციის პროცესში სისტემა პარაზიტი-მასპინძლის ჩამოყალიბება წარმოებდა ამ ორი პარტნიორის ურთიერთდაპტაციის გზით, რამაც განაპირობა ამ სისტემის მდგრადობა.

ხშირად პარაზიტებს ჰყავთ თავიანთი პარაზიტი. ე.წ. სუპერპარაზიტი.

პარაზიტოლოგია (ბერძნ. parasitos მუქთახორა, logos მოძღვრება) - მეცნიერება პარაზიტებისა და პარაზიტოზების შესახებ.

პარაზიტოცენოზი (ბერძნ. parasitos მუქთახორა, koinos საერთო) - ორგანიზმში რამდენიმე პარაზიტის ერთდროული განვითარება.

პარათირეოიდული ჯირკ-პალი (ბერძნ. para ახლოს, ლათ. thyreidea ფარისებრი ჯირკველი) - ფარისებრი ჯირკვლის ქსოვილში ლოკალიზებული 4 ოვალური ფორმის სხეული. გამოიმუშავებს ცილოვანი ბუნების ჰორმონს (პარატჰორმონს), რომელიც არეგულირებს კალიუმის, ფოსფორისა და ვიტამინების შემცველობას ორგანიზმში. ამ ჯირკვლის ამოცლა იწვევს თერაპორეგულაციის დარღვევას, კრუნჩხვებს, რაც სიკვდილით მთავრდება.

პარალოგიზმი (ბერძნ. paralogismos) - ლოგიკური შეცდომების და სწორი აზროვნების კანონების დარღვევის შედეგად გამოტანილი მცდარი დასკვნა.

პარამეტრი (ბერძნ. parametron გამზომი) - რაიმე მოწყობილობის ან დანადგარისათვის დამახამათებელი სიდიდე, მისი ცალკეული თვისება ან მუშაობის რეჟიმი, რაც მიღებულია როგორც ძირითადი მონაცემები.

პარამეტრიზმი (ბერძნ. para ახლოს, თანა, metra საშვილოსნო) - საშვილოსნოს სეროზული გარსის ქვეშ მდებარე ფაშარი შემავრსებელქსოვილოვანი გარსი.

პარამიქსოვირუსები (ბერძნ. para ახლოს, myxa ლორწო, ლათ. virus შხამი) - მიქსოვირუსების მონათესავე ჯგუფია. მისი ერთ-ერთი წარმომად-

გენელია ფუზოგენური თვისებების მქონე სენდაის ეირუსი, რომელიც იწვევს რესპირატორულ დაავადებებს.

პარაპნეზია (ბერძ. *par* მცდარი, *pnosis* გახსენება) - მენსიურების გაუკულმარება, ცრუ მოგონებები. ავადმყოფს სწამს მის მიერვე მოგონილი სიცრუე.

პარანეკროზი (ბერძ. *para* ახლოს, *nekrosis* მკედარი) - სიკვდილისწინა მდგომარეობაში მყოფი უჯრედის შექცევადი დაზიანების ზღვრული დონე.

პარანოია (ლათ. *paranoia* სიგიჟე) - ფსიქიკური დაავადება, რომელსაც ახასიათებს აფექტური ბოღითი იდეები, მაგ., დენის, განდიდების მანია და სხვა.

პარაპითეკი (*Parapithecus fraasi*) - უმაღლესი პრიმატების ნამარხი სახეობა. მისი ქვედა ყბა აღმოჩენილია ეგვიპტეში 1911 წელს. ისელება უძველეს ადამიანისმაგვარ მაიმუნად.

პარაპროქტიტი (ბერძ. *para* ახლოს, *proktos* უკანა გასაეალი, *სწორი ნაწლავი, itis* ანთება) - სწორი ნაწლავის ირგვლივ არსებული შემარსებელი ქსოვილის ანთება.

პარასიმპათიკური ნერვული სისტემა (ბერძ. *para* ახლოს, *sympathes* მგრძობიარე) - ევგეტაციური ნერვული სისტემის ნაწილი, რომლის განგლიები საინერვაციო ორგანოსთან ახლოს ან მასზეა განლაგებული.

პარატიფი (ბერძ. *para* ახლოს, *typhos* გონების დაბინდვა) - ნაწლავთა მწვევე ინფექციური დაავადება, რომლის გამომწვევეა *Salmonella*-ს ჯგუფის ბაქტერიები. მუკლის ტიფის მსგავსი დაავადებაა.

პარაფიმოზი (ბერძ. *para* ახლოს, *phimos* ალიკაპი) - სასქესო ასოს სათვის

ჩატედა ჩოჩაში, რის შედეგადაც ეს უკანასკნელი და ასოს თავი შეშუპებულია. სხეანაირად ამ მდგომარეობას "ესპანურ საყელოს" უწოდებდნენ.

პარაფინი (ფრანგ. *paraffine*) - მკერივი ნახშირწყლების შენარევი. მიიღება ნავთობის, ტორფის და სხვა პროდუქტების გადამუშავების საშუალებით. გამოიყენება საწვავების, მალამოების დასამზადებლად, აგრეთვე პოსტოლოგიური კვლევა-ძიებისათვის.

პარაფონია (ბერძ. *para* ახლოს, *phone* ხმა) - ხმის სიმძლავისა და ტემბრის მექანიკური ცვალებადობა (მაგ., ტაბუტურ პერიოდში გადასვლისას).

პარაფრაზი (ბერძ. *paraphrasis* თხრობა, შინაარსის გადმოცემა) - თავისი სიტყვებით სხვის ტექსტების, აზრების და ა.შ. გადმოცემა.

პარაფსიქოლოგია (ბერძ. *para* ახლოს, *psyche* სული, *logos* მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ადამიანის ფსიქიკის ისეთი გამოვლინებებს, რომელსაც არ ან ვერ შეისწავლის ტრადიციული ფსიქოლოგია და ფსიქოფიზიოლოგია. პარაფსიქოლოგიური მოვლენები: ტელეპათია, ტელეკინეზი, ნასიელხილეა და ა.შ.

პარაფსორიაზი (ბერძ. *para* ახლოს, *psore* მუნი) - კანის ქრონიკული დაავადება ქაცვისებრი გამონაყარით. ძალიან ჭკაეს ფსორიაზს.

პარაპრონოზი (ბერძ. *para* წინააღმდეგ, მიუხედავად, *chronos* დრო) - ქრონოლოგიური შეცდომა, რაც მდგომარეობს რაიმე მოვლენის, შემთხვევის საარღის გადატანაში უფრო გვიანდელ ან ადრინდელ ეპოქებში.

პარეზი (ლათ. *paresis* მოდუნება, დასუსტება) - რაიმე ორგანოს მოძრაობითი ფუნქციის შესუსტება არასრული, ნაწილობრივი დამბლა.

პარენტიკოსი (ბერძნ. para ახლოს, enteron ნაწლავი) - კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის გარეშე (მაგ., პარენტერული კვება, ვენაში წვეთოვანი გადასხმა).

პარენქიმა (ბერძნ. para ახლოს, encheo სავსე) - ამა თუ იმ ორგანოს (ღვიძლის, ელენისის, ფილტვის და სხვა) სპეციალიზებული ქსოვილი, რომელიც ასრულებს ამ ორგანოს ძირითად ფუნქციას.

პართენობამია (ბერძნ. parthenos ქალწული, gamos ქორწინება) - მცენარეების ნაყოფების განვითარება ყვავილის განაყოფიერების გარეშე. პრაქტიკულად იგივეა, რაც პარაიენოკარპია.

პართენობენეზი (ბერძნ. parthenos ქალწული, genesis წარმოშობა) - გამრავლების ერთ-ერთი ფორმა, რაც მდგომარეობს ცხოველის განვითარებაში გაუნაყოფიერებელი კვერცხიდან აღწერილი მწერებში, ამფიბიებში, ქვეწარმავლებში (ხელიკებში), ფრინველებში (ინდაურებში) და ძუძუმწოვრებში (მღრღნელებში). პარაიენოგენეზით უმეტესად დედლები ჩნდებიან (ტელიტოკია), ზოგჯერ ორივე სქესის ორგანიზმები (დეიტეროტოკია), უფრო იშვიათად კი - მხოლოდ მამლები (არიტოტოკია). სინონიმი: ქალწულებრივი გამრავლება.

პართენოკარპია (ბერძნ. parthenos ქალწული, karpos ნაყოფი) - იგივე პარაიენობამია. უთესლო ნაყოფების განვითარება განაყოფიერების გარეშე (კოტრო, საზამარო, ყურძენი, მანდარინი და სხვა). პარაიენოკარპულ ნაყოფებს ხშირად უფრო უკუყვის გასტრონომიული ათვისებები გააჩნიათ, ვიდრე თესლიან ნაყოფებს. მათი ტექნოლოგიური დამუშავებაც უფრო მონეხილია.

პართენოსპერმია (ბერძნ.

parthenos ქალწული, sperma თესლი) - მცენარეებში თესლის განვითარება ჩანასახის გარეშე შეინიშნება წიწვოვნებში, განსაკუთრებით ხშირად კი ლარიქსში.

პარიმისული (ლათ. paries კედელი) - კედლისმიერი, კედლის ამჟღავნებელი ანუ რაც მიეკუთვნება სხეულის რომელიმე ღრუს (მაგ., მუცლის) კედლებს.

პარიტიპტი (ლათ. paritas თანაფარდობა, ტოლობა) - 1. ბაქტერიასა და იმუნოკომპეტენტურ უჯრედს შორის წონასწორობის მდგომარეობა. 2. რაიმე კონფლიქტის განხილვისას მხარეების თანასწორუფლებიანობა.

პარკი - 1. ზოგიერთი ჭიის კანის ჯირკვლების გამონაყოფისაგან წარმოქმნილი პატარა ტოპრაკი, რომელშიც მოთავსებულია კვერცხები. 2. სპეციალური ჯირკვლებიდან გამონაყოფი ნიუთიერებისაგან წარმოქმნილი შალია, რომელშიც გახვეულია ზოგიერთი მწერის (მაგ., აბრეშუმხვევიას) მატლები. 3. მშრალი, ერთბუდანი ნაყოფი, რომელიც შედგება ერთი ნაყოფფოსოლისაგან. ჩვეულებრივ, იხსნება ორი საგდულით წვერიდან ფუძის მიმართულებით (დამახასიათებელია პარკოსანი მცენარეებისათვის).

პარკინსონიზმი - კანკალი, დამბლა, ნერვული სისტემის პროგრესირებადი ქრონიკული დაავადება, რომელიც გამოიხატება მოძრაობის ფუნქციის მოშლაში. პირველად აღწერილია ინგლისელი ექიმის ჯ. პარკინსონის მიერ.

პარმელია (*Parmelia vagans*) - მრავალწლიანი მღიერი (ლიქენი, ქარაგოზი). შეიცავს ნახშირწყლებს, ცილებს, ცხიმებს, ფოსფორს, კალიუმს, კალციუმს და სხვა იყენებენ როგორც სისხლდენის სწრაფად შემაჩერებელ საშუალებას, აგრეთვე გულსის-

ხლძარღვთა სისტემის და ფილტვების პათოლოგიების შემთხვევებში.

პაროიქია (ბერძ. paroikia უცხოეთში ყოფნა) - კომენსალიზმის (იხ.) ნაირსახეობაა. ევექტური თავდაცვის მქონე ორგანიზმის მიერ უფრო სუსტი არსებების დაცვა მტაცებლებისაგან. მაგ., მცირე ზომის სივეზების ბინადრობა დიდი ზომის აქტინიების საცეკებს შორის ამ დროს აქტინიები იკვებებიან სივეზების ნასუფრალით.

პაროტიტი (ბერძ. para ახლოს, otos ყური, itis ანთება) - ყბა-ყურის სანერწყვე ჯირკვლის ანთება.

პაროქსიზმი (ბერძ. paroxyno აეგზნება, ეალიზანება) - სავადმყოფობის ძლიერი შეტევა, პერიოდული გამოწვევა. ტერმინი ძირითადად გამოიყენება კარდიოლოგიაში გულის მუშაობის რითმის მკვეთარი დარღვევის, მოშლის აღსანიშნავად. მაგ., პაროქსიზმული ტაქიკარდია 2 უეცარი გადასვლა სასოწარკვეთილებაში, სიბრაზეში და ა.შ.

პარტუსი (ლათ. partus დაბადება) - ფიზიოლოგიური აქტი, რომელიც მდგომარეობს დედის სხეულიდან მომწიფებული ნაყოფისა და მომპოლის გამოდევნაში საშოს გზით.

პარტიკულური (ლათ. partis ნაწილი) - ნაწილობრივი.

პასაჟი (ფრანგ. passage) - 1. ამ ტერმინით აღნიშნავენ კულტივირებული უჯრედების ე.წ. გადანერგვას ახალ საკვებ ნიადაგში. ბაქტერიის ან ვირუსის კულტივირება ცხოველებში მათი ატრეფაციის (იხ) მიზნით. 2. რაიმე საქმის მოულოდნელი შემოტრიალება, მოულოდნელობა.

პასიურიზა (ლათ. passivus უმოქმედი) - მოქმედების უნარის დაქვეითება ან მისი სრული შეწყვეტა.

პასტიროზაცია (ლ. პასტირის გეარის მიხედვით) - ორგანულ სითხეებში (მაგ., რძე, ხილის წვენები, ღვინო, ლუდი და სხვ.) მიკროორგანიზმების განადგურების მეთადი მათი მოკლე დროით გახურების საშუალებით არა უშემეტეს 95° C-ისა (63° C-ზე პასტიროზაციისას საჭიროა 30 წუთი, 75° C-ისას კი 10). კლავს რა მიკრობების ეგვრატორ ფორმებს, პასტიროზაცია სითქმის არაეთარ გაეღენას არ ახდენს მათ სპორებზე, რომლებიც შემდგომში შეიძლება აღმოცენდნენ და გამოიწვიონ ამ თუ იმ პროდუქტის გაფუჭება ამის თავიდან ასაცილებლად, ერთხელ უკვე პასტირიზებულ პროდუქტში სპორებს აძლევენ აღმოცენების საშუალებას, შემდეგ კი მას კვლავ უტარებენ პასტიროზაციას მასალის დამუშავებას გამა-გამოსხივებით სხიური პასტიროზაცია ეწოდება.

პასტირის პირები - იგივე ანტირაბიული აცრები (იხ.).

პასტირის რიტხევა - პლანეტა დედამიწის ატმოსფეროში ბიოსფეროს განვითარების ისტორიისათვის უანგბადის შემცველობის კრიტიკული დონეა. ძირითადი პასტირის რიცხვი შეადგენს უანგბადის კონცენტრაციის 1%-ს თანამედროვე მაჩვენებლიდან, რამაც შესაძლებელი გახადა აერობების (იხ.) წარმოქმნა ვარაუდობენ, რომ უანგბადის კონცენტრაციამ თანამედროვე მაჩვენებელს მაღლია გეოლოგიური მასშტაბებით, ძალზე მოკლე დროში - "სულ რაღაც" 20000 წელიწადში. ე.წ. დამატებითი პასტირის რიცხვია ოზონის ეკრანის წარმოქმნის მომენტი, როდესაც უანგბადის რაოდენობამ დედამიწის ატმოსფეროში შეადგინა თანამედროვე კონცენტრაციის 10%.

პასტირის საღებური - სანტარულ პროფილაქტიკური დაწესებულება, სადაც ტარდება ცოფის საწინაა-

დმდეგო აკრებო.

პატენტი (ლათ. patens ლია აშკარა) - მოწმობა, რომელიც ეძლევა გამოგონებულს თავისი აღმოჩენის გამოყენების უფლებისათვის.

პატრიარქატი (ბერძ. patriarches) - მატრიარქატის შემდგომი პერიოდი, რომელიც ხასიათდებოდა მამაკაცის წამყვანი როლით მეურნეობასა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

პატრონაჟი (ფრანგ. patronage მფარველობა) - ავადმყოფების და ჩეილი ბავშვების ორგანიზებული სამედიცინო მომსახურება ბინაზე.

პაქიდერმია (ბერძ. pachys სქელი, derma კანი) - კანის პათოლოგიური გასქელება, გასპილოვნება.

პაქინემა (ბერძ. pachys სქელი, nema ძაფი) - მეთოხის I პროფაზის ზოგონების შემდგომი სტადია, როდესაც ადგილი აქვს პათოლოგიური ქრომოსომების კონიუგაციას.

პაციენტი (ლათ. patiens შეწუხებული) - ავადმყოფი.

პედანტი (იტ. pedante) - ადამიანი, რომელიც გამოირჩევა ზედმეტი წერილმანი აკურატულობით ფორმალისტი.

პედერასტია (ბერძ. paderastia) - სქესობრივი გარყენილება, მამათმავლობა. არაბუნებრივი სქესობრივი ურთიერთობა მამაკაცსა შორის იგივე ურანზნად აქტიურ პედერასტს პედიკატორი ეწოდება, პასიურს კი კინედუ.

პედიატრია (ბერძ. pais ბავშვი, iatrea მკურნალობა) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ბავშვთა დაავადებებსა და მათ მკურნალობას.

პედიკულოზი (ლათ. pediculus ტილი) - ადამიანებზე ტილების პარაზიტობა. ტილიანობა.

პედიკონტაჟი (ბერძ. pedon ნადაგი, bios სიცოცხლე) - ნადაგში.

მიწაში მცხოვრები ორგანიზმები.

პელოპამია (ბერძ. pais ბავშვი, gamos ქორწინება) - სქესობრივი პროცესი, როდესაც ერთი ინდივიდი იყოფა ორად და წარმოქმნილი უჯრედების შერწყმის შედეგად ეთაარდება ზოგოტა აღნიშნული პროცესი ახასიათებს ფესეფეხიანებს.

პელოპენეზი (ბერძ. pais ბავშვი, genesis წარმოშობა, წარმოქმნა) - ზოგიერთი უბერებმლოსათვის დამახასიათებელი გამრავლების ხერხი, რომლის დროსაც მატლებს უეითარდებათ ახალი თაობის მომცემი გაუნაყოფიერებელი კვერცხები. პარაენოგენეზის ერთ-ერთი ფორმაა პედოგენეზი აღმოჩენილია ნაპანმარის მიერ 1862 წელს ორფრთიან მწერებში. ტერმინი პედოგენეზი შემოთავაზებულია ძბმარის მიერ 1865 წელს.

პელოფილია (ბერძ. pais ბავშვი, philia სიყვარული) - სქესობრივი ლტოლვა ბავშვებისადმი. სქესობრივი გარყენილების ერთ-ერთი ფორმა.

პელაგიალი (ბერძ. pelagos ლია ზღვა) - მსოფლიო ოკეანის, ზღვებისა და ტბების წყლის მასა.

პელაგრა (იტალ. pelle კანი, ბერძ. agra უხეში, ხორკლიანი) - დაავადება, რომელსაც იწვევს საკვებში PP ვიტამინის (ნიკოტინის მჟავას) ნაკლებობა. დამახასიათებელია კანისა და კუჭ-ნაწლავის დაზიანება, ფსიქიკური აშლილობა და სხვა.

პელიკულა (ლათ. pellicula ტყავი) - 1. უმარტივესების ექტოპლაზმის ელასტიური გარეგანი შრე, რომელიც წარმოქმნის პერიფერიულ აქს მონაწილეობს ნიუთიერებასა ცელაში. 2. მცენარეების თესლის ზედაპირზე არსებული აკი.

პენეტრანტული (ლათ. penetrantis შეღმწევი) - მონათესავე

ჯგუფის ორგანიზმების სხედასხეა ინდივიდების განსაზღვრული გენის გამოვლინების სიხშირე ანსხეაებზე სრულ (ალელი მულაენდება ინდივიდების 100%-ში) და არასრულ პენეტრანტულობას. პენეტრანტულობის მჩვენებელი გამოიყენება შსამომავლობაში მემკვიდრული დაავადებების გამოსავლენად.

პენისი (ლათ. penis) - მამაკაცის სასქესო ორგანო.

პენიცილინაზა (ლათ. penicillus ფუნჯი) - პენიცილინის დამშლელი ფერმენტი. ბაქტერია, რომელიც გამოიმუშავებს აღნიშნულ ფერმენტს, პენიცილინის ზემოქმედებისაგან იცავს თავს.

პენიცილინი (ლათ. penicillus ფუნჯი) - სამკურნალო პრეპარატი, ანტიბიოტიკი, რომელსაც ღებულობენ ობის სოკოს ზოგიერთი სახეობისაგან გამოიყენება უმთავრესად ჩირქოვანსეფსისური დაავადებების სამკურნალოდ. აღმოაჩინა აშლენბერგმა 1929 წელს.

პეპტიდური ბაზა - დამახასიათებელია ცილებისასაივის. წარმოიქმნება ერთი ამინომჟავას ამინოჯგუფის ურთიერსამოქმედებით, მეორე ამინომჟავას კარბოქსილის ჯგუფთან, რის შედეგადაც გამოიყოფა წყალი.

პერგამენტი (ბერძ. Pergamon ქალაქი მცირე აზიაში ჩე.წმდე III-II საუკუნეებში) - 1. განსაკუთრებულად დამუშავებული ცხოველის ტყავი, რომელსაც წერისასაივის იყენებდნენ. ქალაქის გამოგონებამდე 2ასუს მასალაზე დაწერილი უძველესი ხელნაწერი. 3. მკეროი ქალაქი, რომელიც აკაეებს ცხიმებსა და წყალს.

პერვერსია (ლათ. perverto შეუბრუნებ, გაეაუკუღმარებ) - გარყვნა. დამახინჯება, გაუკუღმარება.

პერიოდირმა (ბერძ. peri ორგელივ.

derma კანი) - მრავალწლიანი (იშუთად ერთწლიანი) მცენარეების ღეროებისა და ფესვების მეორადი მფარავი ქსოვილი.

პერიკარდიუმი (ბერძ. peri ორგელივ. kardia გული) - გულის პერანგი დახშული პარკისებრი წარმონაქმნი გულის გარშემო. შედგება გარეაა ფიბროზული და შიგნითა სეროზული შრეებისაგან.

პერიმეტრი (ბერძ. perimetro ეზომაე) - დახშული კონტურის სიგრძე (მაგ. სამკუთხედის, მრავალკუთხედის ყველა მხრის სიგრძე).

პერინატალური (ბერძ. peri ორგელივ. natal რაც დაბადებას ეხება) - ის, რაც ეხება დაბადებიდან 7 წლის პერიოდს იწყება ნაყოფის ჩასახვიდან 28 კვირის შემდეგ.

პერინეფრიტი (ბერძ. peri ორგელივ. nephros თირკმელი, itis ანთება) - თირკმლის ფიბროზული კავსულის ანთება.

პერიოდი (ბერძ. periodos ორგელივ. სიარული) - ლდროის მონაკვეთი (გეოქოზოლოგიაში პერიოდი წარმოადგენს ერის შემადგენელ ნაწილს). 2. დაავადების სტადია მაგ. საინკუბაციო პერიოდი, გამოჯანმრთელების პერიოდი და ა.შ.

პერიოდოზაცია (ბერძ. periodos ორგელივ. სიარული) - ისტორიული პროცესების და მოვლენების დაყოფა ძირითად პერიოდებად.

• პერიოდული დაავადება •

(ბერძ. periodos ორგელივ. სიარული) - დაუდგენელი ეტიოლოგიის დაავადება, რომლის კლინიკური გამოხატულებაა მუცლის მწვავე პერიოდული ტკივილები (მეტწილად გაზაფხულსა და შემოდგომაზე). ახასიათებთ სიმხეზსა და ებრაელებს.

პერიოტიტი (ბერძ. peri ორგელივ.

osteon ძვალი, itis ანთება) - ძვლისა-ზრდელას ანთება.

პერიპოლუზი (ბერძ. peri ორგელივ. polesis) - უჯრედების კონტაქტი ერთმანეთთან. მაგ. ზოგიერთ იმუნოლოგიური რეაქციის შემთხვევაში მაკროფაგების გარშემო განლაგებულია ლიმფოციტების დიდი რაოდენობა.

პერისპერმი (ბერძ. peri ორგელივ. sperma თესლი) - მცენარეების თესლის დიპლოიდური ქსოვილი, რომელშიც მომარაგებულია საკვები ნივთიერებები.

პერისტალტიკა (ბერძ. peristaltikos მოძვერი, გარსშემოვლებული) - ნაწლავების, კუჭის კედლების ტალღისებური შეკუმშვა-მოდუნება.

პერიტონეუმი (ბერძ. peritoneum მუცლის აკი) - მუცლის სეროზული გარსი, მუცლის ფარი.

პერიტონიტი (ბერძ. peritoneum მუცლის აკი, itis ანთება) - მუცლის სეროზული გარსის, პერიტონეუმის ანთება.

პერიტრიქიზი (ბერძ. peri ორგელივ. trichos ძაფი) - ბაქტერიები, რომელთა მიჯლი ზედაპირი მოფენილია წამწამებით (მაგ. ნაწლავის ჩხირი).

პერიფერიული ნერვული სისტემა (systema nervosum perifericum) - ნერვული სისტემის ნაწილი, რომელიც ნერვების საშუალებით აერთიანებს ცენტრალურ ნერვულ სისტემას სენსორულ ორგანოებსა და რეცეპტორებსა და ეფექტორებსა.

პერიფიტონი (ბერძ. peri ორგელივ. phyton მცენარე) - მცენარეების დასახლება წყალში ნაწილობრივ ან მთლიანად ჩაძირულ მდგომარეობაში. აგრეთვე კლდეებზე ქვებზე გემების წყალქვეშა ნაწილებზე და ა.შ. პერიფიტონი მოიცავს ბაქტერიებს.

წყალმცენარეებს, ღრუბელებს და ა.შ. ოგი ანელებს გემების სელას, აზიანებს წყალქვეშა ნაგებობებს, აბრკოლებს მილებში წყლის დინებას და ა.შ.

პერიფრაზი (ბერძ. periphraasis ოხრობა, შინაარსის გადმოცემა) - გამოთქმის ან სიტყვის აზრის გადმოცემის სახეშეცვლილი ფორმა მაგ. „ცხოველების მეფე“ - ლომის ნაცველად.

პერკუსია (ლათ. percussio კაკუნო) - ავადმყოფის გასინჯვა სხეულზე თითების ან სპეციალური ჩაქუნის კაკუნით. ხმის ხასიათით ექიმი არკვევს შინაგანი ორგანოების მდგომარეობას.

პერმანენტული (ლათ. permanens მუდმივი) - მუდმივი, უცვლელი, რაც განუწყვეტლივ გრძელდება.

პერმული პერიოდი - დედამიწის ისტორიის პალეოზოური ერის ბოლო, მეექვსე პერიოდი, რომლის ხანგრძლივობა 55 მლნ წელიწადს შეადგენდა. სახელწოდება მიენიჭა იმ რეგიონის მიხედვით, სადაც აღნიშნული გეოლოგიური შრე იქნა აღწერილი.

პერნიციოზული (ლათ. perniciosus სასიკვდილო, მომაკვდინებელი) - სასიკვდილო, დამღუპელი, აუთვისებანი (მალარია, ანემია).

პერორალური (ლათ. per os შვინთ) - წამლის მიღება პირის ღრუს საშუალებით.

პერამობილური-მოვილი (ლათ. periculum mobile მუდმივად მოძრავი) - მარადიული ძრავი; მუდმივი მოძრაობა.

პერსისტენცია (ლათ. persistentis შეუპოვარი, დამრჩენი) - რაიმეს ჩვეულებრივზე უფრო დიდი ხნით არსებობა (მაგ. პესტოციდების ბიოლოგიური აქტიუბის შენარჩუნების ხანგრძლივობა; ეიროსების ხანგრძლივი არსებობა ორგანიზმში და ა.შ.).

პერსონა (ლათ. persona) - პირო-

ენება, ინდივიდი. წარჩინებული, გამო-
რჩეული ადამიანი.

პირსპირაცია (ლათ. per მოხებითა,
spiro ესუნსქაე) - კანის სუნსქაე.

პირტურბაცია (ლათ. perturbo
ვალელებ, ეაფორიაქებ) - მოშლილობა,
მოსვენების დაკარგვა, უეცარი ცვლი-
ლება, გარსულება, რასაც მოსდევს
უწესრიგობა, ნორმიდან გადახრა.

პირფორატორიუმი (ლათ. per-
foro გაებურაე) - იხ. აქროსომა.

პირფორაცია (ლათ. perforo გაე-
ბურაე) - სრამე ორგანოს (მაგ. კუჭის,
საშვილოსნოს და სხვ.) კედლის გამ-
ჭოლი დაზიანება, გახერცვა. 2. უჯრე-
დის პლაზმურ მემბრანაში (იხ.) სხე-
დასხვა ბუნების აგენტების მოქმედებით
ფორების გაინა.

პირფუზია (ლათ. perfusio გადას-
ხმა, ჩასხმა) - სისხლის ან სისხლის
შემცველი ხსნარის ხანგრძლივი
შეყვანა სხეულის რომელიმე ღრუში
ან სისხლძარღვში.

პირცეპცია (ლათ. percipio ვით-
ვისებ, ესწავლობ) - ობიექტური სამ-
ყაროს, სინამდვილის ასახვა, აღქმა
გრძნობათა ორგანოების საშუალებითა.

პესარიუმი (pessarium) - კაუჩუკის
ან მეტალის რგოლი, რომელიც საშვი-
ლოსნოს ბუნებრივ მდგომარეობას
უნარჩუნებს მისი გადაადგილების,
გამოყარების და სხვა შემთხვევებში
(საშვილოსნოს რგოლები). ზოგჯერ
პესარიუმს უწოდებენ აგრეთვე იმ
საშუალებებს (ე.წ. ჩამკეტ პესარი-
უმებს), რომლებიც აბრკოლებენ ჩასა-
ხვას.

პესიმუმი (ლათ. pessimum ყველაზე
უარესი, ცუდზე ცუდი) - ნერვული და
კუნთოვანი ქსოვილების მოქმედების
დასარგუნეა. რაც გამოწვეულია
ნერვული ღეროს სტიმულაციის გადა-

ჭარბებული სიხშირით.

პესტიმილები (ლათ. pestis სენი,
caedo მიკლა) - ქიმიური ნივთიერებები,
რომლებიც გამოიყენებიან სხედასხვა
მაენებლების ან სარეველების წინაა-
ღმდეგ. პესტიციდების უმეტესობა
ადამიანისათვის ტოქსიკურია და მათი
გამოყენება მკაცრად რეგლამენ-
ტირებული. პესტიციდებია: ინსექტი-
ციდები, პერბიციდები, ფუნგიციდები
და ა.შ.

პეტრიფიკაცია (ბერძ. petra ქვა,
ლათ. factio კეთება, საქმიანობა) -
ქსოვილების ინფილტრაცია კალციუმის
მარილებით.

პეტრობიონტები (ბერძ. petra
ქვა, biont მცხოვრები) - კლდეებზე და
ქვის ნაშალებზე მცხოვრები ორგანი-
ზმები.

პეტროლოგია (ბერძ. petra ქვა,
logos მოძღვრება) - მეცნიერება მთის
მადნებზე. მათ მინერალოგიურ და
ქიმიურ შემადგენლობაზე, სტრუქ-
ტურაზე, წარმოშობაზე და სხვა.

პეპსინი (ბერძ. pepsin ვინელებ) -
კუჭის წვენის ცილების პეპტიდებამდე
დაშლელი ფერმენტი.

პექტუსი (pectus) - გულმკერდი.
პექტუს კარინატუმ - ობიექტის ქაშის
გულმკერდი.

პიგმეი (ბერძ. pygmaios მუქის-
ხელა) - ცენტრალური აფრიკის დაბალ-
ტანიან ადამიანთა ტომის წარმომად-
გენელი; ქონდრისკაცი.

პიგმენტები (ლათ. pigmentum
საღებავი) - ორგანიზმების ქსოვილების
შემადგენლობაში შემავალი შეღებილი
შენარჩუნები. პიგმენტების ფერი განი-
საზღვრება მათი მოლეკულაში ე.წ.
ქრომოფორული ჯგუფების არსებობით.
უჯრედებში პიგმენტები უფრო ხშირად
შედიან სპეციალურ სტრუქტურებში

- ქლოროპლასტებში, ქრომოპლასტებში იშეიასად კი უჯრედის წვენში ცხოველების უმრავლესობას გააჩნიათ პიგმენტური უჯრედები (იხ. პიგმენტები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ფოტობიოლოგიურ პროცესებში (ფოტოსინთეზში - ქლოროფილები, კაროტინოიდები, ფიკობილინები; მხედველობაში - რადოფსინები; მცენარეების ფოტორეგულატორულ პროცესებში - ფიტოქრომი), მონაწილეობენ სუნსაქვაში (კუმოლობინები, ციტოქრომები, სასუნთქი ქრომოგენები), იცავენ ორგანიზმებს ულტრაიისფერი სხივების მანეთ მოქმედებისაგან (მცენარეებში - კაროტინოიდები, ფლავონოიდები, ცხოველებში - მელანინები), განსაზღვრეავენ მცენარეებისა და ცხოველების შეფერილობას. გამოიყენებიან კვების და ფარმაცევტულ წარმოებაში.

პიგმენტური უჯრედები (ლათ. pigmentum საღებავი) - ნივთიერებადგომული წარმოშობის საეისუფალი და ეპითელიური უჯრედები, რომელთა მიერ წარმოქმნილი პიგმენტები განაპირობებენ კანის საფარის, მისი დანამატების, ზოგიერთი უხერხემლოსა და ყველა ხერხემლიანის სხეულისა და აუღლის შეფერილობას.

პიგმენტური შიპროდერმა (ლათ. pigmentum საღებავი, xeros ხმელი, გამომშრალი, ბერძნ. derma კანი) - კანის თანდაყოლილი, ობლიგატური კიბოსწინარე დაეადება ახასიათებს გაფანტული პიგმენტური ლაქები.

პიგოსტილი (ბერძნ. pyge საჯდომი, უკანალი, stylos ბოძი) - ფრანკლებში იფიქვა, რაც კულუსნი. საჭის ბუმბულის მიმარების ადგილია.

პიელონეფრიტი (ბერძნ. pyelos გობი, nephros სირკმელი, itis ანთება) - სირკმლის პარენქიმისა და მენჯის ანთება.

პიქტი (ლათ. pictas ღესისმო-საობა) - ენმესადმი, რაიმესადმი ღრმა მოწიწება, მოკრძალება.

პითეკანთროპი (ბერძნ. pithekos მაიმუნი, anthropos ადამიანი) - უძველესი ნამარხი ადამიანი, არქანსაროპი. ამ არსების ნაშაუბი პირველად აღმოჩენილ იქნა 1891-1893 წლებში კუნძულ იაუაზე.

პიქი (ფრანგ. pic) - 1. აედამყოფობის განეისარების უმაღლესი წერტილი (მკვეარი განეისარება). 2. რომელიმე მათის მახვილი წვერი.

პიქნი (ბერძნ. pyknotos მსხვილი) - 1. სხეულის აგებულების, კონსტიტუციის ტიპი, რომელიც ხასიათდება ფარსო, ჯმუხი ფიგურითა, მოკლე კისრითა და დიდი მუცლით. 2. ქალაქარესა, პერზე მხიარული გასერება საუზმით.

პიკოპლანქტონი (იტალ. piccolo პატარა, მცირე, ბერძნ. planktos მოხეტიალე) - უმცირესი ზომის პროდუცენტი ორგანიზმები, რომელთაც ძალუდა განახორციელონ განსაკუთრებული ინტენსიუობის ფოტოსინთეზი და ოლიგოტროფულ ზღვის წყლებში დაგროვონ ორგანული ნივთიერებების დიდი რაოდენობა. მსოფლიო ოკეანეში წარმოებული ბიომასის 70%-ს სწორედ პიკოპლანქტონი წარმოადგენს.

პიკორნავირუსები (იტალ. piccolo პატარა, მცირე, ინგლ. RNA რიბონუკლეინის მეჯა, ლათ. virus შხამი) - ეირუსების ჯგუფი, რომელთაც გარესა გარსი არა აქვთ და გააჩნიათ რნმ-ს ერთი ჯაჭვი. აქამდე ცნობილი ეირუსებიდან ზომით ყველაზე მცირეებია. მრავლდებიან დაინფიცირებული უჯრედის ციტოპლასმამში.

პილორუსი (ბერძნ. pyloros და-რაჯი) - კუჭის ნაწილი კუჭის გასაუღლი სორმეტგოჯა ნაწლავში.

პინოციტოზი (ბერძნ. pino ესეამ,

kytos უჯრედი) - უჯრედის მიერ გარე-
 მოდან სითხის შეწოვა. ეს პროცესი
 პირველად აღწერა ლეისმა 1931
 წელს.

პიოზენური (ბერძნ. pyon ჩირქი,
 gennao წარმოქმნი) - დაჩირქების
 გამომწვევი, დამჩირქებელი პოტენური
 ბაქტერიები (სტაფილოკოკები, სტრეპ-
 ტოკოკები, მენინგოკოკები, გონოკოკები
 და სხვა) იწვევენ დაჩირქებას.

პიოლერმია (ბერძნ. pyon ჩირქი,
 derma კანი) - ჩირქოვანი ანაბიის
 მიმდინარე დერმატოზების საერთო
 სახელწოდება.

პიონერიული ორგანიზმები
 (ინგლ. pionier მზევრაი, მკვლევარი)
 - იგივე პიონერული თანასაზოგადოება
 ორგანიზმები, რომელიც პირველნი
 სახლდებიან ცოცხალი არსებებით
 დაუსახლებელ ადგილას და რომლე-
 ბიც თავისი ცხოველქმედებით აშაღე-
 ბენ პირობებს თანასაზოგადოების
 განვითარებისათვის ანდა სხვა სახე-
 ბის ორგანიზმების დასახლებისათვის.
 პიონერული ორგანიზმები არიან მიკრო-
 ორგანიზმები, შემდეგ კი მლიერები.
 ცხოველმმა პიონერული ორგანიზმების
 როლი შეიძლება შეასრულონ მხო-
 ლოდ გამოქვაბულებში და ზღვის
 სიღრმეებში.

პიორეა (ბერძნ. pyon ჩირქი, rheo
 მოვედინები) - ჩირქის დენა, უფრო
 ხშირად ღრძილებიდან.

პირამიდული სისტემა (systema
 pyramidales) - ნერვული ცენტრების და
 ნერვული გზების სისტემა, რომელიც
 იწყება დიდი ნახევარსფეროების
 ქერქის მსხვილი პირამიდული ნეირო-
 ნებიდან. ამ უკანასკნელსა აქსონები
 ბოლოვდებათ ზურგის ტვინის უჯრე-
 დებზე; მონაწილეობენ მოძრაობის
 აქტების ნატიფ კოორდინაციაში.
 პირამიდული სისტემა პირველად გეხე-

დება ტუტუმწოვრებში (განსაკუთრებით
 კარგადაა განვითარებული პრიმატებსა
 და ადამიანში), ხოლო ფილოგენეზურად
 წარმოადგენს ცენტრალური ნერვული
 სისტემის „ახალგაზრდა“ მოტორულ
 ტრაქტს.

პირდაპირი განვითარება - ჩა-
 ნასახის თანდათანობით განვითარება
 მეტამორფოზის (იხ.) გარეშე ახასია-
 თებს ყველა ტუტუმწოვარს.

პირველადი სასქესო ნიშნები
 - ცხოველებში ხედასა და ძუს
 (ადამიანში ქალსა და მამაკაცს) შორის
 არსებული ძირითადი განმასხვავებელი
 ნიშნების განმსაზღვრელი თავისებუ-
 რებების ერთიანობა. ტუტუმწოვრების
 ხეადებისათვის პირველად სასქესო
 ნიშნებს მიეკუთვნებიან - სათესლეები,
 თესლგამტარი მილები, პენისი, წინამ-
 დებარე ჯირკვავი, ხოლო ძუები-
 სათავის - საკერცხეები, კერცხსავალი
 მილები, საშეილოსნო, საშო.

პირველი სასიგნალო სისტემა
 - უპირობო და პირობითი რეფლექ-
 სური კავშირების სისტემა, რომელიც
 ყალიბდება თავის ტვინის ქერქში
 რეცეპტორების კონკრეტული გამიზი-
 ანებლების ზემოქმედებით. ტერმინი
 ეკუთვნის ი.პავლოვს.

პიოზენური (ბერძნ. pyr ცეცხლი,
 gennao წარმოქმნი) - ცხელების გამომ-
 წვევი.

პიროზისი (ბერძნ. pyrosis წვა) -
 წვის შეგრძობა საყლაპავ მილში.
 იგივე გულმძარვა.

პიროთერაპია (ბერძნ. pyr
 ცეცხლი, სიცხე, therapeia მკურნა-
 ლობა) - მკურნალობა სხეულის ტემპე-
 რატურის ხელოვნური მომატებით.

პიროლიზი (ბერძნ. pyr ცეცხლი,
 სიცხე, lysis დაშლა, გახსნა) - იგივე
 პროგენიზაცია. ნაყოფის გადამუშა-
 ვება მაღალ ტემპერატურაზე. რასაც

თან ახლავს ამ პროდუქტის დაშლა. მსაყარი პროდუქტებია: ბენზოლი, ტოლუოლი, ქსილოლი და ა.შ.

პირომანია (ბერძ. *πυρ* ცეცხლი, სიცხე, *mania* სიგიჟე) - დაუძლეველი ლტოლვა ცეცხლის წაკიდებისადმი. წინასწარი განზრახვის გარეშე. გეხედება ფსიქოპათიის გარკვეული ფორმის შემთხვევაში.

პირონიოფილია (ბერძ. *πυρ* ცეცხლი, *philia* სიყვარული) - უჯრედული სტრუქტურების პირონიინით წიხლად შეღებვის უნარი.

პირშუშხა (*Amoracia*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შუიკავს გლიკოზიდ სინიგრინს, ასკორბინის მუეას, მდოგვის ზეოს. იყენებენ როგორც მასტიმულირებელ, შარდმდენ, საჭმლის მომნელებელი ჯირკვლების ფუნქციის გამაძლიერებელ საშუალებას. ნაჩვენებია პოდაგრის და რევმატიზმის შემთხვევებში.

პირვივისა (*Ajuga genevensis*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა იყენებენ როგორც შემკერელ, შარდმდენ, სისხლდენის შემამიერებელ, ანაუბის საწინააღმდეგო და ჭრილობის შემახორცებელ საშუალებას ბალახის ნაყენს იყენებენ კუჭის აშლილობისას, გაცივების, კუჭის წყლულის, რევმატიზმების შემთხვევებში.

პიტნა (*Mentha piperita*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შუიკავს ეთერზეთებს, რომლის მსაყარი კომპონენტია მენთოლი. იყენებენ მედიცინაში. არის ტკივილგამაყუჩებელი. განსაკუთრებით კარგად მოქმედებს საჭმლის მომნელებელ ტრაქტზე.

პიურია (*pyuria*) - ჩირქიანი შარდი.

პლაგიატი (ლათ. *plagiatus* მოტაცებული) - სხვისი ნაწარმოების შრომის იღუეს მიათვისება ანდა სხვისი აზრების ან იღუეს გამოყენება საუის შრომაში.

პლამარიტი აეტორის მითითების გარეშე **პლაზმა** (ბერძ. *plasma* გამოძერწილი, გაფორმებული) - ლბოლოგური სტრუქტურების (სისხლის, ლიმფის, უჯრედების (ციტოპლაზმის) სახეეადი ან გელისმაგვარი კონსისტენციის მქონე შემადგენელი ნაწილი. 2. სისხლის პლაზმა - სისხლის სახეეადი ნაწილი. 3. მანასახოვანი პლაზმა - მემკვიდრეობის ნიუთიერების, სასქესო უჯრედების (გამეტების) აღმნიშვნელი, რამდენადმე მოძველებული ტერმინი.

პლაზმიდები (ბერძ. *plasma* გამოძერწილი, გაფორმებული) - ბაქტერიულ უჯრედში, ქრომოსომებსგარეშ არსებული მემკვიდრეობითი ფაქტორი. ბაქტერიებში პლაზმიდები აკონტროლებენ რეზისტენტობას წამლევისადმი, პემოლიზინის სინაუზს და სხვა. სხვა-ნაირად მათ სასქესო ფაქტორებსაც უწოდებენ. რადგანაც ისინი საზღვრევენ ზოგიერთი ბაქტერიის სქესობრივ დიფერენციაციას პლაზმიდების უმეტესობა შედგება ორჯაჭვიანი ღმმ-ს რგოლოვანი მოლეკულისაგან (მოლ. მასა 10⁶ - 10⁹). პლაზმიდებს იყენებენ გენურ ინჟინერიაში ექტორის (იხ.) როლში.

პლაზმოგენები (ბერძ. *plasma* გამოძერწილი, გაფორმებული, *genos* გვარი, დაბადება, წარმომავლობა) - ოგივე ციტოგენები. გენები, რომლებიც იმყოფებიან უჯრედის ციტოპლაზმაში და ორგანიზდებში. მათი საშუალებით ხდება გენეტიკური ინფორმაციის გადაცემა.

პლაზმოლიუმი (ბერძ. *plasma* გამოძერწილი, გაფორმებული, *eidos* სახე) - უმარტივეების ტიპის, სპორიანების კლასის წარმომადგენელი, რომელიც პარაზიტობს სისხლში. მაღარიის გამოშწევია. მისი გადამტანა კოლო ანოფელესი.

პლაზმოლიზი (ბერძ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული, lysis დაშლა, გახსნა) - მცენარეული უჯრედების პროტოპლაზმის გამოცალკეება გარისაგან, უჯრედების მაკალი კონცენტრაციის ხსნარებში მოსაყვების შემთხვევაში. პლაზმოლიზის დროს ადგილი აქვს უჯრედული წვენიდან წყლის გაკვმას.

პლაზმონი (ბერძ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული) - ციტოპლაზმაში ლოკალიზებული მემკვიდრეობის ბირსეგარეული (არაქრომოსომული) ფაქტორების ერთობლიობა. შედგება დისკრეტული ერთეულების, პლაზმოგენებისაგან (იხ.), რომლებიც მდებარეობენ უჯრედის სუითწარმოქმნილ ორგანოებში (მიტოქონდრიებსა და პლასტიდებში, შესაძლოა ცენტრიოლებში).

პლაზმორემისი (ბერძ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული, rhexis გაგლეჯა) - უჯრედის ციტოპლაზმის დაშლის, ფრაგმენტაციის პროცესი.

პლაზმური მემბრანა (ბერძ. plasma გამოძერწილი, გაფორმებული, ლათ. membrana ახელი კანი, გარსი) - იგივე პლაზმალემა, პლაზმოლემა, ციტოლემა. მცენარეული და ცხოველური უჯრედების ერთ-ერთი ორგანოიდა, რომელიც გარედან ფარავს მას. მისი საშუალებით ხდება უჯრედის შემცველობის რეგულირება და უჯრედის პომოსტაზის შენარჩუნება. აღნიშნულ ორგანოიდს ეწ. მოზაიკური აგებულება აქვს. შედგება ლამილების ბიმოლეკულური შრისაგან, რომელშიც სხვადასხვა სიღრმეზეა ჩაშენებული ცილების მოლეკულები. ცხოველურ უჯრედში პლაზმურ მემბრანას გარედან აკრავს პოლისაქრონების შრე (იხ. გლიკოკალიქსი), მცენარეული უჯრედის პლაზმოლემას კი ეწ. უჯრედის კედელი (იხ.).

პლაზმური უჯრედი - B-ლიმფოციტებისაგან (პროზინოფილური ბლასტის ანუ პლაზმოპლასტის სტადიის გაელით) წარმოქმნილი დიფერენცირებული უჯრედი, რომელიც აწარმოებს სპეციფიკური ანტისხეულების სეკრეციას. იგივე პლაზმოციტი.

პლაპლიდური ქირცლი (ბერძ. plax ფირფიტა, სიბრტყე, eidos სახე, ფორმა) - დამახასიათებელია ხრტილოვანი თევზებისათვის ყოველი ქერცლის შიგნით არის პულსა, რომელიც ამოვსებულია სისხლძარღვებისა და ნერვებისა. შესაძლოა არსებობდეს პულსით მდიდარი რამდენიმე არხი. პლაპლიდური ქერცლი წარმოქმნილია დენტონით და მისი სხვადასხვა მოდიფიკაციით. ხერხემლიანთა კბილები პლაპლიდური ქერცლის წარმოებულია.

პლანოზიმოტა (ლათ. planum ზედაპირი, სიბრტყე, ბერძ. zygotos შერწყმული, შეერთებული) - შოლტების დახმარებით მოძრავი ზოგოტა (წყალმცენარეებში).

პლანტაში (ფრანგ. plantage) - ღრმად დამუშავებული ნიადაგი. 40 სმ-ზე უფრო ღრმა მოხენა, გათხრა (მაგ. ვაზის დარგვისათვის).

პლანქტონი (ბერძ. planktos მოხეტიალე) - წყალში „ასიურად“ მოძრავი ორგანიზმების ერთობლიობა. განასხვავებენ ფიტოპლანქტონს და ზოოპლანქტონს. ტბების პლანქტონს უწოდებენ ლიმნოპლანქტონს, მდინარეებისას კი პოტამოპლანქტონს. პლანქტონს მიეკუთვნებიან მიკროსკოპული წყალმცენარეები, უმარტოეცები, კიბოსნაირები, მოლუსკები და სხვა. თევზები მას საკვებად იყენებენ. ფიტოპლანქტონი განსაკუთრებით დიდი რაოდენობით გამოყოფს ჟანგბადს.

პლანქტონოზაჰი (ბერძ. planktos მოხეტიალე, phago გჭამ, ეშთანაქაე) -

ორგანიზმი, რომელიც სასაქმის მსო-
ანად იკვებება პლანქტონითა.

პლასტიდები (ბერძ. plastides
წარმოქმნელები) - მცენარეების პროკა-
რიოტული უჯრედების ორგანოიდები.
შეიცავენ ღწმ-ს, რიბოსომებს და
ფერმენტებს შეფერილობის მიხედვით
განასხვავებენ: ქლოროპლასტებს (მწე-
ანე ფერის), ქრომოპლასტებს (ყვითელ-
ნარინჯისფერს და წითელს) და ლეი-
კოპლასტებს (უფეროებს). პლასტიდებს
ახასიათებთ ურთიერთგარდაქმნები.
უჯრედში ჩვეულებრივ გეხედება
პლასტიდების მხოლოდ ერთი ტიპი.
ქლოროპლასტებში მიმდინარეობს ფო-
ტოსინთეზის დაკავშირებული პრო-
ცესები.

პლასტიკა (ბერძ. plastike ეძერწა-
ვაქანდაკებ) - სპლასტიკური ოპერაცია,
რომელიც მოწოდებულია ცალკეული
ორგანიზმის ნორმალური ფორმების
აღსადგენად ქსოვილის (ან სხვა
ნივთიერებების, მაგ. სილიკონის ტრან-
სპლანტატების) გადანერგვის გზით.
2. სხეულის რიამთელი მოძრაობის
ხელოვნება.

პლასტინაცია (ბერძ. plastos
გამოძერწილი) - გემის შენახვის მე-
თოდი, რომელიც გამოიყენებს ხრწნის
პროცესებს გემის შენახვის ასეთი
მეთოდი გამოიგონა შონ კაბანსმა.

პლასტოზი (ბერძ. plastos გამო-
ძერწილი) - პლასტიდებში, კერძოდ, მათ
ღწმ-ს რგოლოვან მოლეკულებში
ლოკალიზებული გენეტიკური ელემენ-
ტების ერთობლიობა. პლასტომის საშ-
უალებით ხორციელდება პლასტიდური
მემკვიდრეობითობა.

პლატონური (ძეგლებრძენი ფი-
ლოსოფოს-იდეალისტის, პლატონის
სახელის მიხედვით, რომელიც საგ-
ნების სამყაროს უპირისპირებდა იდე-
ების, სულის სამყაროს) - სულიერი,

არამატერიალური (მაგ., პლატონური
სიყვარული, პლატონური იდეალი).

პლაფრონი (ლათ. placenta
კვერი, fero ტარება) - ცილოვანპე-
პტიდური ბუნების პრეპარატია შეიცავს
ენდოგენურ, ფიზიოლოგიურად აქტიურ
ნივთიერებებს რომლებიც განასაზღვრა-
ვენ მის სხეადასხვა ფარმაკოლოგიურ
თვისებებს. პლაფრონი გამოყოფილია
პლაცენტადან საქარსეულოს მეცნი-
ერებათა აკადემიის სამედიცინო ბიო-
ტექნოლოგიის ინსტიტუტში. იგი იმუ-
ნომამოდულირებელი საშუალებაა.
არგუულირებს ორგანიზმში ნახშირ-
წყლების ცვლას და ა.შ.

პლასტატი (ლათ. place მოეწო-
ნვარ) - ინდიფერენტული ნივთიერება,
რომელსაც ფსიქოთერაპიული ზემოქმე-
დების მიზნით აძლევენ აუადმიყოფს
რომელიმე წამლის მაგიერ.

პლასტენტა (ლათ. placenta კვერი)
- აერთებს ჩანასახს დედის ორგანი-
ზმთან და უზრუნველყოფს ნაყოფის
კვებასა და სუნსქეას. პლაცენტა ას-
რულებს ბარიერულ და ენდოკრინული
ჯორკვლის ფუნქციებს. მასში სინთე-
ზირდება ჰორმონები, აცტილქოლინი
და სხვა ნივთიერებები, რომლებიც
გაელუნას ახდენენ დედის ორგანიზმზე
ადამიანში პლაცენტა წარმოქმნება
ორსულობის მე-3 თვეს.

პლასტენტაცია (ლათ. placenta
კვერი) - პლაცენტის განვითარება ემ-
ბრიოგენეზის პერიოდში.

პლასტენტანაბი (Placentalia) -
თანამედროვე ტუქსოვრების უმრავლ-
ესობა, რომელსაც გააჩნიათ პლაცენტა.

პლერა (ბერძ. pleura გვერდი) -
სეროზული გარსი, რომელიც ფარავს
როგორც ფილტვებს, ასევე გულ-
მკერდის ღრუს შიგნითა ზედაპირს.
არჩევენ ვისცერულ და პარიესულ
პლევრის ფურცლებს.

პლევრიტი (ბერძ. pleura გვერდი, itis ანთება) - პლევრის ანთება.

პლევზიოზაპრო (ბერძ. plesios ახლომდებარე, sauros ხელიკი) - მუზოზოური ერის დიდი ზომის, გადაშენებული ზღვის რეპტილია, რომელსაც ახასიათებდა გრძელი კისერი, პატარა თავი და მსხვილი სხეული ძლიერ კანდუთარებული ფარფლებიანმაგვარი კიდურებით.

პლემორა (ბერძ. phlethora გაესება) - ორგანიზმში სისხლის საერთო მასის მომატება. სისხლის რაოდენობის მომატება სხეულის რომელიმე ნიწილში (მაგ., ღვიძლში, ელენთაში და სხვა).

პლემორაქია (ბერძ. pleion მეტი, tropos მიმართულება, გადახვევა) - დამემკვიდრების მოვლენა, რომლის დროსაც ადგილი აქვს ერთი გენის გაელენით სხვადასხვა ნიშან-თვისებების გამოშლანებას. მაგალითად, ადამიანში მარფანის დააუდება ხასიათდება იმით, რომ ერთი გენი განაპირობებს თითების ანომალიას („ობობას თითებს“), აგრეთვე სუჯლის ბროლის დეფექტს, ჩონჩხისა და გულის ანომალიებს.

პლემისტონი (ბერძ. pleusis ცურვა) - წყლის ზედაპირზე ან ნახევრად ჩაყენიულ მდგომარებაში არსებული წყლის ცხოველური ორგანიზმების ერთობლიობა.

პლემორფიზმი (ბერძ. pleon მეტი, morphე ფორმა, ismus მდგომარეობა) - რომელიმე სახეობის სასიცოცხლო ციკლში სხვადასხვა ფორმების არსებობა. ამ თეორიის მიხედვით, ბაქტერია წარმოადგენს ორგანიზმს, რომელსაც გააჩნია უდიდესი ბიოლოგიური პლასტიკურობა და რომ მას საჭიროებისდა მიხედვით შეუძლია მიიღოს ნებისმიერი მორფოლოგიური

ფორმა და შეიძინოს ნებისმიერი ფიზიოლოგიური ფუნქცია.

პლემიტონი (ბერძ. pleon მეტი, kytos უჯრედი) - ზურგის ტვინის სითხეში (ლიქვორში) უჯრედების (ლეიკოციტების, მაკროფაგების და სხვა) რაოდენობის მომატება. ამ მდგომარეობის აღსანიშნაუად კლინიკისტები ხშირად იყენებენ ტერმინ „ციტოზს“ (იხ), რაც მარსებული არ არის.

პლოიდურობა (ბერძ. ploos შეხამება, შეკრება) - უჯრედის ქრომოსომული კომპლექტის ჯერადი რიცხვი ქრომოსომების ერთი მილიანი კომპლექტი პაპლოიდურია, ორმაგი კომპლექტი - დიპლოიდური, კომპლექტის უჯრო მეტი, ჯერადი რიცხვი კი პოლიპლოიდური.

პნემიატონი (ბერძ. pneuma ჰაერი, osis მდგომარეობა) - ჰაერის ან რომელიმე აირის პათოლოგიური დაგროვება სხეულის ამა თუ იმ ნაწილში.

პნემიოტორაქსი (ბერძ. pneuma ჰაერი, thorax გულმკერდი) - ნეკნებისა და ფილტვების დაზიანების შედეგად პლევრის ღრუში ჰაერის დაგროვება. სამედიცინო პრაქტიკაში ცნობილია ეწ. ხელოვნური პნემოთორაქსი, როდესაც სადავანოზო ან მკურნალობის მიზნით პლევრის ღრუში ნემსით შეჟაეს ჰაერი.

პნემიოპოქაზი (ბერძ. pneumon ფილტი, kokkos მარცვალი) - ოვალური ფორმის, უმოძრაო, გრამ-დადებითი არასპოროვანი ბაქტერიებია, რომელთა ზომებია 0.5-1.2 მკმ. მიეკუთვნებიან დიპლოკოკებს, რადგანაც განლაგებულიან არიან წყვილებად. ფაქტობრივად უჯრედიანი აერობებია იზრდებიან ცილის შემკველ ნიადაგებში ადამიანში იწვევენ ფილტვების ანთებას, კრუპოზულ პნემონიას და სასუნთქი ორგანოების სხვა ანთებით დაავადებებს.

პნემიოპონიოზი (ბერძ.

pneumon ფილტვი, konis მტვერი, osis მდგომარეობა) - საწარმოო მტერის შესუნთქეთი გამოწვეული ფილტვების დაავადებები. მაგ. სილიკოზი, აზბესტოზი და სხვა.

პნეპმოლიზისი (ბერძნ. pneumon ფილტვი, lysis დაშლა, გახსნა) - ფილტვის გამოყოფა, მოშორება ორგანიზმდებარე ქსოვილებიდან.

პნეპმონია (ბერძნ. pneumon ფილტვი) - ფილტვების ანაება.

პოდპრა (ბერძნ. pus, podos ფეხი, agra დაჭერა) - იგივე ნიკრისის ქარი. გამოწვეულია ორგანიზმში ნიუთიერებათა ცვლის დარღვევითა ახასიათებს შარდმკაუა მაროლების დაღეკვა სახსრებსა და ქსოვილებში, რაც იწვევს სამომძრო აპარატის ფუნქციის მოშლას.

პოდოტიტი (ლათ. podium შემადლება, ბერძნ. kytos უჯრედი) - თირკმლის კაუსულის შიდა ფურცლის წარმოქმნილი ეპითელიუმის ბრტყელი უჯრედები.

პოიტიპეი (ბერძნ. poieo წარმოქმნი) - ქიბური ნიუთიერებები, მედიკატორები, რომლებიც ხელს უწყობენ ძელის წითელი ტინის სხედასხვა შტოების (ერითროიდულის, გრანულოციტურის, ლიმფოციტურის და სხვ.) გაატქივებას. მაგ. ერითროპოეტინები.

პოზიტივი (ლათ. positivus დადებითი) - ნეგატივიდან (იხ.) დამზადებული სურათი, რომელზეც გამოსახული სიყარი და შავი ტონები შეესაბამება რეალურს.

პოზოლოგია (ბერძნ. posos რაოდენობა, logos მოძღვრება) - სწავლება წამლის სამკურნალო დოზის დადგენის შესახებ.

პოიკილოთერპია (ბერძნ. poikilos მრავალმხრივი, ტრელი, ther-

mos სბილი) - ორგანიზმები, რომელსაც არ ძალუძა, შეინარჩუნონ გარემოს ტემპერატურისაგან განსხეეებული ნიუთიერებათა ცვლის პროცესების სურმული რეჟიმი და ამიტომ გარემოს ტემპერატურისაგან დამოკიდებულებით იცვლიან სხეულის ტემპერატურას. პოიკილოთერმებია ყველა ცხოველი, ფრინველებისა და ძუძუმწოვრების გამოკლებითა სინონიმი: ციესისხლიანი ცხოველები.

პოიკილოციტოზი (ბერძნ. poikilos მრავალმხრივი, ტრელი, kytos უჯრედი) - სისხლში ერითროციტების ფორმის შეცვლა ანემიების შემთხევაში.

პოლარული სხეული (ლათ. polaris) - მცირე ზომის აბორტული უჯრედების თაეისებური განლაგება კერცხუჯრედის ერთ-ერთ პოლუსზე.

პოლარულიობა (ლათ. polaris) - მორფოლოგიური პროცესების და სტრუქტურების გარკვეული ორიენტაცია სიერცეში, რასაც შედეგად მოჰყვება უჯრედების, ქსოვილების, ორგანოების და მთლიანად ორგანიზმის ურთიერთსაწინააღმდეგო ბოლოებში ან გვერდებში მორფო-ფიზიოლოგიური სხეობების წარმოქმნა. მაგ. თესლოვან მცენარეებში უკვე ზიგოტისა და ჩანასახის სტადიებზე წარმოქმნილიან დიამეტრალურად განსხეეებული ორგანოები - ფოსლის კეირტი და ფესვი, ცხოველებში კი თაეის და კუდის ნაწილები.

პოლემიკა (ბერძნ. polemikos მტრული, საბრძოლო) - სხედასხეა სათისების (სამეცნიერო, ლიტერატურული და სხეა) ორგელოე გაძალებული კამათი.

პოლი (ბერძნ. poly ბერი) - რაეული სიტყეებში შეესაბამება სიტყეა "ბერეს" (მაგ., პოლიაგლოტი, პოლიარსრიტი).

პოლიანდრია (ბერძნ. poly ბევრი, andros მამაკაცი, ქმარი) - სქესობრივი დამოკიდებულების ფორმა, როდესაც ერთი მდედრი გამრავლების სეზონის პერიოდში ეწყვილება რამოდენიმე მამრს აღნიშნული მოვლენა აღწერილია უხერხემლოთა სხეულებზე ჯგუფებში და ხერხემლიანებში (თევზებში, ფრინველებსა და ძუძუმწოვრებში).

პოლიართრიტი (ბერძნ. poly ბევრი, arthron სახსარი) - რამდენიმე სახსრის ერთდროული ანთება.

პოლიბიონტიზმი (ბერძნ. poly ბევრი, bios სიცოცხლე) - ორგანიზმები, რომლებიც ცხოვრობენ რამდენიმე ფაზის გარემოში ან აგრეგატულ მდგომარეობაში (წყალში, ნიადაგში, ყინულში და ა.შ.) ანდა პარაზიტობენ სხეულებზე ფიზიკური ფაზების გარემოში მობინადრე რამდენიმე მასპინძელში მაგ. კატის ორპირ თანმიმდევრულად ვითარდება მოლუსკში, წყალში, თევზში, კატის (ძაღლის, მელას, ადამიანის) ღვიძლში. ზოგიერთი მიკროორგანიზმი ცხოვრობს ნიადაგში, წყალში, ნესტიან პაერში.

პოლიგამია (ბერძნ. poly ბევრი, gamos ქორწინება) - მრავალკოლიანობა ან მრავალქმრიანობა; ცხოველებში ადგილი აქვს გამრავლების პერიოდში.

პოლიგენია (ბერძნ. poly ბევრი, gene გენი) - ერთი და იგივე ნიშან-თვისების ან ორგანიზმის რაიმე თვისების დამოკიდებულება რამდენიმე დამოუკიდებელ, მაგრამ ზემოქმედებით ერთგვაროვან გენთან. ჩვეულებრივ, ერთი გენის მოქმედება სუსტია და ნიშან-თვისება წარმოიქმნება რამდენიმე გენის უფექტის შეჯამების შედეგად. სინონიმი: პოლიმერია.

პოლიგენიზმი (ბერძნ. poly ბევრი, genc გენი) - ადამიანის, როგორც სახე-

ობის ბიოლოგიური ერთიანობის უარყოფა და იმის მტკიცება, რომ ყველა რასა წარმოიშვა პრიმატების სხეულებზე სახეობიდან (და გეარიდანაც კი).

პოლიგინია (ბერძნ. poly ბევრი, gyne ცოლი) - 1. მრავალცოლიანობა. 2. რამდენიმე ბუტკო 1 ყვავილში.

პოლიგლოტი (ბერძნ. poly ბევრი, glotta ენა) - ადამიანი, რომელმაც მრავალი ენა იცის.

პოლიგონალური (ბერძნ. poly ბევრი, gonია კუთხე) - მრავალკუთხიანი (მაგ. ტეტრაედრული, იკოსაედრული და ა.შ.).

პოლიგრაფია (ბერძნ. polygraphia მრავალსიტყვიანი ნაწერი) - ტექნიკის დარგი, რომელიც აერთიანებს საბჭოთა პროდუქციის (წიგნების, გაზეთების, პლაკატების და სხვა) წარმოების პროცესებს.

პოლიდაქტილია (ბერძნ. poly ბევრი, daktulos თითი) - თანდაყოლილი, უმეტესად მემკვიდრული ანომალია, რაც გამოიხატება ზედმეტი თითის არსებობაში ხელზე ან ფეხზე.

პოლიდისმია (ბერძნ. poly ბევრი, dipsa წყურვილი) - წყურვილის გრძნობის პათოლოგიური გაძლიერება.

პოლიედრი (ბერძნ. poly ბევრი, hedra საფუძველი) - მრავალწახნაგა გეომეტრიული სხეული, რომელიც ყოველი მხრიდან შემოსაზღვრულია მრავალი ბრტყელი კუთხით. ასეთი ფორმა ხშირად აქვთ ეიროსებს (მაგ. იკოსაედრული ფორმა) ან მათ ნივთიერებათა ცელის პროდუქტებს (მაგ. აბრეშუმხვევიას "სიკეითლის", პოლიედროზის დროს გაჩენილ პოლიედრებს).

პოლიედროზი (ბერძნ. poly ბევრი, hedra საფუძველი, osis მდგომარეობა)

- სუთის აბრეშუმხვევიას ვერუსული ეტიოლოგიის დაავადება იგივე სიყვი-
თღე.

პოლითილენგლიკოლი - ცნო-
ბილა კმბ-ის სახელწოდებით იყენებენ
სომატური უჯრედების შერწყმისათვის
და ჰიბრიდომების (იხ.) მისაღებად.

პოლიმპრონია (ბერძნ. poly
ბერი, embryon ჩანასახი) - რამდენიმე
ჩანასახის განვითარება ერთი ზიგო-
ტიდან ზიგოტა რამოდენიმე ნაწილად
იყოფა და თითოეული მათგანიდან
დამოუკიდებელი ორგანიზმი ყალიბ-
დება ამ პროცესს ადგილი აქვს მწე-
რებში (შხედრებში), ნაწლავლურუანებში,
რგოლოვან ჭიებში, ძუძუმწოვრებში.
პოლიემბრიონის შედეგია აღამიანში
იღენტური ტყუპების გაჩენა.

პოლიატმოლოგიური თიონია
(ბერძნ. poly ბერი, aitia მიზეზი) -
კანცეროგენეზის თეორია, რომლის
თანახმად სიმსივნური პროცესის
წარმოქმნილია მრავალი სხვადასხვა
ბუნების ფაქტორი: ბიოლოგიური,
ქიმიური, ფიზიკური და სხვა.

პოლიპარიონები (ბერძნ. poly
ბერი, karyon ბირთვი) - იხ. პოლიკა-
რიოციტები.

პოლიპარიოციტები (ბერძნ. poly
ბერი, karyon ბირთვი, kytos უჯრედი)
- გიგანტური მრავალბირთვიანი უჯრე-
დები. მათი წარმოქმნა შესაძლებელია
ენდომიტოზის (იხ.), ასევე სომატური
უჯრედების შერწყმის საშუალებით.
ზოგჯერ ასეთი ტიპის სტრუქტურას
სიმპლასტს (იხ) უწოდებენ. შერწყმის
საშუალებით წარმოქმნილი პოლიკარი-
ოციტები არასიცოცხლისუნარიანები.

პოლიპარული მცენარეები
(ბერძნ. poly ბერი, karpos ნაყოფი) -
წლის განმავლობაში მრავალჯერ მოყ-
ვადე და ნაყოფსხმოიარე მცენარე-
ები.

პოლიპლონსრობა (ბერძნ. poly
ბერი, მრავალი, klonus ამონაყარი,
ყლორტი) - სხვადასხვა წინაპარი უჯ-
რედებისაგან წარმოქმნილი ზოგიერთი
სიმსივნის უჯრედული სუბსტრატი.
ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან
მორფოლოგიურად, გენეტიკურად,
ანტიგენურად და ა.შ.

პოლიმერი (ბერძნ. polymeres
მრავალგვარი, მრავალი ნაწილისაგან
შემდგარი) - ქიმიური ნივთიერება, რომ-
ლის მოლეკულები შედგება მრავალი
განმეორებადი ელემენტარული რგო-
ლებისაგან.

პოლიმერია (ბერძნ. poly ბერი,
meros ნაწილი) - დამეკიდრების შემო-
ხვევა, როდესაც ერთი და იგივე ნიშან-
თვისების გამოხელება განპირო-
ბებულია რამოდენიმე გენით. სინონიმი:
პოლიგენია (იხ.).

პოლიმერიზაცია (ბერძნ. polymere-
res მრავალგვარი, მრავალი ნაწილი-
საგან შემდგარი) - ქიმიური რეაქცია,
რომლის დროსაც ერთი და იგივე
ნივთიერების ორი ან რამოდენიმე
მოლეკულისაგან მიიღება იგივე შემა-
დგენლობის შენაერთი, რომელსაც
უფრო მაღალი მოლეკულური წონა
გააჩნია. გამოიყენება ტექნიკაში,
კერძოდ, სინთეზური კაუჩუკის,
პლასტმასების მიღებისათვის და ა.შ.
ამ პროცესს დიდი მნიშვნელობა
ენიჭება მორფოლოგიურ კელეპა-
ძიებაშიც, როდესაც თხელი და
ულტრათხელი ანათლების მისაღებად
მიმდინარეობს ჩაყალიბებული მასალის
გამკერივება, პოლიმერიზაცია (ქლო-
როფორმის, ულტრაიისფერი სხივებით,
მაღალი ტემპერატურის).

**პოლიმერული კანცინო-
გენეზი** - იხ. უცხო სხეულის კიბო.

პოლიმორფიზმი (ბერძნ. poly
ბერი, morphe ფორმა, ismus მდგო-

მარობა) - 1.მცენარეთა და ცხოველთა ერთი და იგივე გვარის ან სახეობის ფარგლებში აგებულით განსხვავებული მრავალი ფორმის არსებობა. 2.ამ ტერმინს ხშირად იყენებენ უჯრედების ფორმის და მათი ბირთვების სახე-სხეობის აღსანიშნავად. ჰაჯადმოფოზის მრავალსიმპტომანობა.

პოლინეპრიტი (ბერძ. poly ბევრი, neuron ნერვი) - რამდენიმე ნერვის ერთდროული ანსება. გვხვდება სხვადასხვა სახის ინტოქსიკაციისა და ინფექციის დროს.

პოლინოზი (ლათ. pollen მტვერი, ბერძ. nosos აჯადმოფობა) - მცენარის ყვავილის მტერის მარცვლით გამოწვეული ალერგია.

პოლინუკლეური უჯრედი (ბერძ. poly ბევრი, ლათ. nucleus ბირთვი) - მრავალბირთვიანი. ამ ტერმინს უფრო ხშირად იყენებენ სეგმენტბირთვიანი ნეიტროფილების აღსანიშნავად. ამ უჯრედებში ბირთვები ინარჩუნებენ ერთმანეთთან კავშირს წერილი "ხიდაკების" საშუალებით.

პოლიოპიელიტი (ბერძ. polyos რუხი, myelos ზურგის ტვინი, itis ანთება) - ზურგის ტვინის რუხი ნივთიერების ანთება. ბავშვთა მწვავე ინფექციური დაავადებაა. დაავადების გამომწვევია ენტეროვირუსების გვარის ნეიროტროპული ვირუსი, რომელიც აზიანებს ცენტრალურ ნერვულ სისტემას. პროფილაქტიკისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება დროულად ჩატარებულ იმუნიზაციას დახოცილი და ცოცხალი ვაქცინების მეშვეობით.

პოლიომის ვირუსი (ბერძ. poly ბევრი, oma სიმსიენე) - დნმ-ს შემცველი ვირუსი, რომელიც ექსპერიმენტულ ცხოველებში იწვევს სხვადასხვა სახის სიმსიენეების წარმოქმნას.

პოლიპი (ბერძ. poly ბევრი, pus ფეხი) - 1.ლორწოვანი გარსების პიპერპლაზიური წარმონაქმნი, რომელიც შედარებით განიერი ფეხითაა შეერთებული ორგანოს ზედაპირთან ეთარდება ქრონიკული ანთებითი პროცესების შედეგად. 2.ნაწლავლოვანი ცხოველების მჯდომარე ფორმა.

პოლიალთიძია (ბერძ. poly ბევრი, plos შეკრება, შეგროვება) - უჯრედებში ორზე მეტი ქრომოსომალი კომპლექტის არსებობა. ასეთ უჯრედებს ეწოდებათ ტრიპლოიდური, ტეტრაპლოიდური, პენტაპლოიდური და ა.შ. ამ პროცესს განსაკუთრებით ხშირად აქვს ადგილი სიმსიენურ უჯრედებში და მცენარეებში.

პოლიპოტენტური უჯრედი (ბერძ. poly ბევრი, ლათ. potentia შესაძლებლობა) - უჯრედი, რომელსაც გააჩნია განვითარებისა და დიფერენცირების მრავალი გზა (მაგ. ლეროვანი უჯრედი, კამბიალური უჯრედი, კომიტირებული უჯრედი).

პოლირიბოსომა (ბერძ. poly ბევრი, ლათ. ribes ნაკადი, ბერძ. soma სხეული) - საინფორმაციო რნმ-ს საშუალებით გაერთიანებული რიბოსომების კომპლექსი, რომელიც ცილის ბოსინთეზში მონაწილეობენ. იგივე პოლისომა.

პოლისაპრობი (ბერძ. poly ბევრი, sapos დამძალი) - ანაერობული ორგანიზმი, რომელიც ცხოვრობს ორგანული ნივთიერებებით ძლიერ დაბინძურებულ წყალსატევებში. იყენებენ როგორც ბიოგენებით წყლის დაბინძურების ბიოინდიკატორს. პოლისაპრობებს მიეკუთვნებიან: ზოგიერთი ბაქტერია, უმარტივესი, ზოგჯერ უხერხემლოები. პოლისაპრობი-საპროფიტები ასუფთავებენ ჩამდინარე წყლებს.

პოლისაპრიდი (ბერძ. poly

ბევრო, sakhar შაქარი, eidos სახე) - რთული ნახშირწყლები, რომელთა მოლეკულები აგებულია მრავალი მონოსაქარიდის მოლეკულების ნარჩენებისაგან. პოლისაქარიდია, მაგ., სახამებელი.

პოლისომა (ბერძ. poly ბევრი, soma სხეული) - იხ. პოლირიბოსომა.

პოლისომატია (ბერძ. poly ბევრი, soma სხეული) - ერთ ქსოვილში ან ერთ ინდივიდში დიპლოიდური და პოლიპლოიდური უჯრედების ერთდროული არსებობა (მაგ., ლეიძლში). მოზაიციზმის სახესხვაობაა.

პოლისომიპი (ბერძ. poly ბევრი, ბერძ. soma სხეული) - ორგანიზმი, რომელსაც გააჩნია 3 და მეტი ცალკეული პოლოლოგიური ქრომოსომა (ტრიპსომია, ტეტრასომია, ორმაგი ტრიპსომია).

პოლისპერმია (ბერძ. poly ბევრი, sperma თესლი) - განაყოფიერების პროცესში კვერცხუჯრედში რამდენიმე ათეული სპერმატოზოიდის შეჭრა. განასხვავებენ ფიზიოლოგიურ და პათოლოგიურ პოლისპერმიებს. ფიზიოლოგიური პოლისპერმიის შემთხვევაში კვერცხუჯრედის ციტოპლაზმაში მოხვედრილი ყველა სპერმატოზოიდის თავი გარდაიქმნება მამრობით პრონუკლეუსებად, რომელთაგან მხოლოდ ერთი შეერწყება მდედრობით პრონუკლეუსს, ხოლო სხვები განიცდიან დეგრეაციას. პათოლოგიური პოლისპერმია ელინდება ფიზიოლოგიურად მონოსპერმულ ცხოველებში, როდესაც კვერცხუჯრედის დამცველი მექანიზმები არასაკმარისად ეფექტურია. ამ შემთხვევაში კვერცხუჯრედში შეჭრილი ყველა სპერმატოზოიდი ერთეულად განაყოფიერებაში, რაც ჩვეულებრივ იწვევს ღრმა დარღვევებს და ჩანასახის დაღუპვას.

პოლიტინია (ბერძ. poly ბევრი, tainia თასმა, ბილიკი) - გიგანტური ქრომოსომების წარმოქმნა დნმ-ს მოლეკულების მრავალგზისი რეპლიკაციის შედეგად, რასაც თან არ ახლავს ციტოტომია (იხ).

პოლიური (ბერძ. poly ბევრი, uron შარდი) - შარდის გამოყოფის გაძლიერება, მომატება გვხვდება სხვადასხვა პათოლოგიების შემთხვევაში.

პოლიფაგია (ბერძ. poly ბევრი, phago ეჭამ) - მუდმივი ხასიათის შიმშილის გრძნობა, საკვების მიღება გადაჭარბებული რაოდენობით, გაუმძღრობა. იხ. ბულიმია.

პოლიფურკაცია (ბერძ. poly ბევრი, ლათ. furca ჩანგალი, ორთითი) - რამეს, მაგ., ხის ღეროს, სისხლძარღვის დაყოფა მრავალ ტოტად. იხ. ბიფურკაცია.

პოლიქიმიოთერაპია (ბერძ. poly ბევრი, მრავალი) - ლეიკემიების ან სხვა პისტოგენეზის სიმსივნეების სამკურნალოდ გამოყენებული სხვადასხვა ქიმიური ნივთიერებებისაგან (სამკურნალო პრეპარატებისაგან) შემდგარი სქემები.

პოლიციკლური (ბერძ. poly ბევრი, kyklos წრე) - პარაინოგენეზური თაობის მრავალჯერადი ცვლა სქესობრივით. მაგ., ციბრუტელეში.

პოლიიბრიული შეჯვარება - ორზე მეტი წყვილი ნიშან-თვისებით განსხვავებული ინდივიდების შეჯვარება.

პოლუტანტები (ლათ. pollutus ვსერი) - გარემოს დამაბინძურებელი ქიმიური ნივთიერებები და რადიაციული ნარჩენები. ჩვეულებრივ იგულისხმება ანთროპოგენური, საწარმოო და სასოფლო-სამეურნეო სახის დაბინძურება.

პოლუსცია (ლათ. polluo ესერი) - მამაკაცის თესლის უნებლო გამოყოფა ძილში. უფრო ხშირად ახალგაზრდებს ემართებათ.

პომოლოგია (ლათ. pomus ნაყოფი, ხეხილი, ბერძნ. logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ხეხილს და კენკროვანი კულტურების სხვადასხვა ჯიშებს.

პოპულაცია (ფრანგ. populus მოსახლეობა) - გარკვეულ არეალში გაერცელებული ერთი სახეობის მცენარეთა და ცხოველთა ერთობლიობა, რომლებიც თავისუფლად ეჯვარებიან ერთმანეთს და ამ სახეობის სხვა ჯგუფებისაგან იზოლირებული არიან სახეობაში ჩვეულებრივ რამდენიმე პოპულაცია შედის. პოპულაცია ევოლუციური პროცესის ელემენტარული ერთეულია.

პოპულაციური ავთაქსია (ფრანგ. populus მოსახლეობა) - რომელიმე სახეობის ინდივიდების რაოდენობის მკვეთარი, მრავალჯერადი ზრდა, რაც დაკავშირებულია მისი რეგულაციის ჩვეულებრივი მექანიზმების გამორთვასთან. ყველაზე უფრო მკვეთრად გამოხატული, ინტენსიური პოპულაციური აფეთქებები აღინიშნება სახეობების ინტროდუქციისას (იხ.). მაგბოცვერების გაერცელება ავსტრალიაში.

პორნოგრაფია (ბერძნ. pornos გარყენილი, grapho ეწერ) - უკიდურესი ცინიზმი, უხამსობა სექსის და სქესობრივი ურთიერთობების ასახეისას.

პორტალური (ლათ. porta კარი) - ის, რაც ღვიძლის კარის ეენას მიეკუთვნება. მაგ., პორტალური ჰიპერტენზია.

პოსტამბრიონული ბანვითარება (ლათ. post შემდეგ, ბერძნ. embryo ჩანასახი) - ორგანიზმის

განვითარების პერიოდი დაბადებიდან ზრდასრულ ასაკამდე.

პოსტერიორი (posterior) - უკანა.

პოსტმორტალური (ლათ. post შემდეგ, ინგლ. mortal სასიკედილო) - სიკედილის შემდგომი ცვლილებები.

პოსტნატალური (ლათ. post შემდეგ, ინგლ. natal რაც დაბადებას ეხება) - ნაყოფის დაბადების შემდგომი პერიოდი.

პოსტსკრიპტუმი (ლათ. post scriptum დაწერის შემდეგ) - დამატარებულ და ხელმოწერილ წერილზე დამატებითი ინფორმაციის მიწერა, რაც ჩვეულებრივ აღინიშნება ლათინური ასოებით - P.S.

პოსტულატი (ლათ. postulatium მტკიცება) - მტკიცება, წინაპირობა, ვარაუდი, საწყისი დებულება (მაგ. კოხის პოსტულატები).

პოსტფაქტუმი (ლათ. post factum გაკეთებული შემდგომ) - იმის შემდეგ, რაც უკვე მოხდა.

პოტამოზიონტები (ბერძნ. potamos მდინარე, bios სიცოცხლე) - ორგანიზმები, რომლებიც ბინადრობენ მტკნარ, გამდინარე წყლებში - მდინარეებსა და ნაკადულებში.

პოტენცია (ლათ. potentia შესაძლებლობა, ძალა) - უნარი, შესაძლებლობა, ძალა, რომელიც არსებობს ფარული სახით და შეიძლება გამოვლინდეს შესაბამის პირობებში.

პოლიმერი უჯრედი - ოციე ლაბროციტი, ჰეპარინოციტი, მასტოციტი. ფაშარი შემაერთებული ქსოვილის ერთ-ერთი უჯრედი. წარმოიქმნება ძელის ტვინში. აღნიშნულ უჯრედებს ციტოპლაზმაში გაანჩაყოფილი ზომის გრანულები, რომელნიც შეიცავენ ჰეპარინს, ჰისტამინს, სეროტონინს და სხვა ფიზიოლოგიურად აქტიურ ნივთი-

ერებებს.

პრაგმატიზმი (ბერძნ. pragma საქმე, მოქმედება) - ფილოსოფიის ერთ-ერთი მიმართულება, რომელიც უარყოფს ობიექტურ ჭეშმარიტებას და მას უპირისპირებს სარგებელს, მოგებას.

პრაიდი (ინგლ. pride სიამაყე, უმაღლესი ხარისხი) - 6-12, იშვიათად 20 ლომისაგან შემდგარი სტაბილური ჯგუფი პრაიდი ჩვეულებრივ შედგება რამოდენიმე მონათესავე ძუსაგან და ბელადისაგან. არც თუ იშვიათად პრაიდში 2-3 ხედიც შეიძლება იყოს.

პრეამბულა (ლათ. praecambulus წინამბოლო, წინამაგალი) - სამეცნიერო ხასიათის შრომის, აქტის, შეთანხმების, ხელშეკრულების შესავალი ნაწილი.

პრედიკატივობა (ლათ. prae წინ, dipono განეაღებ) - მიდრეკილება ამა თუ იმ დაეადებისადმი.

პრევენცია (ლათ. praeventus დამცველი) - დაცვა, თავიდან აცილება.

პრევენციული (ლათ. praeventus დამცველი) - თავიდან ასაცილებელი, დაცვიითა მგავლითად, პრევენციული აცრა.

პრეზენტაცია (ლათ. presentatio წარდგენა) - 1. რაიმეს (მაგ. წიგნის, მხატვრობის, ფილმის) საჯარო განხილვა - წარდგენა კომპეტენტური საზოგადოებისათვის. 2. მკროფაგის მიერ ანტიგენის შესახებ ინფორმაციის გადაცემა სხვა იმუნოკომპეტენტური უჯრედებისათვის.

პრეპარატივი (ლათ. praeservo ეიცავ, ეიფარავ) - ვენერული დაეადებისაგან ან ორსულობისაგან დასაცავი საშუალება. პირველად გამოგონებული იყო როგორც ვენერული დაეადებისაგან თავის დასაცავი საშუალება ინგლისელი ექიმის ქონდომის მიერ.

პრეპერვატია (ლათ. praeservo ეიცავ, ეიფარავ) - თავის დაცვა, თავიდან აცილება.

პრეპუმიტია (ლათ. praesumptio ვარაუდი) - ვარაუდზე დაყრდნობილი დიაგნოზი, მოსაზრება; იურიპრადუენციოდან - უდანაშაულობის პრეპუმიტია.

პრეპანტარი (ლათ. prae წინ, cancer კიბო) - კიბოსწინარე მდგომარეობა. ანსხევეებენ ობლიგატურ და ფაკულტატურ პრეპანტარებს.

პრეპანტაროზული უჯრედი (ლათ. prae წინ, cancer კიბო) - კანცეროგენების ინიციაციის სტადიაზე წარმოქმნილი უჯრედი, რომელიც წარმოადგენს სიმსივნური უჯრედის წინამორბედს.

პრეპიკემია (ლათ. prae წინ, ჯერ, ბერძნ. leukos თეთრი, haima სისხლი) - იგივე პრელეიკოზი. ლეიკემიის (იხ.) განვითარების წინა, ფარული სტადია. განასხევეებენ ობლიგატურ და ფაკულტატურ პრელეიკემიურ მდგომარეობებს.

პრელიმინური (ლათ. prae წინ, ჯერ, limen საწყისი) - წინასწარი მეცნიერებაში - რაიმე ექსპერიმენტის წინასწარი შედეგები, რომელსაც ავტორი აქვეყნებს უურნალში.

პრემორტალური (ლათ. prae წინ, mortal სასიკედილო) - სიკედილისწინა მდგომარეობა.

პრინატალური (ლათ. prae წინ, ინგლ. natal რაც დაბადებას ეხება) - ნაყოფის დაბადების წინა პერიოდი, მდგომარეობა.

პრეპარატი (ლათ. praeparatus დამზადებული) - 1. ქიმიური შენაერთი, რომელიც დამზადებულია ლაბორატორიაში ან ფაბრიკაში და გამოიყენება მედიცინაში ან მეცნიერული კვლევებისათვის. 2. მცენარის, ცხოველის ან

ადამიანის რომელიმე ორგანოს ან ქსოვილისაგან დამზადებული ობიექტი, რომელიც გამოიყენება სადიაგნოზოდ ან მეცნიერული კვლევისასთვის (მაგ., ანატომიური პრეპარატი, პისტოლოგური პრეპარატი და ა.შ.).

პრეპერატული პერიოდი (ლათ. praec. წინ, pubertas სქესობრივი მომწიფება) - სიცოცხლის პერიოდი, რომელიც წინ უსწრებს სქესობრივ მომწიფებას.

პრერიია (ფრანგ. prairie მინდორი) - ჩრდ. ამერიკის ზომიერ კლიმატში მდებარე ვაკეები.

პრეროგატივა (ლათ. praerogativus უპირატესობა, პირველობა) - განსაკუთრებული უფლება, რომელიც მკუთხნის ამა თუ იმ პირს ენიჭება.

პრესტიჟი (ფრანგ. prestige) - ავტორიტეტი, გავლენა.

პრეტენზია (ფრანგ. praetensio) - 1.რაიმეს (იდეის, ქონების და სხვა) დაჩემება. 2.მოთხოვნა, საჩივარი, სარჩელი.

პრეფორმისმი (ლათ. praeformo გარდაქმნი, განეახლებ) - სწავლება სასქესო უჯრედებში მატერიალური სტრუქტურების არსებობის შესახებ, რომლებიც განაპირობებენ ჩანასახის განვითარებას და წარმოქმნილი ინდივიდის ნიშან-თვისებებს. ფიქრობდნენ, რომ ჩანასახული ინდივიდის შესახებ ინფორმაცია შხა სახით არის ჩადებული მიკროსკოპული მინიატურის სახით კერეცხში (ოვისტები) ან სპერმატოზოიდებში (ანიმალკულისტები). თანამედროვე მეცნიერება აგრეთვე გამოიძინარეობს პრეფორმისმის პოზიციიდან, ოღონდ სასქესო უჯრედების მიკროსტრუქტურებში (დნმ-ში და სხვ.) განთავსებული გენეტიკური ინფორმაციის რეალიზაციის გზით.

პრეპილსი (ლათ. praec წინ, შილსი)

- შექნილი იმუნოდეფიციტის სინდრომი) - შილსის წინა სტადია. სეროპოზიტიურ ტიპებს პრეშილსი-ს სტადიაზე უეითარდობათ ამ დაავადების პირველი სიმპტომები. ამ სტადიის შემდეგ ვითარდება შილსი-სასთვის დამახასიათებელი სიმპტომები და ორტუნისტული დაავადებები, რის შედეგადაც პროცესი განიცდის გენერალიზაციას.

პრეცედენტი (ლათ. praecedens წინამდებარე) - შემთხვევა, რომელსაც უკვე ჰქონდა ადგილი და რომელიც შეიძლება მაგალითი იყოს შემდგომი ასეთივე შემთხვევებისასთვის.

პრეციზიული (ფრანგ. precision სიზუსტე) - ის, რაც გამოირჩევა მაღალი სიზუსტით.

პრეციპიტაცია (ლათ. praecipito ძირს ევადებ) - იმუნური რეაქცია, რომელიც ექვემდებარება აგლუტინაციის კანონებს. მასში მონაწილეობს ორი ფაქტორი: პრეციპიტინი და შესაბამისი ანტიგენი-პრეციპიტინოგენი, რომელთა შერევის შედეგად წარმოიქმნება ნალექი-პრეციპიტატი.

პრეციპიტინი (ლათ. praecipito ძირს ევადებ) - ანტისხეულები, რომლებიც მონაწილეობენ პრეციპიტაციის ტიპის იმუნოლოგიურ რეაქციებში.

პრიაპისმი (Priapos - ბერძნულ მისოლოგიაში მოსავლიანობის მფარველი ღმერთი, istmus მდგომარეობა) - სასქესო ასოს ხანგრძლივი და მტკივნეული ერექცია (ზურგის ტენის ჭრილობების, გაფანტული სკლეროზის, ქრონიკული მიელოლეიკემიის, ტრავმების და სხვა შემთხვევებში).

პრიმატები (ლათ. primates უპირველესი, უმთავრესი) - ყველაზე უფრო მაღალორგანიზებულ ძუძუმწოვართა რიგი, რომელშიც შედიან ნახევრადმაიმუნები, მაიმუნები და

ადამიანი.

პრიორიტეტი (ლათ. prior პირველი) - პირველობა, რომელიც ეკუთვნის ადამიანს სამეცნიერო აღმოჩენაში, გამოგონებაში და სხვა. ვინმეს ან რაიმეს უპირატესობა.

პრობანდი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, ინგლ. band ადამიანების ჯგუფი) - პირი, რომლისგანაც იწყება საგვარტომო ნუსხის შედგენა.

პრობლემა (ბერძნ. problema წინადადება, საკითხი) - რთული კლინიკური, მეცნიერული საკითხი, რომელიც საჭიროებს ახსნას, გამოკვლევას, შესწავლას.

პრობანეზისი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, genesis წარმოშობა) - ნაადრევი სქესობრივი მომწიფება.

პრობენოტი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, genos დაბადება, წარმოშობა) - დედამიწაზე არსებული ყოველივე ცოცხალის საერთო გენეტიკური წინაპარი.

პრობერია (progeria s. nanosomia senilis) - მოხუცებულობის გამოწვეული ქონდრისკაცობა.

პრობესტაროზი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, gestatio ორსულობა) - საკერცხის ყუთელი სხეულის პორმონი, რომელიც განაპირობებს განაყოფიერებულ კერცხუჯრედის განვითარებას და ხელს უწყობს ორსულობას.

პრობლოტიდები (proglottides) - ბრტყელი ჭიების ტიპის წარმომადგენლებისათვის დამახასიათებელი სხეულის ნაწიერები, ფრაგმენტები.

პრობნათიზმი (ბერძნ. pro წინ, gnathos ყბა, istmus მდგომარეობა) - ყბების ძლიერ წამოწევა წინ. უფრო ხშირად ახასიათებს ეკვატორის სიახლოვეს მცხოვრებ ადამიანებს. ზოგ შემთხვევაში პროგნათია განპირო-

ბებულია შესაბამისი მუტანტური გენის გადაცემის საუკუნეების მანძილზე (მაგ. ავსტრიის სამეფო დინასტიის, პაბსბურგების წარმომადგენლებში).

პროგნოზი (ბერძნ. prognosis წინასწარ განჭურება) - სრულ მოუღონის (მაგ., ამინდის) განვითარებისა და შედეგების წინასწარ განჭურება. 2. ექიმის განსჯა აუადმყოფობის საეარაუდო მიმდინარეობაზე და შედეგებზე (მაგ., დაავადების ცუდი ან კეთილსაიმედო პროგნოზი).

პროგრესი (ლათ. progressus წინსვლა) - 1. განვითარების უფრო მაღალი საფეხურისაკენ სწრაფვა; რაიმე ახლის, მოწინავეს განვითარება; ცვლილება უკუუქობისაკენ. 2. რომელიმე კონკრეტული დაავადების შემდგომი განვითარება.

პროგრესია (ლათ. progressus წინსვლა) - დაავადების გაძლიერება (მაგ., პროგრესირებადი დამბლა); სიმსივნური პროცესის ბოლო სტადია, ინიციაციისა და პრომოციის შემდეგ (სიმსივნური პროგრესია).

პროდრომული პერიოდი (ლათ. prodromalis წინამორბედი) - ინფექციური დაავადების დაწყებითი სტადია, როდესაც ადამიანი შეუძლოდ გრძნობს თავს, მაგრამ დაავადების დამახასიათებელი, ძირითადი სიმპტომები ჯერ კიდევ არ ელინდება.

პროდუცენტები (ლათ. producens შემქმნელი, მწარმოებელი) - ავტოტროფული ორგანიზმები, რომლებიც ქმნიან ორგანულ ნივთიერებებს არაორგანული საგან. პროდუცენტები პირველი რგოლია კეებისა ჯაჭვსა და ეკოლოგიურ პირამიდაში. პროდუცენტებს მიეკუთვნებიან მწვანე მცენარეები.

პროვიზორი (ლათ. provideo წინასწარ გჭურებ, ეზრუნავ) - უმაღლესი ფარმაცევტული განაყოფის მქონე

პროვინციების წოდება, რაც აძლევს მას აფთიაქის მმართველობის უფლებას.

პროვიდეო (ლათ. provideo წინასწარ ეჭვურტ, ეზრუნავ) - ცხოველების ჩანასახების და მატლების დროებითი ორგანოები, რომლებიც ქრებიან მათი განვითარების პროცესში. აღნიშნული ორგანოები უზრუნველყოფენ უმნიშვნელოვანეს ფუნქციებს განვითარებადი ორგანიზმის ამა თუ იმ სტადიაზე მაგ. მწერების მატლებში - მუცლის კიდურები და ლაყურები; თევზობნალებში - ლაყურები, კული და სხვა.

პროვირუსი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, ლათ. virus შხამი) - ვირუსის გენომის არსებობის ფორმა, როდესაც ეს გენომი გაერთიანებულია უჯრედის გენეტიკურ მასალასთან, კერძოდ, მშმ-სთან. პროვირუსის მდგომარეობაში შეიძლება არსებობდნენ ზოგიერთი ბაქტერიოფაგი, რეტროვირუსების ოჯახის წარმომადგენლები და სხვა პროვირუსის რეპლიკაცია მიმდინარეობს უჯრედის მშმ-სთან ერთად.

პროვოკატორი (ლათ. prosector გამკვეთი) - იხ. მორფი.

პროთეზი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, thesis დადგმა) - სხეულის ხელოვნური ნაწილი, რომელიც მორგებული აქვს დაკარგული ბუნებრივი ორგანოს მაგიერად.

პროთრომბინი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, thrombos შენადედი, ლექ-ერტი) - სისხლის პლაზმაში შემავალი გლიკოპროტეინი, ფერმენტ სრომბინის წინამორბედი. კალციუმის იონებისა და თრომბოპლასტინთან ურთიერთქმედების შედეგად გაინაქტივდება თრომბინად. ამდენად, სისხლის შედედების ბიოქიმიური მექანიზმის ცენტრალურ რგოლს წარმოადგენს.

პროტაროტიპი (ლათ. pro წინ,

ნაცვლად, karyon ბირთვი) - უძველესი ორგანიზმები, რომელთაც არ გააჩნიათ კარგად გამოხატული, მემბრანით შემოსაზღვრული ბირთვი ასეუბია ბაქტერიები, ლურჯ-მწვანე წყალმცენარეები.

პროლაპსი (ლათ. prolapsus) - რომელიმე შინაგანი ორგანოს გამოვარდნა ბუნებრივი ან ხელოვნური ხერხელებიდან და სილრუებიდან (მაგ. სწორი ნაწლავის გამოვარდნა).

პროლოფორაცია (ლათ. proles შთამომავლობა, fero მომაქვს) - უჯრედების დაყოფით გამრავლება რეგენერაციული პროცესის დროს; სიმსივნური უჯრედების ინტენსიური გამრავლება.

პროლოფორაციული აქტივობა (ლათ. proles შთამომავლობა, fero მომაქვს) - უჯრედების გამრავლების ინტენსივობა.

პროლონგირება (ლათ. prolongare გაგრძელება) - ლაიმე სამკურნალო პრეპარატის, დასხივების გახანგრძლივებული ზემოქმედება ორგანიზმზე. ღრამე ხელშეკრულების, შეთანხმების მოქმედების ეადის გაგრძელება.

პრომიელოციტი (ბერძნ. pro წინ, ნაცვლად, myelos ძელოს ტენი, kyto უჯრედი) - გრანულოციტური რიგის წინამორბედაა შორის ყველაზე დიდი ზომის უჯრედი ბაზოფილური ციტოპლაზმით, რომელშიც ბევრია აზუროფილური გრანულები (იხ).

პრომისკუიტი (ლათ. promiscuus შერეული, საერთო) - გამრავლების ერთი სეზონის მანძილზე სხვადასხვა პარტნიორებთან უწყვილო შეუღლება. ზოგიერთი ხალხს ძველ დროში ახასიათებდა განსაკუთრებული დღესასწაულები, რომლებსაც შემდგომში ორგიული ტიპის პრომისკუიტი უწოდეს.

პრომოტორი (ბერძ. *pro* წინ, ნაცვლად, ლათ. *motor* ძრავი) - 1. ღმრს უბანი, რომელსაც უკრავდება რნმ-პოლიმერზა სინფორმაციო (მატრიკული) რნმ-ს სინთეზის დასაწყებად. 2. ანტი, რომელიც იწვევს კანცეროგენების II სტადიას, პრომოციას (იხ.).

პრომოცია (ლათ. *promotio* წინსვლა) - სიმსივნური პროცესის მეორე სტადია ინიციაციის შემდეგ, როდესაც პრეკანცეროზული უჯრედი გარდაიქმნება ჭეშმარიტ სიმსივნურ უჯრედად პრომოცია შექცევადი პროცესია.

პრონატია (ლათ. *pronus* დახრილი) - ხელისგულის ჩატრიალება შიგნით.

პრონონსი (ფრანგ. *prononcer* გამოთქმა) - გამოთქმა, აქცენტი (მაგ., ინგლისურის, რუსულის აქცენტი).

პრონუკლეუსი (ბერძ. *pro* წინ, ნაცვლად, ლათ. *nucleus* ბირთვი) - კვერცხუჯრედში ორი ჰაპლოიდური ბირთვი (მდედრობითი და მამრობითი), სპერმატოზოიდის შექმნიდან კაროგამამდე (იხ.).

პროპაიდეუტიკა (ბერძ. *propaideuo* წინასწარ ვასწაველი) - რაიმე მეცნიერების წინასწარი კურსი, შესავალი, რომელიც ამ მეცნიერების შემოკლებული, ელემენტარული ფორმით გადმოცემა (მაგ., შინაგან სწულებათა პროპედეტიკა).

პროპორცია (ლათ. *proportio*) - თანაზომიერება. მაგ., სხეულის ცალკეული ნაწილების ურთიერთშეფარდება.

პროპრიორეცეპტორი (ლათ. *proprius* საკუთარი, თავისებური, *recipio* უკან მიმაქვს, ვღებულობ) - ღრმად მდებარე ქსოვილებში არსებული მგრძნობიარე ნერვული ბოჭკოების დაბოლოება, რომელიც გაღიზიანებას იღებს კუნთებიდან, სახსრებიდან, მყესებიდან და სხვა.

პრორექტორი (ბერძ. *pro* წინ, ნაცვლად, ლათ. *rector* მმართველი, ხელმძღვანელი) - რექტორის მოადგილე თანაშემწე.

პროსპერიტი (ინგლ. *prosperity*) - აყვავება, გაფურჩქნა.

პროსტატაგლანდინა (*glandula prostata*) - წინამდებარე ჯირკელიდან გამოყოფილი ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერება მისი ბიოლოგიური მოქმედების დაპაზონი საკმაოდ მრავალეუროვანია (ორგანიზმის იმუნური რეაქციების რეგულირება, რეპროდუქციული უნარის შენარჩუნება და სხვა).

პროსტატა (ბერძ. *prostates* წინამდგომი) - იგივე წინამდებარე ჯირკვალი. მამაკაცის სასქესო ჯირკვალია, რომლის სექრეტი ხელს უწყობს სპერმატოზოიდების მოძრაობას, მონაწილეობს სქესობრივი ლტოლვის ფორმირებაში, ჰიპოფიზთან ერთად ხელს უწყობს სასქესო ჯირკვლის კლანჩილ მულაკებში სპერმატოგენეზის პროცესის მიმდინარეობას, ბუფერული თვისებების სექრეტით ანიტირალებს მამაკაცისა და ქალის შარდსადგენ გზებზე სპერმატოზოიდებისასავე და მღუპეულ მტავე გარემოს.

პროსტიტუცია (ლათ. *prostitutio* შერცხენა, წაბიღწვა) - ქალის ეატრობა საკუთარი სხეულით; მეძებობა.

პროსტრატია (ლათ. *prostratio* დაძაბუნება) - უხალისობა, ყველაფრისადმი ინტერესის დაკარგვა, რასაც ფიზიკური ძალების მკვეთარი დაქვეითება სდევს. მელანქოლიური მდგომარეობა.

პროტაზუმი (ბერძ. *protos* პირველი, უმთავრესი) - პეპტიდური ბმების დამშლელი ფერმენტები.

პროტიიდები (ბერძ. *protos* პირველი, უმთავრესი, *eidos* სახე) - რაული ცილები, რომლებიც შეიცავენ არაცულოვან კომპონენტს ცნობილია ნუკლე-

ოპროტიელები, ლაოპროტიელები, ფოს-
ფოპროტიელები და სხვა. პროტიელებს
მიეკუთვნება მრავალი ფერმენტი.

პროტიინები (ბერძნ. protos პირველი, უმათრესი)-მარტივი ცილები, რომლებიც შეიცავენ მხოლოდ ამინომჟავების ნარჩენებს. პროტიენებს მიეკუთვნება მრავალი ფერმენტი. ზოგჯერ ტერმინ „პროტიენებს“ იყენებენ ყველა ცილის აღსანიშნავად.

პროტიპრანდრია (ბერძნ. proteros პირველი ორიდან, ადრეული, aner, andros მამრობითი) - 1. ოგივე პროტანდრია ყვავილებში მტერიანების უფრო ადრეული მომწიფება ბუტკოების დინგების შედარებით (მაგ., რთულყვავილოვნებში, ქოლგანებში). 2. მამრობითი სქესის ორგანოების უფრო ადრეული მომწიფება მრავალ პერმაფროდიტ ცხოველსა და არაყვავილოვან მცენარეებში. 3. ზოგიერთი ცხოველის (მაგ., ნემატოდების) მდედრების უნარი, კვერცხუჯრედის საეკალური უნებოდან წარმოქმნას ჯერ სპერმატოზოიდები, შემდეგ კი კვერცხუჯრედები, რომლებიც ნაყოფიერებიან ამ სპერმატოზოიდებით.

პროტიპროპინია (ბერძნ. proteros პირველი ორიდან, ადრეული, εγχε ქალი) - 1. ოგივე პროტოგინია ყვავილებში ბუტკოების დინგების უფრო ადრეული მომწიფება მტერიანებთან შედარებით (მაგ., ზოგიერთ მარცვლეულში). აბრკოლებს თვისადამტკერეას. 2. მდედრობითი სქესის ორგანოების უფრო ადრეული მომწიფება ზოგიერთ პერმაფროდიტ ცხოველსა და არაყვავილოვან მცენარეებში.

პროტიპროფოქსი (ბერძნ. proteros პირველი ორიდან, ადრეული, zoe სიცოცხლე) - დედამიწის ისტორიაში მეორე ერაა, არქეულის შემდეგ, პალეოზოურამდე. იგივე ადრეული

სიცოცხლის ერა.

პროტისტაბი (ბერძნ. protistos ყველაზე პირველი) - მცენარეული და ცხოველური ბუნების ერთუჯრედიანი ორგანიზმებია. მათ მიეკუთვნებიან - ბაქტერიები, ლურჯ-შწვანე წყალმცენარეები (გაერთიანებული არიან მონერებში), სხვა ერთუჯრედიანი და კოლონიური წყალმცენარეები, უმარტივესები, ერთუჯრედიანი სოკოები. ტერმინი შემოიტანა ე.მ.პ.მ.მ. 1866 წელს.

პროტიტოლოგია (ბერძნ. protistos ყველაზე პირველი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის უმარტივესებს.

პროტიოზოა (ბერძნ. protos პირველადი, zoon ცხოველი) - იხ. უმარტივესები.

პროტიოზოოლოგია (ბერძნ. protos პირველადი, zoon ცხოველი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის უმარტივესებს, რომელთაგან ბევრი პარაზიტულ ცხოვრებას ეწევა.

პროტიოზოოზეპია (ბერძნ. protos პირველადი, zoon ცხოველი, nosos აჯანმჯობა) - დაავადებები, რომლებიც გამოწვეულნი არიან პარაზიტული უმარტივესებით.

პროტინეპია (ბერძნ. protos პირველადი, nema ძაფი) - წინაზრდილი. ხეის სპორიდან წარმოქმნილი ძაფისებრი წარმონაქმნი.

პროტინეპფონი (ბერძნ. protos პირველადი, nymphe მატლი) - ზოგიერთი ობობას მატლი.

პროტონეპოპინეპია (ბერძნ. protos პირველადი, onkos სიმსივნე, genos დაბადება, წარმოშობა) - კანცეროგენეზის ონკოგენების თეორიის თანახმად, უჯრედის დნმ-ში არსებობენ

განსაკუთრებული უჯრედული გენები, რომელთაც პროტონკოგენები ეწოდებათ. სხედასხვა კანცეროგენების მოქმედება იწვევს მათ ექსპრესიას და ონკოგენებად გარდაქმნას, რაც ათევისებრი ტრანსფორმაციის საწინდარია.

პროტოპლაზმა (ბერძ. protos პირველადი, plasma გამონადერწი, გაფორმებული) - ამ ტერმინით ელექტრონული მიკროსკოპის გამოგონებამდე აღნიშნავდნენ უჯრედის ციტოპლაზმას ბირთვთან ერთად. ტერმინი „პროტოპლაზმა“ ამჟამად გამოყენებული უმარტივესების ციტოპლაზმის აღსანიშნავად.

პროტოპლასტი (ბერძ. protos პირველადი, plastos გამოძერწილი, წარმოქმნილი) - მცენარეებში: უჯრედი, რომელსაც მიჯობად დაკარგული აქვს უჯრედის კედელი და დაფარულია მხოლოდ პლაზმური მემბრანით. მცენარულ პროტოპლასტებს ღებულობენ ხელოვნურად მათი კლონირებისათვის, ასევე მათგან მიღებული მცენარის რეგენერაციისათვის. მიკროორგანიზმებში პროტოპლასტი შეიძლება წარმოიქმნას მუტაციის შედეგად. მიკოპლაზმები და ბაქტერიების L-ფორმები პროტოპლასტებს წარმოადგენენ.

პროტრუსია (ინგლ. protrusion) - გამოზურცვა, გამოზრდა.

პროტუბერანტიზმი (ლათ. protuberare გაბერება) - შვის დისკოს კიდებუ არსებული გაეარეარებული განუებისაგან შექმნილი მნათი წარმონაქმნება.

პროფაზი (ბერძ. pro წინ, ნაცვლად, phasis მზანადა, ქმელი) - ზომიერი ფაგის ფარული ინტეკტიური ფორმა, რომელიც არსებობს ლიზოგენურ ბაქტერიებში. წარმოადგენს ზომიერი ფაგის და

ლიზოგენიზებული ბაქტერიის დნმ-ს გაერთიანებულ ფორმას.

პროფაზა (ბერძ. pro წინ, ნაცვლად, phasis გამოვლინება) - მიტოზის პირველი სტადია, რომლის დროსაც უჯრედის ბირთვში მორფოლოგიურად ელინდება ქრომოსომები. ბირთვის მემბრანა და ბირთვები ქრებიან, ხოლო ცენტრიოლები მიემარსებიან უჯრედის მოპირდაპირე პოლუსებისაკენ. ეს ტერმინი 1884 წელს შემოიღო მ.სტრასსპრებერმა.

პროფანაცია (ლათ. profanatio სიწმინდის შებილწვა) - საყოველთაოდ აღიარებული იდეის, სწავლების, ხელოვნების და სხვ. უმეცარი შებღალვა, დამახინჯება.

პროფანი (ლათ. profanus გაუთვითცნობიერებული, არაკომპეტენტური) - ადამიანი, რომელიც ცოდნის, საქმიანობის რაიმე სფეროში უცოდინარი, არაკომპეტენტურია.

პროფერმენტი (ბერძ. pro წინ, ნაცვლად, fermentum საფუარი) - ფერმენტის არააქტიური ფორმა, რომელიც სათანადო ფაქტორების შემოქმედების გარდაქმნება აქტიურ ფერმენტად. პროფერმენტებია: პროსორომინი, პეფსინოგენი და სხვა.

პროფისიული დაავადებები - ამა თუ იმ პროფისიისადმი დამახასიათებელი დაავადებები. მაგ., აზბესტი ადამიანში იწვევს ფილტვის დაავადებას - აზბესტოზს, აგრეთვე აუთეოსებიან სიმსიენებს - მეზოაულოიზმებს. პროფისიული დაავადებების მაგალითად გამოდგება აგრეთვე ანილინის, ფისების, ბიტუმის, ასფალტის წარმოება, მასთან ხშირი კონტაქტი და ა.შ. ჩატარებული პროფილაქტიკური ღონისძიებების შედეგად, რაც პირველ ყოვლისა გულისხმობს ამ ნივთიერებების უსაფრთხო ნორმების დად

გენას, პროფესიული დაეადებების სიხშირე სულ უფრო და უფრო კლებულობს.

პროფილაქტიკა (ბერძ. prophylaktikos ეიცლებ, ეუფროსილდები) - 1. ღონისძიებანი, რომელთა მიზანია დაეადებათა განეისარების თავიდან აცილება. 2. ღონისძიებანი, რომელთა მიზანია რაიმეს (მაგ., ავტომანქანის) დაცვა ნადრევი გაცეუთისაგან.

პროფილი (იტალ. profilo შემოხაზულობა) - 1. სახის, საგნის შესახედაობა, შემოხაზულობა გეერდიდან. 2. სხედასხევა საქციალობის სუ პროფესიისათვის დამახასიათებელი ძირითადი ნიშნების ერთობლიობა.

პროფორმა (ლათ. pro forma ფორმისათვის) - გარეგნული ფორმის შენარჩუნება, ფორმადლორობა.

პროფუსული (ლათ. profundo ეღერი) - ქსოვილური სისხის ძალიან ძლიერი, ჭარბი დენა (მაგ., სისხლის დენა, ფაღარათი).

პროქსიმალური (ლათ. proximus უახლოესი) - კიდურების დასაწყისთან შედარებით ახლოს მდებარე.

პროქტიტი (ბერძ. proktos უკანა გასაეალი, სწორი ნაწლავი, itis ანთება) - სწორი ნაწლავის ღორწოვანი გარსის ანთება.

პროცედურა (ლათ. procede წინსეღა) - ექიმის მიერ დანიშნული სამკურნალო ღონისძიება (აბაზანა, მასაჟი, დასხიება და სხეა).

პროცერპოიდი (ბერძ. pro წინ, ნაცეღად, kerkos კუდი) - ზოგიერთი თასმისებერი ჭიების მატლი (ფინა). საწყისი სტადია.

პროცესი (ლათ. processus გაგრძელება, წინსეღა) - დაეადების აქტიური მიმდინარეობა: რაიმეს განეისარების გზა.

პროცესინგი (ინგლ. processing დამუშეება, გადამუშეება) - რეაქციათა ერთობლიობა, რომლის შედეგადც ტრანსკრიპციის და ტრანსლაციის პირეღლადი პროდუქტები გარდაიქმნებიან ფუნქციონირებად მოღეკულებად. მაგ., რნმ-ის ყვეღა ტიპი სინაეზდება ღნმ-ის მოღეკულზე ტრანსკრიპციის მეშეობით. საწყის ეტაპზე წარმოიქმნება მისი გრძელი წინამორბედი - ე.წ. პირეღლადი ტრანსკრიპტი, რომელიც მომდენო ეტაპებზე გარდაიქნება უფრო მოკლე რნმ-ად.

პსამოზი (ბერძ. psamos სიღა) - ორგანიზმები, რომლებიც ბინადრობენ ტბებისა და მდინარეების პრას არსებული ტენიანი სიღის ზედა ფენებში ასეი, ორგანიზმებს მიეკუთვნებიან მრავალი დიატომები, ციანობაქტერიები, ინფუზორიები და სხეა.

პსამოზიტები (ბერძ. psamos სიღა, phyton მცენარე) - უდაბნოს მოძრავ სიღებში მცხოვრები მცენარეები (მაგ., საქსაული, სიღის აკაცია და სხე), რომლებსაც განეისარებული აქეთ მრავალი შვეუებითი ხასიათის წარმონაქმნი. მრავალი პსამოფიტი ეფემერია (იხ).

პტერილები (ბერძ. pteron ბუმბული, ნაკრტენი) - ფრინველების სხეულის კონტურული ბუმბულით შემოსილი უბნები.

პტერილაქტილი (ბერძ. pteron ბუმბული, ნაკრტენი, daktylos თითი) - გადაშენებული მფრინავი რეპტილების გეარი, რომელიც მიეკუთვნებოდა პტეროზავრებს. გამოირჩეოდნენ კარგად განეისარებული კბილებით და მოკლე კუდით.

პტერიოზავრები (ბერძ. pteron ბუმბული, ნაკრტენი, sauros ხელიკი) - მეზოზოური ერის მფრინავი რეპ-

ტილიები, რომელსა გაშლილი ფრსეუბის სიგანე ზოგჯერ 9 მეტრსაც კი აღწევდა. იკვებებოდნენ თევზებით.

პტიოზი (ბერძ. ptosis დაწვეა, დაცემა) - სხეულის რომელიმე ორგანოს ან სხეულის ნაწილის დაწვეა (მაგ. ბლუფარაპტოზი).

პუბერტული პერიოდი (ლათ. pubertas სქესობრივი მომწიფება) - სქესობრივი მომწიფების პერიოდი.

პუბლიკაცია (ლათ. publicare სახალხოდ გამოცხადება) - ბუქდელით ორგანოს ან რადიოს მეშვეობით რაიმე მონაცემების გამოცხადება, ჟურნალებში, წიგნებში, გაზეთებში ცალკეული შრომებისა და თხზულებების დაბეჭდვა; გამოქვეყნებული, დაბეჭდილი ტექსტი.

პულმონოლოგია (ლათ. pulmo ფილტვი, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც შეისწავლის სუნთქვის ორგანოებს.

პულპა (ლათ. pulpa რბილეული) - კბილის გეირგენისა და ფესვის ღრუში არსებული რბილი ქსოვილი.

პულსატია (ლათ. pulsus ბიძგი, დარტყმა) - 1. რითმული მოძრაობა (მაგ. გულის). 2. რაიმეს უწყვეტი, განმეორებადი ცვლილება დროის გარკვეულ მონაკვეთში.

პულსი (ლათ. pulsus ბიძგი, დარტყმა) - იგივე მაჯისცემა არტერიების პერიოდული გაგანიერება, რაც გამოწვეულია მარცხენა პარკუჭის სისტოლის შედეგად აორტაში სისხლის ტალღის გადასროლის გამო.

პუნქტატი (ლათ. punctio ჩხელეტა) - პუნქციის (იხ) შედეგად მიღებული რაიმე სითხე (სისხლი, ჩირქი, რომელიმე ორგანოს შიგთსაყისი და სხვა).

პუნქტი (ლათ. punctum წერტილი) - სადგილი, რომელიც გამოყოფილია

სამედიცინო საქმიანობისათვის (მაგ. სამედიცინო პუნქტი). 2. ტექსტის ნომრით ან ასოთი გამოყოფილი ნაწილი.

პუნქტირი (ლათ. punctum წერტილი) - წერტილებიანი ან მოკლე ხაზებით შექმნილი წყვეტილი ხაზი.

პუნქცია (ლათ. punctio ჩხელეტა) - სხეულის რომელიმე ღრუს ან სისხლძარღვის განხელეტა სამკურნალო ან სადიაგნოზო მიზნით.

პურპურა (ლათ. purpura მეწამული ფერი) - კაპილარების კედლის განვლადობის დარღვევის შედეგად წერტილოვანი სისხლნაცქევები კანსა და ლორწოვან გარსებში.

პუსტულა (ლათ. pus ჩირქი) - ჩირქოვანი ბუშტუკი, მუწუკი, ჩირქგროვა კანზე.

პპრ (პოლიმერაზული ჯაჭვეური რეაქცია) - ამ სადიაგნოზო რეაქციის აღმოჩენის იდეა ეკუთვნის ამერიკელ კბ. მიულისს (1983). მისი მეშვეობით ღმმ-ს ერთი მოლეკულა შეიძლება გამოეღინდეს ღმმ-ს სხვა მილიონობით მოლეკულებს შორის. პპრ შედეგად ღმმ-ს მოლეკულის სპეციფიკური თანმიმდევრობის ამპლიფიკაციის (იხ) განმეორებითი ციკლებისაგან, რასა მიღებულ იქნეს ასლების საკმარისად დიდი რაოდენობა. რეაქციის ერთ-ერთი ძირითადი კომპონენტია 20-30 ფუძისაგან შემდგარი სინთეზური ოლიგონუკლეოტიდები, ეწ. „პრაიმერები“, რომლებიც კომპლემენტარულეები არიან საიდენტიფიკაციო მატრიცული ღმმ-ს საიტებისადმი. აღნიშნულ მეათდს დიაგნოსტიკა აჭყავს პრინციპულად ახალ, ღმმ-სა და რმმ-ს განსახლერის დონემდე, რაც საშუალებას იძლევა გამოეჯლინოს ინფექციური აგენტი და გენეტიკური მუტაცია.

ჟ

შპმ0 - იგივე შავი ჭირი (იხ.) უამი-ანობა. უამს ხანდახან ქოლერის ეპიდემიასაც უწოდებდნენ.

შელატინ0 (ფრანგ. gelatine ელათინი) - ცხოველური წარმოშობის ცილოვანი ნივთიერება, რომელსაც იყენებენ მედიცინაში, კულინარიაში და ა.შ.

შენშენ0 (Panax ginseng) - მრავალწლიანი სამკურნალო ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ცხიმოვან მჟაეებს, ლერწმის შაქარს, ფისებს, B₁ და B₂ ვიტამინებს, ფოსფორს, გოგირდს, მიკროელემენტებს, მარილმდე ნივთიერებებს იყენებენ ჰიპოტონიის, დაღლილობის, ნევრასთენიის შემთხვევებში. ამ მცენარეს „სიცოცხლის ფესვს“ უწოდებენ.

შოლო (Rubus idaeus) - მრავალწლიანი ბუჩქია. შეიცავს ლიმონის, სალიცილის, ვაშლის, ასკორბინის და სხვა მჟაეებს, გლუკოზას, ფრუქტოზას, მარილმდე, პექტინოვან ნივთიერებებს, საქაროზას, კაროტინს, მინერალურ მარილებს, B ჯგუფის ვიტამინებს. ანტისკლეროზულ ნივთიერებას გააჩნია ოფლმდენი, სიცხის დამწვევი, ანთების საწინააღმდეგო თვისებები. იყენებენ გრიპის, ანგინის, ჰიპერტონული დაავადების შემთხვევაში და ა.შ.

რ

რაბდითოზები (rhabditoses) -

ქელმინთოზები, რომელსაც იწვევენ ნემატოდები Rhabditidae-ს ოჯახიდან. დაავადებას ახასიათებს ფაღარათი და სხვა დარღვევები. პარაზიტები ლოკალიზებული არიან თირკმლებში, კანში და ა.შ.

რაბდოვირუსები (ბერძნ. rhabdos ჯოხი, წნელი, ლათ. virus შხამი) - ეიროუსების ოჯახი, რომელსა წარმოადგენლები შეიცავენ ერთჯაჭვიან რნმ-ს. ამ ოჯახში ორი გეარი შედის - ვეზიკულოვირუსები და ლისაევირუსები. ამ ოჯახის ზოგიერთი წარმომადგენელი ადამიანისა და ცხოველებისათვის პათოგენურია (მაგ., ცოფის ეიროსი).

რადიალური სიმეტრია (ლათ. radius სხივი, ბერძნ. symmetria თანაზომიერება) - იგივე სხიური სიმეტრია. ისეთი სიმეტრია, როდესაც ცხოველის სხეულში შეიძლება გატარდეს რამდენიმე სიმეტრე, რომელთაგან თითოეული სხეულს ყოფს ორ სარკისებურად მსგავს ნახევრად.

რადიაციბა (ლათ. radio გამოვასხივებ) - რაიმე სხეულის მიერ ელექტრომაგნიტური ენერჯის გამოსხივება (მაგ., მზის რადიაცია). განასხვავებენ ბუნებრივ და ხელოვნურ რადიაციებს.

რადიაციული გენეტიკა (ლათ. radio გამოვასხივებ, ბერძნ. genesis წარმოშობა) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს გამოსხივების გენეტიკურ მოქმედებას ანუ დასხივებულ ორგანიზმებში მემკვიდრულ ცვლილებებს. აღნიშნული დარგი წარმოიქმნა გენეტიკისა და რადიობიოლოგიის მიჯნაზე. როგორც დამოუკიდებელი დისციპლინა ჩამოყალიბდა 1927-1928 წლებში, როდესაც ამერიკელმა გენეტიკოსებმა ბ.მ. უილერმა დროზოფილაზე, ხოლო ლ. სტენლერმა სიმინდსა და ქერზე ჩატარებული ექსპერიმენტების

დაადგინეს რომ რენტგენის დასხივება საკდელ ორგანიზმებში იწვევს მუტაციების სისხარის მნიშვნელოვან მატებას.

რადიკალური რადიკალიზაცია (ლათ. radicalis ძირითადი) - იგულისხმება დაზიანებული ორგანოს მსდლიანი ამოკვეთა გადამწყვეტი მოქმედება.

რადიოაქტიური ბარიუმი (ლათ. radius სხივი, activus მოქმედება) - ბარიუმის რადიოაქტიური იზოტოპი, რომელიც გამოიყენება რადიოიზოტოპურ დიაგნოსტიკაში, აგრეთვე სამედიცინო-ბიოლოგიურ და სასოფლო-სამეურნეო ხასიათის კვლევებში. ბარიუმის ხსნარს პაციენტს ჩვეულებრივ ასმევენ რენტგენოსკოპის წინ რამოდენიმე ხნით ადრე კუჭ-ნაწლავის კონტრასტულობის გასაზრდელად. ბარიუმის იზოტოპების ნახევარდაშლის პერიოდი მერყეობს რამდენიმე წამიდან 10 წლამდე.

რადიოაქტიური ფონი (ლათ. radius სხივი, activus მოქმედება) - რადიოაქტიური გარემო, ფონი, რასაც საზღვრავენ რადებში, რენტგენებში, გრეებში და სხვა.

რადიობიოლოგია (ლათ. radius სხივი, ბერძ. bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - მოძღვრება ცოცხალ ორგანიზმებზე მაიონიზებული დასხივების მოქმედების შესახებ. აღნიშნული მიმართულების ფუძემდებელია ქარაყელი მეცნიერი ი. ი. არხნინი (1846-1908).

რადიობიოლოგიური ეფექტი (ლათ. radius სხივი, ბერძ. bios სიცოცხლე) - მაიონიზებული გამოსხივების მოქმედების შედეგად ორგანიზმში წარმოქმნილი ფუნქციური და ორგანული ცვლილებები.

რადიოიზოტოპური კვლევა (ლათ. radius სხივი, ბერძ. isos თანაბარი,

მსგავსი, isos ადგილი) - ბიოლოგიაში, მედიცინასა და ვეტერინარიაში - რადიოაქტიური იზოტოპებისა და მონიშნული შენაერთების ატომების გამოყენება ორგანოებისა და ქსოვილების აგებულებისა და ფუნქციების შესწავლის მიზნით ნორმასა და პათოლოგიაში.

რადიოიმუნოლოგიური მეთოდი (ლათ. radius სხივი, immunitas რაიმესაგან განსავეისუფლება) - ანტი-სხეულისა და ანტიგენის ურთიერთ-მოქმედების გამოკვლევის მეთოდი, როდესაც ერთ-ერთს კომპონენტში შეჰყავთ რადიოაქტიური ნიშანი.

რადიოლარიები (Radiolaria) - ზღვის ერთუჯრედიანი ორგანიზმები ფესულებიანების კლასიდან, რომელთაც გააჩნიათ სფეროსმაგვარი სხეული და სხივისებურად განლაგებული ფსევდოპოდები. კაუმიწისაგან შემდგარი მათი ჩონჩხების გროვები ოკეანის ფსკერზე ქმნიან ე.წ. რადიოლარიულ შლამს. რადიოლარიებს 1000-ზე მეტი ქრომოსომა გააჩნიათ. იგივე სხეიარები.

რადიოლოგია (ლათ. radius სხივი, logos მოძღვრება) - მოძღვრება რადიუმისა და სხვა რადიოაქტიური ელემენტების მოქმედებასა და მედიცინაში მათი გამოყენების შესახებ.

რადიომბრძნობიარობა (ლათ. radius სხივი) - ბიოლოგიური ობიექტების მგრძნობიარობა მაიონიზებული გამოსხივების მოქმედებისადმი.

რადიოპროტექტორები (ლათ. radius სხივი, protector მფარველი) - აგენტები, რომლებიც გამოიყენებიან გამოსხივებისაგან საუდაცვის მიზნით.

რადიორეზისტენტობა (ლათ. radius სხივი, resisto წინააღმდეგობის გაწევა) - ორგანიზმის გამძლეობა სხვადასხვა მაიონიზებული გამოსხივების მიმართ.

რადიუსი (ლათ. radius სხივი) - რადიოაქტიურ თვისებათა მქონე ელემენტი. აღმოაჩინეს 1898 წელს პ.კიკურიმ და მ.სკლადოვსკაია-ტიშჩინამ ურანის დაშლისას დადგინდა მისი კანცეროგენურობა ადამიანში.

რადიუსი (ლათ. radius სხივი) - რადიოაქტიური ქიმიური ელემენტი, აირი. რადიუმის დაშლის პროდუქტია ფარსოდ არის გამოყენებული სამედიცინო პრაქტიკაში. მფორე მხრივ, მისი დასხივება ადამიანისათვის ძალზე სახიფათოა. კერძოდ, მას გააჩნია კანცეროგენური თვისებები.

რაიტინგრაფია (გერმ. Reiten ჭენება, ბერძნ. therapeia მკურნალობა) - იგივე პირობურაპია ნიშნავს სამკურნალო ცხენოსნობას. გამოიყენება ნევროლოგიაში, კარდიოლოგიაში და სხვა შემთხვევებში.

რამფოსი (ბერძნ. rhamphos ნისკარტი, theke სათავსო) - ფრინველების ნისკარტის მფარავი რქოვანი შალითა რამფოსეკა განიცდის მუდმივ ცვეთასა და განახლებას.

რაპორტი (ფრანგ. rapport) - 1. ზეპირი ან წერილობითი მოხსენება. 2. დაპირობებული განსაკუთრებული მდგომარეობა, ამორჩევიად აღიქვას მხოლოდ პირობითიზორის სიტყვები. ამ დროს მას სრულიად გაწყვეტილი აქვს კავშირი გარე სამყაროსთან.

რაპტუსი (ლათ. rapio ვიტაცება) - 1. მწვავე ავზნებული მდგომარეობა, რასაც ძლიერი დამარტუნეული ეფექტი იწვევს. 2. მოულოდნელი, იმპულსური მოქმედება.

რარიტატი (ლათ. raritas იშვიათობა) - იშვიათი წიგნი, საგანი უძვირფასესი ეგ. ზემმლარი.

რასა (ფრანგ. race გვარი, ჯიში) - ადამიანთა ევოლუციურ ჩამოყალიბებული ჯგუფი, რომელსაც ახასიათებს

მემკვიდრეობით გადაცემული ზოგიერთი საერთო ნიშან-თვისება (კანის, თმის ფერი, თავის ქალას ფორმა და სხვა). იფ. ბლუმენბახის (1752-1840) კლასიფიკაცია აერთიანებს კავკასიურ (თეთრ), ეთიოპურ, ამერიკულ, მონღოლოიდურ და მალაიზიურ რასებს. არსებობს რასების კლასიფიკაციის სხვა ვარიანტებიც.

რასის სარკოზის პირსი - ამერიკელი მეცნიერის პრასისის მიერ 1911 წელს გამოყოფილი რნმ-ს შემცველი ონკოგენური ვირუსი, რომელიც ქაშიმებში იწვევს სარკომებს. ადვილად ძლევს სახეობრივ ბარიერებს, იწვევს რა სხვადასხვა ლოკალიზაციისა და პისტოგენეზის სიმსივნეებს რეპტილიებსა და ძუძუმწოვრებში.

რასშირის პირსი - გამოყოფილი შ.რასშირის მიერ 1962 წელს BALB/c თაგებიდან, რომლებშიც ეს ვირუსი იწვევს ლეიკემიის ერთ-ერთ ფორმას.

რაფინირებული (ფრანგ. rafiner გასუფთავებული) - 1. მინარეგებისაგან გასუფთავებული, მაგალითად სპირტი, ზეთი, შაქარი და სხვა. 2. დახვეწილი, ნატიფი პიროვნება.

რაქიტი (Rachitis) - ძვლების მინერალიზაციის დარღვევა, რაც გამოწვეულია რაციონში ძირითადად D ვიტამინის უკმარისობით.

რაციონალური კვება (ლათ. rationalis) - მიზანშეწონილი, გონიერი, დასაბუთებული კვების რეჟიმი.

რაციონი (ლათ. ratio ზომა, ანგარიში, საკვების სადღეღამისო პორცია) - საკვების რაოდენობა დროის გარკვეულ მონაკვეთში. ცხოველებსა და ადამიანს საკვების სადღეღამისო რაოდენობა და შემადგენლობა.

რბოლოვანი ჭიბბი (Annelides)

- ჭიების ამ ტიპში გამოყოფილია 2 კლასი: მცირეჯაგრიანები და მრავალჯაგრიანები, რომლებიც აეროხიანებენ დაახლოებით 8000 სახეობას. ჭიების სხეული მთელ სიგრძეზე განივი რგოლოვანი ღარებითაა დაყოფილი. რგოლოვანი ჭიებს მიეკუთვნებიან ჭიაყელა და სამედიცინო წურბელა.

რეაბილიტაცია (ლათ. reabilitatio) - 1.უდანაშაულოდ დასჯილი ან კომპრომეტირებული პირის ღირსების, რეპუტაციის აღდგენა ასეთი ადამიანის წინანდელ უფლებებში აღდგენა. 2.დაავადების შემდგომ პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა.

რეაბსორბცია (ლათ. re absorbeo ვშანთქაე, შეიწოვ) - აირის, სინათლის, სითხის და სხვ. კელაე შთანთქმა რაიმე სხეულის მიერ. მაგ. პირველადი შარდიდან წყლისა და მასში გახსნილი ორგანიზმისათვის საჭირო ნივთიერებების უკან შეწოვა.

რეაბენტია (ლათ. re აღიქვ, წინააღმდეგ, ago ვმოქმედებ) - იგივეა, რაც რეაქტივი (იხ.).

რეაპლიმატიზაცია (ლათ. re კელაე, ბერძ. klima ჰაეა, კლიმატი) - ადრე გამქრალი სახეობის ამა თუ იმ რეგიონში ხელოვნური დაბრუნება. იგივეა, რაც რეადაპტაცია.

რეანიმაცია (ლათ. re კელაე, წინააღმდეგ, animatio გაცოცხლება) - ტერმინალურ მდგომარეობათა (კოლაფსი, აგონია, კლინიკური სიკედილი, მძიმე ოპერაციის შემდგომი პერიოდი) პროფილაქტიკისა და მკურნალობის მეთოდების ერთობლიობა. იგივე ინტენსიური თერაპია.

რეაქტივობა (ლათ. re კელაე, activus მოქმედი) - რაიმე ნივთიერების ან დაავადების გამომწვევი აგენტის აქტიურობის აღდგენა.

რეაქტივი (ლათ. re კელაე, activus

მოქმედი) - ქიმიური ნივთიერება, რომელსაც იყენებენ ლაბორატორიებში სხვადასხვა სამუშაოების შესასრულებლად, მაგ. სამედიცინო ანალიზებისასავე.

რეპატიულობა (ლათ. re კელაე, activus მოქმედი) - ორგანიზმის ან ქსოვილის ცხოველმოქმედების შეცვლის უნარი გარემო პირობების შესაბამისად. ორგანიზმის წინააღმდეგობის უნარი სხვადასხვა გამლიზიანებლების მიმართ.

რეპატივა (ლათ. re კელაე, actio მოქმედება) - 1.ორგანიზმის საპასუხო მოქმედება გარეგან და შინაგან გავლიზიანებაზე. 2.რაიმე მოქმედებაზე შესაბამისი, ადეკვატური პასუხი. 3.მკვეარი ცვლილება სულიერ განწყობილებაში.

რეპატივის ნორმა (ლათ. re კელაე, actio მოქმედება, norma წესი, კანონი) - ნიშან-თვისებების მოდიფიკაციური ცვალებადობის (იხ.) ფარგლები. ზოგიერთი ნიშან-თვისებას (მაგ., მერძეულობას) რეაქციის ძალიან ფართო ნორმა ახასიათებს, ზოგს კი (მაგ., ბეწვის შეფერილობას) - გაცილებით უფრო ვიწრო.

რეპენერაცია (ლათ. re კელაე, generatio წარმოშობა) - ორგანიზმის მიერ დაკარგული ან დაზიანებული ნაწილების (ქსოვილების, უჯრედების) აღდგენა დარჩენილი უჯრედების პროლიფერაციის გაძლიერების გზით. აღნიშნული პროცესი უფრო გამოხატულია მცენარეებსა და უხერხემლო ცხოველებში, უფრო ნაკლებად კი - ხერხემლიანებში.

რეგიონი (ლათ. regio მხარე, რაიონი) - ადგილობრივი ლანდშაფტური კომპლექსი.

რეგიონული (ლათ. regio მხარე, რაიონი) - ადგილობრივი, მაგ., ადგილობრივი ანესთეზია, ადგილობრივი ლიმფ-

ური კვანძები და სხვა.

რეგისტრი (ლათ. *registrum*) - 1. წიგნი რაიმე აღრიცხვისათვის. 2. იმ ორგანიზაციების და დაწესებულებების დასახელება, რომლებიც რაიმეს აღრიცხვას აწარმოებენ. 3. მუსიკალური ინსტრუმენტის ან ადამიანის ხმის სასოგნალო დიაპაზონის მონაკვეთი (მაღალი, საშუალო, დაბალი რეგისტრი).

რეგლამენტი (ფრანგ. *reglement*) - კრების, ყრილობის წარმართვის წესი, განრიგი, დაწესებული დრო.

რეგრესი (ლათ. *regredo* უკან ვიხე) - სორგანიზმების აგებულების გამარტივება ევოლუციის პროცესში. 2. სიმსივნის ან სხვა აუჯდმოფობის უკუგანთიხარება. უკუსვლა, დაქვეითება.

რეგული (ლათ. *regula* ნორმა, წესი) - იხ. მენტრუაცია.

რეგულიაცია (ლათ. *regulo* ვაწეს-როგებ) - რაიმე პროცესის, რეაქციის გარკვეული წესით წარმართვა, მოწესრიგება.

რედაქტირება (ლათ. *redactus* წესროგში მოყვანილი) - რაიმე ტექსტის შემოწმება, შესწორება და დამატება, მისი საბოლოო დამუშავება: ჟურნალის გაზეთის, წიგნის გამოცემის ხელმძღვანელობა.

რეპლიკაცია (ლათ. *re* კვლავ, *duplicatio* გაორმაგება) - დნმ-ს გაორმაგების უნარი. ყოველ ახლად წარმოქმნილ მოლეკულაში, როგორც წესი, ერთი დედისეული ძაფია, მეორე კი ახლად სინთეზირებულია. დნმ-ს ასეთ სინთეზს სხეანარად რეპლიკაცია-საც (იხ.) უწოდებენ.

რედუცია (ლათ. *reducere* დაბრუნება, აღდგენა) - რაიმე სტრუქტურის (ორგანოს, ქსოვილის) გამარტივება, ზომის შემცირება ან მისი სრულიად გაქრობა.

რედუცირება (ლათ. *reducere* დაბრუნება, აღდგენა, ბერძნ. *ismus* მდგომარეობა) - ბიოლოგიის განვითარების ეტაპი, რომელიც მიმდინარეობდა საკვლევე ობიექტების თანდათანობითი გამარტივების გზით. ბიოლოგიური დარგებიდან რედუქციონიზმის შედეგად დამოუკიდებელ დისციპლინებად ყველაზე უფრო ადრე ჩამოყალიბდნენ ბოტანიკა და ზოოლოგია.

რედუცირული სხეულბა (ლათ. *reducere* დაბრუნება, აღდგენა) - ოგივე პოლარული სხეულბაები ანუ პოლოციტები. მეთოზის პროცესში ოვოციტების დაყოფის შედეგად ციტოპლაზმა იყოფა 2 არათანაბარ ნაწილად. ერთ-ერთ შეიღულ უჯრედში ხედება დედა-უჯრედის თითქმის მთელი ციტოპლაზმა და ქრომოსომების ნახევარი, მეორე შეიღულ უჯრედში კი ციტოპლაზმის მხოლოდ უმინშენლო რაოდენობა და ქრომოსომების მეორე ნახევარი განასხეავენ პირველ და მეორე რედუქციულ სხეულბაებს.

რედუცენტები (ლათ. *reducens* აღმდგენელი, დაბრუნებელი) - ბაქტერიები და სოკოები, რომლებიც გარდაქმნიან ორგანულ ნარჩენებს არაორგანულ ნივთიერებებად. რედუცენტები საბოლოო რგოლია საკვებ ჯაჭვებსა და ეკოლოგიურ პირამიდაში.

რევაკცინაცია (ლათ. *re* კვლავ, *vaccinus* ძროხისა) - განმეორებითი აცრა.

რევერსია (ლათ. *reversio* დაბრუნება) - მუტანტურ ორგანიზმში გენეტილი ფენოტიპის აღდგენა განმეორებითი მუტაციის შედეგად. ეს პროცესი ხორციელდება სუპრესის ანდა ჭეშმარიტი მებრუნებითი მუტაციის შედეგად. არსებობენ მუტაციები, რომლებიც გენომს აბრუნებენ საწყის მდგომარეობაში.

რევერტანა (ლათ. *reversio* უკან

დაბრუნება) - რნმ-ს შემცველ ეირუსებში არსებული ფერმენტთა, რომელიც ეირუსის რნმ-ს სიახლოვეს ქმნის დნმ-ს მოლეკულას, ე.წ. პროდნმ-ს. ეს უკანასკნელი რნმ-დან ინფორმაციის გადაწერის შემდეგ ინკორპორირდება უჯრედის გენომში. სინონიმებია: რნმ-ზე დამოკიდებული დნმ-პოლიმერაზა და შებრუნების ტრანსკრიპტაზა.

რეჰმატიზმი (ბერძ. rheuma ნაღენი, ismus მდგომარეობა) - ორგანიზმის შემავარსებელი ქსოვილის აქტიური დაზიანებით მიმდინარე ინფექციურ-ალერგიული დაავადება. ეტიოლოგია დაკავშირებულია A ჯგუფის კემოლიზურ სტრეპტოკოკთან გულის დაზიანება რევმატიზმის მთავარი კლინიკური გამოვლინებაა.

რეჰმიკარდიტი (ბერძ. rheuma ნაღენი, kardia გული, itis ანთება) - რევმატიზმის დროს გულის მწვავე, ქვემწვავე ან ქრონიკული ანთება ენდოკარდიუმის, მიოკარდიუმისა და პერიკარდიუმის დაზიანებით.

რეზერვატი (ლათ. reservare შენახვა) - ტერიტორია, რომელსაც ნაკრძალის მსგავსი რეჟიმი ახასიათებს და რომელშიც დაცვის ობიექტს ძირითადად ბუნებრივი კომპლექსის ერთ-ერთი (ან რამდენიმე) სახეობა წარმოადგენს. არჩევენ რეზერვატების შემდეგ ფორმებს: ბოტანიკურს, ზოოლოგიურს, ჭაობურს, სამონადირეოს, ბუნებრივს და სხვა.

რეზერვი (ლათ. reservare შენახვა) - გამოუყენებელი, გადანახული შესაძლებლობები, რესურსები. მაგ. ორგანიზმის სასიცოცხლო რესურსები.

რეზერვუარი (ლათ. reservare შენახვა) - სისხლებისა და გაზებისათვის დასაგროვებელი, შესანახი ადგილი (აუზი, ბალონი და სხვა). 2.პარაზიტოლოგიაში ამ ტერმინით აღნიშ-

ნავენ ხოლმე მასპინძელს, რომელშიც დაგროვილია სხედასხვა ინეაზიური და ინფექციური აგენტები. მასში პარაზიტი ინაზიუნებს ცხოველმოქმედებას, გროვდება გარკვეული რაოდენობის, მაგრამ რაიმე მორფოლოგიურ ცვლილებას ან განვითარებას არ განიცდის.

რეჰსეცია (ლათ. resectio მოკეცა) - დაზიანებული ორგანოს ან მისი ნაწილის მოკეცვა.

რეზიდენტული (ლათ. residents მჯდომი, მყოფი) - ბიოლოგიაში აღნიშნულ ტერმინს უფრო ხშირად იყენებენ ე.წ. ფიქსირებული ანუ მჯდომარე მაკროფაგების აღსანიშნავად.

რეზისტენტობა (ლათ. resisto წინააღმდეგობის გაწევა) - ორგანიზმის მდგრადობა რაიმე აგენტების მიმართ, მაგ., შხამებისადმი. 2.ბაქტერიების მდგრადობა ანტიბიოტიკებისადმი, რის შედეგადაც წარმოქმნიან თერაპიისადმი რეზისტენტული შტამები.

რეზიუმე (ფრანგ. resume) - სტატიის წარმოაქმნელი სიტყვის არსის მოკლე შინაარსი მოხსენების, სიტყვის დასკვნით ნაწილი.

რეზონანსი (ლათ. resonans რაც იძლევა გამოძახილს) - სიხვეების (ბერის, ელექტრობის და სხვა) გაძლიერება რაიმე ზემოქმედების გაელენით. 2.წიგნზე, სტატიაზე, მოხსენებაზე, იდეაზე გამოძახილი, გამოხმაურება.

რეზორბცია (ლათ. re კვლავ, sorbeo ეყლაპე, ეშთანაქე) - სისხლის ან ლიმფის უჯრედული ელემენტებით აირისებრი ან ძლიერ დაქუცმაცებული მყარი ნივთიერებების შთანაქმა კუჭ-ნაწლავის ტრაქტიდან, კანქვეშა ქსოვილიდან, კანიდან და ა.შ. რაული საკვები ნივთიერებების უმეტესობა, როგორც წესი, რეზორბციამდე განიცდის ფერმენტულ ჰიდროლიზს (იხ).

რეზუს-შაქტორი (Rhesus მაიმუნის გეარია, ლათ. factor მიზეზი) - ჰემაგლუტინოგენი, რომელიც პირველად აღმოაჩინეს Macacus rhesus-ის სისხლში. რეზუს-ფაქტორთან არის დაკავშირებული ახალდაბადებულთა ჰემოლიზური დაავადება, აგრეთვე რეზუს-კონფლიქტი რეზუს-უარყოფით ქალსა და რეზუს-დადებით მამაკაცს შორის.

რეინვაზია (ლათ. re კვლავ, invasio შეტრა, საუდასხმა) - ვრსხელ უკვე დაუადებულის მეორედ დასენიანება იმავე პარაზიტებით, რასაც თან ახლავს იგივე ინვაზიური პროცესის განვითარება.

რეინვერსია (ლათ. re კვლავ, enverto გადაბრუნება, გადატრიალება) - მუტაცია, რომელიც აღადგენს ადრე დარღვეულ გენების თანმიმდევრობას.

რეინკარნაცია (ლათ. reincarnation გარდასახება) - ინდუსური ფილოსოფიის მიხედვით, გარდაცვლილის სულის სხვა ადამიანში ან ცხოველში გადასახლება.

რეინფექცია (ლათ. re კვლავ, infectio დასნებოვნება) - განმეორებითი დაინფიცირება ბაქტერიებით, ვირუსებით ან სხვა მიკროორგანიზმებით.

რეკაპიტულაცია (ლათ. recapitulatio განმეორება) - თანამედროვე ორგანიზმების ემბრიოგენეზში მოზრდილი წინაპრებისააივის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების განვითარება.

რეკომბინაცია (ლათ. re კვლავ, combinatio შეერთება) - გენეტიკაში: მშობლების გენეტიკური მასალის გადანაწილება შთამომავლობაში, რაც იწვევს ცოცხალი ორგანიზმების მემკვიდრულ კომბინაციურ ცვალებადობას. რეკომბინაციის ევოლუციური მნიშვნელობა მდგომარეობს იმაში, რომ ხშირად ორგანიზმისააივის სასარგებ-

ლონი არა ცალკეული მუტაციებით, არამედ მათი კომბინაციებით.

რეკომენდაცია (ლათ. recommendatio) - წერილობითი ან ზეპირი კეთილმოსურნე გამოხმაურება: რჩევა, მიითითება.

რეკონვალესცენცია (ლათ. re კვლავ, convalesco ვიკურნები) - გამოჯანსაღების პერიოდში მყოფი აუადმყოფი, ისეთი მდგომარეობა, როდესაც აუადმყოფობის ცხადი ნიშნები აღარ შეინიშნება, მაგრამ ორგანიზმის წინანდელი ჯანმრთელობა საბოლოოდ აღდგენილი არ არის.

რეკომბინაცია (ლათ. re კვლავ, combinatio შეერთება) - ხაზოვან განზომილებაში უკიდურესად მცირე, ელემენტარული ერთეული, რომელსაც ძალუძს რეკომბინაცია კროსინგოვერის (იხ.) პერიოდში რეკონი შუიკაცს ნუკლეოტიდების ორ წყვილს.

რეკონსტრუქციული უჯრედობა (ლათ. re კვლავ, constructio აგება, აშენება) - ბირთვის შემცველი არასიცოცხლისუნარიანი უჯრედული ფრაგმენტის (მინი-უჯრედის ანუ კარიოპლასტის) შერწყმა არასიცოცხლისუნარიან ციტოპლაზმურ ფრაგმენტთან (უბირთვიო უჯრედთან ანუ ციტოპლასტთან).

რეკონსტრუქცია (ლათ. re კვლავ, constructio აგება, აშენება) - რაიმეს ძირეული გარდაქმნა სრულყოფის, გაუმჯობესების, მოწესრიგების მიზნით.

რეკრეაცია (ლათ. recreatio აღდგენა) - 1. გამოფიტული ნიადაგის, გაჩეხილი ტყის აღდგენა 2. სასწავლო დაწესებულებებში - დასვენებისააივის განკუთვნილი დარბაზი ან შენობა.

რეკრესცენცია (ლათ. recrudescere ხელახლა დაწყება) - გაუმჯობესების შემდეგ აუადმყოფობის

შემობრუნება იხ. რეციდივი.

რეპერანტული (ლათ. recurrens) შებრუნებითა, შექცევითა) - რაიმე პათოლოგიური პროცესი რომელსაც განმეორება ახასიათებს (მაგ., შებრუნებითი ტიფი).

რელაქსანტები (ლათ. relaxatio დასუსტება, მოდუნება) - ფარმაკოლოგიური საშუალებანი, რომლებიც იწვევენ ჩონჩხის კუნთების მოდუნებას, ტონუსის დაქვეითებას.

რელაქსაცია (ლათ. relaxatio დასუსტება, მოდუნება) - სხეულის საზღვარსა და შიგნით მოდუნება, მას შემდეგ, რაც შეწყდა უარყოფითი ფაქტორების მოქმედება.

რელატიური (ლათ. relativus) - შედარებითი, პირობითი.

რელიზერი (ინგლ. relizer ინფორმაციის გადამცემი) - სიგნალი, რომელიც იმავე სახეობის ან იმავე ოჯახის წევრებში იწვევს საპასუხო ინსტინქტურ რეაქციას (მაგ., თაღის ნისკარტის ბოლოში წითელი ლაქა სტიმული ბარტყისათვის, რათა მან ნისკარტი გააღოს, ჩიტის გაღობა მიუთითებს ტერიტორიის დაკავებაზე და ა.შ.). ქვეითი რეაქციების გამწევი მექანიზმი.

რელიქტები (ლათ. relictum ნარჩენი) - მცენარეებისა და ცხოველების სახეობები, რომლებიც შემორჩენილია წარსულში ფართოდ გავრცელებული ფლორისა და ფაუნისაგან ორგანიზმი, საგანი ან მოვლენა, რომლებიც შენარჩუნებულნი არიან როგორც ძველი ეპოქების გადმონაშთი, როგორც შორეული წარსულის ნარჩენი.

რემინისცენცია (ლათ. remissio მოგონება) - მეხსიერების ერთგვარი გაუმჯობესება. დასწავლილის დროს განმავლობაში ბუნდოვნად მოგონება.

რემისია (ლათ. remissio შემცირება, შესუსტება) - ავადმყოფობის სიმპტომების დროებითი შესუსტება ან შეწყვეტა. მაგ., კლინიკურ-კემატოლოგიური რემისია ზოგიერთი ფორმის ლეიქემიის შემთხვევაში.

რემონტანტი (ფრანგ. remon-tant) - ერთ ევეტაციურ პერიოდში მრავალჯერადად მოყვადილ და ნაყოფმსხმოიარე მცენარე.

რენატურაცია (ლათ. re კვლავ, natura ბუნება) - ბიოლოგიურების მოლუკულების, მაგ., ცილების გადასვლა დენატურირებული (არააქტიური) მდგომარეობიდან ნატიურ (ბიოლოგიურად აქტიურ) მდგომარეობაში.

რენდომიზაცია (ინგლ. random შემთხვევითი, უწესრიგო) - ექსპერიმენტული ცხოველების შემთხვევითი განაწილება ჯგუფებში.

რენდომული (ინგლ. random შემთხვევითი, უწესრიგო) - ლაბორატორიული ცხოველები, რომელსაც არ გააჩნიათ ერთნაირი ანტიგენური მოზაიკა (დიამეტრალურად საწინააღმდეგო - ინბრედული ცხოველები).

რენესანსი (ფრანგ. renaissance) - აღორძინების ეპოქა. ევროპის მთელი რიგი ქვეყნების კულტურული იდეოლოგიის განვითარების, გაფურქვნის ეპოქა (XIV-XVI სს.).

რენომე (ფრანგ. renomée) - ენმეზე ჩამოყალიბებული აზრი, რეპუტაცია (იხ.).

რენტგენი (გერმანელი ფიზიკოსის ვ.რენტგენის გვარის მიხედვით, რომელმაც 1895 წელს აღმოაჩინა ეს სხივები) - რენტგენის სხივები წარმოადგენენ მოკლე ელექტრომაგნიტურ ტალღებს. გააჩნიათ მკერე საგნებში შეღწევის უნარი. რენტგენის სხივებს X-გამოსხივებასაც უწოდებენ.

რენტგენობრაფია (ერენტგენი,

ბერძნ. grapho ეწერ) - რენტგენის სხივების საშუალებით სურათის გადაღება.

რენტგენოლოგია (ერენტგენი, ბერძნ. diagnosis გამოცნობა) - ადამიანისა და ცხოველების დაავადებების დადგენა რენტგენოლოგიური გამოკვლევის საშუალებით. ორგანიზმის სხედასხევა ქსოვილებს გააჩნიათ რენტგენის სხივების შთანაწყობის სხედასხევა კოეფიციენტი.

რენტგენოლოგია (ერენტგენი, ბერძნ. logos მოძღვრება) - სამედიცინო და ეტერინარული დისციპლინა, რომელიც სწავლობს რენტგენის სხივების გამოყენების თეორიასა და პრაქტიკას ჯანმრთელი და ავადმყოფი ორგანიზმის გამოცნობისა და მკურნალობისათვის.

რემპირატორები (ინგლ. respiratori enteric orphan viruses-ის პირველი ასოები) - რმ-ს შემცველი ვირუსების ჯგუფი, რომელიც გამოყოფილია ადამიანისაგან, ცხოველებისა და მცენარეებისაგან. მათი ზომები 60-90 ნმ-ია. შეიცავენ რმ-ზე დამოკიდებულ დნმ-პოლიმერაზას. მრავლდებიან ციტოპლაზმაში. არიან პირობით-პათოგენური. ამ ვირუსების ჯგუფს მიეკუთვნება მწერების ციტოპლაზმური პოლიედროზის ვირუსი.

რემოლოგია (ბერძნ. rheos დინება, ნაკადი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს სხედასხევა მასალის, ნივთიერებების დინების თავისებურებებს სამედიცინო-ბიოლოგიური თვალსაზრისით, ბიორეოლოგია სწავლობს სისხლის, ზურგის ტვინის და სხვა ბიოლოგიური სითხეების დინებების პროცესებს.

რემოტაქსისი (ბერძნ. rheos დინება, ნაკადი, taxis განლაგება რიგში) - ზოგიერთი უმდაბლესი მცენარის, უმარტივესის და ცალკეული უჯრედების (მაგ., სპერმატოზოიდების) მოძ-

რაობა სითხის დინების საწინააღმდეგოდ. ზოგიერთი თევზის ცურვას წყლის დინების საწინააღმდეგოდ აგრეთვე რეოტაქსისს უწოდებენ.

რემოტროპიზმი (ბერძნ. rheos დინება, ნაკადი, tropos მიმართულება, ismus მდგომარეობა) - ტროპიზმის სახესხეობა, რაც გამოიხატება ზოგიერთი მცენარის თივისებაში, მიიღოს გარკვეული ორიენტაცია წყლის ნაკადის მიმართულებისადმი.

რემოვილები (ბერძნ. rheo დინება, ნაკადი, phileo მიყვარს) - სწრაფი წყლების ბნადარი ცხოველები (წყაი, მახვი, ცქერინა, კაპოეტი და ა.შ.).

რეპარაცია (ლათ. reparo აღადგენ) - ორგანოს, ქსოვილის, ორგანოიდის, მოლეკულის მთლიანობის აღდგენა. მაგ., პლაზმური მემბრანის მთლიანობის აღდგენა. დნმ-ს მოლეკულაში მომხდარი ქიმიური დაზიანებების აღდგენა.

რეპელენტები (ლათ. repello ეგდებ, ხელს ეკრავ) - მწერებისა და ტიპების დასაფრთხობად გამოყენებული ქიმიური საშუალებები. ეს ნივთიერებები მიეკუთვნებიან პესტიციდების ჯგუფს. მათ ოყენებენ ტრანსმისიური დაავადებების პროფილაქტიკისათვის, აგრეთვე იმ ფეხსახსრიანებისაგან თავდასაცავად, რომლებიც აფუჭებენ ტანსაცმელს, ავეჯს და სხვა. იხ. ინსექტიციდები.

რეპეტიცია (ლათ. repetitio განმეორება) - წინასწარ ჩატარებული მუშაობა, რაიმეს მომზადება. საჯარო გამოსვლის, სპექტაკლის, კონცერტის მომზადება. წინასწარი, სასინჯო შესრულება.

რეპლანტაცია (ლათ. re კვლავ, plantatio ნერგი) - მოკვეთილი ორგანოს მიხორცება იმავე ადგილზე.

რეპლიკა (ფრანგ. replique) - მოკლე

შენიშვნა, პასუხი შეკამათება ადგილიდან მცირე მოცულობის საგაზეო შენიშვნა, უპირატესად პოლემიკური ან კრიტიკული ხასიათისა.

რეპლიკაცია (ინგლ. replication ასლის წარმოქმნა) - ღნმ-ს რედუქციკაცია ან ეირუსის ნაწილაკების წარმოქმნა ღნმ-ს მოლეკულის კომპლემენტური პოლინუკლეოტიდური ჯგუფების კელაეწარმოქმნა ინტერფაზის სინაეზურ (S) პერიოდში. ეირუსების გამრავლება.

რეპლიკონი (ინგლ. replication ასლის წარმოქმნა) - გენომის ერთეული, რომელსაც ღნმ-ს ავტონომიური რეპლიკაციის უნარი გააჩნია; შერაცავს რეპლიკაციის საინიციაციო წერტილს.

რეპრესია-დირეპრესიის თეორია (ლათ. repressio დაარგუნება) - ანტისხეულების წარმოქმნის თეორია, რომლის თანახმად ანტოგენი იზუროკომპეტენტურ უჯრედში იწვევს ანტისხეულის სინაეზისათვის პასუხიშეგებელი გენების სპეციფიკურ დერეპრესიას.

რეპრესორი (ლათ. repressio დაარგუნება) - სპეციალური რეგულატორული ცილა, რომელიც წარმოიქმნება უჯრედში და ემსახურება ტრანსკრიპციის ანუ განსაზღვრული ოპერონიდან საინფორმაციო რნმ-ს სინაეზის შეწყვეტას.

რეპროდუქცია (ლათ. re კელაე, productio წარმოება) - 1. ინდივიდების გამრავლება. 2. სურათების, ნახატების, ნახაზების და ა.შ. აღდგენა პოლოგრაფიული ან ფოტოგრაფიული მეთოდებით.

რეპროდუქციული ჯგუფი (ლათ. re კელაე, productio წარმოება) - იმ ინდივიდების ერთობლიობა, რომლებიც უზრუნველყოფენ შთამომავლობის გაჩენას და გაზრდას რეპროდუქციული ჯგუფი შეიძლება შედგებოდეს

მამრისა და მდედრისაგან, მამრისა და რამდენიმე მდედრისაგან (იხ. პოლიგამია, პარამხანა), რამდენიმე მამრისაგან და ერთი მდედრისაგან (იხ. პოლიანდრია) და ა.შ.

რეპტილიები (Reptilia) - იხ. ქვეწარმავლები.

რეპუტაცია (ფრანგ. reputation) - ეინმეს ან რაიმეს ირგვლივ ჩამოყალიბებული საერთო აზრი.

რეჟიმი (ფრანგ. regime) - ცხოვრების, შრომის, დასვენების, სხვადასხვა დაავადებების მკურნალობის მტკიცედ დადგენილი წესი, განრიგი.

რესპირატორი (ლათ. respiratio სუნსაქვა) - ხელსაწყო, რომელიც ემსახურება სუნსაქვის, მხედველობის და სმენის ორგანოების დაცვას მკენე გაზების, მტერის და სხვ. ზემოქმედებისაგან.

რესპირატორული-დინციტიური პირუსი (ლათ. respiratio სუნსაქვა, ბერძ. syn ერთად, kytos უჯრედი) - მიეკუთვნება მიქსოიურუსების ოჯახს. რნმ-ს შემცველია. იწვევს მძიმე ანთებით პროცესებს სასუნსაქვი გაზების ქვედა განყოფილებებში. შერწყმის შედეგად ფორმირებული გიგანტური მრავალბირთვიანი უჯრედები (სინციტიები) არასიცოცხლისუნარიანი არიან, იღუპებიან და ლორწოვან გარსზე ტოვებენ დაწყლულებულ უბნებს, რაც მძიმე ბრონქიტების მიზეზი შეიძლება გახდეს.

რესპირაცია (ლათ. respiratio სუნსაქვა) - სუნსაქვა.

რესტიტუცია (ლათ. restituo აღდგენა) - აღდგენა, რეგენერაციის ერთ-ერთი ფორმა. ჯანმრთელობის სრული აღდგენა.

რესტრიქტაზი (ლათ. restrictio შეზღუდვა) - ფერმენტების კლასი, რომლებიც შლიან ღნმ-ს მოლეკულას

ცალკეულ ფრაგმენტებად.

რეტარდანტაბი (ლათ. retardatio შენელება) - ქიმიური ნივთიერებები, რომლებიც აბრკოლებენ, ანელებენ მცენარის ზრდას სიმალლეში, მოსავლის დამწიფების ეადის დარღვევის გარეშე. პერბიციდების ერთ-ერთი ფორმაა.

რეტარდაცია (ლათ. retardatio შენელება) - შსამომავლეებში, წინაპრებსაან შედარებით, ემბრიონული განვითარების ტემპების შენელება ან ორგანოს ემბრიონული ჩასახვის დაგვიანება. ტერმინი შემოთავაზებულია მ.პ.პაპლის მიერ 1866 წელს.

რეტინცია (ლათ. retineo შეაკავებ) - ღრუ ორგანოებსა ან გამომტან მილში შიგთსაესის გამოყოფის შეკავება.

რეტიკულოციტი (ლათ. reticulum ბადისებრი, ბერძ. κητος უჯრედი) - ერთიროციტის დიფერენცირების წინა სტადია. ერთიროციტის მსგავსად ბირთვი არ გააჩნია.

რეტიკულურ-ენდოთელური სისტემა (ლათ. reticulum ბადისებრი, endon შიგნით, thele ძუძუს თაეი) - ძელის ტეინში, ლიმფურ კვანძებში, ელენსაში, ლეიძლში, თირკმელზედა ჯირკვალში, ჰიპოფიზში და სხე. მეზენქიმიური წარმოშობის უჯრედების ერთობლიობა. გააჩნიათ ფაგოციტებად მკროფაგებად გარდაქმნის უნარი, რითაც ხდება ორგანიზმის დაცვა ტოქსინებისა და სხედასხეა მიკროორგანიზმების ზემოქმედებისაგან. სინონიმი: მკროფაგული სისტემა ან რეტიკულურ-პისტიოციტური სისტემა.

რეტიკულური უჯრედი (ლათ. reticulum ბადისებრი) - მოძველებული ტერმინია. იგულისხმება მკროფაგი.

რეტიკულური ქსოვილი (ლათ. reticulum ბადისებრი) - მოძველებული

ტერმინია. იგულისხმება ძელის ტეინი, ლიმფური კვანძები, ნუშისებრი ჯირკვლები, რომლებიც წარმოქმნიან ქემოპოეზურ უჯრედებს.

რეტინოპათია (ლათ. retina თეალის ბადურა, pathos ტანჯვა) - თეალის ბადურის დაეადებები.

რეტორტა (ლათ. retorta მოღუ-ნული) - მსხლის ფორმის ჭურჭელი, გრძელი, მოღუნული ყელით, რომელიც გამოიყენება სითხეების გამოხდისათეის და ნივთიერებების დაშლისათეის გაცხელების საშუალებით.

რეტრაქცია (ლათ. retraction შემუა) - სისხლის შრატის თაეისათეადი (სპონტანური) გამოყოფა კოლტისაგან.

რეტროგრადული (ლათ. retro უკან, gradus ნაბიჯი, საფეხური) - უკან მიმავალი. მაგ. რეტროგრადული ანეზია.

რეტროვირუსები (ლათ. retro უკან, virus შხამი) - ეირუსების ერთ-ერთი ოჯახი, რომლის დამახასიათებელი ნიშანია ეირონში ფერმენტ რევერტაზას (შებრუნებითი ტრანსკრიპტაზას) არსებობა ამ ოჯახში 3 ქეოვჯახია: სპუმეირუსები, ონკოეირუსები და ლენტეეირუსები. ამ უკანასკნელის ერთ-ერთი წარმომადგენელია აივ-ი (იხ).

რეტროსპექტიული (ლათ. retro უკან, spectare ყურება) - წარსულისადმი მიძღნეილი. რაც ეძღნება წარსულის განხილვას (მაგ. ეპიდემიოლოგიური ანალიზი განხილვას მოვლენებს, პროცესებს და სხე. წარსულში ანუ რეტროსპექტიულად).

რეუტილიზაცია (ლათ. re კვლავ, utilis სასარგებლო) - მცენარის მიერ დაბერებული და მომაკვდავი ფოთლებისა და ყლორტების ნივთიერებების გამოყენება ახალგაზრდა ორგანიზმის ზრდისათეის.

რეფერატი (ლათ. *referre* მოხსენების გაკეთება, სნობის მიცემა) - სამეცნიერო შრომის, წიგნის და სხვ. მოკლე, ზეპირი ან წერილო-ბიით გადმოცემა. რაიმე თემისადმი მიძღვნილი მოხსენება, რაც ემყარება ლიტერატურული და სხვა წყაროების მიმოხილვას.

რეფერენტი (ლათ. *referens* მომხსენებელი) - პიროვნება, რომელიც რეფერატს კითხულობს; თანამდებობის პირი, რომელიც გარკვეულ საკითხებში მომხსენებელია ან კონსულტანტი.

რეფლექსია (ლათ. *reflexus* ასახვა, ანარეკლი) - საკუთარი აზრების და განცდების ანალიზი. ეჭვებისა და მერყეობებით საესე ფიქრები.

რეფლექსი (ლათ. *reflexus* ასახვა, ანარეკლი) - გარე სამყაროსა და შინაგანი გარემოს ცვლილებაზე ცოცხალი ორგანიზმის სწრაფი რეაქცია, რომელიც ხორციელდება რეცეპტორების გაღიზიანების საპასუხოდ ცენტრალური ნერვული სისტემის საშუალებით. უპირობო რეფლექსი თანდაყოლილია, პირობითი კი ცხოვრების მანძილზე გამოიშელება განასხვავებენ კვამბაციურ, დამცველობით, საორიენტაციო და სხვა რეფლექსებს. პირობით რეფლექსებზე სწავლება ჩამოაყალიბა რუსმა მეცნიერმა ი.პ.პავლოვმა (1849-1936).

რეფლუქსი (ლათ. *refluxus* დენა უკან მიმართულებით) - სისხლის (შარდის ან რენტგენოკონტრასტული მასის) არაბუნებრივი მიმართულებით დენა.

რეფრაქტირული (ფრანგ. *refractaire* ძნელად შემთავისებელი) - დააუდება, რომელიც მკურნალობას არ ექვემდებარება. მაგ., რეფრაქტერული ანემია.

რეფრაქცია (ლათ. *refractio* გარდაეტება) - სინათლის სხივის

გარდაეტება. მაგ., თეალის რეფრაქცია - თეალის უნარი გარდაეტებოს სინათლის სხივები.

რეფუგიუმი (ლათ. *refugium* თავშესაფარი) - ხმელეთის ზედაპირის ან მსოფლიო ოკეანის ფსკერის მონაკვეთი, სადაც სახეობა ან ცოცხალ არსებასა ჯგუფი გადარჩა არახელსაყრელ გეოლოგიურ პერიოდში და დღესდღეობით შემორჩენილია ამ მონაკვეთზე.

რექტოსკოპია (ლათ. *rectum* სწორი ნაწლავი, ბერძ. *skopeo* ეუყურება) - სწორი ნაწლავის დათვალეობა, შესწავლა ინსტრუმენტული გზით.

რეცედეტი (ლათ. *recedo* გაქრობა, გადახრა) - ინდივიდი, რომელიც დაარგუნული, დაზარულია ცხოველთა ჯგუფში თავისი სისუსტის გამო. აღინიშნება როგორც "ომეგა".

რეცენზია (ლათ. *recensio* განხილვა) - სამეცნიერო შრომის, მხატვრული ლიტერატურის და სხვ. კრიტიკული შეფასება.

რეცენტული (ლათ. *recenter* ახლახან) - თანამედროვე და არც თუ დიდი ხნის წინათ გადაშენებული ცხოველები და მცენარეები.

რეცეპტი (ლათ. *receptio* ეილება) - ექიმის მიერ შედგენილი ფურცელი, ბარათი, რომელშიც აღნიშნულია წამლის შედგენილობა, აგრეთვე მისი მიღების წესები. 2. რაიმეს დამზადების წესი.

რეცეპტორები (ლათ. *receptor* მიმღები) - 1. მგრძობიარე ნერვების დაბოლოებანი, რომელიც სპეციფიკურ გაღიზიანებას აღიქვამენ. გამღიზიანებლის ბუნებიდან გამომდინარე განასხვავებენ: მექანორეცეპტორებს, სურმორეცეპტორებს, ფოტორეცეპტორებს და სხვა. 2. უჯრედის პლაზმურ მემბრანაზე

ლოკალიზებული ცილოვანი წარმო-
ქმნები (მაგ. აივ-ის გლიკოპროტეინს,
gp 141-ს გააჩნია ტრაიპიზმი იმუნოკო-
მპეტენტური უჯრედების მემბრანის
ცილოვანი რეცეპტორის, CD4-სადმი).

რეცესიული გენები (ლათ. re-
cessus და შორება, უკან დახევა, genos
დაბადება, წარმოშობა) - გენები, რომ-
ლებიც იარგუნებიან მათი ადელელები
- დომინანტური გენებით.

რეცესიული ნიშანი (ლათ. re-
cessus და შორება, უკან დახევა) - ფერო-
ტიპური გამოვლინების ერთ-ერთი
ფორმა. ეს ნიშან-თვისება დაარგუ-
ნულია, ხოლო მეორე მულაენდება,
ეი დომინანტურა გენის დომინანტური
ფორმა თავის მოქმედებას აუღენს
ჰომო- და ჰეტეროზოგოტურ მდგომ-
არებაში, რეცესიული გენი კი
ელინდება მხოლოდ დომინანტურის
უმოქმედობის (არყოფნის) შემთხვევაში.

რეციდივი (ლათ. recidivus რაც
მეორდება) - სავადმყოფობის შემობრუ-
ნება. 2. რაიმე გამჭარალი მოვლენის
განმეორება.

რეციპიენტი (ლათ. recipientis მიმ-
ლები) - ადამიანი, რომელსაც სისხლს
გადაუსხამენ ან რაიმე ორგანოს გადა-
უნერგავენ. ასეთი გადაწერვას რო-
გორც სამკურნალო, ასევე კოსმეტი-
კური მიზნებიც შეიძლება გააჩნდეს.

რეციპროკული (ინგლ. recipro-
cal ორმხრივი) - ქრომოსომული აბერა-
ციის, კერძოდ, ტრანსლოკაციის ერთ-
ერთი ფორმა. მდგომარეობს ქრომოსო-
მების სვემენტების ბალანსირებულ
მიმოცვლაში.

რეპრესიის თეორია - ამ თეორიის
თანახმად სიმსიენეს იწვევს ე.წ.
„სიმსიენური ჩანასახი“, რომელიც
შეიძლება იყოს როგორც ემბრიონული,
ასევე პოსტემბრიონული წარმოშობისა
ეს თეორია ჩამოაყალიბა კრიზპრატსმა

1914 წელს.

რიბოზა - პენტოზური შაქარი ფო-
რმულა: $C_5H_{10}O_5$, რიბონუკლეინის
მჟავის შემადგენლობაში შემავალი
მონოსაქარიდა.

რიბონუკლეოზი - ფერმენტები,
რომლებიც შლიან რნმ-ს და სინაუ-
ზურ რიბონუკლეოტიდებს პოლინუ-
კლეოტიდურ ჯაჭვში ფოსფორდიესუ-
რული კავშირების დაზღვევის საშუა-
ლებით.

რიბონუკლეინის მჟავა (რნმ) -
ნუკლეინის მჟავების ერთ-ერთი ტიპი,
რომელსაც უნივერსალური გაერცე-
ლება აქვს ცოცხალ სამყაროში. იგი
შედგება ნუკლეოტიდებისაგან, რო-
მელთა შემადგენლობაში შედის აზო-
ტოვანი ფუძეები - ადენინი, გუანინი,
ციტოზინი და ურაცილი, ნახშირწყალი
რიბოზა, აგრეთვე ფოსფორის მჟავას
ნაშთი. რნმ იამაშობს მნიშვნელოვან
როლს გენეტიკური ინფორმაციის რეა-
ლიზაციასა და ცილების ბიოსინთეზში.
განასხეავენ სანიფორმაციო, სატ-
რანსპორტო და რიბოსომულ რნმ-
ებს.

რიბოსომა (რიბონუკლეინის
მჟავა ბერძნ. soma სხეული) - სფერული,
ელექტრონულად მკერივი, 15-30 ნმ
დიამეტრის გრანულეია, რომლებიც
თავისუფლად არიან განლაგებულნი
ციტოპლაზმაში ანდა ჯგუფურად -
ენდოპლაზმური ბადის მემბრანებზე.
რიბოსომები შეიცავენ რიბოსომულ
რნმ-ს და წარმოადგენენ ცილების
სინთეზის მსაყარ ორგანოიდებს.

რიბი - ერთ-ერთი ტაქსონომიური
კატეგორია, რომელიც აერთიანებს
მონასიუსავე ოჯახებს. მონასიუსავე
რიბები ერთიანდებიან კლასში.

რიბიდული (ლათ. rigidus
გაშეშებული, გაქცეული) - ლუჯრდის
პლაზმური მემბრანის მიერ ერთი და

ოგვე ფორმის შენარჩუნება. 2.მძიმედ მოძრაობა, გახევება, სიტლანქე მაგკუნსუების რიგიდულობა.

რიბორიზმი (ლათ. rigor სიმტკიცე სიმკაცრე) - რაიმე პრინციპების, წესების ზედმეტად მკაცრი, ურყევე დაცვა, შესრულება, უმეტესწილად ზნეობის და საეკლესიო საკითხებში.

რიღ-შტარნბერგის უჯრედი (ამერიკელი და გერმანელი პასოლოგების ღმრწმის და ძ.შტარნბერგის საპატრიუკუმულოდ) - ლიმფოგრანულომატოზისასაყის პასოგნომური ორ- ან მრავალბირთიანი გიგანტური უჯრედი.

რიზომპენტოსი (ბერძ. rhiza ფესვი, benthos სიღრმე) - წყალმცენარეების რიზოიდებზე ბინადარი ბენსოისი (იხ).

რიზომიონტები (ბერძ. rhiza ფესვი, bios სიცოცხლე) - მცენარეების ფესვებთან ან რიზოიდებთან ახლოს მცხოვრები, ძირითადად მიკროსკოპული ორგანიზმები. რიზომიონტებს მიეკუთვნებიან: ბაქტერიები, ჭიები და სხვა.

რიზოიდეზი (ბერძ. rhiza ფესვი, oides სახე) - ხავსების, მღიერების, ზოგიერთი წყალმცენარის და სოკოს, აგრეთვე გეიმრების წინაზრდილების ფესვისმაგვარი წარმონაქმნები, რომლებიც ფესვის ფუნქციას ასრულებენ.

რიზოსფერო (ბერძ. rhiza ფესვი, sphaira სფერო) - ფესუსთან უშუალო შეხებაში მყოფი ნიადაგის სახელი (2-3 მმ) შრე, რომელიც მიკროორგანიზმების დიდ რაოდენობას შეიცავს. აღნიშნული მიკროორგანიზმები ხელს უწყობენ მცენარეების მიერ ნიადაგში არსებული შებენიების უკუყვას ააჩი-სებას, ასინაუებენ ბიოლოგიურად აქტიურ ნივთიერებებს, შედიან სიმბიოზურ ურთიერათებში მცენარეებთან, გამოყოფენ ტოქსინებს, მონაწილეობენ

დენიტრიფიკაციაში და ა.შ.

რიტმი (ბერძ. rhythmos) - ნებისმიერი სანაბარზომიერი მონაცვლეობა, მორიგობა, გამოზომილი მოქმედება (მაგ., მოძრაობის რითმი, გულის მუშაობის რითმი და ა.შ.).

რიკეტსია (Rickettsia) - ბაქტერიებზე უფრო მცირე და ვირუსებზე უფრო დიდი ზომის მიკროორგანიზმები, რომელსაც სახელი დაერქვათ მათი შესწავლის პროცესში დაღუპული ამერიკელი პასოლოგის ჰრიკეტსის საპატრიუკუმულოდ. ჩვეულებრივ პარაზიტობენ ფეხსახსრიანებში. ადამიანში იწვევენ პარტახტიან ტიფს, მარსელის ანუ ხმელსაშუა ზღვის, ქუ ციბეცხელებებს და სხვა დაავადებებს. მათ რიკეტსიოზებს უწოდებენ.

რინიტი (ბერძ. rhis, rhinos ცხვირი, itis ანთება) - ცხვირის ღრუს ლორწოვანი გარსის ანთება, ახასიათებს ლორწოს დიდი რაოდენობით გამოყოფა და ცხვირით სუნსაქვის მოშლა.

რინოვირუსები (ბერძ. rhis, rhinos ცხვირი, ლათ. virus შხამი) - პიკორნაიერუსების ოჯახის გვარია, რომლის წარმომადგენლებს არა აქვთ გარეთა მემბრანა, ხოლო გენომი წარმოდგენილია რნმ-ის ერთჯგუფიანი ხაზოვანი არაფრაგმენტირებული მოლეკულით. ვირუსების ამ გვარში შედიან სურქულის და მწვავე რესპირატორული დაავადებების გამომწვევეები.

რინოლითები (ბერძ. rhis, rhinos ცხვირი, lithos ქვა) - ცხვირში მოხვედრილი სხედასხვა წარმოშობის უცხო სხეულები, რომელნიც შესაძლებელია სხედასხვა პასოლოგიური პროცესების (მაგ., ანთებების) მიზეზი გახდნენ.

რინოპლასტიკა (ბერძ. rhis, rhinos ცხვირი, plastike ექვრწავ, ექანდაკე) - ცხვირის გასწორების

ან აღდგენის ოპერაცია.

რინორაგია (ბერძნ. rhis, rhinos ცხვირი, ლათ. rrhagia ძლიერი გამოყოფა) - სისხლდენა ცხვირიდან.

რინორეა (ბერძნ. rhis, rhinos ცხვირი, rheo მოვედინება) - ცხვირის ლორწოვანი გარსის ექსუდატის ჭარბი გამოყოფა.

რიტორიკა (ბერძნ. rhetorike) - მეცნიერება ორატორულ ხელოვნებაზე მტკვერმეტყველების თეორია.

რიტუალი (ლათ. ritualis საზეიმო ცერემონია) - ცხოველების რიტუალური ქცევა ანუ ერთი სახეობის ინდივიდების ქცევის სტანდარტული ფორმები ამავე სახეობის საწინააღმდეგო სქესის ინდივიდებთან მიმართებაში. რიტუალს გააჩნია პოზიტიური ან ნეგატიური დემონსტრაციების მნიშვნელობა, რითაც ინფორმაციულ ზემოქმედებას ახდენს სხვა ინდივიდებზე.

რიშპი (გერმ. Riff წყალქვეშა ქვა) - იხ. ატოლი და მარჯნის რიფები.

რიშტა (Dracunculus medinensis) - ძლიერ დიდი ზომის ნემატოდაა ადამიანი ავადდება წყალთან ერთად შუალედური მასპინძლის, ციკლოპის გადაყლაპვით. ლარვის გადაყლაპვის მომენტიდან მდედრის სქესობრივ მომწიფებამდე საჭიროა 1 წელი. დაავადება გამოიხატება კანის დაწყლულებაში. მკურნალობა ოპერაციულია. იგივე დრაკუნკულოზი.

რნმ-ზე დამოკიდებული დნმ-პოლიმერაზა - იხ. რევერტაზა.

როსტრუმი (ლათ. rostrum ხომალდის ცხვირი) - 1. ნამარხი თავფეხიანი მოლუსკების, ბელმნიტების ჩონჩხის ნაწილი. 2. ზოგიერთი სიფიხის, განსაკუთრებით ზეიგანების და ზუსიხისებრთა თავების წინა ნაწილი. 3. ფეხსახსრიანების მიხელოება-მწუწნავი

ტიპის პირის ორგანო.

როშეოციტოზი (ბერძნ. rophceo ეწოვ, ვისრუტაე, kytos უჯრედი) - უჯრედის მიერ, უმცირეს ეპიკოლუმში სუბმიკროსკოპული ნაწილაკებისა და მიკრობოლექულების შიანსქმა გარემოდან. პინოციტოზისაგან ეს პროცესი განსხვავდება სუბმიკროსკოპული მასშტაბებით და შიანსქმული ნაწილაკების უფრო მაღალი სიმკერეით. ამ ტერმინს ხშირად იყენებენ ეირუსების უჯრედში შეჭრის პროცესის აღსანიშნავად.

რუბერულა (ლათ. ruber წითელი) - იხ. წითურა.

რუბივირუსები (Rubivirus) - რნმ-ს შემცველი ეირუსების გეარია, რომელიც შედის ტოგაეირუსების ოჯახში. მაგ: ადამიანისაჟის პათოგენური წითურის ეირუსი (რუბოლა).

რუდიმენტები (ლათ. rudimentum ჩანასახი, საწყისი) - ორგანო, რომელსაც ორგანიზმის ისტორიული განვითარების პროცესში დაკარგული აქვს თავისი პირვანდელი მნიშვნელობა და სრულად, მაღიანად არ ვითარდება.

რუპტურა (ლათ. ruptum ვწყვეტ, ეგლეჯ, ეარღვევ) - ქსოვილის მაღიანობის დარღვევა რაიმე მიზეზის გამო. მაგ. საშვილოსნოს, გულის კედლის გაგლეჯა.

რისმპაზა ბაქტერიები - რძის-მუაეა დუდილის ბაქტერიები. ფაქულტატური ანაერობებია, უსპოროგრამ-დადებითი ჩხირები და კოკები. გეხედებიან რძესა და რძის პროდუქტებში, მკენარეებზე და მათ ხრწნად ნარჩენებზე, ადამიანისა და ცხოველების ნაწლავებში. გამოიყენებიან კვების მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში (მაგ. სილოსის დამზადებაში), აგრესივე დექსტრანების მისაღებად. ამ უკანასკნელსაგან ამზადებენ

სისხლის პლაზმის შემცველს.

"რძის შაქტორი" - იგივე ბიტნერის ეირუსი (იხ.).

რწყილები (Aphaniptera) - ეკებსა-სხრანსა ტიპის, მწერების კლასის, რწყილების რიგის, ადამიანისა და ცხოველსა პარაზიტება აქვს მხეველეთა-მწუნავი ტიპის პირის აპარატი. ცნობილია ადამიანის, ძაღლის და ეორსაგვის რწყილები. შავი ჭირის ბაქტერიის გადამტანია მღრღნელებიდან ადამიანზე.

ს

სააფთიაქო გვირილა (Chomilla recutita) - ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთერის ზეთს, ფლავონოიდებს, ნიკოტინის, ასკორბინის, იზოვალერიანის, სალიცილის და სხვა მჟავებს, კაროტინს, ქოლინს და ა.შ. გააჩნია ანსების საწინააღმდეგო, სისხლის დენის შემაჩერებელი, ანტისეპტიკური, ტკივილგამაყუჩებელი, სედატიური და სხვა თვისებები. გამოიყენება გასტრიტების, ენტერიტების, ლეიძლის, ნაღლის ბუშტის, ითრკმლების, შარდის ბუშტის დაეადებების და სხვა პათოლოგიების დროს.

სამიტალური (ლათ. sagitta ისარი) - წარმოდგენილია სიბრტყე, რომელიც გაივლის ვერტიკალურად სხეულის შუაზე, წინა-უკანა მიმართულებით და სხეულის ყოფს მარჯვენა და მარცხენა ნახევრებად.

სადიზმი (ლათ. sadismus ფრანგ

მწერლის, მარკიზ დე სადის გეარის მიხედვით მან პირველმა აღწერა ასეთი სქესობრივი გაუკუღმართება) - გამოხატება მისწრაფებით, რასა ტკივილი მიაყენოს პარტნიორს. სხვისი წვალებით, ტანჯვით მიღებული სიამოვნება.

სადიფერენციატო მარკმ-რები (ლათ. differentia განსხვავება, ფრანგ. marquer მონიშვნა) - მორფოლოგიური, იმუნოლოგიური, ბიოქიმიური და სხვა სპეციფიკური ნიშნები, რომლებიც განსაზღვრავენ უჯრედების დიფერენციაციას.

სადღეღამისო რითმები - ბიოლოგიური პროცესებისა და მოვლენების ინტენსივობისა და ხასიათის ცვლილებები, რაც მეორდება დღე-ღამური პერიოდულობითა აღნიშნული მოვლენა ახასიათებს ბიოქიმიური და ფიზიოლოგიური პროცესების უმეტესობას (უჯრედების გაყოფის სიხშირეს, სხეულის ტემპერატურის ცვლილებებს, ნიუთრებასა ცვლის ინტენსივობას და ა.შ.). ადამიანს გააჩნია დაახლოებით 100 ფიზიოლოგიური ფუნქცია, რომელთაც სადღეღამისო რითმები ახასიათებს.

სამანა (ესპ. sabana) - ეკვატორის ორივე მხარეს მდებარე ტროპიკული სტეპების ზონები. საენა ხასიათდება ბალახოვანი საფარით და ცალკეული ხეებით ან მათი ჯგუფებით და ბუჩქნარით. საენას აფრიკაში მთელი კონტინენტის 40%-მდე უჭირავს. საენა გვხვდება აგრეთვე სამხრეთ ამერიკაში, ავსტრალიასა და სამხრეთ აზიაში.

საზაპთრო (Citrullus edulus) - ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს B ჯგუფის ვიტამინებს, ასკორბინის და ფოლიუმის მჟავებს, შაქრებს, ფრუქტოზას, რკინას და უჯრედის დიდ რაოდენობას. იყე-

ნებენ როგორც ძლიერ შარდმდენ და სიცხის დამწვევ საშუალებას დადებით გავლენას ახდენს დიაბეტიან და ანემიურ ავადმყოფებზე უჯრედისის დიდი რაოდენობა ასტიმულირებს ნაწლავების პერისტალტიკას და ხელს უწყობს ორგანიზმიდან ქოლესტერინის ჭარბი რაოდენობის გამოდევნას. საზამთროს ქერქს იყენებენ როგორც ღირებულ საშუალებას.

საზომბალობრივი მწერები - ჯგუფურად, დიდი თანასაზოგადოებების სახით მცხოვრები მწერები (ფუტკრები, ჭიანჭველები, ტერმიტები).

სამთხლმი (testis) - მამაკაცის წყვილი ორგანო, რომელშიც გამოიშვება სპერმა მოთავსებული სათესლე პარკში.

საინკუბაციო პერიოდი (ლათ. incubatio გამოჩეკა) - ლავადმყოფობის ფარული პერიოდი - დასნებოვნების მომენტიდან დაავადების პირველი სიმპტომების გამოვლენამდე. ჰაქტერული კულტურის გაჩერება ინკუბატორში (იხ.) მაქსიმალური ზრდის მისაღწევად. პეკერცხში ჩანასახის განვითარებისასავე საჭირო დრო.

საიტი (ინგლ. site ადგილი, ადგილმდებარეობა) - გენის რეკომბინაციურ რუკაზე წერტილოვანი მუტაციის ადგილმდებარეობა. ყოველი საიტი ღმმ-ის ორჯაჭვიან მოლეკულაში შეესაბამება ნუკლეოტიდების განსაზღვრულ წყვილს ან იმ ეირუსების ერთ ნუკლეოტიდს, რომელსა გენეტიკური მასალა წარმოადგენილია ღმმ-ის ერთი ჯაჭვი ან რნმ-ით.

საქმისრო ბაქმიოა (ლათ. sectio Caesarea) - ხელოვნური მშობიარობა მუცლის ღრუსა და საშვილოსნოს გაკვეთით. აღნიშნულ სახელწოდებას უკავშირებენ რომის იმპერატორს, თულუს ცეზარს (კეისარს), რომელიც

ეითომდა ამ ოპერაციის საშუალებით დაიბადა.

საკვები ბოჭკოები - ძნელად ასათვისებელი მცენარეული წარმოშობის სტრუქტურული პოლისაქარიდებია, რომლებიც არ მოინელებიან წერილ ნაწლავებში. საკვები რაციონის ეს კომპონენტი წარმოდგენილია ცელულოზით (უჯრედისით), პემიცილულოზით, ლიგნინით და პექტინოვანი ნიუთერებითა უხეში საკვები ბოჭკოებით განსაკუთრებით; მდიდარია ახალი სტაფილო, ჭარხალი, ბოლოკო, კომბოსტო, პური, ბურღული და სხვა საკვები ბოჭკოები ამცირებენ საკვების კალორიულობას, აგრეთვე ხელს უწყობენ ნაღვლის ბუშტის უფრო რთიმულ და ძლიერ პერისტალტიკას. ბოლო წლების მონაცემებით, უხეში საკვები ბოჭკოები განიხილება როგორც ანტიკარცნოგენური კომპონენტი.

საკმარსხე (ovaria) - შერეული სეკრეციის ქალის სასქესო ჯირკვლები, რომლებშიც წარმოიქმნება და ეითარდება კვერცხუჯრედები (იხ.). საკვერცხეებში მდებარეობს მომრგვალო ფორმის ფოლიკულები, რომლებიც მომწიფებისას სკლებიან და გამოათავისუფლებენ კვერცხუჯრედებს გამსქდარი ფოლიკულის ადგილზე ჩნდება ეწ. ყვითელი სხეული. ადამიანს ეს ორგანო ორი აქეს, ზოგიერთ ცხოველს კი კენტი (მაგ. ფრინველებში ერთი საკვერცხე რედუცირებულია, ხოლო ზოგიერთ ფეხსახსრიანში ორივე საკვერცხის შერწყმის საშუალებით წარმოქმნილია ერთი).

საკონსულტაციო კაბინეტი (ლათ. consultatio მოთათბირება) - საექიმო დაწესებულება, სადაც სპეციალისტები რჩევა-დარიგებას იძლევიან (მაგ. ქალთა კონსულტაცია, ბენეტიკური კონსულტაცია და სხვა).

საპრალური (ლათ. os sacrum წმინდა ძელი) - 1.წმინდა. ის, რაც მიეკუთვნება რელიგიურ კულტს და რიტუალს. 2.გაუის ძელისა.

სალპარსანო (ლათ. salv (arc) გადარჩენა. ბერძნ. arseni მამაკაცური, ძლიერი) - გერმანელი პ.პრ.ლიხის (კუმორული იმუნიტეტის ფუძემდებლის) მიერ გამოგონებული დარიშხანის (arsenicum) პრეპარატი ნმნ, რითაც იგი ცდილობდა ასაშანგის (სიფილისის) განკურნებას. გამოიყენებოდა აგრეთვე მალარიის, შებრუნებითი ტიფის და ზოგიერთი სხვა დაავადების სამკურნალოდ.

სალივატია (salivatio) - ნერწყვის დენა.

სალმონელა (Salmonella. სახელი დაერქვათ ამერიკელი პათოლოგის დ.პ.სალმონის საპატივცემულოდ) - ბაქტერიათა ჯგუფი, რომლებიც იწვევენ პარატიფებს, შუკლის ტიფს, მწვავე გასტროენტეროკოლიტს და სხვა მიეკუთვნებიან Enterobacteriaceae-ს ოჯახს, გრამუარყოფითებია, არ წარმოქმნიან სპორებსა და კაფსულებს.

სალმონელოზი (ბაქტერია Salmonella, ბერძნ. osis მდგომარეობა) - სალმონელებით ინფიცირებული საკვების მიღებით, წარმოქმნილი მწვავე ინფექციური დაავადება, რაც ვლინდება მწვავე გასტრიტის, გასტროენტერიტის ან გასტროენტეროკოლიტის სახით. გამოირჩევა ხანგრძლივი მტარებლობით.

სალინგოტი (ბერძნ. salpinx, salpingos მილი, itis ანაბება) - საშვილოსნოს მილების ანაბება.

სალტაციონიზმი (ლათ. saltacium ბუნეთა ismus მდგომარეობა) - ახალი სახეობების, გვარების და სხვა სისტემატიკური კატეგორიების ჩამოყალიბება მყისიერად, ნახტომისებური

გარდაქმნების შედეგად.

სალსინო - საქარსიელოში სამკურნალო მცენარეების საფუძველზე დამზადებული პრეპარატი. გამოაქვს ჩირქი ნებისმიერი რბილი ქსოვილიდან გამოიყენება ანაბებითი პროცესების, ნირქოვანი და ჩირქმადი ინფექციების და ა.შ. სამკურნალოდ.

სამედიცინო გენეტიკა (ბერძნ. genesis წარმოშობა) - გენეტიკის დარგი, რომელიც ადამიანის ინდივიდუალური განვითარების (ონტოგენეზის) პერიოდში სწავლობს მემკვიდრულად განპირობებულ მორფოლოგიური და ფუნქციური დარღვევების საკითხებს, დამემკვიდრების ფენოტიპური რეალიზაციის და გაფრცვლების კანონზომიერებებს, აგრეთვე მემკვიდრული დაავადებების პროფილაქტიკისა და თერაპიის მეთოდებს.

სამედიცინო-გენეტიკური კონსულტაციები (ბერძნ. genesis წარმოშობა, ლათ. consultatio მოთხოვნა) - სამედიცინო დახმარების ფორმა, რაც ეყრდნობა სამედიცინო გენეტიკისა და ადამიანის გენეტიკის წარმატებებს. აღრიცხავს მემკვიდრული დაავადებებით შეპყრობილ პირებს, აუადმყოფებსა და მათ ოჯახებზე ატარებს დისპანსერულ დაკვირვებას, იძლევა გენეტიკური ხასიათის რჩევედარიგებას და ადგენს აუადმყოფი ბავშვის გაჩენის რისკის ხარისხს. ბოლო ხანებში ფართოდ დანიერვა პრენატალური დიაგნოსტიკა, ულტრაბგერითი სკანირების მეთოდი და სხვა.

სამედიცინო გოგრაფია (ბერძნ. ge დედამიწა, grapho ეწერ) - ბიოლოგიასა, მედიცინასა და გეოგრაფიას შორის მომიჯნავე მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ბუნებრივ და სოციალურ-ეკონომიკურ ფაქტორებს

და გეოგრაფიული გარემოს პირობებს, რაც ელინდება მოსახლეობაზე დადებითი ან უარყოფითი ეფექტებით. მეცნიერების ეს დარგი იკვლევს აგრეთვე ადამიანის დაავადებათა გავრცელების კანონზომიერებებს. ცნება „გეოგრაფიული მედიცინა“ შემოიტანა იტალიელმა სწავლულმა ბრამბაცინიმ (1633-1714).

სამედიცინო-გეობრაფიული რეჰიონები - რეკები, რომლებზეც ასახულია გეოგრაფიული გარემოს გავლენა ადამიანის ჯანმრთელობაზე და დაავადებების გავრცელებაზე.

სამედიცინო კიბერნეტიკა - კიბერნეტიკის (იხ.) დარგია, რომელიც სწავლობს ცოცხალ ორგანიზმებში მარაიისა და ინფორმაციის გადამუშავების პროცესებს დაავადებების მკურნალობისა და პროფილაქტიკის ამოცანების შესაბამისად და ა.შ.

სამედიცინო ვურბულა (*Hirudo medicinalis*) - მიეკუთვნება რგოლიანი ჭიების ტიპს მტკნარი წყალსატევების ცხოველია. იკვებება მსხვილი ძუძუმწოვრების სისხლით. მის ნერწყვში არის განსაკუთრებული ცილოვანი ნივთიერება პირუდინი ანუ ჰემოფილინი, რომელიც აბრკოლებს სისხლის შედედებას. სამედიცინო ვურბულა გამოიყენება პიპერტონიების, პრინსულტური მდგომარეობების, სარომბოფ-ლებიტების და სხვა პათოლოგიური მდგომარეობების შემსახვევაში.

სამკურნალო მცენარეები - მცენარეები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სამედიცინო და ევტერინარულ პრაქტიკაში სამკურნალო და პროფილაქტიკური მიზნისა. მცენარეების სამკურნალო თვისებები განპირობებულია მათში ალკალოიდების, ფლავონოიდების, გლიკოზიდების, ეიტამინების, მარამლავი ნივთიერების

არსებობით, რომლებიც ადამიანისა და ცხოველების ორგანიზმზე ახდენენ ფიზიოლოგიურ ზემოქმედებას ანდა გააჩნდათ ბიოლოგიური აქტიურობა სხვადასხვა დაავადებების გამომწვევთა მიმართ განსაკუთრებულ ჯგუფშია გამოყოფილი ანტიბიოტიკების წარმოქმნილი მცენარეები სინთეზური საშუალებებისაგან გამოირჩევიან ნაკლები ტოქსიკურობით.

სამკურნალო ტუხტი (*Althaea officinalis*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ლორწოვან ნივთიერებებს, პოლისაქარიდებს, სახამებელს, პექტინს, კაროტინს, ცხიმოვან მჟავებს და სხვა. აქტიურებს ქსოვილების რეგენერაციას, სარგუნავს ანთებით პროცესებს და სხვა.

სამოთხის აბუსალთინი (*Ricinus communis*) - ერთ-ან მრავალწლიანი მცენარეა. თესლი შეიცავს შხამიან ნივთიერებას რიცინს. თესლისაგან მიღებულ ზეთს იყენებენ ტექნიკაში, მრეწველობაში, მედიცინაში (საფალარათო საშუალება). დეკორაციული მცენარეა.

სანატორიუმი (ლათ. sano განკურნა) - სამკურნალო-პროფილაქტიკური დაწესებულება, სადაც ბუნებრივი საშუალებებით (ჰავა, მინერალური წყალი, სამკურნალო ტალახი და სხვა) მკურნალობა შეხამებულია დასვენებასთან.

სანატია (ლათ. sanatio განკურნება) - განკურნება, გაჯანსაღება. სამკურნალო ღონისძიებანი სხვადასხვა ორგანოების გასაჯანსაღებლად.

სანგვინიკი (ლათ. sanguis სისხლი) - მეტისმეტად ხალისიანი, სიცოცხლისა და სიყვარული ადამიანი, რომელიც გარეგნულად მკვეთრად გამოხატავს თავის ემოციებს.

სანერწყვი ჰირკვლები - ხერ-

ხემლოანების პირის ღრუში განლაგებული გარდანი სექრეტის ჯირკვლები მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია ენისქვეშა, ყბისქვეშა და ყბაყურა ჯირკვლები.

სანიტარი (ლათ. sanitas ჯანმრთელობა) - მედიცინის მუშაკი, რომელიც უკლის ავადმყოფებს, ალაგებს, ასუფთავებს და სხვა; მედიცინის სამსახურის ჯარისკაცი, რომელიც პირველ დახმარებას უწევს დაჭრილებს, გამოყავს ისინი ბრძოლის ველიდან.

სანიტარია (ლათ. sanitas ჯანმრთელობა) - სისუფთავისა და მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვისათვის საჭირო ღონისძიებათა ერთობლიობა.

სანიტარული ვეტერინარია (ლათ. sanitas ჯანმრთელობა, veterinaria) - ვეტერინარიის დარგია, რომლის შესწავლის საგანია ცხოველთა დაავადებების პროფილაქტიკა, ადამიანისა და ცხოველებისათვის საერსო დაავადებებისაგან ადამიანების დაცვა, მცხოველეობაში პროდუქტიულობის გაზრდის საკითხები და სხვა.

სანიტარულ-ჰიგიენური ღაჯვერმა - სამედიცინო-ვეტერინარული გამოკვლევის ერთ-ერთი სახე, რომელიც უზრუნველყოფს მომწამლედი ნივთიერებების გამოვლენას წყალსა და საკვებ პროდუქტებში.

სანტიმორბანდი - იხ. მორბანდი

საოფლე ჰირაქლები - ძუძუმწოვრების კანის ჯირკვლები, რომლებიც გამოყოფენ ოფლს. ემსახურება სერმორეგულაციას და ნივთიერებათა გამოყოფას. მღრღნელებს გააჩნიათ მხოლოდ ტერფხე.

საპრობიოტები (ბერძ. spros დამპალი, ხრწნადი, bios სიცოცხლე) - ორგანული ნივთიერებები და ბინძურებულ წყლებში მოზინადრე მცენარეები და ცხოველები. წყლების დაბინ-

ძურების სხედასხვა ხარისხისაგან გამოზინადრე განასხეავენ პროლასპრობებს (ანუ პროლისაპრობიონტებს), მეზოსაპრობებსა და ოლოგოსაპრობებს. საპრობიონტებს ძალუძთ მოახდინონ ორგანულ ნივთიერებათა მიწერალიზაცია, რისაც ხელს უწყობენ დაბინძურებული წყლების გასუფთავებას.

საპროპალი (ბერძ. spros დამპალი, ხრწნადი, pelos ლამი, შლამი) - კონტინენტური წყალსატევების (უმეტესწილად ტბებისა და ლაგუნების) ლამის, შლამის დანალექები, რომლებიც ძირითადად შედგებიან ორგანული ნივთიერებებისა და წყლის ორგანიზმების ნარჩენებისაგან. საპროპალს იყენებენ სასუქად.

საპროფაგები (ბერძ. spros დამპალი, ხრწნადი, phagos ეშასქე) - სხვა ცხოველების ნარჩენებით მკვებები ცხოველები (აფსარი, გრიფები, ხოჭოები, კიბობი და სხვა). ისინი უმეტეს შემთხვევაში სანიტრის ფუნქციას ასრულებენ, თუმცა ზოგიერთი მათგანი შეიძლება იყოს სხედასხვა ინფექციური დაავადების მექანიკური გადამტანი ან ადამიანის პელმინაოზების მასპინძელი.

საპროფიტები (ბერძ. spros დამპალი, ხრწნადი, phyton მცენარე) - იგივე საპროტროფები. მიკროორგანიზმები და მცენარეები, რომლებიც იკვებებიან დაღუპული ორგანიზმების ხრწნადი ორგანული ნივთიერებებითა და ცხოველების გამონაყოფებით. ზოგიერთი საპროფიტი ქარობით-პასოჯენური ავტონა ადამიანისათვის.

სარდონი (ბერძ. sardonios) - ლეარძლიან-დამკინაე, ბოროტი, დამამცირებელი (მაგ. სარდონიული სიცილი, სარდონიული ჩაცინება და სხვა).

სარპე - გარეული ან კულტურული მცენარე, რომელიც არ კულტი-

ვირდება რომელიმე კონკრეტულ ადგილას, მაგრამ იზრდება ადგილობრივ კულტურულ მცენარეებთან ერთად, კონკურენციას უწევს მათ, რითაც ამცირებს მოსაელთანობას.

სარკაზმი (ბერძნ. *sarkasmos*) - დამამცირებელი, იქედნური, მამხილებელი დაცინვა.

სარკოლემა (ბერძნ. *sarx* ხორცი, *lemma* გარსი) - ხერხეშლიანი ცხოველების განივბოლიანი კუნთის ბოჭკოს ელასტიკური შემაერთებელქსოვილოვანი გარსი.

სარკომა (ბერძნ. *sarx* ხორცი, *oma* სიმსივნე) - შემაერთებელქსოვილოვანი აუთისებანი სიმსივნე. ხშირად ეთარდება კეთილთვისებიანი სიმსივნეებისაგან (ფიბრომა, ლიპომა, ქანდრომა და სხვა).

სარკოპლაზმა (ბერძნ. *sarx* ხორცი, *plasma* გამოძერწილი, გაფორმებული) - კუნთოვანი უჯრედის ციტოპლაზმა.

სარცინა (ლათ. *sarcina* ფუთა, პაკეტი) - საპროფიტული ბაქტერიები, რომლებიც განლაგებულია კუბურად სამ სიბრტყეში.

სასელექციო ნიადაგი HAT - ჯალიტლფილდის მიერ შემოსაჯაზებული ნიადაგი პიბრიდული უჯრედების კულტივირებისათვის. ამ დროს პირველად იქნა დადგენილი ძუძუმწოვრების პიბრიდულ უჯრედებში კომპლემენტაციის ფენომენი ანუ იმ ორი ფერმენტის ერთდროული სინთეზი, რომელიც წარმოიქმნება ერთ მშობელ უჯრედში.

სასიგნალო სისტემები - თავის ტვინის დიდ ნახევარსფეროებში იმპულსების მოხედრისას პირობით-რეფლექტორული კავშირების ერთობლიობა. უზრუნველყოფს ორგანიზმის სხვადასხვა ნაწილების ზუსტ ურთიერთსამოქმედებას და მათ ნატიფ შეგუ-

ებას გარემოსადმი პირველადი სასიგნალო სისტემა ასახავს რეალობას, შეგრძნებებისა და აღქმების ფორმით და უკრძნობა პირობით და უპირობო რეფლექსებს ოგი წარმოადგენს ცხოველებისა და ადამიანის უმაღლესი ნერვული მოქმედების საფუძველს. მეორად სასიგნალო სისტემას მიეკუთვნება მეტყველებითი სიგნალები, რაც უმეტესწილად დამახასიათებელია ადამიანისათვის. მეტყველება განაზოგადებს პირველადი სასიგნალო სისტემის მრავალ სიგნალს საგნებისა და მოვლენების განზოგადებული ასახვის, აბსტრაქციების გამო, ადამიანს გააჩნია გარემომცველი სამყაროს შექცნების თითქმის განუსაზღვრელი შესაძლებლობა და მასში ორიენტაციის უნარი.

სასიცოცხლო ციკლი - ორგანიზმის განვითარების ფაზების ერთობლიობა, რის შედეგადაც ოგი ზრდასრული ხდება და შეუძლია დასაბამი მისცეს შემდეგ თაობას ცხოველებში განასხვავებულ მარტივ და რთულ სასიცოცხლო ციკლებს მეტამორფოზით (იხ.) ანდა თაობათა მორიგეობით უჯრედის სასიცოცხლო ციკლი მოიცავს პერიოდს მისი გაჩენიდან დაღუპამდე სინონიმი: განვითარების ციკლი.

სასქესო ნიშნები - მორფოფუნქციური ნიშნები, რომლებიც განსაზღვრავენ ორგანიზმის სქესს. განასხვავებენ პირველად და მეორად სასქესო ნიშნებს პირველადი ეწოდება სასქესო ორგანოებს: ქალებში - ბოქვენს, სასქესო ბაგეებს, კლიტორუსს, საშოს, საშეილოსნოს, საკვერცხეებს და ა.შ. მამაკაცებში - პენისს, სათესლე პარკს, სათესლე ჯირკვლებს, პროსტატას და ა.შ. მეორად სასქესო ნიშნებს მიეკუთვნება: სხეულის პროპორცია, ძვალ-კუნთოვანი სისტემის განვითარე-

ბის ინტენსივობა. სარძევე ჯორკელე-
ბის განვითარება, ხმის ტემპრი და
ა.შ.

სასაქსო ციკლი - ცხოველების
სქესობრივად მოწიფებული მდებრე-
ბში გამრავლებასთან დაკავშირებული
პერიოდულად განმეორებადი მორფო-
ფიზიოლოგიური პროცესები. გამრა-
ვლების სეზონში ზოგ ცხოველს
აღნიშნება მხოლოდ ერთი სასქესო
ციკლი, სხვებს კი - რამდენიმე
(გამრავლების პოლიციკლური ტიპი).
იხ. ესტრუსი.

სასაქსო ჰორმონები (ბერძნ.
hormao ეამოძრავებ, ავაგზნებ) -
სასქესო ჯორკელებში, სორკმელზედა
ჯორკვალში და პლაცენტაში გამომუ-
შავებული ბიოლოგიურად აქტიური
ნივთიერებები, რომლებიც ასტიმული-
რებენ და არეგულირებენ სქესობრივ
დიფერენცირებას ადრულ ემბრიონულ
პერიოდში, პირველადი და მეორადი
სასქესო ნიშნების განვითარებას,
სასქესო ორგანოების ფუნქციონირებას,
სპეციფიკური ქცევისი რეაქციების
ფორმირებას და ა.შ. განასხვავებენ
ანდროგენებს, ესტროგენებს და
გესტაგენებს ანუ ყველაფერი სხულის
ჰორმონებს.

სატატური (*Asparagus officinalis*)-
მრავალწლიანი, ბალახოვანი მცენარეა.
შეიკავს ნახშირწყლებს, უაირის ზეთს,
კაროტინს, ასპარაგინს, სტეროიდულ
საპონინებს, ასკორბინის მჟავას. სატა-
ტურს ძირითადად იყენებენ როგორც
შარდმდენ, სიცხის დამწვევ, მატონი-
ზებელ, სისხლის მიმოქცევისა და
საჭმლის მონელების გასაუმჯობესე-
ბელ საშუალებას. იწვევს აგრეთვე
არტერიული წნევის დაქვეითებას,
სისხლძარღვების გაფართოებას, დიუ-
რეზის გაძლიერებას, ლეიძლის ფუნ-
ქციების გაუმჯობესებას და სხვა.

სატელიტი (ლათ. satelles
სანამგზავრი)-1.ქრომოსომა, რომელსაც
გარდა პირველადი გადატიხერისა,
გააჩნია მეორადი გადატიხერაც, რაც
ქრომოსომის ძირითადი სხეულიდან
აჯალკეებს მცირე ზომის მონაკეებს,
რომელსაც სანამგზავრი ეწოდება. ეს
უკანასკნელი ქრომოსომას უერთდება
წერილი ძაფისა. 2.რომელიმე პლა-
ნეტის სანამგზავრი.

სატირიანი (ბერძნულ მითო-
ლოგიაში - ღენისა და მხიარულების
ღმერთის დიონისეს მხლებელი აე-
ხორცი არსება, სატიროსი)-მამაკაცის
ჭარბი სქესობრივი მოსახონილება.

სატურატი (ლათ. saturatio
გაჯერება, აესება)- სისხეების გაზებით
გაჯერება (მაგ., გამხვრილებელი
სასმელების სატურაცია სპეციფიკური
აპარატის, სატურატორის მეშვეობით).

სატურნი (ლათ. saturnus
სატურნი, აღქიმიური ტერმინოლოგია
აღნიშნავს ტყვიას)-ტყვიით ან ტყვიის
მარილებით მწვევე ან ქრონიკული
მოწამელა, რაც ხშირად სიკვდილით
მთავრდება.

საფიში (საფო, ბერძენი პოეტ-
ქალი კუნძულ ლესბოსიდან)-დედა-
მავლობა, ლესბიანობა, ქალთა ურთი-
ერთსქესობრივი ლტოლვა.

საფუარები (*Saccharomyces*) - იგივე
საქარომიცეტები. სოკოების ჯგუფი,
რომელსაც არ გააჩნიათ ტიპური
მიცელიუმი და არსებობენ ცალკეული
უჯრედების ან მათი კოლონიების
სახით. ახასიათებთ დაკვირტვა და
დაყოფა. ცნობილია საფუარების 500-
მდე სახეობა, რომლებიც მიეკუთვნებიან
3 კლასს - ასკომიცეტებს, ბაზიდიომი-
ცეტებს და დეიტერომიცეტებს. ყველა
საფუარი ჰეტეროტროფია. ზოგიერთი
სახეობა ასინთეზებს ლიპიდებს,
პოლისაქარიდებს, იმარაგებს B ჯგუ-

ფის ეიტამინებს. საფუარების ერთი ნაწილი პასოგენურია და იწვევს მცენარეების, ცხოველებისა და ადამიანის დაავადებებს საფუარები ფართოდ გამოიყენება მეცნიერებაში როგორც ეუკარიოტული უჯრედების მოდელი, კვების მრეწველობაში (ლეუდის წარმოება, მელენიოზა და სხვა), აგრეთვე მიკრობიოლოგიურ წარმოებაში საფუარების ყველაზე უფრო ცნობილი წარმომადგენელია ლუდის საფუარი (*Saccharomyces cerevisiae*), რომელიც გამოიყენება პურის წარმოებაშიც *Saccharomyces*-ის გეარს მიეკუთვნება აგრეთვე ღვინის საფუარიც.

საქაროზა (ბერძნ. *sakchar* შაქარი) - ჭარხლის ან ლერწმის შაქარი. გლუკოზისა და ფრუქტოზის მოლეკულების ნარჩენებისაგან შემდგარი დისაქარიდი. შედის ზოგიერთი მცენარის შემადგენლობაში.

საქარომიცეტაჰი (ბერძნ. *sakchar* შაქარი, *mykes* სოკო) - სპორტული დულილის გამომწვევი საფუარი სოკოები. იხ. საფუარები.

საქორწილო თამაშები - ქვეყნის განსაკუთრებული ფორმები, რომლებიც ასტიბულორებენ სასქესო პროდუქტების მომწიფებას და რომლებიც ამზადებენ პარტნორებს გამრავლების პერიოდისათვის. საქორწილო თამაშები სქესობრივი ბუნებრივი გადარჩევის ერთ-ერთი მექანიზმაა. მათი ფსიქოლოგიურ-ფიზიოლოგიური მნიშვნელობა მდგომარეობს სასიგნალო ხასიათში, რაც იძლევა ინფორმაციას სქესობრივი აქტის ჩატარების მზადყოფნის შესახებ.

საშვილოსნო (*uterus*) - ცხოველებისა და ადამიანის სასქესო სისტემის ორგანოა, რომელიც წარმოადგენს კვერცხუჯრედების ან ემბრიონების განვითარების ადგილს ჩვეულებრივ, საშვილოსნოში ვითარდება ჩანასახი.

საშვილოსნოსბარეშე ორსულობა (*graviditas extrauterina*) - განაყოფიერებული კვერცხუჯრედის განვითარება საშვილოსნოს გარეთ (მუცლის ღრუში, კვერცხსაგან გზებში და სხვა). ოგივე გრავიდიტას ექსტრაუტერინა.

საშო (*vagina*) - მღერის სასქესო სისტემის ორგანო, რომელიც შინაგანი განაყოფიერების შემთხვევაში ასრულებს სქესობრივი აქტის ჩატარების, აგრეთვე განაყოფიერებული კვერცხუჯრედის ან ნაყოფის გარეთ გამოტანის ფუნქციას. ოგივე ვაგინა.

საცურაპი ბუშტი (*vesica natatoria*) - თევზების წყვილი ან კენტი ორგანო. ვითარდება როგორც ნაწლავის წინა ნაწილის გამონახარდი. ასრულებს პიდროსტატიკურ, ზოგიერთ თევზში - სასუნთქ აგრეთვე რეზონატორის და ბგერითი ტალღების გარდამქმნელის ფუნქციებს საცურავი ბუშტი სავესა აირებით. იგი წერილი მილით დაკავშირებულია საყლაპვე მილთან. ფსკერზე მცხოვრებ და აქტიურად მცურავ თევზებს საცურავი ბუშტი არ გააჩნიათ.

სახამბეული (*amylon*) - მცენარეების ძირითადი სარეზერვო ნახშირწყალი. იყენებენ კვებით მრეწველობაში, თესურულის გარეცხვისას და სხვა. პოლისაქარიდია. წარმოიქმნება ქლოროპლასტებსა და ამილოპლასტებში (იხ. ლეიკოპლასტები) და მარადდება უჯრედებში მარცვლების სახით.

სახეობა (*species*) - ცოცხალი ორგანიზმების სისტემაში ძირითადი სტრუქტურული ერთეული. წარმოადგენს ინდივიდების პოპულაციების ერთობლობას, რომლებიც ერთმანეთს ეჯვარებიან და საწყისს აძლევენ ნაყოფიერ შესაძლებლობას. სახეობის პირველი განმარტება მოგეცა ინგლი-

სელმა სწავლეულმა ჰ.რეიმ (1728-1805).

სეანსი (ფრანგ. seance) - ერთჯერადი მოქმედება. რაიმეს დემონსტრაცია დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში.

სებოლიტი (ლათ. sebum ქონი, ბერძნ. lithos ქვა) - ცხიმოვანი ჯირკელის ქვა.

სებორეა (ლათ. sebum ქონი, ბერძნ. rheo მოვედინები) - კანის დაავადება, რაც გამოიხატება ცხიმის გამოყოფის პათოლოგიურ გაძლიერებაში.

სეპტალური მცენარეები (ლათ. segetalis თესვისა, სათესი) - სარეველები, რომელნიც კარგად არიან შეგუებულინი კულტურულ მცენარეებთან ერთად არსებობას.

სეგმენტაცია (ლათ. segmentum მონაკვეთი) - დანაწევრება, დაყოფა.

სეგრეგაცია (ლათ. segregatio გამოცალკეება, გამოყოფა) - სეგრეგაციული ციტოპლაზმის თვისებებში ლოკალური სხვაობების წარმოქმნა, რასაც ადგილი აქვს ოვოციტის ზრდისა და მომწიფების პერიოდებში, აგრეთვე სეგრეგაციული განაყოფიერებისას სერეგაცია ჩანასახის დიფერენცირების საფუძველია. 2. ტერმინი გამოიყენება უჯრედის სხვადასხვა ორგანოების გაქრობის (ამოვარდნის) აღსანიშნავად. მაგ., ჰიბრიდული უჯრედებიდან ანუ სინკარიონებიდან ანდა სიმსივნური უჯრედებიდან ქრომოსომების გარკვეული რაოდენობის გაქრობა, ამოვარდნა.

სედატიური მოქმედება (ლათ. sedativus დამაწყნარებელი) - ნერვული აგზნების და ფუნქციური აქტიუობის დამაკვირვებელი საშუალებებით დამამშვიდებელი ზემოქმედება ორგანიზმზე.

სედეტარული ცხოველები (ლათ. sedes საჯდომი) - მჯდომარე.

მიმაგრებული ცხოვრების წარს მქონე ცხოველები (მაგ. მარჯნის პოლიპები).

სედიმენტაცია (ლათ. sedimentum ნალექი) - სხვადასხვა წარმოშობის ნაწილაკების დალექვა, ნალექის წარმოშობა. მაგ. ერთჯერადი დალექვის სიჩქარის (შსს) რეაქცია სედიმენტაცია შეიძლება ჩატარდეს სპონტანურად ან ცენტროფუგის საშუალებით.

სეისმოლოგია (ბერძნ. seismos მიწისძვრა, რყევა, logos მოძღვრება) - მეცნიერება მიწისძვრების შესახებ.

სეისმონასტია (ბერძნ. seismos მიწისძვრა, რყევა, nostos გამკერებელი) - ზოგიერთი მცენარის ორგანოს სწრაფი მოძრაობა, რაც გამოწვეულია მსუბუქი დარტყმით ან შეხებით. ეს მოვლენა განსაკუთრებით კარგად არის გამოხატული მორცხვი მიმოზის კოწახურის და სხვათა ფოთლებში.

სეისტოზი (ბერძნ. sestos გაცრილი, on არსებული) - წყალში შეტივტივებული დეტრიტი და პლანქტონი.

სეკვესტრაცია (ლათ. sequestro განზე დაედებ) - სეკვესტრის (იხ.) წარმოქმნა. მკედარი ქსოვილის გამოყოფა სალი ქსოვილისაგან. ასეთ პროცესს ადგილი აქვს უჯრედულ დონეზეც.

სეკვესტრი (ლათ. sequestro განზე დაედებ) - რომელიმე ქსოვილის (ჩვეულებრივ, ძელის) მკედარი ნაწილი, რომელიც მოსცილდა საღ ნაწილს (მაგ., ოსტეომიელიტის დროს).

სეკრეტი (ლათ. secretus გამოწყობი) - ორგანიზმის მიერ გამოშვებული და გამოყოფილი ნივთიერებანი, რომელსაც ფიზიოლოგიური მნიშვნელობა გააჩნიათ (მაგ., კუჭის წვენი, ნალექი და სხვა).

სეკრეტია (ლათ. secretio გამოყოფა) - ორგანიზმისათვის აუცილებელ ნივ-

თიერებასა (ჰორმონების, ანტისხეულების და სხვა) გამომუშავება და გამოყოფა ჯირკვლების (უჯრედების) მიერ.

სელენოლოზია (ბერძ. selene მთიარე, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის მთიარეს.

სელექცია (ლათ. selectio შერჩევა, გადარჩევა) - მეცნიერება მცენარეებისა და ცხოველების ახალი ფიშების შექმნის მეთოდებზე გენეტიკის ერთ-ერთი დარგია.

სელვა (ლათ. silva ტყე) - სამხრეთ ამერიკის, ძირითადად ბრაზილიის ნესტიანი ეკვატორული ტროპიკული ტყეები, რომლებიც პერიოდულად იფარება მდინარეების წყლებით (მაგ. მდინარე ამაზონის სელვა).

სელი (*Linum usitatissimum*) - ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შიკაეს ცხიმოვან ზეთს, ცილას, რეტინოლს, ნახშირწყლებს, ორგანულ მჟავებს, ლორწოს, გლიკოზიდ ლინამარინს იყენებენ სასუნთქი გზების ლორწოვანი გარსების და საჭმლის მომწელებელი ტრაქტის ანთებითი პროცესების დროს თესვების ნახარშს იყენებენ საკვებით მოწამლისას, კუჭისა და თორმეტგოჯა ნაწლავის წყლულების გამწევაებისას და სხვა სელის ზეთი გამოყენებულია დამწეროების შემთხვევაში, სხვადასხვა მაღამოებისა და ემულსიების მოსაზადებლად, აგრეთვე როგორც ანტიკელმინათური საშუალება.

სემინარი (ლათ. seminarium სკოლა) - უმაღლეს სასწავლებლებში ვაჭურეული მეცადინეობის ფორმა.

სემიოტიკა (ბერძ. semeion ნიშანი) - მოძღვრება დაეადებასა სიმპტომების შესახებ. იგივე სიმპტომატოლოგია.

სენექსი (ლათ. senex, senis მოხუცი) - ხანდაზმული, მოხუცებული ინდივიდი,

რომელიც აღარ მრავლდება.

სენილიზმი (ლათ. senilis მოხუცებულობისა, ბერძ. ismus მდგომარეობა) - ახალგაზრდა პირებში სიბერისეული ცვლილებები, ნაადრევი გონებრივი სისუსტე.

სენსაცია (ლათ. sensation გრძობა, შეგრძნება) - რაიმე შემთხვევის ან ცნობისაგან გამოწვეული ძლიერი, განსაკვირვებელი, გასაოცარი შთაბეჭდილება. შემთხვევა ან ცნობა, რომელიც ასეთ შთაბეჭდილებას ახდენს.

სენსიბილიზაცია (ლათ. sensibilis მგრძობიარე) - რაიმე გამლიზიანებლის (ანტიგენის) მიმართ ორგანიზმის მგრძობულობის გაზრდა ასეთი ანტიგენები შეიძლება იყენებ ბაქტერიები, ვირუსები, ქიმიური ნივთიურებები, მრავალი სამკურნალო საშუალება, საწარმოო შხამები, მცენარეების მტერის მარცვალი და სხვა.

სენსიტიზაცია (ლათ. sensus გრძობა) - მგრძობულობის გაძლიერება რომელიმე კონკრეტული გამლიზიანებლის მიმართ შეგუების ან ოპტიმალური პირობების შექმნის გამო. მაგ., სინნელეში ადაპტაციისას ადრე უხილავი საგნების აღქმა ხდება თვალის ბადურის აქამდე უმოქმედო ჩხირების მეშვეობით.

სენსიტიური (ლათ. sensus გრძობა) - მგრძობიარე.

სენსორული ორბანოები (ლათ. sentire შეგრძნება) - მაღალსაქციალიზებული ორბანოები, რომლებიც ემსახურებან ორბანიზმზე სხვადასხვა გამლიზიანებლების მოქმედების აღქმას. განსაკუთრებით მაღალორბანიზებული სენსორული ორბანოებია - მხედვეულობის, სმენის, ყნოსვის, შეხების, გემოვნების და სხვა.

სენტენცია (ლათ. sententia აზრი, მსჯელობა) - ზნეობრივი დამოძღვრა,

დაროგება, ჭკუის სწავლება.

სენტიმენტალური (ფრანგ. sentimental) - ზედმეტად მგრძობიარე; გრძობების გამოხატულებაში ზედმეტად ნაზი.

სეპარატორი (ლათ. separo ვაცა-ლკეებ, გამოყოფა) - სისხლის ცალკეული ფორმანი ელემენტების გამოსაცალკეებელი აპარატი; ერთი ნივთიერებისაგან მეორის გამოსაყოფი აპარატი.

სეპტიცემია (ბერძ. sepsis ღვობა, ხრწნა, haima სისხლი) - სეფსისის სახე განპირობებული მიკროორგანიზმების ან მათი ტოქსინების ზემოქმედებით. სეპტიცემია ეწოდება აგრეთვე შავი ჭირის სეფსისურ ფორმას, აგრეთვე თუთის აბრეშუმხვევიას ერთ-ერთ ბაქტერიულ დაავადებას.

სეროდიანოსტიკა (ლათ. serum შრავი, ბერძ. diagnostikos გამომცნობი) - სისხლის შრავის თვისებათა გამოკვლევა (მაგ. ვასერმანის რეაქცია).

სეროზული (ლათ. serum შრავი) - რაც დაკავშირებულია სხეულის შინაგანი ღრუების (მუცლის ღრუ, პლევრა) აკვებას ან მათ მიერ სითხის გამოყოფასთან. სეროზული გარსი, სეროზული სითხე.

სეროთერაპია (ლათ. serum შრავი, ბერძ. therapeia მკურნალობა) - დაავადებათა მკურნალობა შრავების პარენტერული შეყვანით.

სეროლოგია (ლათ. serum შრავი, ბერძ. logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის სისხლის შრავის ფიზიკურ, ქიმიურ და ბიოლოგიურ თვისებებს.

სეროპროფილაქტიკა (ლათ. serum შრავი, ბერძ. prophylaktikos ეიცვლება, ეუფრასიხილდება) - შრავის პროფილაქტიკური მიზნით შეყვანა ორგანიზმში.

სეროპეპტიტი (ლათ. serum შრავი, ბერძ. hepar ღვიძლი, itis ანთება) - იგივე ინოკულაციური სოკოვანე პეპტიტი, რომლის დროსაც დასნებოვნება ხდება პარენტერული გზით (სისხლის გადასხმისას, შრავის შეყვანისას ან არასაკმარისად გასტერილებული საინექციო საშუალების გამოყენებისას). სეროპეპტიტის ინკუბაციური პერიოდი დაახლოებით 150 დღეს შეადგენს.

სერპენტარიუმი (ლათ. serpentes გველი) - ადგილი, სადაც აშენებენ გველებს შხამის მისაღებად.

სერპენტოლოგია (ლათ. serpentes გველი) - გველების შესწავლელი მეცნიერება.

სესია (ლათ. sessio სხდომა) - 1. უმაღლეს და საშუალო სპეციალიზებულ სასწავლო დაწესებულებებში ჩათვლების, გამოცდების პერიოდი. 2. წარმომადგენლობითი ორგანოს, სასამართლოს, სამეცნიერო დაწესებულების ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის პერიოდული სხდომები.

სესტონი (ბერძ. seston გაცრა) - 1. მიკროპლანქტონი. 2. წყალში შეწონილი პლანქტონი და დეტრიტი.

სეფსისი (ლათ. sepsis ღვობა, ხრწნა) - პათოგენური მიკროორგანიზმებისა და მათი ტოქსინების სისხლში კირკულაციით განპირობებული ორგანიზმის საერთო დასენიანება.

სეჰოია (Sequoia) - ჩრდილო-ამერიკული წიწვიანი მცენარეების გვარი. ზოგიერთი მათგანი სიმაღლეში 120 მეტრს აღწევს, ხოლო ღეროს დიამეტრი 6-10 მეტრია. სიცოცხლის ხანგრძლიობა დაახლოებით 3000 წელია.

სემსლექცია (ლათ. sexus სქესი, ductio ჩატარება) - გენეტიკური მასალის გადატანა ერთ ბაქტერიიდან მეორეში.

რაც ხორციელდება ფერტილოურობის ფაქტორით (F^o - ფაქტორით) კონიუგაციის პროცესში.

სქმსოლოგია (ლათ. sexus სექსი, ბერძ. logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს სქესის ბიოლოგიას, ჰიგიენას, ფსიქოაღიარების და სხვა ასპექტებს.

სქმსოპათოლოგია (ლათ. sexus სექსი, ბერძ. pathos ავადმყოფობა, logos მოძღვრება) - მოძღვრება სქესზე, სქესობრივ ურთიერთობებზე და მათ დარღვევებზე.

სქმსპალსიმი ალტრისიზმი (ლათ. sexus სექსი, alter სხვა, სხვისთვის, ბერძ. ismus მდგომარეობა) - სექსუალური დამოკიდებულების სფეროში ეგოისტური ტენდენციების დასარგუნეა ანუ პარტნიორისათვის პრიორიტეტის მინიჭება ტერმინი შემოტანილია ფრანგი ნატურფილოსოფოსის (რ.კონტის) მიერ.

სქმცია (ლათ. sectio გაკვეთა) - სქემის გაკვეთა სასამართლო ექსპერტიზის ან სამეცნიერო მიზნით. ზრომულიმე დაწესებულების განყოფილება ნაწილი, ჯგუფი.

სქმია - მრავალწლიანი მცენარეა (Humulus lupulus). შეიცავს ეთერის ზეთს, ორგანულ მჟავებს, ყვითელ პიგმენტს, ფისებს, მწარე, მძირიმლავ, ცხიმოვან ნივთიერებებს და სხვა გაანია ანთების საწინააღმდეგო, სედატიური, შარდმდენი, საჭმლის მომწელებელი არხის მატონიზებელი და მადის მომყვანი თვისებები. იყენებენ ნეფროზების, ვასტრიტიების, ცისტიტების, გულსისხლძარღვოვანი სისტემის პათოლოგიების შემთხვევებში, საერთო სისუსტის, უძილობის დროს, აგრეთვე როგორც ანტიჰელმინთურ საშუალებას. ასევე გამოიყენება ლუდის წარმოებაში. 2. ზუსთისებრთა

ოჯახის წარმომადგენელი თევზია (Huso huso). გავრცელებულია შავ, აზოვის, კასპიის და ადრიატიკის ზღვებში. სხეულის ზომა აღწევს 4-5 მეტრს, წონა 1,5 ტონას. ცოცხლობს 100 წელზე მეტხანს. აქვს დიდი სარეწაო მნიშვნელობა.

სიამის ტყუპები - იდენტური, ერთკერცხოვანი ტყუპები, რომლებიც ერთმანეთთან არიან შეზრდილნი. გეხდება შეზრდის სხეულისაზე ფორმა, მთლიან შერწყმადეც კი ყველაზე უფრო ცნობილი შეზრდილი ტყუპები დაიბადნენ 1811 წელს სიამში ანუ ტაილანდში. იცოცხლეს 63 წელი, ჰყავდათ ჯანმრთელი, ნორმალური შეილება.

სიბერე (senectus) - ორგანიზმის ორგანოებსა და სისტემებში ასაკობრივი ცვლილებების კანონზომიერი წარმოქმნა, რაც აქვითებს მის შემგუებლობით შესაძლებლობებს სიბერე დასკნითი ეტაპი რენტოგენისა იგი გენეტიკურადაა დაპროგრამებული. ბოლო წლებში აღმოჩენილია სიბერის ბენი.

სიბსპი (ინგლ. sibs ნათესაეები, ნათესაობა) - სდამიანში - ძმები და დები, მაგრამ არა ტყუპები. 2. მშობელთა წყვილის შამომავლები ცხოველებში (ლეილი დები და ძმები). ტერმინი სიბსები გამოიყენება უფრო ფართო გაგებითაც, მაგ. სიბსები-ბიძაშვილები, სიბსები-ბიძაშვილიშვილები. სიბსების შეჯვარების შედეგად ადგილი აქვს ინცესტის (იხ.) მოვლენას.

სიბნალი (ლათ. signum ნიშანი) - შინაგანი ან გარეგანი, გაცნობიერებული ან გაუცნობიერებული პროცესი, რომელიც ატარებს ინფორმაციას რაიმე მოვლენაზე, რისაც ხელს უწყობს ცოცხალი სისტემის ორიენტაციას ამ მოვლენისადმი.

სიბნატურა (ლათ. signatura დანიშნება) - რეკეტის ნიწილი, რომელშიც აღნიშნულია წამლის მიღების წესები. შემოკლებით აღინიშნება როგორც S.

სიდეროზი (ბერძნ. sideros რკინა, osis მდგომარეობა) - ქსოვილებში რკინის უნაგულების დაღუპვა: ფილტვების ქრონიკული პროფესიული დაავადება, რომელსაც რკინის უნაგულები იწვევს.

სიდრი (ფრანგ. cidre) - ვაშლისაგან დამზადებული ღვინო, რომელიც მიიღება ვაშლის წვენიდან დუღილით.

სიზმარი (somnia) - ტვინისა და ორგანიზმის ფიზიოლოგიური მდგომარეობა, რაც ხასიათდება გარეშე გამაღიზიანებლებზე თითქმის სრული არეაქტიულობით და ორგანიზმის უძრავობით დადგენილია, რომ სიზმარი შეიცავს ორ ფაზას: ნელს და სწრაფს. ახალშობილებში უფრო ხშირია სწრაფი ფაზა, ხოლო ხანშიშესულებში - ნელი. სიზმარი უნდა განვიხილოთ როგორც ტვინის განსაკუთრებულად ორგანიზებული მოქმედება.

სიკვდილი (mors, letum) - ინდივიდის, როგორც ცოცხალი სისტემის დაღუპვა, რაც განპირობებულია ორგანიზმის ცხოველქმედების შეწყვეტით. ამ დროს ხდება ცილების და სხვა ბიოპოლიმერების დაშლა, რომლებიც სიცოცხლის ძირითად მატერიალურ საფუძველს წარმოადგენენ. განასხვავებენ ფიზიოლოგიურ (ხანგრძლივად მიმდინარე, ორგანიზმის დაბერებასთან დაკავშირებულ) და ნაადრევ (ავადმყოფობასთან დაკავშირებულ) სიკვდილს. აგრეთვე განასხვავებენ სიკვდილის ორ ფორმას - ბიოლოგიურს ანუ ჭეშმარიტს და კლინიკურს - შექცევადს.

სიკვდილიანობა (mors, letum) - დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში მკვდარი ან დაღუპული ინდივიდების

რაოდენობა (როგორც წესი, ანგარიშობენ 100 ან 1000 ეგზემპლარზე). მჭიდრო კავშირშია ავადმყოფობებთან, მტაცებლებთან, პოპულაციის მდგომარეობასთან და რაოდენობასთან, სქესობრივად მოწიფებული ეგზემპლარების რაოდენობასთან. ადამიანს განსაკუთრებით მალალი სიკვდილიანობა ახასიათებს ონტოგენეზის დასაწყისში და მის დასასრულს.

სილიქოზი (ლათ. silicis კაჟი, ბერძნ. osis მდგომარეობა) - მემალაროვსა ფილტვების პროფესიული დაავადება, რომელიც ვითარდება თავისუფალი სილიციუმის ორჟანგის შემცველი საწარმოო მტერიან ხანგრძლივი შესუნთქვის შედეგად.

სილოზიზმი (ბერძნ. syllogismus) - დედუქციური, ლოგიკური მსჯელობა, რომელიც შედგება ორი პირობისა და დასკვნისაგან.

სილოსი (ესპ. silos) - საცვიალურ ორმოებში, თხრილებში, კოშკებში მცენარეების მწვანე მასის დამწინილების საშუალებით მიღებული საკვები ცხოველებისათვის. სილოსირების საფუძველია გამოყოფილი რძის მჟეიყის პროდუქტების კონსერვაცია.

სილორული პერიოდი - პალეოზოური ერის მესამე პერიოდი. სახელწოდება მომდინარეობს სილორების უძველესი ტომიდან. რომლებიც ცხოვრობდნენ უელსისა და ინგლისის საზღვარზე. აღნიშნული პერიოდი გრძელდებოდა 30 მლნ წლის განმავლობაში. ამ პერიოდში ნანახია მცირე ზომის სპორიანი მცენარეების კვალი, გაბატონებული კი იყვნენ წყალმცენარეები. გამოჩნდნენ ხმელეთის ფეხსახსრანები, მტაცებელი ევოპტერიდები, მორიელების წინაპრები, აგრეთვე უფროსი მწერები.

სიმახინჯეები - სინონიმი: განეისა-

რების ანომალიები და მანკები. იხ. ტერატოლოგია.

სიბგბიოზი (ბერძ. *syn* თანა, *bios* სიცოცხლე, ცხოვრება) - სხეულის სხვადასხვა ნაწილების ორი ორგანიზმის თანაცხოვრება, რაც სასარგებლო ორივე პარტნიორისათვის. ტერმინი შემოგვსადაზა ჰ.ა. დე ბარიმ 1879 წელს.

სიბგბიონტიზმი (ბერძ. *syn* თანა, *bios* სიცოცხლე, ცხოვრება) - სხეულის ბიოლოგიური ნაწილების ორგანიზმები, რომლებიც სიმბიოზურ (იხ.) დამოკიდებულებაში იმყოფებიან ერთმანეთსან (მაგ., სოკო და წყალმცენარე, კბო-განდევნილი და აქტინია).

სიმეტრია (ბერძ. *symmetria* თანაზომიერება) - რაიმეს თანაზომიერო, პროპორციული განლაგება ცენტრის, ღერძის, სიმეტრიის მიმართ განსხვავებულ ბილატერალურ (ორმხრივ) და რადიალურ (სხივურ) სიმეტრიებს.

სიმინდი (*Zea mays*) - ერთწლიანი კულტურული ბალახოვანი მცენარე. მისი სამშობლოა მექსიკა. შეიცავს K ვიტამინს, ასკორბინის და პანტოთენის მჟავებს, კაროტინოიდებს, საზინებს, ალკალიდებს, მწარე გლიკოზიდებს, შაქრებს, ფისებს და სხვა აძლიერებს ნაღვლის სეკრეციას, ზრდის ბილირუბინის შემცველობას, აჩქარებს სისხლის შედედებას აძლიერებს დორეზს, იყენებენ ქოლესტეროლის დროს, აგრეთვე როგორც სისხლის შემაჩერებელ და შარდმდენ საშუალებას ნაღველკენჭოვანი დაავადებების, სხეულის სხვა წარმოშობის სისხლდენების, შეშუპების, გინეკოლოგიური დაავადებების შემსხვევებში და სხვა.

სიმპათიკური ნერვული სისტემა (ბერძ. *syn* თან, ერთად, *pachos* ტანჯვა, აუადმყოფობა, *lasis* *nervus* ნერვი, *systema* შეერთება, შეკავში-

რება) - ადამიანისა და ცხოველის ენკეტაციური ნერვული სისტემის ნაწილი, რომელიც გაეყვანა ახდენს საჭმლის მომწელებელი ორგანოების, გლუვი კუნთების, გულის, სისხლძარღვების, თირკმლების, შარდის ბუშტის, შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების, სასქესო ორგანოების, გრძნობათა ორგანოების და სხვათა მუშაობაზე.

სიმპატრია (ბერძ. *syn* თან, ერთად, *patria* სამშობლო) - ერთ გეოგრაფიულ რაიონში სხეულის სხვადასხვა ნაწილების ან გენეტიკურად განსხვავებული შიდასხეობრივი ჯგუფების თანაცხოვრება.

სიმპლასტი (ბერძ. *syn* თან, ერთად, *plastos* გამომწევი, წარმოქმნილი) - ქსოვილები, რომელსა უჯრედებს შორის ზღვარი წაშლილია სიმპლასტიური აგებულება დამახასიათებელია განივზოლიანი კუნთების ბოჭკოებისათვის, ზოგიერთი უმარტივესისათვის და სხვა. სიმპლასტი წარმოქმნება უჯრედების შერწყმის ან ენდომიტოზის (იხ.) შედეგად.

სიმპლექსი (ლათ. *simplex*) - მარტივი, უბრალო. მაგ., *herpes simplex* - მარტივი ჰერპესი.

სიმპოზიუმი (ბერძ. *symposium* მეგობრული ნადიმი) - რაიმე საქმიანობის სამეცნიერო საკითხისადმი მიძღვნილი შეხვედრა ეიწრო წრეში. ჩვეულებრივ, საერთაშორისო მასშტაბით.

სიმპტომატოლოგია (ბერძ. *symptoma* ნიშან-თვისება, დამთხვევა, *logos* მოძღვრება) - მოძღვრება დაავადებასა სიმპტომების შესახებ.

სიმპტომი (ბერძ. *symptoma* ნიშან-თვისება, დამთხვევა) - რაიმე აუადმყოფობის დამახასიათებელი გარეგნული ნიშანი. განსხვავებულ სუბიექტურ და ობიექტურ სიმპტომებს.

სიმპტომური მკურნალობა

(ბერძნ. symptoma ნიშან-სივისება, დამახვევა) - დაავადების სიმპტომების (და არა მისი გამომწვევი მიზეზის) წინააღმდეგ მიმართული მკურნალობა.

სიმსივნეების კლინიკური წარმოდგენა (ბერძნ. klon ამონაყარი, ყლორტი) - სიმსივნეების უჯრედული სუბსტრატის წარმოქმნა ერთი უჯრედისგან, კლონიდან.

სიმსივნის ბიოკლინიკური წარმოდგენა (ლათ. bi orio, ბერძნ. klon ამონაყარი, ყლორტი) - სიმსივნურ უჯრედებს ზოგ შემთხვევაში გააჩნიათ ორი სხვადასხვა ტიპის უჯრედისათვის დამახასიათებელი ანტიკონები და მორფოლოგია.

სიმსივნური ევოლუცია (ლათ. evolutio განვითარება, გაშლა) - სიმსივნური პროცესის განვითარება ნელი, თანდათანობითი ცვლილებების გზით.

სიმულაცია (ლათ. simulatio მიმსგავსება, თავის მოჩვენება) - თავის მთავადმყოფება, ავადმყოფობის მოგონება ენმეს მოტყუების, შეცდომაში შეყვანის მიზნით.

სინატილის მიკროსკოპია - უჯრედებისა და ქსოვილების გამოკვლევის ძირითადი მეთოდი. სინატილის მიკროსკოპი შედგება სასაგნე მაგიდისაგან, ტუბუსისაგან, ობიექტივებისაგან, ოკულარისაგან, კონდენსორისაგან, დიაფრაგმისაგან, ფოკუსის ორი - მიკროსკოპი და მაკროსრაზხებისაგან და სარკისაგან. ობიექტივი შედგება ლითონის ბუდეში მოათავსებული რამოდენიმე ლინზისაგან, ოკულარი კი - ორი ლინზისაგან. სინატილის მიკროსკოპის გარჩევის უნარი შეზღუდულია სინატილის ტალღის სიგრძით. საერთოდ, ნებისმიერი მიკროსკოპის გადიდებისა და გარჩევის უნარი განაპირობებს წყაროს ტალღის სიგრძის უკუპროპორციულობა. ობიექტის გადიდებას სინატილის მიკროსკოპში ეადვენს ობიექტივისა და

ოკულარის გადიდებების ერთმანეთზე გადამრავლების საშუალებით.

სინაპაქის ხე (Cassia acutifolia) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ან ბუჩქი. შეიცავს ანტრაგლოკოზიდებს, ფისებს, სხვადასხვა ორგანულ მუხვებს, ფლავონოიდებს, ფიტოსტერინებს. იყენებენ როგორც სასაქმებელს, ნაწლავების ფუნქციის რეგულაციისათვის, ქრონიკული ატონიური ყაბზობების, ბუასილის, აგრესივე ლეიდილისა და ნაღვლის ბუშტის დაავადებებისას.

სინანთროპი (ლათ. Sina ჩინეთი, ბერძნ. anthropos ადამიანი) - უძველესი ნამარხი ადამიანი, რომლის ჩონჩხის ნაშთები პირველად აღმოჩენილ იქნა ჩინეთში XX საუკუნის 20-იან წლებში. ანთროპოლოგიურად პითეკანთროპის (იხ.) მსგავსია.

სინანთროპიატია (ბერძნ. syn თან, ერთად, anthropos ადამიანი) - ადამიანის სიახლოვეს სხვა ორგანიზმების თანაცხოვრების მოვლენა. ასეთი ცხოველები ზოგჯერ ასრულებენ ბუნებრივი სანიტრიების ფუნქციებს, ზოგჯერ კი ადამიანისათვის საშიში დაავადებების გადამტანებია.

სინანთროპული ორგანიზმები (ბერძნ. syn თან, ერთად, anthropos ადამიანი) - ცხოველები, მცენარეები და მიკროორგანიზმები, რომლებიც დაკავშირებული არიან ადამიანთან ტკიპებით, რწყილებით, კოლოებით შეიძლება იყენებენ სრული სინანთროპული ორგანიზმები (სუკი ისინი ბინადრობენ ადამიანის სადგომში) ან ნაწილობრივი (სუკი ისინი ბინადრობენ დასახლებული პუნქტების ტერიტორიაზე, ადამიანის საცხოვრებლის გარეშე). ტერმინი პრაქტიკულად არ გამოიყენება პათოლოგიური მიკროორგანიზმების აღსანიშნავად.

სინანთროპი (ბერძნ. syn თან, ერთად, arthron სახსარი, osis მდგო-

მარეობა) - ძელების უძრავი ან ნაკლებადმოძრავი შეერთება შემარსებელი ქსოვილით (სინდესმოზი), ხრტილით (სინქონდროზი) ან ძელოვანი ქსოვილით (სინოსტაზი).

სინაფსი (ბერძნ. *synapsis* კავშირი) - 1. ნეირონთა ან ნერვისა და კუნთის შეკავშირების ადგილი. სინაფსი შეიძლება იყოს აღმზნები და შემაკავებელი. ადამიანის სათვის ტვინის დიდ ნეირონებს გააჩნიათ 4-დან 20000-მდე სინაფსი, სხვებს კი მხოლოდ ერთი. იმისდა მიხედვით, თუ რა ბუნების სიგნალი გადის მათში, არსებობს სინაფსის ორი ტიპი - ელექტრული და ქიმიური. 2. ქრომოსომების კონიუგაციის სინონიმი, რასაც ადგილი აქვს მეთოზური გაყოფის დროს. ამ დროს ხდება ქრომოსომებს შორის ცალკეული მონაკვეთების გაცვლა ანუ კროსინგოვერი (იხ). სინონიმ: სინდუზი.

სინგამია (ბერძნ. *syngamos* ქორწინებით შეერთებული) - იგივე განაყოფიერება ანუ მდედრობითი და მამრობითი სასქესო უჯრედების შერწყმა.

სინგენური ცნობილები (ბერძნ. *syn* თან, *ერთად*, *gennao* წარმოშობა) - ლაბორატორიული ცხოველები, რომლებიც ერთი და იგივე წინაპრებისაგან წარმოიშვნენ.

სინგლი (ინგლ. *single* ერთი, მარტოდმარტო) - ადამიანი, რომელიც კარგად გრძნობს თავს მარტობაში.

სინდრომი (ბერძნ. *syndrome* თავმოყრა) - რომელიმე ავადმყოფობისათვის დამახასიათებელ სიმპტომთა ერთობლიობა (კომპლექსი). ცნობილია სხვადასხვა სინდრომები, ისეთები როგორიცაა: ბანტის, ბროუნ-სეკარის, ექსტრალის, კენედის, მენიერის, ფანკონის და სხვა.

სინემპლომა (ბერძნ. *syn* თან, *ერთად*, *oikos* ადგილ-სამყოფელი,

logos მოძღვრება) - იგივე თანასაზოგადოებების ეკოლოგია. შეისწავლის ბიოცენოზების ორგანიზაციის კანონზომიერებებს, მათ სტრუქტურასა და ფუნქციონირებას, რაც კვებით ჯაჭვებში ნიუთიერებათა მიმოქცევასა და ენერჯის ტრანსფორმაციაში ელინდება.

სინერგისტობა (ბერძნ. *syn* თან, *ერთად*, *energia* მოქმედება, მოღვაწეობა) - მეცნიერების დარგი, რომელიც სწავლობს სხვადასხვა ბუნების ქემისტრებისაგან (ფოტონი, ელექტრონი, ატომი, უჯრედი, მექანიკური ელემენტები, ორგანოები, მცენარეები, ცხოველები და ადამიანი) შემდგარ სისტემებს. სინერგეტიკა ადგენს საერთო კანონზომიერებებს და ქმნის თეორიულ მოდელს ეკოლოგიის, თეორიული ბიოლოგიის, ფიზიკურ-ქიმიური, ბიოლოგიური, ეკოლოგიური, სოციალური და გამოყვლითი სისტემებისათვის.

სინერგიზმი (ბერძნ. *syn* თან, *ერთად*, *ergon* მუშაობა) - ფარულთესლოვანი მცენარეების ჩანასახოვან პარკში განლაგებული ორი უჯრედი, რომლებიც კვერცხუჯრედთან ერთად ქმნიან კვერცხის აპარატს.

სინერგიზმი (ბერძნ. *syn* თან, *ერთად*, *ergon* მუშაობა) - რამდენიმე კუნთის ან სხვადასხვა აგენტის (მაგ. წამლების, კანცეროგენური ნიუთიერებების) ერთდროული მოქმედება ერთი მიმართულებით.

სინთეზი (ბერძნ. *synthesis* შეერთება, შერწყმა) - 1. ერთმანეთთან დაკავშირებული საგნების, მოლეკულების, პროცესების ერთიანობა, მათთან 2. ქიმიური რეაქციების მეშვეობით შენარსების მიღება მათი შემადგენელი კომპონენტებისაგან (მაგ. ორგანული ნიუთიერებების სინთეზი). 3. ანალიზის (იხ.) მიღებული მონაცემების განზოგადება, მათი მათლიანობაში

მოყვანა.

სინეპარიონი (ბერძნ. syn sian, ერ-
თად, kytos ბირთვი) - ლორი სომატური
უჯრედის შერწყმის შედეგად მიღებუ-
ლი ერთბირთვიანი უჯრედო-ჰიბრიდი.
ამ დროს ჯერ წარმოიქმნება ორბირთ-
ვიანი უჯრედი (დიკარიონი), შემდეგ
კი ბირთვების შერწყმის გამო - ერ-
თბირთვიანი სინკარიონი. 2. ზიგოტის
ბირთვი, რომელიც წარმოიქმნება ორი
სხვადასხვა სქესის გამეტის ბირ-
თვების შერწყმის შედეგად.

სინკოპა (ბერძნ. synkopto დაუძ-
ლურება, ძალღონის გამოღევა) - გუ-
ლის წასვლა, ცნობიერების ხანმოკლე
დაკარგვა ტვინის მწვავე ანემიის
შედეგად.

სინოვია (პარაცელსუსის მიერ შემო-
ღებული ნეოლოგიზმი) - წყლის, ცი-
ლის, ლორწოსა და მინერალური მარი-
ლებისაგან შემდგარი გამჭვირვალე,
წებოვანი სითხე, რომელსაც გამოყოფს
სინოვიური ჩანაა სასახსრე ზედაპირზე
ხახუნის შესამცირებლად.

სინოიკია (ბერძნ. synoikia თანა-
ცხოვრება) - კომენსალიზმის ერთ-ერთი
სახე, როდესაც კომენსალი ბინადრობს
სხვა ცხოველის საცხოვრებელში
(ბუდეში, სოროში და სხვა). კომე-
ნსალი ჩვეულებრივ იკვებება მასპინ-
ძლის საკვების ნარჩენებით.

სინონიმი (ბერძნ. synonymos
თანამოსახელე, ერთსახელიანი) - სიტყვა,
რომელიც სხვებისაგან განსხვავდება
ხმოვანებით, მაგრამ მას ემთხვევა ან
ძალზე ახლოა მნიშვნელობით.

სინოსტოზი (ბერძნ. syn თან,
ერთად, osteon ძვალი) - ძვლების
უძრავი შეერთება გაძვალბებული
შუალედი ქსოვილის მეშვეობით.

სინტოქსიკური შენაერთები
(ბერძნ. syn თან, ერთად, toxikon შხამი)
- აღნიშნული აგენტები მოქმედებენ

როგორც ტრანსკელიზატორები (იხ.),
ქსინან პასიური, მშვიდობიანი სახარ-
სებობის მდგომარეობას ორგანიზმში
შეჭრილი უცხო ანტიგენებისადმი.
ვეელაზე უფრო ეფექტური სინტოქსი-
კური ჰორმონებია კორტიკოსტეროი-
დები, პრეგნენოლონ 10 α -კარბონიტრი-
ლი და სხვა.

სინუსი (ლათ. sinus წიაღი, უბე) -
სიღრუეები, გამონაზარდი, გრძელი
დახშული არხი (მაგ. ტვინის სინუ-
სები, აორტის და ვენის სინუსები
და სხვა).

სინუსოიდი (ლათ. sinus წიაღი,
უბე, ბერძნ. eidos მსგავსი) - ლეიძლის,
ელენსის, თირკმელზედა ჯირკელის
ვენურ და კაპილარულ ქსელში
ჩართული, ენდოთელიუმით ამოფენილი
სივრცეები ან სიღრუეები.

სინქრონიზაცია (ბერძნ. syn თან,
ერთად, chronos დრო) - აეთისებრი
უჯრედების სინქრონიზაცია ანუ უჯ-
რედული ციკლის ერთ ფაზაში თავ-
მოყრა მათი ერთობლივი განადგუ-
რების მიზნით.

სინქრონული (ბერძნ. syn თან,
ერთად, chronos დრო) - ერთდროულად
მიმდინარე რაიმე პროცესი, ზემოქმე-
დება, მოვლენა.

სინციტიუმი (ბერძნ. syn თან, ერ-
თად, kytos უჯრედი) - გამოირჩევა
უჯრედების მჭიდრო კონტაქტებით,
თუმცა მათ გააჩნიათ პლანბური მემბ-
რანები, რომლებიც ერთმანეთსთან
დესმოსომებით არიან დაკავშირებულნი.
ზოგჯერ სინციტიუმს უწოდებენ გოგა-
ნტურ მრავალბირთვიან უჯრედულ
წარმონაქმნებს (პოლიკარიოციტებს),
რაც მარსიებული არ არის.

სისტემა (ლათ. systema შეერთება,
შეკავშირება) - გულისხმობს ორგანიზ-
მების, რაიმე საგნების, მოვლენების,
იდეების და სხვ. მოწესრიგებულ

ურთიერთდამოკიდებულებას. ბიოლოგიაში - განსაზღვრული ფუნქციის შემსრულებელი ორგანიზმების, ორგანოების, ქსოვილების და სხვ. ერთობლიობა (მაგ., ნერვული, გულსისხლძარღვთა, შარდსასქესო და სხვა).

სისტემატიკა (ბერძ. *systematikos* მოწესრიგებული, დალაგებული) - სისტემაში, წესრიგში მოყვანა. საგნებისა და მოვლენების კლასიფიკაცია და დაჯგუფება ბიოლოგიაში - მეცნიერება ცხოველებისა და მცენარეების განაწილებაზე შესაბამის ჯგუფებში - ცალკეულ სისტემატიკურ კატეგორიებში (სახეობა, გვარი, ოჯახი, რიგი, კლასი, ტიპი). ბიოლოგიაში სისტემატიკას ხშირად ყოფენ ტაქსონომიად (ორგანიზმების კლასიფიკაციის თეორია) და საკუთარივე სისტემატიკად. ტერმინ „ტაქსონომიას“ ხშირად იყენებენ „სისტემატიკის“ სინონიმად.

სისტოლა (ბერძ. *systole* შეკუმშვა) - გულის რისმული შეკუმშვა.

სისხლი (*sanguis*) - თხიერი ქსოვილი, რომელიც ცირკულირებს ორგანიზმის სისხლძარღვებში. შედგება პლაზმისა და სისხლის უჯრედებისაგან ახორციელებს ნივთიერებათა ტრანსპორტს ორგანიზმში, უზრუნველყოფს უჯრედებისა და ქსოვილების ცხოველქმედებას და სხედასხვა ფიზიოლოგიური ფუნქციების შესრულებას. გარდა ამისა, ოგი ასრულებს დამცველობით, რეგულატორულ და სხვა ფუნქციებს.

სისხლის ორპირა - იხ. შისტოსომა.

სისხლის ჟანგბადური ტენიანობა - სისხლის სუნთქვითი პოტენციებით (ჰემოგლობინით და ა.შ.) შეზღუდული ჟანგბადის მაქსიმალური რაოდენობა აღნიშნული მაჩვენებელი იზრდება ევოლუციის მსვლელობისას.

ოგი მაქსიმალურ სიდიდეს (20 მლ ჟანგბადი სისხლის 100 მლ-ზე) აღწევს ფრინველებსა და ბუბუწოვრებში.

სისხლის შორეულა - პერიფერიული სისხლის შემადგენელი უჯრედების შემცველობა პლაზმაში. ჩვეულებრივ ამ მაჩვენებლებს ემატება ფერადობის მაჩვენებელი, ერთირობითების დაღვექვის სიჩქარე (მლს), ლეიკოგრამა (იხ.) და ა.შ.

სისხლის შედეგა - სისხლის გარდაქმნა ელასტიკურ შენადედად, პლაზმაში გახსნილ ცილა-ფიბრინოგენის გაუხსნად ფიბრინად გადაქცევის შედეგად. ფიბრინი პოლიმერიზაციის შედეგად წარმოქმნის წერილ ძაფებს, რომელნიც აკაემირებენ სისხლის უჯრედებს ერთმანეთთან. სხედასხვა დაავადებების დროს სისხლის შედეგების სისწრაფე ჩქარდება ან ნელდება. სისხლის შედეგება ხორციელდება სისხლის უჯრედებით (არომოციტებით, ერთიროციტებით), სისხლძარღვების კედლებითა და პლაზმის ფერმენტული სისტემებით. სინონიმი: კოაგულაცია (იხ.).

სისხლის შემცველობა - ოგიევი საინფუზიო საშუალებები სამკურნალო მიზნით გამოყენებული საშუალებები (სისხლის შემცველად ან მისი კორექციისათვის შოკის, სისხლის დაკარგვის, დამწვრობის, ანემიების და სხვა შემთხვევებში). სისხლის შემცველები პოლიგლუკინი, რეოპოლიგლუკინი და სხვა. სისხლის შემცველებზე სწავლების პოინერია ქარსეული მეცნიერი ი.თ.არხნიშვილი.

სისხლის ჯგუფები - სისხლის ტიპები, რომლებიც განსხვავდებიან ერთი სახეობის ინდივიდებში იმუნოლოგიური მახასიათებლებით - ერთიროციტებში განსაზღვრული ანტიგენების აგრესიე პლაზმაში შესაბამის ანტისხეულების არსებობით ან არარსებო-

ბით. სისხლის ჯგუფებს საზღვრავენ კმპაგლუტინაციის რეაქციის მეშვეობით. ადამიანში სისხლის 4 ძირითადი ჯგუფია (O, A, B, AB ანუ I, II, III, IV).

სისხლმბადი ორგანოები - ორგანოები, რომლებშიც წარმოიქმნებიან სისხლის უჯრედები. მათ მიეკუთვნებიან: ძვლის ტიზი, ლიმფური კვანძები, ელენა, თიმუსი. ემბრიონულ პერიოდში სისხლმბადი ორგანოს ფუნქციას ასრულებს აგრეთვე ღვიძლი.

სისხლწარმოქმნა (ბერძ. haima სისხლი, poiesis წარმოქმნა, შექმნა) - სისხლის უჯრედების წარმოქმნის, განვითარების და მომწიფების პროცესი. სისხლის უჯრედები სპეციალიზებულ ფუნქციებს ასრულებენ. მათ ახასიათებთ მოკლე სასიცოცხლო ციკლი: **ერთჯირტიები** ცოცხლობენ 120 დღე-ღამე. **გრანულოციტები** - დაახლოებით 5, **ლიმფოციტები** - რამდენიმე დღიდან რამდენიმე თვემდე და **წლამდეც კი**, **თრომბოციტები** - 4 დღე-ღამემდე. სისხლის უჯრედები განუწყვეტლივ იშლებიან და იცვლებიან ახალი უჯრედებით, ასე რომ მათი რაოდენობა შენარჩუნებულია ორგანიზმის მთელი სიცოცხლის განმავლობაში. სინონიმი: **ჰემოპოეზი** (იხ.).

სისხლწარმოქმნის სტიმულატორები - სისხლწარმოქმნის პროცესის მასტიმულირებელი ნივთიერებები. ერთჯირტიანზე მასტიმულირებელ მოქმედებას ახდენს B ვიტამინი, კამპოლინი, ანტიანემინი, რკინის შემცველი პრეპარატები და სხვა. ლეიკოპოეზს ასტიმულირებენ ლეიკოგენი, პენტოქსილი, მეთილურაცილი და სხვა. იგივე ერთჯირტიანები, ლეიკოპოეზინები და ა.შ.

სიფილისი (იტალიელი პათოლოგის ჯ. ვრატასტორის პოემის გმირის სახელი, რომელიც ავად იყო ამ დაავა-

დებით) - იგივე ათაშანგი, ლუესი. ინფექციური, საყვიის შედეგებით მეტად საშიში დაავადება. მისი გამომწვევია Spirochaeta pallida. შეიძლება იყოს შექმნილი და თანდაყოლილი. შექმნილის დროს დაავადება ჯანმრთელ ადამიანს გადაეცემა სქესობრივი კონტაქტით ან საყოფაცხოვრებო კონტაქტით. საინკუბაციო პერიოდი გრძელდება 21-24 დღე-ინფექციის შეჭრიდან სიფილისის პირველი სიმპტომის, მაგარი შანკრის განვითარებამდე.

სიცოცხლე (vita) - სიცოცხლე შეიძლება განისაზღვროს როგორც სპეციფიკური სტრუქტურის შენარჩუნება და თვითგანახლება, რაც ხდება გარედან შემოსული ენერჯის ხარჯზე. ამრიგად, აუცილებელია ორგანიზმის მუდმივი კაეშირი გარემოსთან, რაც ხორციელდება ნივთიერებების და ენერჯის მიმოქცევის საშუალებით. ნივთიერებათა ცვლა წარმოდგენილია ასიმბლაციისა და დისიმბლაციის პროცესების ერთობლიობით.

სიცოცხლის ორგანიზაციის დონეები - ცნობილია სიცოცხლის შემდეგი ორგანიზაციის დონეები: 1. მოლეკულურ-გენეტიკური; 2. უჯრედული; 3. ორგანიზმული; 4. პოპულაციურ-სახეობრივი და 5. ეკოსისტემური.

სიცოცხლის ხანგრძლივობა - ინდივიდის (მისი ონტოგენეზის) არსებობის ხანგრძლივობა. განასხვავებენ ფიზიოლოგიური სიცოცხლის ხანგრძლივობას ანუ მაქსიმალურს ამ სახეობის ინდივიდებისათვის, ეკოლოგიურს ანუ ბუნებრივ პირობებში ინდივიდების მაქსიმალურ ასაკს და საშუალო ასაკს ანუ რომელსაც საშუალოდ აღწევენ ამ სახეობის ინდივიდები. სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობას ითვლიან ინდივიდების ასაკების ჯამის გაყოფით მათ რაოდენობაზე. მცენარეები ცხოველებთან

შეღარებით უფრო ღიდახანს ცხოვრობენ (საერთო აკაცია ცოცხლობს 200 წლამდე, ფიჭვი - 600, ნაძვი - 1000, მუხა - 2000, ხოლო სეკვოია - რამდენიმე ათას წელიწადს). ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლიობა განისაზღვრება მისი ბიოლოგიური, მემკვიდრული საეისებურებებით და ცხოვრების სოციალური პირობებით.

სკალპი (ინგლ. scalp) - თმებიანი კანი, რომელსაც დამარცხებულ მტერს აძრობდნენ საეიდან (გალების, სკიფების, ინდიელების სამხედრო ტროფეი).

სკანირება (ინგლ. scanning ყურადღებით ყურება) - გამოსხივების ნაკადის სიერკობრივი გადახრა ობიექტის სხედასხვა უბნების თანმიმდევრული გამოკვლევის მიზნით. აღნიშნული მეთოდი გამოყენებულია რადიოლოგიაში, ელექტრონულ მიკროსკოპიაში და სხვა.

სკარიოშიკატი (ბერძ. scarpheus ესერაჲ, ეფხაჭნი) - მცირე ზომის ნასერი ან ნაჩხვლეტი კანზე (სამკურნალო მიზნით, ანალიზისათვის საჭირო სისხლის გამოსადენად, სხედასხვა მოქმედების ნიეთურებების ორგანიზმში შესაყვანად და სხვა, ე.წ. სკარიოკატორის საშუალებით).

სკეპტომი (ბერძ. skeptomai ექტობ, ეფიქრობ, ეწონი) - რაიმესადმი (იდეისადმი, პიროვნებისადმი, აუადმყოფობისადმი და ა.შ.) კრიტიკული, ეჭვიანი დამოკიდებულება.

სკვაამოზური კიბო (ფრანგ. squama ქერცლი) - ამ ტერმინით აღინიშნება ბრტყელუჯრედოვანი ეპითელიური ქსოვილის კიბო, სადაც ადგილი აქვს გარქოვანების პროცესებს.

სკიროზული სიმსივნე (ლათ. scirrhus) - სიმსივნური უჯრედები განლაგებულნი არიან სტრომაში ცალკეული უჯრედების ან მათი გროვების

სახით ასეთი ტიპის სიმსივნე შედგება სიმსივნური უჯრედებისაგან შემდგარი პარენქიმული და შემკერსებელი ქსოვილისაგან. ოგივე სკირო.

სკლერომატი (ბერძ. skleros მაგარი, მკერივი, enchyma აესებული) - მცენარეების მექანიკური ქსოვილი, რომელიც ემსახურება მათი ცალკეული ნაწილების გამაგრებას. შედგება თანაბრად გასქელებული გარსის მქონე უჯრედებისაგან.

სკლერიოშიკატი (ბერძ. skleros მაგარი, მკერივი, ლათ. factio კეყება) - მცენარეული უჯრედების გარსის გასქელება და მათი გახეება (ლოგნოფიკაცია), რაც ზრდის ორგანოს მექანიკურ სიმტკიცეს და შეუვალს ხდის მას სხედასხვა დაეადებების გამოშვევების მიმართ.

სკლეროდემატი (ბერძ. skleros მაგარი, მკერივი, derma კანი) - კანის ქრონიკული დაეადება. მდგომარეობს კანისა და კანქვეშა ქსოვილის გახეებაში, გამკერიებაში.

სკლეროზი (ბერძ. skleros მაგარი, მკერივი) - შემკერსებელი ქსოვილის დიფუზური ან კეროვანი ზრდა ამა თუ იმ ორგანოსა თუ ქსოვილში. შემკერიება გამოწეულია ფუნქციურად აქტიური ელემენტების დაღუყვით და მათ ნაცულად ფიბროზული შემკერსებელი ქსოვილის განეითარებით, აგრეთვე ამილოიდის, ჰიალინისა და მარილების დადექით ამ ორგანოებსა და ქსოვილებში. ამ ტერმინს იყენებენ მახსოვრობის დაქეისების აღსანიშნავადაც.

სკოლექსი (scolex) - თასმისებრი ჭიების საეი, რომელზეც განლაგებულია ნაირგვარი საფიქსაციო ორგანოები.

სკოლიოზი (ბერძ. skolios მოღუნული, გამრუდებული) - ხერხემლის

ფრონტალური გამრუდება. უფრო ხშირად შეინიშნება სკოლის მოსწავლეებში.

სკრინინგი (ინგლ. screening) - ავადმყოფების გადარჩევის მეთოდი პათოლოგიური პროცესის გამოვლენის მიზნით.

სმეგმა (smegma) - თიბო, ჩუჩის საცხი ანუ ქონი. პენისში არსებული ტისონის ჯირკვლების მიერ გამოყოფილი შემზუსაფი ნივთიერება, რომელსაც ექსპერიმენტში კანცეროგენური თვისებები აღმოაჩნდა. როგორც ფიქრობენ, მუსულმან და ებრაელ ქალებში საშვილოსნოს ყელის კიბოს დაბალი სიხშირე განპირობებულია მუსულმანი და ებრაელი მამაკაცების წინადაცვეთით. ამ ოპერაციის გამო, ამ უკანასკნელთა სმეგმა პენისში თითქმის არ უგროვდებათ.

სმენა (auditus) - ორგანიზმის უნარი აღიქვას ბგერა. მუხუმწოვრებში, მათ შორის ადამიანში, სმენის სისტემა პერიფერიული და ცენტრალური ნაწილებისაგან შედგება. პერიფერიული ნაწილი ბგერის გამტარ (გარეა და შუა ყური) და ბგერის მიმღებ (შიგნითა ყური, ლოკოკონა) აპარატებს მოიცავს. შიგნითა ყურში ბგერების რხევის მექანიკური ენერჯია აუდიორეკეპტორებს (ლოკოკონას წამწამოვან უჯრედებს) აგზნებს. ამ დროს ინდუცირებული ნერვული იმპულსები სმენის ნერვის საშუალებით თავის ტენში სმენის ცენტრალურ ნაწილს გადაეცემა. რის შედეგადაც სმენის შეგრძნება წარმოიშობა.

სნობი (ინგლ. snob) - ადამიანი, რომელიც თავყვანს სცემს მოდას, ცდილობს მიბაძოს ეწ. მაღალი წრის მანერებს, გემოვნებებს.

სოლოქუ (იაპონ. so) - ჯირსაგა, დოკუ (შხამი) - სპიროქეტით გამოწვეული

ინფექციური დაავადება, რომელიც გადადის ჯირსაგის კბენით. ელინდება პერიოდული კიბ-ცხელებით, ლიმფური კვანძების შესივებით, ზოგადი ინტოქსიკაციით და სხვა.

სოლომი (ბიბლიის მიხედვით, ქალაქი სოლომი და გომორა ღმერთმა დაანგრა მაცხოვრებელსა გარყვნილების გამო) - 1. ადამიანის სქესობრივი კეშირი ცხოველსა და იგივე ზოოფილა 2. პედერასტია (იხ.).

სოლომი (Fungi. Mycetes) - პეტროტროფული მცენარებისმაგვარი (ადრე მათ მცენარებს აკუთვნებდნენ უქლოოფილო, ეუკარიოტული ორგანიზმები, რომლებიც შედგებიან წყრილი, დატოტეილი ძაფებისაგან - ჰიფებისაგან და წარმოქმნიან სოკოს ვეგეტაციური სხეულს, მიცელიუმს (იხ.). უმაღლესი სოკოების ნაყოფსხეულებს ქოლგის ფორმა აქვთ. განასხვავებენ პარაზიტ და სპაროფიტ სოკოებს. მცენარების ფესვებზე წარმოქმნიან მიკორიზას (იხ.). ზოგიერთ მათგანს ადამიანი საკვებად იყენებს, ზოგიერთი კი შხამიანია. პარაზიტები იწვევენ ცხოველებისა და მცენარების სხვადასხვა დაავადებებს. ზოგიერთი უმაღლესი სოკო გამოყოფს ძლიერ ტოქსინს (მაგ., აფლატოქსინს).

სოლარიუმი (ლათ. solaris მზის, მზიანი) - სპეციალურად მოწყობილი ადგილი მზის აბაზანების მისაღებად.

სოლიდური სიმსივნე (ლათ. solidus მკვრივი) - ასეთი ტიპის სიმსივნეში ავთვისებიანი უჯრედები განლაგებულნი არიან ფენის სახით და არ გააჩნიათ სტრუქტურული ორგანიზაციის რაიმე ნიშანი ამ ტიპის სიმსივნეებში შემავრთბელი ქსოვილი პრაქტიკულად არ არსებობს.

სოლიტარული (ლათ. solus ერთი, მარტოდ დარჩენილი) - ცალკეული,

ერსეული.

სოლიტარი (ლათ. solus ერთი, მარტოდ დარჩენილი, ბერძნ. lainia ლენტი, თასმა) - ბრტყელი ჭიების ტიპის თასმისებრი ჭიების კლასის წარმომადგენელი, რომელიც პარაზიტობს ადამიანისა და ცხოველების ნაწლავებში. ადამიანი აეადდება არასაკმარისად მოხარშული ფინოზური ხორცის ჭიების შემდეგ ცნობილია ღორის, ხარის, განიერი, ჯუჯა, ექინოკოკის სოლიტერები და სხვა.

სოლუბილიზება (ინგლ. soluble ხსნადი) - კორპუსკულური ანტიგენის გადასელა ხსნად მდგომარეობაში.

სოლფუგები (Solifugae) - იგივე ფალანგები. ფეხსახსრიანების ტიპის, ობობასნაირების კლასის წარმომადგენლები, რომლებიც გაერცვლებულნი არიან ცხელ ქვეყნებში ზოგი სგრძობით 10 სმ-ია. სოლფუგებს შხამიანი ჯირკვლები არა აქვთ, მაგრამ საკმაოდ მტკივნეულად იკბინებიან. ამასთან ერთად, შესაძლებელია იყენენ ადამიანისა და ცხოველების სხეულის სხვადასხვა დაავადებების გადამტანები.

სომატოსტატიზმი (ბერძნ. soma სხეული, ლათ. status უძრავად დგომა) - პანკრეასის ლანგერჰანის კუნძულების D უჯრედების მიერ გამოთავებული პორმონი. იგი აბრკოლებს α და β უჯრედების მიერ ინსულინის და გლუკაგონის გამოყოფას, აგრეთვე ზოგიერთი ფერმენტის სინთეზას.

სომატური დაავადებები (ბერძნ. soma სხეული) - დაავადებები, რომლებიც არ არიან დაკავშირებული ფსიქიკურ პროცესებთან.

სომატური მუტაციები (ბერძნ. soma სხეული, mutatio (ველილება) - გენეტიკური მასალის ცვლილებები სომატურ უჯრედებში. იგულისხმება

გენური, ქრომოსომული და გენომური მუტაციები.

სომატური რიცხვი (ბერძნ. soma სხეული) - ამა თუ იმ ბიოლოგიური სახეობის სომატური უჯრედებისა და დამახასიათებელი ქრომოსომების რაოდენობა.

სომატური უჯრედები (ბერძნ. soma სხეული) - ყველა ის უჯრედი (გარდა სასქესო უჯრედებისა), რომელსაც გააჩნიათ ქრომოსომების დიპლოიდური კომპლექტი (მაგ. ნეირონი, ქეპატიციტები, ერითროციტები და სხვა).

სომნამბულიზმი (ლათ. somnus ძილი, ambulo დაეხეტები, ესეირნობ, istmus მდგომარეობა) - ავადმყოფური მდგომარეობა, რომლის დროსაც მძინარე ადამიანი სხეულის სხვა მუქმედებას ასრულებს (მაგ. დაღის). გამოვლიძებისას ადამიანს არაფერი არ ახსოვს იგივე მთავრეულობა წინათ, ეგონათ, რომ ასეთ მდგომარეობას იწყებდა მთავრის შუქი. იხ. ლუნატიზმი.

სომნოლენცია (somnolentia) - მიდრეკილება ხანგრძლივი ძილისადმი.

სოპორი (ლათ. sopor მაგარი ძილი, გაბრუება) - ღრმა პათოლოგიური ძილი. აღინიშნება მუცლის ტიფის, პნემონიის და სხვა შემთხვევებში.

სორბცია (ლათ. sorbere შთანქვა) - მკერივი ნივთიერების ან სითხის მიერ რაიმე ნივთიერების ან გაზის შთანქვა.

სორუსი (ბერძნ. soros გროვა) - გვიმრების ფოსლების ქვემო მხარეზე განლაგებული სპორანგიუმების გროვები, რომელსაც გარს აკრავს საბურველი.

სოფიზმი (ბერძნ. sophisma) - დასკვნა, რომელიც ფორმალურად

თითქოსდა მარსებულა. სოფიზმი უჯრდობა ცნებების ორაზროვნებას, რამე მოვლენის ცალკეულ მხარეებს.

სოციალური (ლათ. socialis) - საზოგადოებრივი; დაკავშირებული საზოგადოებასთან. საზოგადოებრივი ურთიერთობებთან.

სოციოლოგია (ლათ. soci(etas) საზოგადოება, ბერძნ. logos მოძღვრება) - მეცნიერება საზოგადოებაზე.

სპაზმი (ბერძნ. spasmos კრუნჩხვა) - ობიექტური კრუნჩხვა. კუნთის ან რამდენიმე კუნთის ძლიერი, უეცარი, უნებლიე შეკუმშვა, რაც დაკავშირებულია კუნთის ტონუსის მომატებასთან.

სპაზმოლიზური მოქმედება (ბერძნ. spasmos კრუნჩხვა, lysis გახსნა) - რამე ნივთიერების, წამლის და სხვ. სპაზმის საწინააღმდეგო მოქმედება.

სპარტანული - სპარტის მოქალაქე რომლის მაცხოვრებლებიც ბავშვობიდან ეჩვეოდნენ ცხოვრების მკაცრ ჩვეულებებს და გამძლეობას. მძეტკიც გამოწრთობილი ადამიანი, რომელიც მცირედით კმაყოფილდება.

სპეკულაციური (ლათ. speculatio თვალყურის დევნება, ჭერება) - ის, რაც დაფუძნებულია სინამდვილისაგან, ცდისა და პრაქტიკისაგან განყენებულ აზროვნებაზე. მაგ., სპეკულაციური აზროვნება.

სპელაოლოგია (ბერძნ. spelain გამოქვაბული, logos მოძღვრება) - გამოქვაბულების, მღვიმეების ყოველმხრივი შესწავლა, რაც მოიცავს მათ წარმოშობას, ფორმას, განვითარებას, მიკროკლიმატს, წყლებს და ორგანულ სამყაროს.

სპერმა (ბერძნ. sperma თესლი) - მამრობითი სასქესო ჯირკვლებში გამოშვებული სპერმატოზოიდების

შემცველი სისხე ადამიანის სპერმა სპერმატოზოიდების გარდა შეიცავს ეპიდიდისის სისხეს და დამატებით სასქესო ჯირკვლების (პროსტატის და სხვა) სეკრეტს.

სპერმატომა (ბერძნ. sperma თესლი, theke დახლი, დაზვა) - რეზერვუარი, სადაც მდედრ ან ჰერმაფროდიტ უხერხემლო ცხოველებში ინახება სპერმა.

სპერმატილა (ბერძნ. sperma თესლი) - მამაკაცის სასქესო უჯრედის განვითარების ერთ-ერთი ფაზა ანუ განვითარებადი სპერმატოციტის მე-2 მეიოზური დაყოფის შედეგი. სპერმატოგენეზის შემდგომ ფაზაში სპერმატილა გარდაიქმნება სპერმატოზოიდად.

სპერმატოგენეზი (ბერძნ. sperma თესლი, genesis წარმოქმნა) - მამრობითი გამეტების, სპერმატოზოიდების წარმოქმნის პროცესი სათესლეებში.

სპერმატოგონიზმი (ბერძნ. sperma თესლი, gone შთამომავლობა, თაობა) - სათესლეების არხების კედლების ამოფენი პირველადი სასქესო უჯრედები, რომელსაც გააჩნიათ ქრომოსომების დიპლოიდური კომპლექტი.

სპერმატოზოიდები (ბერძნ. sperma თესლი) - მამრობითი სასქესო უჯრედები, გამეტები. მცენარეებში მამრობითი სასქესო გამეტებს სპერმიებს უწოდებენ.

სპერმატორმა (ბერძნ. sperma თესლი, rheo მოედინები) - სათესლე სისხის უნებლიე დენა.

სპერმატოფორები (ბერძნ. sperma თესლი, phoros მტარებელი) - ჭიების, მოლუსკების, ზოგიერთი თევზის, ამფიბიის და სხვა ცხოველების კაფსულადად შეწყებულ სპერმატოზოიდების პაკეტები, რომელსაც სხვადასხვა ფორმა გააჩნიათ.

სპერმატოტი (ბერძნ. sperma თესლი,

ketos დიდი თევზი, ეშმაკი) - კაშლოტის თავის განსაკუთრებულ ფიბროზულ ტომსიკაში (ღრუში) მოთავსებული ცვილისებური ნივთიერება. სპერმატოციტი კაშლოტს ემსახურება ექოლოკაციისათვის და შესაძლებელია ამორტიზატორის როლსაც ასრულებდეს ყენისთვის. სპერმატოციტი იყენებენ პარფიუმერიასა და კოსმეტიკაში კრემებისა და მალამოების დასამზადებლად, აგრეთვე კანის ზოგირით დაავადების სამკურნალოდ.

სპერმატოციტი (ბერძნ. sperma თესლი) - წყალმცენარეების უმოდრო მამრობითი ჩანასახოვანი უჯრედები, რომლებსაც არ გააჩნიათ წამწამები. წამწამების განვითარების და მოძრაობის უნარის შექმნის შემდეგ აღნიშნულ უჯრედს სპერმატოზოიდი ან ანაეროზოიდი ეწოდება.

სპერმიტი (ბერძნ. sperma თესლი) - შიშველ- და ფარულსელთან მცენარეებში: უშოლტო და პასიურად მოძრაი მამრობითი სასქესო უჯრედები.

სპერმიტი (ბერძნ. sperma თესლი) - ცხოველის სათესლე სისხიდან გამოშუშებული ორგანული ნივთიერება. მედიცინაში იყენებენ როგორც ნერეული სისტემის გამაჯანსაღებელ საშუალებას. ასეთივე მოქმედების პრეპარატებია: სპერმოლი, სპერმოკონი და სხვა.

სპექტრი (ლათ. spectrum დანახვა, მოჩვენება) - სხედასხვა ფერის ზოლი, რომელიც მიიღება პრიზმასა და სხვა გარდამტეხ გარემოში სინათლის სხივის გაყვლის დროს.

სპეციალიზაცია (ლათ. specialis განსაკუთრებული) - 1. უჯრედების დიფერენცირების უმაღლესი საფეხური, როდესაც ისინი იწყებენ მათზე დაკისრებული ფუნქციის შესრულებას. ერიოპროციტებს, სპერმატოზოიდებს,

ნეირონებს და სხვ. მაღალსპეციალიზებულ უჯრედებს უწოდებენ. 2. ადამიანის მოღვაწეობის რომელიმე სფეროში სპეციალური ცოდნის მიღება.

სპეციფიკური ბალამტანუმი (ლათ. specificum თავისებურება) - ფეხსახსრიანი, რომელსა კუჭ-ნაწლავში უმარტივესები გადიან თავისი განვითარების ციკლის რაიმე ნაწილს (მაგ. კოლო ანოფელესი).

სპეციფიკური გრანულუმი (ლათ. specificum თავისებურება, granulum მარცვალი) - ნეიტროფილების მეორადი გრანულუმი, რომლებიც აზუროფილური გრანულულისაგან განსხვავდებიან უფრო დაბალი ელექტრონული სიმკერითა და ქიმიური შემადგენლობით ისინი შეიცავენ კოლაგენზას, ფაგოციტინს, ლაქტოფერინს, ლიზოციმს, ტუტე ფოსფატზას, გლიკოლიზურ ფერმენტებს და ა.შ.

სპინალური ანესთეზია (ლათ. spina წვეტი, ხერხემალი, ბერძნ. anaesthesia უგრძობლობა) - ზურგის ტერში რაიმე ნივთიერების (მაგ. ტოილგამაჟუნების) შეყვანა გაუტკივარების მიზნით.

სპირალური ტრიქინელა (Trichinella spiralis) - მრგვალი ჭიების წარმომადგენელია. იწყებს მძიმე დაავადებას ტრიქინელოზს ადამიანი ავადდება ტრიქინელიანი ლორის (ზოგჯერ დასაის) ხორცის შეჭმის შემთხვევაში.

სპირემა (ბერძნ. spirema ძაფის გორგალი) - პროფანის სტადია, როდესაც ქრომოსომები გორგლისებურად ეხვევიან ტერმინი შემოიღო მ.წ.წმწმწმ (1882).

სპირიტოზი (ლათ. spiritus სული) - წარმოდგენა გარდაკვილოდა სულეობიან კონტაქტის შესაძლებლობის შესახებ მედიუმების (იხ.) მეშვეობით.

ამ უკანასკნელთა თითოეულითა და განიხილეთ უნარი იყენებენ შუამავალნი ადამიანებსა და გარდაცვლილთა სულელებს შორის.

სპირომეტრიბა (ლათ. spiro ესუნაქე, ბერძნ. metreo ეზომავ) - ფილტვის სასიცოცხლო ტევადობის განსაზღვრის მეთოდი.

სპირომეტრი (ბერძნ. speira ხეული, chaite გრძელი ბეწვი) - პათოლოგიური ბაქტერიები, რომელთაც სპირალურად დახვეული ძვიის ფორმა აქვთ.

სპლანქნოლოგია (ბერძნ. splanchna შინაგანი ორგანოები, შინაგანობა, logos მოძღვრება) - სწავლება ადამიანისა და ცხოველების შინაგანი ორგანოების (საჭმლის მომნელებელი, სასუნთქი და შარდსასაქესო) შესახებ. ანატომიის ერთ-ერთი დარგია.

სპლენექტომია (ბერძნ. splen ელენსა, ektome ამოჭრა, ამოკეცა) - ელენსის ამოკეცვის ოპერაცია.

სპლენომა (ბერძნ. splen ელენსა, oma სიმსივნე) - ელენსის სიმსივნე.

სპლენომეგალია (ბერძნ. splen ელენსა, megas დიდი) - ელენსის გადიდება.

სპლინი (ბერძნ. splen ელენსა) - მკუმენარე დაარეგუნული გუნება-განწყობილება. წინათ სპლინს ელენსის დაეადებით ხსნიდნენ.

სპონგიოზასტი (ბერძნ. spongia ღრუბელი, blastos ჩანასახი) - ნეიროგლიის უჯრედული ელემენტების წარმომქმნელი უჯრედი.

სპონდილიტი (ბერძნ. spondilos მალა, itis ანთება) - ხერხემლის ერთი ან რამდენიმე მალის ანთება.

სპონდილოზი (ბერძნ. spondilos მალა, osis მდგომარეობა) - ხერხემლის დეგენერაციულ-დისტროფული ქრონიკული დაავადება, რაც ხშირად ხერ-

ხემლის მალეების უმოძრაობის მიზეზი შეიძლება გახდეს.

სპონტანური (ლათ. spontaneous თვითნებური) - რაიმე გარეგანი ფაქტორის გარეშე თავისთავად წარმოქმნილი პათოლოგიური პროცესი, პიბრიდული უჯრედი და სხვა.

სპორა (ბერძნ. spora დასესება, თესლი) - ზოგიერთი უმდაბლესი და უმაღლესი მცენარეების, პარაზიტული უმარტივესების (სპორიანების) მიკროსკოპული ჩანასახები, რომელთაც გაანიათ სხვადასხვა წარმოშობა და რომლებიც ემსახურებიან გამრავლებას და არახელსაყრელ პირობებში სახეობის გადარჩენას.

სპორადული (ბერძნ. sporadikos გაუანტული, განცალკევებული) - ერთეული, ცალკეული, შემთხვევითი, რაც დროდადრო იჩენს თავს (მაგ., ინფექციური დაავადებები).

სპორანგიუმები (ბერძნ. spora დასესება, თესლი, angeion ჭურჭელი) - უსქესო გამრავლების ერთუჯრედიანი (მრავალ უმდაბლეს მცენარეში) და მრავალუჯრედიანი (უმალეს მცენარეებში) ორგანო, რომელშიც წარმოქმნება სპორები. განასხვავებენ მკროსპორანგიუმებს (მათგან ვითარდებიან მდედრობითი ჩანასახები) და მიკროსპორანგიუმებს (ვითარდებიან მხოლოდ მამრობითი ჩანასახები).

სპორიანები (Sporozoa) - უმარტივესთა ტიპის ერთ-ერთი კლასის წარმომადგენელია. როგორც წესი, უჯრედშიდა პარაზიტებია ბინადრობენ ადამიანისა და მრავალი ხერხემლიანი და უხერხემლო ცხოველის ეპითელიურ, სისხლის და სხვა უჯრედებში. ხასიათდებიან განვითარების რთული ციკლით, თაობათა მორიგეობით. სპორიანების კლასში გაერთიანებულია 3 რიგი: 1. კოქციდიები (იხ. კოქციდიოზი),

2 სისხლის სპორიანები (იხ. მაღარია) და 3 გრგვარინები.

სპოროგენეზი (spora დასესეა, აესლი, genesis წარმოქმნა) - სპორების წარმოქმნის პროცესი. სპოროგენეზი შეიძლება იყოს სამი ტიპის: უესპორია - როდესაც სპორები წარმოიქმნება ნორმალური მეთოზის შედეგად; ანეუსპორია - როდესაც სპორები წარმოიქმნება დარღვეული მეთოზის შედეგად და ასპორია როდესაც სპორები წარმოიქმნება მეთოზის გარეშე.

სპოროტრიქოზი (პათოგენური სოკო Sporotrichon-ის სახელწოდების მიხედვით) - სოკოს მიერ გამოწვეული დაავადება, რომელიც უმთავრესად აზიანებს კანსა და კანქვეშა ქსოვილს.

სპოროფილები (ბერძ. spora დასესეა, თესლი, phylon ფოთალი) - შეიტების, ლიკოპოდიუმების და სხვა უმაღლესი მცენარეების სახეშეცვლილი ფოთლები, რომლებზეც განვითარებულია სპორანგიუმები. სპოროფილი ეწოდება აგრეთვე წყალმცენარეების თალომის ფოთლისმაგვარ სასპორე ორგანოს.

სპოროფიტი (ბერძ. spora დასესეა, თესლი, phylon მცენარე) - მცენარეების უსქესო თაობა. ამ მცენარეების (წყალმცენარეები, გემრანაირები და სხვა) სასიცოცხლო ციკლი მიმდინარეობს სქესობრივი და უსქესო თაობების რიამშული მონაცვლეობით. სპოროფიტი წარმოქმნის სპორებს.

სრული გარდაქმნა - იგივე სრული მეტამორფოზი. მწერებში შედგება 3 ფაზისაგან. კვერცხიდან გამოიქვეყნა ლარვა (მატლი), რომელიც გარდაიქმნება ჭუპრად. შემდეგ კი იმაგოდ (იხ.). სრულ მეტამორფოზს თან ახლავს ლარვის ორგანოების და ქსოვილების დაშლა და ღრმა

ცვლილებები განვითარებადი ორგანიზმების აგებულებაში. ახასიითებთ პეპლებს (მაგ. სოფის აბრეშუმხეველას). სრული გარდაქმნა აღინიშნება ზოგიერთ ხერხემლიანში (მაგ. ამფიბიებში).

სტაბილურიობა (ლათ. stabilis მუდმივი) - მუდმივი, უცვლელი, რაც დიდხანს ინარჩუნებს განსაზღვრულ მდგომარეობას, დონეს და სხვა.

სტაგნაცია (ლათ. stagnare გაჩერება, უძრავად გახდომა) - L წყალსატევში უანებადის ბუნებრივი დეფიციტი. 2. მეცნიერების, წარმოების, ვაჭრობის ერთ წერტილზე გაყინვა.

სტადია (ბერძ. stadion სიგრძის ზომა) - დაავადების, პარაზიტის, რაიმე პროცესის განვითარების საფეხური, პერიოდი, ფაზა.

სტაზა (ბერძ. stasis დგომა, შეგუბება) - საზოგადოებრივი მწერების ჯგუფი, რომელშიც სხვადასხვა ინდივიდები ასრულებენ მკაცრად განსაზღვრულ როლს მაგ. ფუტკრების, ჭიანჭველების, ტერმიტების სტაზა და ა.შ.

სტაზი (ბერძ. stasis შეგუბება) - სისხლის, შარდის, რძის, ნაღვლის და სხვათა შეგუბება შესაბამის სადინრებში.

სტალაგმიტიზმი (ბერძ. stalagma წვეთი) - მინერალური (უფრო ხშირად კორქოვანი) წარმონაქმნები, რომლებიც გამოქვაბულის, მღვიმის ფსკერიდან ქვეყდან ზემოთ მიემართებიან ლოლუების სახით.

სტალაქტიტიზმი (ბერძ. stalaktos მწვეთავი) - მინერალური (უფრო ხშირად კორქოვანი) წარმონაქმნები, რომლებიც გამოქვაბულის, მღვიმის სკერიდან მიემართებიან ქვემოთ, ლოლუების სახით.

სტატიკა (ბერძ. statos დამდგარი) - 1. მოსვენების და წონასწორობის მდგომარეობა (დინამიკის საწინაა-

დმდეგო ცნებაა). 2.სწავლება სხეულების წონასწორობაზე სხეუდასხეუბალების ზემოქმედების ქვეშ.

სტატისტიკა (ბერძნ. status მდგომარეობა) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ჯანდაცვის, სოციალური განვითარების, მეურნეობის რაოდენობრივ ცვლილებებს და ამ რიცხობრივი მონაცემების გამოყენებას სამეცნიერო და პრაქტიკული მიზნებისათვის.

სტატუსი (ლათ. status მდგომარეობა) - 1.აუადმყოფობის, საკისხის, საქმის მდგომარეობა 2.სამართლებრივი მდგომარეობა, მაგ. დამოუკიდებელი სახელმწიფოს სტატუსი.

სტატუს პრეზენს (ლათ. status მდგომარეობა, praesens ახლანდელი) - აუადმყოფის მდგომარეობა გასინჯვის მომენტში.

სტატუს-ჰვო (ლათ. status quo) - ამა თუ იმ კონკრეტულ ვითარებაში ან დროის რომელიმე მონაკვეთში არსებული მდგომარეობა. სტატუს-ჰვოს შენარჩუნება შექმნილი მდგომარეობის უცვლელად დატოვებას გულისხმობს.

სტაფილოღერმია (ბერძნ. staphyle მტევანი, derma კანი) - კანის დაავადება, რომელსაც სტაფილოკოკი იწვევს.

სტაფილოკოკები (ბერძნ. staphyle მტევანი, kokkos მარცვალი) - დაჩრქობის გამოწვევი ბუხარისებრი ფორმის გრამ-დადებითი ბაქტერიები, რომელნიც ყურძნის მტევნის მსგავს კონფიგურაციას ქმნიან. განსაკუთრებით პათოგენურია ოქროსფერი სტაფილოკოკი.

სტატი (ლათ. statio ადგილი, მდებარეობა) - არეალის ნაწილი, რომელიც ხასიათდება ამა თუ იმ სახეობის ცხოველის არსებობისათვის აუცილებელი პირობების (რელიეფის, კლიმატის,

საკვების და სხვა) ერთობლიობით. აღნიშნული ტერმინი ახლოსაა უფრო ზოგად ცნებასთან, როგორცაა "ადგილსამყოფელი".

სტაციონარული (ლათ. stationarius უძრავი) - ამბულატორიული მკურნალობისაგან განსხვავებით, საავადმყოფოში მწოლიარე აუადმყოფის მკურნალობა.

სტეატოზი (ბერძნ. stear ცხიმი, osis მდგომარეობა) - ცხიმოვანი ინფლტრაცია.

სტეგოცეფალი (Stegocephala) - ფაეშანსაიანები. პალეოზოური ამფიბიების კრებითი სახელი. მათ მიეკუთვნებიან ლაბირინთოდონტები, ბატრაქიზაურები და სხვა.

სტეთოსკოპი (ბერძნ. stethos მკერდი, skopeo ვუყურებ) - ხის, კაუჩუკის, პლასტმასის, ლითონის ან სპილოს ძეღისაგან გაკეთებული მილი, რომლის ერთი ბოლო ძლიერ გაგანიერებულია და ყურის ნიჟარას ეხება, მეორე ბოლო კი შედარებით ვიწროა იყენებენ აუადმყოფის შინაგანი ორგანოების აუსკულტაციისათვის (მოსასმენად).

სტენოპათია (ბერძნ. stenosis ვიწრო, შემოსაზღვრული, bathos სიღრმე) - წყლის ცხოველები, რომლებიც ბინადრობენ მხოლოდ ერთ, მკაცრად განსაზღვრულ სიღრმეში ანუ შედარებით მუდმივი წნევის ზემოქმედების ქვეშ. სტენოპათიების ერთი ნაწილი ბინადრობს სახელ წყალში (ლიტორალები), სხვები კი დიდ სიღრმეებში (აბისალური ფორმები). წყნარი ოკეანის ზღვის ვარსკელავას ერთ-ერთი სახეობა ბინადრობს მხოლოდ 4500-5100 მეტრ სიღრმეებში.

სტენოპიონტები (ბერძნ. stenosis ვიწრო, შემოსაზღვრული, biontos მცხოვრები) - მცენარეები და ცხოვე-

ლები, რომლებიც თავისი არსებობისათვის საჭიროებენ გარემოს შედარებით მუდმივ პირობებს (საერის ტენიანობის, ატმოსფერული წნევის, ტემპერატურის და სხვათა მცირე ცვლილებებს).

სტენოზალეზი (ბერძნ. stenosis ვიწრო, შემოსაზღვრული, hals მარლი) - ორგანიზმები, რომელთაც ძალუძს გაუძლონ საცხოვრებელი გარემოს მარილიანობის და საერთო ქიმიური შემადგენლობის მხოლოდ მცირე ცვლილებებს. ჩვეულებრივ, ოგული-სხმებიან წყლის ბინადრები: ცქერიანა, კარჩხანა, ჭანარი, ზოგიერთი მეღუზა და ქაშაყი.

სტენოზი (ბერძნ. stenosis ვიწრო, osis მდგომარეობა) - ღრუ ან მილიანი ორგანოების დაევიწროება, რაც აქვეყნებს მათ მოქმედებას (მაგ., პილორუსის, საყლაპავი მილის, აორტის და სხვათა სტენოზი).

სტენოთერმეზი (ბერძნ. stenosis ვიწრო, thermos თბილი) - ორგანიზმები, რომლებიც ვერ იტანენ ტემპერატურის ცვლილებებს და ცხოვრობენ სტაბილური ტემპერატურის პირობებში განსხვავებენ თერმოფილებს (სითბოს-მოყვარულ ფორმებს) და კრიოფილებს (სიცივისმოყვარულ ფორმებს).

სტენოკარდია (ბერძნ. stenosis ვიწრო, kardia გული) - მწვავე ტკივილის შეტევა გულის არეში. ოგევე გულის ანგინა.

სტენოფაგია (ბერძნ. stenosis ვიწრო, phagos მშთანქმელი) - ცხოველების მიერ ერთგვაროვანი (მონოფაგია) ან შეზღუდული რაოდენობის (ოლიგოფაგია) საკვების მიღება.

სტენოფოტეზი (ბერძნ. stenosis ვიწრო, phos სინათლე) - მცენარეები და ცხოველები, რომლებიც მოათხოვენ განათების ვიწროდ განსაზღვრულ

ინტენსიობას.

სტენოპალმეზი (ბერძნ. stenosis ვიწრო, hals მარლი) - ორგანიზმები, რომლებიც შეგუებული არიან განსაზღვრული მარილიანობის წყალსატევებსა და ნიადაგს (მედუზები, ღორჯო და სხვა).

სტენოპრობიონტიზმი (ბერძნ. stenosis ვიწრო, hygos ტენიანი, bios სიცოცხლე) - ცხოველები, რომელთა არსებობისათვის საარსებო გარემოში აუცილებელია განსაზღვრული ტენიანობა.

სტენტი (ბერძნ. stenosis ვიწრო) - ინდიფერენტული მასალისაგან შექმნილი რგოლი, რომელსაც ათავსებენ სისხლძარღვში (სორტაში, კორნარულ არტერიებში) სტენოზის თავიდან ასაცილებლად.

სტენტორი - ლამპროსის ერთერთი გმირის სახელის მიხედვით - ადამიანი ძალიან ძლიერი ხმით. 2მტკნარი წყლის ბინადარი ნაორწანწამიანი ინფუზორია (Stentor polymorphus). ოგევე საყვირა.

სტეპი - ოგევე ეელი. დამახასიათებელია აშშ-ის დასავლეთის არგენტინის, რუსეთის და სხვა შიდა რაიონებისათვის. მცენარეებიდან სტეპებისათვის დამახასიათებელია ბალახები და ბუჩქნარი, თუმცა ზოგ შემთხვევებში გვხვდება ხეებიც. ცხოველებიდან გვხვდებიან ბიზონები, ანტილოპები, ზებრები, ბოცვერები და სხვა. ფრინველებიდან უნდა აღინიშნოს ტოროლები, მიმინოები და სხვა.

სტერეოზიზმი (ბერძნ. stereos სიერცობრივი, მყარი, genesis შეცნობა) - ხელის შეხებითი საგნების შეცნობის უნარი.

სტერეოტიპი (ბერძნ. stereos სიერცობრივი, მყარი, typos ანაბეჭდი) - ცალკეული პირობითი რეფლექსების

განხორციელების შედარებით მყარი სისტემა. რომელიც ეფუძნება უმაღლესი ცხოველების და ადამიანის საეის ტენის უნარს უზრუნველყოს ორგანიზმის ზუსტი და დროული საპასუხო რეაქცია ჩვეულ, განსაზღვრული სანმიმდევრობის განმეორებად გამლიზანებლებზე.

სტერეოტიპია (ბერძნ. *stereos* სიერცობრივი, მყარი, *typos* ანაბეჭდი) - მოძრაობის, უესტის, პოზის, სიტყვისა და სხვ. მექანიკური გამეორება.

სტერეოქიმი (ბერძნ. *stereos* სიერცობრივი, მყარი, *chemeia* ქიმია) - ქიმიის დარგი, რომელიც სწავლობს მოლეკულებში ატომების სიერცობრივ მდებარეობას და განლაგებას.

სტერილიზაცია (ლათ. *sterilis* უნაყოფო) - მკროორგანიზმების მოსპობა გამობარშეთა, ფილტრაციით, ქიმიურ ნიეთიერებათა ზემოქმედებით (რძის სტერილიზაცია, შპრიცის სტერილიზაცია). 2. ადამიანისა და ცხოველების განაყოფიერების უნარის მოსპობა ოპერაციის საშუალებით ან რადიოაქტიური დასხიებით.

სტერილური ცხოველები (ლათ. *sterilis* უნაყოფო) - ცხოველები, რომლებიც თავისუფლები არან ყველა მკროორგანიზმისაგან. ასეთი ცხოველები გამოიყენებან იმუნოლოგიაში, ბაქტერიოლოგიაში, ეირუსოლოგიაში და ექსპერიმენტული ბიოლოგიის. მედიცინისა და ეტერინარიის სფეროებშიც. ჩენი საუკუნის 60-იან წლებში ჩამოყალიბდა დამოუკიდებელი სამეცნიერო დისციპლინა - გნოტობიოლოგია (იხ.). სტერილური ცხოველის მიღება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი დაბადებამდე სტერილური იყო და მას საშეილოსნოდან ამოიყვანენ სტერილურ პირობებში. იგივე გნოტობიონტები.

სტერნული პუნქცია (ბერძნ. *sternon* მკერდის ძვალი, *punctio* ჩხელეტა, პუნქცია) - მკერდის ძვლის ჩხელეტის წითელი ძვლის ტენის უჯრედოვანი შედგენილობის განსაზღვრის მეთოდი.

სტერტორი (ბერძნ. *stertera* ხერხეა) - პირლია ძილის დროს მეტ-ნაკლებად გამოხატული ხმაური ხერხეა.

სტიგმა (ბერძნ. *stigma* ლაქა, ნახელეტი) - 1. მოლტიანების კლასის ზოგიერთი წარმომადგენლის სინათლისადმი მგრძობიარე ორგანეა. 2. ფესხასხრიანებში, მაგ., მწერებში - ხერელი, რომლითაც სხეულის ზედაპირზე სუნსქეის ორგანოები (ტრაქეა) იხსნება. 3. ასციდიების (უმდაბლესი ქორდიანების) ხახაში არსებული ლაყუჩის ხერელი.

სტიმული (ლათ. *stimulus* ნესტარო, დეზი, სახრე) - წამქეზებელი მიზეზი, წამქეზება რაიმე მოქმედებისადმი; დანტერესება რაიმეს მიმარს.

სტიპენდია (ლათ. *stipendium* საფასური) - რეგულარული ფულადი დახმარება.

სტომატოცი (ბერძნ. *stoma* პორტიკი, ათენში გაღერეა კოლონებით, სადაც ასწავლიდა ძველებერძენი ფილოსოფოსი ზენონი) - ანტიკური საზოგადოების ფილოსოფიური მიმარსულება. სტომატოციზმის მიხედვით, ბრძენის, სტომატოსის ამოცანაა განსაყისუფლდეს ენებებისაგან და ლტოლვებოსაგან და იცხოეროს გონებიდან გამომდინარე.

სტოლონი (ლათ. *stolonis* შსამომავალი, ფესვის ყლორტი) - მცენარის მიწისქვეშა ან მიწისზედა წერილი, სახე შეცვლილი, პორიზონტალური ყლორტი, გრძელი მუხლსაშორისების, ქრცლოვანი, უფერო, უფრო იშვიადად კი მწვანე ფერის ფოთლებითა ფესურე-

ბისაგან განსხვავებით, სტოლონები დღემოკლენი არიან და ემსახურებიან მხოლოდ ევგეტაციურ გამრავლებას და გაერცელებას.

სტომატოლოგია (ბერძ. stoma პირი, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს კბილების, პირის ღრუს, ყბებისა და სახის დაავადებებს.

სტომატოპროზა (ბერძ. stochasis მიხედვით) - იმ პროცესის შემთხვევითობა, რომლის მსვლელობის დროსა და ხასიათის ზუსტი განსაზღვრა პრინციპულად შეუძლებელია, მაგრამ შესაძლებელია მისი წარმოქმნის ან სხვადასხვაგვარი განვითარების შესაძლებლობის პროგნოზირება. მაგ., სტოქასტურ პროცესებს მიეკუთვნება ლემინგების, ციყვების და სხვა ცხოველების მასიური გასახლება.

სტრანგულაცია (ლათ. strangulatio დახრობა) - ნაწლავების გაძლიერებული პერისტალტიკის დროს ნაწლავის მარყუჟის ჩაჭედვა. 2. სასუნთქი გზების შევიწროება. 3. ბუნების ცხოველების დაღუპვა მათზე დასახლებული უმდაბლესი ცხოველების (მაგ., მარჯნის პოლიპების) სიმძიმის გამო.

სტრატეგია (ბერძ. stratos მხედრობა, agos მიმყავს) - საერთო გეგმა. სამა თუ იმ დაავადების მკურნალობის ხელოვნება, წარმართვა. 2. მეცნიერება ომის მომზადებასა და წარმართვაზე.

სტრატოფორია (ლათ. stratum ნაფენი, დაფენა, facere კეთება) - აესლების აესეისწინა დამუშავება, რაც მდგომარეობს მათ შენახვაში სველ ქვიშაში, დაბალ, მაგრამ დადებით ტემპერატურაზე გამოიყენება აესლების გაღივების, აღმოცენების დასაქარებლად.

სტრატოსფერო (ბერძ. stratum

ნაფენი, დაფენა, sphaira სფერო) - ატმოსფეროს ერთ-ერთი შრე, რომელიც განლაგებულია ტროპოსფეროს ზედა, 100 კმ-ის სიმაღლეზე ამ შრეში, 15-35 კმ-ის სიმაღლეზე თავისუფალი უანგბადი მზის რადიაციის გავლენით გარდაიქმნება ოზონად და წარმოქმნის ეკრანს, რომელიც არეკლავს ცოცხალი ორგანიზმებისათვის დამღუპველ კოსმოსურ გამოსხივებებს.

სტრეპტოკოკები (ბერძ. streptos ძეწკვი, kokkos მარცვალი) - პათოგენური მრგვალი ფორმის ბაქტერიები, რომლებიც ძეწკვისებურ გაერთიანებებს ქმნიან.

სტრეპტომიცინი (ბერძ. streptos ძეწკვი, mykes სოკო) - ძლიერი ანტიბიოტიკი, რომელიც განსაკუთრებით აქტიურია გრამ-უარყოფითი ბაქტერიების, განსაკუთრებით კი ტუბერკულოზის გამომწვევის მიმართ. აღმოაჩინა ამერიკელმა მიკრობიოლოგმა ზა.პაპ-სმანმა ეს პრეპარატი გამოიყო 1943 წელს აქტინომიცეტებიდან.

სტრესი (ინგლ. stress დაძაბვა, დაჭიმულობა) - ძლიერი გამღიზიანებლის მოქმედების შედეგად ორგანიზმში წარმოქმნილი დარღვევა, რასაც შეუძლია გამოიწვიოს რაღაც დაკვირვება რეაქციების კომპლექსი - ადაპტაციური სინდრომი.

სტრესორი (ინგლ. stress დაძაბვა, დაჭიმულობა) - ფაქტორი, აგენტა, რომელიც იწვევს სტრესს (იხ.).

სტრიქტურა (ლათ. strictura შეკუმშვა) - საყლაპავი მილის შარდსადენის და სხვ. დაევიწროება ნაწიბურის განვითარების შედეგად. ოგივე სტრენობა (იხ.).

სტრობილატია (ლათ. strobile სხეული) - სასმისებური ჭიების სხეულის დანაწევრება ერთგვაროვან სეგმენტებად, პროგლოტილებად პროგ-

ლოტიდებიდან შემდგარ სხეულს სტრომაბილა ეწოდება.

სტრომა (ბერძნ. stroma ხალიჩა) - ორგანოს, ქსოვილების, უჯრედების ნებისმიერი საყრდენი სტრუქტურა.

სტრუმა - იხ. ჩიყვი.

სტრუმაქტომა (ლათ. struma ჩიყვი, ბერძნ. ektome ამოკეცა) - ფარისებრი ჯირკელის ამოკეცა.

სტუპორი (ლათ. stupor გაშეშება, გაშტერება) - სრული მოტორული შეკეცვა, გარეშე გალიზინებაზე რეაქციის უქონლობა. ფსიქომოტორული დასრგუნვის გამო ავადმყოფი უძრავ მდგომარეობაშია.

სუბაქვალური (ლათ. sub ქვეშ, ქვეითი, aqua წყალი) - ნაწლავების აბაზანა, შხაბი, ოყნა. ე.წ. ღრმა ოყნა.

სუბდომინანტი (ლათ. sub ქვეშ, ქვეითი, dominans გაბატონებული) - ამა თუ იმ ბიოცენოზში თავისი მნიშვნელობისა და რიცხოვნობის მიხედვით მეორე სახეობა დომინანტის შებდე.

სუბიექტური (ლათ. subjectum პიროვნება, სუბიექტი) - მხოლოდ გარკვეული პირის, სუბიექტისათვის დამახასიათებელი; ცალმხრივი, მიკრობიოებელი.

სუბლიმინური მიელოზი (ლათ. sub ქვეშ, ქვეითი, ბერძნ. leukos თეთრი, haima სისხლი, myelos ძელის ტენი) - მიეკუთვნება ქემობლასტოზების ჯგუფს ელინდება მიელოპროლიფერაციული ტიპის პანმიელოზის ან მიელომეგაკაროციტური მიელოზის, მიელოფიბროზის და ოსტეომიელოსტეოზის ადრეული განვითარებითა და ა.შ. უფრო ხშირად ახასიათებს კეთილთვისებიანი, მრავალწლიანი მიმდინარეობა.

სუბლექტალური ღოზა (ლათ.

sub ქვეშ, ქვეითი, letalis სასიკვდილო, ბერძნ. dosis ულუფა, ჯერი) - 1. რაიმე ფაქტორის ნახევრად ლეტალური დოზა, რომელიც იწვევს ექსპერიმენტული ცხოველების დაღუპვას 50% შემთხვევაში (LD₅₀). 2. გენი, რომელიც არ იწვევს ინდივიდის უცვარ დაღუპვას, არამედ ძლიერ აქვეითებს მის სიცოცხლისუნარიანობას.

სუბლიმაცია (ლათ. sublimare მაღალ რამეზე აყვანა, განდიდება) - გახურების შედეგად მკეროვი ნივთიერების უშუალო გადასვლა გაზში, თხიერი სტადიის გაელის გარეშე.

სუბგეატანტრული ქრომოსომატი (ლათ. sub ქვეშ, ქვეითი, ბერძნ. meta შემდეგ, ლათ. centrum ცენტრი) - არასანაბარმხრებიანი ქრომოსომები, რომელთა ცენტრომერები განლაგებულია მხრების ბოლოებთან ახლოს.

სუბორდინაცია (ლათ. sub ახლო, იქვე, ქვეითი, ordinatio წესრიგში მოყვანა) - დაქვემდებარება. უფროს-უმცროსობის დაცვა სამსახურობრივი დისციპლინის წესებთან შესაბამისად.

სუბსტანცია (ლათ. substantia არსი) - ნივთიერება; საფუძველი, არსი ყველა საგნის თუ მოვლენისა.

სუბსტიტუტი (ლათ. substitutus სანაცვლოდ მოტანილი) - შემცვლელი ან ახალი საწარმოო პროდუქტი, რომელიც ცელის არსებულ პროდუქტს.

სუბსტრატო (ლათ. substratum საფენი) - ნივთიერება ან საგანი, რომელზეც მიმაგრებულნი არიან ორგანიზმები. 2. ნივთიერება, რომელზეც მოქმედებს ესა თუ ის ფერმენტი.

სუბტილური (ლათ. subtilis) - ნაზი, სუსტი, მსხერვეადი.

სუბტროპიკები (ლათ. sub ქვეშ, ქვეითი, ბერძნ. tropikos მოსაბრუნე

წრე) - დედამიწის ორი ფიზიკურ-გეოგრაფიული ზონა, რომელსაც შუალედური მდებარეობა უკავიათ ტროპიკულ და ზომიერ სარტყელებს შორის.

სუბფებრილიტი (ლათ. sub ქვეშ, ქვეითა, febris ცხელება) - მცირედ, ხანგრძლივი დროით მომატებული სხეულის ტემპერატურა.

სუბფოსილური (ლათ. sub ქვეშ, ქვეითა, fossilis ნამარხი) - ტერმინი გამოყენებულია მცენარეებისა და ცხოველების არც თუ დიდი ხნის ნამარხების აღსანიშნავად, რის გამოც ორგანული ნივთიერებების მინერალური ჩანაცვლება ჯერ კიდევ არ არის დასრულებული.

სუბსტია (ლათ. suggestio შთაგონება) - მკურნალობის პერიოდი, ექიმის გარკვეული ფსიქიკური ზემოქმედება აუადმყოფზე ან აუადმყოფისა ჯგუფზე.

სუტიდი (ლათ. suus თავისი, caedo კელა, ხოცვა) - თევთმკვლელობა.

სუტიდიური (ლათ. suus თავისი, caedus კელა, ხოცვა) - თევთმომაკვდი-ბეღლი.

სუკულენტები (ლათ. succulentus წინანი) - მრავალწლიანი მცენარეები წინანი ფოთლებით (აგავა, ალოე) ან ყლორტებით (ზოგიერთი კაქტუსი და სხვა).

სუკცესია (ლათ. successio დამეკვიდრება) - ერთი ტიპის ეკოსისტემის (ბიოცენოზები, ფიტოცენოზები და ა.შ.) მორეუთი თანდათანობით შეცვლა (არჩევენ ავტოგენურ, ედაფოგენურ, ანაროპოგენურ და სხვა ტიპის სუკცესიებს).

სუნთქვა (respiratio) - ორგანიზმში მიმდინარე ფიზიკურ-ქიმიური და ფიზიოლოგიური პროცესების ერთობლიობა, რის დროსაც ხდება ატმოსფეროდან ჟანგბადის მიღება და ნახში-

რორჟანგის გამოყოფა. ორგანიზმების აბსოლუტური უმრავლესობა (აერობები) სუნთქვისათვის იყენებს ატმოსფერულ ჟანგბადს, მცირე ნაწილი კი (ანაერობები) ცოცხლობენ უჟანგბადო გარემოში.

სუნიანი ჰირაქლები - მკვეთრი სუნის მქონე ნივთიერების გამოყოფი ჯირკვლები. მათი ფენქციებია: საედაცვა (მაგ. ამერიკული სკუნსი, მარე და სხვა), საწინააღმდეგო სქესის ინდივიდის მოზიდვა, ტერიტორიის მონიშვნა და ა.შ.

სუპერინფექცია (ლათ. super ზე, მეტი, infectio დასენიანება) - განმეორებითი დასენიანება იმავე მიკროორგანიზმებითა, როცა პირველადი ინფექცია ჯერ კიდევ არ დამსაერებულა.

სუპერრეპლიკაცია (ლათ. super ზე, მეტი, ინგლ. replication ასლის წარმოქმნა) - რომელიმე მოლეკულის (მაგ. დნმ-ს) ან ეირუსის განსაკუთრებული ინტენსიურობით გამრავლება.

სუპოზიტორიუმი (ლათ. suppositorius შემცველი, ყალბი) - წამლის ფორმა მცირე ზომის კონუსების სახით (სანაილი). გამოიყენება სწორ ნაწლავში შესაყვანად.

სუპარაინალური (ლათ. supra ზემოთ, ზე. ren თარკველი) - თარკველზედა.

სუპრესია (ლათ. suppressio დასარგუნება) - რაიმე პროცესის (მაგ. იმუნოლოგიური რეაქციების) დასარგუნვა.

სუპრესორები (ლათ. suppressio დასარგუნება) - T-ლიმფოციტების ერთერთი პოპულაცია, რომელიც სარგუნავს სხვა იმუნოკომპეტენტური უჯრედების (კერძოდ, T-ჰელპერების) ფუნქციურ აქტივობას.

სუპრესორული ბენი (ლათ. suppressio დასარგუნება) - გენი, რომელიც

ახშობს სხვა, არაალელური გენის მოქმედებას ასეთ გენს ინჰიბიტორსაც უწოდებენ ამ მოვლენას ადგილი აქვს ეპისტაზის (იხ.) დროს.

სურავანდი (scorbutus) - ოგივე სკორბუტი. C ვიტამინის ნაკლებობის გამოწვეული დაავადება.

სურდიტასი (ლათ. surditas) - სმენის დაქვეითება ან სრული დაკარგვა.

სურდოპაპერა (ლათ. surdus ყრუ, camera ოაღი, ოთახი) - ოთახი ბერა-შეულწევადი კედლებით.

სურდოპადაგოგიკა (ლათ. surdus ყრუ, ბერძნ. paidagogike) - პედაგოგიკის დარგი, რომელიც შეისწავლის ყრუ-მუნჯი, დაწყობილი და სმენადაქვეითებული ბავშვებისა და მოზარდების აღზრდის, განათლებისა და სწავლების საკითხებს.

სურობატი (ლათ. surrogatus შემცვლელი) - 1. საგანი, რომელიც მხოლოდ ნაწილობრივ ცვლის სხვა საგანს (მაგ. საქარინი შაქრის ნაცვლად). 2. ფალსიფიცირებული პროდუქტი.

სუსპენზია (ლათ. suspensio ჩამოკიდება) - ორი ან მეტი ნივთიერების ნარევი, რომელთაგან ერთ-ერთი (მკერვი) უმცირესი ნაწილაკების სახით განაწილებულია მეორეში (სითხეში), შეწონილ მდგომარეობაში. მაგ. მღერივ წყალი, რომელშიც შეწონილ მდგომარეობაშია თიხის, ლამის და სხვ. უმცირესი ნაწილაკები.

სუსპექცია (ლათ. suspexcio) - ეჭვი.

სფაგნუმი (Sphagnum) - ტორფის ხავსი.

სფეროქალასტი (ბერძნ. sphaira ბუშტი, ბურთი, plastos გამოძერწილი) - ბაქტერიული უჯრედი, რომელსაც მულიანად ან ნაწილობრივად აქვს დაკარგული უჯრედის კედელი.

სფიგმოვანომიტრი (ბერძნ. sphygmos მაჯისცემა, manos იშვიათი, metreo ეზომავ) - სისხლის წნევის გამოსაკვლევი ხელსაწყო.

სფინქტერი (ბერძნ. sphynco უუკერ) - რგოლისებრი კუნთი, რომელიც იკუმშება და ამით ახშობს ან ავიწროებს მილისებრი ღრუ ორგანოს გასასვლელს (მაგ. სწორი ნაწლავის სფინქტერი).

სქემა (ბერძნ. schema ფორმა, გარეგნული შესახედობა) - გამარტივებული ნახაზი, რომელიც გამოხატავს რაიმე სისტემას, მოწყობილობას, ნაწილების ურთიერთმიმართებას; რაიმეს გადმოცემა, აღწერა ზოგადად, ძირითადი შტრიხებით.

სქესი (sexus) - ინდივიდის მორფოლოგიური და ფიზიოლოგიური ნიშან-თვისებების ერთიანობა, რაც განსაზღვრავს მის როლს განაყოფიერებაში. მამაკაცის და ქალის სასქესო უჯრედების შერწყმის შედეგად წარმოიქმნება ზოგადად შემდეგ კი ვითარდება ახალი ორგანიზმი. ზოგადად გაურთაუნებელია დედის და მამის გამეტების ქრომოსომების ორი ჰაპლოიდური კომპლექტი.

სქესის განსაზღვრის პრობაული ტიპი (ბერძნ. pro შინ, ნაცვლად, gamos ქორწინება) - ჩანასახის სქესის განსაზღვრა გამეტების მოწიფების პროცესში, ე.ი. განაყოფიერებამდე ახასიათებს კეკლებს, ფრინველებს და ა.შ. იხ. პეტერო-, ჰომო-გამეტურობა.

სქესის განსაზღვრის სინბაპური ტიპი (ბერძნ. syn თან, ერთად, gamos ქორწინება) - ჩანასახის სქესის განსაზღვრა განაყოფიერების პროცესში ახასიათებს დროზოფილას, ტუტეშწორებს (მათ შორის ადამიანს) და ა.შ.

სქესიფიზობა - განსაზღვრულ

ასაკში ორგანიზმის გამრავლებისასავე მზადყოფნა. სქესმწიფობას მღრღნეულები 1 თვეში აღწევენ, ბგელი მორეწელს, სპილო - 20-25 წლის ასაკში, ბელურასნაირები - 8-12 თვეში, ქსამისნაირები - 6-8 თვეში და ა.შ.

სქესობრივი ბაღარჩივა - ცხოველების ზოგიერთ აგუფში ბუნებრივი გადარჩევის ფორმა, რომელიც ეყრდნობა ერთ სქესის (უფრო ხშირად მამრობითი) ინდივიდების მეტოქეობას, სხვა სქესის ინდივიდებთან შეუღლების მიზნით.

სქესობრივი ბამრავლება - ორგანიზმების ცალსქესიანობა განპირობებს სქესობრივი გამრავლების შესაძლებლობას. სქესობრივი გამრავლება - ეს არის უნარი ორგანიზმებმა შექმნან თავისი მსგავსი ინდივიდები და ამით უზრუნველყონ სიცოცხლის უწყვეტობა და მემკვიდრეობითობა. სქესობრივი გამრავლების საფუძველია გამეტების შერწყმა ერთმანეთთან.

სქესობრივი ფორმის ფორმა (ბერძ. di ორჯერ, morphe ფორმა) - განსხვავება ერთი და იმავე სახეობის მღვდრობითი და მამრობითი ორგანიზმების აგებულებაში. სქესობრივი დიმორფიზმი საბოლოოდ ყალიბდება სქესობრივი მომწიფების პერიოდისათვის და ძირითადად დაკავშირებულია მეორადი სასქესო ნიშნების განვითარებასთან. განასხვავებენ სეზონურ და მუდმივ სქესობრივ დიმორფიზმს.

სქესობრივი მომწიფება - სქესობრივი სიმწიფის ასაკის მიღწევა. ფიზიკურ, ფსიქოლოგიურ, გონებრივ და სოციალურ სიმწიფეს ორგანიზმი შედარებითა გვიან აღწევს.

სქოლასტიკა (ბერძ. scholastikos სწავლული) - 1. შუა საუკუნეების რელიგიურ-იდეალისტური ფილოსოფია, რომელიც ეყრდნობდა საეკლესიო

სიო დოგმებს. გამოირჩეოდა უსაგნო მსჯელობითა. 2. უნაყოფო, ფორმალური ცოდნა, რომელიც მოწყვეტილია ცხოვრებისა და პრაქტიკისაგან.

სციტილაცია (ლათ. scintillatio გაბრწყინება) - სინათლის სუსტი, იმპულსური გამოსხივება, რაც წარმოქმნება ზოგიერთ ნივთიერებაში (სციტილატორში) ელექტრულად დამუხტული ელემენტარული ნაწილაკების გაელის შედეგად.

სციოფიტა (ბერძ. skia ჩრდილი, phyton მცენარე) - ჩრდილის მოყვარული მცენარეები. ფოტოსინთეზი მათში მიმდინარეობს მცირე განათების დროსაც.

სქმლის ტემპერატურა - სხეულის გახურების ხარისხი. რაც დამოკიდებულია ინდივიდის ცხოველქმედების შედეგად სითბოს წარმოქმნის, გარეშე ფაქტორებით მისი გახურების და გარემოში სითბოს გაცემის ბალანსზე. განასხვავებენ პომოოთერმულ, პეტროთერმულ და პოკლოთერმულ ცხოველებს. სხეულის ტემპერატურის ნორმები ზოგიერთი ცხოველისათვის: ფრინველები - 40-42°C, ცხენი - 37,8-38,5°C, ძროხა - 37,5-39,5°C, ლორი - 38,0-40,0°C, ძალი - 37,5-39,0°C, კატა - 38,0-39,5°C, ადამიანი - 36,0-37,0°C.

სციპური ბვირბიანი (corona radiata) - კვერცხუჯრედის მკერძივი გარეა შრე, რომელიც უნდა გაიხსნას სპერმატოზოიდის მიერ განაყოფიერების პროცესში. აღნიშნული შრის ცალკეული უჯრედები ერთმანეთთან დაკავშირებულია რთული ორგანული ნივთიერებითა - ჰალურონის მუცისა, რომელზეც მოქმედებს ფერმენტი ჰალურონიდაზა. რადგანაც ყოველ სპერმატოზოიდს ამ ფერმენტის მეტად მცირე რაოდენობა გააჩნია, მხოლოდ რამდენიმე ასეული ათასი სპერმატოზოიდის

ეროპობლივი მოქმედება სუ დაშლის ჰალურონის მქაეას ამით ერსადერს სპერმატოზოიდს საშუალება ეძლევა შეაღწოს კვერცხუჯრედში. განაყოფიერებისთანავე კვერცხუჯრედის გარშემო კელაე აღდგება სხიური გეირგინის მულიანობა, რაც ხელს უშლის მასში სხეა სპერმატოზოიდის შეღწევას

სსივსრი ღაპაღება - დაეადება, რომელიც განპირობებულია ორგანიზმზე მაიონირებელი გამოსხივების შემოქმედებით, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მისი დოზები აღემატება მაქსიმალურად დასაშვებს. სხიური დაეადება თავისი სიმტომო-კომპლექსით და პემატოლოგიური სურათით ძალზე წაგაეს იმუნოდეფიციტის სინდრომს.

სსივსრი თირაპია (ბერძ. therapeia მკურნალობა) - სამკურნალო მიზნით სხეადასხეა მაიონირებელი გამოსხივების გამოყენება, რაც ორგანიზმზე ახდენს ბიოლოგიურ მოქმედებას.

ტ

ტაბესი (ლათ. tabes განღევა გამოფიტვა) - ქრონიკული, პროგრესირებადი განღევა, ატროფია (მაგ. ნერეული სისტემის ტაბესი).

ტაბლეტი (ლათ. tabulette აბი) - რაიმე ფხეიერი წამლის დაწნეხილი პატარა კვერი. ოგივე აბი.

ტაბა - დედამიწის ჩრდილოეს რაიონებში წიწიანი ტყეების მასივები. უკაია ხმელეთის დაახლოებით 10%. ტროპიკულ ტყეებსან შედარებით ტაიგა ღარიბია სახეობებით, ბიოლოგი-

ური პროდუქტიულობით. ტაიგაში გვხვდება ცხენ-ირემი, ყრუანელა და სხეა.

ტაქსი - მოკეესილი კიდურის ან სხეა ორგანოს (მაგ. კუკის) დაჩინილი ნაწილი, ნაშაი.

ტალანტი (ბერძ. talanton) - ლადმიანის განსაკუთრებული ნიჭიერება მეცნიერებაში, მხატვრობაში, მუსიკაში და სხეა. განსაკუთრებით ნიჭიერი ადამიანი. ღ.ძეელად, საბერძნეაში, მესოპოტამიაში, სირიასა და ეგვიტეში გაურკვლეებული ყეელაზე მსხვილი წონის ფულადი ერსიული.

ტამპონი (ფრანგ. tampon საცობი) - სტერილური დოლბანდი, რომელსაც დებენ ჭრილობაში, ღრუში სისხლის დენის შესაჩერებლად ან ჩირქის შესაწოვად.

ტანგენციალური (ლათ. tangens შემხები) - რომელიმე მრუდისადმი ირიბად მიმართული ხაზი. მაგ. მიკროტომზე ან ულტრამიკროტომზე დაშადებული ტანგენციალური ანუ პერიფერიული, ირიბი ანასალი.

ტატშირება (ფრანგ. talouer ტატუირება) - ადამიანის სხეულზე რაიმეს გამოხატეა კანზე ჩხელეტის და მასში საღებავის შეყანის გზით ოგივე სეირინგის გაკეყება.

ტაფონოზია (ბერძ. taphos სამარე, საფლავი, nomos კანონი) - პალეონტოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ორგანიზმების დამარხვის პროცესის კანონზომიერებებს.

ტაქიპარდია (ბერძ. tachys ჩქარი, kardia გული) - გულის შეკუმშეაასა გახშირება.

ტაქიანოე (ბერძ. tachys ჩქარი, pnoe სუნსიქეა) - შედაპირული, აქარებული სუნსიქეა. ამ დროს სუნსიქეითი მოძრაობა წუსში 30-ს შეადგენს.

ტაქიფაგია (ბერძ. tachys ჩქარი, phago ეჭამ, ეშასანთსიქე) - საკვების სწრაფი გადაყლაპვა.

ტაქსიდერმია (ბერძ. taxis განლაგება რიგში, derma კანი) - ცხოველებისაგან ფიტულების დაშადების მეთოდისა ფუქსედებელია ფრანგი მეცნიერი რარმონიერი, თერომეტრისა და ინკუბატორის ერთ-ერთი გამომგონებელი.

ტაქსისი (ბერძ. taxis განლაგება რიგში) - უმარტივესი ცხოველების (ფესეფეხიანების, შოლტიანების, ინფუზორიების) გალიზანებადობის სპეციფიკური ფორმა, რომელიც გამოიხატება გამლიზანებლის მიმართ ორგანიზმის სწრაფ გადაადგილებაში ტაქსისი ორგეარია: დადებითი და უარყოფითი.

ტაქსონომია (ბერძ. taxis განლაგება რიგში, nomos კანონი) - ორგანული სამყაროს, გეოგრაფიის, გეოლოგიის, ენათმეცნიერების და სხვათა კლასიფიკაციისა და სისტემატიკის თეორია. ტერმინი მოწოდებულია 1813 წელს შვეიცარიელი ბოტანიკოსის რადკანლინიის მიერ. ბიოლოგიაში ძირითადი ტაქსონომიური ერთეულებია: სახეობა, გეარი, ოჯახი, რიგი (რაზმი), კლასი და ტიპი.

ტაქტიკა (ბერძ. taktika) - სასხედრო ხელოვნების ნაწილი, რომელიც მოიცავს ბრძოლის წარმართვის და მომზადების თეორიასა და პრაქტიკას. 2. რაიმე მიზნის მიღწევისათვის გამოყენებული მეთოდები. 3. მკურნალობის მეთოდებისა და საშუალებებისადმი გააზრებული მიდგომა.

ტაქტილური (ლათ. tactilis შეხებისათ) - შეხებისათ, შეხებისა. მაგ. ტაქტილური შეგრძნებები - შეხებისათ შეგრძნებები.

ტიბანო (Ruta graveolens) - მრავ-

აღწლიანი ბალახოვანი მცენარეა, ზოგჯერ ნახევრად ბუჩქა. შეიცავს ეთერზეთსებს, ფლაეონოიდ რუტინს, ფეროკუმარინებს. გაანნა ანტისაპეზური თვისება იყენებენ თავის ტკივილების, პნემონიების, რეემატიზმის დროს. შედის მცენარეთა სხეუდასხეა ნაკრებებში. იყენებენ აგრეთვე მუნის შემსახევეაში.

ტილერის დაავადება (მტილერი, ამერიკელი ბიოლოგი და იმუნოლოგი) - საგვების მწევე ეორუსული დაავადებაა, რომელიც ენცეფალომიელიტის ტიპით მიმდინარეობს და ახასიათებს უკანა კოლურების კრუნჩხვები და დამბლა ამ დაავადების ეპიზოტიები გეხვდება ლაბორატორულ ცხოველებში და 100% შემსახევეებში ცხოველების სიკედილით მსაგრდება.

ტილქინეზი (ბერძ. tele შორს, შორიდან, kinesis მოძრაობა) - სხეუდასხეა საგნების სიერცეში გადაადგილება ადამიანის ფიზიკური ჩარევის გარეშე. მხოლოდ ფსიქიკური ძალის (ნებისყოფის) მეშეობით, თეეე ფსიქიკიეზი.

ტილქაპთია (ბერძ. tele შორს, შორიდან, pathos გრძობა) - მეცნიერულად აქამდე აუხსნელი მოეღენა, რომლის მიხედვითაც სათქოს შესაძლებელია მოეღენათა და აზრსა აღქმა შორი მანძილიდან გრძობათა ორგანოების მონაწილეობის გარეშე (მაგ. სხვისი აზრების აღქმა უსიტყვოდ).

ტილერბონეზი (ბერძ. tele შორს, შორიდან, ergon მუშაობა, ზემოქედება) - ცხოველების მიერ გამოყოფილი ბიოლონები (იხ). ზოგი მათგანი მოქედებს იმავე სახეობის ორგანიზმებზე (ჰომოტელერბონები ანუ თერომონები), სხვები კი სხეა სახეობებზე (ეტეროტილერბონები ანუ ალომონები).

კაიროზონები). შხამიანი ან მკევეარი სუნის მქონე ნივთიერებები.

ტელიდია (ბერძ. telis ქალის, eidos სახე) - მამრში მდედრის მეორადი სასქესო ნიშნების გამოვლენა (მაგ. მამაკაცებში სარძევე ჯორკლების ჰიპერტროფიული განვითარება).

ტელიტოქია (ბერძ. telis ქალის, tokos მშობიარობა) - პარსენოგენეზული თაობა, რომელიც შედგება მხოლოდ მდედრებისაგან (მაგ. ბუგრების გაზაფხულის თაობა ან ციბრუტკლების გაზაფხულის და ზაფხულის თაობები).

ტელიგენეზი (ბერძ. telos ბოლო, genesis წარმოშობა) - სპეციალიზაციის პროცესის ბოლო, დამამთავრებელი სტადია.

ტელიოციტალური კვირცხი (ბერძ. telos ბოლო, lekitos ყვიართი) - კვერცხები, რომელთა ციტოპლაზმაში დიდი რაოდენობითაა არააანბრად განაწილებული ყვიართი. ყვიართი ლოკალიზებულია ანიმალურ ნაწილში. ასეთი ტიპის კვერცხი დამახასიათებელია ზოგიერთი მოლუსკისასაყის და ხერხემლიანების უმრავლესობისასაყის (თევზებისასაყის, ქვეწარმავლებისასაყის, ფრინველებისასაყის).

ტელიომორფიზმი (ბერძ. telos ბოლო, morphe ფორმა, სახე) - ევოლუციის მიმარსულება ეიწრო (საბოლოო) სპეციალიზაციისაკენ. ტელიომორფიზმი დაკავშირებულია ორგანიზმების შეგუებასთან ეიწრო ადაპტაციურ ზონაში საარსებოდ. ტელიომორფიზმის მაგალითებია: მრავალი პარაზიტული ორგანიზმი, თევზები პერიოდულად გამშრალ წყალსატევებში, თხუნელები მიწაში და ა.შ.

ტელიოფაზა (ბერძ. telos ბოლო, phasis გამომჟღავნება, გამოვლინება) - მიტოზის ბოლო სტადია, რაც ჩვეუ-

ლებრივ მსაყრდება ციტოტომიის (იხ.) და ორი შეიღეული უჯრედის წარმოქმნის. ტერმინი შემოსავაზებულია მსტრასბერმარის მიერ.

ტემპერამენტი (ლათ. temperamentum თანაზომიერი, შეფარდება) - ადამიანის ფსიქიკურ თავისებურებასაყრთობლობა, რაც ელინდება გარე სამყაროსთან ადამიანის ურთიერთობაში, მის ქცევასა და სასიცოცხლო აქტიობაში. ტემპერამენტის მიხედვის განასხვავებენ: სანგეინიკებს, ქოლერიკებს, მელანქოლიკებს და ფლგმატიკებს (იპოკრატეს კლასიფიკაცია).

ტენდენცია (ლათ. tendere მისწრაფება, ლტოლვა) - ლტოლვა, მიდრეკილება რაიმესადმი.

ტენიილოზები (Taeniidoses) - ჰელიმინთოზებია ცესტოდოზების ვჯუფიდან. ტენიილოზებს მიეკუთვნებიან ექინოკოკოზი, ტენიოზი, ცენუროზი და სხვა.

ტენიოზი (ლათ. taeniosis) - ლორის სოლიტერის მიერ გამოწვეული დაავადება (იხ. სოლიტერი).

ტერაბიოსფერი (ლათ. terra დედამიწა, ბერძ. bios სიცოცხლე, sphaire დისკო) - ბიოსფეროს შრე, მისი ნაწილი, რომელიც განლაგებულია დედამიწის ზედაპირზე (ლითოსფეროსაგან განსხვავებით), ამ შრეში ბინადრობენ აერობიონტები.

ტერარიუმი (ლათ. terra დედამიწა) - ვიეარიუმის ერთ-ერთი სახესხვაობა. მასში ამყოფებენ ამფიბებს და ქვეწარმავლებს.

ტერასფერი (ლათ. terra დედამიწა, ბერძ. sphaire დისკო) - დედამიწის ზედაპირზე განლაგებული ბიოსფეროს შრე, მისი ნაწილი.

ტერატოგლასტომა (ბერძ. teratos ურჩხული, მახინჯი, blastos ღვი-

ყლორტი, oma სიმსიენე) - აუსიესუბიანი სიმსიენე, რომლის წარმოშობა განპირობებულია ემბრიონულ პერიოდში ქსოვილების ფორმირების დარღვევით.

ტირატომაქსი (ბერძ. teratos ურჩხული, მახინჯი, genesis წარმოქმნა) - განვითარების ანომალიის წარმოქმნის მექანიზმი.

ტირატოლოგია (ბერძ. teratos ურჩხული, მახინჯი, logos მოძღვრება) - ემბრიოლოგიის დარგი, რომელიც შეისწავლის განვითარების ანომალიებს.

ტირატომა (ბერძ. teratos ურჩხული, მახინჯი, oma სიმსიენე) - თანდაყოლილი რთული აგებულების, მრავალქსოვილიანი სიმსიენე.

ტირიტორიული ძივება - 1. სიერცეში ცალკეული ინდივიდების და მათი ჯგუფების აქტიური განცალკევების ნებისმიერი მექანიზმი ინდივიდუალური სიერცე აუცილებელია ადამიანისთვისაც, თუმცა მას გააჩნია ცხოველებისათვის არადაშინაობის ელემენტი განცალკევების ფსიქოლოგიური მექანიზმები. 2. ცხოველების უმეტესი ნაწილის თვისება, მთელი თავისი სიცოცხლის მანძილზე იცხოვროს განსაზღვრულ ტერიტორიაზე და იცვას ოგი იმავე სახეობის სხვა ინდივიდების შეჭრისაგან.

ტირამინალური (ლათ. terminus ზღვარი, საზღვარი) - საბოლოო, უკანასკნელი, გადამწყვეტი. მაგ., ამა თუ იმ დაევალების უკანასკნელი, ტერმინალური სტადია.

ტირამინატორი (ლათ. terminare შეზღუდვა) - ტრანსკრიპციის მდგომარეობაში მყოფი მზმ-ს ჯაჭვის დაბოლოებაში არსებული ნუკლეოტიდების თანმიმდევრობა, რომელიც პასუხისმგებელია ტრანსკრიპციის პროცესის შეწყვეტაზე.

ტირამინი (ლათ. terminus ზღვარი, საზღვარი) - სიტყვა, რომელიც ზუსტად გადმოსცემს რაიმე მოვლენის, რეაქციის, პროცესის გარკვეულ არსს, მნიშვნელობას.

ტირამინოლოგია (ლათ. terminus ზღვარი, საზღვარი, ბერძ. logos მოძღვრება) - მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნების და ა.შ. რაიმე სფეროში გამოყენებული ტერმინების ერთობლობა.

ტირამიტები (Anacanthotermes) - ტერმიტები მიეკუთვნებიან მწერების კლასს, ტერმიტების რიგს. ისინი საზოგადოებრივი მწერების ნაკლებად განვითარებულ ჯგუფს წარმოადგენენ. ახასიათებთ პოლიმორფიზმი. ოჯახი შედგება მდედრი, მამრი ინდივიდებისაგან, მუშებისაგან (იცავენ კვრცხებს, აგროებენ საკვებს, კვებენ მდედრს) და ჯარისკაცებისაგან (იცავენ ოჯახს მტრებისაგან). ბინადრობენ მიწაში და ხის ფულურებში აშენებენ მიწისზედა ბუდეებსაც. პირის აპარატი მღორნელი აქვთ აზიანებენ შენობების ხის ნაწილებს, ანადგურებენ მარცვლოვან კულტურებს, რის გამოც ითვლებიან მანე მწერებად. ტერმიტები გეხედებიან აფრიკაში, შუა აზიაში, სამხრეთ კავკასიაში და სხვა.

ტირამირის სინდრომი - აღნიშნული მემკვიდრული დაავადება უეითარებათ ქალებს. ციტოგენეტიკური ფორმულა: $44 + XO = 45$. ახასიათებთ დაბალი სიმაღლე, მოკლე კისერი, შენელებული სქესობრივი განვითარება, ამენორეა და უნაყოფობა.

ტირამინები - ბუნებრივი, უჯერი ნახშირწყალბადები, რომლებიც შედიან ეთერზეთებში (ქაფური, მეთიონი და სხვა). გამოიყენებიან ინსექტიციდების და სხვადასხვა სამკურნალო პრეპარატების მისაღებად.

ტესტი (ინგლ. test გამოცდა, სინჯი) - რეაქცია, სინჯი, ცდა. რაიმეს დამამტკიცებელი ექსპერიმენტული ცდა.

ტესტ-კულტურა (ინგლ. test გამოცდა, სინჯი, ლათ. cultura დამუშავება) - განსაზღვრული მიკროორგანიზმები, რომლებიც გამოიყენებიან სხვა მიკროორგანიზმების ათვისების მოდელირებისათვის, რაც აუცილებელია ბაქტერიოლოგიური და იმუნოლოგიური კვლევისათვის.

ტესტ-მიპრობი (ინგლ. test გამოცდა, სინჯი, ბერძ. mikros პატარა, მცირე) - ანტიბიოტიკების, ბაქტერიოსტატიკური და ბაქტერიციდული საშუალებების და სხვათა აქტიურობის განსაზღვრისათვის გამოყენებული მიკროორგანიზმის სტანდარტული შტამი.

ტესტოსტერონი (ლათ. testis სათესლე, stereos მაგარი) - მამაკაცის უმნიშვნელოვანესი სასქესო ჰორმონი, რომელიც პირველად მიიღეს ხარის სათესლე ჯირკვლიდან. იყენებენ სათესლის ფუნქციური უკმარისობის სამკურნალოდ.

ტესტ-სისტემა (ინგლ. test გამოცდა, სინჯი, ლათ. systema შეწყობა, შეკრება) - ექსპერიმენტში გამოყენებული ყველა რეაქციის ერთობლიობა.

ტიტანუმი (ბერძ. tetanos დაძაბულობა, კრუნჩხვა) - იგივე გაშეშება. მძიმე ინფექციური დაავადება, რომელსაც იწვევს ტეტანუსის ბაქტერიის, Clostridium tetani-ის ტოქსინი. ამ ტოქსინს გააჩნია ნეიროტროპული ათვისება. იწვევს განივზოლიანი კუნთების შეტევის, ტონურ შეკუმშვას და მთელი სხეულის მტკივნეულ კრუნჩხვებს.

ტიტრაპლოიდი (ბერძ. tetra ოთხი, ploos შეკრება, შეგროვება) -

ორგანიზმები ან უჯრედები, რომლებსაც ქრომოსომთა ოთხი კომპლექტი გააჩნიათ.

ტიტრასომია (ბერძ. tetra ოთხი, soma სხეული) - პოლისომია, რომლის დროსაც წარმოდგენილია 4 ჰომოლოგიური ქრომოსომა აღნიშნულადამანის ზოგიერთი ქრომოსომული დაავადების დროს.

ტიზომნასტია (ბერძ. thigma შეხება, nastos გამკერეიებული) - მცენარის ორგანოს მოძრაობა შეხების ან ხახუნის საპასუხოდ. განსაკუთრებით კარგად არის გამოხატული მცოცავი მცენარეების ულვაშებში.

ტილემი (Anoplura) - ფეხსახსრიანთა ტიპის, მწერების კლასის, ცრუხორსუმიანების რიგის მეტად საშიში პარაზიტებია ადამიანისა და ძუძუმწოვრებისათვის. სისხლისმწოველი მწერებია აქთა მხელებზე-მწუწნავი ტიპის პირის აპარატი. ადამიანზე პარაზიტობენ ათვის, ტანსაცმლისა და ბოქვების ტილები. ტანსაცმლის ტილს გადააქვს პარტახტიანი ტიფის აღმძვრელი - პროვანქის რიკეტსია, ხოლო ათვის ტილს - შებრუნებითი ტიფის გამომწვევი - ობერმეიურის სპიროქეტა.

ტიმპანალური ორბანი (ბერძ. tympanon დაფა, დაირა) - ზოგიერთი მწერის სმენის ორგანო. განლაგებულია სხეულის სხედასხევა ნაწილში, მაგ. კუტკალიებში - წინა კიდურების წვეთში, კალიებში - მუცლის პირველი სეგმენტის გვერდებზე და ა.შ.

ტიმპანი (ბერძ. tympanon დაფა, დაირა) - მსხვილი რქოსანი საქონლის აგრეთვე ცხვრების, სახების დაავადება, რაც გამოიხატება დულილის ფაზაში მყოფი საკეების გადაჭარბებულად მიღების შედეგად დაგროვილი გაზებით მუცლის გაბერებაში.

ტიმედალიზაცია (ლათ. tyndal-lisatio) - მიკროორგანიზმების და მათი სპორების განადგურება ორსქლის განმეორებითი ზემოქმედების საშუალებით (ჩვეულებრივ 100° C ტემპერატურაზე). აღნიშნული პროცესი მიმდინარეობს დროის გარკვეული ინტერვალებით, როდესაც იქმნება სპორების აღმოცენების პირობები. სტერილიზაციის ეს ხერხი შემუშავებულია ინგლისელი ფიზიკოსის **ტიმედალის** (1820-1893) მიერ.

ტიმექტურა (ლათ. tinctura) - სამკურნალო ნივთიერების ნაყენი წყალზე სპირტზე ან ეთერზე (მაგ., იოდის ტინექტურა).

ტიპი (ბერძ. typos ანაბეჭდი, ნიშნი) - სისტემატიკაში უმაღლესი ტაქსონომიური კატეგორია, რომელიც აერთიანებს მონასუსსავე კლასებს.

ტიპირება (ბერძ. typos ანაბეჭდი, ნიშნი) - ტერმინს იყენებენ დინორისა და რეციპიენტის ქსოვილთა შუთავების ხარისხის აღსანიშნავად. ამისათვის ლუკოციტებს ურევენ ეწ. მატობრებელ შრატებს. ამ მეთოდის საშუალებით შესაძლებელია დადგინდეს ლუკოციტების ანტიგენური მოზაიკა.

ტირანოსავრი (Tyrannosaurus) - გოგანტური მტაცებელი დინოზავრების გვარიდან. სხეულის სიგრძე 15 მეტრს აღწევდა, სიმაღლე კი 6 მეტრს. ქონდა მძლავრი კუდი და ხანჯლისმაგვარი კბილები. მასთან ახლოა ტიბროზავრი.

ტირაჟი (ფრანგ. tirage დაბეჭდვა, გამრავლება) - რომელიმე გამოცემის ეგზემპლარების რაოდენობა.

ტიტრი (ფრანგ. titre სინჯი) - 1. ერთ კუბურ სანტიმეტრ ან მილიმეტრ სიხშირე გახსნილი ნივთიერების რიცხობრივი გამოსახულება. 2. სისხლის შრატში ანტისხეულების განმსაზღვრ-

ული ერთეული. შრატის ის მაქსიმალური განზავება, როდესაც ჯერ კიდევ აღინიშნება ანტისხეულის რეაქცია ანტიგენთან.

ტიტული (ლათ. titulus) - წოდება, რომელიც ებღევა ამა თუ იმ პიროვნებას დაკავებული თანამდებობის მიხედვით. 2. გეოგრაფიული ან ბოძებული წოდება.

ტიფი (ბერძ. typhos გონების დაბნედა) - რამდენიმე მწვავე ინფექციური დაავადების (მუცლის ტიფის, პარტიბ-ტიანი ტიფის, შებრუნებითი ტიფის, პარტიფის) საერთო სახელწოდება, რომელთა მიმდინარეობის დროს ავადმყოფის ცნობიერება იბნდება.

ტიფლიტი (ბერძ. typhlos ბრმა, itis ანთება) - ბრმა ნაწლავის ანთება.

ტიფლიაქადოგია (ბერძ. typhlos ბრმა, paidagogike) - პედაგოგიკის დარგი, რომელიც სწავლობს ბრმების და სუსტი მხედველობის მქონე პირების აღზრდისა და სწავლების მეთოდებს.

ტიმეტიმი - ფრინველების (როჭობის, ყრუანჩელების და სხვ.) საქორწილო თამაში, მათ ქცევა გამრავლების პერიოდში.

ტიმეტიმი (dolor) - უსიამოვნო, დაბარუნეული შეგრძნება, რაც განპირობებულია ორგანიზმზე სხედასხვა გარეგანი ან შინაგანი ფაქტორების დამაზიანებელი მოქმედებით და ორგანიზმის დაცვისასავე მრავალგვარი ფუნქციური სისტემების მოზილიზაცია; მგრძობიარე ნერვული დაბოლოებების გაუსაძლისი, უსიამოვნო გალიზიანება (ჩხელეტა, დარტყმა, ანთება და სხვა). ტკივილი იწვევს ორგანიზმის დამცველობითი მოქმედების გააქტივებას და ამასთან წარმოადგენს მათი რიცხი დაავადების აღრეული სიმპტომს.

ტიპიპები (Acarina) - ფეხსახსრია-ნების ტიპის ობობასნაირების კლასის წარმომადგენლები. ისინი ადამიანის, ცხოველსა და მცენარეთა საშიში ექტოპარაზიტებია, ამავე დროს სხვადასხვა დაავადებათა აღმძვრელების გადამტანები და საკვები პროდუქტების მავნებლები. განასხვავებენ: ჯავშნიან, ბუღლის, ბღერის, გამაზოიდურ, არგასისებრ, იქსოდისებრ და სხვა ტიპებს.

ტილერანტობა (ლათ. tolerantia მოთმინება) - სხვისი აზრისადმი, რწმუნისადმი შემწყნარებლობა. იხ. იმუნოლოგიური ტოლერანტობა.

ტიმოზრაფია (ბერძ. tomos მონაკვეთი, შრე, grapho ვერ) - რენტგენის სხივების ან ულტრაბერების საშუალებით შინაგანი ორგანოების გამოკვლევის მეთოდი. საკვლევი ობიექტის (რომელიმე ორგანოს) ცალკეული შრეების გამოყოფა და შესწავლა.

ტიონილიტი (ლათ. tonsillae ნუშები, ბერძ. itis ანთიება) - ნუშისებრი ჯირკვლების ჰიპერპლასია (იხ.) და ქრონიკული ანთიება.

ტიონოპლასტი (ბერძ. tonos დაჭიმვა, plastos გამოძერწილი) - მცენარეული უჯრედის ეპიკულის შემოსასაზღვრელი მემბრანა.

ტიონოზირილიები (ბერძ. tonos დაჭიმვა, ლათ. fibrilla ბოჭკო) - ეპითელიური უჯრედების ციტოპლასმის სპეციფიკური დიფერენციაციის შედეგად წარმოქმნილი სპეციალური ორგანოიდები. ასრულებენ საყრდენ ფუნქციას უზრუნველყოფენ ეპითელიუმში უჯრედების შეერთებას. ტონოფიბრილების დაბოლოებას წარმოადგენენ დესმოსომები (იხ.).

ტიონოვილამენტები (ბერძ. tonos დაჭიმვა, filum ძაფი) - ტონოფიბრილების სიგრძივი სტრუქტურული

სუბერსიულები, რომლებიც შედგებიან კურატინის ტიპის ფიბრილური ცილებიდან.

ტიონუსი (ბერძ. tonos დაჭიმვა) - ნერვული ცენტრებისა და ქსოვილების, კრძოდ, კუნთების მუდმივი, დაძაბული მდგომარეობა, რაც გამოწვეულია ნერვული სისტემის მოქმედებით.

ტიოპიკური დიაგნოსტიკა (diagnostica topica) - დაავადების კერის ადგილმდებარეობის განსაზღვრა.

ტიორპორი (ლათ. torpeo გაშეშებული, გაქეპებული ვარ) - ცნობიერების მკვეთრი დაქვეითება. განურჩევლობა, აქტიურობის დაკარგვა.

ტიორსი (იტალ. torsio) - ადამიანის სხეული, ტანი ადამიანის ტანის სკულპტურული გამოსახულება (საეისა და კიდურების გარეშე).

ტიოტალური (ლათ. totus მთელი) - ყოლისსომაცველი, საყოველთაო (მაგ. სხეულის ტოტალური ანუ მთლიანი დასხივება).

ტიოტიპოტენტური უჯრედი - იხ. პოლიპოტენტური უჯრედი.

ტიოზობა - ქეირისის ყრა. იგივე ქეირისობა.

ტიოქსიქია (ბერძ. toxikon შხამი, haima სისხლი) - სისხლში სხვადასხვა წარმოშობის ტოქსიკური ნივთიერების ცირკულაციის განპირობებული კლინიკური სინდრომი.

ტიოქსიკოზი (ბერძ. toxikon შხამი, osis მდგომარეობა) - დაავადება, რომელიც გამოწვეულია ამა თუ იმ შხამის (ტოქსინის) ზემოქმედებით გამოწვეული მოწამელით.

ტიოქსიკოლოგია (ბერძ. toxikon შხამი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს შხამების თვისებებს, ორგანიზმზე მათი მოქმედების მექანიზმს, აგრეთვე ტოქსიკოზების (იხ.)

დიავნოსტიკის, თერაპიისა და პროფილაქტიკის საკითხებს.

ტოქსიფი (ბერძნ. toxikon შხამი) - შხამიანი ნივთიერება, რომელსაც გამოყოფს ზოგიერთი ორგანიზმი (მცენარე, ცხოველი, ბაქტერია, სოკო და სხვა).

ტოქსიკოპროლა (ბერძნ. toxikon შხამი) - ორგანიზმის უნარი, ნორმალურად იცხოვროს და გამრავლდეს მინერალური და ორგანული ტოქსიკური ნივთიერებების შემცველ წყლებში. განასხვავებენ წყალსატევების ოლიგო-, მეზო- და პოლიტოქსიკოპურ ზონებს წყალსატევებს ან მათ ზონებს, სადაც შეუძლებელია სიცოცხლის ყოველგვარი გამოვლინება, პიპერტოქსოპური ეწოდებათ.

ტოქსოპლაზმა (Toxoplasma gondii) - ადამიანისა და მრავალი ცხოველის პარაზიტებია, რომლებიც მიეკუთვნებიან უმარტივეების ტიპის სპოროანების კლასს აზიანებენ გულს, თულებს, სისხლძარღვებს, ცენტრალურ ნერვულ სისტემას და ა.შ კლინიკური მიმდინარეობა ზოგჯერ წააგავს ინფექციურ მონონუკლეოზს ხანდახან მიმდინარეობს ლატენტურად.

ტრაბეკულა (ლათ. trabes მორი, ხარხა) - შემავრთებელქსოვილოვანი კონა ლიმფურ კვანძებში, ელენთაში და სხვა ორგანოებში. ასრულებს საყრდენ როლს და ქსნის ამ ორგანოების უხეშ ჩონჩხს.

ტრაუმატოლოგია (ბერძნ. trauma დაშავება, დაზიანება, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ტრავმულ დაზიანებებს და მათი მკურნალობის მეთოდებს.

ტრანზიტორული (ლათ. transitus გადასვლა) - გარდამავალი, წარმავალი. მაგ., აუდემყოფობის გარდამავალი სტადია.

ტრანზისია (ლათ. transitio გადა-

ტანა, გადაადგილება) - კოდის სტრუქტურის მარტივი ცვლილება, როდესაც ერთი პურიზის ფუძე იცვლება მეორეთი.

ტრანკვილიზატორები (ლათ. tranquillo ვაწყნარებ, ვაშშივლებ) - ფსიქიკური აგზნების საწინააღმდეგო, დამაშვილებელი საშუალებები. მრავალსა შორის, ნერვული სისტემის დასამშვიდებლად წარმატებით გამოყენება საქართველოში დამზადებული პრეპარატი „ნესი“.

ტრანს (ლათ. trans იქით, იქითა) - რთულ სიტყვებში აღნიშნავს: მოძრაობას, გადაადგილებას (მაგ. ტრანსატლანტიკური); განლაგებას რაიმეს შემდეგ (მაგ. ტრანსურანები - რადიოაქტიური ქიმიური ელემენტები, რომლებიც პერიოდულ სისტემაში განლაგებული არიან ურანის შემდეგ).

ტრანსბენოზი (ლათ. trans იქით, იქითა, ბერძნ. genos დაბადება, წარმოშობა) - ხელოვნურად სინთეზირებული გენების ან უჯრედის გენომიდან გამოყოფილი გენების გადატანა სხვა გენომში მემკვიდრულ თვისებათა შესაცვლელად ან მოცემულ გენთა გასამრავლებლად. მაგ. ტრანსგენური კარტოფილი.

ტრანსგრესია (ლათ. transgressio გადასვლა) - ზღვის შეტევა ხმელეთზე, ზღვიით ხმელეთის დატბორვა.

ტრანსდუქცია (ლათ. transductio გადატანა) - გენეტიკური ინფორმაციის გადაცემის მექანიზმი ერთი უჯრედიდან მეორეში. დნმ-ს ფაჭვის განსაზღვრული მონაკვეთის გადატანა ერთი ბაქტერიიდან მეორეში ბაქტერიოფაგის მეშვეობით. ტრანსდუქცია აღმოჩენილია 1952 წელს ჰ. ლანდმერბერტის და ნ. ცინდლერის მიერ.

ტრანსვერსალური (transversalis) - განივი.

ტრანსვერსია (ლათ. transversio გარდაქმნა) - აზოტოენი ფუძეების გადატანა ერთი პოლინუკლეოტიდური ჯაჭვიდან მეორეში, რაც განაპირობებს გენურ მუტაციებს. მაგ. როდესაც პურინის ფუძე იცვლება პირიმიდინის ან პირიქით.

ტრანსვესტი (ლათ. trans იქით, იქითა, vesti ტანსაცმელი, მოკაზმულობა) - პიროვნება, რომელსაც აქვს წაწინააღმდეგო სქესის ტანისამოსის ჩაცმის და ტარების აკეთებული სურვილი ტრანსვესტიების 30% პომსექსუალებია. იხ. ეონიზმი.

ტრანსი (ფრანგ. transe გაშეშება, გაქეპება) - ფსიქიკის უეცარი, ხანმოკლე მოშლა ცნობიერების დაბინდვისა. უმეტეს შემთხვევაში ადგილი აქვს ეპილეფსიის დროს.

ტრანსკრიპცია (ლათ. transcriptio გადაწერა) - დნმ-ს მოლეკულაზე საინფორმაციო რნმ-ს მოლეკულების წარმოქმნის პროცესი, რომლებზეც დნმ-დან გადაიწერება მეგეტიდრული ინფორმაცია ანუ ნუკლეოტიდების განლაგების თანმიმდევრობა.

ტრანსლაცია (ლათ. translatio გადაცემა) - ცილების პოლიპეპტიდური ჯაჭვების ბიოსინთეზი, რაც ხორციელდება დნმ-ს და რნმ-ს მოლეკულების ურთიერთმოქმედებით და საინფორმაციო (მატრიცული), სატრანსპორტო რნმ-სა და რიბოსომების მონაწილეობით.

ტრანსლოკაცია (ლათ. trans იქით, იქითა, locus ადგილი) - ქრომოსომების აბერაციის ერთ-ერთი ფორმა, რომლის დროსაც ხდება ამა თუ იმ სტრემენტის მიმოცემა ან გადაანაცვლება პომო- და არაპომოლოგიურ ქრომოსომებს შორის. განასხვავებენ ბალანსირებულ (ანუ რეციპროკულ) და არბალანსირებულ ტრანსლოკაცი-

ებს. ტერმინი შემოიღო ბრიჯჟსმა 1917 წელს.

ტრანსმისიული დაავადებები (ლათ. transmissio გადაცემა) - დაავადებები, რომლებიც გადაეცემათ სპეციფიკური გადამტანების საშუალებით, მაგ., მაღარიის პლასმოდუმიის გადაცემა კოლო ანოფელესის, ხოლო შორეულ-აღმოსავლეთის ენცეფალიტის ეირუსისა - ტიკების საშუალებით, არჩვენ ობლიგატურ და ფაკულტატურ ტრანსმისიულ დაავადებებს გამოყოფენ ტრანსმისიული დაავადებების შემდეგ ჯგუფებს: ანაიროპოზონოზებს (იხ.), ანაიროპოზონოზებს (იხ.) და ზოონოზებს (იხ.).

ტრანსამირაცია (ლათ. trans იქით, იქითა, spiro ესუნთქავ, ვისუნთქავ) - მცენარეების მიერ (უმეტესად მისი ფოთლებით) წყლის ფიზიოლოგიური აორთქლება. ამ პროცესის მეშვეობით წარმოიქმნება წყლისა და მასში გახსნილი მინერალური ნივთიერებების ნაკადი ფესვებიდან ფოთლებისაკენ. ასრულებს თერმორეგულაციის ფუნქციას, იცავს რა მცენარეებს გადახურებისაგან.

ტრანსპლანტატი (ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი) - ქსოვილი, ორგანოს ნაწილი ან მთელი ორგანო, რომლებსაც გადანერგავენ რეციპიენტში მწყობრიდან გამოსული ქსოვილის ან ორგანოს შესაცვლელად (მაგ. სისხლი, ძელის ტვინი, სიჩქევილი, გული და სხვა).

ტრანსპლანტატის რეციპიენტი (ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი) - რეციპიენტის იმუნური რეაქციის შედეგად ტრანსპლანტატის წინააღმდეგ გამოიშუაებული რეაქცია, რის შედეგადაც ხდება ტრანსპლანტატის მოცილება, მოშორება, რაც ტრანსპლანტაციის ძაღზე არასასურუ-

ელი შედგება.

ტრანსპლანტაცია (ლათ. trans იქსა, იქსაა, plantatio ნერგი) - ქსოვილის, ან ორგანოს ნაწილის (ან მთელი ორგანოს) ოპერაციული გადანერგვა ორგანიზმის სხვა ადგილას (აეტო-ტრანსპლანტაცია), ან იმავე სახეობის სხვა ინდივიდში (ალოტრანსპლანტაცია), ანდა რომელიმე სხვა სახეობის ცხოველში (ქსენოტრანსპლანტაცია). მცენარეებში ქსოვილების გადანერგვას მყნობას (იხ.) უწოდებენ.

ტრანსპლაცენტრი სიმსივნე (ლათ. trans იქსა, იქსაა, ბერძნ. placus კვერი) - ზოგ შემთხვევაში კანცეროგენური ნივთიერებები თავის მატრანსფორმირებელ მოქმედებას ახდენენ დედის ორგანიზმიდან ნაყოფზე პლაცენტის საშუალებით.

ტრანსპოზიცია (ლათ. trans იქსა, იქსაა, positio მდგომარეობა) - 1. გენების გადატანა, გადაადგილება ქრომოსომაში. 2. ორგანოების გადანაცვლება სხეულის ერთი ადგილიდან მეორეზე (მაგ. გულის მარჯვენამხრივი მდებარეობა).

ტრანსპოზონები (ლათ. trans იქსა, იქსაა, positio მდგომარეობა) - მობილური ელემენტები (გენები), რომლებსაც ქრომოსომის ერთი მონაკვეთიდან სხვა უბანში გადაადგილების უნარი აქვთ.

ტრანსსექსუალი (ლათ. trans იქსა, იქსაა, sexus სქესი) - პროვინება, რომელსაც აქვს სქესის გამოცვლის აკვიატებული სურვილი.

ტრანსპლადტი (ლათ. trans იქსა, იქსაა, sudare გამოჟონვა, გამოდინება) - არანათებითი გამონაჭირი სხეულის სხვადასხვა ღრუში.

ტრანსპლადია (ლათ. trans იქსა, იქსაა, sudare გამოჟონვა, გამოდინება) - სისხლის შრატის გამოჟონვის პრო-

ცესი სისხლძარღვების კედლებიდან ქსოვილებში და სხეულის სიღრუეებში.

ტრანსფორაზები - ფერმენტების კლასი, რომლებიც აკატალიზებენ ერთი რომელიმე ნივთიერების (დონორის) მოლეკულისაგან ატომების ჯგუფების გადატანის რეაქციას სხვა ნივთიერების (აქცეპტორის) მოლეკულაზე ტრანსფორაზების მეშვეობით უჯრედებში მიმდინარეობს ალკილირების, ფოსფორილირების, ცილის, ნუკლეინის მჟაეების ბიოსინთეზის და სხვა რეაქციები.

ტრანსფორმაცია (ლათ. transformo გარდაექმნი) - 1. უფრო ხშირად ოგულისხმება ნორმალური უჯრედის სიმსივნურად გარდაქმნა 2. გენეტიკური ინფორმაციის გადატანა ერთი უჯრედიდან მეორეში დონორის ქრომოსომის დნმ-ს ფრაგმენტის ჩართვის რეციპიენტის ქრომოსომაში და მათი რეკომბინაცია.

ტრანსფორმეზი (ლათ. transformo გარდაექმნი) - XVII-XIX საუკუნეების ბუნებისმეტყველთა და ფილოსოფოსთა წარმოდგენა ორგანიზმის ცვლილებებზე და გარდაქმნებზე კრძოდ, ოსტორიულად უფრო გვიანი ფორმების წარმოშობაზე მათი წინამორბედებისაგან. ორგანიზმების გარდაქმნას ტრანსფორმისტები ხსნიდნენ მათი მიზანშეწონილი რეაქციით, გარემო პირობების ცვლილებებზე და ამრიგად შექნილი ნიშან-თვისებების დამემკვიდრებთა ტრანსფორმისტები იყვნენ: ე.ბ. უფონი, ე. ჯ. სენტ-ილერი, რ. ჰუკი, კ. დიდრო, კ. რულიე და სხვები.

ტრანსფუზია (ლათ. transfusio გადასხმა) - სისხლის გადასხმა: სისხლის შემცველის ან რაიმე სამკურნალო პრეპარატის შეყვანა ვენაში.

ტრანსცენდენტური (ლათ. transcendens საზღვარს იქსა) - შექცების-

თვის მოუწევდომელი, რაც ყოველგვარი შესაძლებელი საზღვრის იქითაა მაგ. ტრანსცენდენტული მედიტიცია.

ტრაფარეტი (იტალ. traforetto გახერტილი) - მიღებული ნიშნები, რომელსაც ბრმად ბაძავენ, კრიტიკულად არ აფასებენ და არ ცდილობენ მის გადასინჯვას.

ტრაქეიტი (ბერძ. tracheia ტრაქეა, itis ანთება) - სასუნის (ტრაქეის) ლორწოვანი გარსის ანთება.

ტრაქომა (trachoma) - თვალის ლორწოვანი გარსის ინფექციური დაავადება იგივე თვალის „ვებოპტური ანთება“.

ტრაქტატი (ლათ. tractatus განსჯა, განხილვა) - 1. სამეცნიერო შრომა, რომელშიც დაწერილებიანაა განხილული რომელიმე ცალკეული საკითხი ან პრობლემა 2. ზოგიერთი საერთაშორისო შეთანხმებებისა და ხელშეკრულებების სახელწოდება.

ტრაქტი (ლათ. tractus მიმდინარეობა, ნელი მოძრაობა) - საეალი, გამტარი გზა მაგ. საჭმლის მომწელებელი ტრაქტი.

ტრემატოდები (Trematodes) - იგივე მწოველები. ბრტყელი ჭიების ტიპის, ტრემატოდების კლასის წარმომადგენლება განასხეავენ მონოგენეზურ და დიგენეზურ მწოველებს, რომლებიც უფრო ხშირად ღვიძლსა და ნაწლავებში პარაზიტობენ. მათ მიერ გამოწვეულ დაავადებას ტრემატოდოზი ეწოდება. მიეკუთვნებიან ბრტყელი ჭიების ტიპს ყველაზე უფრო ცნობილი წარმომადგენელია ღვიძლის პეპელა - Fasciola hepatica მის შუალედურ მასპინძელს წარმოადგენს მტკნარი წყლების ბინადარი ლოკოინა, მცირე ტბორულა დეფინიტური მასპინძლებია ადამიანი. შინაური და გარეული ცხოველები.

ტრემორი (ლათ. tremor კანკალი) - უნებლიედ წარმოქმნილი რხევითი მოძრაობა, რომელიც მოიცავს მთელ სხეულს ან მის რომელიმე ნაწილს. აღინიშნება თავისა და ზურგის ტვინის დაავადებების, განსაკუთრებით ალკოჰოლიზმის, სირიოტოქსიკოზის, გაფანტული სკლეროზის და სხვა პათოლოგიების შემთხვევებში.

ტრაპანასია (ბერძ. trypanon ბურღი) - ღრუს გასახსნელად ძვალში ხერელის შექმნის ოპერაცია (მაგ. თავის ქალას ტრეპანაცია).

ტრაპანოზი (ბერძ. trypanon ბურღი, ბერძ. bios სიცოცხლე, opsis მხედველობა) - პუნქციური ტრეპანაციის შედეგად მიღებული ძვლის ტვინი.

ტრიადა (ბერძ. trias სამმაგი) - რაიმე მოვლენის, ცნობის, დაავადების და ა.შ. სამი სტადია, სამი ფაზა, სამი პუნქტი (მაგ., კოხის ტრიადა ანუ პოსტულატი).

ტრიასული პერიოდი - მეზოზოური ერის პირველი პერიოდი. იგი გრძელდებოდა დაახლოებით 35 მლნ წლის განმავლობაში. ამ პერიოდში ზღვამ ხმელეთის დიდი ტერიტორიები დაფარა. გაიანდნენ მარჯნები, ზღვის ზღარბები, მოლუსკები. გადაშენდნენ გვიმრები, ნაკლებად იყო გამოხატული შიშველასუსლიანები. ხმელეთზე გაიანდნენ პირველი ძელოვანი თევზები და კვერცხისმდებელი ძუძუმწოვრები. გადაშენდნენ სტეგოცეფალები, გაიანდნენ პირველი მტაცებლები, ბალახის-მჭამელი და წყლის დინოზავრები და სხვა. ეს პერიოდი მიეყარა იყოფა 3 ნაწილად სახელი დაერქვა ალბერტის მიერ 1834 წელს.

ტრიგერული (ინგლ. trigger) - გამშვები მექანიზმი. მაგ., რეგენერაციული პროცესის ტრიგერული, გამ-

შეები მექანიზმი.

ტრივიალური (ფრანგ. trivial) - არაორიგინალური, უფერული, გაცემ-თილი.

ტრიმესტრი (ლათ. trimestris სამ-თვიანი) - სამი თვე წლის მეოთხედი მაგ. ადამიანის ორსულობის პერიოდი იყოფა 3 ტრიმესტრად.

ტრიპანოსომა (Trypanosoma gambiense) - უმარტივესების ტიპის, შოლტიანების კლასის წარმომადგენელი. გავრცელებულია აფრიკასა და სამხრეთ ამერიკაში. იწვევს ლეთ-არგოულ ძილს (იხ), რომელიც ჩვეულ-გვრივ, სიკვდილით მთავრდება. გადამ-ტანია ბუზი ცეცე ტრიპანოსომების სხვა სახეობები იწვევენ მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის დაავადებას სამხ-რეთ აფრიკაში (ნაგანა, იხ), ყაზახეთ-ში აქლემების დაავადებას (სუკურუ). ცნობილია აგრეთვე ცხენების ეწ. „დაგრძელების აუადმყოფობა“, რომლის გამომწვევეი აგენტი აგრეთვე ერთ-ერთი სახეობის ტრიპანოსომაა.

ტრიპლეტი (ლათ. triplex სამმაგი) - გენების სტრუქტურული კომპონენტი, რომელიც წარმოადგენილია გარკვეული თანმიმდევრობით განლაგებული 3 ნუკლეოტიდით. ერთი ტრიპლეტი შეესაბამება ერთ რომელიმე ამინომ-უაყას. იგივე კოდონი.

ტრისომა (ბერძ. tri სამი, soma სხეული) - მოელენა, როდესაც ქრომოსომათა დიპლოიდურ ნაკრებზე დამატებულია ერთი ზედმეტი ქრომოსომა. ტრისომა შეიძლება შეეხოს როგორც სომატურ, ასევე სასქესო ქრომოსომებს. უჯრედ-ტრისომიკების ქრომოსომული შემადგენლობა აღინიშნება როგორც $2n+1$. მაგ. დაუნის სინდრომის შემთხვევაში ტრისომა ეხება 21-ე წყვილ ქრომოსომას.

ტრიტონი (ბერძ. Triton) -

1. ძველბერძნულ მითოლოგიაში - პოსეიდონისა და აფროდიტეს შვილი. ზღვის ღმერთი ადამიანის თავით და სვეზის კუდით. 2. პლანეტა ნეპტუნის ორი თანამგზავრიდან ერთ-ერთი. 3. კუდიანი ამფიბია (Triturus) სალამანდრების ოჯახიდან. ახასიათებს სუსტად განვითარებული კიდურები და უბრჭყალო თიხები. ცხოვრობს მცირე ზომის წყალსატევებში.

ტრიპალგია (ბერძ. thrix თმა, ბეწვი, algos ტკივილი) - ტკივილის შეგრძნება თმაზე ხელის გადასმის დროს.

ტრიქინელოზი (Trichinellosis) - სპირალური ტრიქინელით (იხ) გამოწვეული ადამიანის დაავადება.

ტრიქომონასი (ბერძ. thrix თმა, ბეწვი, monas განმხოლოებული) - უმარტივესების ტიპის, შოლტიანების კლასის პარაზიტია. განასხეავენ წაგრძელებულ, ადამიანის და საშოს ტრიქომონასს. იწვევენ დაავადება ტრიქომონიასს, რაც გამოიხატება საშოს ანთებით, ურეთრიტით და სხვა. გადადის სქესობრივად და წყლით.

ტრიქომიტია (ბერძ. thrix თმა, ბეწვი, phyton მცენარე) - კანის, თმისა და ფრჩხილების ყველაზე უფრო გავრცელებული სოკოვანი დაავადება.

ტრიქოცეფალუსი (Trichocephalus trichiurus) - მრგვალი ჭიების ტიპი. იგივე ადამიანს ბუწუთა პარაზიტული ჭიაა. ბინადრობს ადამიანის ბრძანწალაში. იკვებება ადამიანის სისხლთა იწვევს დაავადება ტრიქოცეფალოზს.

ტრიქოსისტემა (ბერძ. thrix თმა, ბეწვი, kystis ბუშტი) - უმარტივესების კერძოდ, ინფუზორიების ჩხირისებრი ფორმის ციტოპლაზმური ორგანოები, რომლებიც იგზნებიან მექანიკური ან ქიმიური გაღიზიანების შემთხვევაში.

გამოისერაან წერილ, გრძელ მსუსხაე დაფებს ასრულებენ დამცველობის ფუნქციას.

ტროგლოგიონტები (ბერძნ. trogl - გამოქვაბული, მღვიმე, bion მცხოვრები) - ორგანიზმები, რომელსაც ძალუძთ ცხოვრება მხოლოდ გამოქვაბულებში, კერძოდ, გამოქვაბულების და მიწისქვეშა წყლებში. ასეთი ორგანიზმებია: კიბოსნაირები, ციბრუტელები, წურბელები და სხვა.

ტროგლოდიტი (ბერძნ. troglodites) - 1. გამოქვაბულში მცხოვრები პირველყოფილი ადამიანი. 2. უკულტურო, უცოდინარი ადამიანი.

ტროპი (carina) - ხერხემლიანი ცხოველების მკერდის ძვლის გამონაზარდი ქელი, რომელზედაც მიმაგრებულია ძლიერ განვითარებული მკერდის კუნთები. ჩვეულებრივ, კარგადაა წარმოდგენილი მფრინავ ცხოველებში (ფრინველების უმეტესობა, ლამურები), უფრო იშვიათად კი თხუნელებში. ფრენის უნარს მოკლებულ ფრინველებს ტროპი არ გააჩნიათ (მაგ., სირაქლეებს).

ტროპიზმი (ბერძნ. tropos მოძრუნება, მიმართულება, ismus მდგომარეობა) - 1. მცენარეების ნელი, შეუმჩნეველი მოძრაობა გამლიზიანების მიმართულებით ან მის საწინააღმდეგოდ (მაგ. ფოტოტროპიზმი, გეოტროპიზმი). 2. ამა თუ იმ უჯრედის, მიკროორგანიზმის, ვირუსის, ქიმიური ნივთიერების უნარი, ზემოქმედება მთავრდნოს ამა თუ იმ უჯრედზე. ქსოვილზე თუ ორგანოზე. მაგ., რომელიმე კანცეროგენური ნივთიერების უნარი გამოიწვიოს პათოლოგიური პროცესი ლეიძლში, რასაც ეპიატოტროპიზმი ეწოდება.

ტროპიკები (ბერძნ. tropikos მოსაბრუნებელი) - დედამიწის ყველაზე

უფრო ცხელი სარტყელები, რომლებიც მდებარეობენ ეკვატორის მახლობლად, ჩრდილოეთით და სამხრეთით.

ტროპიკული დაავადებები (ბერძნ. tropikos მოსაბრუნებელი) - დაავადებები, რომლებიც უმეტესად გვხვდება ეკვატორულ, სუბეკვატორულ და ტროპიკულ სარტყელებში. ეს ეხება ეირუსულ (ყვითელი ციბ-ცხელება), ბაქტერიულ, პარაზიტულ, რიკტსიულ, სოკოვან დაავადებებს და სხვა ტროპიკულია აგრეთვე სხვადასხვა დერმატიტები, ავითამინოზები (ბერი-ბერი, სპრუ), სისხლის გენეტიკური ანომალიები (ნამგლისებრუჯრედოვანი ანემია), შხამიანი გველებით, ობობებით და თევზებით გამოწვეული ინტოქსიკაციები. სინონიმი: ცხელი ქვეყნების დაავადებები.

ტროპიკული წყლული (ბერძნ. tropikos მოსაბრუნებელი) - ცხელ ქვეყნებში სხვადასხვა ეტიოლოგიის დაავადებების კრებით ტერმინი ტროპიკალიდური წყლული, უდაბნოს წყლული, მარჯნის წყლული და სხვა. მაგ., მარჯნის წყლული წარმოიქმნება კანზე ცოცხალი მარჯნების ნემსებით მიყენებული ჭრილობებით.

ტროპოსფერო (ბერძნ. tropos მოძრუნება, მიმართულება, sphaira დისკო) - ატმოსფეროს ქვედა შრე, რომლის სიმაღლე საშუალოდ 15 კმ-ია. ტროპოსფერო შეიცავს პერში შეწონილ წყლის ორატქლს.

ტროფიკული (ბერძნ. trophe კება) - მკვებაე.

ტროფიკული წყლული (ბერძნ. trophe კება) - ნეეროგენულ-კვებითი წარმოშობის წყლული. ვითარდება კანსა და ლორწოვან გარსებზე გამოწვეულია სხეულის ამა თუ იმ ნაწილში კვების პროცესის დარღვევით.

ტროფობლასტი (ბერძნ. trophe

კება, blastos ღივი, ყლორტი) - უმაღლეს ტუბერკულოზურ დაყოფის პროცესში მყოფი კვერცხის გარეა შრე - ბლასტოციტის კედელი და მისგან განეისარებული პარაპლაკტური წარმონაქმნი.

ტიროფოლაქსისი (ბერძ. trophe კება, alaxis გაცვლა) - ზოგიერთი საზოგადოებრივი ცხოველისათვის (მაგ. ჭიანჭველებისათვის) დამახასიათებელი ქმედება, რაც გამოიხატება საკვების და ჯირკვლების გამონაყოფების გაცვლა-გამოცვლაში.

ტუბერკულოზი (ლათ. tuberculum კორძი) - ტუბერკულოზის მიკობაქტერიების პროტინების შემცველი მასალა ან ამ პროტინების პროლუქტი, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს ანთებითი რეაქცია. ტუბერკულინი ტოქსიკურად მოქმედებს ტუბერკულოზით დაავადებულებზე, ამიტომ მას იყენებენ მხოლოდ ტუბერკულოზის დიაგნოსტიკისათვის (პირკეს და მანტუს სინჯები).

ტუბერკულოზი (ლათ. tuberculum კორძი, osis მდგომარეობა) - ინფექციური დაავადება, რომელიც გამოწვეულია *Micobacterium tuberculosis*-ით. აღმოაჩინა რ.კოხმა 1882 წელს. ყველაზე უფრო ხშირია ფილტვის ტუბერკულოზი. ნახეულში დიდი რაოდენობისაა მიკობაქტერიები, ოგივე კოხის ჩხირები. ამ დაავადების საწინააღმდეგოდ უკვე დიდი ხანია რაც გამოყენებულია ანტიბიოტიკო სტრეპტომიცინი.

ტულარემია (Tulare - კალიფორნიის შტატში ტბა და რაიონი, სადაც პირველად აღმოაჩინეს ეს დაავადება, ბერძ. haima სისხლი) - ციების მსგავსი, მწვავე დაავადება, რომელიც ადამიანს გადაედება დასნებოვნებული მღრღნელების, მწერებისა და ტკიპებისაგან.

გამომწვევია *Bact. tularensis*. ტიპური ანთროპოზოოზია. ახასიათებს მძიმე კლინიკური მიმდინარეობა. გამომწვევი აღმოაჩინეს მაკ-კონამ და ჩამონამ 1912 წელს.

ტუმორი (ლათ. tumor სიმსიენე) - ორგანიზმის ქსოვილების პათოლოგიური ზრდა.

ტუნდრა (ფინ. tunturi) - უტყეო ზონა ჩრდილო ყინულოვან ოკეანესა და წიწვიან ტყეებს შორის. მისთვის დამახასიათებელია დაბალი ტემპერატურები და მოკლე ვეგეტაციური პერიოდი. მცენარეებიდან უნდა აღინიშნოს: მლიერები, მარცვლოვანები, ისლი და დაბალი ბუჩქნარო ცხოველებიდან გაერცვლებულია: ჩრდილოეთის ირემი, კურდღელი, თეთრი დათვი, მგელი, თეთრი მელა და სხვა.

ტურბელარიები (Turbellaria) - ოგივე წამწამიანი ჭიები. ბრტყელი ჭიების ტიპის ერთ-ერთი კლასია. თავისუფლადმცხოვრები ორგანიზმებია ბინადრობენ ზღვებში, მტკნარ წყლებში და ტენიან ნიადაგში. სხეული დაფარული აქვთ წამწამებით.

ტურგორი (ლათ. turgor შესიებული ეარ) - ქსოვილების ნორმალური ტონუსი მათში სისხლისა და ლიმფის საკმარისი რაოდენობის არსებობის შემთხვევაში.

ტ-უჯრემიოზი (ლათ. gemelli) - ადამიანის ვირუსული ეტიოლოგიის ლეიკემია. მისი გამომწვევია HTLV-I რეტროვირუსების ოჯახიდან ეს ლეიკემია ენდემურია იაპონიის, კარიბის ზღვის აუზის ქვეყნებისათვის და აფრიკის ზოგიერთი რაიონისათვის.

ტყუპები (ლათ. gemelli) - ორი და მეტი თთაქმის უსადროულად გაერთილი შესამჩნევალი იმ ცხოველებში (სდამიანის ჩათვლით), რომლებიც ჩვეულებრივ ერთ შეილს აჩვენებენ განასხვავებენ

ერთკერცხოვან (იდენტურ) ტყუპებს, რომლებიც განეიხარდნენ ერთი განაყოფიერებული კვერცხუჯრედის ბლასტომერების პირველადი გაყოფის შედეგად და ორკერცხიან (ანუ არა-იდენტურ) ტყუპებს, რომლებიც დამოუკიდებლად განეიხარდნენ სხვადასხვა სპერმატოზოიდებით განაყოფიერებული ორი (ან მეტი) კვერცხუჯრედიდან. იდენტური ტყუპების შემთხვევაში შესაძლებელია განეიხარების სხვადასხვა ანომალიების წარმოქმნა (მაგ., სიამის ტყუპები, იხ.).

უ

„უაზრო“ კოდონები (ინგლ. nonsense უაზრო, ფრანგ. code პირობითი შემოკლება, შიფრი) - დმ-სა და რმ-ს მოლეკულაში ნუკლეოტიდების ჯგუფი (სამეული), რომელიც წარმოადგენს სიგნალს ცილის პოლიპეპტიდური ჯაჭვის სინთეზირების დაწყების ან დამთავრების შესახებ. 64 კოდონიდან 3 წარმოადგენს უაზრო კოდონს (შაბ, შაბ და შაბ). სინონიმი: კოდონ-ნონსენსი.

უბიკვიისტიკი (ლათ. ubique ყველგან) - მცენარეები და ცხოველები, რომლებიც ნაკლებ მომთახოვნი არიან საარსებო პირობებისადმი.

უბიკვიტარული (ლათ. ubique ყველგან) - ყველგან მყოფი. მაგ., მატროფაგები, რომლებიც არსებობენ ორგანიზმის ნებისმიერ ქსოვილსა და ორგანოში.

ულაბნო - დედამიწის სხვადასხვა რეგიონები, სადაც უადრესად მცირეა

წლიური ნალექების რაოდენობა და ფარსია ტემპერატურული ცვლილებები. აღნიშნული რეგიონები მეტად ღარიბია ცხოველებითა და მცენარეული საფარით. უდაბნოებს ხმელეთის 1/3-მდე უკავიათ ყველაზე უფრო ცნობილი უდაბნოებია: საჰარა, გობი, კალაჰარი და სხვა.

ულაბნოპითეკი (Udabnopithecus garedziensis) - ადამიანისმაგვარი მაიმუნის გადაშენებული სახეობა, რომლის ნაშთი 2 ზედა კბილის სახის ნაპოვნია 1939 წელს საქართველოში, სოფელ უდაბნოში, გარეჯის მახლობლად.

უკვლავა (*Portulaca oleracea*) - იგივე ნეგო. მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შიდაკავს ასკორბინის მუცას, ეთერზეთებს, ორგანულ მჟავებს, ფისებს, K ვიტამინს, ცხიმოვან ზეთებს, მწარე, მარილმდე, მღებავ ნივთიერებებს და სხვა. გააჩნია ნალექმდენი მოქმედება, ცვლის ნალექის ქიმიურ შემადგენლობას, აძლიერებს დიურეზს ამ მცენარიდან მიღებულია ზოგიერთი ანტიბიოტიკიც. გამოიყენება როგორც ანთების საწინააღმდეგო და ანტიბიოტიკური საშუალება.

ულკოსი (ლათ. ulcus წყლული) - იხ. წყლული.

ულტრა (ლათ. ultra ზე, მეტი) - რაულ სიტყვებში აღნიშნავს რაიმეს უკიდურეს გამოვლინებას, უმაღლეს ხარისხს.

ულტრაბგერა (ლათ. ultra ზე, მეტი) - ტალღები, რომელსა სიხშირე აღემატება 20 კჰც-ს. ულტრაბგერის ბიოლოგიური მოქმედება განისაზღვრება დასხივების ინტენსივობითა და ხანგრძლიობით, რაც შეიძლება ახდენდეს როგორც დადებით, ასევე უარყოფით გავლენას ორგანიზმზე მედიცინაში ულტრაბგერა გამოიყენება სადიაგნოზოდ, სამკურნალოდ და ქირ-

ურგოული მიზნებისათვის.

ულტრაიისფერი გამოსხივება

(ლათ. ultra ზე. მეტი) - ბუნებრივი რადიაციის ერთ-ერთი სახე 0.290 მკმ-ზე ნაკლები ტალღის სიგრძის ულტრაიისფერი სხივები დამლუპეულად მოქმედებენ ყველა ცოცხალ არსებაზე ამ სახის გამოსხივებას აკაეებს ოზონის ეკრანი, რომლის წყალობითაც დედამიწის ზედაპირს მხოლოდ შედარებით გრძელი ულტრაიისფერი სხივების (0.300-0.400 მკმ) მცირე ნაწილი აღწევს. მათ მალალი აქტიურობა ახასიათებთ და არც თუ იშვიათად ხდებიან ბაზალურუჯრედოვანი და ბრტყელუჯრედოვანი კარცინომების, მელანომების, აგრეთვე პოტენტიური ქსეროდერმის განვითარების მიზეზი.

ულტრაჰიპროულემენტები

(ლათ. ultra ზე. მეტი, ბერძნ. mikros პატარა, მცირე ლათ. elementum სტიქია საწყისი ნივთიერება) - ორგანიზმში უმცირესი რაოდენობით არსებული ელემენტები, რომელსა ფიზიოლოგიური როლი საკმარისად არაა გამოკვლეული. ასეთი ელემენტებია: ურანი, რადიუმი, ოქრო, ვერცხლისწყალი, ბერილიუმი, ცეზიუმი, სელენი და სხვა

ულტრაჰიპროტომი (ლათ. ultra ზე. მეტი, ბერძნ. mikros პატარა, მცირე, analome გაკეცა) - აპარატი, რომლის მეშვეობითაც იღებენ, ამზადებენ ულტრათხელ ანათლებს ელექტრონული მიკროსკოპისათვის აღნიშნული აპარატი ულტრათხელ ანათლებს ავტომატურად ამზადებს. ანათლების სისქეა 100-1000 Å (10-100 ნმ). განასხვავებენ Reichert-ის, LKB-ს, TESLA 490A-ს და სხვა ტიპის ულტრაჰიპროტომებს. აღნიშნული ტიპის აპარატს ულტრატომსაც უწოდებენ.

ულტრასონომოგრაფია (ლათ. ultra ზე. მეტი, sonus ბგერა, ბერძნ.

grapho ეწერ) - იხ. ექოსკოპია.

ულტრაზაგოციტოზი (ლათ.

ultra ზე. მეტი, phagos ეშთანქაე. ბერძნ. kytos უჯრედი) - ფაგოციტების უნარი, შთანთქანს უმცირესი კოლოიდური ნაწილაკები.

უპარტივისები (Protozoa) - ერთ-

უჯრედიანი ცხოველების ტიპი ეუკარიოტების ჯგუფიდან. უმარტივესები იყოფიან 5 კლასად: ფესეფეხიანებად, შოლტიანებად, ინფუზორიებად, სპორიანებად და კნიდოსპორიდიებად (მათ შორის ინფუზორიებს ყველაზე უფრო რთული აკებულება აქვთ). ბევრი მათგანი პარაზიტია, განსაკუთრებით კი ფესეფეხიანები, სპორიანები და შოლტიანები.

უმაღლესი მცენარეები - უმაღ-

ბლესი მცენარეებისაგან განსხვავებით, რთულად დიფერენცირებული მრავალუჯრედიანი ორგანიზმებია, რომლებიც შეგუებული არიან ხმელეთზე ცხოვრებას. მათი სხეული დანაწევრებულია ფოთლად, ღეროდ და ფესვად. მათ ღეროფოთლიან მცენარეებსაც უწოდებენ უმეტესი მათგანი ავტოტროფია განასხვავებენ თესლიან და სპოროვან უმაღლეს მცენარეებს (ხაესები, გვიმრები, შიშველსაყსლოვანები და ფარულთესლოვანები).

უმაღლესი ქუჩუფოვრები (Euth-

herial) - ოგიე პლაცენტური ძუძუმწოვრები. ძუძუმწოვრების კლასის ერთ-ერთი ქვეკლასია. მასში გავრიანებული ყველა ცხოველი ცოცხალმშობიარეა, შობენ კარგად განვითარებულ შვილებს, რომლებსაც დაბადებისთანავე ძუძუს წოვა შეუძლიათ. ამ ქვეკლასში შედიან: მწერიჭამიების, ხელფრთიანების, მღრღნელების, კურდღლისნაირების, მტაცებლების, ფეხფარფლიანების, ვეშაპისნაირების, წყვილწლიქიანების, კენტილიქიანების, ხორაუმიანების და პრიმატების ოჯახი.

უმდაბლესი მცენარეები - ოგივე თალოფიტები. მარტივი აგებულების მქონე მცენარეობა, რომელსა სხეული არ არის დიფერენცირებული ფესვად, ღეროდ და ფოთლად. უმდაბლეს მცენარეებს მიეკუთვნებიან: ბაქტერიები, წყალმცენარეები, სოკოები და მლიურები.

უმდაბლესი ქორდიანები ანუ უთამისქალოები (Acrania) - ქორდიანების ტიპის აღნიშნული ქვეტიპის წარმომადგენლებს არა აქვთ თავის ქალა, ამიტომ მათ უსაფრთხილოებს უწოდებენ. მათ მიეკუთვნება ლანკეტა - მცირე ზომის, 10 სმ-მდე სიგრძის ზღვის ცხოველი. მის ჩონჩხს წარმოადგენს ზურგის მხარეზე, სხეულის გასწვრივ მდებარე ქორდა, რომლის ზემოთ ცენტრალური ნერვული სისტემა განლაგებული.

უმდაბლესი მონოტრემები (Monotremata) - ოგივე კვერცხისმდებელი ძუძუმწოვრები ანუ ერთგასავლიანები. წარმომადგენლებია სამხრეთ ავსტრალიასა და ტანზანიაში ბინადარი იხენისკარტა და იქედნე იხენისკარტას მოკლფეხებიანი სხეული საეისი აგებულებით წყალში ცურვასა და იქ საკვების მოპოვებასთან არის შეფუებული. ოგი კვერცხის დების მრავლდება კვერცხებიდან გამოჩეკილი პატარა იხენისკარტები იკვებებიან დედის რძით. იხენისკარტას, ისევე როგორც იქედნეს, გაანნია შხამიანი ჯირკვლები, რომლებიც უკანა კიდურების დეზებშია განლაგებული.

უნაყოფობა (infecunditas, sterilitas) - ოგივე სტერილურობა. ზრდასრული ორგანიზმის უუნარობა, დასაბამი მისცეს შთამომავლობას. ადამიანებში უნაყოფობა შეიძლება განპირობებული იყოს ქალის ან მამაკაცის სხედასხვა პათოლოგიებით: ფალოპის მილების, საკვერცხეების ანთიზის, ასპერმიით,

ოლიგოსპერმიით, იმპოტენციით და სხვა. უნაყოფობა შეიძლება გამოწვეული იყოს აგრეთვე მემკვიდრული ფაქტორებით და ხელოვნურად.

უნდულაცია (ინგლ. undulation ტალღისებრი მოძრაობა) - კონტაქტში მყოფი უჯრედების (მაგ., მაკროფაგების, ლიმფოციტების) პლაზმური მემბრანების გამონაზარდების წარმოქმნის პროცესი. უნდულაციას ხშირად აიგივებენ ფლუქუაციასთან (იხ.).

უსი (ლათ. unus ერთი) - რთულ სიტყვებში აღნიშნავს ერთს, ერთიანს (მაგ., უნიპოლარული ანუ ერთპოლუსიანი).

უსივალენტი (ლათ. unus ერთი, valens, valentis მძლავრი, ძლიერი) - ერთეული, შეუწყვილებელი ქრომოსომა მეთოზის პირველი გაყოფისას. უნივალენტი ხშირად იკარგება მეთოზის პროცესში, რაც ანეუპლოიდიით (იხ.) მთავრდება.

უსივერსიტეტი (ლათ. universitas ერთობლიობა) - უმაღლესი სასწავლო დაწესებულება, რომელსაც გაანნია სხედასხვა განყოფილებები (ფაკულტეტები), რომლებშიც წარმოდგენილია სამეცნიერო ცოდნის შემადგენელი დისციპლინების ერთობლიობა. უნივერსიტეტში ტარდება აგრეთვე სამეცნიერო-კვლევითი ხასიათის მუშაობა.

უსიპალური (ლათ. unicum ერთადერთი) - ძლიან იშვიათი.

უსიკუმი (ლათ. unicum ერთადერთი) - 1. იშვიათი, ერთადერთი ეგზემპლარი. 2. იშვიათი, გასაოცარი თვისებებით, შემკული ადამიანი.

უსიტარული (ლათ. unitas ერთიანი, ერთი მთლიანი) - შეერთებული, ერთიანი. ის, რაც ერთ მთლიანს შეადგენს.

შენიშნა (ლათ. unus ერთი, facere შექმნა, გაკეთება) - რაიმეს ერთ სისტემაში, ერთგვარონობაში მოყვანა.

სოლკარის კარცინომა (ბერძ. karkinos კიბო, oma სიმსივნე) - ლაბორატორიული ცხოველების ღვიძლის ექსპერიმენტული კიბო. როგორც ეტყობა, ასეთ ცხოველებს ღვიძლში ყოველგვარი სპეციალური ზემოქმედების გარეშე გააჩნიათ პრეკანცეროზული უჯრედები. ღვიძლზე პინცეტით მსუბუქი მოჭერაც კი იწვევს ამ უჯრედების ინტენსიურ პროლიფერაციას და ღვიძლის სიმსივნეების ფორმირებას სახელი ეწოდა პირველად მომჩინის საპატივცემულოდ.

საირობო რეფლექსი (ლათ. reflexus ასახვა, ანარეკლი) - ორგანიზმის თანდაყოლილი რეაქცია შინაგანი და გარეშე ფაქტორების ზემოქმედებაზე ხორკივლდება ცენტრალური ნერვული სისტემის მეშვეობით და არ საჭიროებს თავისი წარმოქმნისათვის სპეციალურ პირობებს. ტერმინი შემოიღო ი.პ.პავლოვმა.

სრანო - ქიმიურ ელემენტსა პერიოდული სისტემის VI ჯგუფის რადიოაქტიური ქიმიური ელემენტია, რომლისგანაც იღებენ ატომურ ენერგიას დადგენილია მისი კანცეროგენურობა ადამიანისათვის.

სრანოზმი (ბერძ. მითოლოგიაში ურანი - ცის ღმერთი, ismus მდგომარეობა) - ორ მამაკაცს შორის არაბუნებრივი სქესობრივი კავშირი. იგივე პედერასტია.

სრატული - პეტროლიკლური შენარსი, პრიმიდიონის წარმოებული ფუტე შედის მხოლოდ რნმ-ს შემადგენლობაში.

სრბანოზატი (ლათ. urbanus ქალაქური) - წარმოებისა და მოსახლეობის საემოყრა დიდ ქალაქებში.

სოციალურ-დემოგრაფიული პროცესია, რაც მდგომარეობს როგორც ქალაქებში მოსახლეობის რაოდენობის, ასევე ახალ ქალაქების რაოდენობისა და სიდიდის ზრდაში.

სრბანოზი (ლათ. urbanus ქალაქური, ბერძ. kainos ახალი, საერთო) - ქალაქსა და ქალაქის ტიპის დასახლებებში მცხოვრები ორგანიზმების ჯგუფი, რომელიც ფუნქციურად არიან ერთმანეთსა და კავშირებული ან უბრალოდ, ცხოვრობენ ერთად. ურბანოზიში მცხოვრები ზოგიერთი სახეობა შეიძლება იყოს ადამიანის ზოგიერთი დაავადების გადამტანი ან რეზერვუარული მასპინძელი (მაგ., მტრედებს გადააქვთ ორნიტოზი).

სრეთრიტი (ბერძ. urethra შარდსაღენი, ilis ანთება) - შარდსაღენის ლორწოვანი გარსის ანთება.

სრემა (ბერძ. uron შარდი, haima სისხლი) - ორგანიზმის მოწამელა თარქმელების დაავადების დროს, მათ მიერ მანე ნივთიერებათა გამოყოფის უნარის დაქუთების გამო არჩევენ ურემოს აზოტემურ და ეკლამსიურ ფორმებს.

სრინოთერაპია (ბერძ. uron შარდი, therapeia მკურნალობა) - სხვადასხვა ავადმყოფობების მკურნალობა შარდის საშუალებით.

სრობრაზია (ბერძ. uron შარდი, grapho ვერ) - ენაში კონტრასტული ნივთიერების შეყვანის შემდგომ, საშარდე გზების რენტგენოლოგიური გამოკვლევა.

სროლოზია (ბერძ. uron შარდი, logos მოძღვრება) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს შარდსასქესო ორგანოსა დაავადებებს. მათ მკურნალობასა და პროფილაქტიკას.

სროლოზი (ბერძ. uron შარდი, poico წარმოქმნი) - შარდის წარმოქმნის პროცესი.

ურტიკარია (ლათ. urtica ჭინჭარი) - ოფიე ჭინჭრის ციება კანის ალურგიული რეაქცია სხვადასხვა გამლზიზიანებელზე ახასიათებს გამონაყარი, რომელიც გრძელდება რამოდენიმე საათიდან რამოდენიმე დღემდე.

ურსი (*Thymus serpyllum*) - მხოხავი ნახევრად ბუჩქია. შეიცავს ესერის ზეთს, მწარე და მარიმლავ ნიუთიერებებს, ფლავონოიდებს, ფისებს, მინერალურ მარილებს და სხვა. გააჩნია მღებინფიცირებელი და დამამშეიდებელი თვისებები. გამოიყენება როგორც შარდმდენი, ოფლმდენი, ანტიკოლმზიური საშუალება. აგრეუე ქლერალგიებს, უბილობის და სხვა მდგომარეობების შემსახევეებში.

უსუი (*Hyssopus officinalis*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ან ნახევრად ბუჩქი. შეიცავს ესერის ზეთს, მარიმლავ ნიუთიერებებს, პიგმენტებს გააჩნია ანტისეპტიკური და სპაზმოლიზური თვისებები. იყენებენ რემატიზმის, ბრონქული ასთმის და სხვა მდგომარეობების დროს.

უსქსო გამრავლება - უმდაბლესი ცხოველებისათვის დამახასიათებელი გამრავლება (გაყოფის, ფრაგმენტაციის, სპორების) და სხვა).

უტერუსი (ლათ. uterus საშეილოსნო) - იხ. საშეილოსნო.

უტილიზაცია (ლათ. utilis სასარგებლო) - წარმოების ნარჩენების გამოყენება ნედლეულის, საწვავის, სასუქის, სამკურნალო პრეპარატის სახით და სხვა.

უტილიტარული (ლათ. utilitas სარგებელი, გამოჩენა) - ის, რაც განგარიშებულია პრაქტიკული სარგებლის მისაღებად.

უტილია (ბერძ. ἡ ἄρα ὑπερσართ. ἰσος ადგილი: ადგილი, რომელიც არ არსებობს) - ფანტაზია, ოცნება, რო-

მელიც არ არის დაფუძნებული ამა თუ იმ კონკრეტული ობიექტის თუ მოვლენის კანონზომიერებების მეცნიერულ შესწავლაზე იდეა, რომელსაც მისი განხორციელებისათვის არ გააჩნია რეალური საფუძველი.

უსოლობია (ინგლ. UFO - unknown flying objects, ბერძ. ἰσος მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის უცნობ, უცხო პლანეტებიდან მოფრენილ ობიექტებს.

უსაქრო დიაგნოზი - ენდოკრინული დაავადება, რომელიც დაკავშირებულია სისხლში ჰორმონ ეახორესინის შემცირებასთან. ახასიათებს ძლიერი წყურვილი და უშაქრო შარდის დიდი რაოდენობით გამოყოფა. იწვევს ჰიპოთალამუსისა და ჰიპოფიზის უკანა ნაწილის დაზიანება.

უსუნა (*Colchicum speciosum*) - ოფიე სასოელია. მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. იზრდება მდლლ მსაში. შეიცავს შხამიან ალკალოიდებს - კოლხიციინს და კოლხამინს. კოლხამინს იყენებენ კანის კიბოს სამკურნალოდ, აგრეუე ლეიკემიების, საყლაპავი მილისა და კუჭის კიბოს შემსახევეებში. კოლხიციინს იყენებენ სელექციაში, აგრეუე ციტოტენეტიკური პრეპარატების დასამზადებლად.

უსსო სხეულის კიბო (ინგლ. foreign-body carcinogenesis) - ორგანიზმში სხვადასხვა ბუნების უცხო სხეულების მოხედრის შედეგად წარმოქმნილი სიმსიენე. აღნიშნული ფაქტი დადასტურებულია ექსპერიმენტების საშუალებითაც. უცხო სხეულს მდიკოსები corpus alienum-ს (იხ. კორპუს ალიენუს) უწოდებენ.

უსერხემლობი (Invertebrata) - მიეკუსენებიან უმარტივესები, ნაწლავურუანები, ფეხსახსროანები და სხვა. ამ ცხოველებს არ გააჩნია ხერხემალი.

უჯრედების დიფიშერენცია-ცია (ლათ. de მოძრაობა უკან, differentia განსხვავება) - უჯრედების სტრუქტურის გამარტივება, რაც დაკავშირებულია სპეციალიზაციის ნიშნების დროებით დაკარგვასთან. ამ მოვლენას ადგილი აქვს ვივოცენტრიურ ზრდის, უჯრედების in vitro კულტივირების და სხვა შემთხვევებში.

უჯრედო (cellula, cytus) - ელემენტარული ბიოლოგიური სისტემა, რომელსაც გააჩნია თვისგანახლების, თვითრეგულირების და თვისაწარმოქმნის თვისებები. შედგება ბირაიისა და ციტოპლაზმისაგან, აგრეთვე საერთო (ენდოპლაზმური ბადე, რობოსომები, ლიზოსომები, მიტოქონდრიები, ცენტროსომები, პლასტიდები და სხვა) და სპეციალური (წამწამები, შოლტები, მიოფიბრილები და სხვა) დანიშნულების ორგანოიდებისაგან ანსხვავებენ უჯრედების ორ ტიპს პროკარიოტებს (იხ.) და ეუკარიოტებს (იხ.).

უჯრედის ცენტრი (ლათ. centrum) - ათაქმის ყველა ცხოველური და ზოგიერთი მცენარეული უჯრედების მუდმივი სტრუქტურა, რომელიც განსაზღვრავს გაყოფის ფაზაში მყოფი უჯრედის პოლუსებს. ჩვეულებრივ შედგება ორი ცენტრიოლისაგან, რომლებიც მიემარაბებიან უჯრედის სხვადასხვა პოლუსებისაკენ და წარმოქმნიან გაყოფის თაიხისტარას.

უჯრედული თეორია (ბერძნ. theoria დაკვირება, კვლევა) - ბიოლოგიური თეორია, რომლის თანახმადაც ცხოველებისა და მცენარეების ძირითადი სტრუქტურული და ფუნქციური ელემენტია უჯრედი. აღნიშნული თეორია ამტკიცებს წარმოდგენას ყოველი ცოცხალის ერთიანობაზე. პირველად უჯრედული შენება საუვისსავე შექმნილ მიკროსკოპში შეისწავლა რ.ჰუკმა (1665). უჯრედული

თეორიის ფუძემდებლებია რდოუტროშე, ს.შუანი, მ.შლეიდენი, რ.ვირხოვი. მათი წინამორბედებია რ.ჰუკი, ვებლამარკი და ლოკენი. თანამედროვე უჯრედული თეორია ორგანიზმს განიხილავს როგორც რთულად ორგანიზებულ სისტემას, რომელიც შედგება ურთაიერთმოქმედი უჯრედებისაგან. უჯრედული აგებულების ერთიანობა გამოიხატება არა მარტო უჯრედების მორფოლოგიის არამედ მათი ქიმიური შემადგენლობის და მათში მიმდინარე მეტაბოლური პროცესების მსგავსებაში.

უჯრედული კეიქლი - პოლისქარიდ ცელულოზსაგან შემდგარი მცენარეული უჯრედების მკერითი გარეხა გარსი, რომელიც გარს აკრავს პლაზმურ მემბრანას აღნიშნული წარმონაქმნი ცხოველურ უჯრედებს არ გააჩნიათ.

უჯრედული ციკლი - უჯრედული ციკლი მოიცავს ინტერფაზას და მიტოზს ორ მიტოზს შორის პერიოდს ინტერფაზა ეწოდება ინტერფაზა იყოფა 3 პერიოდად: G_1 ანუ პრესინაიზურად, S - სინაიზურად და G_2 - პრემიტოზურ პერიოდად. მიტოზის დამთავრებისას (G_1) ან პრემიტოზურ G_2 პერიოდში უჯრედი შეიძლება გადავიდეს ე.წ. მოსვენების მდგომარეობაში (G_0), რის შემდეგაც, გარკვეული პერიოდის შემდეგ იგი ისევ შეიძლება შევიდეს უჯრედულ ციკლში - G_0 -დან G_1 -ში ან G_0 -დან მიტოზში.

უჯრედშორისი კონტაქტები (ლათ. contactus შეხება) - წარმოიქმნებიან ქსოვილებში უჯრედების შეხების ადგილას და ემსახურებიან ნიუთაირებასა უჯრედებშორის ტრანსპორტს, სიგნალების გადაცემას, აგრეთვე უჯრედების მექანიკურ შეკავშირებას. უჯრედშორისი კონტაქტის ერთ-ერთი მაგალითია დესმოსომები.

ფ

ფაბრის ღაავადება (გერმანელი დერმატოლოგის, ფაბრის გეარის მიხედვით) - გლიკოლიბიდების ცულის დარღვევით განპირობებული მემკვიდრული დაავადება, რომელიც ელინდება კანზე მრავლობითი კუთხილასეული ანგიომების წარმოქმნის ადინოზულ დაავადებასთან ახლავს კიდურების ტკივილები, თვალების, ნაწლავების, თირკმლების და სხვა დაზიანებები. სინონიმ: ჰემორაგიული კენადოვანი ჰურპურა, ფაბრის სინდრომი.

ფაბრიციუსის ჩანთა (bursa Fabricii) - ფრინველების კლავის უკანა განყოფილების დორსალური, ჩანთისებური გამონაზარდი. შეიცავს B-ლიმფოციტების წარმოქმნელ მრავალრიცხოვან ლიმფოიდურ ფოლიკულებს. აღნიშნული ორგანო კარგადაა განვითარებული ახალგაზრდა ფრინველებში. ზრდასრულებში, ნაწილს გარდა, იგი განიცდის რედუქციას ანუ ინვოლუციას. ფაბრიციუსის ჩანთა წარმოადგენს იმუნური სისტემის მნიშვნელოვან კომპონენტს და მას ზოგჯერ „კლავურ სიმუსს“ უწოდებენ.

ფაბულა (ლათ. fabula ოგაე-არაკი, ზღაპარი) - მხატვრულ ნაწარმოებში ფაქტების, მოვლენების, გმირების ქცევების აღწერის თანმიმდევრობა. ოგაე სოუჟეტი.

ფაგადენიზმი (ბერძ. phagocinismus მდგომარეობა) - ქსოვილების დესტრუქციული დაწყლულება.

ფაგოლიზოსომა (ბერძ. phago ცხამ, ეშთანსქავ, lysos გახსნა, soma სხეული) - ფაგოსომისგან (იხ) განსხეუ-

ებითა. ფაგოლიზოსომაში გრანულეზიდან (აზუროფილური, სპეციფიკური გრანულეზი, ლიზოსომა) ხედება ფერმენტები. აქ მიმდინარე მომწელებელი პროცესების შედეგად ხშირად გეხედება ე.წ. „ნარჩენი სხეულაკი“.

ფაგოსომა (ბერძ. phago ცხამ, ეშთანსქავ, soma სხეული) - ციტოპლაზმაში ფაგოციტოზის პროცესში წარმოქმნილი ვაკუოლი. ტერმინი შემოიტანა სტრაუსმა 1958 წელს.

ფაგოტიმირება (ბერძ. phago ცხამ, ეშთანსქავ, typos ანბეჭდი, ნიმუში) - გამოყოფილი ბაქტერიული შტამის (იხ.) სისტემატიკური კუთვნილების განსაზღვრა ფაგის დახმარებითა. ფართოდ გამოიყენება ეპიდემიოლოგიაში.

ფაგოციტოზი (ბერძ. phago ცხამ, ეშთანსქავ, kyos უჯრედი) - უჯრედის მიერ მკერივი ნაწილაკებისა და მიკროორგანიზმების შთანსქავა, მათი შემდგომი უჯრედშიდა მონელებით. ტერმინი შემოღებულია ი.მანსკოვის მიერ 1882 წელს.

ფავიზმი - ამ სახელწოდებით აღინიშნება მწვავე ჰემოლიზური ანემია, რომელიც გამოწვეულია პარკოსნების - Vicia fava-ს (ვერცვის) საკვებად გამოყენებით ან ამ მცენარეების ყუევილის მტერის უბრალო შესუნსქავისა ც. ფავიზმის დროს ჰემოლიზი დაკავშირებულია ერითროციტების ფერმენტული სისტემის მემკვიდრულ დეფექტთან - გლუკოზა-6-ფოსფატდეჰიდროგენაზის დეფიციტთან.

ფაზა (ბერძ. phasis გამოჩენა) - 1. განსაზღვრული მომენტი, სტადია, პერიოდი. 2. რომელიმე არაერთგვაროვანი ფიზიკურ-ქიმიური სისტემის ცალკეული შემადგენელი ნაწილი.

ფაჰურ-პონტრასტული მიკროსტრუქტურა - სინათლის მიკროსკოპის

ნარისახეობაა. ამ მეთოდით შესაძლებელია ეზოზალურად შევისწავლოთ ცოცხალი, შეუღებავი ობიექტი - უჯრედი, ბაქტერია და ა.შ. შესაძლებელია ჩატარდეს მიტოზის, ფაგოციტოზის, პინოციტოზის, უჯრედების შერწყმის და სხვ. გამოკვლევა. ობიექტს ასეთ შემთხვევებში სწავლობენ ე.წ. ცოცხალ წვეთში. ფაზურ-კონტრასტულ მიკროსკოპში გამოკვლევა შესაძლებელია ჩატარდეს მიკროკინემატოგრაფიულ გადაღებებთან ერთად.

შაკულტატური პარაზიტი

(ლათ. facultativus შესაძლებლობა, ბერძნ. parasitos მუქსახორა) - ბიოლოგიაში და მედიცინაში ამ ტერმინს ხშირად იყენებენ ნაწილობრივი პარაზიტის ალსანიშნადად. ასეთ პარაზიტებს შეუძლიათ იარსებონ და იკვებონ ცოცხალ უჯრედში და მკვდარი ორგანული ნარჩენებით. მაგ., ბაქტერია, რომელსაც პარაზიტული ცხოვერების გარდა, შეუძლია გადავიდეს სპროფიტულ კვებაზე.

შაკულტატი (ლათ. facultas

შესაძლებლობა, უნარი) - უმაღლესი სასწავლო დაწესებულების შემადგენელი განყოფილება, სადაც ასწავლიან გარკვეული სამეცნიერო დისციპლინების ერთობლიობას (მაგ., ბიოლოგიის, ქიმიის ფაკულტეტები და სხვა).

შალანგა (ბერძნ. phalanx) -

1. ძველ საბერძნეთში - ჯარის საომარი წყობა. 2. ძელოვანი სეგმენტის ხელის ან ფეხის თითების ორ სახსარს შორის.

შალონის მილი (სახელი დაერქვა

მე-16 საუკუნის იტალიელი ანატომის შალონიკოსს (1523-1562) საპატივცემულოდ) - 14-20 სმ სიგრძის, მოციმციმე ეპისიელიუმით ამოფენილი კუნთოვანი მილი, რომელიც ატარებს მოშწიებულ კერცხოჯრედს საკერცხოდან საშელოსნოსაკენ. იგივე საშელოსნოს

ლულა, კერცხსაეალი.

შალონაროთეზირება (ბერძნ.

phallos სასქესო ასო, prosthesis მიმაგრება, მიერთება) - სასქესო ასოს ქირურგიული პროთეზირება.

შალსიფიკაცია (ლათ. falsificare

გაყალბება) - ჭეშმარიტი, ნამდვილი ფაქტის, მოვლენის შეცვლა მოგონილით, ყალბით (მაგ., დოკუმენტების ფალსიფიკაცია, სამეცნიერო და ისტორიული ფაქტების ფალსიფიკაცია და სხვა).

შამილარული (ლათ. familiaris

ოჯახური, მეგობრული) - ზედმეტად ძალდაუტანებელი, მოურიდებელი, თავაშეებული, უცერემონიო ადამიანი.

შანატიზმი (ლათ. fanaticus

გაშმაგებული, გახელდებული) - უტიფარესობამდე მისული ერთგულება, თავდადება რწმენისადმი ან შეხედულებისადმი, ყველა საწინააღმდეგო აზრის მიუღებლობა (მაგ., რელიგიური ფანატიზმი).

შანაქონის ღაპაღება (შეივცა-

რიელი პედატრის, შანაქონის გვარის მიხედვით) - მემკვიდრული დაავადება, რომელიც მდგომარეობს ნეფროზის მარჯულის და დისტალური არხების დაზიანებაში. ელინდება პიპოტონიური პოლიურიით, აზოტემიით და ა.შ. აღნიშნული დაავადების დამემკვიდრება ხდება აუტოსომურ-რეცესიული ტიპით. სინონიმ: ფანკონის ნეფრონოფტიზი.

შანტაზია (ბერძნ. phantasia

წარმოსახვა, წარმოდგენა) - 1. შემოქმედებითი აღმაფრენა 2. ოცნება, გამოგონება, რაღაც არარეალური.

შანტაზმა (ბერძნ. phantasma

აჩრდილი, მოჩვენება) - მხედველობითი პალუცინაცია.

შანტასამპორია (ბერძნ. phantasia

აჩრდილი, მოჩვენება, agora კრება) - 1. ოპტიკური ხელსაწყოებით მიღე-

ბული ფანტასტიკური სურათები და ფიგურები. 2.საოცარი, განსაცვიფრებელი, არარეალური ცვლილება, გარდასახვა (მაგ. ბუნებაში).

ფანტომი (ფრანგ. fantome მოჩვენება) - სხეულის ან მისი რომელიმე ორგანოს ნატურალური სიდიდის მოდელი. იყენებენ სუალსაინოები-საათის სამედიცინო დაწესებულებებში და სხვა. 2.ძალზე უცნაური, ფანტასტიკური მოვლენა, მოჩვენება, აჩრდილი.

ფანტომური ტიპილი (ფრანგ. fantome მოჩვენება) - მოკეუთილი კიდურის ან კიდურის მოკეუთილი ნაწილის შეგრძნება ამპუტირებული პირის მიერ.

ფარინგიტი (ბერძ. pharynx ხახა) - ხახის ლორწოვანი გარსის ანთება.

ფარისებრი ჯირკვავი (glandula thyreoidca) - ხერხემლიანი ცხოველებისა და ადამიანის ენდოკრინული სისტემის სპეციალიზებული ორგანო. გამოიმუშავებს და აგროვებს იოდის შემცველ ჰორმონებს, რომლებიც მონაწილეობენ ნივთიერებათა და ენერჯის ცელაში.

ფარისკველი (ბერძ. pharisalos) - სძველ ოუდაში რელიგიურ-პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენელი. ფარისეელების ბელადები ებრძოდნენ ქრისტიანობას, ამიტომ სახარებებში ისინი თვალსმაქცებად იწოდებიან. 2.ცრუ, მატყუარა ადამიანი.

ფარმაკოგენეტიკა (ბერძ. pharmakon წამალი, genetikos წარმოშობასთან დაკავშირებული) - სამედიცინო გენეტიკის დარგია, რომელიც სწავლობს ორგანიზმის რეაქციის გენეტიკურ საფუძვლებს სამკურნალო პრეპარატების მიმართ.

ფარმაკოგნოზია (ბერძ. pharmakon წამალი, gnosis შეცნობა) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს სამკურნალო თვისებათა მქონე მცენა-

რეული და ცხოველური წარმოშობის ნივთიერებებს.

ფარმაკოლოგია (ბერძ. pharmakon წამალი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს სამკურნალო ნივთიერებათა მოქმედებას ცოცხალ ორგანიზმზე.

ფარმაკოპია (ბერძ. pharmakon წამალი, poieo ვაკეთებ) - ფარმაცეუტების სახელმწიფო საეკონომიკურ საწარმოებში, აგრეთვე იმ სამკურნალო ნივთიერებათა სია, რომლებიც უნდა იყოს აფთაქაში.

ფარმაკოქიმია (ბერძ. pharmakon წამალი, chemia ქიმია) - ფარმაცეუტული ქიმია, რომელიც სწავლობს სამკურნალო ნივთიერებების ქიმიურ თვისებებს.

ფარმაკეუტი (ბერძ. pharmakeutes წამლის დამამზადებელი) - სპეციალური განათლების მქონე აფთაქის თანამშრომელი, რომელიც ამზადებს წამლებს.

ფარსმანლიუმი (Achillea millefolium) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთერის ზეთს, მარილმალე და მწარე ნივთიერებებს, ორგანულ მჟავებს, ასკორბინის მჟავას, K ვიტამინს, ფისებს, ინულინს და ასპირატინს. გააჩნია სისხლძარღვების გამაფართოებელი და გაუმტკინებელი თვისებები კულ-ნაწლავის პათოლოგიების შემთხვევებში. იყენებენ როგორც სისხლდენის შემაჩერებელ, წყლულების, გასტრიტების, სასუნთქი გზების კატარის შემთხვევებში. აგრეთვე როგორც ანტიჰელმინთურ საშუალებას და სხვა.

ფარულთესლოვანი მცენარეები (Angiospermae) - ოვე ყვეულოვანი მცენარეები. მათი თესლი ნაყოფშია მოსაესებული. ფარულთესლოვნებია ვაშლი, მსხალი, კომში,

კაკალი, ლელი, ალუბალი და ა.შ.

შასპტური თვალები (ფრანგ. *facette* წახნაგი) - კიბოსნაირების, მწერების (ჭრიჭინების, ბუზების) და სხვა უხერხემლოების მხედველობის ძირითადი წყვილი ორგანო, რომელიც წარმოქმნილია ე.წ. ომატიდიებით, რომელსა ბადურის ლინზას გააჩნია ამოხეული ექვსკუთხას - ფასეტის სახე. სინონიმი: რაული თვალები.

შასცია (ლათ. *fascia*) - შემავრთული-ბელქსოვილოვანი ფორფიტა, რომელიც ფარავს სხედასხვა ორგანოს, უმთავრესად კუნთებს.

შასციოლოზი (*fasciolosis*) - ღვიძლისა და ნაღლის ბუშტის პელმინთაზი, რომელსაც იწვევს ტრემატოდა - ღვიძლის ორპირა (*Fasciola hepatica*).

შატალური (ლათ. *fatalis*) - საბედისწერო, აუცილებელი.

შატამორბანა (იტალ. *fata morgana*) - მირაჟის სახესხვაობა, რომლის დროსაც პორიზონტზე ჩნდებიან ცვლადი ფორმის გამოსახულებები, რაც გეგონებს მოშორებით მდებარე კუნძულებს, მთებს, ციხე-სიმაგრეებს, ეკლესიებს, გემებს.

შატუმი (ლათ. *fatum*) - ბედი, წერა, აუცილებლობა.

შაუნა (*Fauna* - რომაული მითოლოგიიდან: ტყეებისა და მინდვრების, აგრეთვე ცხოველების მფარველი ქალღმერთი) - განსაზღვრულ ტერიტორიაზე (ხმელეთსა თუ წყალში) მცხოვრები ცხოველების ერთობლიობა.

შაქტი (ლათ. *factum* გაკეთებული) - მონაცემი, მასალა, რაიმე მოსაზრების დასადასტურებლად, დასკვნის გასაკეთებლად.

შაქტორი (ლათ. *factor* მწარმოებელი) - რაიმე პროცესის მიზეზი, მამოძრავებელი ძალა, ონკოლოგიაში

ხშირად იყენებენ „აგენტის“ მნიშვნელობით.

შაციალისი (ლათ. *facialis*) - სახის.

შაქალიბი (ლათ. *fecis* დანალექი) - ოგეეა, რაც ექსკრემენტები. ფეკალური მასა - ადამიანის შარდი და განაელი. სასუქად გამოყენებისას - ფეკალური სასუქი (ცხოველებიდან - ნაკელი, წუნწუხი).

შაქუნდაცია (ლათ. *foecundo* ენაყოფიერებ) - სპერმატოზოიდების შეერთება კვერცხუჯრედთან.

შელგენის რეპაცია - ღმ-ს გამოვლენის სპეციფიკური რეაქცია ამ ტიპის რეაქციას განაპირობებს ღმ-ს მოლეკულაში არსებული დეზოქსირიბოზა აღნიშნული რეაქცია მოვლედებულ იქნა შელგენის და როსანბაპის მიერ 1924 წელს.

შემინიზაცია (ლათ. *femina* ქალი) - მამაკაცში ქალის მეორადი სასქესო ნიშნების განვითარება.

შენი (ბერძნ. *phaino* ეუჩენებ, ეაელენ) - ფენოტიპის ელემენტარული დისკრეტული ერთეული.

შენილკატონური (ფენილალანინი, კეტონები, ბერძნ. *uron* შარდი) - მემკვიდრული დაავადება, რაც განაპირობებულია ფენილალანინის ცვლის დარღვევით. ამ დროს ფენილალანინი და ფენილპროფურანის მკაეა გროვდება სისხლში და გამოიყოფიან შარდით. ამასთან ერთად ადგილი აქვს ფენილალანინის თიროზინად გარდაქმნის რეაქციის ბლოკირებას. დაავადებულში ეს ელინდება ფიზიკური და ფსიქიკური განვითარების ჩამორჩენაში, მოძრაობისა და კუნთური ტონუსის დარღვევაში. გადაეცემა ავტოსომურ-რეცესიული ტიპით.

შენიგენეტიკა (ბერძნ. *phaino* ეუჩენებ, ეაელენ, *genesis* წარმოშობა)

-გენეტიკის დარგი, რომელიც სწავლობს გენების მოქმედებას ინდივიდის განვითარების პროცესში (ონტოგენეზში).

ფენოკოპია (ბერძ. phaino უჩვენებ. ვაულენ. λασι copia მრავალი, სასადა-რიო) - ფენოტიპის არამემკვიდრული ცვლილება (მოდიფიკაცია). ფენოკოპია წარმოადგენს გენეტიკურად ნორმალურად განვითარებად ორგანიზმზე ფიზიკური და ქიმიური აგენტების ზემოქმედების შედეგს. ფენოკოპიის მიზეზია ონტოგენეზის პროცესების ნორმალური მსვლელობის დარღვევა სხვადასხვა აგენტების ზემოქმედების გამო. გენოტიპის სპეციფიკური ცვლილების გარეშე მაგ. ფეხბმძიმე ქალებს, რომლებიც იღებდნენ პრეპარატ ტალიდომიდს, ხშირად ებადებოდათ ბავშვები ტერატოგენური ეფექტებით, რაც შესაძლებელია გამოწვეულ იქნეს მუტანტური ალელებით. აღნიშნული ტერმინი შემოასაუბებულა ბრელ-დემილტის მიერ 1935 წელს.

ფენოლოგია (ბერძ. phainomena მოვლენები, logos მოძღვრება) - მოძღვრება მცენარეულ და ცხოველურ სიცოცხლის იმ სეზონურ მოვლენათა შესახებ, რომლებიც წლის დროსა ცვლითა განპირობებული. 2.პოპულაციური ეკოლოგიის დარგი, რომელიც განიხილავს ამა თუ იმ სახეობის სიცოცხლის სეზონურ ასპექტებს (არყის ხის ფენოლოგია, ეეშაპების ფენოლოგია და ა.შ.).

ფენოლოგიური ფაზები (ბერძ. phainomena მოვლენები, logos მოძღვრება, phasis გამოვლენა) - მკვეთრად განსხვავებული პერიოდები მცენარეებისა და ცხოველების სეზონურ განვითარებაში. მცენარეებში: ყვავილობა, ნაყოფმსხმოიარობა და ა.შ. ცხოველებში: ფრინველების გადაფრენა, ბუდეების შესება, ბარტყების

გადმოფრენა ბუდიდან და ა.შ.

ფენოვანი (ბერძ. phainomenon მოვლენილი) - უჩვეულო, განსაკუთრებული მოვლენა, ნიშან-აყისება, სიმპტომი.

ფენოტიპი (ბერძ. phaino უჩვენებ. ვაულენ. typos ანაბეჭდი) - ორგანიზმის ყველა გარეგანი და შინაგანი ნიშან-აყისებების ერთობლიობა, რაც ყალიბდება ორგანიზმის ინდივიდუალური განვითარების პერიოდში.

ფერმენტაცია (ლათ. fermentatio დულილის გამოწვევა) - ნედლეულის (სამბაქოს, ჩაის ფოთლების) გადამუშავების ბიოქიმიური პროცესი, რომელიც მიმდინარეობს ფერმენტების ზემოქმედებით.

ფერმენტები (ლათ. fermentum საფუარი) - ცილოვანი ბუნების რთული ორგანული ნივთიერებები, რომლებიც ცოცხალ უჯრედში წარმოიქმნიან და ხელს უწყობენ ორგანიზმში მიმდინარე ქიმიური რეაქციების მრავალჯერად აჩქარებას. უდიდეს როლს ასრულებენ ნივთიერებათა ცვლაში. სხვანაირად ეწოდებიან და ბიოკატალიზატორებსაც უწოდებენ.

ფერმენტოვანი (ლათ. fermentum საფუარი, ბერძ. phatos ავადმყოფობა, ტანჯვა) - ერთობლივად გამოვლენილი ფერმენტის დეფიციტით გამოწვეული დაავადება. სპეციფიკური მკურნალობა არ არსებობს. ათეროპიული საშუალებებიდან გამოიყენება ერთობლივად მასის ტრანსფუზიები. კარგ შედეგს იძლევა სპლენექტომია, განსაკუთრებით ბავშვებში. პერსპექტივაშია გენეტიკური (კერძოდ, გენური) ინჟინერიის გამოყენება.

ფეროქონები (ბერძ. phero ვატარებ, hormao მოძრაობაში მომყავს, აუგზნებ) - ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები, რომელსაც აქვს სასოგნა-

ლო მნიშვნელობა. გამომუშავდებიან ცხოველების სპეციალურ ჯირკვლებში და გამოიყოფიან გარემოში. ფერომონებით ცხოველები გაელენას ახდენენ არა მარტო თავისავე სახეობის ინდივიდებზე, არამედ სხვა სახეობის ინდივიდებზეც, ცვლიან რა მათ ქცევას, ემოციურ მდგომარეობას, ზრდასა და განვითარებასაც. ზოგჯერ ფერომონებს იყენებენ ცხოველების ქცევის მართვისათვის.

შეირტილიზაცია (ლათ. fertilis ნაყოფიერი, ნოყიერი, მოსაგელიანი) - განაყოფიერების პროცესი.

შეირტილიზინი (ლათ. fertilis ნაყოფიერი, ნოყიერი, მოსაგელიანი, ბერძნ. lysis დაშლა, გახსნა) - ცხოველთა უმრავლესობის კერცხუჯრედების მიერ გამოყოფილი ნივთიერება, რომელიც იწვევს სპერმატოზოიდების აგლუტინაციას. ფერტილიზინი აბრკოლებს პოლისპერმიას.

შეირტილსკოპია (ლათ. fertilis ნაყოფიერი, ნოყიერი, მოსაგელიანი, ბერძნ. skopeo ეხედავ) - ქალის რეპროდუქციული ორგანოების (საკერცხეების, კერცხსაეალების, საშვილოსნოს) დასაულოებება სპეციალური ციფრული ეიდუკამერის მინიატურული "ვიდეოთაელით", რომლის დიამეტრი 2,7 მმ-ია.

შეირტილსრობა (ლათ. fertilis ნაყოფიერი, ნოყიერი, მოსაგელიანი) - ორგანიზმის უნარი შექმნას შთამომავლობა. რეპროდუქციული უნარი.

შესხვი - უმაღლეს მცენარეთა ერთ-ერთი ძირითადი ევგეტაციური ორგანო. რომლის მსაყარი დანიშნულებაა მიამაგროს მცენარე სუბსტრატზე და იქიდან შეიწოვოს წყალი და მასში გახსნილი არაორგანული ნივთიერებანი.

შესხვუხიანები (Sarcodina, s. rhizopoda) - უმარტივესების ტიპის ერთ-

ერთი კლასი. ამ კლასის წარმომადგენლებს გააჩნიათ ფსევდოპოდიები, რომლებიც მოძრაობის და საკვების მიტაცების ორგანელები. ფესეფეხიანების უმეტესობა თავისუფლად მცხოვრებია, თუმცა მათ შორის არიან პარაზიტებიც - მაგ. დიხენტროული ენტამება (Entamoeba histolytica), რომელიც პარაზიტობს ადამიანის მსხვილ ნაწლავში და იწვევს ამებურ დიზენტერიას. მის მიერ გამოწვეულ დაავადებას ამებიაზი ეწოდება.

შესხვა - სახეშეკვლილი ყლორტი (ღერო). მიწაში განვითარებული ღეროს ნაწილი, რომელიც გარეგნულად ფესვს მოგეგონებს. მასში მარაგდება საკვები ნივთიერებები. იგი ემსახურება არახელსაყრელი პირობების გადატანას და ევგეტაციურ გამრავლებას. დამახასიათებელია მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეების უმეტესობისათვის.

შეტალიზაცია (ლათ. fetus ჩანასახი) - ზრდასრულ ინდივიდებში ემბრიონული ნიშან-თვისებების შენარჩუნება ადამიანში ფეტალიზაცია გამოიხატება სხეულის საერთო პროპორციებში, თმის საფარეულის სუსტად განვითარებაში. ფეტალიზაცია შეიძლება შეეხოს ფენოტიპის ნებისმიერ თავისებურებას (მორფოლოგიურს, ფიზიოლოგიურს, ქცევისს და ა.შ.).

შეტალსრი ძირსრები (ლათ. fetus ჩანასახი, ბერძნ. cheir ხელი, ergon საქმე) - სტიმულაციის მიზნით ორგანიზმში ადამიანის ან ცხოველის დაახლოებით 4-თვიანი ნაყოფის ექსტრაქტის შეყვანა. ფეტალური მედიცინის პაციენტები იყენენ კინოუარსკვლეაები, ცნობილი მწერლები, პოლიტიკური მოღვაწეები და ა.შ.

შეტიშიში (ფრანგ. fetiche კრავი, ბერძნ. ismus მდგომარეობა) - სსკესობრივი ლტოლვის გაუკუღმარება.

რაც ელონდება საწინააღმდეგო სქესის წარმომადგენლის სხეულის რომელიმე ნაწილის ან ტანსაცმლის რომელიმე ატრიბუტისადმი სქესობრივი მიზიდულობისა. 2. რაიმეს ან ეინმეს ბრმად საყვანისცემა. 3. ნებისმიერი საგანი, რომელსაც მიაწერენ მაგიურ ძალას და საყვანს სცემენ.

ფეტოპათია (ლათ. fetus ჩანასახი, ბერძ. phatos აუადმყოფობა, ტანჯვა) - ყოველგვარი დაავადება, რომელიც უეისარდება ნაყოფს მეოთხე სიდიდან დაბადებამდე.

ფეტორი (ლათ. factor) - ცუდი სუნი, სიმყარაღე.

ფესხასხრიანები (Arthropoda) - უხერხემლო ცხოველების ყველაზე უფრო მრავალრიცხოვანი ტიპი. არიან სასარგებლო (ფუტკარი, საუსის აბრე-შუმხევეია, ჭიანჭველა), თავისუფლად მცხოვრები და პარაზიტი ფესხასხრიანები ადამიანს ენებას აყენებენ დაავადების გადამტანები და შხამიანი ფესხასხრიანები მწერებისა და ტკიპების მრავალ სახეობას გადააქვს ინვაზიური, ინფექციური (ბაქტერიული, ვირუსული, რიკეტსიული) და სხვა დაავადებები ფესხასხრიანების მეშვეობით გადაცემულ დაავადებას ტრანს-მისიული (იხ.) ეწოდება. ფესხასხრიანები, კერძოდ, მწერები, დიდ როლს თამაშობენ მცენარეების დამტყვეურებაში.

ფთიზიატრია (ბერძ. phthisis ჭლექი, iatrea მკურნალობა) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ფილტვების ტუბერკულოზს და მისი მკურნალობის მეთოდებს.

ფილისიპრი უჯრედები - ადამიანისა და ხერხემლიანი ცხოველების ლორწოს გამომყოფი ჯირკვლოვანი ეპითელიური უჯრედები.

ფიასკო (იტალ. fiasco) - წარუმატებლობა, ჩაუარდნა, მარცხი.

ფიბრილატია (ლათ. fibra ბოჭკო) - 1. კუნთის ცალკეული ბოჭკოს ძლიერ სწრაფი, მოუწესრიგებელი შეკუმშვა. 2. გულის ფიბრილატია - გულის ციმციმი, თრთოლა, რის შედეგადაც ე.წ. მოციმციმე არისშია.

ფიბრინი (ლათ. fibra ბოჭკო) - უხსნადი ცილოვანი ნივთიერება, რომელიც წარმოიქმნება სისხლის შედედების პროცესში, სისხლის პლასმაში გახსნილ ფიბრინოგენზე ფერმენტ სარომბინის მოქმედებით.

ფიბრინოპენი (ლათ. fibra ბოჭკო, ბერძ. fennao წარმოქმნი) - სისხლის პლასმის გლობულინი, რომელიც სისხლის შედედებისას გადადის ფიბრინში ფერმენტ სარომბინსან ურთიერთმოქმედების შედეგად.

ფიბროაქსიომა (ლათ. fibra ბოჭკო, ბერძ. aden ჯირკვალი, oma სიმსიენე) - ჯირკვლოვან-შემავრთუბელ-ქსოვილოვანი კუთხილსეისებობის სიმსიენე.

ფიბროსული (ლათ. fibra ბოჭკო) - ბოჭკოვანი შემავრთუბელი ქსოვილისაგან განვითარებული.

ფიბრომა (ლათ. fibra ბოჭკო, ბერძ. oma სიმსიენე) - ბოჭკოვანი შემავრთუბელი ქსოვილისაგან განვითარებული კუთხილსეისებობის სიმსიენე.

ფიბრომიომა (ლათ. fibra ბოჭკო, ბერძ. mys კუნთი, oma სიმსიენე) - კუნთოვანი და ბოჭკოვანი შემავრთუბელი ქსოვილებისაგან განვითარებული კუთხილსეისებობის სიმსიენე.

ფიბროსარკომა (ლათ. fibra ბოჭკო, sarx ხორცი, oma სიმსიენე) - შემავრთუბელ-ქსოვილოვანი ელემენტებისაგან წარმოქმნილი ავთისეისებობის სიმსიენე.

ფიბროტიტი (ლათ. fibra ბოჭკო, ბერძ. kytos უჯრედი) - შემავრთუბელი

ქსოვილის უჯრედი, რომელიც მონაწილეობს უჯრედშირისი ნივთიერების კრძოდ. კოლაგენის წარმოქმნაში მისი წინამორბედი უჯრედი ფიბრობლასტი.

ფიგურა (ლათ. figura სახე. გარეგნობა) - ხატონად თქმა, ქარაგმული, იგაეური ლაპარაკი.

ფიზიკურ-გამოვლადი ბარიერი - ნებისმიერი ფიზიკური (მექანიკური, კლიმატური და სხვა), ქიმიური (წყლის, ნიადაგის ქიმიზმი) ან კომპლექსური (ტყე ველის სახეობებისათვის, ხოლო ველი - ტყის სახეობებისათვის) დაბრკოლება ორგანიზმების განსახლების გზაზე (მაგ. მდინარე, მთაგრებილი, ნიადაგში და წყლებში მარილების არასასურველი შემცველობა, წყლის ტემპერატურა და ა.შ.).

ფიზიოთერაპია (ბერძ. physis ბუნება, therapeia მკურნალობა) - მედიცინის დარგი, რომელიც შეისწავლის ფიზიკური და ბუნებრივი საშუალებებით (მასაჟი, სამკურნალო ტანვარჯიში, კლიმატოთერაპია, ულტრაიისფერი სხივები და სხვა) მკურნალობის მეთოდებს და მათ გავლენას სხეულსა და დაავადებების მიმდინარეობაზე.

ფიზიოლოგია (ბერძ. physis ბუნება, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ცოცხალი ორგანიზმის მისი ორგანოების, ქსოვილების, უჯრედებისა და ორგანოიდების ფუნქციებს.

ფიზიოლოგიური ოპტიმიზმი (ბერძ. physis ბუნება, logos მოძღვრება, ლათ. optimus საუკეთესო) - ამა თუ იმ ფიზიოლოგიურ პროცესზე მოქმედი რომელიმე ფაქტორის სიდიდე, რის დროსაც აღნიშნული პროცესი მიდის უდიდესი ინტენსივობით.

ფიზიოლოგიური რითმები

(ბერძ. physis ბუნება, logos მოძღვრება, rhythmikos თანაბარი) - უჯრედში, ორგანოსა და ორგანიზმში მიმდინარე პროცესების ინტენსივობისა და ხასიათის პერიოდულად განმეორებადი ცვლილებები ფიზიოლოგიური რითმები ბიოლოგიური რითმების (იხ) ძირითად საფუძველს წარმოადგენენ ამ მოვლენის მაგალითებია: ნეირონების რითმული აქტიურობა, კუჭის შეკუმშვა და ნაწლავების პერისტალტიკა, სუნთქვის მოძრაობებისა და გულის კუნთის შეკუმშვების, აგრეთვე უჯრედების გაყოფის რითმები, ესტრადული და მენსტრუალური ციკლები და სხვა.

ფიზიოლოგიური ხსნარი (ლათ. solutio physiologica) - ხელოვნური ხსნარი, რომელსაც აქვს სისხლის პლაზმისათვის დამახასიათებელი ოსმოსური წნევა, ე.ი. იმავე კონცენტრაციით შეიცავს მარილებს, როგორც სისხლის პლაზმა (თბილისისხლიანებისათვის სუფრის მარილის 0,9%-იანი წყალხსნარი).

ფითრი (Viscum album) - პარაზიტული ნახევარბუჩქა. შეიცავს ფიზიოლოგიურად აქტიურ ნივთიერებებს (ვისკოტოქსინს, ვისკოლს და სხვა), მკაუებს, სპორტს და სხვა. გააჩნია ანტიჰიპერტონული ანტიასკროსკლეროზული და ანტიკანკროზული თვისებები. იყენებენ მაღალი არტერიული წნევის სამკურნალოდ. გულის მუშაობის გასაძლიერებლად და სისხლძარღვთა გაფართოების მიზნით. დადგინდა, რომ აუთისებანი სიმსივნეების სამკურნალოდ ყველაზე უფრო ეფექტურია მუხაზე მოზარდი ფთარი. ძლიერ შხამიანია, ამიტომ ექიმის რეკომენდაცია აუცილებელია.

ფილანთროპია (ბერძ. philanthropia ადამიანის სიყვარული) - ქვემოქმედა ადამიანი, რომელიც გაჭირებულებს ეხმარება.

ფილარიები (Filaria) - მრგვალი ტიპის ჭიების წარმომადგენელია. იწვევს მიმე დაეადებას, ეუქერე-როზს ტრანსმისიული ჰელმინთოზია. ჭიები პარაზიტობენ ღიმიფურ კანძებსა და ძარღვებში, კანქვეშა შემავრთებელ ქსოვილში. სხეულის სიღრუეებში და სხვა საქარსიველოსაყვის დამახასიათებელი არ არის.

ფილოგენეზი (ბერძნ. phylon გვარი, genesis წარმოშობა) - ცოცხალი ორგანიზმების ისტორიული განვითარების პროცესი. ტერმინი შემოღებულია ე.პეპლის მიერ 1866 წელს.

ფილოპატრია (ბერძნ. phylon გვარი, patris სამშობლო) - ყოველი ცოცხალის (ნაწილობრივ ადამიანის ჩათვლით) პირობით-რეფლექსური და ინსტინქტური ერთგულება. სიყვარული ამა თუ იმ ადგილის განსაზღვრული რაიონისადმი (სამშობლოსადმი). სადაც ეს ცხოველი დაიბადა ანდა წარმატებით მრავლდება (იხ. ნოსტალგია).

ფილოსოფია (ბერძნ. phileo მიყვარს, sophia სიბრძნე) - მეცნიერება ბუნების, საზოგადოების, აზროვნების და რეალობის აღქმის ზოგად კანონებზე.

ფილოქსერა (ბერძნ. phyllon ფოთლოვანი, xeros მშრალი, გამოშრალი) - ბუტრების გვარი, რომელიც პარაზიტობს მცენარეებზე მაგ. ვაზის ფილოქსერა საქარსიველოში შემოტანილ იქნა XIX საუკუნის შუა წლებში. მან დიდი ზიანი მიაყენა ქარსული ვაზის უძვირფასეს ჯიშებს.

ფილტვები (pulmones) - გულ-მკერდის ღრუში მდებარე, ყოველი მხრიდან პლევრისა დაფარული, კონუსისებური ფორმის წყველი სასუნთქი ორგანო, რომელშიც ენური სისხლი მდიდრდება ჟანგბადით. ადამიანის მარჯვენა ფილტვი

სამწილიანია. მარცხენა კი - ორწილიანი. ამ ორგანოში გაზის ცვლას ადგილი აქვს ფილტვის ალვეოლებსა და სისხლის კაპილარებს შორის.

ფილტრატი (ლათ. filtrum ნაბადი, ქენა) - ფილტრში (მაგ., ბერკეფელდის, შამბერლანის და სხვა ფილტრებში) გატარებული სითხე.

ფილტრი (ლათ. filtrum ნაბადი, ქენა) - ხელსაწყო, ნაკეთობა ან ნივთიერება, რომლის საშუალებითაც ხდება სხედასხევა სახის მინარეების გამოყოფა, გამოცალკეება ცნობილია შემდეგი სახის ფილტრები: სითხის, აირის, ბიოლოგიური (იხ. ბიოფილტრი), სინათლის, აქუსტიკური, ელექტრული და სხვა.

ფიმა (ბერძნ. phyma წამონაზარდი) - კანის ხორკლიანი სიმსიენე, რომელიც ამოწეულია ზედაპირზე მისი ზომა შეიძლება იყოს ქაშის ქვევრცხისოდენა და უფრო დიდიც.

ფიმოზი (ბერძნ. phimosis ალიკაპი, osis მდგომარეობა) - პათოლოგიური მდგომარეობა, როდესაც ასოს თავზე ჩუჩის გადაწევა შეუძლებელია შეიძლება იყოს თანდაყოლილი და შექმნილი.

ფინე (გერმ. Finne მუწუკი) - ზოგიერთ ბრტყელი ჭიის განვითარების ბუშტუკოვანი სტადია გამოირჩევა სხეულში ჩატრიალებული ერთი ან რამდენიმე თავით.

ფინოზი (გერმ. Finne მუწუკი, ბერძნ. osis მდგომარეობა) - ბრტყელი ჭიების ბუშტუკოვანი სტადიის პარაზიტირება ადამიანში. მსხვილფეხა რქოსან საქონელში, ღორებში, რომლებიც არიან შუალედური მასპინძლები. ფინოზს სხეანაირად ცისტიცერკოზს უწოდებენ.

ფისტულა (ლათ. fistula მილი, არხი) - პათოლოგიური პროცესის ან

ხელოვნურად (ოპერაციის გზით) წარმოქმნილი ვიწრო მილი, რომელიც იხსნება სხეულის ზედაპირზე ან ღრუ ორგანოებს აერიაინებს ერთმანეთს. ფისტულის გზით გამოდის სეკრეტი, ექსკრეტი და ჩირქოვანი გამონადენი.

შიტოგამოგრავია (ბერძ. phytion მცენარე, გე დედამიწა, grapho ეწერ) - მეცნიერების დარგი, რომელიც სწავლობს მცენარეების სახეობების და უფრო მსხვილი სისტემატიკური კატეგორიების გავრცელებისა და განსახლების კანონზომიერებებს დედამიწაზე ფიტოგეოგრაფიას საფუძველი ჩაუყარეს გერმანელმა ნატურალისტებმა კ.პ.ვ. ლინეუსმა (1765-1822) და ა.პ.უგოლტმა (1769-1859).

შიტოთერაპია (ბერძ. phytion მცენარე, therapeia მკურნალობა) - სამკურნალო მცენარეებითა და მათგან დამზადებული პრეპარატებით მკურნალობის მეთოდი.

შიტოკლიმატი (ბერძ. phytion მცენარე, klima დახრა დედამიწის ზედაპირისადმი) - მცენარეული საფარის მიერ შექმნილი კლიმატური თავისებურებები (ჩრდილი, შედარებით დაბალი ტემპერატურა, შედარებით სუსტი ქარი და ა.შ.). მიკროკლიმატის ერთ-ერთი ეარიანტია.

შიტოლინეა (ბერძ. phytion მცენარე, linea ძაფი) - მცენარეების მიერ გამოყოფილი ბიოლინები (იხ.).

შიტომაზა (ბერძ. phytion მცენარე, massa ნაჭერი, გუნდა) - ეკოსისტემის ან მისი რომელიმე მონაკვეთის საზღვრებში ყველა მცენარის ჯამური მასა (მასა) ნედლი ან მშრალი წონა). ჩვეულებრივ, ფიტომაზის, როგორც პროდუცენტების მასა, უფრო მაღალია ზოომასაზე.

შიტონდოქა (ბერძ. phytion მცენარე, caedo ეკლაე) - ზოგ-

ერთი მცენარის (ხახვი, ნიორი, ეკალიპტი და სხვა) მიერ პროდუცირებული ბიოლოგიურად აქტიური ბაქტერიციდული აქროლადი ნივთიერებები.

შიტოპათოლოგია (ბერძ. phytion მცენარე, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება) - მეცნიერება მცენარეების დაავადებათა შესახებ და მათთან ბრძოლისა და პროფილაქტიკის ღონისძიებებზე.

შიტოტოქსიკოლოგია (ბერძ. phytion მცენარე, toxikon შხამი, logos მოძღვრება) - გამოყენებითი ბოტანიკის დარგი, რომელიც სწავლობს შხამიან მცენარეებს.

შიტოფაგია (ბერძ. phytion მცენარე, phagos მშთანთქმელი) - ცხოველები (უმთავრესად ფეხსახსრიანები), რომლებიც იკვებებიან მხოლოდ მცენარეული საკვებით. ძუძუმწოვრებისასავე ჩვეულებრივ ამ ტერმინს არ იყენებენ. მათ ბალახისმჭამელებს უწოდებენ. ფიტოფაგები დიდ ზიანს აყენებენ მოსავალს.

შიტოტანოზი (ბერძ. phytion მცენარე, kainos ახალი, საერთო) - მცენარეების მეტად სუ ნაკლებად მღვრადი ბუნებრივი დაჯგუფება (სანა-საზოგადოება) შედარებით ერთგვაროვან არეალში - ბიოტოპში. ფიტოტანოზი გამოცალკევებულია სხვა ამდაგვარი დაჯგუფებებისაგან თავისი დამოუკიდებელი ნივთიერებათა მიმოცვლითა და ქმნის საკუსარ შინაგან გარემოს (ფიტოკლიმატს და სხვა). ფიტოტანოზი ხასიათდება ბიოტანოზისასავე დაბალ-სიახლეული სტრუქტურული ქვეჯგუფებით. შრებით, იარუსებით და სხვა.

შიტოტანოლოგია (ბერძ. phytion მცენარე, kainos ახალი, საერთო, logos მოძღვრება) - ბოტანიკის დარგი, რომელიც სწავლობს მცენარეული

დაჯგუფებების (სანასაზოგადოებების) შედგენილობის, განაწილებისა და განვითარების კანონზომიერებებს დამაწივის ზედაპირზე ხშირად ფიტოცენოლოგთა აიგივებენ გეობოტანიკასთან (იხ.).

ფიტოჰაემაგლუტინინი (ბერძნ. phytin მცენარე, ლათ. haima სისხლი, agglutino მიეწებება, მიეკრავ) - პარკოსანი მცენარეებიდან, კერძოდ, ლობიოდან (*Phaseolus vulgaris*) გამოყოფილი ცილოვანი ნივთიერება, რომელიც ახდენს უმთავრესად T-ლიმფოციტების ბლასტტრანსფორმაციას (იხ.).

ფიტორომონები (ბერძნ. phytin მცენარე, hormao ეამობრავება, აეაზნება) - მცენარეთა ჰორმონები. მცენარის მიერ გამოშვებული ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები. ანსხვავებენ აუქსინის და გიბერელინის ჯგუფის ფიტოჰორმონებს.

ფიქსაცია (ლათ. fixum ეამაგრება) - ჰისტოლოგიური და ულტრასტრუქტურული გამოკვლევებისათვის ქსოვილებისა და ორგანოების წინასწარი დამუშავება ფორმალინით, სპირტით, გლუტარალდეჰიდით, ოსმიუმით და სხვა ეს კი უჯრედებს და ქსოვილოვან ელემენტებს უნარჩუნებს მათთვის დამახასიათებელ სტრუქტურულ თავისებურებებს.

ფიქცია (ლათ. fictio გამონაგონი) - რაღაც მოჩვენებითი, გამოგონებული, ყალბი.

ფიჭვი (*Pinus silvestris*) - მარადმწვანე წიწვიანი მცენარეა. შეიცავს ეუვის ზეთს (სკიპიდარს), ასკობინის მუეას, სახამებელს, ფისებს, B₁, B₂ და P ვიტამინებს. გააჩნია ამოსახველებელი, შარდმდენი და მადუნინფიცირებელი თვისებები. იყენებენ სასუნსაქი გზების ანაუბით პროცესების დროს, აგრეთვე როგორც ინსექტი-

ციდს და სხვა.

ფლემბიტი (ბერძნ. phleps ეენა, itis ანთება) - ვენის ან ვენების ანთება.

ფლემბოტომუსი (*Phlebotomus*) - სისხლისმწოველი მოსკიტების ერთი გვარია. ფლემბოტომუსებს მიეკუთვნებიან ლეიშმანიოზების და სხვა დაავადებათა გამომწვევეების გადამტანები (*Phl. chinensis*, *Phl. kandelaki*, *Phl. papatasi*, *Phl. sergenti*).

ფლემმატიკი (ბერძნ. phlegmatikos) - ადამიანი შენელებული აგზნებადობით და სუსტი აქტიურობით, რომელიც დიდი მოთმინებით გამოირჩევა. ახასიათებს მიდრეკილებას დადებით ემოციებისადმი.

ფლემონა (ბერძნ. phlegmone ანთება) - ბაქტერიების მიერ გამოწვეული ფაშარი შემაერსებელი ქსოვილის ჩირქოვანი ანთება.

ფლოიდა (ბერძნ. phloios ქერქი) - ლაფანი, მცენარეების ღეროს ქსოვილი, რომელიც ემსახურება ფოსალებში წარმოქმნილი ორგანული ნივთიერებების გატარებას ფესვისაკენ.

ფლოქულაცია (ლათ. floccus ფიფქი) - ამა თუ იმ ტოქსინის შესაბამის ანტიტოქსინთან შერევის შედეგად წარმოქმნილი ნარევის წერილი ფიფქების სახით დალეკვა.

ფლორა (*Flora* - რომაული მითოლოგიიდან: ყვავილებისა და გაზაფხულის ქალღმერთი) - განსაზღვრულ ტერიტორიაზე არსებული მცენარეების ერთობლიობა.

ფლოიდი (ლათ. fluidus მდინარი, დენადი) - სითხე 2-ჰაოთიუზური სითხე, რომლითაც წინაა ხსნიდნენ სითხოს, მაგნეტიზმის, ელექტრობის მოვლენებს. 3. სპირიტების (იხ. სპირიტუზმი) მისტიკური წარმოდგენებით - განსაკუთრებული ენერჯია, რომელსაც ადამი-

ანები გამოყოფენ აშკარად დადგენილია, რომ აღმზიანები მარაღაც გამოყოფენ ენერჯის სხვადასხვა რაოდენობას (ბიოდენებს).

ფლუორობრაფია (ლათ. fluor ნაკადი, ბერძნ. grapho ეწერ) - რენტგენოლოგიური გამოკვლევის მეთოდი, რაც მდგომარეობს ეკრანიდან ჩრდილოვანი გამოსახულების გადაღებაში მცირე ზომის ფირზე.

ფლუსი (გერმ. Flub ღრძილის დაჩირქება. ბერძნ. parulis) - ჩირქოვითა, რასაც იწვევს კბილის ფესვის გარსის ანთება ფლუსს სხედაირად უწოდებენ ყბის შეშუპებას.

ფლუქტუაცია (ლათ. fluctuatio რყევა) - პალპაციით, პერკუსიით ან ბიძგის საშუალებით ორგანიზმის ღრუში სისხლის გადაადგილების შეგრძნება (მაგ., ასციტის შემთხვევაში).

ფობია (ბერძნ. phobos შიშ) - შიშის აკეიატებული მდგომარეობა (მაგ., კლასტროფობია, პიდროფობია და სხვა).

ფოთოლი - უმაღლეს მცენარეულ ერთ-ერთი ძირითადი ევგეტაციური ორგანო, რომელიც ჯგუფური განაზარდის სახითაა ღეროზე წარმოქმნილი. მის მთავარ ფუნქციას ფოტოსინთეზი (იხ). ტრანსპირაცია (იხ) და სუნთქვა წარმოადგენს.

ფოთოლცვენა - ბუჩქების ხემცვარეებისა და ზოგიერთი ბალახოვანი მცენარეებისათვის დამახასიათებელი მოვლენა. ფოთოლცვენა მცენარეობისათვის დამახასიათებელია წლის გარკვეულ პერიოდში ერთდროულად ან თანდათანობით მთელი წლის განმავლობაში (მარამწვანე მცენარეები). ფოთოლცვენა ნორმალური ფიზიოლოგიური პროცესია და დაკავშირებულია ფოთლების დაბურებასთან. ფოთოლცვენის წინ ფოთოლში მიმდო-

ნარეობს ბიოქიმიური, ფიზიოლოგიური და სტრუქტურული გარდაქმნები. თვით ამ მოვლენის მექანიზმი დაკავშირებულია განსაკუთრებული მეორადი მერისტემის, ე.წ. გამყოფი შრის წარმოქმნასთან.

ფოკალური (ლათ. focus კერა) - კეროვანი, რაც ფოკუსშია. მაგ., ფოკალური, კეროვანი პნევმონია.

ფოკუსი (ლათ. focus კერა) - ღვარბატეხილი ან არეკლილი სხივების გადაკვეთის წერტილი. 2. რაიმე პათოლოგიური პროცესის (მაგ., ანთების) კერა.

ფოლიანტი (ლათ. folium ფურცელი) - დიდი ფორმატის სქელი წიგნი.

ფოლიკული (ლათ. folliculus ტომსიკა) - ხერხემლიანების ორგანოების ღრუ წარმონაქმნები, რომლებიც სხედასხვა ფუნქციებს ასრულებენ. ძუძუმწოვრების საკვერცხების ფოლიკულაში ვითარდებიან კვერცხუჯრედები. ფარისებრი ჯირკვლის ფოლიკულაში გამომუშავდებიან თირეოიდული ჰორმონების წინამდებარე ნივთიერებები და ა.შ.

ფოლიკულინი (ლათ. folliculus ტომსიკა) - მდებარეობით სასქესო ჰორმონი 2სამკურნალო პრეპარატი, რომელიც შეიცავს ქალის სასქესო ჰორმონს.

ფონანდოსკოპია (ბერძნ. phone ხმა, ბერძნ. endon შიგნით, skopeo ეყურებ) - გულისა და ფილტვების მოსასმენი ხელსაწყო.

ფონი (ლათ. fundus ფსკერი, საფუძველი) - სიბრტყითი ფერი, ტონი, რომელზეც სურათი იხატება. სურათის უკანა ხედი. 2. გარემო პირობები. 3. მეცნიერებაში - ის მაჩვენებლები (უმეტესად ნორმალური), რომლებსაც ექსპერიმენტატორი ადარებს მიღებულ მონაცემებს.

ფორთოხალი (*Citrus sinensis*) - მარადმწვანე ხეა. მდიდარია გლუკოზით, ფრუქტოზით, ვიტამინებით - ასკორბინის მჟავით (C), რუტინით (P), თაამინით (B₁), რიბოფლავინით (B₂), კაროტინით (A), აგრეთვე პექტინებითა. შეიცავს კალუმს, კალციუმს და მაგნიუმს, აგრეთვე ეთეროვან ზეთებს და ბიოფლავინოიდებს.

ფორმა (ლათ. forma) - 1. გარეგანი შესახედაობა. 2. სახეობის შიდა ტაქსონომიური ერთეული. 3. დადგენილი ნიმუში, წესრიგი.

ფორმულა (ლათ. formula ფორმა, გარკვეული წესი) - 1. მოკლე ფორმით გამოხატული ნებისმიერი განსაზღვრება, ფორმულირება. 2. რომელიმე ნივთიერების (მაგ. სისხლის) რაოდენობრივი და ხარისხობრივი შემადგენლობის აღნიშვნა, გამოსახვა.

ფორსირება (ფრანგ. forser) - გაძლიერება, დაჩქარება.

ფორტუნა (ლათ. fortuna) - ბედნიერება, ბედნიერი შემთხვევა, ილბლანი ბედი.

ფოსილიზაცია (ლათ. fossilis ნამარხი) - ამომწყდარი მცენარეებისა და ცხოველების ნაშთების გარდაქმნის პროცესი გაქავეებულ ანაბეჭდებად, რასაც ადგილი აქვს ორგანული ნივთიერების მინერალური ნივთიერებებით ჩანაცვლების შედეგად.

ფოსფორილირება - ქიმიური რეაქცია, რომლის შედეგადაც ადგილი აქვს ორგანული და არაორგანული ნივთიერების მოლეკულებში ფოსფორის მჟავის ნარჩენების ($-PO_4H_2$) გადაცემას, შეტანას. მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ნივთიერებათა ცვლაში.

ფოტობაქტერიები (ბერძნ. photos სინააღლე, სხივი, bakterion ჩხირი) - მანათობელი ბაქტერიები, რომლებიც

სინააღლეს გამოყოფენ თავისუფალი უანგბადის არსებობის პირობებში. გაერცვლებული არიან ზღვების ზედაპირულ წყლებში და იწვევენ წყლის ნასებას.

ფოტობიოლოგია (ბერძნ. photos სინააღლე, სხივი, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - ბიოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ორგანიზმებში სხედასხვა ბუნების გამოსხივებების ზემოქმედებით გამოწვეულ პროცესებს.

ფოტოთერაპია (ბერძნ. photos სინააღლე, სხივი, therapia მკურნალობა) - მკურნალობა სინააღლის საშუალებით.

ფოტოქინეზი (ბერძნ. photos სინააღლე, სხივი, kinesis მოძრაობა) - ამა თუ იმ ორგანიზმის მოძრაობის აქტიურობის გაძლიერება ან შესუსტება განათების ინტენსივობის ცვლილებაზე დამოკიდებულებით.

ფოტოპერიოდიზმი (ბერძნ. photos სინააღლე, სხივი, periodos მონაცვლეობა) - ორგანიზმების რეაქცია განათების სადღეღამისო რითმზე ანუ დღისა და ღამის ხანგრძლიობების შეფარდებაზე, რაც გამოიხატება ზრდისა და განვითარების პროცესების ცვლილებებით. ფოტოპერიოდიზმი დამახასიათებელია როგორც მცენარეების, ასევე ცხოველებისათვის.

ფოტორედუქცია (ბერძნ. photos სინააღლე, სხივი, ლათ. reduce დაბრუნება, აღდგენა) - ფოტოსინთეზის თავისებური მიმდინარეობა მწვანე და წითელ გოგორდოვან ბაქტერიებში. ამ პროცესის დროს ნახშირორჟანგის აღსადგენად წყალბადის წყაროდ გამოყენებულია არა წყალი, არამედ გოგირდწყალბადი.

ფოტორეცეპტორები (ბერძნ. photos სინააღლე, სხივი, ლათ. receptor მიმღები) - სეაღში განლაგებული

შუქმემგრძნობი რეცეპტორები ანუ სპეციალური უჯრედები, რომლებიც შუქზე ახდენენ რეაქციას.

ფოტორეპტორები (ბერძნ. photos სინაჟლე, სხივი, და receptor მიმღებნი) - ერთუჯრედიანი ორგანიზმების ან მრავალუჯრედიანების ფოტორეცეპტორების მიერ სინათლის აღქმის პროცესი. ფოტორეცეპტორი წარმოადგენს ფოტოტროპიზმის, ფოტოტაქსისის და ფოტოკინეზის საფუძველს.

ფოტოსენსიბილიზაცია (ბერძნ. photos სინაჟლე, სხივი, და sensibillis მგრძობიარე) - ორგანიზმის ზედმეტი, ჭარბი მგრძობიარობა სხივური ზემოქმედებისადმი.

ფოტოსინთეზი (ბერძნ. photos სინაჟლე, სხივი, synthesis შეერთება, შერწყმა) - მწვანე მცენარეებისა და ფოტომასინთეზებელი მიკროორგანიზმების მიერ მარტივი შენაერთებიდან (ნახშირორჟანგიდან და წყლიდან) რაჟული ორგანული ნივთიერებების წარმოქმნა მზის სხივების ენერჯის გამოყენებითა, რომელიც შთანთქმება ქლოროფილის მარცვლებითა.

ფოტოტაქსისი (ბერძნ. photos სინაჟლე, სხივი, taxis განლაგება რიგში) - ორგანიზმების, ცალკეული უჯრედების და მათი ორგანოიდების გადაადგილება სინათლის წყაროს გაელენითა.

ფოტოტროპიზმი (ბერძნ. photos სინაჟლე, სხივი, tropos მიმართულება) - მცენარეების მოძრაობა სინათლის წყაროსაკენ. ღეროებს, როგორც წესი, დადებითი ფოტოტროპიზმი გაინიას, ფესვებს კი უარყოფითი.

ფოტოტროფიზმი (ბერძნ. photos სინაჟლე, სხივი, trophe კება) - მათოტროსინთეზებელი ორგანიზმები, რომლებიც ამ პროცესისათვის იყენებენ სინათლის ენერჯის.

ფოტოფილა (ბერძნ. photos სინაჟლე, სხივი, philia სიყვარული) - სინათლის მოყვარული ორგანიზმები (მაგ. ფიჭვი, ღლის პეპლები, ზოგიერთი ხელი და სხვა).

ფოტოფობია (ბერძნ. photos სინაჟლე, სხივი, phobos შიში) - ჩრდილის მოყვარული ცხოველები, რომლებიც ეერ იტანენ მკვეთარ განაჟებას გამოქებაულების ცხოველების უმეტესობა, ნიადაგისა და ნიადაგქეშა ყველა ცხოველი ფოტოფობია.

ფრაგმენტაცია (ლათ. fragmentum ნამსხერვეი) - ზოგიერთი უმდაბლესი ცხოველისა და ჭიის გამრავლების ხერხი, როდესაც სხეული იყოფა პატარა ნაწილებად, ფრაგმენტებად.

ფრატრია (ბერძნ. fratria ძმობა) - 1.ფილოგენეზური გენეალოგური ხის მონაკვეთი, რომელიც შეესატყვისება რომელიმე სახეობას. 2.წარმოშობით ახლოს მყოფი, მაგრამ ფიზიონომიურად განსხევაებული მცენარეული ფორმაციების (ტყის, ბუჩქების, ბალახების) კლასება.

ფრაქცია (ლათ. fractio დაშლა, დანაწევრება) - სითხეების ნარევის ნაწილი, რომელსაც აღნიშნული ნარევის ნაწილისაგან განსხევაებითა, დუილის განსხევაებული ტემპერატურა გაანია. ეს ნაწილი ნარევისაგან გამოიყოფა ფრაქციული გამოხდის საშუალებით.

ფრაქციონირება (ფრანგ. fractionner დაყოფა) - რაიმე ნარევის დაშლა ერთმანეთისაგან განსხევაებული შედგენილობის და ფიზიკური სივისებების კომპონენტებად.

ფრატოფიტი (ბერძნ. fratos ჭა, phyton მცენარე) - მცენარე, რომელსაც ძალუძს სიცოცხლე ღრმად განლაგებული გრუნტის წყლების მეშეობითა. ასეთი მცენარეებს ახასიათება ფესვების

მძლავრი სისტემა, ზოგჯერ სიგრძითა ათუელ მეტრამდე

ფრენოლოგია (ბერძ. phren ჭკუა, გონება, logos მოძღვრება) - სწავლება ადამიანის თავის ქალას ფორმის და მისი გონებრივი და მორალური თვისებების ურთიერსაკეშირის შესახებ.

ფრენდის ვირუსი - 1957 წელს შ.შ.რ.ანდის მიერ აღმოჩენილი საგვების ლეიკემიის ვირუსი, რომელიც იწვევს ლეიკემიის ერთ-ერთ ფორმას, რეტოვილუზ-ერიოთრობლასტოზს.

ფრიგიდულობა (ლათ. frigidus ცივი) - ქალის სქესობრივი მგრძობელობის დაქვეითება, სიცოცხე ინდიფერენტში (იხ.).

ფრინველები (Aves) - ხერხემლიანი ცხოველების ერთ-ერთი კლასია. ორფეხიანი, კერძოხისმდებელი, ძირითადად ფრენასთან შეგუებული ცხოველებია. მათი ძელები პნემატურია, კბილები არა აქვთ ახასიათებთ ე.წ. ორმაგი სუნაქეა და შინაგანი განაყოფიერება. სხეულის ტემპერატურა 43°C-ს აღწევს ზოგიერთი მათგანი მგრძობიარეა ადამიანის დაავადებებისადმი, ზოგიერთს კი გადააქვს ექტოპარაზიტები, მაგ. ტიპები. მტრედები და თუთი-ყუშები ადამიანში იწვევენ მწვავე ინფექციურ დაავადებებს - ორნიოზსა და ფსიტაქოზს.

ფრინველების ბაზარი - წელის გარემოსთან შეგუებული ფრინველების (მაგ. სოლიების) კოლონიური დასახლება (არც თუ იშვიათად, კლდეებზე). ფართოდაა გავრცელებული ჩრდილოეთის ყინულოვანი ოკეანის ჩრდილო-დასავლეთის ზღეებში და შორეული აღმოსავლეთის ზღეების ნაპირებზე სამხრეთის ქვეყნებში (მაგ. პერუს ნაპირებსან არსებულ კუნძულებზე) ფრინველების ბაზრებს იყენებენ როგორც კვერცხების და გუანოს

(იხ.) მოპოვების წყაროს.

ფრინველების ბალობა - გამრავლების პერიოდში ფრინველების დემონსტრაციული ქცევის ერთ-ერთი გამოვლინება უფრო ხშირად გალობენ მამლები ფრინველი გალობისას იმერებს თავისი სახეობისათვის დამახასიათებელი ბგერების კომბინაციებს, თუმცა შესაძლებელია გალობის სხედასხევა ვარიაციებიც. ფრინველების გალობა ადვილებს წყვილების შეხედრის შესაძლებლობას.

ფრიქცია (ლათ. frictio ეახახუნებ) - 1. ორგანიზმში კანიდან სამკურნალო ნივთიერებათა შეყვანის მექანიზმი (მაგ. მალამოს შეხება). 2. პარტნიორების მოძრაობები კოიტუსის (იხ.) დროს.

ფრიონტალური (ლათ. frons შუბლი) - ფრიონტალური სიბრტყე გაივლის ვერტიკალურად და განივად, მარჯვნიდან მარცხნივ და ყოფს სხეულს წინა და უკანა ასიმეტრიულ ნაწილებად.

ფრუქტოზა (ლათ. fructus ნაყოფი) - ხილის შაქარი. მონოსაქარიდია პექსოზების ჯგუფიდან. შედის საქაროზის და ინულინის შემადგენლობაში.

ფრინილი (unguis) - ერთმანეთთან მჭიდროდ შეკავშირებული კერატინის შემცველი ქერცლებისაგან შემდგარი მკერივი რქოვანა ფორფიტა.

ფსევდოგამია (ბერძ. pseudos ცრუ, gamos ქორწინება) - იგივე ცრუ განაყოფიერება. 1. სოკოებსა და უმდაბლეს მცენარეებს - ფსევდოგამიქსისი. 2. ფარულესუსლიან მცენარეებსა და ცხოველებში ფსევდოგამიის შედეგი შეიძლება იყოს ანდროგენეზი და გინოგენეზი (იხ.).

ფსევდოკომიქსისი (ბერძ. pseudos ცრუ, mixis შერევა, შერევა) - სქესის ნიშნებს მოკლებული ორი ევგენაციური უჯრედის ერთმანეთთან შერწყმა.

გამრავლების ერთ-ერთი ნაირსახეობაა

უსეპდომოსოზია (ბერძ. pseudos ცრუ, monos ერთი, ერთიანი, soma სხეული) - დიპლოიდურ კომპლექტში ერთი ქრომოსომის ამოვარდნა. ამასთან, გენების საერთო რაოდენობა შეცვლილი არ არის, რადგანაც დაკარგული ქრომოსომის გენეტიკური მასალა გადანაცვლებულია სხვა ქრომოსომაში.

უსეპდონეგატიური დიაგნოზი (ბერძ. pseudos ცრუ, ლათ. negativus უარყოფითი, ბერძ. diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) - ექიმის შეცდომა, რაც გამოიხატება არსებული დიაგნოზის უარყოფაში (მაგ., როდესაც შრწს-ით დააუადებულ პირს მიიჩნევენ ჯანმრთელად და ა.შ.).

უსეპდოპოდები (ბერძ. pseudos ცრუ, podos ფეხი) - ერთოჯრედიანი ორგანიზმებისა და მრავლოჯრედიანი ცხოველების ზოგიერთი უჯრედის დროებითი ციტოპლაზმური გამონაზარდები. ასრულებენ გადაადგილებისა და საკვების მოპოვების ფუნქციას.

უსეპდოპოზიტიური დიაგნოზი (ბერძ. pseudos ცრუ, ლათ. positivus დადებითი, ბერძ. diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა - ექიმის მიერ შეცდომით, დადგენილი დიაგნოზი, მაშინ, როდესაც დააუადებას ადგილი არა აქვს (მაგ., როდესაც ჯანმრთელ ადამიანს მიიჩნევენ ავადმყოფად).

უსიტაკოზი (ბერძ. psittakos სუსიყუში) - მწვავე ინფექციური დაავადება, რომელიც ადამიანზე გადადის სუსიყუშიდან.

უსიქასთენია (ბერძ. psyche სული, asthencia სისუსტე, უძლურება) - ნერვული დაავადება, რომელიც კლინიკურად გამოიხატება საყის ძალებში უკიდურესი დაურწმუნებლობის, ავადმ-

ყოფური უცეიანობის და აკეთებელი აზრებისადმი მიდრეკილებით.

უსიქიატრია (ბერძ. psyche სული, iatrcia მკურნალობა) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს ფსიქიკურ დაავადებებს, მათ მკურნალობასა და პროფილაქტიკას.

უსიქიანალიზი (ბერძ. psyche სული, analysis დანაწევრება, დაშლა) - ფსიქოლოგიის მიმდინარეობა, რომელსაც საფუძველი ჩაუყარა ზ. შრომბე (1856-1940). შეისწავლის არაცნობიერი ფსიქიკურის გავლენას ადამიანის ქცევაზე და განცდებზე.

უსიქოგენური ღაპავალები (ბერძ. psyche სული, gennao წარმოქმნი) - ფსიქიკური ტრავმის შედეგად განვითარებული დაავადებები, რომლებიც არ არიან დაკავშირებული ორგანოების პათოლოგიურ-ანატომიურ ცვლილებებთან.

უსიქოლოგია (ბერძ. psyche სული, logos მოძღვრება) - მეცნიერება ადამიანის ფსიქიკური მოქმედების კანონზომიერებების და მათი სპეციფიკური ფორმების (აზროვნება, შეგნება, ხასიათი, მეტყველება და სხვა) შესახებ.

უსიქოპათოლოგია (ბერძ. psyche სული, pathos ავადმყოფობა, ტანჯვა, logos მოძღვრება) - კლინიკური ფსიქიატრიის ძირითადი დარგი, საერთო მოძღვრება ფსიქიკურ დაავადებაზე შესახებ. შეისწავლის ფსიქიკურის ზოგად კანონზომიერებებს.

უსიქოტროპული მარაღი (ბერძ. psyche სული, tropos მიმართულება) - ადამიანის ფსიქიკაზე ზემოქმედების საშუალება ამისათვის იყენებენ ემულგატორებს, სამედიცინო პრეპარატებს, აგრეთვე სპეციფიკურ გამოსხივებას.

უსორიაზი (psoriasis vulgaris) - კანის არაგადამდები, უცნობი ეტიოლოგიის ქრონიკული დაავადება, რომელ-

საც ახასიათებს მოვერცხლისფრო-მოაყარო ქიკეია დაფარული წითელი ლაქების განეისარება. მკურნალობის ეფექტური მეთოდი აქამდე შემუშავებული არ არის.

შუბა (იტალ. funa გაქვევა) - 1. უცარი ლტოლვა გაქვევისადმი. 2. მრავალხმიანი სტილის ერთ-ერთი ძირითადი მუსიკალური ფორმა. ფუგის დროს სხედასხვა ხმებით მეორდება ერთი და იგივე თემა.

ფუზიონია (ინგლ. fusion შერწყმა, ბერძ. gencia წარმოქმნა) - უჯრედების შერწყმის პროცესი.

ფუზიონური ფაქტორები (ინგლ. fusion შერწყმა, ლათ. factor მწარმოებელი) - ქიმიური, ფიზიკური და ბიოლოგიური ფაქტორები, რომლებიც ხელს უწყობენ სომატური უჯრედების შერწყმას. ასეთი ფაქტორებია: პოლიეთილენგლიკოლი, სენდაის ვირუსი, ლიზოლეკტინი, ელექტრული ველი და სხვა.

ფულგურაცია (ლათ. fulgur ელვარება, ელვა) - მაღალი სიხშირის ელექტრული დენით სიმსივნის მოწვის მეთოდი.

ფუმოგანტები (ლათ. fumigo გაბოლვა) - ნივთიერებები, რომელსაც შებოლვის მეთოდით იყენებენ დეზინსექციის (იხ) და დერატინაციისათვის (იხ). მედიცინასა და ვეტერინარიაში

ფუნგიციდები (ლათ. fungus სოკო, caedo ვკლავ) - პესტიციდების (იხ) ერთ-ერთი ჯგუფი (ქიმიური ნივთიერებები), რომელსაც იყენებენ მცენარეების სოკოვანი დაავადებების გამომწვევების წინააღმდეგ საბრძოლველად. მედიცინაში გამოიყენებან ადამიანისათვის პათოგენური პარაზიტული სოკოების წინააღმდეგ. ცალკულმა ფუნგიციდებმა შეიძლება გამოიწვიონ პათოგენური ცელილებები სასარგებლო

მიკროორგანიზმებში, მწერებში, ფრინველებში, თევზებში და ა.შ.

ფუნდალური ჯირკვლავი (ლათ. fundus ფსკერი) - ხერხემლიანების კუჭის კედლების და მისი ფსკერის მილოვანი ჯირკვლები. ტუბერწოვრებში ფუნდალური ჯირკვლების ეწ. მათარი უჯრედები გამოყოფენ პეპსინოგენს, ეწ. დამატებითი უჯრედები - მუკოიდურ სეკრეტს, ხოლო პარიეტალური უჯრედები - მარილმჟავას. ფუნდალური ჯირკვლები შეიცავენ აგრეთვე ენდოკრინულ უჯრედებს, რომელნიც სისხლში გამოყოფენ ჰისტამინს ადამიანის კუჭში ფუნდალური ჯირკვლების რაოდენობა 35 მლნ-ს აღწევს.

ფუნდამენტური (ლათ. fundamentum) - საფუძვლიანი, სოლიდური, ძირითადი.

ფუნქცია (ლათ. functio შესრულება) - ორგანიზმის ან ცალკეული ორგანოსა და სისტემის სპეციფიკური მოქმედება.

ფუნქციური (ლათ. functio შესრულება) - რაიმე ფუნქციასთან დაკავშირებული. რაც დამოკიდებულია რაიმე პათოგენური აგენტის მოქმედებაზე და არა ორგანოს სტრუქტურაზე (მაგ., ფუნქციური, ეი. არაორგანული დაავადება).

ფურუნკული (ლათ. furunculus კერა, ბუდე) - იგივე ძირმაგარა. ამის ბუდის, ცხიმის ჯირკვლისა და მის ორგელივ არსებული ქსოვილის მწვავე ჩირქოვანი ანთება.

ფურუნკულიზი (ლათ. furunculosis კერა, ბუდე, osis მდგომარეობა) - კანის სხედასხვა ადგილას მრავლობითი ფურუნკულების (იხ) განვითარება.

ფუტპარი (*Apis mellifera*) - ფესხახსრიანების ტიპის, მწერების კლასის. სფერიფანაფრიაანების რიგის წარმომ-

დგენელია. გარდა თავლის დამზადებისა, ფუტკარი გამოყოფს ცვილს, ფუტკრის შხამს, აგროებს ყვავილის მტვერს, დინდგელს და სხვა. ისევე როგორც ზემოაღნიშნული პროდუქტები, ფუტკრის შხამიც გამოიყენება მედიცინაში. ქართული ფუტკარი თავისი მაღალი ბიოლოგიური და მათელი რიგი სასარგებლო - სამეურნეო მარეგულაციების გამო მსოფლიოშია აღიარებული, რისთვისაც იგი საერთაშორისო გამოყენებზე 3-ჯერ იქნა დაჯილდოებული ოქროს დიდი მედლით. სხვა ჯიშის ფუტკრებისაგან იგი გამოირჩევა გრძელი ხორაუმით, განსაკუთრებული სუბინერების, მაღალპროდუქტიულობით და ა.შ. ფუტკრის საშუალებით ხდება ენტომოფილური (იხ.) კულტურების 80%-ის დამტვერება, რის შედეგადაც იზრდება მოსავალი და უმჯობესდება ნაყოფისა და თესლის ხარისხი.

ფუტკრის რძე - მუშა ფუტკრების საკლამაეი და ყბისზედა ჯირკვლების სეკრეტი. ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებაა. შეიცავს ცილებს, ცხიმებს, ნახშირწყლებს, ეიტამინებს. ჰორმონებს, ორგანულ მჟავებს და სხვა. მის შემადგენლობაში შედის 9 ფერმენტი და 21 ამინომჟავა. სულ მასში გამოვლენილია 110-მდე შენაერთი. გამოიყენება ჰიპოტონიის, გასუქების, სიგამხდრის შემახვევებში, აძლიერებს იმუნურ მდგრადობას ზოგიერთი ინფექციური პათოლოგიების დროს, აწესრიგებს ენდოკრინული ჯირკვლების ფუნქციას, გააჩნია შარდმდენი თვისებები და სხვა. ზოგ შემთხვევაში შესაძლებელია ფუტკრის რძისა და ფუტკრის შხამის (აპიტოქსინის) კომპლექსური გამოყენება.

ფუტკროლობია (ლათ. fulurum მომავალი. ბერძ. logos მოძღვრება) - სამეცნიერო ცოდნის სფერო სოციალური პროცესების პერსპექტივებზე

უფრო ფართო გაგებით - დედამიწისა და კაცობრიობის მომავალზე წარმოდგენების ერთობლიობა.

ქ

ქამელეონი (Chameleo chameleon)

- 1-ქვეწარმავალი გრძელი ენით და გრძელივე მძლავრი კუდით. ცხოვრობს ხეებზე გაღიზიანებისას, გარემოს ფერების ცვლილებისას და ა.შ. გააჩნია კანის საფარველის შეფერილობის შეცვლის უნარი. 2-ადამიანი, რომელიც ხშირად და ყოველგვარი პრინციპების დაუცველად იცვლის თავის აზრებსა და შეხედულებებს. 3-სამხრეთის ცის სახანავარსკვლავედი.

ქარპა (ლიტვ. gintaras) - პალეოგენის პერიოდის წიწვიანი მცენარეების ნაშრბი გაქვავებული ფისი, რომელშიც ხშირადაა წარმოდგენილი აღნიშნული პერიოდის მცენარეებისა და მწერების ცალკეული ნაწილები ან მთლიანი ორგანიზმები.

ქაფურის ხე (Cinnamomum

camphora) - დაფნისებრთა ოჯახის მარადმწვანე მცენარეა შეიცავს ქაფურის ზეთს, რომლიდანაც დაქანგვის შედეგად იღებენ საგულე საშუალება ქაფურს. ეს მცენარე იზრდება შავი ზღვის სანაპიროებზე.

ქაჭვი (Hypophcae rhamnoides) -

ბუჩქი ან ხეა, რომლის სიმძლვე ზოგ იშვიათ შემთხვევაში 15 მეტრს აღწევს მცენარის ზეთი გამოიყენება მედიცინაში დამწვრობის, ტროფიკული წყლულებისა და კანის დაავადებების სამკურნალოდ.

ქემორეცეპტორები (ბერძნ. chemeia ქიმა, ლათ. receptor მიმღები) - მიმღები ნერვული დაბოლოებები, რომელნიც აღიქვამენ ქიმიური შენაერთებით გამოწვეულ გავლენებებს.

ქემორეცეპცია (ბერძნ. chemeia ქიმა, ლათ. receptor მიმღები) - ერთუჯრედიანი ორგანიზმების ან მრავალუჯრედიანი ცხოველების სპეციალიზებული უჯრედების (ქემორეცეპტორების) მიერ სხვადასხვა ქიმიური გამღიზიანებლების აღქმის პროცესი.

ქემოსინთეზი (ბერძნ. chemeia ქიმა, synthesis შეერთება, შერწყმა) - ზოგიერთი ბაქტერიის მიერ ორგანული ნივთიერებების წარმოქმნის პროცესი, რომელიც მიმდინარეობს არაორგანული ნივთიერებების დაუანგეის დროს გამყოფილი ქიმიური ენერჯის ხარჯზე ასეთი მიკროორგანიზმების, ისევე როგორც მაფოტოსინთეზიერი ორგანიზმები, მიეკუთვნებიან ავტოტროფებს.

ქემოსტერილიზატორები (ბერძნ. chemeia ქიმა, ლათ. sterilis უნაყოფო) - ქიმიური ნივთიერებები, რომლებიც მასტეროლიზებულ მოქმედებას ახდენენ გამოიყენებიან მათზე მწერების წინააღმდეგ საბრძოლველად. მათ ორგანიზმში ისინი იწვევენ გენეტიკური და ფუნქციური ხასიათის დარღვევებს.

ქემოსტაქსისი (ბერძნ. chemeia ქიმა, taxis წესრიგი) - ზოგიერთი ქიმიური ნივთიერების უნარი მიიზიდოს ან განიზიდოს უმარტივესი ორგანიზმები და უმაღლესი ორგანიზმების უჯრედები.

ქემოტროპიზმი (ბერძნ. chemeia ქიმა, tropos მიმართულება) - მცენარეა ორგანოების ზრდასთან დაკავშირებული რეაქცია ქიმიური შენაერთების რაოდენობრივ, ასევე ტენიანობის (ჰიდროტროპიზმი) და უანგბადის (აეროტროპიზმი) გრადიენტებზე.

ქეროფობია (ბერძნ. charcnai რაიმესი გახარება, phobos შიში) - მხიარულებისა და ბედნიერების აუადმყოფური შიში.

ქვანახშირის პერიოდი - დედამიწის ისტორიის პალეოზოური ერის მეხუთე პერიოდი. გრძელდებოდა 65-75 მილიონი წლის მანძილზე კლიმატი საედიდან ცხელი იყო, ტენიანი, რომელიც შეიცვალა უფრო ცივით, რაც დამთავრდა გამყინვარებით. გაიფურჩქნენ გეომრები და ამფიბიები წარმოქმნენ პირველი ქვეწარმავლები. ზღეებში გაჩნდნენ მარჯნები, მოლუსკები და ა.შ.

ქვეწარმავლები ანუ რეპტილიები (Reptilia) - ხერხემლიანი ცხოველების ერთ-ერთი კლასი ოგი მოიცავს 600 სახეობაზე მეტს. დედამიწაზე გაჩნდნენ ქვანახშირის პერიოდში. გაბატონებულნი მდგომარეობა ეკავათ მეზოსოური ერაში ითელემა, რომ ისინი ფრინველების და ძუძუმწოვრების წინამორბედები არიან. განაყოფიერება შინაგანი აქვს. ზოგიერთი კვერცხისმდებელია, ზოგი კი ცოცხალმშობიარე გული სამგანყოფილებიანი აქვს. პარკუჭი, ნიანგების გარდა, მხოლოდ ნაწილობრივ აქვს გადატიხრული. ამრიგად, ნიანგებს ოსხგანყოფილებიანი გული აქვთ.

ქვირიში - მოლუსკების, კანეკლიანების, ძელოვანი თევზების, ამფიბიებისა და სხვ. მღვდრობითი სასქესო უჯრედები, კვერცხები, რომლებსაც მღვდრი ინდივიდი გროვებდა. ჰყრის (დებს) წყალში. ქვირისის რაოდენობა რამდენიმე ასუელიდან ასულ მთლიანამდეა.

ქიაზმა (ბერძნ. chiasmos ჯვარი-სებრი განლაგება) - 1. კონიუგირებული ქრომოსომების გადაჯვარედინების დამახასიათებელი ფიგურა 2. უმარტი-

ვესების ტიპის, შოლტიანების კლასის წარმომადგენლების შოლტების გადაჯვარედინება. 3. ხერხემლიანთა თავის ქალაში განლაგებული მხედველობის ნერვების გადაჯვარედინება.

ქიმიკრა (Chimacra - ძელებერძული მითალოგიაში: ცეცხლის მურქეველი ურჩხული, რომელსაც თავი და კისერი ლომისა ჰქონდა, სხეული თხისა, ხოლო კუდი დრაკონისა) - სთევეზიდან გამოირჩევიან ქიმერები, რომლებიც მიეკუთვნებიან ხრტილოვან თევზებს. 2. ბოლო ხანებში ქიმერებს ხშირად უწოდებენ უჯრედებს, რომელსაც სხედასხვა უჯრედული ელემენტების მორფოლოგიური და ფუნქციური თავისებურებანი გააჩნიათ (იხ. მოზაიციზმი).

ქიმიკრა (ბერძ. Chimaera) - სორი, სამი ან მეტი უჯრედის მორფოლოგიური ნიშნების თავმოყრა ერთ უჯრედში მათი შერწყმის მეშვეობით. 2. თაგვი, რომელსაც გადაუნერგეს ეორსაგვის ძელის ტენი, რის შდეგადაც იგი იწყებს ეორსაგვისათვის დამახასიათებელი უჯრედების პროდუქციას.

ქიმიკრა (ბერძ. chemicia ქიმიკრა) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ნივთიერებათა შემადგენლობას, ატომურ ატომულებას და გარდაქმნებს, აგრეთვე ამ გარდაქმნების მექანიზმებს და ამ პროცესების დროს გამოთავისუფლებულ ენერგიას.

ქიმიოთერაპია (ბერძ. chemicia ქიმიკრა, therapia მკურნალობა) - მკურნალობა ქიმიური ნივთიერებების საშუალებებითა განასხევებენ მონოქიმიოთერაპიას და პოლიქიმიოთერაპიას. ქიმიოთერაპიის ფუძემდებლად ითვლება გერმანელი მეცნიერი კ. არნიხი.

ქიმიუსი (ბერძ. chymos წვენი) - ხერხემლიანი ცხოველების წერილ

ანწლაეში არსებული თხიერი ან ნახევრად თხიერი საკეები ფაფა. ადამიანში დღე-ღამის განმელობაში წერილი აწლაედიან მსხილში დაახლოებით 400 გრამი ქიმიუსი გადადის.

ქინაქინი (პერ. kina ქერქი) - ქინაქინის ხის (Cinchona officinalis. C. succirubra და სხე) ქერქისაგან დამზადებული ალკალიდი. სპეციფიკური საშუალებაა მალარიის წინააღმდეგ. ქინაქინი სინთეზურად მიიღეს XX საუკუნის 40-იან წლებში.

ქინდრი (Coriandrum sativum) - ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ყურის და ცხიზოვან ზეთებს, ალკალიდებს, ტერპენებს, ცილებს. იყენებენ როგორც ნაღველმდენ საშუალებას ღვიძლის და ნაღელის ბუჭის დაავადებების დროს, აგრეთვე როგორც ამოსახელებელს ფილტვების დაავადებების შემთხვევაში. ქინდი შედის სხედასხვა სამკურნალო მცენარეების ნაკრებებში.

ქინდრი (ბერძ. cheir ხელი, ergon საქმე) - მედიცინის დარგი, რომელიც სწავლობს დაავადებათა ოპერაციული გზით მკურნალობის მეთოდებს და ახორციელებს მათ.

ქიტონი (ბერძ. chiton ქიტონი, ძველი ბერძნების ტანსაცმელი) - პოლისაქარიდი, რომელიც საყრდენს წარმოადგენს უხერხემლოებისათვის და უჯრედული კედლის კომპონენტს სოკობისა და ზოგიერთი მწვანე წყალმცენარისათვის. ორგანიზმების უნარი, აწარმოონ ქიტინი - მნიშვნელოვანი ბიოქიმიური ნიშანია, რაც გამოიყენება სისტემატიკაში.

ქლამიდი (ბერძ. chlamida ქლამიდი, ძველი ბერძნული წამოსახამი) - ობლიგატური, უჯრედშიდა პარაზიტებია. ადამიანსა და ცხოველებში იწვევენ სხედასხვა მძიმე

დაადგება: პნემონიას, ტრაქომას, მწინგოენცეფალიტს და სხვა. ზოგი მკვლევარი ქლამიდიებს აკუსენებს ბაქტერიებს, ზოგი კი თვლის, რომ მათ უნდა ეჭიროთ შუალედური ადგილი ეორუსებსა და რიკეტსიებს შორის ქლამიდიებზედგებთან ინიციალური (ეპეტაციური) და ელემენტარული სხეულაკებისაგან ეპეტაციური ფორმების ზომებია 500-700 ნმ, ელემენტარული სხეულაკებისა კი - 300 ნმ.

ქლამიდასორები (ბერძნ. chlamida ქლამინდი, ძველი ბერძნული წამოსასხამი, spora დასესეა, თესლი) - მკერივი გარსით შემოსაზღვრული დიდი ზომის უჯრედები, რომლებიც წარმოქმნიან ზოგიერთ მათ შორის პარაზიტული სოკოების უსქესო გამრავლების პროცესში.

ქლოაზმა (ბერძნ. chloazo ემწვანდება) - სხედასხვა სიდიდის, ფორმისა და შეფერილობის ლაკების წარმოქმნა კანზე. ხშირად დაკავშირებულია გარკვეულ ენდოკრინულ დარღვევებთან.

ქლოროპლასტები (ბერძნ. chloros მწვანე, plastos გამოძერწილი) - მცენარეების უჯრედშიდა ორგანოიდები, რომლებშიც მიმდინარეობს ფოტოსინთეზი. მათში არსებული ქლოროფილის მარცვლების გამო შეფერილნი არიან მწვანედ შეიცავენ ღმწ-ს რიბოსომებს, ფერმენტებს და ფოტოსინთეზის გარდა მონაწილეობენ ალფ-ს გარდაქმნაში ატმ-დ. ქლოროპლასტები განსაკუთრებით ჭარბად არიან წარმოდგენილი ფოსფატებსა და მწვანე ნაყოფებში.

ქლოროფილი (ბერძნ. chloros მწვანე, phyllon ფოთლი) - მცენარეების მწვანე პიგმენტის, რომლის მეშვეობით ისინი მზის სინათლის ენერჯიას

„იჭერენ“ და აწარმოებენ ფოტოსინთეზს (იხ.)

ქლოროფორმი (ბერძნ. chloros მწვანე, laos form (icum) ჭიანჭველმკაეა) - ქლორის შემცველი უფერული, გამჭვირვალე სითხე იყენებენ სანარკოზე და სადებინფექციო საშუალებად, აგრეთვე პისტოლოგიურ კელეებში.

ქლოტაო (malleus) - კენტსლიქიან ცხოველსა ინფექციური დაადება, რომელსაც იწვევს Pseudomonas mallei. ანარაპოზონობია ზოგჯერ გადადის ადამიანზეც. ორგანიზმში იჭრება დაზიანებული კანიდან. დაადება ხასიასდება სპეციფიკური გრანულომებით, ნეკროზით, ქსოვილების დანარკებითა და ინტოქსიკაციით. პროგნოზი არაკუთხლსაიმედოა გამომწვევი აგენტის აღმოჩინეს ლეუშეარმა და შინტატამ 1882 წელს.

ქოლერა (ბერძნ. chole ნალეული, rheo მოედინება ძველად ფიქრობდნენ, რომ დაადებას იწვევს ნალელის დიდი რაოდენობით გამოყოფა) - კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის მწვავე ინფექციური დაადება. გამომწვევია ქოლერის ეიბრიონი. ახასიასებს მძიმე საერთო ინტოქსიკაცია და მკეყარად გამოხატული დეჰიდრატაცია. ლეტალურობა მაღალია.

ქოლერიკი (ბერძნ. chole ნალეული) - ტემპერამენტის ძველებური კლასიფიკაციით - სწრაფად აგზნებადი, ენერგიული, ზედმეტად ტემპერამენტული ადამიანი.

ქოლესტეროლი (ბერძნ. chole ნალეული, stear ქონი) - თავისუფალ მდგომარეობაში ან უმაღლეს ცხიმოვან მუეაასა უაერის სახით არსებული ლიპოიდი. მისი დალექვა სისხლძარღვების კედლებზე იწვევს მათი სანაყოფების შევიწროებას და ააეროსკლეროზის (იხ.) განვითარებას. სინო-

ნიმი: ქოლესტერინი.

ქოლეკისტიტის ქოლემია (ბერძ. chole ნალექლი, kystis ბუშტი, anatome გაკვეთა) - ნალექლის ბუშტის ამოკვეთა.

ქოლეკისტიტი (ბერძ. chole ნალექლი, kystis ბუშტი, itis ანთება) - ნალექლის ბუშტის ანთება.

ქოლინესთერაზა - ნერეულ სისტემაში ნერეული აგზნების გამტარი ნივთიერების - აცეტილქოლინის გამხლევი ფერმენტი.

ქონდრიონი (ბერძ. chondrion მარცვალი) - მიტოქონდრიების ღმ-ში ლოკალიზებული გენების ერთობლიობა. რაც შემახვევებში ერთ უჯრედში არსებულ მიტოქონდრიების ერთობლიობასაც ქონდრიონს უწოდებენ.

ქონდროციტი (ბერძ. chondros ბრტილი, kytos უჯრედი) - ბრტილის შემადგენელი უჯრედი.

ქორდა (ბერძ. chorde სიმი) - ქორდიანი ცხოველების არასვემენტირებული ელასტიკური ჩონჩხის ღერძი. ღანცეცა, მრგვალპირიანები, თევზებიდან ზუთახისებრები ქორდას მთელი სიცოცხლის მანძილზე ინარჩუნებენ. ხოლო დანარჩენ ხერხემლიანებს ის მხოლოდ ემბრიონულ პერიოდში აქვთ და მისგან შემდგომში ხერხემალი ეთარდება.

ქორდიანები (Chordata) - ქორდიანების ტიპის ყველა წარმომადგენელს ჩანასახოვან მდგომარეობაში მაინც, აქვთ ქორდა და სალახუჩე ხერხელები. ქორდიანების ტიპი იყოფა ორ ქვეტიპად: უმდაბლეს ქორდიანებად და ხერხემლიანებად.

ქორეა (ბერძ. choreia ცეკვა) - ტენის ან ექსტრაპირამიდული სისტემის ორგანული დაზიანების განპირობებული ნერეული მოშლილობა. ახასიათებს კიდურებისა და სახის კუნთ-

ბის უნებლიე და მოუწესრიგებელი მოძრაობა, რომელიც ძილში ქრება.

ქორიონეპითელიომა (ბერძ. chorion კანი, გარსი, epithelium ეპითელიუმი, oma სიმსივნე) - უეთარდებათ რეპროდუქციულ ასაკში მყოფ ქალებს ნაყოფის ქორიონის უჯრედებისაგან. მას უშუალო კავშირი აქვს ორსულობასთან. მიეკუთვნება იმ იშვიათი სიმსივნეების რიცხვს, რომლებიც ემორჩილებიან მკურნალობას; თუ მკურნალობა მეტოტრექსატით დაწყებულია მეტასტაზების გაჩენამდე, გამოჯანმრთელებას ადგილი აქვს თითქმის 100% შემთხვევებში.

ქორიონი (ბერძ. chorion კანი, გარსი) - 1. უმაღლეს ხერხემლიანებში - ჩანასახის გარე ბუსუსოვანი გარსი. იგი ჩაზრდილია საშეილოსნოს ლორწოვან გარსში და ემსახურება პლაცენტის ფორმირებას. 2. ხერხემლოებისა და ზოგიერთი უმდაბლესი ხერხემლიანის კვერცხის მთორადი გარსი.

ქოროლოგია (ბერძ. chora სივრცე, ქვეყანა, logos მოძღვრება) - სწავლება ორგანიზმების გეოგრაფიულ და ტოპოგრაფიულ განაწილებაზე (გაერცელებაზე).

ქრისტანისხლა (Chelidonium majus) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ალკალოიდებს, ეთერის ზეთს, კაროტინს, ორგანულ მჟავებს, ასკორბინის მჟავას. ფისებს და სხვა. ამ მცენარისაგან დამზადებული პრეპარატები აბრკოლებენ აეთიისებიანი სიმსივნეების ზრდას, გააჩნიათ ბაქტერიოსტატიკური მოქმედება კონის ჩხირის მიმართ. იყენებენ აგრეთვე სტენოკარდიის, ჰიპერტონიის, ლეიძლის და ნალექლის ბუშტის პათოლოგიების შემსხვევებში და სხვა.

ქრომატიდეპი (ბერძ. chroma ფერი, eidos მსგავსი) - ქრომოსომების

გასწორივი ნახეურები, რომლებიც ქრომონემებისაგან (იხ.) შედგებიან. პროფაზისა და მეტაფაზის სტადიებზე ქრომატიდები შეადგენენ ქრომოსომების შემადგენელ ნაწილს ანაფაზაში კი, ქრომოსომების ქრომატიდებად დაშლისას, ყოველი ქრომატიდა წარმოქმნის შეილულ ქრომოსომას. ტერმინი შემოღებულია მპა ძლენბის მიერ 1900 წელს.

ქრომატიანი (ბერძნ. chroma ფერი) - უჯრედული ბირსივის ნივთიერება, რომელიც ინტენსიურად იღებება ძირითადი საღებავებით. შეიცავს 40% ღმ-ს, რმ-ს მცირე რაოდენობას, აგრეთვე ცილებს. ინტერფაზის პერიოდში კონცენტრირებულია ქრომოსომებში. შედგება ორი განსხვავებული თვისებების მქონე ნაწილისაგან: ეუქრომატინისა და პეტეროქრომატინისაგან. ამჟამად ქრომატინი ითვლება დესპირალიზებული ქრომოსომების ნივთიერებად, რომელიც არსებობს ინტერფაზაში მიტოზის დროს ქრომატინი კონცენტრირდება ქრომოსომაში. ტერმინი შემოტანილია ვ.ფლემინგის მიერ 1880 წელს.

ქრომატოფორი (ბერძნ. chroma ფერი, phoros მტარებელი) - 1. დიდი ზომის ქლოროპლასტი წყალმცენარის უჯრედში. 2. უმარტივესების ქლოროფილის ან მისი მონათესავე პიგმენტების შემცველი ორგანელია.

ქრომომერიზმი (ბერძნ. chroma ფერი, meros ნაწილი) - ქრომოსომების (იხ) გასქელებული უბნები, რომლებიც შეიცავენ პეტეროქრომატინს. წარმოადგენილია მუქი (პეტეროქრომატინი) და ღია (ეუქრომატინი) ფერების, ზოლების სახით.

ქრომონემა (ბერძნ. chroma ფერი, nema ძაფი) - ნუკლეოპროტეიდური ძაფებია, რომლებიც წარმოადგენენ

ქრომოსომების სუბმიკროსკოპულ სიგრძივ სტრუქტურულ სუბერსუ-ულებს.

ქრომალასტიპი (ბერძნ. chroma ფერი, plastos გამოძერწილი) - ყვითელი, წითელი და წარინჯისფერი პლასტიდები გეხედება მცენარეების ნაყოფებში, გვირგვინის ფურცლებში, საშემოდგომო ფოთლებში და სხვა. შეფერილობა განპირობებულია კაროტინოიდული პიგმენტებითა. ქრომალასტიპი პლასტიდების ურსიერს-გარდაქმნის ბოლო ეტაპია.

ქრომოსომა (ბერძნ. chroma ფერი, soma სხეული) - უჯრედის ბირსივის ორგანიზაცია, რომელსა ერთობლიობა განსაზღვრავს უჯრედისა და მთლიანად ორგანიზმის ძირითად მემკვიდრულ თვისებებს. ისინი წარმოადგენენ ძაფისებრი ან ჩხირისებრი ფორმის წარმონაქმნებს. ამ ორგანიზებშია კონცენტრირებული უჯრედის ღმ-ს 99%. ტერმინი შემოტანილია ვ.ფლემინგის მიერ 1888 წელს.

ქრომოსომატის კომპლექტი (ბერძნ. chroma ფერი, soma სხეული, ლათ. completus სრული) - ამა თუ იმ ცხოველის უჯრედების ქრომოსომისა ერთობლიობა. სხვადასხვა ორგანიზმებს ქრომოსომების სხვადასხვა რაოდენობა ახასიათებს. იგივე ქრომოსომების ნაკრები.

ქრომოსომატის კონტრაქტაცია (ბერძნ. chroma ფერი, soma სხეული, ლათ. contractum შემცირება, შეკუმშვა) - ქრომოსომების სპირალის ხეულების შემჭიდროება, რაც თავის მაქსიმუმს აღწევს მიტოზის მეტაფაზის ან მიოზის შემსახვევაში. სინონიმ: ქრომოსომების კონდენსაცია ან სპირალიზაცია.

ქრომოსომატის მხარი (ბერძნ. chroma ფერი, soma სხეული) - ქრომო-

სომის მონაკვეთი მისი ბოლოდან ცენტრომერამდე განასხვავებენ მეტაცენტრულ, სუბმეტაცენტრულ, ტელოცენტრულ, სუბტელოცენტრულ, აკროცენტრულ ქრომოსომებს.

ქრომოსომა სინაფსისი (ბერძ. chroma ფერი, soma სხეული, ბერძ. synapsis შეერთება, კაეშირი) - ქრომოსომების კონოვგაციის სინონიმი, რასაც ადგილი აქვს მეიოზური გაყოფის პერიოდში.

ქრომოსომული აბერაციები (ბერძ. chroma ფერი, soma სხეული, ლათ. aberratio გადახვევა) - ქრომოსომების სტრუქტურული ცვლილებები. განასხვავებენ შიდაქრომოსომულ და ქრომოსომებს შორის აბერაციებს: დელეციებს, დუპლიკაციებს, ინვერსიებს და ტრანსლოკაციებს.

ქრომოსომული დაავადებები (ბერძ. chroma ფერი, soma სხეული) - დაავადებები, რომლებიც განპირობებულია ქრომოსომების სტრუქტურული ან რაოდენობრივი ცვლილებებით. ქრომოსომული დაავადებების სიხშირე ახალშობილებში დაახლოებით 1%-ს შეადგენს. ყველაზე უფრო ცნობილი ქრომოსომული დაავადებებია: X-ტრისომია, კლაინფელტერის სინდრომი, ტერნერის სინდრომი, დაუნის დაავადება და სხვა.

ქრომოსომული რუკა (ბერძ. chroma ფერი, soma სხეული) - გენების ან მათი უბნების განლაგების გამოსახულება ქრომოსომის სგრძეზე. მათ შორის მანძილის და ურთიერთგანლაგების ჩვენებია. სინონიმი: გენეტიკური რუკა.

ქრონიკული (ბერძ. chronos დრო, chronikos დროსაან დაკავშირებული) - რაც დიდხანს გრძელდება, მიმდინარეობს მაგ. ქრონიკული დაავადება, ქრონიკული ექსპერიმენტი in vivo

მღრღნელებზე და სხვა.

ქრონიკული რეპროდუქცია "ტრანსპლანტატი მასაინაქლის შინააღმდეგ" - ამ მოვლენას ადგილი აქვს ღონის ბელის ტინის ტრანსპლანტაციისას რეციპიენტში. ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს ორმაგ იმუნოლოგიურ კონფლიქტს: ტრანსპლანტატი მასაინაქლის წინააღმდეგ და მასპინძელი (რეციპიენტის უჯრედები) ტრანსპლანტატის წინააღმდეგ.

ქრონობიოლოგია (ბერძ. chronos დრო, bios ცოცხალი, logos მოძღვრება) - ბიოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ბიოლოგიური, მათ შორის, ფიზიოლოგიური პროცესების (ბიორითმების, სეზონურობის და სხვა) დროებით მახასიათებლებს.

ქანტოფილი (ბერძ. xantos ყვითელი, phyllon ფოთალი) - კაროტინოიდების ჯგუფის წყალში ხსნადი ყვითელი ფერის პიგმენტი, რომელიც კარგად იხსნება სპირტში. კაროტინთან ერთად შედის ქლოროპლასტების და ქრომოპლასტების შემადგენლობაში. გეხედება აგრეთვე ტუბუმიწოვების ლეიძლას და ფრინველების ყვიარში.

ქანოზამია (ბერძ. xenos უცხო, gamos ქორწინება) - ჯვარედინი დამტყვერება დამახასიათებელია მცენარეების უმეტესობისათვის.

ქანოტრანსპლანტაცია (ბერძ. xenos უცხო, ლათ. trans იქით, იქითა, plantatio ნერგი) - ქსოვილებისა და ორგანოების გადანერგვა სხედასხვა სახეობების ფარგლებში (მაგ. მიმუნოდან ადამიანზე; სინონიმები: ქსნოგენური გადანერგვა, პეტროტრანსპლანტაცია, პეტროლოგიური გადანერგვა).

ქანოტროპული რეტროვირუსები (ბერძ. xenos უცხო, tropos მიმართულება, ლათ. retro უკანა, virus შხამი) - ამ ვირუსების რეპლიკაცია

(იხ) ხდება მხოლოდ პეტროლოგოური სახეობების (ბოცვერების, კატების, მწყერების და სხვა) უჯრედებში. საკუთრივ თავების უჯრედებში კი მათი გამრავლება ბლოკირებულია ამ ტიპის ეირუსებს სხეანაირად S-ტროპულეზსაც უწოდებენ.

ქსეროზი (ბერძ. xeros ხმელი, მშრალი, derma კანი) - კანის არანორმალური სიმშრალე ქატოსებრი ქერცლებით. შემკვიდრული ქრონიკული დაავადებაა (რევმისიული პიოდერმატოზი). ხშირად ელინდება ბავშვებში, რომელთა მშობლები სისხლით ნათესავები არიან (იხ. ინცესტი).

ქსეროზი (ბერძ. xeros ხმელი, მშრალი, morphe ფორმა) - მშრალ ადგილსამყოფელთან შეგუებული მცენარეების ანატომიურ-მორფოლოგიური ნიშან-თვისებების ერთიანობა. ქსერომორფულ მცენარეებს გააჩნიათ მცირე ზომის უჯრედები, ფოთლები, სქელი კუტიკულა, გრძელი ფესვი და ა.შ.

ქსეროზი (ბერძ. xeros ხმელი, მშრალი, ophthalmos თვალი) - თვალების სიმშრალე: კონიუნქტივისა და რქოვანა გარსის თავისებური ცელილება A ვიტამინის ნაკლებობის შემსახვევია.

ქსეროზი (ბერძ. xeros ხმელი, მშრალი, phileo მიყვარს) - ცხოველები, რომლებიც შეგუებულნი არიან მშრალ ადგილსამყოფელს.

ქსეროზი (ბერძ. xeros ხმელი, მშრალი, phytion მცენარე) - მცენარეები, რომლებიც შეგუებულნი არიან მშრალ, ტენის მცირე რაოდენობის შემცველ საარსებო პირობებს (უდაბნოს, ნახევრად უდაბნოს და ველის მცენარეები). მათ უმეტესობას მძლავრი ფესვების სისტემა, აგრეთვე მცირე ზომის ფოთლები და ეკლები გააჩნიათ.

ქსილი (ბერძ. xilon მოჭრილი ხე) - უმაღლესი მცენარეების ღეროს ერთ-ერთი ქსოვილი, რომელიც ემსახურება წყლის და მასში გახსნილი მინერალური მარილების გატარებას ფესვებიდან ფოთლებამდე შედგება გამტარი ელემენტებისაგან (ტრაქეიდებისა და ძარღვებისაგან), მექანიკური და პარენქიმული უჯრედებისაგან.

ქსიფოზი (ბერძ. xiphos მახვილი, pagos მიმაგრება) - განვითარების ერთ-ერთი ანომალია, როდესაც იდენტური ტყუპები შეზრდილნი არიან მკერდის ძლით ან მისი მახვილისებრი მორჩილი.

ქსივილი (histos) - აგებულებით, წარმოშობით, ფუნქციებით მსგავსი უჯრედების ერთობლიობა, უჯრედშორის ნივთიერებებთან ანდა სხვა სტრუქტურებთან ერთად. განასხევებენ შემდეგ ქსოვილებს: ეპითელიურს, შემაერთებულს, ნერვულს, კუნთოვანს. ზოგი მეცნიერი, გარდა აღნიშნულისა, ცალკე გამოყოფს სისხლს, ლიმფას და რეპროდუქციულ ქსოვილს. ცნება „ქსოვილი“ ბიოლოგიაში პირველად შემოიტანა ფრანგმა ანატომმა და ფიზიოლოგმა მ.შ.პ.ბრამმა (1771-1802).

ქსივილიზანი კულტურა - კვლევის მეთოდი, რაც მდგომარეობს ქსოვილების ფრაგმენტების ან ცალკეული უჯრედების ზრდაში ხელოვნურ საკვებ ნიადაგებში. უჯრედების კულტივირება in vitro საშუალებას იძლევა შესწავლილ იქნეს მათი ზრდა, მოძრაობა, გაყოფა, დიფერენცირება და ბეერი სხვა ასპექტი. აღნიშნული მეთოდი პირველად გამოიყენა ფრანგმა მეცნიერმა ა.პარელმა (1873-1944).

ქსივილიზანი შეუთავსებლობა - გენეტიკურად განსხევებული ინდივიდების უჯრედებისა და ქსოვილების ერთობლივი არსებობის შეუძ-

ლებლობა. სხეადასხეა ინდივიდების ქსოვილები განსხვავდებიან ქსოვილოვანი შესავსების, ტრანსპლანტაციური ანტიოტენების, იზო- ან ალოანტიოტენების მიხედვითა აღნიშნულ რეაქციას (შეუთავსებლობას) ხშირად აქვს ადგილი ქსოვილების ტრანსპლანტაციების (ალოტრანსპლანტაციის) შემთხვევაში.

ქსოვილური სითხე - ცხოველების და ადამიანის ქსოვილებისა და ორგანოების უჯრედშორის სიერცვებში არსებული სითხე, რომელიც წარმოადგენს ორგანიზმის შინაგან გარემოს. ქსოვილური სითხე თავისი შემადგენლობით ახლოსაა სისხლის პლაზმასთან. მასში სისხლიდან გადადიან საკვები ნივთიერებები ქსოვილებისათვის, ხოლო მისგან იღვენებიან მეტაბოლიტები ჩაედინება რა ორგანოებიდან ლიმფურ სადინრებში, ქსოვილური სითხე გარდაიქმნება ლიმფად.

ქვ ციებ-ცხელება (ინგლ. Query fever საუკუო ციებ-ცხელება, რადგანაც აღნიშნული დაავადება გარკვეული დროის მანძილზე საიდუმლოებით იყო მოცული) - იგივე ქვ რიკეტსიოზი მწვავე ინფექციური დაავადებაა, რომლის გამომწვევია ბერნეტის რიკეტსია. აღნიშნული ბუნებრივ-კროიანი დაავადება გადაეცემა ჰაეროვან-წვესოვანი, ალიმენტური ან კონტაქტური გზებითა კლინიკურად ელისდება ინტოქსიკაციითა, ციებ-ცხელებითა, ინტერსტიციული პნემონიითა და სხვა.

ღ

ღარი - სცენარის ერთ-ერთი ძირითადი ევგეტაციური ორგანო, რომელ-

საც უმეტეს შემთხვევაში ახასიათებს რადიალური შინაგანი აგებულება, კენწრული ზრდა სივრცეში, ფოთლების გარკვეული წესით განლაგება და ფოთლის უბეში კვირტების წარმოქმნა. ღარი წარმოადგენს ფესვისა და ფოთლების დამაკავშირებელ ორგანოს. იგი ჭურჭლების საშუალებით ატარებს ფესვიდან ფოთლებისაკენ წყალს და არაორგანულ ნივთიერებებს, ხოლო საკრისებრი მილების მეშვეობით - ორგანულ ნივთიერებებს ფესვისაკენ. 2.თავის ტინის ღარი, რომელიც წარმოადგენს ამ ორგანოს ევოლუციურად ყველაზე ძველ ნაწილს შედგება შუა უკანა ნახსების გამოკლებით) და მოგრძო ტინისაგან.

ღარიშხანი უჯრედი (ინგლ. stem cell) - ნებისმიერი ქსოვილის (მათ შორის ჰემოპოეზურის) უჯრედების წინამორბედი, არადიფერენცირებული (პოლიპოტენტური) უჯრედი, რომლის დიფერენცირების შედეგე წარმოიქმნება ქსოვილების სპეციალიზებული უჯრედები (მაგ. სისხლის ყველა რიგის უჯრედი - ერითროციტები, ლეიკოციტები, თრომბოციტები).

ღვიძი (*Juniperus communis*) - წიწვიანი ბუჩქია ან ხე. შეიცავს ეთერის ზეთს ძმრის, ეაშლის და ჭიანჭველის მჟავებს, გლუკოზას, ფრუქტოზას, ფისებს, გლიკოზიდ იუნინერინს, ყვითელ პოემენტს, სპირტს. ცვილს იყენებენ როგორც შარდმდენ, მადეზონეოცირებელ, ამოსახველებელ, საჭმლის მონელების გამაუმჯობესებელ საშუალებას, აგრეთვე დერმატიტების, რემატიზმის, საჩკმლების ქრონიკული ანსიების, კუჭისა და ლეიძლის პათოლოგიების შემთხვევებში.

ღვიძის ქვა (*kallium bitartaricum; tartarus depuratus; cremor tartari*) - იგივე კალიუმის ბიტარტარატი. ღვიძლოში წარმოქმნილი მკერივი მასა.

რომელიც გამოიყენება კულისარიაში.

ღვიძლი (hepar) - ხერხემლიანების საკმლის მოზნელებელი ტრაქტის ჯირკვალა ადამიანში ღვიძლის პარენქიმის სტრუქტურულ-ფუნქციური ერთეულია წილები, რომლებიც შედგებიან ნაღვლის გამომყოფი ჰეპატოციტებისაგან. ღვიძლში კარის ენისა შედის სისხლი, რომელიც მდიდარია გლიკოგენის, ცილების, ლიპიდების და სხვა ნივთიერებების სინთეზისათვის აუცილებელი შენარჩუნებით. სისხლი ღვიძლიდან გადის ღვიძლის ენის საშუალებით. ღვიძლი მონაწილეობს ცილების, ცხიმების, ნახშირწყლების, რეტინოლის, ცანოკაბალამინის, მინერალური ნივთიერებების ცვლაში, ჰორმონების ინაქტივაციაში. მისი ბარიერული ფუნქცია მდგომარეობს ცელის პროდუქტების დეზინტოქსიკაციაში, მიკრობების განვითარების შეჩერებაში და სხვა. მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ორგანიზმის ჰომეოსტაზის შენარჩუნებაში, ელენასთან ერთად ასრულებს სისხლის დეპოს როლს და სხვა.

ღვიძლის ორპირა (Fasciola hepatica) - იგივე ღვიძლის პეპელა. ბრტყელი ჭიების ტიპის, დიკენეზური ტრემატოდების კლასის წარმომადგენელია. მისი დეფინიტიური მასპინძლებია ადამიანი, შინაური და გარეული ცხოველები. პარაზიტობს ღვიძლში. ღვიძლის სადინარებსა და ნაღვლის ბუშტში. შუალედური მასპინძელია მტკნარი წყლის ლოკოინა - მცირე ტბორულა აღნიშნული პარაზიტი დიდ ზიანს აყენებს ადამიანსა და ცხოველებს.

ღორის სოლიტერი (Tenia solium) - მიეკუთვნება ბრტყელი ჭიების ტიპის თანამისებრთა კლასს ანუ ცესტოდებს. სიგრძე 8 მეტრამდე აღწევს. ხორაუმზე აქვს ორ წყებად განლაგებული 32 კაუჭი. ამიტომაც, ხარის

სოლიტერისაგან განსხვავებით, ეწოდება შეიარაღებული. პერმაფორდიტებია. განვითარება ხდება შუალედური მასპინძლის, ღორის დახმარებით. კვერცხების მოშწიფება ხდება ბოლო პროგლოტიდში. ღორი სენიანდება კვერცხებიანი პროგლოტიდების, ხოლო ადამიანი - ფინოზური ხორცის შეჭმით.

ღრუბელები (Spongia. Porifera) - უხერხემლო ცხოველთა ტიპია. დაბალი ორგანიზაციისა და პრიმიტიული აგებულების მრავალუჯრედანებია არსებობენ როგორც კოლონიური, ასევე ცალკეული ინდივიდები, რომლებიც ერთი ბოლოთი სუბსტრატზე არიან მიმაგრებული, ხოლო საწინააღმდეგო მხარეზე აქვთ ხერელი-ოსკულუმი. ღრუბელებს არ გააჩნიათ არც ნერეული და არც კუნთოვანი უჯრედები. მრავლდებიან როგორც უსქესოდ, ასევე სქესობრივად. გააჩნიათ რეგენერაციის უნარი.

შ

შაბზობა - იგივე კონსტიაპაცია. მუცელში შეკრულობა.

შაქარი (Papaver somniferum) - ყაყ-ჩოსებრთა ოჯახის ერთწლიანი, ორწლიანი და მრავალწლიანი მცენარეობა. ცნობილია დაახლოებით 100 სახეობა. ხშირად ეწევიან ე.წ. საძილე ყაყაჩოს (P.somniferum) ანუ ხაშხაშის (იხ.) კულტივირებას ზეთის და ოპიუმის შემცველი თესვების მისაღებად. მცენარის კოლოფებიდან იღებენ აღკალიდებს. ოპიუმის ძირითადი

მოქმედი ნივთიერებებია - მორფინი, კოდეინი, პაპავერინი და სხვა. მორფინი 1806 წელს მიიღო სმარტიუნმარმა, კოდეინი - რობინსონმა 1832 წელს, ხოლო პაპავერინი - მირამმა 1848 წელს.

ყვავილი - *L. (nos)* - მცენარის რეპროდუქციული ორგანოა. დამახასიათებელია ფარულ-თესლოვნებისათვის. მისგან ვისარდება ნაყოფი, რომელშიც მწიფდება თესლი. ყვავილის შუაგულში ბუტკოა, რომლის გარშემოც განლაგებულია მტერიანები. ბუტკოსა და მტერიანებს გარედან ფარავს ყვავილსაფარი, რომელიც ჩვეულებრივ შედგება გვირგვინის ფურცლებისა და ჯამის ფოთლებსაგან. მტერიანებში წარმოიქმნება ყვავილის მტერი. ბუტკო შედგება დინგის, სეეტისა და ნასკეისაგან. ნასკეი ბუტკოს ქვედა ფართო ნაწილია. მასში მდებარეობს თესლკერტი. ყვავილობის შემდეგ ნასკეისაგან წარმოიქმნება ნაყოფი, თესლკერტი-საგან კი თესლი. 2. მწვავე გადამდები დაეადება (*variola*), რომლის გამომწვევაა ვირუსი. ახასიათებს მეტად მძიმე კლინიკური მიმდინარეობა. მკანმარის მიერ XVIII საუკუნის ბოლოს შემოღებულ იქნა ყვავილის საწინააღმდეგო პროფილაქტიკური ვაქცინაცია.

ყვავილის მტვერი - უნიკალური სამკურნალო ცილოვანი ბუნების პროდუქტია, რომელსაც ფუტკარი მოპოვებს მტერისმომცემი მცენარეებისაგან. შეიცავს ცხიმებს, ნახშირწყლებს, ცილებს, ვიტამინებს, ფერმენტებს, პიგმენტებს, ჰორმონებს და სხვა დადებითად მოქმედებს ადამიანის ორგანიზმზე. გამოიყენება საერსო სისუსტის, ავტამინოზების, დიაბეტის, პიპრტონიის, პროსტატიტის, იმპოტენციის, ქრონიკული კოლიტის და სხვა დაავადებების წინააღმდეგ. იხ. ჭკუ.

ყვავილის ფორმულა - იგივე

ყვავილის დიაგრამა. ყვავილის შემადგენელი ნაწილების, მისი აგებულების საეისებურებების პირობითი აღნიშვნა ლათინური (ან ქართული) ასოებით, სიმბოლოებითა და ციფრებით. მაგ. ჯვაროსანთა ოჯახის ფორმულაა: ჯ4 (ანუ ჯამის 4 ფოთლი), გ4 (გვირგვინის 4 ფურცელი), მ6 (6 მტერიანა) და ბ1 (ერთი ბუტკო).

ყვითილი სხეული (*Corpus luteum*) - ძუძუმწოვრებსა და ადამიანში შინაგანი სეკრეციის ჯირკვალაია, რომელიც ოვულაციის შემდეგ წარმოიქმნება საკერცხის ფოლიკულის მარცვლოვანი შრისაგან განასხვავებენ ორსულობის და ციკლურ ანუ მენსტრუალურ ყვითელ სხეულს. ეს ჯირკვალი გამოყოფს ჰორმონ პროგესტერონს, რომელიც აუცილებელია ორსულობის შენარჩუნებისა და განვითარებისათვის. კერძოდ, იგი აუცილებელია ყოველი მენსტრუალური ციკლის დასრულებისათვის, აგრეთვე შესაძლებელს ხდის განაყოფიერებული კვერცხუჯრედის იმპლანტაციას საშვილოსნოს კედელში და იწვევს სარძევე ჯირკვლის სტიმულაციას ორსულობის ბოლო თვეებში.

ყვითილი ციხე-სხალება - მწვავე ვირუსული დაავადებაა, რომელიც უმთავრესად გეხვდება ტროპიკულ და სუბტროპიკულ ქვეყნებში. ახასიათებს მძიმე კლინიკური მიმდინარეობა. ვირუსის გადამტანია *Haemagogus*-ის და *Aedes*-ის გვარის კოლოები. დამახასიათებელი სიმპტომებია: მაღალი ტემპერატურა, სიყვილდე (ღვიძლის დაზიანების გამო), კუნთების ტკივილი, სისხლიანი პირღებინება. გადატანილი ავადმყოფობა ქმნის იმუნიტეტს.

ყვითრი (ბერძ. *lekitos*) - საკვები ნივთიერება, რომელიც გროვდება ცხოველებისა და ადამიანის კვერცხუჯრედებში. იგი აუცილებელია გან-

ეთიარებადი ჩანასახისათვის. ყვიარის ლოკალიზაცია კერძოჯერედში განსაზღვრავს ამ უკანასკნელის ტიპს (იზოლაციტალურს, ტელოლექციტალურს და ა.შ.). იგივე დეიტოლაზმა.

ყვიარის პარკი (ბერძ. Ickitos) - სისხლძარღვებით მდიდარი მემბრანა. (ტომსკა). რომლის მეშეობითაც ხდება საკვები ნივთიერებების გადატანა ყვიაროდან ჩანასახში. ლოკალიზებულია ჩანასახის ქვემოთ ფილოგენეზურად პირველად სევეზებში ჩნდება.

ყვიარის (fonticulus) - ახალშობილის თავის ქალას ჩონჩხის ტენიანი ნაწილის შეუზრდელი შემადგენელი ქსოვილოვანი წარმონაქმნი (ნაკერი), რომელიც ზრდასთან ერთად გაქალებას განიცდის.

ყლორტი - ნორჩი ღერო, რომელიც იეთიარებს ფოთლებს. ბალახოვან მცენარეთა ღერო ამავე დროს ყლორტსაც წარმოადგენს. ხეების ბუჩქებისა და ნახევრად ბუჩქების ყლორტებს კი ერთი- და ორწლიანი შეფოთილი ტოტები წარმოადგენენ.

ყნოსვა (olfactus) - გრძნობის სპეციალური ორგანო - ყნოსვის ანალიზატორის მეშეობით, სუნის აღქმის პროცესი. სურნელოვანი ნივთიერებები ზემოქმედებენ ცხვირის ზედა და ნაწილობრივ შუა ნაწილების ლორწოვან გარსში განლაგებულ რეცეპტორებზე.

შ

შაბასის სინდრომი (ბრაზილიელი ექიმის ც. შაბასის გვარის მიხედვით) - ნერვული განგლიების უჯრედების

დესტრუქციის გამოწვეული ღრუ ორგანოების პათოლოგიური გაგანერება. შორეული შედეგია ამერიკული ტრიპანოსომოზის მწვავე ფორმისა, რომლის გამომწვევია შოლტიანების კლასის უმარტივესი Trypanosoma cruzi. გაერცვლებულია სამხრეთ ამერიკაში. დაავადების გადამტანია ბაღლინჯო (Triatoma megistus).

შაპპალახა (Leonurus quinquelobatus) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს გლიკოზიდებს, ეთერის ზეთს, მარილმლავ. მწარე, შაქროვან ნივთიერებებს. ასკორბინის მუყავს, საპონინებს, ფლაეონიდებს, რეტინოლს. გააჩნა დამამშვიდებელი მოქმედება ცენტრალურ ნერვულ სისტემაზე, იყენებენ როგორც ჰიპოტენზიურ, სედატიურ საშუალებას ჰიპერტონული დაავადების დროს. ეგრეთვე როგორც ოფლმდენს და ნალექმდენს.

შაში ჭირი (Pestis) - მწვავე ინფექციური დაავადება მეტად მაღალი ლეტალურობითა გამოწვევია შავი ჭირის ჩხირი Bacterium pestis. ანთროპოზოონოზია. ბაქტერიის რეზერვუარული მასპინძლები არიან მღრღნელები, ხოლო გადამტანები - რწყილები.

შაპიპი (hemigrania. ფრანგ. migraine) - იგივე ჰემიკრანია. ახასიათებს მოეღიო ტკივილი თავის ნახევარ მხარეზე, რასაც თან ახლავს ევგეტაციური დარღვევები. უფრო ხშირად ემარსებათ ახალგაზრდა ქალებს.

შალვა (Salvia officinalis) - მრავალწლიანი ნახევრად ბუჩქია. შეიცავს მარილმლავ და მწარე ნივთიერებებს, ეთერის ზეთს, სხვადასხვა ორგანულ მუყავებს და ფისებს. გააჩნია მადუნინფიცირებელი, ანთების საწინააღმდეგო, სისხლდენის შემამჩრებელი და სხვა თვისებები. იყენებენ სტომატიტების, ზედა სასუნსაქი გზების კატარის, ანგინის, გასტრიტების,

კოლიტების, კუჭის წყლულის, ღვიძლისა და ნაღვლის ბუშტის ანაუბისასა და სხვა.

შანკრი (ფრანგ. chancre შანკრი) - წყლული სასქესო ორგანოებზე ცნობილია მაგარი შანკრი (სიფილისით) დააეადების პირველი ნიშანი) და რბილი შანკრი (გადამდები ვენერული დააეადება).

შარდის ბუშტი (vesica urinaria) - ღრუ კუნთოვანი ორგანო, რომელშიც გროედება შარდი. ზოგიერთ სვეში, ამფიბიებში, ქვეწარმავლებში, ფრინველებსა და ზოგიერთ ძუძუმწოვარში შარდსაწვეთი იხსნება კლოაკაში, ხოლო ჩანთოსან და პლაცენტურ ძუძუმწოვრებში - შარდის გამოყოფ არხში. ფრინველებს, სირაქლემას გარდა, შარდის ბუშტი არა აქვთ, რაც ფრენასთან შეგუებას წარმოადგენს.

შარდოვანი (ureum) - ორგანულ ნაერთთა დაშლისა და დაჟანგვის შედეგად წარმოქმნილი ერთ-ერთი ნიუთიერებაა ამონიაკ რომელიც შხამიანი ნიუთიერებაა, სისხლს ღვიძლში მიაქვს, სადაც იგი გარდაიქმნება ნაკლებად შხამიან ნიუთიერებად - შარდოვანად, რომელიც ორგანიზმიდან ძირითადად სარკმლების მეშვეობით განიღვენება შარდოვანას უმნიშვნელო რაოდენობას ოფლსან ერთად კანიც გამოყოფს.

შპრინი დიპტი - მემკვიდრული ხასიათის ნეიროენდოკრინული ქრონიკული დააეადება, რომელსაც ახასიათებს ყველა სახის ნიუთიერებათა (განსაკუთრებით ნახშირწყლების) ცვლის მოშლა. იწვევს კუჭქვეშა ჯირკელის პორმონის - ინსულინის ნაწილობრივი ან სრული უკმარისობა.

შებრუნებითი ტიფი (typhus recurrens) - მწვავე ინფექციური დააე-

ადება, რომლის ყველაზე უფრო დამახასიათებელ სიმპტომს წარმოადგენს ციბე-ცხელების პერიოდული შეტევები. შებრუნებითი ტიფის გამომწვევია ობერმეიერის სპიროქეტა. ინფექციის წყარო დააეადებული ადამიანი ინფექციის გადაცემა ხდება იმ ტილების მეშვეობით, რომლებმაც შეიწოვეს აეადმყოფი ადამიანის სისხლში მყოფი სპიროქეტები. შებრუნებითი ტიფის საინკუბაციო პერიოდი გრძელდება 7-10 დღის განმავლობაში. სანიტარულ-ჰიგიენური ღონისძიებების გატარებამ და ქიმიოთერაპიამ მკვერად შეამცირა ამ დააეადების სიხშირე შებრუნებითი ტიფის გამომწვევი სპიროქეტა აღმოაჩინა ო.ობერმეიერი.

შებრუნებითი ტრანსკრიპტაზა - იგივე რევერტაზა (იხ.) ანუ რნმ-ზე დამოკიდებული რნმ-პოლიმერაზა.

შებრუნებითი შეფერილობა - გარემო პირობებთან შეგუების ერთ-ერთი ფორმა, რაც ბუნებრივი გადარჩევის პროცესში გამოიხატება ისეთი შეფერილობის წარმოქმნაში, რომელიც ცხოველებს შეუმჩნეველს ხდის (მფარველობითი შეფერილობა) ანდა პიროქით. განსაკუთრებით შესამჩნევს (გამაფრთხილებელი შეფერილობა).

შეკავება (ლათ. inhibere, suppressere) - ნერული პროცესი, რომელიც ელინდება აგზნების დაბლოკვით გალიზანების საპასუხოდ ანდა თავის ტვინის ქერქში უკვე წარმოქმნილი აგზნების დაქვეითებით. შეკავება აგზნებასთან ერთად უზრუნველყოფს ქსოვილების, ორგანოების და მთლიანად ორგანიზმის ნორმალურ ცხოველქმედებას შეკავება იცავს ქსოვილებსა და ორგანოებს (მაგ. ცენტრალურ ნერულ სისტემას) ჭარბი აგზნებისაგან და ამით "ასვენებს" მათ ანსხეუებენ პერიფერიულ და ცენტრალურ

შეკავებებს.

შელფი (ინგლ. shelf მეჩენი) - მატრიაკების სანაპიროების წყლის ქვეშა შედარებით სწორი ადგილი, რომელიც ხმელეთს ესაზღვრება მისი მაქსიმალური სიღრმე 150-200 მეტრამდე, ათეცა ადგილებში 1500-2000 მეტრსაც აღწევს მზის სხივებითა და ნაწილის საზღვრებში (150-200 მ-მდე) შელფი ძალზე მდიდარია ორგანული სამყაროს წარმომადგენლებით და აივების რეწვის ძირითად აკვატორიუმს წარმოადგენს.

შემაერთებელი ქსოვილი (textus conjunctivus) - ქსოვილის ამ ტიპს მიეკუთვნება საკუთრივ შემადრთველი ქსოვილი, ძვალი, ხრტილი, მყესები, ცხიმოვანი ქსოვილი, აგრეთვე სისხლი და ლიმფა. ამ ქსოვილის უჯრედების უმეტესობისათვის დამახასიათებელია უჯრედშორისი ნივთიერების დიდი რაოდენობითი სეკრეცია, რასაც ძირითადი ნივთიერება ეწოდება ძირითადი ნივთიერება მაგ. კოლაგენი, რომელსაც გამოყოფენ შემადრთველ-ქსოვილოვანი უჯრედები - ფიბრობლასტები და ფიბროციტები. საკუთრივ შემაერთებელი ქსოვილის 2 ტიპი არსებობს: მკერი და ფაშარი.

შენიღებვა - ცხოველების შეფერილობა და ფორმა, რაც ქცევასთან ერთად ნაკლებად გამოარჩევს მათ გარემოს ფონზე წარმოადგენს შეგუების ერთ-ერთ ფორმას და ხელს უწყობს ცხოველს არსებობისათვის ბრძოლაში.

შერწყმა (ინგლ. fusion შერწყმა) - იგივე ფუზიონია. სომატური უჯრედების შერწყმის პროცესი, რაც საბოლოოდ დადგინდა იაპონელი მოკლასა (1957) და ფრანგი ბარსონს (1960) შრომებით. ეს ფაქტი დაედო საფუძვლად მონოკლონური ანტისხეულების

სინთეზის ჰიბრიდომების (იხ) საშუალებით. უჯრედების შერწყმას ზოგჯერ ტელორედუქლიკაციასაც (იხ) უწოდებენ.

შერწყმის ინტენსივობა - სომატური უჯრედების შერწყმის ინტენსივობის (სიხშირის) მაჩვენებელი რიცხვი (მაგ. 100 უჯრედიდან რამდენი ექვემდებარება შერწყმას).

შეშუპება - იხ. ედემა.

შეწოვა (adsorptio; resorptio) - ქსოვილების უჯრედული ელემენტებიდან (ბუსუსები, მემბრანები და სხვა) ნივთიერებების გადასვლა სისხლსა და ლიმფაში. ადგილი აქვს უმთავრესად საჭმლის მომწელებელ ტრაქტში, აგრეთვე ფილტვებში, პლევრაში, საშეილოსნოში და სხვა. შეწოვის პროცესში მონაწილეობას იღებენ უჯრედული ორგანოები - მიტოქონდრიები, გოლჯის აპარატი, ენდოპლაზმური ბადე და ა.შ. რსული საკვები ნივთიერებების უმეტესად შეწოვამდე განიცდის ფერმენტულ ჰიდროლიზს, რის შედეგადაც წარმოიქმნებიან უფრო მარტივი შენაერთები.

შეხება (tactus) - კანის თვისება, რომლის საშუალებითაც ეიგებთ საგნების სიბოძს, სიცივეს, ფორმას და სხვა იხ. ტაქტილური.

შვიტა (Equisetum arvense) - მრავალწლიანი სპორიანი ბალახოვანი მცენარეა შუცავს ასკობინის, ვაშლის და სხვა მჟავებს, მწარე, მარინლაე, ფისოვან ნივთიერებებს, ცილებს, კაროტინს, საპონინ ექვიზეტონინს, ცხიმოვან ზეთს, კალციუმის მარილებს. გააჩნია სისხლდენის შემამცირებელი, შარდმდენი, ანსების საწინააღმდეგო თვისებები. იყენებენ შარდის ბუშტის ანთემათი პროცესების დროს. ბალახს აქვს მადღეზინფიცირებელი, ჭრილობის შემხორცველი და სხვა თვისებები.

გამოიყენება ფილტვებისა და თირკმ-
ლების პათოლოგიების შემსახვევებში
და სხვა.

შიღსი (შექნილი იმუნოდეფიციტის
სინდრომი) - პირველად რეგისტრირე-
ბულ იქნა აშშ-ში 1981 წელს. 1983-
1984 წლებში დაადგინეს, რომ დაეა-
დებას იწვევს რეტროვირუსების ოჯა-
ხის ლენტევირუსების ქვეოჯახის
ვირუსი აივ-ი (იხ.). დაავადების
პათოგენეზი მდგომარეობს ვირუსის
მიერ T-კელპერების დესტრუქციაში.
რასაც შედეგად მოყვება ორგანიზმის
იმუნური ძალების დისბალანსი.
ეფექტური მკურნალობის მეთოდი
ჯერჯერობით შემუშავებული არ არის

შიზოპონია (ბერძნ. schizo
ვაცალკეეებ, gone შთამომავლობა,
საობა) - უსქესო გამრავლების ერთ-
ერთი ფორმა, როდესაც სხეული იყოფა
მრავალ შეილულ ინდივიდად - მერო-
ზოიტებად. გამრავლების ეს ფორმა
დამახასიათებელია უმარტივესებისა-
თვის.

შიზონტი (ბერძნ. schizo ვაცალ-
კეეებ) - უჯრედების მოზნადების ფაზა
შიზოგონიისადმი, რაც ზოგიერთ უმარ-
ტივესს ახასიათებს. ეს პროცესი
მდგომარეობს ბირთვის რამოდენიმე
სწრაფ დაყოფაში, რასაც მოსდევს
შიზონტის დაყოფა მრავალ ერთბი-
რთიან უჯრედად - მეროზოიტებად.

შიზოფრენია (ბერძნ. schizo ვაცა-
ლკეეებ, phren ჭკუა) - მემკვიდრული,
მძიმე ფსიქიკური დაავადება, ძირი-
სადად ახასიათებს შეუსაბამო მეტყვე-
ლება, გარემოდან მოწყვეტა, პალუცო-
ნაცია, აკეთატებული აზრები.

შიპანსე (Pan) - დიდი ზომის ად-
მიანისმაგარი მაიმუნა სიმაღლე 150-
165 სმ-ია, ხოლო წონა - 45-80 კგ.
გავრცელებული არიან ეკვატორულ
აფრიკაში. ბიოქიმიური მახასიათებ-

ლებით შიმპანზე სხვა ადამიანისმაგარი
მაიმუნებთან შედარებით უფრო ახლოა
ადამიანთან გამოიყენება სამედიცინო-
ბიოლოგიურ და ფსიქოფიზიოლოგიურ
ექსპერიმენტებში.

შისტოსომა (Schistosoma) - ოვით
სისხლის ორპირა. ბრტყელი ჭიების
ტიპის, დიენეზური კლასის ტრემა-
ტოდა. ადამიანში პარაზიტობს სის-
ხლის ორპირას სამი ფორმა: Schisto-
soma haematobium, Sch. Schimansoni და
Sch. japonicum. ოვით გავრავლს ქსანია.
მის მიერ გამოწვეულ დაავადებას
ეწოდება შისტოსომოზი. საქარაიე-
ლოში არ გვხვდება, თუმცა გამოი-
ცხული არ არის მისი შემოტანა
ტრანზიტული გზით.

**შიშველთისლოვანი მცენარე-
რქები** (Gymnospermae) - ასეთი მცე-
ნარეების თესლები წყვილ-წყვილადაა
განლაგებული გარეის ქერქლებზე და
შესწავლად დაუფარავლ სხედან მათზე.
შიშველთისლოვნებს მიეკუთვნებიან
წიწვიანი მცენარეები: ნაძვი, ფიჭვი,
სოჭი, ღვია, ლარიქსი და ა.შ.

შიპაბა (Atropa caucasica) - ოვით
კაცასიური ბელადონა მრავალწლოანი
მცენარეა, სწორმდგომი. შეიცავს
ალკალოიდ ატროპინს. შედის ასამის
საწინააღმდეგო ფხენილის შემადგენ-
ლობაში. იხმარება როგორც ტკივილ-
გამაყუჩებელი, სპაზმის საწინაა-
ღმდეგო საშუალება და სხვ.

შიობალობა (nativitas) - ერთი
წლის მანძილზე ან დროის სხვა
მონაკვეთში გაიწილი შთამომავლების
საშუალო რიცხვი (ანგარიშობენ 100
ან 1000 გამრავლებად ინდივიდზე.
ზოგჯერ კი ერთი ძუზე).

შიოკი (ინგლ. shock დაკრა, დარტ-
ყმა) - ორგანიზმის სავისებური რეაქცია
ძლიერი გამლიზიანებლის ხემოქ-
მელების საპასუხოდ. ახასიათებს

ცენტრალური ნერული სისტემისა და სასიცოცხლო ფუნქციების მკვეთარი დათრგუნვა.

შოლტიანები (Flagellata) - უმარტივესაა ტიპის ერთ-ერთი კლასის წარმომადგენლებია გაანინაა შოლტები, როგორც მოძრაობის ორგანოები. ზოგიერთი შოლტიანი იმისდა მიხედვით, ავტოტროფები არიან თუ პეტროტროფები. მიეკუთვნებიან მცენარულ და ცხოველურ სამყაროს. ზოგიერთი შოლტიანი: ლეიშმანიები, ტრიპანოსომები, ტრიქომონასები და სხვ. პარაზიტობს ადამიანსა და ცხოველებში.

შოუაის სიმსივნეები - რ.შოუაის მიერ 1932-1936 წლებში პირველად აღმოჩენილი ეიროუსული ეტიოლოგიის სიმსივნეები (ფიბრომა, პაპილომა) ტუბერკულოზში, კერძოდ ბოცყერებში. სიმსივნეების გადანერგვა ცხოველებზე შესაძლებელი იყო ფილტვრატებითა.

შპრიცი (გერმ. Spritze ჩასასხმელი) - სამედიცინო ხელსაწყო, ნემსის მქონე დგუშინი ცილინდრი, რომლითაც წამალი შეჟავთ ორგანიზმში.

შრატინი (serum) - სისხლის შრატინი, რომელიც მიიღება სისხლის პლაზმიდან იზუნურ შრატს აშაღებენ რაიმე ანტიგენით იზუნირებული ადამიანისა და ცხოველის პლაზმისაგან. იყენებენ როგორც სადიაგნოზო და სამკურნალო საშუალებას.

შრიმტი (გერმ. Shript წერა) - ასოების მოხაზულობა; ტაპოგრაფიული მასალა ასოების, პუნქტუაციის ნიშნების, სხვადასხვა ფორმულების სახით, რაც გამოიყენება ტექსტების ასაწყობად.

შროტი (გერმ. Schrot) - ზეოთეანი მცენარეების (მაგ., მზესუმზირის) თესლიდან გაუცხიმონების საშუა-

ლებით მიღებული ნარჩენი მასა, რომელსაც საქონლისათვის საკებად იყენებენ. იგივე "კობტონი".

შროშანა (Convallaria majalis) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ეთერის ზეთს, სახამებელს, სხვადასხვა მჟავებს, ასპარაგინს, საპონინს, გულის გლიკოზიდებს. იყენებენ გულის დეკომპენსაციის შემსახვევად: აძლიერებს გულის შეკუმშვებს, ანელებს პულსს, აძლიერებს შარდის გამოყოფას, ამცირებს შეშუპებას. მცენარის ყველა ნაწილი შხამიანია.

შტამბი (გერმ. Stamm ღერო, საფუძველი) - ხემცენარეთა ღეროს ნაწილი ფესვის ყელიდან პირველ დატოტემდე იგივე ზრო.

შტამი (გერმ. Stamm ღერო, საფუძველი) - მუტაციის შედეგად მიღებული ამა თუ იმ მიკროორგანიზმის სუფთა კულტურა. ერთსა და იგივე მიკროორგანიზმის სხვადასხვა შტამებს შეიძლება გააჩნდეთ სხვადასხვა ვირულენტობა, ანტიბიოტიკებისადმი მგრძობელობა და სხვა. მიკროორგანიზმების ზოგიერთი შტამი გამოიყენება წარმოებაში ცილების, ანტიბიოტიკების, ვიტამინების და სხვა ნივთიერებების მიკრობიოლოგიური სინთეზისათვის.

შტატივი (ლათ. stivus მდგარი) - ლაბორატორიებში ქიმიური ჭურჭლისა და ხელსაწყოების ჩასაწყობად გამოყენებული სადგამი.

შტერნბერგ-რიდის უჯრედი - ლიმფორანულმატოზისათვის (პოჯკინის დაავადება) პათოგნომური გოგანტური მრავალბირთვიანი უჯრედი. სახელი დაერქვა პირველ აღმოჩენების საპატივცემულოდ.

შუალედური ღამამკვიდრება - ზორად პეტროზოგოტური ფორმების ნიშან-თვისებები შუალედური ხასიათისაა. ე.ი. დომინირება შეიძლება

არასრული იყოს. ამის მაგალითია მცენარე გულისაბას ორი შემკვიდრუობითი ფორმის შეჯვარების შედეგები წითელ- და თეთრყვავილიანი მცენარის შეჯვარებისას მიღებული პირველი თაობის ყველა ჰიბრიდს ეარდისფერი, ე.ი. შუალედური ხასიათის ყვავილები გააჩნიათ.

შუალედური მასპინძელი -

ცხოველი, რომლის ორგანიზმში არსებობენ პარაზიტების სქესობრივად მოუმწიფებელი ფორმები. სქესობრივ მომწიფებას აღნიშნული პარაზიტები აღწევენ ე.წ. საბოლოო (დეფინიტიური) მასპინძლის ორგანიზმში. მალარიის შემთხვევაში ადამიანი შუალედური მასპინძელია, ხოლო ღორის სოლიტერის შემთხვევაში - საბოლოო.

შუნტირება (ინგლ. shunt სათად-

რიგო გზაზე გადაყვანა) - დაზიანებული სისხლძარღვის მაგიურ მუდმივი ან დროებითი სისხლის მოოქცევის გზის შექმნა ქირურგიული ოპერაციის საშუალებით.

შხამიანი მცენარეები -

მცენარეები, რომლებიც საეის ცხოველქმედების პროცესში გამოიმუშავენ ადამიანისა და ცხოველების მომწამელებელ შხამებს. აღწერილია დაახლოებით 10000-მდე შხამიანი მცენარე, რომლებიც უმთავრესად გაერცვლებულნი არიან ტროპიკებსა და სუბტროპიკებში. შხამიანი მცენარეები აღწერილია სოკოებში, შეიტებში, გემორებში, შიშველ- და ფარულსუსლოვან მცენარეებში და სხვა. ძალზე ძლიერი მოქმედების შხამი აქვს უმდაბლეს სოკოს *Aspergillus flavus*-ს, რომელიც გამოყოფს ე.წ. აფლატოქსინს (იხ) მრავალი მცენარეული შხამი მცირე დოზებში წარმოადგენს ძვირფას სამკურნალო პრეპარატს (მორფინი, სტრიქნინი, ატროპინი და ა.შ.).

შხამიანი ცხოველები -

რომელთაც მუდმივად ან პერიოდულად გააჩნიათ ნივთიერებები, რომელნიც ტოქსიურია სხვა სახეობის ცხოველებისათვის. ზოგ შემთხვევაში აღნიშნული შხამები ადამიანის სიკვდილსაც კი იწვევენ ცხოველებიდან 5000 სახეობამდე შხამიანია მათ შორის უმარტივესები - 20 სახეობა, ნიწლაფლრუანები - 100, ჭიები - 70, ფეხსახსროანები - 4000, მოლუსკები - 90, კანკლიანები - 25, თევზები - 500, ქვეწარმავლები - 100, ძუძუმწოვრები - 2 (იქედნე, იხენისკარტა). იმისდა მიხედვით, გააჩნიათ თუ არა მათ შხამიანი ჯირკვლები, ცხოველები იყოფიან ორ ჯგუფად: აქტიურ-შხამიანებად და პასიურ-შხამიანებად.

ნ

ჩაის ბუჩქი (Thea) - მარადმწვანე, მცირე ზომის, მრავალწლიანი (ცოცხლობს 100 წელზე მეტხანს) ბუჩქია. ფოთლები შეიცავს კოფეინს, ვიტამინებს, ეთერზეთებს, ტანინებს და სხვა. ჩაის სამშობლოა სამხრეთ-აღმოსავლეთი აზია 1885 წელს ჩაყარა საფუძველი ჩაის ბუჩქის პირველ პლანტაციას დასავლეთ საქართველოში, კერძოდ ჩაქეში.

ჩანასახი (embryo) - ერთი კვერცხუჯრედიდან განვითარებული ორგანიზმი. ცხოველსა უმეტესობის ემბრიონული განვითარება მოიცავს შემდეგ სტადიებს: ზოგოტას, მორულას, ბლასტოცისტას, ბლასტულას და გასტრულას, შემდგომი ჰისტო- და ორგანოგენეზის. ჩანასახი ხდება ნაყოფი იმ შემთხვევაში როდესაც მას

გაუნდება მოზრდილი ორგანიზმისათვის დამახასიათებელი ნაშან-სიესებები. სინონიმი: ემბრიონი.

ჩანასახოვანი გარსები - ჩანასახოვანი გარსები ემსახურება ემბრიონის დაცვასა და კვებას ეს გარსებია: ამნიონი, ქორიონი და აღნატროისი (იხ.).

ჩანასახოვანი ფურცლები - ჩანასახოვანი უჯრედების შრეა, რომლის დიფერენცირება ხდება გასტრულაციის პროცესში განასხეავენ ჩანასახოვანი ფურცლების სამ ტიპს: ექტოდერმას, ენტოდერმას და მეზოდერმას. აღნიშნული ფურცლებიდან ეთარდება მომავალი ორგანიზმის სხეუდასხეუ ქსოვილი და ორგანო.

ჩანთიანი ძუძუმწოვრები (Marsupialia) - უმეტესად გავრცელებული არიან ავსტრალიაში. თუმცა გეხედებთან ტანმანიაზე, ახალ გეინეასა და სამხრეთ ამერიკაშიც. ძუძუმწოვრების ერთ-ერთი ქვეკლასია. ცნობილია ჩანთოსნების 230 სახეობა. ყველაზე ცნობილი წარმომადგენელია გიგანტური კენგურუ. შობს ერთ შვილს. ახალდაბადებული კენგურუ ძლიერ განუვითარებულია: ის კაკლისოდენაა, შიშველია და თეალაუხეღელი. დაბადებისთანავე დედის ჩანთაში შეცოცდება და მიემაგრება ძუძუს. ჩანთაში პატარა კენგურუ დაახლოებით 8 თვის განმავლობაში ეთარდება და იზრდება ჩანთა წარმოადგენს კანის ნაკეცს. იგი მღედრი კენგურუს მუცელზე წარმოქმნილია სარძევე ჯირკვლების ადგილზე.

ჩარბაზის წიხი - იხ. კომპლემენტარობის პრინციპი.

ჩეიხ - სტომხის სუნთქვა (შოტლანდიელი ი.ჩეიხის (1777-1836) და ირლანდიელი ვ.სტომხის (1804-1878) საპატიეცემული) - არის მიუღი

სუნსიქის ერთ-ერთი სახე, რომელიც უფრო ხშირად ახასიათებს ავონის მდგომარეობაში მყოფ ადამიანებს.

ჩითილი - სათურებში გამოზრდილი მცენარეები (ძირითადად ბოსტნეული), რომლებსაც შემდეგ ღია გრუნტში რგავენ.

ჩირქი (ბერძ. pyon ჩირქი) - ჩირქოვანი ანაბის ექსუდატი. შედგება ცილითა მდიდარი სითხისაგან, დიდი რაოდენობით ლეიკოციტებისაგან, ბაქტერიებისაგან, ფერმენტებისაგან და დაშლილი ქსოვილის ფრაგმენტებისა.

ჩიყვი (struma) - ფარისებრი ჯირკვლის გაღიდებაა, რისი მიზეზიცაა ამ ორგანოს ჰიპოფუნქცია. ეთარდება საკვებში და სასმელ წყალში ორდის ნაკლებობის შემთხვევაში. საქარსეულში უმთავრესად აღინიშნება მთიან ადგილებში, კერძოდ, სენაესში. იგივე სტრუმა.

ჩინახვი (ingluvies) - ზოგიერთი უხერხელოს (მაგ., მოლუსკების, ჭიების, მწერების) და ფრინველის საყლაპავი მილის გაფარსოებული ნაწილი, რომელიც ზორციელდება საკვების დაგროვება. შენახვა, ზოგჯერ კი წინასწარი ქიმიური გადამუშავება.

ჩონჩხი (ბერძ. skeletos გამო-მშრალი) - სხეულის ძელების ბუნებრივად შენაწერებული კომპლექსი, რომელიც საყრდენს წარმოადგენს სხეულის რბილი ნაწილებისათვის. განასხეავენ გარეგან და შინაგან ჩონჩხს. ადამიანის ჩონჩხის შემადგენლობაში 200 ძეალზე მეტია.

ჩუტყვაპილა (ლათ. varius ნაირ-ნაირი, აჭრელებული) - ლასინურად ვარცვლას უწოდებენ ბეშუთა ასაკის ინფექციური დაავადებაა, რომლის ეტიოლოგიური აგენტია ვირუსი. დამახასიათებელი ნიშანია მთელ ტანზე

ვეზიკულური გამონაყარი. დაავადება გადადის პაეროვან-წყეიოვანი და კონტაქტური გზით. პროგნოზი კუთლსაიმედოა.

ჩხირიბი (bacilli retinae) - ხერხემლიანი ცხოველების თვალის ბადურის ფოტორეცეპტორები. ჩხირებს, კალბუბთან შედარებით, სინათლისადმი უფრო მეტი მგრძობელობა გააჩნიათ, და რეაგირებას ახდენენ უფრო სუსტ განათებაზე. ჩხირებს არ შეუძლიათ ფერების გარჩევა და გამოიყენებიან უმთავრესად ღამით მხედველობისას.

ც

ცარიცული პერიოდო - დედამიწის ისტორიის მეზოზოური ერის მესამე პერიოდი. რადიოლოგიური მეთოდით დადგენილია, რომ ამ პერიოდის ხანგრძლივობა დაახლოებით 70 მლნ წელს შეესაბამებოდა ამ პერიოდში გასწვრივ უმაღლესი ძუძუმწოვრები და ფრინველები. ჭარბობდნენ ძელოვანი სუეზები. მკვეთრად შემცირდნენ გემირები და შიშველსაესლოენები. აღმოცენდნენ და გაერცვლდნენ ფარულსაესლოენები. სახელი ეწოდა ევროპის ტერიტორიაზე ფართოდ გავრცელებულ მთის ქანებში ცარცის არსებობის გამო.

ცაცხვი (*Tilia cordata*) - ხემცენარეუა ხშირი ეარჯიო. სიმაღლე 20-40 მეტრია. შეიცავს მწარე, მარილმდე ნიუთერებებს, ეთერის ზეთს, ასკობინის მუაეას, შაქრებს, კაროტინს. ცვილს, გლიკოზიდს. ნაყენს გააჩნია ოფლმდენი, სიცხის დამწვევი, ბაქტერიციდული, დიურეზული, სპაზმოლი-

ზური და სკერეტოლიზური თვისებები. იყენებენ პიელიტის, გაციეებების, ხელებების, კუჭის სპაზმების შემთხვევებში, აგრესე თირკმლების ქეების დასაშლელად. ფოთლებს იყენებენ კომპრესის სახით თაეის ტკიეილის დროს.

ცეღრა (იტალ. cedro ციტრუსების ერთ-ერთი ჯიშის სახელწოდება) - ციტრუსების (ფორთოხლის, ლიმნის და სხეა) ქერქი. სადაც დიდი რაოდენობითაა ეიტმინები.

ცეკეცტომია (ლათ. caecum ბრმა ნაწლავი, ბერძ. ektome ამოკეეა) - ბრმა ნაწლავის ამოკეეის ოპერაცია.

ცელნამბალა ვეშაი (*Orcinus orca*) - ოიეე ვეშამკელეო ქორღიანების ტიპის ზღეის ძუძუმწოვარია. ზღეის ბინადარია შორის ერთ-ერთ ყეელაზე უფრო აგრესულ ცხოველად ითელება. ხორცისმკამელი დელფინია, რომელიც სიგრძეში 10 მ-ს აღწეეს, ხოლო წონა 8 ტონამდე აქეს შეეკროლობა შე-თეთარი, კონტრასტულია ადამიანის მიმარს განსაკუთრებულ აგრესიას არ ამტეაენებს.

ცელოში (ბერძ. koiloma სიღრეე) - სხეულის მეორეული სიღრეე, რომელიც წარმოქმნება ემბრიოგენეხის პროცესში მუცლის წინა კედელსა და შინაგან ორგანოებს შორის. ეთარდება შუა ჩანასახოვანი ფურცლის - მეზოდერმისაგან ადამიანსა და ძუძუმწოვრებში ცელომისაგან წარმოქმნებიან პერიკარდიული, პლევრული და მუცლის სიღრეეები. სინონიმი: მეტაცელი, დეუტეროცელი.

ცელულარული (ლათ. cellula უჯრედი) - უჯრედული.

ცელულიტი (ლათ. cellula უჯრედი, ite დაავადება) - ცხიმიანი დეპოზიტები სხეულის სხედასხეა ადგილას ცელულიტი ყალიბდება მ-

შიან, როდესაც კანქვეშა შემაერთებელი ქსოვილი, რომელიც ფორმას აძლევს ცხიმს, სუსტდება და დეფორმირდება.

ცელულოზა (ლათ. cellula უჯრედ-დი) - იგივე უჯრედისი. პოლისა-ქარიდების ჯგუფის ნახშირწყალი, რომელიც შედგება გლეკოზის მოლეკულების ნაშთისაგან. ცელულოზა მცენარეული უჯრედის კედლის მას-ვარი შემადგენელი ნაწილია. ცელუ-ლოზის ბოჭკოები გამოიყენება მსუბუქ მრეწველობაში, ქაღალდის, პლასტმა-სების, ლატების და სხვათა წარმოებაში.

ცენზურა (ლათ. censura მკაცრი გარჩევა, კრიტიკა) - წიგნებში, ჟურნა-ლებსა და გაზეთებში გამოქვეყნებული შრომების, სტატიების, აგრეთვე პიესე-ბის, კონფილმების, რადიოგადაცემების და სხვ. გასინჯვა, გადარჩევა, ზოგ შემთხვევაში კი აკრძალვა სახელ-მწიფო დაწესებულებების მიერ.

ცენოზენეზი (ბერძნ. koinos საერთო, genesis წარმოქმნა) - მანა-სახში ზრდასრული წინაპრებისათვის არადამახასიათებელი მეორადი ნიშან-თვისებების განვითარება (მაგ. თაეკომ-ბალას პირის აპარატი, ნემსიყლაპიას "ნილაბი" და სხვა). ტერმინი შემოთავაზებულია მ.კ.პკელინის (1834-1919) მიერ. ჯეოლოგიის შედგენად ახალი, ადრე არარსებული ბუნებრივი თანასაზოგადოებების ფორმირება.

ცენოზი (ბერძნ. koinos საერთო) - ორგანიზმების ნებისმიერი თანასაზო-გადოება განასხეავებენ ზოოცენოზებს (ცხოველების თანასაზოგადოებებს), ფიტოცენოზებს (მცენარეების თანასა-ზოგადოებებს), მიკრობოცენოზებს (მიკროორგანიზმების თანასაზო-გადოებებს) და სხვა. იხ. ბიოცენოზი.

ცენტრალური ნერვული სის-ტემა (systema nervosum centrale) - ნერვული სისტემის ძირითადი ნაწილი,

რომელიც შედგება თავის ტვინისა და ზურგის ტვინისაგან აფერენტული (მგძნობიარე) ნერვული ბოჭკოები გადასცემენ აგზნებას პერიფერიული რეცპტორებიდან ცენტრალურ ნერვულ სისტემას, ხოლო ეფერენტული (სამძიარე) - ცენტრალური ნერვული სისტემის შესაბამის შემსრულებელ ორგანოებს აფერენტული და ეფერენ-ტული ნერვული ბოჭკოები ქმნიან რეფლექსურ რკალს.

ცენტრიოლეზი (ლათ. centrum ცენტრი) - უჯრედის ცენტრის ანუ ცენტროსომის შემადგენელი ნაწილები, რომლებიც წარმოადგენენ მკერძიე სხეულაკებს ისინი უშუალოდ მონაწი-ლეობენ უჯრედის გაყოფაში. პროფა-ზაში რედუპლიცირებული ცენტრიო-ლები შორდებიან ერთმანეთს და მიმართებიან რა უჯრედის სხეუდასხვა პოლუსებისაკენ, ქმნიან გაყოფის თითისტარას. აღნიშნული ტერმინი შემოსადაზებულია ბ.მ.პირის მიერ 1895 წელს.

ცენტრიოზუზა (ლათ. centralis შუა, შუაგულისა, faga სირბილი, გაქცევა) - აპარატი, რომელიც ცენტრიდანული ძალების მეშვეობით ახდენს ნარევის მექანიკურ დანაწევრებას შემადგენელ ნაწილებად (მაგ., სისხლის დაყოფა შემადგენელ კომპონენტებად).

ცენტრომერა (ლათ. centrum ცენტრი, ბერძნ. micros ნაწილი) - იგივე კინეტოქოო. ქრომოსომებსან, ცენტრო-ოლებთან და აქრომატულ ძაფებთან ერთად ქმნიან მიტოზურ აპარატს. ცენტრომერები, რომლებიც მკერძიე, სფერული ფორმის სხეულაკებია და ლოკალიზებული არიან ქრომოსომების სხეუდასხვა უბნებში, წარმარავენ მათ მოძრაობებს მიტოზის პროცესში. ჩვეულებრივ ყოველი ქრომოსომა შეიცავს ერთ ცენტრომერას. ტერმინი შემოსადაზებულია ლარლინბერტონის

მიერ 1937 წელს.

ცენტროსომა (ლათ. centrum ცენტრი, ბერძ. soma სხეული) - იგივე უჯრედის ცენტრი უჯრედის ორგანო-იდი, რომელიც შედგება ორი ცენტრო-ოლისაგან. ცენტროსომის ფუნქცია დაკავშირებულია უჯრედის გაყოფა-სასან.

ცერებრული (ლათ. cerebrum თავის ტვინი) - ტვინისა (მაგ. ცერუ-ბრული მოელენები რაიმე დაავადების დროს).

ცესტოდები (Cestoda) - იგივე ლენტისებური ანუ თასმისებური ჭიები (იხ.).

ცვალებადობა - ორგანიზმის ათვისება, შეიძინოს ახალი ნიშან-თვისებები. გამოიხატება ცოცხალი ორგანიზმების ნებისმიერი (მორფო-ლოგიური, ფუნქციური და სხე.) ცვლილებების უნარით. ცვალებადობა შეიძლება იყოს მემკვიდრული (გენო-ტიპური) და არამემკვიდრული (მოდო-ფიკაციური).

ცილი - ცილის მუშა ფუნქციები ცილის ჯირკვლებში გამოიმუშავენ. იგი შეიცავს რაჟულ ზეიებს, ნახშირ-წყალბადებს, ორგანულ მჟავებს, სხე-დასხევა სპირტებს, მცენარულ პო-მენტებს, ფისებს, მინერალურ და არომატულ ნივთიერებებს, წყალს და სხევა ფართო გამოყენება აქვს კემორ-გამშულობაში, ავიაციაში, გემამშე-ნებლობაში, პარფიუმერიაში, სპორტსა და მედიცინაში (კერძოდ, ფიციანი საფლის დაღებეთი მიღწეულია მნი-შენლოვანი დადებითი შედეგები ბრონქული ასთმის და ჰიპოთიტი-ს შემთხვევებში გარდა ამისა, იგი ხელს უწყობს მხედველობის გაუმჯობე-სებას და სხევა).

ციანოზი (ბერძ. kyaneos მუქი ლურჯი) - კანისა და ლორწოვანი გა-

რების ლურჯი შეფერილობა. გამო-წვეულია სისხლში ნახშირორჟანგის ჭარბი დაგროვებითა ეწური შეგუების, გულის თანდაყოლილი მანკისა და სხევა შემთხვევებში.

ციკლომორფოზი (ბერძ. kyklos წრე, morphe სახე, ფორმა) - მორფო-ლოგიური და ფუნქციური თავისებუ-რებების მქონე საობების პერიოდული, სეზონური მონაცვლეობა. განპირობ-ებულია გარემოს ფაქტორებითა აღნიშ-ნული პროცესი დამახასიათებელია ციბრუტელებისა და დაფნიებისასათვის.

ციკლოპები (Cyclopidae) - ფეხსახ-სრიანების ტიპის მტკნარი წყლის კიბოსნაირები. ზოგიერთი მათგანი განიერი სოლიტერის და რიშტის შუალედური მასპინძელია.

ციკლოსპორინი A - ანტიდეპრე-სანტია. იყენებენ სიმსივნეების, აეტრომუნური რეაქციების, ალოტრა-ნსპლანტაციების და სხევა შემთხვე-ვებში, პაციენტის იმუნური სტატუსის დასაქვეითებლად. ამ ანტიბიოტიკის პროდუცენტია უმდაბლესი სოკო Tolypocladium inflatum.

ცილი - მალაქოლოგიკული ორ-განული ნივთიერებებია, რომელსა შემადგენლობაში შედის გარკვეული თანმიმდევრობით შეკავშირებული ამინომჟავები. განასხეავენ მარტივ (პროტეინები) და რაჟულ (პროტეიდები) ცილებს აღნიშნული მაკრომოლე-კულები უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობენ ორგანიზმის სტრუქტურასა და ცხოველმოქმედებაში. ცილები ასრულებენ სამშენებლო, კატალიზურ, სატრანსპორტო, სასოფნალო, დამცვე-ლობით, კვებით, მამოძრავებელ, ენერ-გეტიკულ და პორმონულ ფუნქციებს. არჩევენ ცილის მოლეკულის ორგანი-ზაციის პირველად, მეორეულ, მესა-მეულ და მეოთხეულ სტრუქტურებს.

ცილიარული მიკეპლაზა (ინგლ. cilia წაშწამა) - წაშწამების მოქმედების ინტენსიუობის დაქვეითება ან გაძლიერება.

ციმბირის წყლული (anthrax) - მწვევე ინფექციური დაავადება, ანაროპოზონოზია. გამომწვევეია *Bacillus anthracis*, რომელიც წარმოქმნის სპორებს. ისინი წლობით ინახებიან ნიადაგში დასენიანების წყაროა ავადმყოფი ცხოველები. განასხვავებენ ციმბირის წყლულის კანის, ნაწლავისა და ფილტვის ფორმებს.

ციწიწი (ბერძ. kynismos) - ეთიკური ნორმებისადმი და წესიერებისადმი საეხედურო, დამცინავე, აბუჩადამბლები დამოკიდებულება.

ცირკაღული რითმები (ლათ. circa ახლოს, dies დღე) - ბიოლოგიური პროცესების და მოვლენების ინტენსიუობისა და ხასიათის განმეორებადი ცვლილებები, რომლის პერიოდიც შეადგენს 20-დან 28 საათს. ხშირად ცირკადულ რითმებს სადღელამისო რითმებს მიაკუთვნებენ.

ცირკულაცია (ლათ. circulatio) - წრიული მოძრაობა (მაგ., სისხლის).

ციროზი (ბერძ. kirros ყვითელი, ქარისებრი) - რომელიმე ორგანოს (მაგ., ღვიძლის) პარენქიმის ჩანაცვლება შემავსებელი ქსოვილით, რაც არღვევს ამ ორგანოს ფუნქციას და იწვევს მის უქმარისობას. ციროზს განაპირობებს ანთუზითი და დისტროფული პროცესები. აგრეთვე ტოქსიკური ზემოქმედებანი. ერთად მკურნალობის ეფექტური საშუალებაა „ლაზერინი“ (როგორც პეპატოპროტექტორი).

ცირცელი (*Sorbus aucuparia*) - ხემცვენარეა, ზოგჯერ კი ბუჩქი. შეიცავს ასკორბინის მჟავას, ბიოფლავონოიდებს, ვიურის ზეას, მწარე და მარიმლავ ნივთიერებებს, შაქრებს,

ვაშლის, ლიმონის მჟაეებს, სპირტს, კაროტინს, ანტიბაქტერიულ ნივთიერებებს და სხვა. იყენებენ როგორც პოლივიტამინურ საშუალებას ავიტამინოზების დროს. გაანინა შარდმდენი, საფადარაათო და მადის აღმძვრელი თვისებები.

ცისპარა (*Levisticum officinalis*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს სახამებელს, შაქრებს, ვაშლის მჟავას, კუმარინს, ფისებს, ვიურის ზეას, მარიმლავ ნივთიერებებს და სხვა. ფესვი გამოიყენება როგორც შარდმდენი, მადის აღმძვრელი და საჭმლის მონელების გამაუმჯობესებელი საშუალება. იყენებენ თირკმლების დაავადებების (გარდა ანთუზითი პროცესების), კუჭის პათოლოგიების, ბრონქიტის, ნერვული დაავადებების, ისტერიის დროს, აგრეთვე როგორც ჭიების საწინააღმდეგო და ოფლმდენ საშუალებას.

ცისტა (ლათ. cystis ბუშტი) - 1. სხედასხვა შიგთავსის (სითხის ან ფაფისებრი მასის) შემცველი მკეროვადლიანი სიმსიენისმაგვარი წარმონაქმნი. 2. მრავალი უმარტივესის არახელსაყრელ პირობებში არსებობის ფორმა. გაანინა მკერივი და სქელი გარსი.

ცისტიტი (ბერძ. kystis ბუშტი, itis ანთება) - შარდის ბუშტის ანთება.

ცისტიტორკი (ბერძ. kystis ბუშტი, koikos კუდი) - ცესტოდების ანუ სასმისებური ჭიების ფინა, რომელსაც გაანინა ბუშტის ფორმა შიგნით ჩაბრუნებული სკოლექსისი (იხ.).

ცისტრონი - სტრუქტურული გენი, რომელიც ყოველ სპეციფიკურ ცილაში ამინომჟაეების საანმომდევრობას განსაზღვრავს. 2. მედიკამენტი, რომელიც გამოიყენება შარდკენჭოვანი დაავადებების დროს.

ციტლარქიტექტონიკა (ბერძნ. kylos უჯრედი, architekton მშენებელი) - უჯრედების ტოპოგრაფიული საეი-სებურებების და ურთიერთგანლაგების შესწავლა.

ციტლგენეზი (ბერძნ. kylos უჯრედი, genesis განვითარება) - უჯრედების განვითარება. არჩევენ სქესობრივ და სომატურ ციტოგენეზს.

ციტლგენეტიკა (ბერძნ. kylos უჯრედი, genetikos წარმოშობასთან დაკავშირებული) - გენეტიკის დარგი, რომელიც სწავლობს მემკვიდრეობის და ცვალებადობის კანონზომიერებებს უჯრედებისა და სუბუჯრედული სტრუქტურების (უმთავრესად ქრომოსომების) დონეზე ციტოგენეტიკა სწავლობს ქრომოსომების მორფოლოგიას, ფუნქციას, სტრუქტურულ და ქიმიურ ორგანიზაციას, რისთვისაც იყენებს გენეტიკისა და ციტოლოგიის მეთოდებს. მკვიდროდა დაკავშირებული გენეტიკისა და ციტოლოგიის დარგებთან: მოლეკულურ გენეტიკასთან, ციტოქინიზისთან, კაროლოგიასთან, კაროსისტემატიკასთან და სხვა.

ციტლგენეტიკური კეტრო-გენერობა (ბერძნ. kylos უჯრედი, genetikos წარმოშობასთან დაკავშირებული, heteros სხვა, gennao წარმოევობ) - სიმსიენის სუბსტრატი, რომელიც შედგება ციტოგენეტიკურად (სხვადასხვა ქრომოსომების ნაკრების მქონე) განსხვავებული უჯრედებისაგან.

ციტლგონია (ბერძნ. kylos უჯრედი, gone ჩასახვა) - სქესობრივი და უსქესო გამრავლება ერთ უჯრედის მეშვეობით. ციტოგონია მოიცავს ერთუჯრედიანი ორგანიზმების გაყოფას, სპორების წარმოქმნას და სქესობრივ გამრავლებას.

ციტლმეტროქსია (ბერძნ. kylos უჯრედი, lysis დაშლა) - დარღვევა.

დაზიანება) - ბოლოგოური, ქიმიური და ფიზიკური აგენტებით გამოწვეული უჯრედების დაზიანება, უჯრედის სრულ დაშლამდე იგივე უჯრედის სიკვდილი.

ციტლმდგენობა (ბერძნ. kylos უჯრედი, diagnosis გამოცნობა) - უჯრედული ელემენტების მიკროსკოპული გამოკვლევის შედეგად ამა თუ იმ დაავადების დიაგნოზის დადგენა.

ციტლმელოზია (ბერძნ. kylos უჯრედი, oikos ადგილსამყოფელი, logos მოძღვრება) - ციტოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს გარემოს პირობებთან უჯრედების ადაპტაციის კანონზომიერებებს.

ციტლზი (ბერძნ. kylos უჯრედი, osis მდგომარეობა) - ნივთიერებათა ტრანსპორტი უჯრედში პანოციტოზისა და ფაგოციტოზის მეშვეობით არჩევენ ენდოციტოზსა (ნიუთიერების შესვლა უჯრედში) და ეზოციტოზს (ნივთიერების გამოსვლა უჯრედიდან).

ციტლზინი - პეტროციკლური შენაერთი, პირიმინის წარმოებული (ფუძე), რომელიც შედის ნუკლეინის მუაეების შემადგენლობაში.

ციტლქინეზი (ბერძნ. kylos უჯრედი, kinesis მოძრაობა) - მიტოზის ტელოფაზის ბოლოს უჯრედის გაყოფის (ციტორაზმის გატინების) პროცესი ორი შეიღეული უჯრედის წარმოქმნით, ამ ტერმინის გარდა ხშირად იყენებენ „ციტოტომიას“ (იხ.) ან „პლანზოტომიას“.

ციტლლიზი (ბერძნ. kylos უჯრედი, lysis დაშლა) - უჯრედის სტრუქტურის რღვევისა და დაშლის პროცესი.

ციტლლიზინი (ბერძნ. kylos უჯრედი, lysis დაშლა) - სისხლის შრატის ანტისხეული, რომელსაც კომ-

პლემენტის (აღექსინის) საშუალებით სამიზნე-უჯრედის დაშლის უნარი გააჩნია. უჯრედების დამშლელი შხამიანი ნივთიერებანი (მაგ., გველის შხამი).

ციტოლოგია (ბერძნ. kytos უჯრედი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება უჯრედების აგებულების, განვითარებისა და ფუნქციონირების შესახებ. მთელ რიგ ბიოლოგიურ დისციპლინებში ცენტრალური ადგილი უჭირავს. ციტოლოგია შემადგენელი ნაწილია ცხოველების პისტოლოგიის, მცენარეების ანატომიის, ბაქტერიოლოგიის და მეცნიერების სხვა დარგებისა.

ციტომაგალოვირუსი (ბერძნ. kytos უჯრედი, megas დიდი, ლათ. virus შხამი) - დნმ-ს შემცველი ვირუსი ფორმიითა და ზომით, პერაქსის ვირუსების მსგავსია ადამიანსა და ცხოველებში იწვევს მრავალბირთვიან გვანტური უჯრედების (პოლიკარიოციტების) წარმოქმნას. შესაძლებელია ზოგიერთ შემთხვევაში გამოიწვიოს შექნილი იმუნოდეფიციტის სინდრომის (შიძს-ის) განვითარებაც.

ციტომორფოზი (ბერძნ. kytos უჯრედი, morphe ფორმა) - ციტოპლაზმის სტრუქტურული ცვლილებები უჯრედის განვითარების პროცესში. უჯრედის ინდივიდუალური განვითარების ისტორია.

ციტოპათოლოგია (ბერძნ. kytos უჯრედი, pathos ტანჯვა, ავადმყოფობა, logos მოძღვრება) - ზოგად პათოლოგიურ პროცესსა შესწავლა უჯრედულ დონეზე ციტოლოგიის დარგი, რომელიც შეისწავლის ცალკეულ უჯრედსა პათოლოგიურ ცვლილებებს.

ციტოპლაზმა (ბერძნ. kytos უჯრედი, plasma გამონადერწი, გაფორმებული) - უჯრედის პლაზმურ მემბრანასა და ბირთვს შორის არსე-

ბული ყველა ორგანოიდი მატრიქსთან (იხ.) ერთად. წარმოადგენს მაღალმოწესრიგებულ, მრავალფაზიან კოლოიდურ სისტემას.

ციტოპლაზმური ღაჩეპევიდ-რიბა (ბერძნ. kytos უჯრედი, plasma გამონადერწი, გაფორმებული) - ციტოპლაზმაში ლოკალიზებული ფაქტორების განპირობებული ორგანიზმის მატერიალური სტრუქტურების და ფუნქციური თვისებების მემკვიდრეობითობა. აღნიშნული ფაქტორების (პლაზმოგენების ანუ ბირთვარეშე გენების) ერთიანობა ქმნის პლაზმონს, ანალოგიურად იმისა, როგორც ქრომოსომების ერთიანობა წარმოადგენს გენომს. პლაზმოგენები (იხ.) ლოკალიზებული არიან უჯრედის თვითწარმოქმნულ ორგანოიდებში - მიტოქონდრიებში და პლასტიდებში. პლაზმოგენების გადაცემა მხოლოდ მდედრობითი გამეტის მეშვეობით ხდება. სინონიმი: ბირთვისგარეშე არაქრომოსომული, პლაზმური დამემკვიდრება.

ციტოპოეზი (ბერძნ. kytos უჯრედი, poieo წარმოექმნი) - უჯრედების წარმოქმნა-განვითარების პროცესი (მაგ., სისხლის უჯრედების წარმოქმნა).

ციტოპროლიფერაცია (ბერძნ. kytos უჯრედი, ლათ. proles შამამავლობა, fero მომაქვს) - სხედასხვა ბუნების ფაქტორებისა და აგენტებით გამოწვეული უჯრედების ინტენსიური გამრავლება როგორც in vivo, ასევე ქსოვილსა კულტურაში (ციტოლესტრუქციის საწინააღმდეგო ცნება).

ციტოსაპიტროფტომეტრი (ბერძნ. kytos უჯრედი, ლათ. spec-trum ხედავ, ბერძნ. phos სინათლე, metron ზომა) - უჯრედის ქიმიური შემადგენლობის (კერძოდ, S-ფაზაში დნმ-ს რაოდენობის) შესწავლის მეთოდი, რაც ეყრდნობა ამა თუ იმ

ნივთიერების მიერ განსაზღვრული სიგრძის ტალღების მქონე სხივების შერევისით შესაწყობის უნარს.

ციტოტომია (ბერძნ. kytos უჯრედი, anatome გაჭრა) - მიტოზის შემდეგ პლაზმურ მემბრანაზე ტიხრის წარმოქმნა და უჯრედის გაყოფა ორ შეიღეულ უჯრედად. იგივე ციტოტინეზი.

ციტოტოქსიკრობა (ბერძნ. kytos უჯრედი, toxikon შხამი) - განსაზღვრული ტიპის უჯრედების, მაგ. კიბურების ტოქსიკური მოქმედება სამიზნე-უჯრედებზე.

ციტოფაგია (ბერძნ. kytos უჯრედი, phago ეჭამ, ეშთანაქე) - ერთ-ერთი უჯრედის მიერ მეორე უჯრედის შთანაქმა. ამ პროცესის შედეგი შეიძლება იყოს: შთანაქმული უჯრედის მონელება, კარიოგამია (იხ.) და ა.შ. იხ. ემპერიოფაგია.

ციტოქიმია (ბერძნ. kytos უჯრედი, chemia ქიმია) - ციტოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს უჯრედისა და მისი კომპონენტების ქიმიურ შემადგენლობას, აგრეთვე უჯრედის ცხოველქმედების საფუძველში არსებულ ქიმიურ რეაქციებსა და ცვლის პროცესებს.

ციტორჩონხი (ბერძნ. kytos უჯრედი, ჩონჩხი ბერძნ. skeletos გამომშრალი) - ყველა ეუკარიოტის აუცილებელი შემადგენელი კომპონენტია. წარმოადგენს უჯრედის ციტოპლაზმის სხედასხეა მიმართულებით გადამკვეთი ძაფების - მიკროფილამენტების, მიკრომილაკების და შუალედური ფილამენტების რთულ ბადისებრ სტრუქტურას, რაც უზრუნველყოფს უჯრედის ფორმის შენარჩუნებას.

ციტრუსები (Citrus) - მარადმწვანე მცენარეებია ციტრუსებს მიეკუთვნებიან

ლიმონი, ფორაოხალი, მანდარინი და სხვა საქართველოში ციტრუსები დიდ მოსავალს იძლევა. განსაკუთრებით ზღვისპირეთში. ნაყოფსა და ყვეილს იყენებენ თერაპიებისა და კვების წარმოებაში. შეიცავენ ასკორბინის, ლიმონის მჟავეებს, ბიოფლავონოიდებს და სხვა. იყენებენ პიპო-და ავიტამინოზების, ანსებიითი პროცესების შემახვევაში და ა.შ.

ცნება (praeceptio) - აზროვნების ერთ-ერთი ლოგიკური ფორმა. განზოგადების უმაღლესი დონე მისი მეშვეობით ხდება რაიმე მოვლენის, საგნის, ობიექტური სინამდვილის და ა.შ. შემეცნება.

ცოფი (rabies) - იგივე ჰიდროფობია მწვევე ვირუსული დაავადებაა. მიეკუთვნება ანარაპოზოინოზებსა ადამიანს ვირუსი გადაეცემა დაავადებული ცხოველების კბენისას ნერწყვის საშუალებით ხასიათდება ცენტრალური ნერვული სისტემის დაზიანებითა აზნებითა, სასუნთქი და საყლაპავი მუსკულატურის კრუნჩხვებითა და დამბლით. დაავადება უფრო ხშირად გადაეცემა ძაღლებს. ლ.პასტერმა შემუშავა ამ დაავადების საეტიოლოგიური პროფილაქტიკური აცრები (ვაქცინა და შრატე), რასაც მალალი ეფექტურობა ახასიათებს ადამიანიდან ადამიანზე დაავადების გადაცემა თუორიულად შესაძლებელია ნერწყვის საშუალებით.

ციტხალი მატერიის ორგანო-ზაციის ორგანიზმების ერთიანობა საშუალებას იძლევა აიგოს ცოცხალი მატერიის ორგანიზაციის დონების ზოგადი სისტემა განასხევენ სიცოცხლის სტრუქტურული ორგანიზაციის შემდეგ დონეებს: 1. მოლეკულური; 2. სუბუჯრედული; 3. უჯრედული; 4. ქსოვილურ-ორგანული; 5. ორგანიზმული; 6. სასუბორუ-პოპულაციური; 7. ბიოცენოზური; 8. ბიოგეოცე-

ნოზურა და ღბიოსფერული. სიცოცხლის ორგანიზაციის ყველა განხილული ღონე. მოუხედავად იმისა, რომ ხასიათდება თავისი სპეციფიკური პროცესებითა და ნიშან-თვისებებით, ღრმადაა ერთმანეთსა და დაკავშირებული და იძლევა სიცოცხლის ერთიან სურათს.

სრამლი (lacrima) - საცრემლე ჯირკვლიდან გამოყოფილი სეკრეტი, რომელსაც თვალისსათვის დამცველობითი მნიშვნელობა გააჩნია. შეიცავს ბაქტერიციდულ ფერმენტ ღიზოციმს.

სრუ პარაზიტები (ბერძ. parasitos მუქახორა) - უხერხემლო ცხოველები, რომლებიც შემსხვევით ხედებიან ადამიანსა და ცხოველის ორგანიზმში. იქ ისინი ღროის გარკვეული ინტერვალის განმავლობაში რჩებიან და მასში მდებარე ორგანიზმისათვის მოაქვს ზიანი. მაგ., ოსახის ბუხის მატლები შეიძლება მოხდნენ ადამიანის საჭმლის მომწელებელ არხში, იცხოვრონ იქ და გამოიწვიონ დაზიანებები.

სუსუგამუსი (tsuisugamushi) - ადამიანის მწვავე დაავადება, რომელიც ხასიათდება ბუნებრივ-კეროვანი გავრცელებით. მიეკუთვნება რიკეტსიოზების ჯგუფს. რიკეტსიის გადამტანია ინფიცირებული ტიპა. დაავადების ამოცნობა ხდება სეროდიაგნოსტიკის საშუალებით. პროფილაქტიკის ღონისძიებებია: დერატიზაცია, დეზინსექცია - ინფექციის გავრცელების ბუნებრივ კერებში.

"სხელი წირტილი" - მონაკვეთი, სადაც მუტაციების (ან რეკომბინაციების) წარმოქმნის სიხშირე მეტად მაღალია.

სხენის წაბლი (Aesculus hippocastanum) - ხემცენარეა. უფრო იშვიათად კი ბუჩქი. ქერქის ექსტრაქტს იყენებენ ბუასილის. ენების გაფარ-

თაობის, სარომბოფლებიტის, ასეურ-სკლეროზის და სხვა მდგომარეობების შემსახვევად.

სხვირისატხელა (Adonis vernalis) - იგივე აღონისი. ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს გულის გლიკოზიდებს, საპონინს, ფიტოსტერინს, კუმარინს და სხვა. გააჩნია კარდიოტონური ეფექტი. სედატიური, დიურეზული მოქმედება და სხვა ცხერიისატხელას გლიკოზიდებს იყენებენ გულის ქრონიკული უკმარისობის, ნევროზების, უძილობისა და ეპილეფსიის შემსახვევებში. იყენებენ აგრეთვე როგორც ნერეული სისტემის დამამშვიდებელ საშუალებას.

სხიმოვანი სხაული - მწერებსა და მრავალფეხების სხეულში არსებული შემაერსებელქსოვილოვანი წარმონაქმნი. მისი ფუნქციაა საკვები ნივთიერებების დაგროვება და გამოყოფა.

სხოველები (Animalia. Fauna) - ცხოველების სამეფო წარმოადგენს ორგანული სამყაროს ერთ-ერთ ყველაზე უფრო დიდ და მრავალრიცხოვან ერთეულს. ისინი წარმოიშენენ დაახლოებით 11,5 მილიარდი წლის წინაა. ხასიათებიან კვების პეტეროტროფული ტიპით, სიერცეში აქტიური გადაადგილებით და სხვა. სამედიცინო-ბიოლოგიური კვლევისათვის ცხოველების ყველა ჯგუფი შეადგენს გარკვეული ინტერესის სფეროს. ბიოლოგიაში, მედიცინასა და ევტერინარიაში ყურადღებას იპყრობს გნოტობიონტური ცხოველები. ეს უკანასკნელნი თავისუფალნი არიან მიკროფლორისაგან და სხედასხვა ექსპერიმენტში დაპროგრამებული გამომწევეების მტარებელნი არიან. მემკვიდრული ეტიოლოგიის დაავადებების, კიბოს და სხვა პათოლოგიების შემსახვევებში გამოიყენება

ინბრელები ცხოველები, რომლებსაც იღებენ ახლო ნაოსნაური შეჯვარების საშუალებით, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებენ შხამიანი ცხოველები.

ცხოველების აგრესიული მოქმედება - ცხოველის აქცია თავისივე ან სხვა სახეობის ინდივიდის მიმართ, რასაც თან ახლავს უკანასკნელის დაშინება, დათრგუნვა ან ტრაუმის მიყენება, ზოგჯერ სასიკვდილო შედეგითაც კი. შიდასახეობრივი აგრესია ხელს უწყობს ეოლოგოური იზოლაციის ფორმირებას და ხშირად ონტოგენეზის ადრეულ ფაზებში ელინდება მტაცებელი ფრინველის მოზრდილი მარსულების აგრესია უფრო სუსტების მიმართ, ხშირად უკანასკნელსა დაღუპულით მთავრდება (კინიზში). აგრესიის ნიადაგზე შესაძლებელია ადგილი აქონდეს ზრდასრული ინდივიდების მიერ პატარების მოკვლას (ინფანტიციდი) და ა.შ.

ცხოველების მიგრაცია (ლათ. migratio გადასახლება, გადაადგილება) - ცხოველების პერიოდული ან არაპერიოდული, პირიზონტალური ან ვერტიკალური გადაადგილება მათი ადგილსამყოფელის გარეშე. ცხოველების მიგრაციას ადგილი აქვს მათი არსებობის პირობების შეცვლასთან ან მათ მიერ განვითარების ციკლის გავლასთან დაკავშირებით (ონტოგენური მიგრაცია). ცხოველების მიგრაცია შეიძლება იყოს პასიური (მაგმდინარის გველსავეზას ლიფსიტები გოლფსტრიმის დინებას სარგასის ზღვიდან ევროპის ნაპირებთან გადაქვის 7-8 ათასი კმ მანძილზე) და აქტიური (აზოური კლდეა გადადგურენი ფრინველები და ა.შ.).

ცხოველების მონიშვნა - ცხოველების ნებისმიერი მარკირება (ნიშანდება) რგოლების, მტკაღის ან

პლასტმასის ნიშნებით, მონიშნული ატომებით, საღებავებით, რადიოაღმცემებით და ა.შ., რაც საშუალებას იძლევა ბუნებაში გაეარჩიოს ერთი ინდივიდი ან ინდივიდების ჯგუფი სხვებისაგან, რათა შეესწავლოს მათი გადაადგილება, ურთიერთდამოკიდებულება, სიცოცხლის ხანგრძლიობა და ა.შ.

ძ

ძალღუპროქმან (*Solanum nigrum*)- ერთწლიანი სარეველა მცენარეა. შეიცავს ასკობინის მუცავს, A ვიტამინს, გლიკოალკალიდ სოლანინს, რომელსაც შხამიანი თვისებები ახასიათებს ღვიძლის მუცავს და კაროტინს ნახარშს იყენებენ ქრონიკული სურდოს, მიძმე თავის ტკივილისა და ყურის ტკივილის, შარდის ბუშტის სპაზმის, კუჭის ტკივილის, პოდაგრის, რემმატიზმის, ბრონქული ასთმის, სპაზმური ხველების შემთხვევებში.

ძახველი (*Viburnum opulus*) - დატოტვილი ბუჩქია. შეიცავს ორგანულ მუცავებს, K ვიტამინს, მარილმღავ, მწარე და ფისოვან ნივთიერებებს, შაქრებს, ასკობინის მუცავს, ცხიმოვან ზეთს. გააჩნია ტკივილგამაყუჩებელი, ანტისეპტიკური, იმუნოტაზური თვისებები. გამოიყენება ისტერიის, მტკივნეული მენსტრუაციების დროს აგრეთვე როგორც ციების საწინააღმდეგო საშუალება. მცენარის ნაყოფი აძლიერებს გულის შეკუმშვებს და დიურეზს იყენებენ აგრეთვე როგორც ოფლმდენ, საფარარაო, სასაქმებელ

საშუალებას და ა.შ.

ძვალბი (os) - ძელოვანი ქსოვილი-საგან აგებული საყრდენი ორგანო. გარედან დაფარულია ძელისაზრდელსაი. ხოლო შიგნისა ღრუებში შეიცავს ძელის ტენის. მიეკუთვნება შემავრთებელ ქსოვილსა რიცხვს. წარმოქმნილია როგორც ორგანული, ასევე არაორგანული ნაერთებისაგან.

ძვლის ტიმი (medulla ossium) - ხერხემლიანი ცხოველების ძვლების ღრუების ამომესები ქსოვილი. განასხევებენ წითელ და ყვითელ ძელის ტენის ძელის წითელი ტენი შენარჩუნებულია მთელი სიცოცხლის მანძილზე ნეკნებში, მკერდის ძელში, თავის ქალას ძვლებში, მალბში, მენჯში, ლულვანი ძვლების ეპიფიზებში. ძელის წითელ ტენს გააჩნია სისხლწარმოქმნელი და იმუნური ფუნქციები.

ძილი (somnus) - ცხოველისა და ადამიანის ორგანიზმის მოსვენების პერიოდული მდგომარეობა ახასიათებს თავის ტენის დიდი ნახევარსფეროების ქერქის აქტივობის დაქვეითება და გარემოსთან კონტაქტის შეწყვეტა. ფიზიოლოგიური (ბუნებრივი) ძილის გარდა არჩევენ ნარკოზულ ძილს (რომელიც ვითარდება ნარკოზის პირობებში და საძილე საშუალებათა მიღების შედეგად), პიანოზურ ძილს, საღაას ძილს და სხვა დადგენილია, რომ ძილი მოიცავს ნელ და სწრაფ ფაზებს. თავის ტენის სისხლით მომარაგება და ჟანგბადის შთანსქმნა ძილის დროს, სიფიზილის მდგომარეობასთან შედარებით, ნაკლები არ არის.

ძირტკბილა (Glycyrrhiza glabra) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შეიცავს ტრიტერპენის საპონინს, ფლავონოიდებს, სახამებელს, საქაროზას, გლუკოზას, ლორწოს, ასკობინის მჟავას და სხვა. გააჩნია სპაზმო-

ლიზური, ქოლინოლიზური, ანტიპისტამინური ათვისებები, ხელს უწყობს კუჭის და თორმეტგოჯა ნაწლავის წყლულების შეხორცებას. ძირტკლას პრეპარატები გამოიყენება სასუნსაქი გზების პათოლოგიების, ქრონიკული ყაბზობების შემსახვევაში, აგრესიე როგორც ამოსახველებელი და შარდმდენი საშუალება.

ძირხვინა - მცენარის გამსხვილებული, ხორცოვანი ფესვი, რომელიც დიდი რაოდენობით შეიცავს სამარაგო საკვებ ნივთიერებებს.

ძიძლი (Melilotus officinalis) - ორწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. სამკურნალოდ გამოიყენება მიწისზედა ნაწილები. შეიცავს ნივთიერება კუმარინს, აგრესიე მელილოტინს იყენებენ როგორც ამოსახველებელ საშუალებას ქრონიკული ბრონქიტის დროს, არბილებს რემატულ და სიმსივნურ გამაგრებებს. საფენები გამოიყენება ძირმაგარების და ჭრილობების მოსაშუშებლად.

ძიძმწიფრე (Mammalia) - ხერხემლიანების ერთ-ერთი კლასია. სუნსქავენ ფილტვებითა, გული ოთხგანყოფილებიანი აქვს. ზოგიერთი ძუძუმწოვარი ორიენტაციას ახდენს ექოლოკაციის საშუალებით. თბილსისხლიანებია. ახასიათებს შთამომავლობაზე ზრუნვა. ზოგიერთ მათგანს გააჩნია სამედიცინო მნიშვნელობა (კაშალოტის სპერმაცეტი, ირმების ღოჭი, შინაური ცხოველების ენდოკრინული ორგანოები და სხვა). ძუძუმწოვრების ზოგიერთი წარმომადგენელი სხედასხვა ინფექციური და ინფაზური დაავადებების, მაგ., ცოფის, ბრუცელოზის, ტოქსოპლაზმოზის, ტრიქინელოზის, ციმბირის წყლულის, თურქული და სხვ. გადაიტანება.

წახლი (*Castanea sativa*) - ხემცუნარეა. შეიცავს ნახშირწყლებს, ცილებს, ორგანულ მჟავეებს, პექტინებს, B, C, K ვიტამინებს, ცხიმოვან მჟავეებს, მთარიმლავე ნივთიერებებს. გააჩნია ანტიეპროკოზული, ანტიასკროსკლეროზული და სხვა თვისებები. ყვავილების წვენი გამოიყენება ვენების გაგანიერების დროს, ფოსფორის ექსტრაქტი-ყოვანახეულს წინააღმდეგ, ხოლო ნაყოფებისაგან დამზადებული პრეპარატებით, მკურნალობენ თრომბოფლებიტს, ასკროსკლეროზს, მიოკარდიუმის ინფარქტს და სხვა.

წალიძა (*Polygonum hydropiper*) - ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ფლავონოიდებს, მთარიმლავე ნივთიერებებს, A, C, D, E, K ვიტამინებს, ორგანულ მჟავეებს, გლიკოზიდებს. გააჩნია სისხლალმდგენელი, კაპილარული სისხლდენის შემამერებელი, სისხლის შედედების უნარის გამძლიერებელი თვისებები და სხვა. იყენებენ გინეკოლოგიურ პრაქტიკაში და კუჭნაწლავის ტრაქტში კაპილარული სისხლდენების შესაჩერებლად.

წამიწი (*Nicotiana rustica*) - ძალეყურძენასებრთა ოჯახის ბალახოვანი ერთწლიანი მცენარეა შეიცავს 1-10% ნიკოტინს და 15-20% ორგანულ მჟავეებს, მათ რიცხეში 10%-ზე მეტ ლიმონის მჟავეას. ფოსფორიდან ამზადებენ მასალას მოწვეისათვის, ნახარშით, ბანენ ცხერებს, გამოყოფენ ნიკოტინის მჟავეას ამ მცენარის თესლი შეიცავს 35-40%-მდე ცხიმოვან ზეთს, რასაც იყენებენ ლაქების და საპონის დასამზადებლად. ნიკოტინით მოწამელა

მწვეელებში იწვევს მთელი რიგი პათოლოგიური მოვლენების განვითარებას.

წითქლა (*morbilli*) - ბავშვთა ასაკის მწვეეე ინფექციური დაავადება, რომლის გამომწვევია ვირუსი ახასიათებს სპეციფიკური გამონაყარი, რომელიც მე-3-4 დღეს იწყება სახიდან და ერცელდება მთელ სხეულზე საინკუბაციო პერიოდი 7-10 დღეა. ერცელდება პეროვან-წვეთოვანი გზით. ინკუბაციის ბოლო დღეებში და პრევილ 2-3 დღეს ადამიანი დაავადების გადამდებია. იძლევა მყარ იმუნიტეტს.

წითქლი ქარი - იგივე ერიზოელასია მწვეეე ინფექციური დაავადებაა რომლის გამომწვევია სტრეპტოკოკი. ახასიათებს კანის თავისებური ანთება პროგნოზი კეთილსაიმედია.

წითქლი წიბნი - გაქრობისა და გადაშენების პირას მყოფი მცენარეებისა და ცხოველების ჩამონათვალი, ნუსხა, სადაც მოცემულია მათი ბიოლოგიის, გაერცელებისა და სხე მოკლე დოკუმენტური მონაცემები.

წითქრა (*rubcola*) - იგივე რუბოლა გადამდები ინფექციური დაავადებაა გამომწვევია რნმ-ის შემცველი, ტოგავირუსების ოჯახის, რუბიერუსების გერის დერმატოროპული ვირუსი. ვირუსს გააჩნია ტროპიზმი ემბრიონული ქსოვილისადმი, ადილად გადის პლაცენტურ ბარიერს და ნაყოფის ინფიცირებას იწვევს დაავადებისათვის დამახასიათებელია პერიფერიული ლიმფური კვანძების გადიდება და გამონაყარი. იძლევა მყარ იმუნიტეტს. ფეხბიძობის სხედასხეა პერიოდში (ტრიმესტრში) აღნიშნული ვირუსი ჩანასახსა და ნაყოფზე მოქმედებს ტერატოგენურად, კანცეროგენურად და სხეა.

წინაღკვეთი (*circumcisio*) - რელი-

გოური მოსაზრებებით) მუსულმანებსა და ებრაელებში მიღებული ადასი. რომლის მიხედვითაც ახდენენ მამაკაცის პენისის ჩუნის ნაწილობრივ მოკვეთას.

წიშმატურა (*Capsella bursa pastoris*)- ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ჯვაროსანთა ოჯახიდან. შეიცავს ფილოქინონებს, ქოლინს. მთავრად ნივთიერებებს, კალიუმს, ფლაეონის გლიკოზიდს, ასკორბინის, ეაშლის, ლიმონის, ლეინის და სხვა მჟავებს, აგრეთვე ფისებს. იყენებენ ფილტვის, თირკმლის, საშვილოსნოს, კუჭ-ნაწლავის სისხლდენების, ჭრილობების და ფალარაზის შემთხვევებში.

წლიური რგოლები - მცენარეებში: მერქნის, კერძოდ კი კამბიუმის ნამატ შრეებს წლიური რგოლები ეწოდება. მათი დათვლით შეიძლება დაუდგინოს მცენარის ასაკი. პირობები, რომელშიც იზრდებოდა მცენარე ამა თუ იმ წელს, აგრეთვე პერიოდის მხარეები (მაგ., ჩრდილოეთისამხრეთი). ღებვებში: ზოგიერთ ქსოვილში ყოველწლიურად განიხილი წარმონაქმნები (მაგ., აივების ქერცლში, მოლუსკების ნიჟარებში, ტუბუფორების ბრჭყალებში და ა.შ.). წლიური რგოლების საშუალებით შესაძლებელია დადგინდეს ქსოვილის ზრდის სეზონური ცვლილებები, ინდივიდის ასაკი.

წმინდა ხაზები - ლაბორატორიული ცხოველების ჯგუფი, რომელიც მიღებულია ხანგრძლივი ინბრინდინგის (იხ.) შედეგად. გამოარჩევიან მკვეთრად გამოხატული ერთგვაროვანი მემკვიდრეობითა წმინდა ხაზებს ფართო გამოყენება აქვთ მემკვიდრეობის და ცვალებადობის კანონზომიერებების, აგრეთვე ავთისებრიანი სიმსივნეების ზრდის შესწავლაში. იგივე ინბრედული ცხოველები.

წურბულა (*Hirudo medicinalis*)- იხ. სამედიცინო წურბულა.

წყალმანკი (*hydrops*)- სეროზული სისხის (ტრანსუდატის) დაგროვება ქსოვილებში, ორგანიზმის სიღრუებსა და პარენქიმულ ორგანოებში, განსაკუთრებით კანქვეშა ქსოვილში (ანასორკა), პლევრის ღრუში (ჰიდროთორაკსი), მუცლის ღრუში (ასციტი) და სხვა.

წყალმცენარეები (*Algae*)- უმდაბლესი, ავტოტროფული წყლის მცენარეების ჯგუფი, რომელიც შეიცავს ქლოროფილს და სხვა პიგმენტებს და ფოტოსინთეზის პროცესში გამოიმუშავებს ორგანულ ნივთიერებებს. განასხვავებენ ლურჯ-მწვანე, მწვანე, წაბლა, წითელ წყალმცენარეებს, დიატომებს და სხვა. მრავალი წყალმცენარე ჩამდინარე წყლების გასუფთავების მნიშვნელოვანი კომპონენტია. წყალმცენარეებიდან იღებენ სხვადასხვა მიკროორგანიზმების განვითარებისათვის გამოსადეგ საკვებ ნივთიერებას - აგარაგარს (იხ.), აგრეთვე საკვებ ფქვილს, რომელიც შეიცავს მიკროელემენტებს, იოდს და სხვა. დიატომებს იყენებენ ლეინის გასაფილტრად. წყალმცენარეებს სწავლობს მეცნიერება - ალგოლოგია. წყალმცენარეებისაგან განსხვავებით, წყლის მცენარეები მიეკუთვნებიან უმაღლეს მცენარეებს და იზრდებიან წყალში და წყალსატევების ნაპირებზე.

წყლის იელი (*Ledum polustre*)- მარადმწვანე ბუჩქია. გავრცელებულია ძირითადად ტუნდრაში. შეიცავს დიდი რაოდენობით ვიწროზეთებს. ფოთლებში შედის ანდრომედოტოქსინი, მთავრად ნივთიერებები, ფლაეონიდები, ვიტამინი C და სხვა. იყენებენ მწვანე და ქონიკული ბრონქიტის და ტუბერკულოზის დროს, ენტეროკოლიტის და გრიპის წინააღმდეგ. გამოიყენება

როგორც ინსექტიციდი. შხამიანი მცენარეა.

წყელქული (ulcus)- კანის ან ლორწოვანი გარსის და მათ ქვეშ განლაგებული ქსოვილების დეფექტი, რომლის შეხორცება, როგორც წესი, დარღვეული ან მნიშვნელოვნად შენელებულია. წყელული შეიძლება განვითარდეს სხედასხვა ფაქტორებითა- ნაწოლებითა, ინფრავიოლეტისა და სისხლის მიმოქცევის მოშლისა, ინფექციითა, დამწვრობითა, დასხივებით და სხვა.

წყურვილი (sitis; dipsa) - მდგომარეობა, რომელიც ვითარდება ორგანიზმში წყლის დეფიციტისას, აგრეთვე წყალსა და სისხლის მიწერალურ და ორგანულ ნივთიერებებს შორის ნორმალური შეფარდების დარღვევისას. ადგილი აქვს წყურვილის ცენტრის გაღიზიანებას თავის ტვინში.

ჭ

ჭაობი - დედამიწის ზედმეტად ტენიანი ადგილი და შესაბამისი ეკოსისტემა, რომელიც ხასიათდება მცენარეული გაუზრწნელი ნამარხი ნაშთების დაგროვებითა ზედა ფენებში. ჭაობი დიდ ტერიტორიებზე აწონასწორებს პიდროლოგიურ რეჟიმს, ბიოლოგიურ მიმოქცევას და ეკოლოგიურ ბალანსს. მსოფლიოში დაახლოებით 350 მლნ ჰექტარი ჭაობებს უჭირავს.

ჭაქი - ფუტკრის მიერ შეგროვილი ყვავილის მტკერი, რომელსაც იგი სასაზადოდ ამუშავებს. წარმოადგენს ფუტკრის ოჯახის სამარაგო ნივთიერებას. გამოიყენება მედიცინაში (იხ. ყვავილის მტკერი).

ჭიანჭველები (Formicoidea)- მიე-

უთენებიან მწერების კლასს, სიფრიფანაფრისიანების რუგს მაღალი ორგანიზაციის მწერებია მათ უწოდებენ „საზოგადოებრივ“ მწერებს მათში მკვეთრადაა გამოხატული პოლიმორფიზმი. არჩევენ - მდედრ, მამრ, მუშა ჭიანჭველებს და ჯარისკაცებს. მუშა ჭიანჭველებს ევალებათ ბუდეების აშენება, შამომავლობის მოვლა, მათი სუფთად შენახვა. ჯარისკაცები იცავენ ოჯახს. ცნობილია ბალის ჭიანჭველა (*Lasius niger*), სახლის ჭიანჭველა (*Monomorium pharaonis*) და სხვა იხ. მირმეკოლოგია

ჭიაშვრა (Phytolacca americana; Ph. decandra) - იგივე ლაქი. ეკუთვნის Phytolaccaceae-ს ოჯახს მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა მდიდარია C ვიტამინით. ექსტრაქტი გამოიყენება კუჭ-ნაწლავის, ღვიძლის დაუადებების და ბუასილის დროს აღნიშნული მცენარის ექსტრაქტს იყენებენ აგრეთვე B-ლიმფოციტების ბლასტტრანსფორმაციისათვის.

ჭინჭარი (Urtica dioica) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს ასკორბინის მჟავას, ეთერის ზეთს, მარილმჟავ და ცილოვან ნივთიერებებს, შაქარს, რკინის, კალიუმის მარილებს, გოგირდს, რიბოფლავინს, ფილოქინონებს (K ვიტამინს), კაროტინს, ურტიკინს, გლიკოზიდს ნაყენი ამცირებს შაქრის შემცველობას სისხლში. ნაყენი და თხევადი ექსტრაქტი აძლიერებს სისხლის შედედების უნარს, ზრდის ჰემოგლობინისა და ერითროციტების რაოდენობას, აგრეთვე ძლიერ გაელენას ახდენს ნახშირწყლოვან ცელაზე იყენებენ როგორც პოლივიტამინურ, სისხლდენის შემამჩერებელ, ციების საწინააღმდეგო, ტრილობის შემხორცებელ და შარდმდენ საშუალებას. ფოთლების ნახარში გამოყენებულია ფილტვების ტუბერკულოზის, ბრონქიტის, მალარიის და სხვა შემო-

ხევეებში.

ჭიბჭირის ციპება - იხ. ურტიკარია.

ჭიპლარი (*fumaculus umbilicalis*) - დაახლოებით 40 - 60 სმ სიგრძის ორგანო, რომლის საშუალებიდანაც ნაყოფი უკავშირდება პლაცენტას. ჭიპლარში განლაგებულია აღნაგობის (იხ.) წარმოქმნილი სისხლძარღვები, რომელთა საშუალებით, ემბრიონი საკვებს იღებს საშვილოსნოს კედლიდან.

ჭრამი - მცენარეთა (მაგ. ვახის, მარცვლოვანი მცენარეების და სხვა) ავადმყოფობა, რომელსაც იწვევს ზოგიერთი სოკო.

ჭრილობა (*vulnus*) - ქსოვილის ნორმალური ანატომიური მთლიანობის დარღვევა რაც გამოწვეულია სხეულის სხვა შექანიკური ზემოქმედებით (მტრული იარაღი, ტყვია და სხვა).

ჭუპარი - სრული მეტამორფოზის მქონე მწერების განვითარების ერთ-ერთი ფაზა, რომელიც ჩვეულებრივ უშიძრავა და არ იკვებება. შეესაბამება არასრული მეტამორფოზის მქონე მწერების ნიმფას (იხ.).

ხ

ხაშისებრი (*Bryophyta*) - უმაღლესი მცენარეების წარმომადგენლები, რომელთა სხეული შედგება ძაფისებრი სხეულის პროტონემისაგან. რომელიც განლაგებულია წიდაზე ან მის ზედაპირზე. ვერტიკალური ღეროსაგან. მასზე სპორანგიულად განლაგებული ფოთლებით და ღეროს ფუძესთან არსებული ფესვის მსგავსი რიზოიდებისაგან. იმის გამო, რომ რიზოიდები სათანადოდ

ვერ უზრუნველყოფენ მცენარეს წყლით და ხაეებს არა აქვთ განვითარებული გამტარი ქსოვილები. მათი სიგრძე არ აღემატება 15-20 სმ-ს. ხაეებში აღინიშნება უსქესო და სქესობრივი თაობების მონაცვლეობა. ზრდასრული ხაეების თაობას გამეტოფიტი ეწოდება. იგი თავისი განვითარების ბოლო სტადიაზე ღეროს კენწეროზე იეთსარებს მდედრობით და მამრობით სასქესო ორგანოებს - არქეგონიუმსა და ანთერიდიუმს. ხაეებიდან ყველაზე უფრო ხშირად გვხვდებიან გუგულის სული და ტორფის ხაესი.

ხაზოვანი ცხოველები - წმინდა, სუფთა ხაზის ცხოველები (თაგებები, ვირთაგებები), რომლებიც მიღებულინი არიან ინბრიდინგის (იხ.) საშუალებით და გამოირჩევიან მკვეთრად გამოხატული ერთგვაროვანი შემკვიდრობით. იხ. წმინდა ხაზები.

ხალი (*naevus*) - იგივე ნევუსი. კანის პიგმენტური წარმონაქმნი, რომლის უჯრედებს ძალუძს წარმოქმნან პიგმენტი მელანინი. აქვს სადა, ხან უსწორო დერილოვანი, ზოგჯერ კი სმით დაფარული ზედაპირი. ზოგიერთი ხალი სახიფათოა ონკოლოგიური ტრანსფორმაციის თვალსაზრისით.

ხალი (*villus*) - ზოგიერთი ორგანოს განსაკუთრებული ანატომიური წარმონაქმნი. მაგ. წერილი ნაწლავის მრავალრიცხოვანი ხაო, რომელთა საშუალებითაც იზრდება ამ ორგანოს შემწოვი უნარი.

ხარის სოლიტერი (*Tacniarhynchus saginatus*) - დიდი ზომის ცესტოდა. მისი სიგრძე 4-10 მეტრს აღწევს. პროგლოტილების რიცხვი 1000-მდეა. სკოლექსს 4 მძლავრი მისამარებელი ბორცვი აქვს. არ გააჩნია კაუჭები, ამიტომაც ღორის სოლიტერისაგან განსხვავებით, მას შეუიარაღებულს უწოდებენ განვითარებისასუის კვერცხი

ხარის სხეულში უნდა მოხედეს ბალახთან ერთად. ადამიანის დანიუზირება ხდება იმ შემთხვევაში, თუკი მან უმი ან ნაკლებად მოხარშული ხორცი შეჭამა.

საშსაშო (*Papaver somniferum*) - ოგივე საძილე ყაყაო. ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა. შეიცავს 20-ზე მეტ ალკალოიდს, რომელთაგან ყველაზე მსაყარია მორფინი, კოდეინი და პაპავერინი. გააჩნია ტკივილგამაყუჩებელი, ძილის მომტერელი, სპაზმოლიზური, სისხლძარღვსა გამაფართოებელი თვისებები. მორფინს ფარსოდ იყენებენ ოპერაციის წინ ან მის შემდგომ, როგორც ტკივილგამაყუჩებელს, აგრეთვე ტრანემების დროს შოკის ასაცილებლად, ავთისებთან სიმსივნეებით გამოწვეული ძლიერი ტკივილებისას და სხვა კოდეინი ძირითადად ნერვების დამაწყნარებელია. პაპავერინს იყენებენ ჰიპერტონული დაავადებების, სტენოკარდიისა და ბრონქული ასთმის შემთხვევებში. მორფინის მრავალჯერადი და ხანგრძლივი მიღება იწვევს ე.წ. ეფორიას და ავადმყოფურ ლტოლევას მორფინისადმი (მორფინიზმი).

სახსამა (*Rubus sacsatilis*) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა მცენარის სამკურნალო თვისებები გამოკვლევის სტადიაშია. ფოთლებში აღმოჩენილია ასკორბინის მჟავა. იყენებენ სურსათისა და ბუასილის საწინააღმდეგოდ. ნახარშით იბანენ თავს თმების გასამაგრებლად.

სელონსური ბალახი - ადამიანის მიერ საჭირო ნიშან-თვისებების მქონე ინდივიდების გადარჩევა და მათი შემდგომი მოშენება. ხელოვნური გადარჩევის შედეგადაა მიღებული შინაური ცხოველებისა და მცენარეების ყველა თანამედროვე ჯიში.

სელონსური განაყოფიერება

- ადამიანის მიერ ცხოველების სასქესო პროდუქტების შერევა განაყოფიერების მაღალი ხარისხის უზრუნველსაყოფად ანდა თესლის ხელოვნურად შეყვანა მდებრის სასქესო გზებში. ამ მეთოდს ფარსოდ იყენებენ სელექციაში ახალი ჯიშების მისაღებად ანდა უკვე არსებული ჯიშების შესანარჩუნებლად.

ხელფრთიანები (*Chiroptera*) - ძუძუმწოვრების ერთ-ერთი რიგია ისინი პატარა ზომის მფრინავი ცხოველები არიან მათ წინა კიდურები ფრთებად არიან გარდაქმნილი. დიდი რაოდენობით სპობენ ხოჭოებს, კოლოებს, პელებებს და სხვ. ისინი გამოსცემენ ულტრაბერებს, რომელთა საშუალებითაც შესანიშნავად ერკვევიან სივრცეში წარმომადგენლები: ღამურა, ვამპირი და სხვა.

ხერხემალი (*columna vertebralis*) - ხერხემლიანი ცხოველების ღერძული ჩონჩხის ძირითადი ნაწილი ასრულებს საყრდენ-მამოძრავებელ როლს და იცავს ზურგის ტენის დაზიანებისაგან შედეგადა ცალკეული მალებისაგან, რომელთა რაოდენობა სხეულის სხვა სხეულის ცხოველებში ვარირებს. ადამიანის ხერხემალი შედგება 32-33 მალისაგან.

ხერხემლიანები ანუ თაპისქალიანები (*Vertebrate. Craniate*) - ქორდიანების ტიპის ცხოველების ქვეტიპი ყველაზე უფრო მაღალორგანიზებული და მრავალგვარი ჯგუფია. აღნიშნული ქვეტიპი იყოფა მრავალპირიანებად, თევზებად, ამფიბიებად, რეპტილიებად, ფრინველებად და ძუძუმწოვრებად.

ხეშაპი (*Rhamnus cathartica*) - ბუჩქიან ხე მცენარე ნაყოფიდან გამოყოფილია პექტინები, შაქრები, ორგანული მჟავები, ლორწო, ფლავონის გლიკოზიდები,

ფრანგულოვმოდიანი ნაყოფის ნახარშს და ნაყენს გააჩნია ანტიბაქტერიული და საფლარაასო თვისებები. პრეპარატებს იყენებენ ყაბზობების, წყალმანკის კანის დაავადებების პოდაგრის შემთხვევებში. ისევეა კიბოს საწინააღმდეგო საშუალება.

ხმაჭრქლო (*Frangula alnus*) - ბუჩქია, იშვიათად კი ხემცენარე შეიცავს ანტირაგლიკოზიდებს, ფრანგულდროზიდს, გლუკოფრანგულინს, ფრანგულინს, ფოსფორან, პექტინოვან ნივთიერებებს და სახამებელს. ფოთლებსა და ნაყოფში გააჩნია ალკალიოიდები. ქერქი საფლარაათოა, გამოიყენება ატონიური ყაბზობებისას, კოლიტებისას, ბუასილის, სწორი ნაწლავის დაავადებებისას და სხვა. ნაყოფი ანტიკოლმინსაური საშუალებაა ღვიძლის დაავადების შემთხვევაში.

ხპლიძეხი (*Sauria*) - გველების წინამორბედებია. გაჩნდნენ ტრიასულ პერიოდში. მაქსიმალური სიგრძე 3,5-4 მეტრამდეა (ვარანები). იკვებებიან მწერებით, წერილი ხერხემლიანებით, უფრო იშვიათად მცენარეებითა და სხვა ხელიკები ძირითადად ეკვრებიან მდეობებში, თუმცა მათ შორის არიან ცოცხალმომხიარნიც. ზოგიერთი მასგანისათვის დამახასიათებელია პარაქრონიები. ზოგიერთი ხელიკი (განსაკუთრებით ტროპიკებში) შხამიანია ახასიათებთ თვითდასახიჩრების და შემდგომი რევენერაციის (იხ.) უნარი.

ხორბალი (*Triticum*) - ერთლებნიან მცენარეთა კლასის, მარცვლოვანთა ოჯახის კულტურული, ბალახოვანი, ერთწლიანი მცენარეა. ნაყოფი მარცვალია. შეიცავს ცილებს, ნახშირწყლებს და აშ სამკურნალოდ იყენებენ უმთავრესად მის სახამებელს, რომელიც ხშირად შედის სხვადასხვა წამლების შემადგენლობაში. უმთავრესად გამოიყენება ხელების და კუჭნაწ-

ლავის დაავადებების შემთხვევებში. 10 ათას წელზე მეტია, რაც აღნიშნული კულტურა აღმართის მოწყობას საქარს-ელოში ხორბლის მარცვლები იპოვნეს სოფ. ურბნისის მახლობლად, რომელიც ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 5 ათასი წლის წინაა, ყოფილა დასახლებული. ხორბლის მარცვლები ნახეს აგრეთვე კოლხეთის ძველ სამარხებში. ხორბლის 20-მდე სახეობაა ცნობილი და 4 ათასამდე ჯიში საქარსელოსათვის ენდებურია: მახა, დოლის პური, დიკა, ზანდური, შეფხა, საფაფხი და სხვა. ეს უნიკალური ჯიშები იმთავცაა საინტერესო, რომ მათ რეზისტენტობა გააჩნიათ ინფექციური დაავადებების, კერძოდ, სოკოებისადმი. საუკუნეების მანძილზე საქარსელოს სამხრეთ-აღმოსავლეთი ხორბლის ბედელებს წარმოადგენდა და ჩვენს წინაპრებს ხორბალი საექსპორტოდ გაქონდათ. ხორბალს ძველად იფქილდნენ უწოდებდნენ.

ხორთუმიახი (*Proboscidae*) - უმაღლესი ძუძუმწოვრების ერთ-ერთი რიგია, რომელსაც მიეკუთვნება სპილოების ორი სახეობა - აფრიკული და ინდური. ცხოვრობენ ჯოგებად. დღეში შეუძლიათ 100 კმ მანძილის დაფარვა ხორთუმი, რომლის ბოლოზე თითისებრი დანამატია, წარმოქმნილია ცხვირისა და ზედა ტუჩის შეზრდისა და დაგრძელების შედეგად. იკვებება მცენარეებით. ზედა ყბაზე, თითოეულ მხარეზე მას მხოლოდ თითო, ძალზე გრძელი (1,5-2 მ) მჭრელი კბილი აქვს. სპილოს მაკობა 20-21 თვეს გრძელდება. შობს 1 შვილს, რომლის წონა 90 კგ-ს აღწევს.

ხორხი (*larynx*) - სასუნთქი მილის ზედა ნაწილი; ამავე დროს - ხმის წარმოქმნიელი ორგანო.

ხორხსარქველი (*epiglottis*) - ხორხის შემადგენელი ერთ-ერთი ხრტილ-

ოვანი წარმონაქმნი, რომელიც ხურავს ხორხის შესაეაღს ყლაპვის დროს.

ხროვა - გულისხმობენ მტაცებელი ცხოველების (მაგ. მგლების) ჯგუფს, რომელიც წარმოქმნება პერიოდულად და გარკვეულ სეზონში.

ხრტილი (cartilago) - შემაერთებელი ქსოვილის ერთ-ერთი სახე შეიცავს განსაკუთრებულ ორგანულ ნივთიერებას - ქონდრინს. ხრტილის შემადგენელი უჯრედებია ქონდროციტები და ქონდრობლასტები. განასხვავებენ ხრტილოვანი ქსოვილის 3 სახეს - ჰიალინურს, ბოჭკოვანსა და ელასტიკურს.

ხრწნა (putrificatio) - იგივე ლობა, აზოტოვანი ორგანული ნარჩების (უმთავრესად ცილების) დაშლის პროცესი, რაც განპირობებულია აერობული, ფაქულტატური ანაერობული ბაქტერიების, მიკროსკოპული სოკოების პროტოპლანური ფერმენტების მოქმედებით. ამ პროცესს თან სდევს მკრალი სუნის ნივთიერებათა (აზოტის და გოგირდი) გამოყოფა.

ხსენი (colostrum) - სარძევე ჯირკვლის სეკრეტი, რომელიც გამოიყოფა ორსულობის პერიოდსა და მშობიარობის პირველ დღეებში.

ჯ

ჯაღპარი (Orchis maculata) - მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა შეიცავს ლორწოს, სახამებელს, დექსტრინს, შაქრებს, ცილოვან და მწარე ნივთიერებებს, ფისებს, მინერალურ მარილებს. იყენებენ ჰეპატიტების, სკლეროსის მომწიფებელი არხის მათალო-

გიების, გასტრიტების, დიარეის, დიზენტერიის შემსახვევებში, შხამბთა, მოწამვლისას, ქრონიკული ბრონქიტისას და როგორც სისხლის შემადგენლობის გასაუმჯობესებელ საშუალებას

ჯალღუხისებრი ჯირკვალი - იხ. ებიფიზი 2

ჯანმრთელობა (sanus) - ადამიანის ორგანიზმის ისეთი მდგომარეობა, როდესაც მისი ყველა ორგანოსა და სისტემის ფუნქციები შეწონასწორებულია გარემოსთან, რაიმე ავადმყოფური ცვლილებების გარეშე (ანუ შენარჩუნებულია ჰომეოსტაზი, იხ.).

ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია - გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალიზებული დაწესებულება, რომლის ძირითადი მიზანია ყველა ქვეყანაში ჯანმრთელობის უმაღლესი დონის მიღწევა ეს ორგანიზაცია კონტროლს უწევს დაავადებებსან ბრძოლას. მას ლიკვიდაციას, ეხმარება სხვადასხვა ქვეყნებს ინფექციური და სხვა დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლაში, აწყობს სამეცნიერო კონფერენციებს, ამზადებს ეროვნულ კადრებს და სხვა

ჯიბლიბო (ლათ. hordeum ქერი) - ქუთუთოს კიდის ცხიმოვანი ჯირკვლის მწვავე ჩირქოვანი ანთება.

ჯიღქმი - იხ. ციმბირის წყლული.

ჯირკვლები (glandulae) - ეპითელიური ქსოვილისაგან შემდგარი ორგანოები, რომლებიც გამოიმუშავენ სხვადასხვა ფიზიოლოგიური დანიშნულების სხიურ ნივთიერებებს - სეკრეტს (მაგ. ლორწოს, ნერწყვს, ოფლს, კუჭის წვენს, ნალექს) ან ინკრეტს (ჰორმონებს), რომელიც უშუალოდ სისხლში გადადის განასხვავებენ ენდოკრინულ (საოფლე, სანერწყვე და სხვ.), ენდოკრინულ (საორკმელზედა, ფარისებრი და სხვ.) და შერეული

ტიპის ჯირკვლებს (სასქესო, პანკრეასი), რომელსაც გააჩნიათ შინაგანი და გარეგანი სეკრეცია. სხეულის სხვა ნივთიერებების შენახვისა და გამოყოფის ორგანოები მცენარეებსაც გააჩნიათ მცენარეების „ჯირკვლები“ გამოყოფენ წყალს, ფისს, ლორწოს, ნექტარს და სხვა.

ჰიში - ოგულისხმება ცხოველების (genos) ან მცენარეების (species cultivar) ჯგუფი, რომლებიც გამოირჩევიან ერთგვაროვანი ნიშან-თვისებებით და გამოყვანილი არიან ადამიანის მიზანმიმართული სელექციური მუშაობის შედეგად განსაზღვრულ გარემო პირობებში ჯიშებს გააჩნიათ მათთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების შესაბამელობაზე მყარად გადაცემის უნარი.

ჰიში - ჯგუფურად მცხოვრები ცხოველების გუნდი. ძირითადად ფიტოფაგი ძუძუმწოვრებია. ცნობილია ირმების, ანტილოპების, უირაფების და სხვ. ჯოგები.

ჰორი (*Equus mulus*) - ჰიბრიდი, რომელიც მიღებულია ფაშატი ცხენისა და ულაყი სახედრის შეჯვარებით.

ჰორცხენი (*Equus hinnus*) - ჰიბრიდი, რომელიც მიღებულია ულაყი ცხენისა და ფაშატი სახედრის შეჯვარებით.

ჰორჰალი - ოგევე მეზენტერიუმი. ამ ტერმინით აღნიშნავენ პერიტონეუმის ორ ფურცელს, რომელსა საეისოფალ წინა კიდეში მდებარეობს წვრილი ნაწლავის ორი ნაწილი - მლივი და სიძის ნაწლავები, უფრო მოკლე უკანა კიდე ეწ. ჯორჯლის ფესვი კი მიმაგრებულია ხერხემალსაან. ჯორჯლის ფურცლებს შორის მდებარეობს ჯორჯლის არტერიები, ვენები და მათი მრავალი ტოტი, ლიმფური კვანძები და ლიმფური სადინრები, ნერვები, ციხმოვანი და ფაშარი შემავრსებელი

ქსოვილი.

ჰუნგლები (ინგლ. jungle, გადმოღებულია ჰინდიდან და ნიშნავს უღრან, დაბურულ ტყეს) - ხეებისა და ბუჩქების, აგრესივე ბამბუკებისა და მარცვლოვანების უღრანი, გაუვალი ტყეები ტროპიკებსა და სუბტროპიკებში (ინდოეთი, სამხრეთ-აღმოსავლეთი აზია). ცხოველებიდან განსაკუთრებით ბევრია ქვეწარმავლები და მწერები, აგრესივე სპილოები, ეფუხეები, გარეული კამეჩები და ა.შ.

ჰუმპა სოლიტარი (*Hymenolepis nana*) - ბრტყელი ჭიების ტიპის, ცესტოდების კლასის წარმომადგენელია. პარაზიტობს ადამიანის ორგანიზმში, განსაკუთრებით ბავშვებში მისი სტრობილის სიგრძე 1-4 მმ-ია, სიგანე - 0,7-0,9 მმ. მრგვალ ხორსუშიზე აქვს ერთ რიგად განლაგებული 20-24 კაუჭი, თავზე 4 მისამაგრებელი ბორცვია. დეფინიტიური მასპინძელია ადამიანი და საგვები. ადამიანი ამავე დროს წარმომადგენს მათეარ შუალედურ მასპინძელს. სხეა ცესტოდებისაგან განსხვავებით, ჯუჯა სოლიტერიის განეისარება მიმდინარეობს მასპინძლის გამოუცვლელად. პარაზიტის კვერცხები წყალსა და გაურეცხავ მწვანეილსან ერსად ხედება ადამიანის ორგანიზმში. ადგილი აქვს აგრესივე აეტონეზაზიასაც (იხ.). ეს ცესტოდა იწვევს ნერვული სისტემის მოშლილობას, ზოგჯერ შეკრულობას ან ფალარაასს, სიგამხდრეს და სხეა.

ჰაბიტუსი (ლათ. habitus გარეგნობა) - ადამიანის, ცხოველის ან

მცენარის გარეგნული შესახედაობა. კლინიკურ მედიცინაში აღნიშნავს ადამიანის გარეგან ნიშან-თვისებასა ერთობლიობას.

ჰაიმორიტი (ინგლისელმა ანატომმა ნ.ჰაიმორმა (1613-1685) პირველმა აღწერა ზედა ყბის წიაღი, it-is ანთება) - ზედა ყბის წიაღის ლორწოვანი გარსის ანთება.

ჰალოფიტები (ბერძ. hals მარილი, phytion მცენარე) - ძლიერ მარილიან, მლაშე ნიადაგებზე მზარდი მცენარეები. უმთავრესად გავრცელებული არიან უდაბნოების, ნახევარუდაბნოების და მშრალი სტეპების არიდულ პირობებში ძირითადი წარმომადგენლებია: ზოგიერთი აბზინდა, ჩარანი, იაღლუნი და სხვა.

ჰალოფობები (ბერძ. hals მარილი, phobos შიში) - წყლის ორგანიზმები, რომლებიც ეერ იტანენ მარილიანობის მაღალ მარეხებლებს და რომლებიც არსებობენ მხოლოდ მტკნარ ან სუსტ მარილიან წყალსატევებში.

ჰალოქსიმროფიტები (ბერძ. hals მარილი, xeros მშრალი, phytion მცენარე) - სიმშრალისადმი რეზისტენტული, მლაშობი ნიადაგებისადმი გამძლე მცენარეები.

ჰალუსინაცია (ლათ. hallucinatio ბოდეა) - მცდარი მხედველობითი, სმენითი, ყნოსეითი ან შეხებითი აღქმა, რაც გამოწვეულია ტვინის მოქმედების დარღვევით.

ჰამადრილი (Papio hamadryas) - ნამდვილი ჰაიანების გეარის მაიუნე სიმალლე 80 სმ-მდეა, წონა 20-30 კგ. ცხოვრობენ აფრიკასა და აზიაში. საკმაოდ ავია, ძველად თვინიერდება. გამოიყენება როგორც ექსპერიმენტული ცხოველი.

ჰამარტია (ბერძ. hamartia შეცდომა, ნაკლი) - ემბრიონული განვითარების

ანომალია.

ჰამარტომა (ბერძ. hamartia შეცდომა, ნაკლი, oma სიმსიენე) - ემბრიონული ქსოვილის სიმსიენის მსგავსი ახალწარმონაქნი.

ჰაპლოიდი (ბერძ. haplos ერთეული, eoides სახეობა) - ქრომოსომების ერთმატი კომპლექტი, წყვილიდან მხოლოდ ერთი პომოლოგიური ქრომოსომა; ასეთი ქრომოსომული კომპლექტი გააჩნიათ სპერმატოზოიდებს და კვერცხუჯრედებს, რომლებიც მეიოზური რედუქციის შედეგად ლებულობენ ქრომოსომების საწყისი რაოდენობის მხოლოდ ნახევარს პალოიდა აღინიშნება სიმბოლო n-ით.

ჰაპლონტი (ბერძ. haplos ერთეული) - ორგანიზმი, რომლის ყველა უჯრედი შეიცავს ქრომოსომების პალოიდურ კომპლექტს მათ დიპლოიდური მხოლოდ ზოგჯერ აქვთ (კოქციდიები, მრავალი მწვანე წყალმცენარე და სხვა).

ჰაპლოტიპი (ბერძ. haplos ერთეული, typos ანაბეჭდი, ნიშეში) - მცენარეთა და ცხოველთა სისტემატიკაში: ერთადერთი სახეობა გეარში. 2-გენეტიკაში: ერთ ქრომოსომაში ლოკალიზებული გენები.

ჰაპტინები (ბერძ. hapto ემაგრება) - არასრული ანტიტენები. უმთავრესად დაბალმოლეკულური ნივთიერებებია, რომელთაც არ გააჩნიათ იმუნოგენური თვისებები, სამაგიეროდ შესწევთ ანტისხეულებთან და იმუნოკომპლექტურ უჯრედებთან სპეციფიკური ურთიერთმოქმედების უნარი.

ჰარლი-ჰაინბერგის ფორმულა (ჰ.ჰარლი, მე-20 საუკუნის ინგლისელი მათემატიკოსი, მ.ჰაინბერგი, მე-20 საუკუნის გერმანელი ექიმი) - მათემატიკური გამოსახულება, რომელიც ასახავს გენოტიპებისა და ფენოტიპების გარეც

ვლებას პანმიქსიურ (იხ. პანმიქსია) პოპულაციაში. მას განუსაზღვრელი ზომები აქვს და არ განიცდის მუტაციურ და სელექციურ გავლენას აღნიშნული ფორმულის მიხედვით. ნებისმიერი პომოზიგოტის წილი უდრის შესაბამისი ალელოს წილს კუადრატს, ხოლო პეტეროზიგოტის წილი - შესაბამისი ალელების წილის გაორმაგებულ მაჩვენებელს ფორმულა სამარა-ლიანია ალელების ნებისმიერი რაოდენობის შემთხვევაში.

ჰაუსტორიები (ლათ. haustor მსმელი, მომპოვებელი) - მისაწოვრები, რომელთა მეშვეობით მცენარე-პარაზიტები ამოსწოვენ საკვებ ნივთიერებას მასპინძელი მცენარეებიდან. 2. პარაზიტული სოკოების გამონაზარდები, რომელთა საშუალებით იგი იჭრება დაზიანებული მცენარის უჯრედებში. 3. სპოროფიტის მისაწოვრები, რომელთა საშუალებით იგი იღებს საკვებ ნივთიერებებს გამეტოფიტისაგან (იხ.).

ჰეპერენია (ბერძ. hebe სიჭაბუკე, phren ჭკუა) - სქესობრივი მომწიფების პერიოდში ფსიქიკის დარღვევა, სულელური მხიარულება. ქარაფშუტობა შიზოფრენიის ფორმა.

ჰეიდელბერგელი ადაშიანი - 1907 წელს გერმანიაში, ქ. ჰეიდელბერგის ახლოს აღმოჩენილ იქნა ადაშიანის ყბა, რომელიც აღწერა გერმანელმა ანთროპოლოგმა ო. შტანსაჰმა. საყარაუდოა, რომ ჰეიდელბერგელი ადაშიანი ცხოვრობდა ჩვენს წელსაღრიცხვამდე 400000 წლით ადრე.

ჰეიფლიძის ზღპარი - ძუძუმწოვრების სომატური უჯრედების პროლიფერაციის მაქსიმალური რაოდენობა in vitro. აღნიშნული ზღერის მიღწევისას უჯრედებში ხდება ბიოქიმიური და მორფოლოგიური ცვლი-

ლებები, რაც მათი სიკვდილით მთავრდება. სხვადასხვა სახეობის ცხოველებს ჰეიფლიძის სხვადასხვა ზღერი ახასიათებს: რაც უფრო დიდია ამა თუ იმ ცხოველს სიცოცხლის ხანგრძლივობა, მთა მტვია მისი სომატური უჯრედების პროლიფერაციის რაოდენობა in vitro. აღნიშნულ ზღერს სახელი ეწოდა პირველადმოძიეს, ლ. პეიფლიძის საპატივცემულოდ.

ჰეპისტოთერმიზმი (ბერძ. hekistos სიცივე, therm სიხაბი) - სიცივისადმი გამძლეობა. ენერგის მინიმალური მიწოდების პირობებში ცხოველების უნარი უფრო ხშირად აღნიშნულ ტერმინს იყენებენ მცენარეების (მაგ., აღპური მცენარეების) შემთხვევაში.

ჰეპტოკოტილი (ბერძ. heptos ასი, kotile საცეცის მისაწოვარი) - საეფეხიანი მოლუსკების საეისებური საცეცი, რომლის საშუალებითაც მამრს სპერმატოფორები (იხ.) გადააქვს საფისი მანტიის ღრუდან მდედრის მანტიის ღრუში. ზოგიერთ რეაფეხაში პეკტოკოტილი წყდება მამრის სხეულს. ცურავს დამოუკიდებლად. რის შემდეგაც იჭრება მდედრის მანტიის ღრუში ერთ დროს, ასეა დამოუკიდებელი პეკტოკოტილი მიღებულ იქნა როგორც პარაზიტი ჭია და აღწერილ იქნა როგორც ცალკე სახეობა.

ჰელიოზიოლოგია (ბერძ. helios მზე, bios სიცოცხლე, logos მოძიერება) - ბიოლოგიის დარგი, რომლის შესწავლის საგანია დედამიწაზე არსებულ ორგანიზმებზე მზის აქტიუობის ცვლილებების გავლენა.

ჰელიოზიონტები (ბერძ. helios მზე, bios სიცოცხლე) - ორგანიზმები, რომლებიც მზის მკვეთრად განასებულ ადგილებში ბინადრობენ.

ჰელიოთერაპია (ბერძ. helios მზე, therapia მკურნალობა) - მკურნალობა

მზის სხივებისა.

ჰელიოფიტები (ბერძ. helios მზე, phytos მცენარე) - მცენარეები, რომლებიც მზის მკვეთრად განასხებულ ადგილებში ბინადრობენ.

ჰელიოქსანთოზი (ბერძ. helios მზე, xantos მოწითალო, osis მდგომარეობა) - კანის ყავისფერი პიგმენტაცია, რაც მზის ულტრაიისფერი გამოსხივების შედეგია.

ჰელმინთოზოზოზი (ბერძ. helmins ჭია, ge დედაძივა, grapho ეწერ) - მეცნიერების დარგი, რომელიც სწავლობს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში პელმინთოზების გავრცელებას. პელმინთოზების გეოგრაფიული გავრცელება მრავალ ფაქტორზე დამოკიდებული - ბუნებრივი პირობების ცვლასზე, ადამიანის მოქმედებაზე, ურბანიზაციაზე, ტურიზმზე და სხვა.

ჰელმინთოზები (ბერძ. helmins ჭია, osis მდგომარეობა) - დაავადებები, რომლებიც ადამიანსა და ცხოველში ვისარდება პელმინთოზების პარაზიტობის შემთხვევაში ყველაზე უფრო ხშირად ადამიანში გვხვდება შემდეგი პელმინთოზები: ოპისტორქოზი, ენტერობიოზი, ანკილოსტომიდოზი, ტრიქინელოზი და სხვა. სინონიმ: პელმინთოზური ინფექციები.

ჰელმინთოლოგია (ბერძ. helmins ჭია, larva მატლი, ბერძ. skopos ეუყურებ) - კვლევის მიკროსკოპული მეთოდი, რომლის მიზანია პელმინთოზების მატლების აღმოჩენა გამოსაკვლევი ადამიანისა და ცხოველის მასალაში (ფეკალიებში).

ჰელმინთოლოგია (ბერძ. helmins ჭია, logos მოძღვრება) - მეცნიერება პარაზიტული ჭიებისა და მათ მიერ გამოწვეულ დაავადებასა შესახებ.

ჰელპერები (ინგლ. helper დამ-

ხმარე) - T-ლიმფოციტების ერთ-ერთი პოპულაცია. უმნიშვნელოაწეს როლს თამაშობენ იმუნურ რეაქციებში. მათ მიერ გამოყოფილი მედიატორები (ლიმფოკინები) გააუმჯობესებს ახლებენ სხვა ტიპის იმუნოკომპეტენტურ უჯრედებზე (მაკროფაგებზე, B-ლიმფოციტებზე და სხვა), ააქტიურებენ რა მათ ფუნქციურ მდგომარეობას.

ჰემაგლუტინაცია (ბერძ. haima სისხლი, ლას. agglutino მიჯნება, მიჯნავ) - ანტისხეულების (ჰემაგლუტინინების) მიერ სისხეში შეწონილი ერთჯირიციტების შექმნება და დალექვა.

ჰემაგლოზი (ბერძ. haima სისხლი, angeion სისხლძარღვი, oma სიმსივნე) - სისხლძარღვიანი კუთხილუისებრიანი სიმსივნე.

ჰემატეზი (ბერძ. haima სისხლი, emesis პირღებინება) - სისხლიანი პირღებინება.

ჰემატიდოზი (ბერძ. haima სისხლი, hidros ოფლი) - იგივე "ბობლიური ოფლი". იშვიათი კლინიკური მოვლენა, როდესაც კანი იფარება მოწითალო ფერის სითხის დიდი რაოდენობით.

ჰემატოგენი (ბერძ. haima სისხლი, gennao წარმოქმნა) - რკანის შემცველი სამკურნალო პრეპარატი, რომელსაც იყენებენ სისხლნაკლებობის დროს.

ჰემატოენცეფალური ბარიერი (ბერძ. haima სისხლი, encephalon თავის ტვინი) - ფიზიოლოგიური მექანიზმი, რომელიც არეგულირებს ნივთიერებასა ცვლას სისხლსა, ზურგის ტვინის არხის სახეხსა და თავის ტვინს შორის, აგრეთვე ახორციელებს დამცველობით ფუნქციებს, აბრკოლებს რა ცენტრალურ ნერვულ სისტემაში სისხლში შეყვანილი სხვადასხვა უჯრუ ნივთიერებების, აგრეთვე თვის ორგანიზმში წარმოქმნილ ნივთიერებასა

ცელის დარღვევის შედეგად სინთეზირებული პროდუქტების შეჭრას. ტერმინი შემოღებულია შვედი რ.ბ.ო-ტინს მიერ 1921 წელს.

ჰემატოკრიტი (ბერძნ. haima სისხლი, kriterion საზომი) - სისხლის პლაზმისა და სისხლის უჯრედების მოცულობითი შეფარდება ან ამ რეაქციის განმსაზღვრელი ხელსაწყო.

ჰემატოლოგია (ბერძნ. haima სისხლი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს სისხლის შედგენილობას, თვისებებს, სისხლმზად ორგანოსა აგებულებასა და ფუნქციებს წორმასა და პათოლოგიაში, აგრეთვე სისხლის სისტემის დაავადებათა ეტიოლოგიას, პათოგენეზს, კლინიკასა და მეურნალობას.

ჰემატომა (ბერძნ. haima სისხლი, oma სიმსინე) - სისხლდარღვებიდან გამოდენილი სისხლის დაგროვება ქსოვილებში, რაც სისხლის ჩაქცევის შედეგად ხდება.

ჰემატოფობია (ბერძნ. haima სისხლი, phobos შიში) - ძლიერი შიში საკუთარი და სხვისი სისხლის დანახვისას.

ჰემატოცილია (ბერძნ. haima სისხლი, koilia ღრუ) - მუცლის ღრუში სისხლის დაგროვება (სისხლჩაქცევა).

ჰემატოციზტა (ბერძნ. haima სისხლი, kystis ბუშტი, შარდის ბუშტი) - 1. სისხლიანი ცისტა. 2. სისხლჩაქცევა შარდის ბუშტში.

ჰემატურია (ბერძნ. haima სისხლი, uron შარდი) - სისხლის არსებობა შარდში.

ჰემერალპია (hemeralopia) - ქათმის სიბრძნე მხედველობის დეფექტი, როდესაც მხედველობა დაქვეითებულია ღამით.

ჰემეროფილი (ბერძნ. hemeros

მოშინაურებული, philia სიყვარული) - 1. მცენარე ან ცხოველი, რომელიც არსებობს მხოლოდ კულტურული მცენარეების საანასაზოგადობაში (მაგ., ღილილი). 2. სახეობა ან საანასაზოგადობა, რომელიც აფარსოებს თავის არეალს ადამიანის ბუნებაზე ზემოქმედების გამო.

ჰემეროფობი (ბერძნ. hemeros მოშინაურებული, phobos შიში) - 1. სახეობა, რომელიც თავს არიდებს კულტურული მცენარეების საანასაზოგადობას. 2. სახეობა, რომელიც იღუპება ადამიანის ბუნებაში ჩარევის შედეგად.

ჰემიზოგოტურობა (ბერძნ. hemi ნახევარი, zygos შერწყმული) - მდგომარეობა, როდესაც ორგანიზმს ერთი ან რამდენიმე გენი არაწყვეილი აქვს, ანუ მათ არ გააჩნიათ ალელური პარტნიორები (მაგ., ჰეტეროზოგოტური სქესის ინდივიდებში სასქესო ქრომოსომების გენები). ჰემიზოგოტურობის შედეგად ადამიანებსა და ცხოველებში ელინდება მთელი როგი სქესთან შეჭიდული მემკვიდრული დაავადებები (ჰემოფილია, დალტონიზმი და სხვა).

ჰემიპარიონი (ბერძნ. hemi ნახევარი, karyon ბირთვი) - უჯრედის ბირთვი ქრომოსომების პათოლოგიური ნაკრებით.

ჰემიპრანია (ბერძნ. hemi ნახევარი, kranion ქალა) - იგივე შაკიკი. თავის ძლიერი ტკივილის შეტევა მეტწილად თავის ერთ-ერთ ნახევარში. ასეთ შეტევას იწვევს სხედასხვა სახის გაღიზიანება და ემოციური ფაქტორი. დაავადებას უკავშირებენ თავის სისხლდარღვევა ინერვაციის მოშლას.

ჰემიპეტაბოლური მემრეზი (ბერძნ. hemi ნახევარი, metabolic შეცვლა გარდაქმნა) - მწერები, რომელთაც ახასიათებს არასრული გარდაქმნა.

ჰემიპეტამორფიზი (ბერძნ. hemi

ნახევარი, metamorphe გარდაქცევა, osis მდგომარეობა) - განეისარებისას არასრული გარდაქმნა (მაგ. ტარაკნ-ებში).

პეპილაპიზია (ბერძ. hemi ნახევარი, plice დარტყმა) - დამბლა სხეულის ერთ ნახევარში. უმეტესად ვისარდება ტინში სისხლის მიმოქცევის მოშლის შედეგად.

პეპოგლასტოზები (ბერძ. haima სისხლი, blastos ლივი, osis მდგომარეობა) - სისხლმადი ორგანოების შემადგენელი უჯრედების სიმსივნური პროლიფერაცია. იყოფა 2 ჯგუფად - ლეიკემიებად და სიმსივნეებად. ეს უკანასკნელი კლინიკურ კემატოლოგიაში ცნობილი არიან როგორც ლიმფომები, ლიმფოსარკომები და ა.შ. საერთოდ. კემობლასტოზები და აესიუსებიანი სიმსივნეები - ერთი, საერთო ონკოლოგიური პრობლემაა.

პეპოგლოზინი (ბერძ. haima სისხლი, glabus ბურთულა) - ერთროციტების შემადგენელი ნაწილი, რომელიც შედგება ცილა გლობინისა და ჰემის 4 მოლეკულისაგან. ჰემის მოლეკულას, რომელიც რკინის ატომს შეიცავს, ახასიათებს უნარი შეიერთოს და გასცეს ჟანგბადის მოლეკულა. კემოგლობინი ჟანგბადის გადამტანია და მონაწილეობს ნახშირორჟანგის ტრანსპორტში.

პეპოგლობინოპათია (ბერძ. haima სისხლი, globus ბურთულა, pathos აუდმყოფობა) - ამ სახელწოდებით აერთიანებენ დაავადებასა ჯგუფს, რომლისსაიხსაც დამახასიათებელია მოზრდილსა ფიზიოლოგიური კემოგლობინის სტრუქტურის ან პოლიპეტიდური ჯაჭვების სინთეზის დარღვევა. აღნიშნული ცვლილებები ორგანიზმში იწვევს პათოლოგიურ ძვრებს, რაც კლინიკურად გამოიხატება ტკივილებით

ძეალ-სახსრის სისტემაში, კეპატო-სალენომეგალიით და ა.შ. სინონიმი: კემოგლობინოზი.

პეპოგლობინოფილური ბაქტერიები (ბერძ. haima სისხლი, globus ბურთულა, philia სიყვარული, მიდრეკილება, bakterion ჩხირი) - ბაქტერიები, რომელსა სიცოცხლისათვის აუცილებელია გარემოში კემოგლობინის მგაესი ნიუთიერების არსებობა. ამ ტიპის ბაქტერიებს მიეკუთვნება Haemophilus-ის გუარის ბაქტერიები.

პეპოგრაპია (ბერძ. haima სისხლი, gramma ჩანაწერი) - სისხლის გამოკვლევის შედეგად მიღებული მონაცემების ჩანაწერი, სისხლის ფორმიანი ელემენტების რაოდენობისა და შემადგენლობის, აგრეთვე კემოგლობინის განსაზღვრის შესახებ.

პეპოდიალიზი (ბერძ. haima სისხლი, ლათ. dialysis დაშლა, გამოყოფა) - თირკმლის უკმარისობის მკურნალობის მეთოდი „ხელოვნური თირკმლის“ აპარატის გამოყენებით, რომლის დროსაც ადგილი აქვს სისხლიდან წილების გამოყოფას იხ. დიალიზი.

პეპოდინამიკა (ბერძ. haima სისხლი, dynamis ძალა) - ფიზიოლოგიის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის სისხლძარღვებში სისხლის მოძრაობის კანონზომიერებებს.

პეპოთერაპია (ბერძ. haima სისხლი, therapeia მკურნალობა) - იგივე სისხლით, მკურნალობა სისხლის, მისი კომპონენტების, სისხლისაგან დამზადებული პრეპარატების გამოყენება სამკურნალო მიზნით. სადღეისოდ მიღებულია სისხლის კომპონენტების (პლაზმის, ერითროციტური, თრომბოციტური და ლეიკოციტური მასის) გადასხმა, რასაც კემოკომპონენტოთერაპია ეწოდება. ამჟამად მსილიანი სის-

ხლის გადასხმა რეკომენდებული არ არის.

ჰაიმოთორაქსი (ბერძ. haima სისხლი, thorax გულმკერდი) - სისხლის დაგროვება პლევრალურ სიღრუეში.

ჰაიმოკონიები (ბერძ. haima სისხლი, konis მტვერი) - სისხლის პლაზმაში შეწონილი უჯრედული დეტრიტები და ცხიმის წვეუები.

ჰაიმოკულტურა (ბერძ. haima სისხლი, კლთ. cultura დამუშავება) - სისხლისაგან მიღებული მიკრობთა კულტურა.

ჰაიმოლიზი (ბერძ. haima სისხლი, lysis დაშლა, გახსნა) - ერითროციტების დაშლის პროცესი, რის შედეგადაც გამოიყოფა ჰემოგლობინი. ფიზიოლოგიური ჰემოლიზი ადამიანსა და ცხოველში განუწყვეტლივ მიმდინარეობს. ერითროციტების საბოლოო დაშლას ადგილი აქვს ელენთაში. გამოსავისუფლებული ჰემოგლობინისაგან სინთეზირდება ნაღვლის ერთ-ერთი პოემენტი - ბილირუბინი. პათოლოგიური ჰემოლიზი გეხედება ჰემოლიზური ანემიების, ჰემოგლობინოპათიების შემთხვევაში. ეს პროცესი შეიძლება განეთარდეს ჰემოლიზური შხამების ზემოქმედების შედეგადაც.

ჰაიმოლიზინები (ბერძ. haima სისხლი, lysis დაშლა, გახსნა) - ნივთიერებები, რომლებიც იწვევენ ჰემოლიზს. განსხვავებენ არასპეციფიკურ (ზოგიერთი გველის, მორიელის, ბაქტერიის შხამები, საპონინები და სხვა) და სპეციფიკურ ჰემოლიზინებს (იმუნოჰემოლიზინებს - ანტისხეულებს).

ჰაიმოლიზური ანემიები (ბერძ. haima სისხლი, lysis დაშლა, გახსნა, an უარყო, თავსართი) - 1.ახალშობილთა ჰემოლიზური ანემია, რომელიც დაკავშირებულია რეზუს-ფაქტორის მიხედვით დედისა და ნაყოფის სისხ-

ლის შეუსავეებლობასთან. 2.აეტლიმ-უნური ჰემოლიზური ანემია, რომლის დროსაც ანტისხეულები გამოიშვება თავისი ორგანიზმის ანტიგენების მიმართ. აღნიშნული ანემიები იყოფა იმისდა მიხედვით, თუ რა წარმოადგენს ანტისხეულების შეტევის ობიექტს - პერსფერიული სისხლის ერითროციტები თუ ძეღის ტენის ერითროკარიოციტები. 3.ვზოგენური ფაქტორებით განპირობებული ჰემოლიზური ანემია. ჰემოლიზურ პროცესებს ადგილი აქვს ორგანული და არაორგანული წარმოშობის ჰემოლიზური შხამების (ზოგიერთი ბაქტერიის ტოქსინი, ზოგიერთი გველის შხამი, ფენილჰიდრაზინი და სხვა), მიმე დამწერობების ანდა სუპტიკური, სტრუქტოკოკური ანაერობული ინფექციების, მალარიის შემთხვევებში.

ჰაიმოლიმფა (ბერძ. haima სისხლი, lympha ანკარა წყალი) - სითხე, რომელიც ცირკულირებს ფეხსახსრიანების, მოლუსკების ღია სისხლძარღვოვან სისტემაში. ფუნქციონირად ჰემოლიმფა შეესაბამება დაბნული სისხლძარღვოვანი სისტემის მქონე ცხოველების სისხლსა და ლიმფას.

ჰაიმომატრი (ბერძ. haima სისხლი, metreo ეზომავ) - ზოგჯერ ჰემოგლობინომეტრის უწოდებენ. ჰემოგლობინის რაოდენობის გამოსაკვლევი ხელსაწყო, რომელიც აგებულია კალიომეტრის პრინციპის მიხედვით.

ჰაიმოპოეზი (ბერძ. haima სისხლი, poieo წარმოქმნი) - სისხლის უჯრედოვანი ელემენტების წარმოქმნის, განვითარებისა და მომწიფების პროცესი. მიჩნეულა, რომ სისხლწარმოქმნის საწყისი, მორფოლოგიურად ლიმფოციტების მსგავსი პოლიპოტენტური ღეროვანი უჯრედია, რომელიც წარმოადგენს სისხლის ყველა უჯრედის წინამორბედს. იხ. სისხლწარ-

მოქნა.

ჰემორაგია (ბერძ. haima სისხლი, ლათ. rhagia ძლიერი გამოყოფა) - სისხლძარღვის მალიანობის დარღვევის შედეგად სისხლის დენა ან სისხლის ჩაქცევა სხეულის რომელიმე სიღრმეში და ორგანოში.

ჰემოსპერმია (ბერძ. haima სისხლი, sperma თესლი) - სათესლე სისხეში სისხლის შერევა.

ჰემოსტაზი (ბერძ. haima სისხლი, stasis დგომა) - სისხლის დინების შეჩერება. სხეულის ზოგიერთ ნაწილის სისხლძარღვებში სისხლის მოძრაობის შეწყობა, შეწყობა.

ჰემოტოქსიციზი (ბერძ. haima სისხლი, toxikon შხამი) - მიკრობული, მცენარეული და ცხოველური წარმოშობის ნივთიერებები, რომლებიც სისხლში ცირკულირებადი ნორმალური ერთაოციტების და სხვა უჯრედების დაზიანებასა და ჰემოლიზს იწვევენ.

ჰემოტრანსფუზია (ბერძ. haima სისხლი, ლათ. transfusio გადასხმა) - სისხლის გადასხმა ერთ ადამიანის ვენიდან მეორე ადამიანის ვენაში. განასხეავენ სისხლის პირდაპირ და არაპირდაპირ გადასხმას.

ჰემოფთალმი (ბერძ. haima სისხლი, ophthalmos თვალი) - სისხლჩაქცევა თვალის კაკალში (მინისებრ სხეულში, წინა საკანში და ა.შ.).

ჰემოფილია (ბერძ. haima სისხლი, philia სიყვარული, მიდრეკილება) - მემკვიდრული მიდრეკილება სისხლდენისადმი, რომლის დროსაც სისხლის შედედების უნარი დაქვეითებულია სარემბოპლასტინის წარმოქმნაში მონაწილე ანტიჰემოფილური გლობულინის (VIII ფაქტორის) სისხლში არარსებობის გამო. ჰემოფილიის ავადდებიან მამაკაცები, ამ დაავადების გენის

მტარებლები (კონდუქტორები) კი ქალებია.

ჰემულა (ლათ. hemula პატარა კერტი) - მტკნარი წყლის და ზღვის ზოგიერთ ღრუბელის დასვენების ფაზაში მყოფი შინაგანი კერტი. 2, მ. ჰარვინის პანგენეზის მემკვიდრული თეორიის პიოთეზური ერთეული.

ჰეპატიტი (ბერძ. hepar ღვიძლი, itis ანთება) - ღვიძლის ანთებითი ხასიათის დაავადებათა საერთო სახელწოდება პირველადი ჰეპატიტის განვითარება დამოკიდებულია ქეპატოტროული ფაქტორების, მაგ. ეთროსების, ალკოჰოლის, მედიკამენტების, ქიმიური ნივთიერებების ზემოქმედებაზე განასხეავენ ქეპატიტის სხვადასხვა ფორმებს: A, B, C და სხვა. იხ. ეთროსული ჰეპატიტი.

ჰეპატომა (ბერძ. hepar ღვიძლი, oma სიმსივნე) - ღვიძლის უჯრედებისაგან (ქეპატოციტებისგან) განვითარებული პირველადი კიბო.

ჰეპატომეგალია (ბერძ. hepar ღვიძლი, megas დიდი) - ღვიძლის გადიდება.

ჰეპატოსპლენომეგალია (ბერძ. hepar ღვიძლი, splen ელენსა, megas დიდი) - ღვიძლისა და ელენის ერთდროული გადიდება.

ჰეპატოტრონიზმი (ბერძ. hepar ღვიძლი, tropos მობრუნება, მიმართულება) - სხვადასხვა ბუნების აგენტების და ზემოქმედების უნარი გამოიწვიონ პათოლოგიური ცვლილებები ღვიძლში. მაგ. ინფექციური ჰეპატიტის გამოწვევით ეთროსებს გაანთავსებენ უნარი დაზიანონ ღვიძლის ქსოვილი, კერძოდ ჰეპატოციტები.

ჰეპატოციტი (ბერძ. hepar ღვიძლი, kytos უჯრედი) - ღვიძლის ეპითელიური უჯრედი, რომელიც ამ ორგანოს ყველა უჯრედის 60%-ს

შეადგენენ ბევრ მასივს (ადამიანის ლეიქლეში 20%-მდე) 2 და მეტი ბირთვი გააჩნიათ. გარდა ამისა, ჰუბატოციტებში კარიოგამიის გამო, ადგილი აქვს პოლიპლოიდიზაციას. პოლიპლოიდიური უჯრედების რაოდენობა ასაკთან ერთად მატულობს და მოხუცებულებში 80%-ს აღწევს.

ჰერბარიუმი (ლათ. herbarius რაც მცენარეებს მიეკუთვნება) - სტამბოლო მცენარეების კოლექცია. 2. დაწესებულება, რომელიც ინახავს გამოშვალ მცენარეების კოლექციას და აწარმოებს მის შესწავლას.

ჰერბიციდი (ლათ. herba ბალახი, caedo ეკლავ) - ნოეთოვნობის, რომელიც გამოიყენებენ არასასურველი მცენარეების (სარეველების) მოსასპობად. ჰერბიციდებს იყენებენ მცენარეულობის დეფოლიაციის (იხ. დეფოლიანტი) და მისი მსოლიანი მოსპობისათვის. ყველა ჰერბიციდი ადამიანისა და ცხოველების სიცოცხლისათვის საშიშია.

ჰერედიტარული (ლათ. hereditarius მემკვიდრეობითი) - მემკვიდრეობითი, მემკვიდრეობით მიღებული.

ჰერედატორულიტიზმი (ბერძნ. მითოლოგიური არსების, ღმერთების პერმესისა და აფროდიტეს შეილის, პერმაფროდიტეს სახელის მიხედვით, რომელიც ნიშნავს საღმკიდასთან შეერთებული იყო იმგვარად, რომ მათი სხეულები ერთ არსქესიან არსებას წარმოადგენდა) - მოვლენა, როდესაც ერთსა და იმავე ორგანიზმს აქვს როგორც მამრობითი, ასევე მდედრობითი სქესის ნიშნები.

ჰეროინი (heroinum) - $C_{17}H_{17}O_5N$. ერთ-ერთი უძლიერესი ნარკოტიკი.

ჰერპესი (ბერძნ. herpo ეხოხაე) - იგივე ბუშტუკოვანი ლიქენი. მწვავე, ციკლოური მიმდინარეობის ეიროსული დერმატოზი ბუშტუკოვანი გამონა-

ყარის უმეტესად ტუჩებზე, სასქესო ორგანოებზე და სხვა.

ჰერპესის ვირუსი (ბერძნ. herpo ეხოხაე, ლათ. virus შხამი) - ღმ-ს შემცველი ეიროსია, მის ეირონებს გააჩნიათ გარეაა მემბრანა და კაფსიდის (იხ. ექსტრუქციული ანუ ოცნახ-ნაგოვანი ფორმა).

ჰერპეტოლოგია (ბერძნ. herpeton ქვეწარმავალი, logos მოძღვრება) - ზოოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ქვეწარმავლებს, მათ მორფოლოგიურ თავისებურებებს, ცხოვრების წესს, გავრცელების ზონებს და მნიშვნელობას მედიცინისა და ბიოლოგიისათვის.

ჰეტეროგამეტორობა (ბერძნ. heteros სხვა, gametes გამეტები) - ჰეტეროგამეტურ სქესს გააჩნია გამეტების ორი სხვადასხვა ტიპი, რომლებიც ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან სასქესო ქრომოსომებით. ადამიანში ჰეტეროგამეტურია მამაკაცი (მას ორი სხვადასხვა ტიპის გამეტა გააჩნიათ, x - და y - ქრომოსომიანი), ფრინველებში კი - დედალი.

ჰეტეროგამია (ბერძნ. heteros სხვა, gamos ქორწინება) - სქესობრივი პროცესის ტიპი, რომლის დროსაც განაყოფიერებისას შერწყმული ორი გამეტა ერთმანეთისაგან განსხვავდება გარეწნულად.

ჰეტეროგენეზი (ბერძნ. heteros სხვა, genesis წარმოშობა) - 1. ორგანიზმების ორ ან მეტ საობაში გამრავლების ფორმის მონაცვლეობა 2. შობლიური ფორმებიდან სხვადასხვა ნიშან-თვისებებით მკვეთრად განსხვავებული ინდივიდების უცვარი წარმოშობა. ჰეტეროგენეზის აღმოჩენა წინ უსწრებდა მუტაციურ თეორიას.

ჰეტეროგენური (ბერძნ. heteros სხვა, gnao წარმოშობა) - შემაღგენ-

ლობის, წარმოშობის, თვისებების სხვადასხვაგვარი (მაგ. სხვადასხვა ცხოველების ცილები). ამ ტერმინის საპირისპიროა ჰომოგენური.

ჰეტეროზონია (ბერძ. heteros სხვა, gone შთამომავლობა, საობა) - საობააა მორფოების ერთ-ერთ ფორმა ზოგიერთ უხერხემლო ცხოველში, როდესაც ერთმანეთს ენაცვლება სხვადასხვა სქესიანი საობები. მაგ. განაყოფიერებელი კერცხიდან განუთარებელი კერცხიდან განუთარებელი (პარაენოგენური) საობა; ანდა განსხვავებულსქესიანი საობა იცვლება პერიმორფიტიებით.

ჰეტეროდონტიზმი (ბერძ. heteros სხვა, dentis კბილები) - სხვადასხვა ფორმის და ზომის კბილები ადამიანში - მკრელები, ეშები, მკარე და დიდი ძირითადი კბილები.

ჰეტეროზიგოტი (ბერძ. heteros სხვა, zygotos შერწყმული, შეერთებული) - სხვადასხვა მემკვიდრული ნიშან-თვისების მქონე ორი გამეტის შერწყმის შედეგი. ახასიათებს დათიშვა 3:1-ზე.

ჰეტეროზიზი (ბერძ. heteroiosis ცვლილება, გარდაქმნა) - ე.წ. ჰიბრიდული ძლის* მოვლენა, რაც უზრუნველყოფს ჰიბრიდული ორგანიზმის ცხოველქმედების პროდუქტიულობის და მასის გაზრდას. პეტეროზიზის ეფექტი ყველაზე უფრო მკვეთრად ელინდება პირველი საობის ჰიბრიდებში, შემდეგ კი თანდათანობით ქრება.

ჰეტეროთალიზმი (ბერძ. heteros სხვა, thallos მწვანე ტოტი) - უმდაბლესი მცენარეების გარგნულად მსგავსი ეგზემპლარების განსხვავებულსქესიანობა.

ჰეტეროთერმული ცხოველები (ბერძ. heteros სხვა, therme

სითბო, სიცხე) - ცხოველები, რომელთაც მუდმივი ტემპერატურა აქვთ მხოლოდ აქტიური ცხოველქმედების პერიოდში, ხოლო ღრმა ძილის, გაშეშებისა და ზამთრის ძილის დროს მათი სხეულის ტემპერატურა ძლიერ ქვედადება ასეთებთან: დასუი, ღამურა, ზღარბი და სხვა.

ჰეტეროპარიოზი (ბერძ. heteros სხვა, karyon ბირთვი, osis მდგომარეობა) - სხვადასხვა გენოტიპის ბირთვიანი უჯრედების (პეტეროკარიონების) არსებობა ქსოვილში.

ჰეტეროპარიონი (ბერძ. heteros სხვა, karyon ბირთვი) - უჯრედი, რომელიც შეიცავს განსხვავებული გენოტიპის ორ ან მეტ ბირთვს ორი სხვადასხვა გენოტიპის სომატური უჯრედის შერწყმის შედეგად წარმოქმნილი ორ, სამ ან მრავალბირთვიანი უჯრედული წარმონაქმნი (მაგ. სხვადასხვა სახეობის ორგანიზმის ან ერთი და იმავე ორგანიზმის სხვადასხვა ტიპის უჯრედები, მაგ. ლიმფოციტი და ფიბრობლასტი).

ჰეტეროპარია (ბერძ. heteros სხვა, karpos ნაყოფი) - ყვავილოვანი მცენარეების ერთი და ორივე სახეობაში ისეთი ნაყოფების წარმოქმნა, რომლებიც ვრცელდება სხვადასხვა ხერხებით (მაგ. ცხოველებისა და ქარის საშუალებით).

ჰეტერომორფიზმი (ბერძ. heteros სხვა, morphé ფორმა) - რეგენერაციის ერთ-ერთი ფორმა, რომლის დროსაც დაკარგული ორგანოს ნაცვლად წარმოქმნება განსხვავებული ფორმისა და ფუნქციის ორგანო (არაჰომოლოგიური). მაგ. ჰიაყელას ამპუტირებული საყის ნაწილის ნაცვლად, იმავე ადგილას კუდის ნაწილის განუთარება. პეტერომორფიზმი ახასიათებს მრავალცხოველს - უმარტივესებიდან ქორდი-

ანუბამდე განსაკუთრებით კი უმდაბლეს ორგანიზმებს.

ჰეტეროპლოიდა (ბერძნ. heteros სხვა, ploos შეჯამება) - მოვლენა, რომელიც განაპირობებს გენური ბალანსის დარღვევას, კომპლექტში ცალკეული ქრომოსომების არაჯერადი მომატებით ან შემცირებით.

ჰეტეროსექსუალი (ბერძნ. heteros სხვა, ლათ. sexus სქესი) - პიროვნება, რომელსაც ნორმალური სქესობრივი ლტოლვა გააჩნია საწინააღმდეგო სქესის წარმომადგენლისადმი - მამაკაცს ქალისადმი და პირიქით.

ჰეტეროსტაზი (ბერძნ. heteros სხვა, stasis მდგომარეობა) - ჰომეოსტაზისაგან (იხ.) განსხვავებით, როდესაც მდგრადი მდგომარეობა შენარჩუნებულია ფიზიოლოგიური საშუალებების მეშვეობით, პეტეროსტაზისას იგივე მდგომარეობა მიიღწევა სამედიცინო ჩარევის საშუალებით.

ჰეტეროსტილია (ბერძნ. heteros სხვა, stilos სექტი) - ერთი სახეობის მცენარის სხვადასხვა ფორმულარების ყვავილებაში ბუტკოების სვეტებისა და მტერანების ძაფების სხვადასხვა სიგრძე, რაც აბრკოლებს თვითდამტვერვას.

ჰეტეროტოპია (ბერძნ. heteros სხვა, topos ადგილი) - ქსოვილთა ან ორგანოთა ლოკალიზაცია მათთვის უჩვეულო ადგილზე.

ჰეტეროტროფიზმი (ბერძნ. heteros სხვა, trophe საკვები) - ორგანიზმები, რომლებიც თავისი კვებისასთვის იყენებენ სხვა ორგანიზმების მიერ დამზადებულ ორგანულ ნივთიერებებს.

ჰეტეროტროფული ბაქტერიები (ბერძნ. heteros სხვა, trophe საკვები) - ბაქტერიები, რომლებიც ენერჯის წყაროდ იყენებენ ორგანულ ნივთიერებებს.

ჰეტეროფაზური პოლიპარიტიციტი (ბერძნ. heteros სხვა, phasis გამომუდგენება, გამოვლინება, poly ბევრი, karyon ბირთვი, cytos უჯრედო) - უჯრედული ციკლის სხვადასხვა ფაზაში მყოფი ბირთვების შერწყმის შედეგად წარმოქმნილი მრავალბირთვიანი უჯრედი.

ჰეტეროქრომატიზმი (ბერძნ. heteros სხვა, chromatos ფერი, საღებავი) - ქრომატინის მონაკვეთი, რომელიც მთელი უჯრედული ციკლის განმავლობაში იმყოფება კონდენსირებულ მდგომარეობაში. ინტენსიურად იღებება ბირთვის საღებავებითა და კარება ჩანს სინაილის მიკროსკოპში. აღნიშნული მონაკვეთი გენეტიკურად საკმაროდ ინერტულია. მიკროსკოპულად გააჩნია მალალი ელექტრული სიმკპრივე.

ჰიალინი (ბერძნ. hyalos მინა) - ცილოვანი უსტრუქტურო, მკერივი კონსისტენციის, გამკვირვალე, ჰომოგენური ნივთიერება.

ჰიალინოზი (ბერძნ. hyalos მინა, osis მდგომარეობა) - ცილოვანი ცელის მოშლის მორფოლოგიური გამოვლენა, როდესაც ქსოვილში გროვდება ჰიალინი.

ჰიალოლაზმა (ბერძნ. hyalos მინა, plasma გამოძერწილი, წარმონაქმნი) - ორგანიზმიდან ციტოპლაზმის საფოსუფალი უბანი. ციტოლაზმის ჰომოგენური, უსტრუქტურო მასა.

ჰიატუსი (ლათ. hiatus ხერედი) - ნებისმიერი ნახერეტი, ინტერვალი ორგანოებს შორის. ლაკუნა, ღრმული.

ჰიბერნაცია (ლათ. hibernatio გამოზამარება) - იგივე ზამთრის ძილი. ცხოველების სასიცოცხლო პროცესების დროებითი ღრმა დასარგუნვა, რითაც ისინი თავს აღწევენ სეზონურ არახელსაყრელ პირობებს. უფრო

ხშირად ახასიათებს მღრღნელებსა და ფეხსახსრიაწებს.

ჰიბრიდი (ლათ. hibrida ორმაგი წარმოშობისა) - ქეტეროზოგოტური ორგანიზმი, რომელიც წარმოიქმნება სხვადასხვა გენოტიპის მქონე მშობლოური ფორმების შეჯვარების გზით; ამბობენ უწოდებენ აგრეთვე ორი სხვადასხვა გენოტიპის ან ფენოტიპის უჯრედის შერწყმის შედეგად წარმოქმნილ სინკარიონს (იხ.).

ჰიბრიდიზაცია (ლათ. hibrida ორმაგი წარმოშობისა) - გენეტიკურად განსხვავებული მშობლოური ფორმების (სახეობების, გვარების, ზაზების და სხვ.) შეჯვარების შედეგად წარმოქმნილი ორგანიზმის (ან უჯრედის) მიღების პროცესი. ერთი სახეობის ინდივიდების შეჯვარებას შიდასახეობრივი ჰიბრიდიზაცია ეწოდება, სხვადასხვა სახეობების ან გვარების ინდივიდების შეჯვარებას კი შორეული. განასხვავებენ ბუნებრივ და ხელოვნურ ჰიბრიდიზაციებს.

ჰიბრიდომა (ლათ. hibrida ორმაგი წარმოშობისა, ბერძ. oma სიმსიენე) - რომელიმე ცხოველის სპლენოციტის (ელენის B-ლიმფოციტის) და ამავე ცხოველის მიელომური უჯრედის შერწყმის შედეგად წარმოქმნილი ერთუჯრედიანი ჰიბრიდული უჯრედი - სინკარიონი, რომელიც ასინაეზებს და გამოყოფს ე.წ. მონოკლონურ ანტისხეულებს (იხ.).

ჰიგიენა (ბერძ. hygieinos ჯანსაღი, ჯანმრაველი. ცნობილი ბერძენი ქიმიკის ასკლეპიოსის ერთ-ერთი ქალიშვილის, ჰიგიას სახელის მიხედვით) - მედიცინის ერთ-ერთი დარგია, რომელიც სწავლობს გარემოს ზემოქმედებას ადამიანის ორგანიზმზე, მის შრომისუნარიანობაზე და სხვა მჭიდროდაა დაკავშირებული ბიოლოგიასთან, ფიზი-

კასთან, ქიმიასთან და სხვა მეცნიერებებთან. ჰიგიენის განსაკუთრებული დარგია სანიტარია.

ჰიბრომორფიზმი (ბერძ. hygros ტენიანი, morphe ფორმა) - ჰაერის მაღალი ტენიანობის პირობებში ბზნადარი მცენარეების აგებულების თავისებურებანი. ასეთ მცენარეებს ტრანსპირაციის გაძლიერებისათვის ახასიათებს სპეციალური შეგუბითი სამარჯვები.

ჰიბროფილია (ბერძ. hygros ტენიანი, phileo სიყვარული) - ხმელეთის ორგანიზმები, რომლებიც შეგუბულნი არიან ცხოვრებას მაღალი ტენიანობის პირობებში (მაგ., ჭიკყელა).

ჰიბროფიტები (ბერძ. hygros ტენიანი, phyton მცენარე) - მცენარეები, რომლებიც ცხოვრობენ მაღალი ტენიანობის პირობებში.

ჰიდროფიტები (ბერძ. hydor წყალი, phyton მცენარე) - მცენარეები, რომლებიც მსლიანად ან თავისი უდიდესი ნაწილით ჩაძირულნი არიან წყალში (ელოდია, დუმფარა და სხვა).

ჰიდრა (*Hydra vulgaris*) - მტკნარ წყალში მცხოვრები ნაწლავურუანთა ტიპის მჭირე ზომის წარმომადგენელი. სახელწოდება მიიღო რეგენერაციის საოცარი უნარისათვის. ჰიდრა ეწოდებოდა იმ ურჩხულს ძველბერძნული მითოლოგიიდან, რომელსაც ქურკულესი შეებრძოლა. ჰიდრას მოკეყოლის ნაცვლად ახალი თავი და საცეცები ეზრდებოდა.

ჰიდრარტიროზი (ბერძ. hydor წყალი, arthron სახსარი, osis მდგომარეობა) - სახსრის წყალმანიკი.

ჰიდრაემია (ბერძ. hydor წყალი, haima სისხლი) - წყლის გადაჭარბებული შემცველობა სისხლში.

ჰიდრობიოლოგია (ბერძ. hydor

წყალი, bios სიცოცხლე, logos მოძღვრება) - უმსაერესად ეკოლოგიური მეცნიერებაა, რომელიც სწავლობს წყლის ორგანიზმებს, მათ ურთიერთაქედებას წყლის გარემოს პირობებთან, მათი არსებობის კანონზომიერებებს და სხვა.

ჰიდრობიონტიკა (ბერძნ. hydor წყალი, bionტი მცხოვრებნი) - წყლის გარემოში მუდმივად მცხოვრები ორგანიზმები. ჰიდრობიონტებს ზოგჯერ ყოფენ მარინობიონტებად (ოკეანეებში მცხოვრებლებად) და აკვაბიონტებად (მტკნარ წყლებში მცხოვრებლებად).

ჰიდრობიოსი (ბერძნ. hydor წყალი, bios სიცოცხლე) - ჰიდრობიოლოგიის შესწავლის საგანი. მიუღი დედამიწის წყალსატევებში მცხოვრები ორგანიზმების ერთობლიობა.

ჰიდრობიოსფერო (ბერძნ. hydor წყალი, bios სიცოცხლე, sphaire სფერო) - ბიოსფეროს ნაწილი. დედამიწის ზედაპირულ წყლებში მცხოვრები ყველა ცოცხალი არსების ერთობლიობა.

ჰიდროთერაპია (ბერძნ. hydor წყალი, therapeia მკურნალობა) - სხვადასხვა ტემპერატურის წყლის გამოყენება სამკურნალო და პროფილაქტიკური მიზნით (აბაჯანა, შხაბი, ბანაობა და სხვა).

ჰიდროლაზები (ბერძნ. hydor წყალი) - ფერმენტების კლასი, რომელიც აკატალიზებს ჰიდროლიზის (იხ.) რეაქციებს. ჰიდროლაზებს მიეკუთვნება საჭმლის მომნელებელი მრავალი ფერმენტი: ამილაზა, ცელულაზა, პროტეაზა და ა.შ.

ჰიდროლიზი (ბერძნ. hydor წყალი, lysis დაშლა) - რთულ ნივთიერებასა დაშლა წყლის ზემოქმედების შედეგად.

ჰიდროლოგია (ბერძნ. hydor

წყალი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება, რომელიც სწავლობს დედამიწაზე არსებულ წყლებს. განასხვავებენ ხმელეთის (მდინარეების, ტბების, მიწისქვეშა წყლების) და ოკეანეებისა და ზღვების ჰიდროლოგიებს.

ჰიდროლოგია (ბერძნ. hydor წყალი, locus ადგილი) - ამა თუ იმ ცხოველის ადგილსამყოფელის (მომარაგების, მანძილის) განსაზღვრა წყალში მის მიერვე არეკლილი ბგერების მეშვეობით.

ჰიდრომანია (ბერძნ. hydor წყალი, mania სიგებე) - წყალში თავის დახრჩობის აკეიატებული სურვილი.

ჰიდრონავტი (ბერძნ. hydor წყალი, nautes მეზღვაური) - ადამიანი, რომელიც სპეციალურ აპარატში (ბატისკაფი ან ბატისფერა) დიდი ხნის მანძილზე ასრულებს სამუშაოს და კელევაძიებას, გაეგებლი აქვს სპეციალური მომზადება წყლის პირობებში სამუშაოდ. სინონიმი: აკვანავტი.

ჰიდროსფერო (ბერძნ. hydor წყალი, sphaire სფერო) - დედამიწის წყლის გარსი, სადაც ბინადრობენ ჰიდრობიონტები (იხ.).

ჰიდროტაქსისი (ბერძნ. hydor წყალი, taxis განლაგება რიგში) - უმდაბლესი ორგანიზმების მოძრაობა მეტი ან ნაკლები სინესტისაყენ (დადებიითი და უარყოფითი ჰიდროტაქსისი).

ჰიდროფილია (ბერძნ. hydor წყალი, philia სიყვარული) - 1. მცენარეების დამტვერვა წყლის მეშვეობით. 2. ორგანიზმის ქსოვილების წყლის შებოჭვის უნარი, მისი გამოყოფის შეფერხება.

ჰიდროფიტები (ბერძნ. hydor წყალი, phyton მცენარე) - წყლის მცენარეები, რომლებიც სხეულის მხოლოდ მცირე, ქვედა ნაწილით არიან წყალში ჩამალულნი. ჰიდროფიტებისაგან (იხ.) განსხვავებით, მათი ფესვები, მექანი-

კური ქსოვილები და წყალგამტარი ტურჭლები კარგად არიან განეისაზრებული.

ჰიდროჰორია (ბერძ. hydor წყალი, chorco ვერცხლდები) - მცენარეთა თესვების და ნაყოფების გაერცელება წყლის საშუალებით.

ჰიდროცეფალია (ბერძ. hydor წყალი, kephale თავი) - თავის ტვინის წყალმანკო თავისა და ზურგის ტვინის სისხლის (ე.წ. ლიკვორის) რაოდენობის მომატება თავის ქალას ღრუში.

ჰიმენე (ბერძ. hymen თხელი კანი. Hymen - ბერძნულ მიხოლოგიაში ქორწინების ღმერთია) - იგივე საქალწულე აკო ღორწოვანი გარსის ნაოჭი, რომელიც ხურავს საშოში შესასვლელ ხერხულს. ამ აკის სხვადასხვა ფორმა გააჩნია - რგოლისებრი, ნახევარმთვარისებრი, დაკბილული, უხერხული და სხეა.

ჰიმენოპიტატიზმი (ბერძ. hymen თხელი კანი, mykes სოკო) - სოკოების ფარსო ჯგუფი, რომელთა სპორისწარმომქმნელი ფენა განლაგებულია სანაყოფე სხეულის ზედაპირზე. ამ ჯგუფის სოკოებს მიეკუთვნება თითქმის ყველა ქუდიანი სოკო.

ჰიმენოპიტრიზმი (ბერძ. hymen თხელი კანი, piteron ფრთა) - სიფრიფანაფრთიანი მწერების (ფუტკრების, კრაზანების, ჭიანჭველების და სხე.) საერსო სახელწოდება.

ჰიპერბარიული ოქსიგენაცია (ბერძ. hyperbaros დიდი სიმძიმე, oxygenium ჟანგბადი) - ტარდება ბაროკამერაში ჟანგბადის მაღალი შემცველობის ჰერის დაჭირებით. აღნიშნული მეთოდი გამოიყენება მედიცინის სხვადასხვა სფეროებში (მაგ. სიმსივნეების სხიური თერაპია სუფთა ჟანგბადის სუნთქვის პირობებში. სიმსივნური უჯრედები გამოსხივების მიმართ

კარგავენ რეზისტენტობას ჟანგბადის კონცენტრაციის მომატებისას). იგივე ოქსიბაროთერაპია.

ჰიპერბენიტალიზმი (ბერძ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, ლათ. genitalia სასქესო ორგანოები, ბერძ. ismus მდგომარეობა) - ასაკთან შეუფერებელი, ჭარბი სქესობრივი განვითარება პირველადი ან მეორადი სასქესო ნიშნების ჭარბი ან ნაადრევი განვითარება.

ჰიპერგლიკემია (ბერძ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, glykys ტკბოლი, haima სისხლი) - სისხლში შაქრის ჭარბი რაოდენობა. სისხლში შაქრის დონის 9.44-9.99 მმოლ/ლ-ზე მეტად გაზრდის შემთხვევაში შაქარი გამოიყოფა შარდთან ერთად.

ჰიპერდიბნოსტიკა (ბერძ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, diagnosis ამოცნობა, განსაზღვრა) - ექიმის მიერ აუდიტოფის მდგომარეობის გაზვიადება. არარსებული დაავადების დაფიქსირება.

ჰიპერემია (ბერძ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, haima სისხლი) - სისხლის დიდი რაოდენობის დაგროვება ამა თუ იმ ორგანოში (მაგ. სახის ჰიპერემია). განასხვავებენ არტერიულ (აქტიურ) და ვენურ (პასიურ) ჰიპერემიას.

ჰიპერერგია (ბერძ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, ergon მუშაობა) - ორგანიზმის მომატებული რეაქტიულობა.

ჰიპერესთეზია (ბერძ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, aisthesis გრძნობა) - მომატებული მგრძობელობა.

ჰიპერპნტილაცია (ბერძ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, ლათ. ventilo ენათეხი) - სუნთქვის გახშირებასთან დაკავშირებული ფილტვის გაძლიერებული აერაცია.

ჰიპერვიტამინოზი (ბერძ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, ლათ. vita სიცოცხლე, vitium აშინი, ბერძ. osis მდგომარეობა) - ვიტამინების დიდი დოზებით

გამოწვეული ინტოქსიკაცია.

ჰიპერთერმია (ბერძნ. hyper ზედ-მეტრი ჭარბი, thermie სითბო) - სხეულის ტემპერატურის მომატება სითბოს წარმოქმნის გაძლიერებისა და ერთდროულად სითბოს გაცემის გაძნელების შედეგად. 2. სამკურნალო მიზნით სხეულის ტემპერატურის ხელოვნური მომატება.

ჰიპერთირეოზი (ბერძნ. hyper ზედმეტად, ჭარბი, thyroidica ფარისებრი ჯირკვალი. osis მდგომარეობა) - ფარისებრი ჯირკვლის ფუნქციის გაძლიერება.

ჰიპერკინეზი (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი kinesis მოძრაობა) - პათოლოგია, რაც გამოიხატება უმიზნო, უნებლიე მოძრაობებში.

ჰიპერმეტამორფოზი (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი metamorphe გარდაქმნა, osis მდგომარეობა) - ზოგიერთი პარაზიტული მწერის გართულებული მეტამორფოზი: მასში მატლი გადის განვითარების ექვსამდე ფაზას (ასაკს), რომლებიც ერთმანეთსაგან განსხვავდება მორფოლოგიურად და ბიოლოგიურად.

ჰიპერმეტროპია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი metr ზომა, opia მხედველობა) - შორსმხედველობა.

ჰიპერპლასია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, plasis წარმოქმნა) - უჯრედთა რაოდენობის მომატება მათი ინტენსიური გამრავლების შედეგად.

ჰიპერტენზია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, tensus დაძაბვა) - სისხლძარღვებში, ღრუ ორგანოებსა ან ორგანიზმის სიღრმეებში ჰიდროსტატიკური წნევის მომატება (მაგ., პორტალური ჰიპერტენზია, არტერიული ჰიპერტენზია).

ჰიპერტონია (ბერძნ. hyper ზედ-

მეტი, ჭარბი, tonos დაძაბვა) - არტერიული წნევის მეტაკლუბად ხანგრძლივი მომატება და არტერიოზო კედლის ტონუსის გაძლიერება.

ჰიპერტონიული ხსნარი (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, tonos დაძაბვა) - ხსნარი, რომლის ოსმოსური წნევა უფრო მაღალია სისხლის ოსმოსურ წნევაზე.

ჰიპერტრიქოზი (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, trichos თმა) - იგივე ჭარბთმანობა. სხეულის ამა თუ იმ მიდამოს თმის საფარველის ჭარბი განვითარება.

ჰიპერტროფია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, trophe კვება) - ორგანოს ან ქსოვილის მოცულობის გადიდება დიდი ფიზიკური დატვირთვის, ავადმყოფობის ან სხვა რაიმე მიზეზის გამო.

ჰიპერფუნქცია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, functio შესრულება, მუშაობა) - გაძლიერებული ფუნქციონირება, გაძლიერებული მოქმედება (მაგ., რომელიმე ჯირკვლის, კუნთის და ა.შ.).

ჰიპერქრომაზია (ბერძნ. hyper ზედმეტი, ჭარბი, chroma ფერი) - ჰისტოლოგიური საღებავებით უჯრედის ზოგადიერი სტრუქტურული კომპონენტის ინტენსიური შეღებვა.

ჰიპოსთეზია (ბერძნ. hypo ქვევით, დაბლა, aisthesis გრძნობა) - დაქვეითებული მგრძობელობა.

ჰიპნოზოგია (ბერძნ. hypnos ძილი, agoge წაყვანა, ტარება) - სიფხიზლიდან ძილის მდგომარეობაში გადასვლის მომენტები.

ჰიპნოზი (ბერძნ. hypnos ძილი) - შესაგონებით ან სუბიექტის ყურადღების რაიმეზე ძლიერი კონცენტრაციით გამოწვეული ძილისმაგვარი

მდგომარეობა, რის დროსაც შეკავებულია საეის ტვინის ქერქის ცალკეული უბნები. ამ ფაზაში ექიმმა პაციენტზე შეიძლება მოახდინოს ძლიერი ზეშაფრთხილ, რასაც იყენებენ სამკურნალო მიზნებისათვის. ამ ტერმინს იყენებენ აგრეთვე ჰიპნოზის გამოწვევი მეთოდის აღსანიშნავად.

ჰიპნოპედია (ბერძ. hypnos ძილი, pedia შესწავლა) - უცხო სიტყვების, მათემატიკური და ქიმიური ფორმულების და ა.შ. შესწავლა ბუნებრივი ძილის პროცესში. ჰიპნოპედია სასარგებლოა ინფორმაციის მხოლოდ ზოგიერთ სახის დაფიქსირებისათვის.

ჰიპოპიოზი (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, bios სიცოცხლე) - ორგანიზმის დაბალი ცხოველქმედების გამოვლინება, რაც ხასიათდება ნოტიოებასა ცვლისა და საერთო აქტიუობის დონის მნიშვნელოვანი დაქვეითებით. ასეთი მდგომარეობა (ჰიპოპიოზი, ძილი) შეიძლება გადავიდეს ანაბიოზში.

ჰიპოგლიკემია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, glykys ტკბილი, haima სისხლი) - სისხლში შაქრის შემცველობის შემცირება ნორმასთან შედარებით.

ჰიპოგონადიზმი (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, gone ჩასახვა, ismus მდგომარეობა) - სასქესო აპარატის ფუნქციის დაქვეითება, მისი განვითარებისა ან ინეოლეცია.

ჰიპოდინამია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, dynamis ძალა) - ორგანიზმის ფუნქციის დარღვევა დაქვეითებული მოძრაობით აქტიუობის შემახვევაში. კერძოდ, ეს მდგომარეობა დამახასიათებელია იმ პირებისათვის, რომლებიც ნაკლებმოძრავ ცხოვრებას ეწევიან.

ჰიპოვიტამინოზი (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, laoi vita სიცოცხლე, aminum ამინი, ბერძ. osis მდგომარეობა) - ერთი ან რამდენიმე ვიტამინის ნაკ-

ლებობით გამოწვეული ორგანიზმის ავადმყოფური მდგომარეობა.

ჰიპოთალამუსი (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, thalamos ოთახი, დასასვენებელი ადგილი) - შუამდებარე ტვინის ერთ-ერთი განყოფილება და წარმოადგენს ორგანიზმის ენკეტაციური ფუნქციების და გამრავლების უმაღლეს ნერულ ცენტრს. გარდა ამისა, აქ ხდება ნერული და ენდოკრინული სისტემების ურთიერთმოქმედება. ამ ორგანოს უკანა ნაწილები მონაწილეობენ იმუნიტეტის რეგულაციაში. ჰიპოთალამუსი მკიდრად დაკავშირებული ჰიპოფიზთან (იხ.).

ჰიპოთეზა (ბერძ. hypothesis ვარუდი) - მეცნიერულად დასაბუთებული ვარაუდი რაიმე მოვლენის თუ პროცესის ასახსნელად, რომელიც მოთხოვს შემოწმებას ცდის საშუალებით და ფაქტებით დამტკიცებას.

ჰიპოთერმია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, therme სითბო) - სხეულის ტემპერატურის ნორმალურზე ქვევით დაწევა.

ჰიპოთირეოზი (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, thyreos ფარი, osis მდგომარეობა) - ფარისებრი ჯირკთვის უკმარისობის სინდრომი.

ჰიპოკინეზია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, kinesis მოძრაობა) - უძრაობის შედეგად განვითარებული მოძრაობის გაძნელება და მოშლა დაშლის გარეშე.

ჰიპოკრატუსის სახე (ლათ. facies Hippocratica) - აგონიის დროს სახის განსაკუთრებული გამომეტყველება. დამახასიათებელია წაწვეტებული ცხვირი და ნიკაპი, ჩაეარდნილი თვალები, გაკიბული ყურები, ფერმკრასალი სახე მოლურჯო ფერისა, ზოგჯერ კი ცივი ოფლი.

ჰიპოკრატის ფიცი - ძველი საბერძნეთის ექიმმა და ანტიკური მედიცინის რეფორმატორმა, „მედიცინის მამად“ წოდებულმა ჰიპოკრატემ (ძვ.წა 460-377) შემოიღო ექიმის ქვევის ნორმები, რაც ჩამოაყალიბა ფიცის სახით. მასში ჩაიხა აქვს გასშუილი ზნეობრივი ნორმებს, პროფესიული ეთიკას, ქვევის პრინციპებს, საექიმო საიდუმლოების დაცვას და სხვა.

ჰიპოკრატის შრჩხილი (ლათ. unguis Hippocratica) - ფრჩხილების დაგრეხვა თითის უკანასკნელი ფალანგის გასქელების შედეგად.

ჰიპოლოზია (ბერძ. hippos ცხენი, logos მოძღვრება, სწავლება) - ზოოლოგიის დარგი, რომელიც სწავლობს ცხენებს, მათ ანატომიას, ფიზიოლოგიას, მოშენებას, მოვლას, გამოყენებას და ა.შ.

ჰიპომენზია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, mēneme მენსიურება) - მენსიურების შესუსტება.

ჰიპოპორფოზი (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, morphe სახე, ფორმა) - 1. ევოლუციის პროცესში ორგანიზაციის გამარტივება (სპეციალიზაციის დაკარგვა). 2. ევოლუციის პროცესში ორგანოს ან მისი ერთი ნაწილის რედუქცია, რაც იწვევს ორგანიზმის პროგრესულ ცვლილებებს (მაგ., საანამედროვე ცხენის წინაპრის მიერ მჭორე და მეთასხე თასების დაკარგვა).

ჰიპოპლაზია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, plasis შექმნა, წარმოქმნა) - ორგანოს ან ქსოვილის არასაკმარისი განვითარება (მაგ., ძელის ტვინის ჰიპოპლაზია).

ჰიპოსტაზი (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, stasis დგომა, გაჩერება) - 1. გენების ურთიერთმოქმედების ერთ-ერთი ტიპი, როდესაც ერთი გენის ალელების აქტიურობა დასარგუნულია

სხვა გენის ალელების მოქმედებით. დასარგუნულ ალელებს ჰიპოსტაზის შემახვევაში ჰიპოსტაზურს უწოდებენ. 2. სისხლის შეგუბება სხეულის ან ცალკეულ ორგანოთა ქვედა ნაწილებში.

ჰიპოტენზია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, ლათ. tensio დაძაბვა) - სისხლძარღვებში, ღრუ ორგანოებში ან ორგანიზმის სიღრუეებში ჰიდროსტატიკური წნევის დაქვეითება.

ჰიპოტონია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, tonos დაძაბვა) - არტერიული წნევის ნორმაზე დაბლა დაქვეითება.

ჰიპოტონიური ხსნარი (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, tonos დაძაბვა) - ხსნარი, რომლის ოსმოსური წნევა უფრო დაბალია სისხლის ოსმოსურ წნევაზე.

ჰიპოტროფია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, trophē კვება) - ორგანოს ან ქსოვილის მოცულობის შემცირება რაიმე მიზეზის გამო.

ჰიპოფიზი (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, physis წარმოქმნა) - ოგიე პიტუიტარული ჯირკვლი ტვინის დანაშატი, შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლი. გამოიმუშავებს დაახლოებით 30 ჰორმონს, რომლებიც გავლენას ახდენენ ორგანოებისა და ქსოვილების ზრდაზე, რძის გამოშუშებაზე, ნივთიერებათა ცვლაზე და შინაგანი სეკრეციის სხვა ჯირკვლების ფუნქციებზე სქესობრივი მომწიფების პერიოდში ხდება ჰიპოფიზის გადარსევა კვერცხუჯრედების მომწიფების მასტიმულირებელი ჰორმონის გამოშუშებაზე.

ჰიპოფუნქცია (ბერძ. hypo ქვევით, დაბლა, ლათ. functio შესრულება, მუშაობა) - ორგანოს, კუნთის, ჯირკვლის ფუნქციის დაქვეითება.

ჰიპოქონდრია (ბერძ. hypochondrion სხეულის ნაწილი ნეკნების ხრტი-

ლოეანი რკალების ქვეშ. ძბაღნი ამ დაეადებას უკავშირება რკალ-ქვეშა მიდამოს ტკივილს)- ხანგრძლივი ინტრაფსიქიკური კონფლიქტის შედეგად ჩამოყალიბებული ღრმა დეპრესიის სიმპტომო-კომპლექსი. პაციენტი ავადმყოფურადაა კონცენტრირებული საკუთარი ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე დასარგუნული მდგომარეობა.

ჰიპოქსია (ბერძ. hypo ქვეით, დაბლა, oxygenium ჟანგბადი) - ქსოვილებში ჟანგბადის რაოდენობის შემცირება.

ჰირსუტიზმი (ლათ. hirsutus თიანე, ismus მდგომარეობა) - ქალში მამაკაცის ტიპის თიანეობა, რაც განპირობებულია თირკმელზედა ჯირკვლის ქერქის ჰიპერფუნქციით.

ჰირუდი (ლათ. hyrudo წურბელა) - იგივე ანტიკომოფილინი. სამედიცინო წურბელის სანერწყვე ჯირკვლების გამოხაფი, რომელიც ხელს უშლის სისხლის შედედებას.

ჰისტეროსკოპია (ბერძ. hystera საშვილოსნო, skopeo ეუყურებ) - საშვილოსნოს შიგნითა ზედაპირის დასევალიერება სპეციალური ხელსაწყოს (ჰისტეროსკოპის) საშუალებით.

ჰისტეროტომია (ბერძ. hystera საშვილოსნო, tomo ვჭრი, ეკვეთა) - იგივე საკეისრო გაკვეთა.

ჰისტოციტი (ბერძ. histos ქსოვილი, kytos უჯრედი) - ფაშარი შემავრთებული ქსოვილის მაკროფაგა.

ჰისტოგენეზი (ბერძ. histos ქსოვილი, genesis წარმოშობა) - ორგანიზმის ქსოვილების (როგორც ნორმალურის, ასევე პათოლოგიურის) წარმოქმნა და განვითარება.

ჰისტორია 1. (ბერძ. historia ისტორია, კელევა, grammata ჩანაწერი) - სამეცნიერო კელევის შედეგების

გრაფიკული გამოსახვა 2. (ბერძ. histos ქსოვილი, grammata ჩანაწერი) - ჰისტოლოგიური პრეპარატის ნეგატივი ან პოზიტივი.

ჰისტოლიზი (ბერძ. histos ქსოვილი, lysis დაშლა) - ორგანიზმის ქსოვილების თვისებაშლის პროცესი ფერმენტების და ფაგოციტების ზემოქმედების შედეგად.

ჰისტოლოგია (ბერძ. histos ქსოვილი, logos მოძღვრება) - მეცნიერება ადამიანისა და ცხოველების ქსოვილთა განვითარების, აგებულებისა და ცხოველქმედების შესახებ. აღნიშნული ტერმინი 1819 წელს შემოიტანა გერმანელმა მეკლევარმა მედიკოსმა. მკენარეთა ქსოვილებს შეისწავლის „მკენარეთა ანატომია“.

ჰისტოპათოლოგია (ბერძ. histos ქსოვილი, pathos ავადმყოფობა, logos მოძღვრება) - მეცნიერების დარგი, რომელიც შეისწავლის ქსოვილებში მიმდინარე პათოლოგიურ პროცესებს.

ჰისტოტროპიზმი (ბერძ. histos ქსოვილი, tropos მობრუნება, მიმართულება) - სხედასხვა ფაქტორების (ქიმიური, ფიზიკური თუ ბიოლოგიური) მოქმედება განსაზღვრულ ქსოვილებზე.

ჰისტოქიმიკის განეპი (ბერძ. histos ქსოვილი, genesis დაბადება, წარმოშობა) - იგივე H-გენეტი. განსაზღვრავენ ტრანსპლანტაციებისადმი მგრძობულობას და რეზისტენტობას. ტრანსპლანტატის მიხორცებას ადგილი აქვს მხოლოდ მაშინ, როდესაც რეციპიენტს ანუ მასპინძელს გააჩნია ჰისტოშეთავსების ყველა ალელი.

ჰიპეზი (ბერძ. hyphe ქსოვილი, ბადე) - სოკოებში ერთ- ან მრავალ-უჯრედიანი ძაფები, რომლებიც ქნან სოკოს ევგეტიციურ სხეულს (მიცელიუმს და აალომს).

კოლანდრული მემკვიდრეობა (ბერძ. holos მთელი, სრული, aner, andros მამაკაცი) - Y ქრომოსომაში ლოკალიზებული გენები, რომლებიც მამრიდან მამრს გადაეცემა.

კოლოკრინული სპირმცია (ბერძ. holos მთელი, სრული, krino გამოიყოფ) - სეკრეციის სახე, როდესაც ჯირკვლიანი უჯრედი იშლება მისი მთელი შემადგენლობის სეკრეტად გარდაქმნის გამო. უჯრედების განახლება ხდება ქვემდებარე შრის უჯრედების გამრავლების ხარჯზე. ჰოლოკრინული სეკრეცია დამახასიათებელია ხერხემლიანების ცხიმიანი ჯირკვლებისათვის, აგრეთვე წყალხმელეთა ცხოველების კანის შხამიანი ჯირკვლებით-სათვის.

კოლოფერმენტი (ბერძ. holos მთელი, სრული, ლათ. fermentum საფუარი) - ფერმენტის აქტიური (სრული) ფორმა.

კომპოატივა (ბერძ. homos მსგავსი, pathos აუადმყოფობა) - გერმანელი მეცნიერის ს.ჰანემანის მიერ მე-18 საუკუნეში შემოღებული ფარმაკოლოგიური სისტემა, რაც მდგომარეობს ისეთი წამლების ძალზე მცირე დოზების გამოყენებაში, რომელსა დიდი დოზები ჯანმრთელ ორგანიზმში იწვევს აღნიშნული დაავადების მსგავს ნიშნებს.

კომპოსტაზი (ბერძ. homos მსგავსი, stasis დგომა, გაჩერება) - ადამიანისა და ცხოველის ორგანიზმის შინაგანი გარემოსა და ზოგიერთი ფიზიოლოგიური ფუნქციის დინამიკური მუდმივობა.

კომპრული (კომპეროსის „ილიადა“-ში, ღმერთების სიცილის აღწერა) - შეუკავებელი (უფრო გამკილავი), მკეცარი, როხროხა ხარხარი.

კომინგი (ინგლ. home სახლი) -

1. მოვლენა, რაც ახასიათებს გადანერგილი ძელის ტენის უჯრედებს. ტრანსპლანტაციის პროცესში რეციპიენტის ორგანიზმში ძელის ტენის უჯრედები ლაგდებიან ამ ორგანოს შესაბამის უბნებში (მაგ. გრანულოციტები - გრანულოციტურ რიგში, ერითროციტები - ერითროციტურში და ა.შ.). 2. ინსტინქტური და პირობით-რეფლექსური რეაქციების საფუძველზე საყისი დაბადების ადგილის ცნობა, მისადმი ლტოლვა და ზოგჯერ დიდი მანძილიდან იქ დაბრუნება (ორაგული სებრნი, ზღვის კუ, მრავალი გადამფრენი ფრინველი და სხვა). იგივე სახლის ინსტინქტი.

კომინიდაე (Hominidae) - ადამიანისმაგარი მიმუნების ყველაზე უფრო მაღალგანვითარებული ოჯახი, რომელშიც შედის თანამედროვე ადამიანი, მისი წინაპრები - პალეოანთროპები და არქანთროპები, აგრეთვე მეცნიერთა უმრავლესობის აზრით, აესტრალიოპითეკისნაირები.

კომინიზაცია (ლათ. homo, hominis ადამიანი) - ადამიანის წინაპრის ევოლუციური გარდაქმნის პროცესი - ნამარხი უმაღლესი პრიმატებიდან თანამედროვე ადამიანამდე.

კომოზამიტური (ბერძ. homos ერთნაირი, gametes გამეტა) - სქესი, რომელიც აწარმოებს გამეტებს ქრომოსომების ერთნაირი კომპლექტით. ეს მოვლენა ახასიათებს ძუძუმწოვრების მდედრებს და ფრინველებისა და რეპტილიების მამრებს.

კომოზამი (ბერძ. homos ერთნაირი, gamos ქორწინება) - ორსქესიან ყველღში მტერიანებისა და ბუტკოების ერთდროული მომწიფება.

კომოგენატი (ბერძ. homogenes ერთგვარი) - რომელიმე ქსოვილის, სისხლის ერთგვაროვანი მასა.

ჰომოგენური (ბერძ. *homogenes* ერთგვარი) - შემაღვწელობით, წარმოშობით, სივისებებითა ერთნაირი, ერთგვარი. აღნიშნული ტერმინის საპირისპიროა ჰეტეროგენური.

ჰომო ერექტუსი (*Homo erectus*) - პრეისტორიული ადამიანი, რომლის ნაშთები 16-კბილიანი ქვედა ყბის და 2 საყის ქალას სახით ნაპოვნია საქარაელოში დმანისში, ისტორიული ნაქალაქარის ტერიტორიაზე დმანისელი ჰომინიდების ასაკია 1,7-1,8 მლნ წელი, მაშინ როდესაც უძველესი ევრაჰელის ასაკად 1 მლნ წელი იყო მიჩნეული. იხ. დმანისელი ადამიანი.

ჰომოზიგოტა (ბერძ. *homo* ერთნაირი, *zygotos* შერწყმული, შერწყმული) - ერთნაირი, მსგავსი მემკვიდრული ნიშან-თვისებების მქონე ორი გამეტის შერწყმის შედეგი.

ჰომოთერმობა (ბერძ. *homo* ერთნაირი, *thermos* თბილი) - სხეულის მუდმივი ტემპერატურის მქონე ცხოველები. მათი ტემპერატურა პრაქტიკულად დამოუკიდებელია გარემოს ტემპერატურისაგან. ჰომოთერმობის სხეანაირად თბილსისხლიანებსაც უწოდებენ.

ჰომოპარიონი (ბერძ. *homo* ერთნაირი, *karyon* ბირთვი) - უჯრედი, რომელიც შეიცავს ორ-, სამ- ან მრავალ ერთნაირი გენოტიპის მქონე ბირთვს. მაგ., უჯრედი, რომელიც წარმოქმნილია ორი ლიმფოციტის შერწყმის შედეგად.

ჰომოლოგია (ბერძ. *homologia* სახანმოა) - ერთმანეთის მსგავსი ორგანოები, რომლებსაც ერთი და იგივე ონტოგენეზური განვითარება ახასიათებს, მაგრამ სხედასხევა ფუნქციას ასრულებენ.

ჰომოლოგიური რიგების კანონი

60 (ბერძ. *homos* ერთნაირი) - გენეტიკურად ახლომდგომ (ე.ი. წარმოშობის ერთიანობითა ურთიერთდაკავშირებულ) სახეობებსა და გეარებს მემკვიდრეობითი ცვალებადობის მსგავსი რიგები ახასიათებს, როცა ვიცით ერთი რომელიმე სახეობის მემკვიდრეობითი ცვლილებები, შეიძლება ვიწინასწარმეტყველოთ მსგავსი ცვლილებების არსებობა მონაარსსავე სახეობებსა და გეარებს ში. აღნიშნული კანონი ჩამოაყალიბა ნ.ი.ჰავიჩილსმა.

ჰომოლოგიური ქრომოსომა (ბერძ. *homos* ერთნაირი) - ქრომოსომების წყვილი, რომლებიც იდენტური არიან სიდიდით, ფორმითა და სტრუქტურითა და წარმოქმნილი არიან მამრობითი და მდედრობითი სასქესო უჯრედებისაგან. კვერცხუჯრედში არსებულ ყოველ ქრომოსომას ემატება მისი მსგავსი (ჰომოლოგიური) ქრომოსომა სპერმატოზოიდისაგან შეიარის დროს (იხ. ქრომოსომების კონიუგაცია) ხდება ჰომოლოგიური ქრომოსომების წყვილებად დალაგება.

ჰომომატაბოლური მჟვარა (ბერძ. *homos* ერთნაირი, *metabole* შეცვლა გარდაქმნა) - მწერები, რომელსაც ახასიათებს სრული მეტამორფოზი.

ჰომო სააიენსი (*Homo sapiens*) - გონიერი ადამიანი თანამედროვე ადამიანის ტიპი.

ჰომოსექსუალი (ბერძ. *homos* ერთნაირი, *lath* სქესი) - პიროვნება, რომელსაც გააჩნია არაბუნებრივი სქესობრივი ლტოლვა საყისივე სქესის პირისადმი.

ჰომოტოქსიკოლოგია (ბერძ. *homos* მსგავსი, *toxikon* შხამი, *logos* მოძღვრება) - სწავლება ჰომოტოქსინების (იხ.) შესახებ ფუძემდებელია პ.პ.პავლოვი.

ჰომოტოქსინები (ბერძ. homos მსგავსი, toxikon შხამი) - ტოქსიკური ნივთიერებები, რომლებიც იწვევენ ადამიანის დამცველობითი სისტემის (იმუნოტეტის) უკმარისობას და ამა თუ იმ დაავადების სხვადასხვა ფაზების განვითარებას.

ჰომოფაზური პოლიპარიოციტი (ბერძ. homos მსგავსი, phasis გამომჟღავნება, გამოვლინება, poly ბევრი, karyon ბირთვი, kytos უჯრედი) - უჯრედული ციკლის ერთ ფაზაში მყოფი ბირთვებიდან შემდგარი მრავლობრივბირთვიანი უჯრედი.

ჰომო ჰაბილისი (Homo habilis) - თივე მარჯვე ადამიანი. ადამიანის ბიოლოგიური გეარის ფორმირებას უკავშირებენ პაბილისის სახეობას, რომლის ნაშთები აღმოჩენილია აფრიკაში და დასარიღებულია 2,6 მლნ წლით, ხოლო ზოგიერთი მონაცემებით - 3,5 მლნ წლით. პაბილისისასავეს დამახასიათებელი იყო სანამედროვე ტიპის ამარსული სიარული, ბგერითი სიგნალიზაცია, იარაღების დამზადება და ცეცხლის გამოყენება.

ჰომუნკულუსი (ლათ. homunculus პატარა ადამიანი) - ადამიანისმაგვარი არსება, რომელიც შუასაუკუნოვანი წარმოდგენებით შესაძლებელია ხელოვნურად იქნეს მიღებული. XVII საუკუნეში ავილიდენ, რომ უმცირესი ჰომუნკულუსი მოსახსენებულია ადამიანის სპერმატოზოიდში, ხოლო ქალის ორგანიზმში მოხვედრისას იგი მხოლოდ იზრდება და გარდაიქმნება ბავშვად.

ჰონორის კაუზა (ლათ. honoris causa) - დამსახურებისასავეს პატივისცემის მიგება (მაგ. დისერტაციის დაუცველად სამეცნიერო ხარისხის მინიჭება მეცნიერებაში განსაკუთრებული დამსახურებისასავეს).

ჰორიზონტალური ტრანსმისია (ბერძ. horizon დედამიწის ზედაპირისადმი პარალელური, ლათ. transmissio გადაცემა) - ინფექციური ან სხვა დაავადების გადაცემა ადამიანიდან ადამიანზე (მაგ. გრიპის) დაინფიცირება ავადმყოფისაგან). ჰორიზონტალური ტრანსმისიის გარდა არსებობს ვერტიკალური ტრანსმისიაც, რაც გულისხმობს ინფექციური ან სხვა რომელიმე დაავადების გადაცემას მშობლიდან შთამომავლობაზე.

ჰორმონები (ბერძ. hormao გამოძრავებ, აეგზნებ) - შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების ან ორგანიზმის სპეციალიზებული უჯრედების მიერ გამოშვებული ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერებები, რომლებიც მონაწილეობენ მოქმედებენ ორგანიზმსა და ქსოვილებზე და მონაწილეობას ღებულობენ მათი ცხოველქმედების რეგულაციაში. ენდოკრინული ჯირკვლები, რომლებიც ჰორმონებს გამოიმუშავენ, გეხედება არა მარტო ხერხემლიან, არამედ მაღალგანვითარებულ უხერხემლო ცხოველებშიც, მაგალითად საფეხიან მოლუსკებში, კობოსნარებში და სხვა. უფრო მეტიც, ჰორმონი ათროქსინის, რომელსაც ტუბერმწოვარსა ფარისებრი ჯირკვლი გამოიმუშავენ, ეხედებით დედამიწაზე არსებულ უძველეს ორგანიზმებში - ციანობაქტერიებში. ჰორმონებს გამოიმუშავენ ზოგიერთი მცენარეებიც და მათ ფიტოჰორმონები ეწოდებათ. ტუბერმწოვრების ჰორმონებს, საეისი ქიმიური ბუნებიდან გამომდინარე, ყოფენ პეპტიდურად და ცილოვანად (ინსულინი, სომატოტროპინი და სხვა), ამინომჟავებისაგან წარმოებულად (ადრენალინი, ათროქსინი და სხვა) და სტეროიდულად (სასქესო ჰორმონები). ტერმინი ჰორმონი მოწოდებულია ელსტარლინგის მიერ 1905 წელს.

პირმონოთერაპია (ბერძ. hormao გამოძრავებ, აეგზნებ, therapia მკურნალობა) - შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების პროდუქტების, ე.ი. ჰორმონების სამკურნალო მიზნით გამოყენება.

პირმონოლოგი (ბერძ. hormao გამოძრავებ, აეგზნებ, poico წარმოექმნი) - ჰორმონების წარმოქმნის პროცესი.

პირმონული დისბალანსი (ბერძ. hormao გამოძრავებ, აეგზნებ, dys მოშლა, გადახრა, ფრანგ. balance სასწორი) - ჰორმონების სინთეზის, მათი პროპორციების დარღვევა ორგანიზმში.

პიროსკოპი (ბერძ. horoskopos დროზე დაკვირება) - ადამიანის დაბადებისას მნათობების განლაგების ცხრილი, რომელსაც შუა საუკუნეების ასტროლოგები ადგენდნენ მისი ბედის მისტიკური წინასწარმეტყველებისათვის.

პოსპისი (ლათ. hospes სტუმარი, ინგლ. peace მშვიდობა) - დაწესებულება, სადაც მდგომარეობას უმსუბუქებენ, უელიან უიმედო მდგომარეობაში მყოფ ავადმყოფებს.

პოსპიტალი (ლათ. hospes სტუმარი) - სამკურნალო დაწესებულება უმეტესად სამხედრო პირსათვის.

ჰუმანურობა (ლათ. humanitas) - ადამიანურობა, კაცობოყვარობა.

ჰუმიდობაცია (ლათ. humus მიწა, ნიადაგი, facio ვაკეთებ) - ჰუმუსის წარმოქმნის პროცესი მიკროორგანიზმების მონაწილეობით, რომლებიც შლთან ნიადაგში არსებულ მცენარეულ და ცხოველურ ნარჩენებს.

ჰუმორული (ლათ. humor სითხე) - ის, რაც დაკავშირებულია ორგანიზმის სითხეებთან (სისხლი, ღვიძთა, ქსოვილოვანი სითხე). მაგ., ჰუმორული

იმუნიტეტი, ჰუმორული რეგულაცია, ჰუმორული ფაქტორები ო: შ.

ჰუმუსი (ლათ. humus მიწა, ნიადაგი) - ნიადაგის მაღალმოლეკულური ორგანული ნივთიერება, რომელიც წარმოქმნილია მცენარეებისა და ცხოველების ნაშთებისა და მათი ცხოველქმედების პროდუქტების დაშლის შედეგად. ჰუმუსით მდიდარ ნიადაგს მაღალი მოსავლიანობა ახასიათებს.